

בקיאות כהלכה

לשון הנמרא וביאורה

ועד ההלכה

על מסכת

גיטין

תפילה בכניסתו לבית המדרש

יהי רצון מלפניך ה' אלוהי ואלוהי אבותי, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי. ולא אומר על טמא טהור, ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

תפילה ליציאתו מבית המדרש

מודה אני לפניך ה' אלהי ואלוהי אבותי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר: 'ואתה אלהים תורדם לבאר שחת, אנשי דמי ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך'.

בקיאות כהלכה על מסכתות השי"ם

המעלות שבחיבור זה

- ❖ לשון הגמרא (השמטות קלות).
- ❖ רש"י ותוספות מתומצתים בסוגרים סמוך לגמרא, מועיל מאוד לשינון מהיר.
- ❖ קטעי קישור קצרים למען ירוץ הקורא.
- ❖ ביאורי ראשונים ואחרונים להבנת העניין.
- ❖ פסקי הרמב"ם והש"ע, ונימוקי הפסיקה בסוף כל סוגיא.
- ❖ ביאורי אחרונים על הש"ע בקצרה.
- ❖ ביאורים נפלאים על חלק מאגדות חז"ל.
- ❖ הרחבה בנושאים שכיחים.

השתדלתי בעזה"י שהדברים שנכתבו יהיו מתוקנים, אך כבר ידוע מאמר החכם
"כשם שאי אפשר לבר בלי תבן, כך אי אפשר לספר בלי שגיאות"
לכן אבקש מהלומדים שאם ימצאו טעויות, יועילו בטובם להודיעני
שאוכל לתקנם במהדורה הבאה.

ניתן לרכוש את סדרת הספרים בקיאות כהלכה,
בכריכה רכה וצבעונית, במחיר מוזל
בטלפון 054-8439280/1
ובכתובת מייל S0548439280@gmail.com
הספרים שיצאו בעזה"י עד עתה א. ברכות ב. מגילה ומו"ק ג. תענית וחנוכה
ד. ראש השנה ה. סוכה וביצה ו. קידושין ז. גיטין ח. בבא מציעא ט. מכות

כל המעוניין להשתתף בזיכוי הרבים, ולסייע בהפצה של סדרת הספרים
'בקיאות כהלכה', תע"ב. ניתן להקדיש לברכה, להצלחה, ולעילוי נשמת.

בטלפון 054-8439280/1
ובכתובת מייל S0548439280@gmail.com

הקדמה

ישתבח הבורא ויתפאר היוצר, שזיכני להוציא לאור עולם חיבור זה, שהלומד בו בעזה"י ימצא בו תועלת בכמה עניינים. לאחר שהלומד למד את דפי הגמרא במקורם, יוכל ע"י חיבור זה לשנן את המסכת ביתר קלות, מטעם שעיקר דברי רש"י והתוספות הובאו בצמוד לגמרא, דבר שמקל מאוד שהחזרה תהיה קולחת וזורמת, כיון שהקורא קורא הכל ברצף אחד, כך שהמחשבה אינה מתנתקת, וכן הוספתי מילות קישור למען ירוץ הקורא. וביתר הבנה, שכן השתדלתי לבאר דברי התוספות, וכן קטעים קשים, בלשון שתהיה יותר קלה לקורא. וכן הבאתי מקצת מדברי קודשם של רבותינו הראשונים והאחרונים להשלמת ההבנה, הן בדברי הגמ', והן בדברי רש"י והתוס'.

אמנם עיקר העניין שבעבורו נכתב חיבור זה, הוא כדי להביא בסוף כל סוגיא את פסקי הש"ע או את פסקי הרמב"ם (באופן שש"ע לא כתב בזה) היוצאים מסוגיית הגמ', וכן השתדלתי לבאר כיצד פסקם נובע מתוך הסוגיא (אא"כ הדבר ברור מאליו), וכן הבאתי גם כן הערות נצרכות באחרונים, כך שחזין מהביאור הנרחב על הגמרא, יקבל הלומד מטען של הלכות, שבודאי יוטמעו אצלו, כיון שלימוד הסוגיא קדם להם. ואף שאין די בזה לקבל דברים מוגמרים, לא בגמ', ולא בהלכה, מ"מ הלומד יקבל בקיאות טובה במסכת הנלמדת ובהלכות היוצאים ממנה, וגם המעוניין להשלים הדברים יוכל להיעזר בחיבור זה.

השתדלתי, שהדברים שנכתבו יהיו מתוקנים, אמנם כיון שהמלאכה הייתה רבה, הן בביאור הגמ', והן בפסקי ההלכה, חושש אני פן ח"ו נפלה תקלה תחת ידי. לכן, מגלה אני דעתי שאין לסמוך על שום דבר שנכתב, וק"ו שאין לסמוך על הלכות שנכתבו, אלא המעיין יראה הדברים במקורם, ואדרבה, אשמח להיעזר בלומדים שיעמידוני על שגיאותיי.

רואה אני צורך בכותבי הקדמה זו, לחזק, שאין לזנוח את לימוד הבקיאות, וראיתי בשו"ת משנה הלכות (ח"י סי' קנו) שכתב דברים נפלאים בעניין זה, וזה חלק מדבריו 'ומה שהביא בשם הגאון מוהרי"ז סאלאווייצק אבדק"ק בריסק שלמד כל הש"ס כולו קודם שמילא שש עשרה שנה, ושאלו מאביו וצוק"ל מרן הגר"ח שזה נגד שיטתו ודרכו שצריך להתעמק בתורה, ולא ללמוד בשטחיות לבקיאות, והשיב שקודם שיודעים כל הש"ס כולו, אין הפלפול שמפלפלין אלא פלפול של הבל, הנה הדברים ידועים והוא באמת גמרא מפורשת במס' ע"ז, ועיין רש"י שם, וכ"כ הגר"א ז"ל, וכבר הארכתני בזה בכמה מקומות, וודאי מרן הגר"ח לא יחלוק על גמ' מפורשת ח"ו, ועל כל הראשונים ואחרונים, וגם אני שמעתי שלעת שהשתדך הגרי"ז וצוק"ל התפאר עליו אביו הגר"ח וצוק"ל שיודע ש"ס עם פרש"י עכ"פ, אין צריך ראייה שכל התורה נתנה לנו מסיני, ולא רק כמה דפין מאיזה מסכתות ח"ו ודי בזה' עכ"ל.

במעמד זה, ברצוני להודות ולברך למורי ורבותי שהדריכוני עד הלום, וכן לכל התומכים והמסייעים, ובפרט לרבנים, הרב אורן נורית שליט"א מקים עולה של תורה בעיר האבות, שמשחר נעורי נטע בי אהבת תורה ויר"ש. לראש ישיבת 'קריית מלאכי' הרב יהודה עמית שליט"א ולרבני הישיבה היקרים. לראש כולל 'אורך ואמתך' הרב מאיר חדד שליט"א, שאני לומד תחת חסותו כבר

חמש עשרה שנה, שדאג ודואג לכל מחסורנו. לרב ישראל דויטש שליט"א מקים עולה של תורה בשכונת רמות בירושלים בביהמ"ד 'מניין אברכים' שם אני מסתופף בשאר הזמנים. יה"ר שהקב"ה ימלא משאלות ליבם לטובה לעבודתו יתברך, ויזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה לתפארת ישראל מתוך נחת ושלוחה, וירונו נחת מכל יוצאי חלציהם.

וכן להודות לחורי היקרים מר אבי עזרא, ומרת אמי אסתר, ולחמותי מרת נעימה, הי"ו, אשר עמדו ועומדים לצידנו בכל עניין, יה"ר שהקב"ה יתמיד בריאותם, ויזכר ה' לנחת רוח מכל יוצאי חלציהם. וכן להנציח את זכרו של מר חמי ז"ל ר' מרדכי שרגא שכל ימיו תמך ועזר שנזכה להיות שקועים בעמלה של תורה, תנצב"ה.

ועל כולם לברך לאשתי מרת רחל שתחיה, אשר לרוב מסירותה והשגחתה בטיפול הילדים אשר חנן ה' אותנו, והשגחתה על צרכי הבית, זיכני ה' והביאני עד הלום. יה"ר שנזכה לראות את כל ילדנו גדולים בתורה ויר"ש, ומקדשי שמו ברבים, ולא תמוש התורה מפינו, ומפי זרענו עד עולם.

אסיים בהודאה להקב"ה, שזיכני להסתופף באוהלה של תורה, וגומל עמי חסדים טובים בכל רגע. מודה אני לו בכל ליבי על העבר, ומתחנן על העתיד, אנא ה', תזכני בתוך כלל עמך בית ישראל, לעבוד אותך באמתיות, באמונה, ללמוד תורתך, ולשמור מצוותיך, ויה"ר שנזכה בקרוב לביאת משיח צדקנו, ובניין בית מקדשנו ותפארתנו אכי"ר.

חותם לכבוד התורה ולומדיה
פעיה"ק ירושלים יח' טבת תשפ"ב
שמואל כהן – זדה

מקרא

כדי שהקורא יפיק את מירב התועלת מחיבור זה, אציג לפני הקורא את דרך עבודתנו בחיבור זה. דברי רש"י לפעמים בשלמותם, לפעמים בקוצר, הובאו בסוגרים עגולות או מרובעות בגודל אותיות זהה לדברי הגמ', וכן לפעמים באותיות קטנות יותר (לפעמים מילות קישור, וביאורים שנכתבו על ידי הובאו ג"כ באותיות קטנות, הקורא יזהה לפי הלשון והסגנון, אם אלו דברי רש"י או דברי). דברי התוספות, ביאורים של הראשונים והאחרונים, הובאו בכתב מוקטן, וציינו בתחילת דבריהם את שם המפרש.

בסוף כל סוגיא אם יש פסקים של הש"ע הבאנו אותם, ואם ש"ע לא דיבר בזה הבאנו את פסקי הרמב"ם, והשתדלנו להסביר את טעם הפסק (אם הדבר איננו מובן מאליה), קורא שלעת עתה איננו מעוניין ללמוד את פסקי הרמב"ם והש"ע יכול לדלג לתחילת הפסקה הבאה, וכן אם אינו מעוניין לראות את דברי התוס', או שאר ראשונים ואחרונים, ידלג לסוף הסוגריים.

מעברי עמודים מסומן בצללית כך [דף ב ע"א], וכן בראש כל עמוד בצד שמאל הבאנו את הדף בו אוחזים. שיש מספר תירוצים מרוחקים זה מזה, או שלא ברור כל כך שזה תרוץ נוסף, גם אותם סימנתי בצללית אמנם יותר בהירה [כך]. יה"ר מלפניו יתברך שתחיה תועלת גדולה ללומדים בחיבור זה, והיה זה שכרי.

ספר זה נתרם לעילוי נשמות

יהודה בן עזרא ורבקה
נלב"ע כב' טבת

בימוני בת רחל
נלב"ע יח' סיון תשס"ז

עזרא בן פנחס ואלמם
נלב"ע כו' שבט

אברהם בן משה ורבקה
נלב"ע ד' חשוון תש"ס

שרה בת יחזקאל ושמחה
נלב"ע טו' תמוז תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה

לזכרון עולם

בהיכל ה'

לע"נ מר חמי איש החסד בהצנע

ר' מרדכי

בן חיים ושרה שרגא

נלב"ע ז"ד מר חשון תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה

ב.

להזכיר כי היכי דלא נקט ת"ק ממדינת הים לארץ ישראל דפשיטא היא דבארץ ישראל קאי) וחכ"א אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך (מארץ ישראל למדינת הים). והמביא ממדינה למדינה במדינת הים, צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא (בגמרא מפרש עיר אחת שהיו בה שני הגמונים ומקפידין זה על זה שלא יהו בני הגמוניא זו נכנסים לחברתה).

(המשך המשנה) ר' יהודה אומר מרקם למזרח (מרקם עד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים) ורקם (עצמה נדונית) כמזרח (העולם, ולא כא"י, והמביא מרקם צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן כולם. רקם למזרחו של ארץ ישראל וחוצה לה ואשקלון לדרומה ועכו לצפונה, אבל מערב של ארץ ישראל אין צריך גבול שהים הגדול גבולה כדכתיב וגבול ים והיה לכם הים הגדול...) מאשקלון לדרום, ואשקלון

עכו
ארץ
ישראל
רקם
הים
ותכין
אשקלון

כדרום והקשו התוס' בשם ר"ת דאשקלון מארץ ישראל היא דכתיב ביהושע וזאת הארץ הנשפלת... האשדודי האשקלוני... הפלה לישראל בנחלה פאשר צייתיך' (פסוקים אלו מוכיחים שעדיין לא נכנסה) ואחר כך לכדוה כדכתיב בשופטים וילכד יהודה את... אשקלון ואת גבולה. ואר"ת דעולי בבל לא כבשוה כדאמר בפ"ק דחולין (ז). גבי בית שאן הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ולכך אין תלמידי חכמים מצויין שם ואין בתי דינין קבועין שם. אבל קשה דרקם וחגר משמע הכא דהו חוצה לארץ וכתיב ביהושע ויקדשו את קדש בהר נפתלי, וליכא למימר דלא כבשוה עולי בבל דבספרי בפרשת והיה עקב חשיב רקם וחגר בהדי כרכים שכבשו עולי בבל וי"ל דתרי רקם וחגר הוו ואותו רקם וחגר דכתיב גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור' מתרגמינן בין רקם ובין חגרא בארצו של אבימלך מלך פלשתים ואותו היה בארץ ישראל דמסתמא דאברהם ויצחק היו דרין בארץ ישראל וביהושע נמי משמע דפלשתים מארץ ישראל ואותו רקם וחגר היה במערבה של ארץ ישראל דפלשתים במערבו, דים פלשתים הוא גבול מערב של ארץ ישראל, ורקם וחגר דמתניתין היה במזרח כדאמרינן רקם כמזרח. ועכו אע"ג דכבשוהו עולי בבל כדאמר בכתובות (ק"ב). רבי אבא הוה מנשק כיפי

פרק המביא גט

[דף ב ע"א] משנה המביא גט (כתבו התוס', אע"ג דלשאר שטרות פעמים נמי קרי גט כדתנן (לד:) אין עדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ואיירי בכל שטרות, ולקמן (סד.) נמי תניא וכן לגיטין ומפרש התם גיטי ממונ. מ"מ לא הוצרך לפרש כאן גט אשה משום דברוב מקומות היכא דקתני גט סתם איירי בגט אשה. ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות בגט אומר ר"ת משום דגט גימטריא י"ב. ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה משום דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה כדאמר ב"ב (יג:) שצריך להניח ארבעה שיטין בין כל ספר וספר, והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חזור ושונה מה שלמעלה) ממדינת הים [כל חו"ל קרי ליה מדינת הים בר מבבל כדאמר לקמן (ו.) כתבו התוס' הא דלא נקט המביא גט מחוץ לארץ כדקתני בגמ' (ז:) המביא גט בספינה כמביא בחוצה לארץ, משום דבחוצה לארץ הוה משמע כל חוצה לארץ אפילו רקם וחגר להכי נקט ממדינת הים דמשמע רחוק כמו (יבמות פז:) האשה שהלך בעלה למדינת הים וכמו (שבועות מא:) פרעתיק בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, לאפוקי רקם וחגר דפליג בהו רבן גמליאל] צריך (השליח המביא) שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם (וטעמא מפרש בגמ', ושליח זה הבעל עשאו שליח להולכה) רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם (כתבו התוס' משמע דברקם דרין בה ישראל, והא דתנן בנדה (נו:) כל הכתמים הבאין מרקם טהורין ור' יהודה מטמא מפני שהן גרים וטועין (א"כ רואים לכאן ש"ק ס"ל שאין סס יהודים ולכן מטהרים את הכתמים, ולר' יהודה הם גרים טוענים שאינם נוהגים כמנהגי היהודים כלל) י"ל דטעמו של ת"ק לא משום שאין שם יהודים, אלא הכתמים הם של עובדי כוכבים, דישאל מצניעין כתמיהן, ור' יהודה מטמא דנראה לו דאותם שנוהגין תורת עובדי כוכבים הם גרים וטועין ולעולם ישראל נמי דרים בה) ומן החגר [תרגום (אונקלוס) של (הפסוק) 'בין קדש ובין ברד'] ר' אליעזר אומר אפילו מכפר לודים (שהיא מחוצה לארץ) ללוד (שהיא סמוכה לה והיא מארץ ישראל כתבו התוס' אומר ר"י שהזכיר לוד לאשמועינן אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים על שם בני לודים שהיו מצויים בה תמיד, אפילו הכי צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ולא חשיב כלוד עצמה, ורבינו מאיר פירש דרבי אליעזר הזכיר שם עירו כדאמרינן (סנהדרין לב:) אחר ר' אליעזר ללוד. ואין נראה לר"י דכ"ש שלא היה צריך

מצויין תמיד לקיימו כדאמרין בגמ' בתי דינין קבועין פתבו חתום אבל כל זמן דלא אתי בעל ומערער נישאת על פי הגט ולא טענינן מזוייף דמשום עיגונא אקילו בה רבנן, אבל בממון טענינן מזוייף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה שיוכל כל אדם לכתוב שטר מלוה ולהחתים עדים מעצמו ולטרופ שלא בפניו מיתומים ומלקוחות. ומיהו מזה (ביאר המהר"ם ממה שזכרנו שם לא נאמר שפסד לטעון מזוייף, לא שזקת חיי) אין להוכיח דטענינן מזוייף, שיש לומר דטענינן להו (ליתומים, לקוחות, לנפרע שלא בפניו) פרוע (הקשה המהר"ם, וא"ת מאי נפקא מינה סוף סוף לא יוכל להיות נפרע שלא בפניו או מיתומים או מלקוחות מה לי אם הוא מטעם דטענינן פרוע או מזוייף י"ל דנפקא מינה במקום שלא נוכל לטעון פרוע כגון שמת תוך זמן השטר או הלך הלז למדינת הים תוך זמן השטר ועדיין לא בא והוא רוצה לפרע שלא בפניו ללא שייך טעמא דפרוע לא טענינן להו מזוייף וגובה חובו) כיון דהוא עצמו (אם הלז היה בפניו) הוא מהימן לומר פרוע מיגו דאי בעי אמר מזוייף, דקי"ל כמ"ד בב"ב (ע): גבי שטר כים היוצא על היתומים (עיסקה שנתנו לאביהם חליה במלוה חליה דפקדון) דנשבע (המלוה, בעל השטר) וגובה מחצה (החצי שניתן בהלוואה) אבל פלגא דפקדון טענינן להו פרוע הוא לך אע"ג דלא טענינן להו נאנסו משום דאביהם היה נאמן לומר החזרתיו לך במיגו דנאנסו. אבל יש להוכיח דטענינן להו מזוייף דאל"כ כל אחד יכתוב שטר מכר או שטר מתנה ויהתום עדים ויגבה שלא בפניו מיתומים ומלקוחות דהשתא אין שייך לומר פרעתי. ועוד יש לדקדק בן דטענינן ליתמי מזוייף דאיתא בב"ב (קעד): דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על החקדש, ופריך וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומסיק דרב הונא איירי בשטר מקויים ורב ושמואל בדנקיט שטר שאינו מקויים אמר תנו קיימיה לשטרא לא אמר תנו לא קיימיה לשטרא פירוש דשמואל שלא להשביע את בניו אמר כן ואי לא טענינן מזוייף ליתומים מכל מקום יגבה דהא נקיט שטרא ואין לומר דטענינן פרוע דהא רב אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. וא"ת בב"ב (יג.) פליגי ר"מ ורבנן במצא שטר שאין בו אחריות דרבנן אמרי לא יחזיר ור"מ סבר יחזיר ומוקי לה שמואל שנחלקו כשאין חייב מודה (סטוען מזוייף) ויחזיר לר"מ לצור ע"פ צלוחיתו. והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר הא ליכא למיחש למידי דאי מקיים ליה הדין עמו, ואם לא מקיים ליה אם כן מה מפסיד אי מהדר ליה, אלא ודאי חיישינן שמא יוציא שלא בפניו ולא נטעון מזוייף הוא. ויש לומר דעל כרחק אין הטעם בשביל כך דאכתי נטעון

דעכו, ולקמן (עו): פריך למימרא דעכו לאו מארץ ישראל הוה, הא כי הוה מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוה מפטרי מהדדי לפי שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ. אמר ר"ת דלא קשה מידי דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחו"ל כדמוכח בירושלמי והכא מיירי באותו צד שבחוצה לארץ, והא דלא משני נמי במי שאחזו מתני' דאם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והגיעו לעכו וחזר ביטל תנאו היינו לאותו צד שבחוצה לארץ היינו משום דביוצא מארץ ישראל פוגע תחילה באותו צד של ארץ ישראל והגיע לעכו משמע לתחילת עכו. אך קשה לר"י דאמר לקמן (ו): נכנס לפניו ר' אלעא אמר ליה הלא כבר סיסאי מובלע בתחום ארץ ישראל וקרובה לציפורי יותר מעכו, ומה בכך, מכל מקום עכו עדיפא אע"פ שהיא רחוקה מציפורי שהיא עצמה חציה מארץ ישראל, ועוד היכי דייק לקמן (ח.) דמוכר עבדו לסוריא יצא לחירות מודתנן עכו בארץ ישראל לגיטין, לגיטין אין לעבדים לא כל שכן סוריא דמרחקא טובא, אדרבה סוריא עדיפא כיון דמתני' איירי (בעכו) בצד של חוצה לארץ, דקסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש והויה היא עצמה ארץ ישראל, דלחכי מיבעיא ליה אי הוי כמוכר עבדו לארץ ישראל כיון דשמיה כיבוש או דלמא כיון דעפרה טמא כחוצה לארץ דמי. ואמר ר"י דאפילו בצד של ארץ ישראל צ"ל בפני נכתב... לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל ומפלג מן הישיבות ובתי דינים, וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגור. והשתא פריך שפיר כבר סיסאי דקרוב לציפורי שהיתה עיקר ישוב א"י טפי מעכו דרחוק מעיקר ישוב א"י, אע"ג דעכו היא עצמה בארץ ישראל, וכבר סיסאי הוא חוצה לארץ, מכל מקום פשיט שפיר כיון דקים ליה דמובלעת מהני כאילו היא ממש מארץ ישראל כר"ג דאמר מובלעות שכיחי וגמירי. וא"ת דאמר בירושלמי המוכר עבדו לעכו יצא לחירות, ר"ש אביו דרבי יודן אומר אפילו מעכו לעכו, וכיון דאפילו באותו צד שבארץ ישראל יצא לחירות אם כן מעכו לעכו אמאי יצא לחירות כיון דחשיב כחוצה לארץ וי"ל דנהי דחשיב כחוצה לארץ לגבי עיקר ישוב ארץ ישראל לגבי חוצה לארץ מיהא חשיב כארץ ישראל) מעכו לצפון, ועכו כצפון, ר"מ אומר עכו כארץ ישראל לגיטין.

(המשך המשנה) המביא גט בארץ ישראל, אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, ואם יש עליו עוררים (שהבעל מערער שהוא מזוייף) יתקיים בחותמיו (ואם יעידו העדים על חתימת ידיהם או עדים אחרים יכירו חתימתם כשר, ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר, דהא בקיאות לשמה ועדים

משלוחו אי חיישינן שמא לא נעשה לשמה, ומעמא דאמר לקמן 'מינקט נקט ליה בידה ואיהו מערער עלויה' למה לא יערער אם מתחילה לא ידע דבעי לשמה והשתא ידע ואומר ר"י דמסקינן בסמוך דרוב בקיאיין הן וסתם ספרי גמירי וליכא אלא לעז בעלמא דמסתמא שלא כדין יערער והכא שמביאו הבעל בעצמו ליכא למיחש אפילו ללעז דתו לא מערער כדאמר בסמוך מנקט נקיט בידה... **רבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו (אין שיירות מצויות משם לכאן שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו שיהו עדים מצויין להכיר חתימת העדים והאמינותו לשליח).**

מאי בינייהו (כתבו התוס') לא מצי למימר מוליד איכא בינייהו דלרבה נמי לרבנן בתראי במוליד צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם דגזרינן מוליד אטו מביא ולת"ק נמי הוי בכלל הא דאמר איכא בינייהו ממדינה למדינה בארץ ישראל, והא דלא קאמר גט מקויים איכא בינייהו משום דהוי בכלל דאתיוה כי תרי דדמי למקויים? **איכא בינייהו, דאיתוהו בי תרי (פירש רש"י ושניהם נעשו שלוחים לגרשה, והגט יוצא מתחת ידי שניהם, לרבה בעי למימר לרבה לא בעי למימר שהרי שנים הם, ואם יערער בעל הרי הם מצויין לקיימו כתבו התוס', פירש רש"י למ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו אלו יקיימוהו וקשה דאטו בכיפא תלו להו שיהו מזומנין לקיימו כשיבא הבעל ויערער, ועוד דלמה לי דאתיוה בי תרי כך שוים שנים מן השוק שמכירין חתימת העדים. ומפרש ריב"א דאתיוה בי תרי ואמרי שהבעל שלחם דתו לא מהימן לומר לא שלחתים דהכי אמר לקמן (ה.) שנים אין צריכין לומר בפני נכתב... ומה אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני, ולהאי לא חיישינן שמא החתים במזיד עדים פסולין דמסתמא כיון דשלח לה גט כדין עשאו דאינו חשוד להכשילה). **אי נמי** ² ממדינה למדינה בארץ ישראל (כגון יהודה וגליל דסלקא דעתא השתא דלא שכיחי שיירתא, לרבה דלא חייש לעירעורא דנימא מזוייף הוא לא בעי למימר הואיל ובקיאיין כל בני ארץ ישראל לשמה, לרבה בעי למימר דהא אין שיירות מצויות) **אי נמי** ³ באותה מדינה במדינת הים (כגון מעיר לעיר במדינה אחת ובמדינת הים, לרבה בעי למימר דהא אין בקיאיין לשמה, לרבה דאמר לפי שאין... ומתניתין משום ערעורא דזיוף הוא, הכא לא צריך דהא שכיחי שיירתא).**

להו פרוע הוא דהא שמואל סבירא ליה בב"ב (קנ"ד): בהדיא אליבא דר' מאיר (עיין במהרש"א שחוס' הקשו גם לקיטתו) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והיה נאמן לומר אביהן דפרוע הוא מינו דאי בעי אמר מזוייף הוא אע"ג דלדידהו לא טענינן מזוייף וליכא מינו מ"מ כיון דלאביהן יש מינו טענינן להו שפיר פרוע הוא דקי"ל כמ"ד בב"ב (ע:); דנשבע וגובה מחצה גבי שטר כים, **אלא היינו טעמא** דלא יחזור כיון דאיתרע בנפילתו ולוה טוען מזוייף הוא אין לגבות מן הדין אפילו ימצא עדי קיום דחיישינן שמא זיופי זייף והתים, כי ההיא דב"ב (קסו.) דאנח ידיה אזורנא (כלי לזייף שטר) וכן משמע התם לשון רש"י, אבל אי ליכא לזה קמן והמלוה מצא עדי קיום מחזירים לו ואי הדר אתי לזה וטעין מזוייף הוא נראה דתו לא מהימן כיון דהוחזק בהיתר).

(גמרא) מ"ט? רבה אמר [דף ב ע"ב] לפי שאין בקיאיין לשמה (אין בני מדינת הים בני תורה ואין יודעין שצריך לכתוב הגט לשם האשה וקרא כתיב 'וכתב לה ספר כריתות' לה דהיינו לשמה, הילכך אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה והוא אומר אין כתבו התוס', וא"ת מאי שנא לשמה דאין בקיאיין משאר הלכות גיטין כגון מחובר, ושינה שמו ושמה, ונכתב ביום ונחתם בלילה. ואין לומר דנקט לשמה דשכיח טפי דמשכח גט ששמו כשמו ושמה כשמה ומשדר לה וגם הסופר שרגיל לכתוב טופסי גיטין אגב שיטפיה מישתלי וכתב שמו ושמה וה"ה שאר הלכות גיטין, זה אינו, דהא אמר לקמן (טו:) בג' דרכים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ופריך והא איכא לשמה, בשלמא לרבה היינו מוליד ומביא אלא לרבה קשיא, ותו בין לרבה בין לרבה הא איכא מחובר, אלמא לרבה דוקא נקט לשמה בכלל מוליד ומביא ולא נקט מחובר. ומפרש ר"ת דבכל הלכות גיטין בקיאיין, אלא דהך דרשה ד'וכתב לה' לשמה אינה נראית להם עיקר דרשה, 'ואין בקיאיין' פירוש אין חוששין לדרשה דלשמה, ולאחר שלמדו דלקמן פירוש לאחר שקיבלוהו. והא דפירש רש"י דממילא שיילינן ליה אי הוה לשמה ואמר אין, אין נראה דלא משתמיט בשום דוכתא שיהא צריך לישאל, ועוד דאם כן לימא איכא בינייהו אם צריך לישאל. ואומר ר"י דסתמא לשמה קא מסהיד כדפירש רש"י נמי בסמוך, והא דאמר לקמן 'מי קתני בפני נכתב ובפני נחתם לשמה' (ולכא' קשה על התיכונן שהרי גם ללא מילת 'לשמה' מעיד על לשמה. צלמת לא קשה...) נהי דסתמא לשמה משמע, מכל מקום כיון דעיקר תקנה משום לשמה הוא הוה ליה למימר בהדיא. הקשו התוס' קשה דלקמן (ה.) תניא הוא עצמו שהביא גיטו אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, מאי שנא הוא

ב:

בכה"ג שעיקר הגט נעשה כבר ושוב אין צריך אלא גילוי מילתא לידע אם לשמה נכתב).

אימור דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין, כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן, דלא איתחזק איסורא (דחלב בהך חתיכה איסורא גופא) אבל הכא דאיתחזק (בהך איתתא) איסורא דאשת איש [ומטביל ושחיטה לא גמרינן לה כדאמרינן ביבמות (פח).] דהתם בידו לתקנן לפיכך נאמן להעיד עליהן] הוי דבר שבערוה (כתבו התוס' האי דנקט דבר שבערוה אומר ר"י משום דביבמות (פח). בשאר איסורי כגון טבל והקדש וקונמות מספקא לן אי מהימן אפילו איתחזק איסורא ולא בידו או לא (ע"ס גמ' מדוע לא חשיב צילו לתקנו) וא"ת אי עד אחד נאמן בשאר איסורין אפילו איתחזק איסורא ולא בידו אמאי איצטריך וספרה לה לעצמה ויש לומר דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה ואין דבר שבערוה (ראוי להתירו ב...) פחות משנים [דיליף דבר דבר ממזון כתיב הכא כי מצא בה ערות דבר] וכתיב התם על פי שנים עדים יקום דבר (סוטה ג:)?

רוב (ישראל) בקיאים הן (ואין לחושדן). ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא [גבי קטן וקטנה אין חולצין ולא מייבמין, קטן שמוא ימצא סרים, קטנה שמוא תמצא איילונית ביבמות (קט.)] סתם ספרי דדייני (סופרי הדיינים שרגילין לכתוב כל שטרי גיטין) מיגמר גמירי (דגט אשה בעי לשמה כתבו התוס' והוי כמו מיעוטא דמיעוטא דלא חיישינן אפילו לרבי מאיר) ורבנן הוא דאצרוך (פירש רש"י למיחש למלתא משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד כגון שנכתב לשם א' מבני עירו ששמו כשמו ושמה כשמה ונמלך מלגרש התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דבהחזק שני יוסף בן שמעון אפילו נכתב לשמו פסול לגרש בו לר' מאיר כדאמרינן (כד:) כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה וקאמר בגמ' קטנה הוא דלא מצי מגרש הא גדולה מגרש מוקי לה כר' אלעזר ולא כר"מ משום דבעינן שיהא מוכיח מתוך עדי החתימה הי מינייהו מגרשה ובסמוך בעי לאוקומי מתני' כר"מ, ואפילו לרבי אלעזר צריך עדי מסירה שידעו שעשאו הבעל שליח וליכא. ואור"י דהא דאצרוך רבנן הכא היינו כדי שלא יערער הבעל ויאמר שכתבו הסופר כדי להתלמד והוא החתים עליו עדים

ולרבה, דאמר לפי שאין בקיאים לשמה, ליבעי תרי (ביארו התוס' אכתי לא ידע הא דפרישית דלא הוי טעמא אלא משום לעז) מידי דהוה אכל עדיות שבתורה [כתבו התוס' ב"ד גרסינן (עקויות) כגון עדות דיני ממונות ודיני נפשות. ואית דגריס עריות כר"ש ולא נהירא דאם כן מאי משני עד אחד נאמן באיסורין מה לו להזכיר איסורין והא ערוה נמי איסור הוא, והכי הוה ליה למימר לא דמי לשאר עריות והוה ליה ליתן טעם. ומיהו יש לומר דה"ק עד אחד נאמן באיסורין להתיר והא דבעי תרי הני מילי לאסור דחד לאו כל כמיניה, אבל הא דקאמר 'כל עריות' לא אתי שפיר דמאי כל עיקר דבר שבערוה אין פחות משנים זהו באשת איש בגיטין ובקידושין וזנות דאשת איש לאוסרה על בעלה (ביאר המהרש"א כוונתו, דעיקר דבר שבערוה אין פחות מצ' לא נאמר אלא צענין ערוה של איסור אכל צענין עריות (ביאר מהר"ם סוף טו' עריות שמונחות ביבמות) לא נאמר, ולא שייך למימר כל עריות]? עד אחד נאמן באיסורין (פירש רש"י שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב התוס' הביאו פירוש רש"י, וכתבו לא היה לו להזכיר הפרשת תרומה ושחיטה דבהנהו נאמן אע"ג דאיתחזק איסורא משום דבידו לתקנם כמו שפירש רש"י בסמוך, והכי אמר ביבמות (פח). ושחיטה אע"ג דהשתא אין בידו לתקנו מעיקרא היה בידו לשחוט, דאם לא כן אמאי מהימן כיון דאיתחזק איסורא דלא מצינו בשום מקום שיצטרך בשוחט שבנוסף אליו יעמוד עוד אחד לידו שיעיד עמו על כשרות השחיטה, ומעשים בכל יום דמהימן אע"ג דלא שייך רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כגון שנחתך כל הראש ואין בית השחיטה ניכר. ומה שאנו סומכין על הנשים בשחיטה אע"פ שאין יודעות הלכות שחיטה כיון שבידה ללמוד לשחוט או להשכיר אחרים שישחטו לה כבידה דמי. וא"ת ומנא לן דעד אחד נאמן באיסורין וי"ל דילפינן מנדה דדרשינן בכתובות (עב). וספרה לה לעצמה וא"ת א"כ אפילו איתחזק איסורא וי"ל דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה וכשעברו שבעה טהורה ממילא ולא איתחזק איסורא, וגם בידה לטבול (הסביר המהרש"א, ביאור דבריהם צנדה איכא תרתי דהיא טמאה כל זמן שקראה ואין צידה לפסוק דמה וגם אח"כ היא טמאה עד שתטבול, והאכא קאמרי' למשום שהיא רואה לא מקרי אתחזק איסורא כיון דאינה בחזקת שהיא רואה כל שעה ומחמת ראייתה היא טהורה ממילא אחר ז', ואי משום דעדיין אף אחר שאינה רואה אתחזק איסורא וטמאה משום דלא טבלה הרי יס צידה לטבול). עוד כתבו, הקשה ר"ת מה תשובה היא זאת שעד אחד נאמן להעיד על כשרות הגט משום שעד אחד נאמן באיסורין, דעיקר הגט יוכיח שצריך לחותמו בשנים ותי' דה"ק דעד אחד נאמן באיסורין

נמי עורר אינו נאמן דודאי דק במילתא
שפיר) ולא אתי (הסליח) לאורועי נפשיה.

ולרבא, דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו,
ליבעי תרי, מידי דהוה אקיום שטרות
דעלמא? עד א' נאמן באיסורין. אימר
דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין, כגון
חתיכה ספק של חלב ספק של שומן, דלא
איתחזק איסורא, אבל הכא איתחזק איסורא
דאשת איש הוי דבר שבערוה, ואין דבר
שבערוה פחות מב' בדין הוא דבקיום
שטרות נמי לא ליבעי, כדר"ל, דאמר ר"ל
עדים החתומים על השטר נעשו כמי
שנחקרה עדותן בב"ד (דלא חציף איניש
לזיופי) ורבנן הוא דאצרוך, והכא משום
עיגונא אקילו בה רבנן. האי קולא הוא,
חומרא הוא, דאי מצרכת ליה תרי לא אתי
בעל מערער ופסיל ליה, חד אתי בעל
ומערער ופסיל ליה? כיון דאמר מר בפני
כמה נותנו לה, רבי יוחנן ורבי חנינא, חד
אמר בפני שנים, וחד אמר בפני ג', מעיקרא
מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה.

ורבא מאי טעמא לא אמר כרבה? אמר לך
מי קתני בפני נכתב לשמה, בפני נחתם
לשמה (בתמיה) ורבה (יתרן קושיא וז) בדין הוא
דליתני הכי, אלא דאי מפשת ליה דיבורא
אתי למגזייה [דלא יאמר כולהו, ואמרינן
לקמן (ה). כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים
בגיטין הולד ממזר]. השתא נמי אתי
למגזייה? חדא מתלת (תיבות כגון בפני
נכתב לשמה) גאיז (דזימנין דלא אמר אלא
בפני נכתב) חדא מתרתי (כגון בפני נכתב)
לא גאיז (וממילא שיילינן ליה אי נכתב
לשמה ואמר אין אי נמי סתמא קא מסהיד,
ומיהו בפני נכתב ובפני נחתם אצרכוה
דכתיבה וחתימה בעינן לשמה וכיון דכל חדא
מילתא באפי נפשה היא לא גיז).

ורבה מ"ט לא אמר כרבא? אמר לך א"כ
(דטעמא משום קיום הוא) ניתני בפני נחתם

שהוא לא היה בקי לשמה) והכא [דף ג ע"א]
משום עיגונא אקילו בה רבנן (להימניה
לשליח).

האי קולא הוא (בתמיה) חומרא הוא (כתבו
התוס' ביבמות (פה. סס הגמ' דנה צעד אחד שמעיד לאשה
שמת צעלה) גבי מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה
(שאם יבוא הצעל תלך מזה ומזה, ונקנסת...) דפריך הגמ'
לא לחמיר (תלך מזה ומזה...) ולא ליקל (שתינשא עפ"י עד
אחד) ומשני משום עיגונא (שלל תמיד יס' עדים,
ותינשא עגונה) אקילו בה רבנן. לא שייך למיפרך (כמו
שהגמ' מקשה כלן) האי קולא הוא חומרא, הוא דאי
מצרכת לה תרי ובא בעלה מותרת לחזור (לצעל
הראשון. יס' להעיר שההלכה אינה כן כדאי' לה"ע יז סעיף
נו) כדאמרינן התם, והשתא בחד תצא מזה ומזה.
דחתם זימנין דלא אפשר לתקן בשלא ראה אלא אחד
שהיה מכיר שהוא בעלה ואפילו היו שם הרבה מי
יביאם בכאן להעיד, אבל כאן יכול לשלחו בשנים) דאי
מצרכת ליה תרי (למימר לשמה) לא אתי
בעל מערער ופסיל ליה, חד אתי בעל
ומערער ופסיל ליה וכתבו התוס' (כתוס' לה"ט
מנזכר שהתוס' קאי על דברי רבה ולא על דברי רבא, ללא
כהמהר"ס, וכן ציאר היד דוד בדברי המהרש"א) יש לפרש
דפסיל ליה ממש אע"ג דלא מהימן וליכא אלא לעז
בעלמא מיפסל וא"ת א"כ (בשלכ זה של הקושיא) חד אתי
צעל ומערער ופסיל ליה) מאי ס"ד דמהני בפני נכתב
ובפני נחתם כיון דאכתי איכא לעז וי"ל דס"ד דמהני,
דרוב פעמים לא יוציא שישבור שלא יאמינוהו ומיהו אי
מפיק ליה מיפסל. ולמאי דס"ד (בשלכ זה של הקושיא) חד
אתי צעל ומערער ופסיל ליה) הא דקתני אם יש עליו
עוררין יתקיים בחותמיו (במשנה איתא המציא גט צלחן
ישראל אינו לריד שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אם יס' עליו
עוררים יתקיים בחותמיו) קאי נמי אהמביא גט ממדה"י
(על המשנה הראשונה של המסכת). ומשני (מתרלת הגמ',
שצאמת גם אחד נאמן) מידק דייק ולא אתי בעל לערער
ואפי' אם יערער לא יאמינוהו וליכא לעז כלל. ומיהו
אין נראה לר"י לפרש כן שיהא פסול משום לעז
בעלמא כיון דקים לן שהוא כשר, ועוד מדלא תנן
ברישא המביא גט ממדה"י אם יש עליו עוררין כדקתני
בסיפא ונראה לפרש 'ופסיל ליה' היינו שיאמינוהו ללעז,
אבל מ"מ הגט כשר? כיון דאמר מר (ה): בפני
כמה נותנו לה (שליח זה לאשתו ואומר
בפניהם בפני נכתב) רבי יוחנן ור' חנינא, חד
אמר בפני ב', וחד אמר בפני ג', מעיקרא
מידק דייק (השליח כשמקבלו מיד הבעל ויודע
בו שברצון מגרשה ולא יבא ויערער עוד, ואי

למימר ידעתי איכא בינייהו דלא בעי למינקט אלא הנחו דלמר צריך ולמר לא צריך. אבל תימא דלפי פירוש זה, בכל דוכתי דנקט לרבא 'בפני נחתם' הוא לא דוקא ועוד אי בחד נמי מהני ידעתי היכי קאמר רבא (טו.) אפילו הוא ואחר מעידין על חתימת עד שני פסול דאי לא הוה אלא האי שליח דמכיר שתי חתימות הוה כשר והשתא משום דבא אחד מהשוק לסייעו בחתימת שני יפסל אע"ג דרש"י פי' התם דהיינו הא דפריך ליה רב אשי מי איכא מידי דאילו מסיק איהו לכולי דיבורא כשר... מ"מ אין סברא כלל שהיה רבא טועה בכך. ונראה דידעתי לא מהני אפילו לרבא עד שיאמר בפ"נ ונחתם משום דדייק טפי כדפירשנו והכי מפרש ר' משולם אטו כי אמרי ידענו שנים מעלמא שיקיימו גט זה מי לא מהימני והואיל ומהני בזה קיום דמהני בשאר שטרות אתי לאיחלופי) וכיון דכי אמרי ידעין מהימני (אי לא דמצרכינן נמי אכתיבה דתיהוי היכר בין גיטין לשטרות כתבו התוס' וקושיא דאשה ובעל דבר לא חש לתרץ דלא שכיח דמייתי גיטא וכי מייתי עד כשר אתי לאיחלופי) אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא (לקיימינהו) בעד אחד.

ולרבה, דאמר לפי שאין בקיאות לשמה, מאן האי תנא (דמתניתין) דבעי כתיבה לשמה ובעי [דף ג ע"ב] חתימה לשמה (הקשו התוס', וא"ת למאי דמסקינן דרבה אית ליה דרבא נוקי מתני' כרבי אלעזר והוי בפני נכתב משום לשמה ובפני נחתם משום שאין עדים מצויין לקיימו, ודוחק לומר דכולה הך סוגיא וגם רב אשי דאמר לקמן ר' יהודה היא איירי למאי דס"ד מעיקרא וי"ל דרבה אף לפי המסקנא בעי חתימה לשמה כיון דידענו לא מהני דאי מהני לפי המסקנא תיקשי רבה מ"מ לא אמר כרבא, וליכא למימר הא דלא מהני ידענו היינו משום איחלופי דהא כיון דצריך לומר בפני נכתב משום לשמה לא אתי לאיחלופי).

אי רבי מאיר (דאמר עיקר השטר זו היא חתימתו) חתימה (לשמה) בעי [דכי כתיב וכתב לה אחתימה כתיב כדקתני (כא:) כתב גט על המחובר כשר, ואע"ג דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה, יצא זה שהוא מחוסר כתיבה קציצה ונתינה, אפ"ה כיון דחתמו בתלוש מכשר ליה ר"מ אלמא וכתב דקרא אחתימה הוא] כתיבה לא בעי, דתנן אין כותבין (לכתחילה) במחובר לקרקע [שמא יחתום במחובר ומפסיל

ותו לא, בפני נכתב ל"ל, ש"מ בעינן לשמה. ורבא, בדין הוא דליתני הכי (דלא בעי למימר נכתב) אלא (משום הכי אצרכוה) דא"כ (דלא אמר נכתב) אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד (דמוכחא מילתא דלקיומי אתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי בחד מיקיימי אי אתי חד סהדא ואמר מכיר אני כתב ידי העדים כתבו התוס', וא"ת כיון דאין צריך לומר בפני נכתב אלא משום איחלופי, אמאי פסיל (טו.) בפני נכתב חציו אחרון, ובפני נכתב חציו ראשון מכשיר (הרי כל הטעם מקום איחלופי) וי"ל דבחציו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עיקר הגט מינכר מילתא ולא אתי לאיחלופי. ורבה (אין לחוש לאיחלופי ...) מי דמו, התם (גבי קיום שטרות) ידעין (אנו שזה כתב העדים הוא דקאמרי) הכא בפני (קאמר, ולא קא מוכחא מילתא כתבו התוס' אבל 'ידעתי' אין מועיל, וטעמא דכשאמר בפ"נ ונחתם דייק טפי דמרע אנפשיה טובא כשאמר בפני נעשה הכל והוא לא ראה מכשיאמר ידעתי. וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי לרבה כמו לרבא על כרחך משום דלרבה הוי טעמא משום לשמה, א"כ הקושיא חוזרת לדוכתא, שהרי הטעם 'משום לשמה' הוא טעם שחידש מעצמו, א"כ שלא יאמר אותו, ויאמר כרבא שהטעם משום קיום שטרות, ויועיל לומר 'ידענו' במקום בפני נכתב ובפני נחתם ואורי' דמכח מתני' (טו.) דקתני אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר משמע ליה לרבה דידענו לא מהני) התם אשה לא מהימנא, הכא אשה מהימנא [אם הביאה גט לחבירתה ואמרה בפ"נ מהימנא כדתנן (כג:) אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעליהן...] התם בעל דבר (אותו שמוציא השטר, והשטר שלו) לא מהימן, הכא בעל דבר מהימן [האשה עצמה מביאה את גיטה ממדה"י בתורת שליחות כגון דאמר לה בעלה אל תתגרשי בו אלא בב"ד ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפני נחתם (כ"ג:)] ורבא, אמר לך אטו הכא כי אמרי ידעין, מי לא מהימני (פירש רש"י הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא הוא אי אמר יודע אני בחתימת ידי העדים מי לא מהימן דמה לי בפני מה לי יודע אני. התוס' הביאו את פירוש רש"י פי' וכתבו משמע שרוצה לומר דשליח מהימן כי אמר יודע אני והא דנקט כי אמרי ידענו לשון רבים ולא אמר כי אמר ידעתי משום דאשלוהין דעלמא קאי, ולעיל לא בעי

ואין עליו עדים דכיון שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו, ואין בו אלא עד אחד למ"ד (שם) כתב ידו ועד שנינו שפיר, אלא למ"ד כתב סופר ועד קשה ניהוש דשמוא סופר כתבו להתלמד וזרקו לאשפה ובאתה האשה והחתימה עליו עד אחד ואין כאן שנים וי"ל שהסופרים הוששים למכשול ונוהרין בכך, ומיהו (לכתחילה לא תינשא בגט זה 7...) אין רגילות להזהר לגמרי (ק"ט חט"ט קטן שכתבו הסופר כעד אחד) דרבנן (לאספה) שתחשב כתיבת סופר כעד אחד (כלומר פסוליהו אפי' לת"ק לא הוי אלא מדרבנן מדקתני אם ניסת הולד כשר) ולא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה (ופליג עלה ר"א דאפילו לכתחילה תנשא, אלמא פסולא דרבנן נמי לית ליה).

דתנן, ג' גיטין פסולין (לכתחילה) ואם ניסת הולד כשר¹ בכתב ידו (ידי הבעל) ואין עליו עדים [כתבו התוס' טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה והוי כאין בו זמן. וא"ת בשלמא למ"ד (יז.) דתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו הכא בכתב ידו נמי איכא למיחש שמוא יחפה, אבל למאן דמפרש התם דתקינן זמן משום פירי (שאם יוכל פירות נכסי מילוג אחר הגירושין, תוכל האשה להוליד ממנו) קשה לר"י מה חשש יש בכתב ידו, ואם יש לחוש שיקדים זמן לטובת האשה אע"פ שבא לגרשה ולעשות עמה קנוניא שתגבה מלקוחות שמכר להם פירות בינתיים מאותו הזמן הכתוב בגט עד עכשיו כמו שאנו חושדין את האשה גבי שובר כתובה בב"מ (יט.) א"כ לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות מזמן הכתוב בו. וי"ל דודאי הבעל אינו נאמן, ולכך פסלוהו, דלפעמים תפסיד האשה שלא כדן כשיכתוב הבעל יום שעומד בו ולא יקדים הזמן ואז היה לה לטרוף לקוחות מזמן הכתוב והיא לא תוכל לטרוף לפי שאנו חושדין אותו שהקדים הזמן ולכך פסלוהו, דהשתא כדן לא לטרוף האשה מזמן הכתוב כיון שהגט פסול, דדוקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה ועי"ל דחיישינן דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו² יש עליו עדים ואין בו זמן (באי זה זמן נכתב)³ יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד (וכתב ידי סופר כתבו התוס' למ"ד כתב ידו ועד שנינו תנא כתב בכתב ידו ואין עליו עדים לאשמועינן דאפ"ה הולד כשר, וסיפא דאין בו אלא עד אחד איצטריך דאפ"ה לא תנשא לכתחילה עוד כתבו נראה ה"ה דאין בו זמן, אלא לאשמועינן דאע"ג דיש בו זמן לא תינשא לכתחילה) הרי אלו שלשה גיטין פסולין, ואם ניסת הולד כשר (אלמא ת"ק

כדפרישית והכי מפרש (כא:)) כתבו על המחובר לקרקע, תלשו, חתמו ונתנו לה כשר [כתבו התוס' הך סוגיא, ובסמוך נמי דמוקי רב אשי מתניתין (אליבא לרבה) כר' יהודה אתיא כריש לקיש (כא:)) דמוקי מתניתין (אין כותבין צמחוצר לקרקע. כתבו צמחוצר, תלשו וחתמו ונתנו לה כשר) כר"מ דחתמו שנינו דמשמע חתימה ממש, אבל רבי יוחנן ושמואל מוקי התם מתניתין כרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי כלומר סיימו (סיום כתיבת פרטי הגירושין בגט) כמו הא דאיתא לקמן (ס.) תורה חתומה ניתנה (גמורה ומסויימה ושלומה). ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש להוכיח דר"מ לא בעי כתיבה לשמה כדמסיק בסמוך מדרב נחמן דאמר אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה... וא"ת והכי מוכח מהכא דלא בעי כתיבה לשמה דילמא לכתחילה בעי כתיבה לשמה כדבעי לכתחילה בתלוש וי"ל דאפילו אי לכתחילה בעי כתיבה לשמה לא מיתוקמא מתני' כוותיה כיון דדיעבד כשר לא היו מתקנין לומר בפ"נ. ועוד דתנן לקמן (טו.) דאי לא אמר בפני נכתב פסול. ותימא לר"י דהכא משמע דלא מיתוקמא מתני' כר"מ משום דר"מ לא בעי כתיבה לשמה (וא"כ לר"מ לא לריך לומר 'צפני נכתב' וא"כ משנתנו שאלומר צפני נכתב אינה כר"מ) ולקמן (ה:) תניא בהדיא המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ (א"כ לר"מ כן לריך לומר צפני נכתב) ולר"ב איתא דבעי בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי, והא דאמר רב נחמן בסמוך דלר"מ מצאו באשפה כשר היינו כשהבעל עצמו נתנו לה או בא", אבל שולח גט ממדינת הים צריך שיראה השליח כתיבת הגט שיוכל לומר בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי, אבל לרבה קשה דלית ליה טעמא דאיחלופי אף לפי המסקנא דרבה אית ליה דרבא כדפירשנו].

אי רבי אלעזר (דאמר מדאורייתא גט שאין עדיו חתומין עליו כשר אלמא 'וכתב' כתיבה היא דמשמע) כתיבה בעי (לשמה) חתימה לא בעי.

וכי תימא, לעולם רבי אלעזר היא, וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה מדאורייתא, מדרבנן בעי, והא שלשה גיטין פסולין [דקא חשיב בגיטין (פו.) וחד מינייהו אין עליו עדים כתבו התוס' איכא דמוקי (פו.) הך מתני' (שלקה גיטין פסולין, ואם נשאת הולד כשר) כר"מ אע"ג דאית ליה לר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אור"ת דהכא היינו טעמא דהולד כשר דכך היה המטבע שלא יפסל הולד בהנך שלשה, ואע"ג דר"מ סבר 'וכתב' היינו וחתם, מ"מ כשר הולד בכתב ידו

כיון דמסרי באפי סהדי ישראל חשיבי הנך הדיוטות כערכאות, וגם מלשון רש"י מוכיח לקמן דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה] שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם (שמא ימותו עדים ושוב אין לו עדות לפיכך נהגו לחתום דאם ימותו תראה חתימתם לעדים אחרים ויכירוהו).

ואלא רבי מאיר היא, וכי לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא, מדרבנן בעי (כתבו התוס' ופסול בדיעבד דבענין אחר לא מתוקמא מתניתין כוותיה כדפירש לעיל. וא"ת ומאי שנא ממחובר דאמר לעיל אין כותבין לכתחילה אבל בדיעבד כשר אפילו מדרבנן דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד ויש לומר דהשתא מוקי ההיא מתניתין דמחובר כרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי). והא אמר רב נחמן, אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה, [דף ד ע"א] וחתמו ונתנו לה כשר וכתבו התוס' לכתחילה נמי כשר לחתום וליתן דלקמן (כו:) ובכתובות (פה.) מוכיח מדרב נחמן דהכא דלמיהוי כשיקרא לא חיישינן, ועוד תנן לקמן (כו.) הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה וקאמר בגמ' משום קטטה ור' מאיר היא או משום תקנת עגונות, משמע במצאו באשפה דלא שייכי הני טעמי שרי אפילו לכתחילה, ומאן דמפרש נמי התם משום תקנת סופר ורבי אלעזר היא משמע דלר"מ אין צריך להניח כלום ושרי לכתוב הכל, והא דלא קאמר הכא התמו ונתנו לה (חתמו הוא לשון לכתחילה, שפנינו לשון 'חתמו' לשון ליעבד) אומר ר"ת משום (אם היה כותב לשון 'חתמו') הוה משמע דלא סגי דלא עביד הכי (כ"ל היינו חוששים שרק בלשון שפנינו בלשפה וחתמו ונתנו לה כשר). וא"ת ומאי שנא דבעי לר"מ לכתחילה כתיבה בתלוש למאן דמוקי מתניתין דמחובר כר' מאיר ושלא לשמה שרי אפילו לכתחילה ואומר ר"ת דלגבי לשמה לא חיישינן אי מייתי גט לעדים שאינו כתוב לשמה שיהתמו גם הם שלא לשמה דכיון דידעי דצריך לשמה לא אתו למיטעי אבל במחובר אי כתב לה במחובר זימנין דמישתלי ואין נזכרין לתלוש וחתמי) וכ"ת, אנן מדאורייתא קא מתנינן לה (להא דרב נחמן) אי הכי, אומר היה ר"מ דבר תורה מיבעי ליה (למימר דהוה ליה לרב נחמן דאמורא הוא לפרושא למילתא דלא תיפוק חורבא מיניה ולמיתני הכי אומר היה ר' מאיר דבר תורה אפילו מצאו באשפה...)?

גופיה לא פסיל אלא מדרבנן, ומדפליג ר"א עליה שמע מינה אפילו לכתחילה מכשיר) רבי אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר (כתבו התוס', וא"ת דילמא דוקא כתב בכתב ידו או בעד אחד דאירי ת"ק מכשיר ר"א וי"ל דהלשון אפילו אין עליו עדים משמע דאין עליו עדים כלל, ועוד דקתני דאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם משמע דבעדי מסירה לחוד סגי. ונראה לר"י דאף לכתחילה מכשיר ר' אלעזר בעדי מסירה כדפירש רש"י מדקתני לקמן (כא:) אין כותבין על הנייר מחוק וחכמים מכשירין ואמר מאן חכמים ר"א דאמר עדי מסירה כרתי ומשמע מכשירין וכותבין, והדתנן לקמן (לד:) התקין ר"ג שיהיו העדים חותמין על הגט, לא שצריך לעשות כן אלא תיקון שילמד להם לעשות כן שלא יצטרכו לעדי מסירה כשירצו להראות לראיה השטר והגט אבל אם באים לסמוך לכתחילה אעדי מסירה סומכין) וגובה (כתובתה בגט זה) מנכסים משועבדים [דתנן בכתובות (פט.) הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה ל"א גובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים שט"ח נמי קרי גט כדאמר בעלמא (ב"ק צה.) וגט חוב שאין בו אחריות כתבו התוס', נראה לר"ת שלשון שני של רש"י עיקר, דאפילו בשאר שטרות גובה בעדי מסירה מנכסים משועבדים כדמשמע (פו:) דאמר רב הלכה כר"א בגיטין, ובשאר שטרות לא, והא קתני וגובה מנכסים משועבדים, אלמא דר"א איירי נמי בשאר שטרות. וקשה דאמר בב"ב (קעו.) הוחזק כתב ידו בב"ד מהו פי' מהו שיגבה ממשעבדי ומייתי מהך דגיטין דקתני וגובה מנכסים משועבדים ומשני שאני התם דאיכא כתובה, משמע דדוקא בגט איירי ולא בשאר שטרות, ורשב"ם גרס התם שאני התם דמשעת כתיבה שיעבד נפשיה פירוש כשנכתב השטר נכתב כדי למוסרו בפני עדים שיהיו עדי מסירה במקום עדי חתימה והוי קול כאילו עדים חתומים, אבל לעיל איבעיא לן הוחזק כתב ידו בב"ד ומסר בינו לבין עצמו ולא נתכוין אלא להודאה ולא לעשות שטר שיהיה לו קול והתם לא יועיל אפילו איתחזק בב"ד. ור"ח פי' דההיא דב"ב (קעו.) פליגא אההיא דהכא (פו:) ופסק ר"ח שיש לסמוך אההיא דב"ב ולא מגבינן בעדי מסירה אלא מבני חרי, והא דפריך סתמא דהש"ס בפירקין (יא.) גבי שטר פרסאה דמסרי באפי סהדי ישראל אי הכי ממשעבדי נמי ליגבי לא קשה לפסק רבינו חננאל דמיירי בחתימי עליה סהדי עובדי כוכבים הדיוטות כדפי' רש"י ומשום הכי ס"ד דגבי ממשעבדי

והכי מוקמינן (פז:) כתבו התוס' משום דמיירי הכא בגיטין נקט גיטין אבל הלכה כמותו אף בשאר שטרות אע"ג דכל אמוראי דלקמן (פז:) סברי כר' אלעזר דוקא בגיטין, קיימא לן כשמואל בדיני דפליג לקמן (שם) אדרב וקאמר אף בשאר שטרות. ועוד בסנהדרין (כח:) גבי מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי קאמר רב יוסף זיל אקנייה בעדי מסירה כר' אלעזר ופריך ליה אביי והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול משמע דרב יוסף ואביי דהוו בתראי סברי כר' אלעזר, ובפירקין נמי אמר ר' אבא האי שמרא פרסאה דמסירה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי. ולפיכך צריך לזוהר שיהו עדי מסירה בשעת נתינת הגט דאינהו כרתי דאי ליכא שם עדי מסירה אינה מגורשת אע"ג דאיכא עדי חתימה, ולא מהני עדי חתימה אלא שאם ימותו עדי מסירה או ילכו להם למדינת הים שתינשא ע"י עדי חתימה דמסתמא בהכשר נעשה כדאמרין לקמן (לז:) לא צריכא אלא לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דוימנין דמייתי סהדי אי נמי דאזלי למדינת הים, וכן משמע לקמן (פז:) גבי שנים ששלחו שני גיטין ושמותיהן שוין ונתערבו נותן שתיהן לזו ושתייהן לזו וקאמר בגמ' דלא כר' אלעזר משום דלא ידעי עדי מסירה בהי מינייהו מיגרשא אבל לר"מ ניהא וצריך לומר דבמשולשין איירי דבעי לר"מ שיהא מוכח מתוכו כדאמרין לקמן (כד:) גבי כתב לגרש את הגדולה, ואי לר' אלעזר סגי בעדי חתימה אמאי לא אתיא כר' אלעזר דל עדי מסירה מהכא בעדי חתימה סגי אלא משמע דלעולם בעי ר' אלעזר עדי מסירה. ועוד דרגיל ר"ת לומר דאפילו לר"מ בעי עדים בשעת נתינת הגט דאין דבר שבערוה פחות משנים. וכן שטר מתנת קרקע או שטר מכר שהוא לקנין קרקע ואינו לראיה אין מועיל כלום לר' אלעזר אם ידוע שלא נתנו בפני עדים. מיהו יש לחלק דלענין ממון דמהניא הודאת בעל דין כמאה עדים סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין, אבל בקידושין וגרושין לא מהניא הודאת בעל דין משום דמחייב לאחרים, דבקידושין אסר לה אקרובים ובגרושין אסר לה אכהן.

תנן, רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר, רבי אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד. ואמר אביי בעיירות הסמוכות לארץ ישראל (הנך רקס וחגר) ומובלעות (הנך דרבי אליעזר הוי סמוכות טפי שאף מובלעות) בתחום א"י עסקינן (אלא שאינן מארץ ישראל, דת"ק סבר הני לא צריכי משום דסמוכות ואתא רבן גמליאל לאוסופי סמוכות ומודי במובלעות) (שלא לריק לומר צ"נ

אלא לעולם רבי אלעזר היא, וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל (כלומר כי לא חתימי סהדי עליה כלל שפיר טפי מהשתא דחתימי עליה ושללא לשמה דהוה ליה מזוייף מתוכו) היכא דאיכא עדים בעי, דאמר רבי אבא מודה רבי אלעזר, במזוייף מתוכו שהוא פסול (שחתם עליו קרוב או פסול או שלא לשמה הקשו התוס' תימה לר"י מה ענין שלא לשמה למזוייף מתוכו שחתומים בו קרובין או פסולים דהתם בדין מיפסיל משום דלמא אתי למיסמך עילויהו להשיאה או להוציא ממון על פיהם אע"פ שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות כשר כדאמר ביבמות (לא:) נינחיה גבי עדים זימנין דהוו בכתבא ומסרה ורחמנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם, אבל הכא שהעדים כשרים אלא שחתמו שלא לשמה מה תקלה יש בכך אם נסמוך עליהן, וליכא למימר דאי שרינן בחתמו שלא לשמה יבא להכשיר זימנין דיהתמו תחלה ויכתבו גט על גבי חתימתן והתם ליכא עדות כלל דאם כן מטעם זה גם בשאר שטרות היה לנו להצריך חתימה לשמה ויש לומר דמ"מ איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה דאם אין עושין חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה).

רב אשי אומר הא מני (שמלך) כתיבה וחתימה (לשמה) ר' יהודה היא וכתבו התוס' אע"ג דלקמן (טו.) ת"ק דר' יהודה מצריך בפני נכתב ובפני נחתם, בהא סבר לה כר"י (ביאור המהר"ם נ"ל לכוונת התוס') להקשות איך שייך לומר דתנא דמתניתין דמלך צפני נכתב ונחתם אחי כר' יהודה, והא ת"ק דפ"ב דסבך דצעי צפני נכתב ונחתם הוא ת"ק דר' יהודה התם ופליג עם ר' יהודה סס, וא"כ איך נוכל לומר דתנא דמתניתין דמלך צפני נכתב ונחתם אחי כר' יהודה ותיכיל אע"ג דתנא דמלך צפני נכתב ונחתם פליג סס עם ר' יהודה, מ"מ דדין זה דלענין כתיבה וחתימה לשמה ומלך לומר צפני נכתב ס"ל כר' יהודה]] דתנן ר' יהודה פוסל, עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש (כתבו התוס' וא"ת ולמה ליה למינקט וחתימתו כיון שהיתה כתיבה בתלוש אי אפשר לחתימתו שתהא במחובר וי"ל דמשכחת לה שכתבו על אילן תלוש ואח"כ נטעו והשריש וחתמו).

ומעיקרא מאי טעמא לא מוקמינן לה כר' יהודה (דטרחינן ומהדרינן וכי תימא כמה לישני לאוקמיה כר' מאיר או כר' אלעזר) מהדרינן אר"מ, דסתם משנה ר"מ, מהדרינן אר' אלעזר, דקי"ל הילכתא כוותיה בגיטין [בהא מילתא, דבלא עדים חתומים כשר.

ד. - ד:

תנן, וחכמים אומרים אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך, מכלל דתנא קמא סבר מוליך לא צריך, מאי לאו בהא קמיפלג, דמר סבר לפי שאין בקיאיין לשמה, [דף ד ע"ב] והני (דארץ ישראל) גמירי, ומר סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו, והני נמי לא שכיחי?

רבה מתרין לטעמיה, ורבא מתרין לטעמיה. רבה מתרין לטעמיה, דכולי עלמא לפי שאין בקיאיין לשמה, והכא בגזירת מוליך אטו מביא קמיפלג, דת"ק סבר לא גזרינן מוליך אטו מביא, ורבנן בתראי סברי גזרינן מוליך אטו מביא. ורבא מתרין לטעמיה, דכולי עלמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו, ורבנן בתראי לפרושי טעמיה דתנא קמא הוא דאתו (דאיתו נמי מוליך ומביא ס"ל אלא חד מינייהו נקט).

תנן המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים (פתבו התוס') ומרישא דמתניתין המביא גט ממדינת הים דמשמע דוקא ממדה"י לא"י לא מצי למיפרך דלעולם באותה מדינה במדינת הים נמי צריך ונקט הכי לאפוקי רקס וחגר) צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, הא באותה מדינה במדינת הים (ומעיר לעיר) לא צריך (ואע"ג דאין בקיאיין לשמה הואיל ועדים מצויין לקיימו לא צריך) לרבא ניהא, לרבה קשיא?

לא תימא הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך, אלא אימא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך (פתבו התוס'), וא"ת אם כדחייתו של רבה למה נקטה המשנה 'שממדינה למדינה במדינה הים צריך לומר...' ניתני המביא גט באותה מדינה במדינת הים צריך... הא בארץ ישראל אין צריך באותה מדינה וה"ה ממדינה למדינה, דלרבה אין חילוק בין אותה מדינה ובין ממדינה למדינה וי"ל דנקט הכי לאשמועינן דלא נימא דממדינה למדינה בארץ ישראל צריך נמי משום קיום כרבא קמ"ל דאין צריך דטעמא לאו משום קיום אי נמי משום דשכיחי עולי רגלים כדמסיק). הא בהדיא קתני לה המביא גט בארץ ישראל, אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם? אי מההיא (מדוקיא דרישא)

ונפ"נ) ורבי אליעזר הוסיף את המובלעות (שצריך לומר נפ"נ ונפ"נ), והכי דמי מובלעות כגון עיירות שמנה הכתוב במזרחה של ארץ ישראל להיות לגבול כדכתיב 'והתאויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן...' ומונה על הגבול עיירות רבות ומהן ולהלן חוצה לארץ ישראל ויש מהם שבולטות מחברותיהן לצד המזרח ארבע וחמש פרסאות ומסילה ההולכת מזו לזו הוא הגבול, ועיירות העומדות חוץ למסילה לפניו מבליטת העיר הבולטת קרי לה מובלעת בתוך התחום ואפילו הכי אינה מארץ ישראל) ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא (שבין כפר לודים ללוד) והוי (רחוק) כמבי כובי לפומבדיתא.

מכלל דת"ק סבר הני לא צריך, מאי לאו (ודרבה ורבא תנאי היא) בהא קמיפלג, דמר (ת"ק) סבר לפי שאין בקיאיין לשמה, והני גמירי, ומר סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו, והני נמי לא שכיחי (דיש חירום ביניהם פתבו התוס' וטעמא דרבי אליעזר לא משום דקסבר דמובלעות נמי לא שכיחי אלא שלא תחלוק במדינת הים כדמשמע בסמוך)?

לא, רבה מתרין לטעמיה (מתרין לכולהו תנאי כוותיה) ורבא מתרין לטעמיה. רבה מתרין לטעמיה, דכולי עלמא לפי שאין בקיאיין לשמה, והכא בהא קמיפלג, ת"ק סבר הני כיון דסמוכות מיגמר גמירי, ואתא רבן גמליאל למימר מובלעות גמירי, סמוכות לא גמירי, ואתא רבי אליעזר למימר מובלעות נמי לא (כלומר אף על גב דגמירי) שלא תחלוק במדינת הים (מאחר שגזרו במדינת הים לא נתנו חלוק בדבר).

רבא מתרין לטעמיה, דכולי עלמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו, ות"ק סבר הני כיון דסמוכות מישכח שכיחי, ואתא רבן גמליאל למימר מובלעות שכיחי, סמוכות לא שכיחי, ואתא רבי אליעזר למימר מובלעות נמי לא, שלא תחלוק במדינת הים.

למדינה בארץ ישראל לא צריך, אלא אימא
 הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך.
 אבל ממדינה למדינה בארץ ישראל, מאי,
 צריך, ליתני המביא ממדינה למדינה סתם?
 לעולם ממדינה למדינה בארץ ישראל נמי לא
 צריך (כדקא דייקת ולא תיקשי לרבא) דכיון
 דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי (עדים
 לקיימו, והא דאמרן לעיל בריש שמעתין
 ממדינה למדינה בא"י איכא בינייהו, ליתא,
 וסמי ליה מהכא כתבו התוס', ואע"ג דלענין מחאה
 שלא בפניו אמרינן בב"ב (לח:) סתם יהודה וגליל
 כשעת חירום דמי ולא הוי מחאה היינו משום שאין
 המחזיק דרכו לחזר אם עשו מחאה, אבל הכא שמחזרת
 אחר עדים המכירים חתימת העדים מצויין לקיימו.
 וא"ת דלקמן (ו:) משמע איפכא גבי בני מחוזא דניידי
 ומצרכי בפני נכתב משכונה לשכונה, אטו במחוזא מי
 לא הוה מחאה (בתמיה, ודאי הוי מחאה, ללא מלאנו ללא
 תועיל) וי"ל דהתם אפילו ימחה בפני בני אדם שהולכין
 להם שלא יאמרו למחזיק מכל מקום דרך הליכתם
 יאמרו לאחרים וחברך חבא אית ליה כדאמרינן התם,
 אבל לענין קיום כיון דניידי לא ימצא קיום כשיצטרך
 להם). תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן
 שאין בית המקדש קיים מאי איכא למימר?
 כיון דאיכא בתי דינין דקביעי, מישכח שכיחי
 (בעיירות כתקנת עזרא בשני ובה' ומצויות
 שיירות שהולכות לדון במקום הוועד).

תנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו
 מהגמוניא (נסיכות אחת הקרויה 'הגמוניא' על שם
 הסגנון המושל זה) להגמוניא, ואמר רבי יצחק
 עיר אחת היתה בארץ ישראל ועססיות שמה
 והיו בה ב' הגמוניות שהיו מקפידין זה על זה
 (שלא ילך בן הגמוניא זו להגמוניא זו כתבו
 התוס' וחירום דידהו הוי טפי מחירום דיהודה וגליל)
 לפיכך הוצרכו לומר מהגמוניא להגמוניא
 (כתבו התוס' הגמ' מוכיחה מר' יצחק שדברי רשב"ג
 להצריך בפ"ג ובפ"ג מהגמוניא להגמוניא אמורים
 בארץ ישראל. אמנם בלא ר' יצחק נמי יש להוכיח
 דבארץ ישראל היתה, דבחוצה לארץ באותה הגמוניא
 נמי צריך לרבה כיון דאין בקיאיין לשמה). לרבא
 ניהא, לרבה קשיא (דהא ארץ ישראל הואי
 ובקאיין לשמה ומשום דלא שכיחי לקיימו
 אצרכוה)? רבה אית ליה דרבא (דממדינה

הוה אמינא הני מילי דיעבד (דאי מייתי
 ממדינה למדינה בא"י ולא נכתב לפניו אין
 צריך ליפסול שליחותו על כך כתבו התוס' פירש
 רש"י 'אי מדיוקא דרישא הוה אמינא הני מילי דיעבד'
 ופי' בן משום דאסיפא (המביא גט בלחץ יסכאל, אינו לריך
 לומר צפני נכתב וצפני נחתם) לא הוי מצי למימר הני
 מילי דיעבד דהא בהדיא קתני אין צריך דמשמע
 לכתחילה. ומיהו לשון אי מההיא לא משמע הכי (משמע
 שמדובר על המסנה שהוצאה בלחצונה (המביא גט מארץ
 יסכאל...) ולא מדיוקא דרישא). ונראה דיש ליישב
 (שבאמת הכוונה למסנה שהוצאה בסמוך) ולמד בן מהלשון
 'אין צריך לומר' כלומר אין צריך ליטלו הימנה כשלא
 אמר בפני נכתב ובפ"ג דאמר לקמן כיצד יעשה יטלנו
 הימנה ויחזור ויתן לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב
 ובפני נחתם. אבל קשה דאמרינן לקמן (טו:).
 המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא
 בפני נחתם... פסול, ופריך בגמ' תנינא חדא זימנא
 (ממסנתנו) המביא... ומשני אי מההיא (ממסנתנו) הוה
 אמינא צריך (לומר צפ"ג וצפ"ג) ואי לא אמר כשר,
 היכי הוה מצי למימר הכי הא אמרינן הכא דאי לא
 תנא אלא חד בבא הוה אמינא בא"י לכתחילה צריך
 מכלל דבמדינת הים אפילו בדיעבד נמי צריך. וי"ל
 דמאחר דתנא הכא תרי בבי לאשמועינן דארץ ישראל
 אפילו לכתחילה אין צריך, אם כן מהשתא מצינן
 למימר דהא דצריך במדינת הים היינו לכתחילה אבל
 בדיעבד כשר להכי איצטריך מתניתין דפ"ב. ועוד
 נראה לר"י דהכי פירושא (לכתחילה ודיעבד של סוגייתנו)
 הני מילי דיעבד שלא ראה כתיבת הגט והתימתו דיכול
 ליתנו לה בא"י, אבל לכתחילה צריך שיראה כתיבת
 הגט והתימתו כדי שיוכל לומר בפני נכתב קמ"ל דלא
 צריך, ובמדינת הים אם לא ראה כתיבת הגט והתימתו
 אין יכול להביאו וליתנו לה ואם הביא ונתנו הוה
 אמינא דכשר אי לא מתניתין דפ"ב והשתא מיתרצה
 נמי פירכא קמייתא) אבל לכתחילה לא (אי הוה
 מימליך הוה מורין ליה דליקו עליה) קא
 משמע לן (משנה יתירא דסיפא דלא צריך).

ואיכא דמותיב לה הכי (וניחא ליה למידק מרישא
 ולאותובי ולא לאותובי מסיפא דקתני בהדיא המביא
 גט בארץ ישראל אינו צריך אלמא טעמא משום לשמה
 הוא, דמשום דברישא תני בהדיא ממדינה למדינה
 וסיפא לא תנא ממדינה למדינה, ואי הוה מותיב ליה
 מיניה הוה משני ליה דבאותה מדינה עצמה קאי ואע"ג
 דהוה מותבינן ליה מכלל דמדינת הים באותה מדינה
 נמי לא צריך סוף סוף הדר הוה ליה דוקא) הא
 ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך,
 לרבה ניהא, לרבא קשיא? לא תימא ממדינה

ד: - ה.

כדאמרינן בקידושין (מב.) דאין קטן נעשה שליח והוא הדין להנך] ואמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פקח, ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש. לרבא ניהא, לרבה קשיא (דקתני יתקיים בחותמיו וחלא אין בקיאין לשמה)?

הכא במאי עסקינן לאחר שלמדו (דבעי לשמה). אי הכי (דלמדו), יכול נמי (פירש רש"י לא ליצרכוה אם אפשר לקיימו כעדים לא יצטרך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן פירשו התוס', וכתבו וא"ת מאי קשיא ליה לרבה כי היכי דלרבא ניהא ליה דמפרש 'אינו יכול' צריך קיום חותמיו אבל יכול סגי באומר בפני נכתב ונחתם ואין צריך שנים, הכי נמי יפרש לרבה דלאחר שלמדו רבה ורבא שוים ואומר ר"ת דלרבא ניהא דתנא 'אינו יכול' לאשמועינן דבעי קיום חותמיו אבל ביכול סגי באומר בפני נכתב אע"ג דלא חשיב לרבא כמו קיום חותמיו, אבל לרבה בפני נכתב עדיף מקיום חותמיו שמעיד שנעשה לשמה ע"כ תנא אתא לאשמועינן דאינו יכול סגי בקיום חותמיו כיון דאוקמינן לאחר שלמדו יכול נמי תיסגי ליה בקיום חותמיו. (לחיה לדכר שגס לאחר שלמדו, מ"מ לרבה אמירת צפ"נ וצפ"נ עדיפה על קיום חותמיו) ולקמן מפרש (ר"ת את הגמ') 'אי הכי חד נמי' למה שמואל לא שואל את רב הונא באחד שהביא גמ' שיהיה מספיק בקיום חותמיו כיון דליכא למיחש למידי או דילמא לא פלוג בין למדו ללא למדו ומשני בחד פשיטא ליה שאחד צריך לומר בפ"נ ובפ"נ גזירה משום שמא יחזור הדבר לקלקולו. ור"י מפרש דהכי פריך 'אי הכי יכול נמי' היכא דאין צריך קיום לא יצטרך לומר לרבה בפני נכתב ונחתם כלל כיון דלמדו, והרי לעיל אמרינן ב'אתיוה בי תרי' ו'באותה מדינה במדינת הים' דלרבה בהני נמי קתני מתניתין דצריך, דכולה מתני' אית לן לאוקמא בלמדו מדפריך ממתני' דהאשה עצמה מביאה גיטתה וא"כ רישא נמי איירי בלמדו, ובענין זה יש לפרש 'אי הכי חד נמי', ומתחילה כתב רש"י בפירוש כתב ידו דהך קושיא 'דאי הכי יכול נמי' ואי הכי חד נמי' איירי למאי דסלקא דעתא מעיקרא דרבה לית ליה דרבא דכן דרך הש"ס דבתר דאיתותב מחדא הדר מוטיב ליה מאידך ושוב מחקו רש"י, ואין לפרש יכול נמי לא יצטרך לרבה בפני נכתב כיון דלמדו, בשלמא לרבא דחייש לאיחלופי ניהא אבל לרבה דידענו לא מהני א"כ לא אתי לאיחלופי מה צריך בפני נכתב, דהא לקמן (פז:) משמע דכיון דאיתקן בפני נכתב לרבה משום לשמה מודה רבה דצריך לאומרו אפילו אחר שלמדו משום איחלופי? גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו (אע"ג דלמדו לא עקרו רבנן תקנתיהו גזירה

למדינה בארץ ישראל היכא דקפדי ולא שכיחי עדים צריך למימר, אבל רבא לית ליה דרבה דאי שכיחי עדים לא חיישינן לאין בקיאין דכולהו בקיאין כתבו התוס' וא"ת אמאי צריך לרבה 'בפני נכתב' מהגמוניא להגמוניא והא רבה לא חייש לאיחלופי (רצח ס"ל שאלומים צפני נכתב שלל יבואו להחליף צין קיום גט לקיום שאר שטרות) כיון שלשיטתו דידענו לא מהני וי"ל דמתחילה לא היו מתקנין בפני נכתב משום איחלופי, אבל כיון דתקינו משום לשמה במדינת הים תקנו שיאמר בכל מקום אף בארץ ישראל).

אלא מאי בינייהו (אתרוייהו שינויי מהדר אשינויא קמא דשנינן כיון דאיכא עולי רגלים... ותו ליכא למימר ממדינה למדינה מצריך רבא, בין אשינויא דאמרינן דרבה היכא דקפדי מודי בה דבעינן נמי לקיימו, ומהשתא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא איפליגו בה דאי קפדי מודה בה רבה דהא אית ליה דרבא, ואי לא קפדי מודי בה רבא דהא שכיחי לקיימו משום קביעותא דבתי דינן ומאי בינייהו כלומר חסרו להו הנך טעמי דאוקימנא פלוגתייהו לעיל ומשני ודאי חסרי להו וסמי חד מינייהו ופשו להו תרי טעמי באותה מדינה במדינת הים והיכא דאתיוה בי תרי ממדינת הים רבה מצריך רבא לא מצריך כתבו התוס' לעיל כי משני כיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי לא הוה מצי למיבעי מאי בינייהו דאכתי איכא בינייהו מקומות דלא קביעי בתי דינן או שמקפידין זה על זה? איכא בינייהו, דאתיוה ¹בי תרי, אי נמי, ²באותה מדינה במדינת הים.

תנן המביא גט ממדינת הים, ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו (יבאו המכירים החתימה וכשר) והוינן בה, מאי ואינו יכול לומר [דף ה ע"א] אילימא חרש (כתבו התוס') ולא בעי למימר כגון אלם או שלא ראה כתיבת הגט דא"כ הוה ליה למימר 'ולא אמר' חרש בר איתויי גיטא הוא, והתנן הכל כשרים להביא את הגט, חוץ מחרש שוטה וקטן [דלאו בני דעה נינהו ואין יכולין לעשות שליח לגרשה

ה.

תרי נמי? בי תרי דמייתו גיטא מילתא דלא שכיחא, ומילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן (כתבו התוס' לפי זה ליכא בינייהו לאחר שלמדו דאיתיה בי תרי, אבל איכא בינייהו גט מקויים שהובא ע"י שליח אחד (סלרצא חין לריך לומר צפ"נ וצפ"נ, ולרצה לריך גזרה סמא יחזור הדבר לקלוקלו) ולקמן (טז:) איכא למ"ד דשנים צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ אפילו אחר שלמדו דלא חשיב ליה מילתא דלא שכיחא, ולמאי דחשיב ליה מילתא דלא שכיחא, הא דקתני (טו.) וב' אומרים בפנינו דדיק מינה רבה דידענו לא מהני אע"ג דמסתמא איירי אחר שלמדו מ"מ נקט בפנינו משום דקודם שלמדו הוה בפנינו דוקא). והא אשה דלא שכיחא, ותנן האשה עצמה מביאה גיטה, ובלבד שהיא עצמה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם? שלא תחלוק בשליחות (כתבו התוס' פי' בשליחות דחד דגזרינן חד דלא שכיח אטו חד דשכיח, אבל בי תרי אטו חד לא גזרינן). אי הכי, בעל נמי, אלמה תניא הוא עצמו שהביא גיטו, אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם? טעמא מאי אמור רבנן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה, השתא מינקט נקיט ליה בדיה וערעורי קא מערער עליה (כתמיה).

ת"ש המביא גט ממדינת הים, ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ, אם נתקיים בחותמיו כשר, ואם לאו פסול, הוי לא הוצרכו (כלומר) אמור מעתה לא אצריכו לומר בפני נכתב להחמיר דכי מקויים ניצרכיה) לומר בפ"נ ובפ"נ להחמיר עליה אלא להקל עליה (דלא מצרכינן ליה לתרי סהדי אחרינא) לרבא ניהא, לרבה קשיא?

הכא במאי עסקינן לאחר שלמדו. והאמרת גזירה שמא יחזור הדבר לקלוקלו? כשניסת [כבר ומשום הא גזירה לא מפיקינן מיניה כתבו התוס', והא דתניא לקמן לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם הולד ממזר היינו כשלא נתקיים בחותמיו. וא"ת וליחשביה (פו.) בהדי ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר ויש לומר דקסבר רבה דבג' גיטין תצא והכא לא תצא. וא"ת להאי לישנא (יז.) דאית ליה לר' יוחנן שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין לומר בפנינו נכתב משמע דקסבר לפי שאין בקיאות לשמה היכי משני הך ברייתא דהכא, דאי משני לה כשניסת

שמא יחזור דבר לקלוקלו וישכחו הלכך השתא נמי צריך השליח לבדוק שהוא לשמה). אי הכי, אינו יכול נמי? פקח ונתחרש מילתא דלא שכיחא, ומילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן. והא אשה דלא שכיחא (שתהא היא עצמה מביאה את גיטה בתורת שליחות שלא תתגרש בו עד שתגיע לבית דין פלוני) ותנן האשה עצמה מביאה גיטה, ובלבד שצריכה לומר בפ"נ ובפ"נ [לקמן] (כד.) מותבינן מכי מטא גיטא לידה איגרשה ומשנינן דאייתיתיה עד ב"ד פלוני בתורת שליחות? שלא תחלוק בשליחות (שינויא הוא לא חלקו חכמים בין שליח לשליח, אבל הא דאינו יכול לאו חילוק הוא שהרי הוצרך לומר אלא שאי אפשר כתבו התוס' פירוש בשליחות דיכול) אי הכי, בעל נמי (כתבו התוס' לרבא ניהא דכי מייתי ליה בעל ליכא למיחש לזיוף דאינו חשוד להכשילה במתכוין, אלא לרבה בבעל נמי ליחוש שלא יערער דמתחילה לא היה יודע שצריך לשמה ומשני מינקט נקיט בדיה כיון דערעור זה אינו אלא לעז ליכא למיחש שיערער כיון דנקיט ליה) אלמה תניא הוא עצמו שהביא גיטו (שכתבו במדינת הים ובא כאן לגרשה) אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם? טעמא מאי (שינויא הוא) אמור רבנן צריך (כל שליח) לומר בפני נכתב ובפני נחתם (חששא) דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה, השתא מינקט נקיט ליה בדיה וערעורי קא מערער עליה?

תא שמע, דבעא מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו גט (שניהם נעשו שלוחים) ממדינת הים, צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין? אמר ליה אין צריכין, ומה אילו יאמרו בפנינו גרשה (כלומר אם רצו הן אומרים אנו מעידים שגרשה ונתן לה גט או לשלוחה גט) מי לא מהימני, לרבא ניהא, לרבה קשיא (דאמר כי מייתי בי תרי צריכין לומר)?

הכא במאי עסקינן לאחר שלמדו. אי הכי (דלמדו) חד נמי (כי מייתי ליה, לא ליצרכוה)? גזרה שמא יחזור דבר לקלוקלו. אי הכי, בי

אמרו אלא בדורות הראשונים, שאין בקיאים לשמה, אבל בדורות האחרונים דבקיאים לשמה לא, תסתיים.

ותסברא (פירש רש"י ותסברא לא גרסינן ואי נמי גרסינן ליה לאו לאורועי תסתיים קאתי דשפיר תסתיים דרבי יהושע הוא דאמר לפי שאין בקיאים אלא הכי פריך ותסברא הא דאמר דיהידי הוה כ"כ התוס' דלא גרסינן ותסברא וביארו דבסמוך דקאמר אלא ר' שמעון בר אבא איניש אחרינא הוה בהדיה, לא גרסינן 'אלא' דאינו בא לסתור תסתיים, ובסמוך נמי קאמר הא מדריב"ל סבר לפי שאין בקיאים לשמה... והא רבה אית ליה דרבה (ובעינן לקיימו) ועוד, הא אמרינן שמא יחזור דבר לקלולו? אלא, ר"ש בר אבא איניש אחרינא הוה בהדיה (ואמרינן לעיל בי תרי דמייתו גיטא מילתא דלא שכיחא) והא דלא חשיב ליה, משום כבודו דר"ש.

איתמר בפני כמה נותנו לה (השלוח) רבי יוחנן ור' חנינא, חד אמר בפני שנים, וחד אמר בפני שלשה. תסתיים, דר' יוחנן הוא דאמר בפני שנים, דרבין בר רב חסדא אייתי גיטא לקמיה דר' יוחנן, ואמר ליה זיל הב לה באפי תרי, ואימא להו בפ"נ ובפני נחתם, תסתיים. לימא בהא קמיפלגי, דמאן דאמר בפני שנים, קסבר לפי שאין בקיאים לשמה (הלכך בתרי סגי דלהוו סהדי דאמר שלוח בפני נכתב ואי אתי בעל תו ומערער לא משגחינן ביה) ומאן דאמר בפני שלשה, קסבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו (וכיון דלקיימו הוא בעינן תלתא כדאמרינן בכתובות (כא: דקיום שטרות בשלשה)?

ותסברא (דהכי הוא) הא (מדסיימינן לעיל) מדר' יהושע בן לוי אמר לפי שאין בקיאים לשמה, רבי יוחנן אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו [בתבו התוס' לא בעי לשנויי דסבר כאידך לישנא (יז. שגס ר' יוחנן ס"ל הטעם של לשמה, וז' המציאים גט ממדינת הים לריכס לומר צפ"נ וצפ"ג) דההוא לישנא דהתם דקאמר שנים אין צריכין לומר בפני נכתב הוא עיקר, דקאמר עלה 'יתד הוא שלא תמוט', ועוד דבההיא שינויא לא הוה משני הא דפריך והא רבה אית ליה דרבה) והכא היכי קאמר ר' יוחנן

א"כ ליחשביה (פו.) בהדי ג' גיטין פסולין דהא ר' יוחנן אית ליה (שם) דג' גיטין נמי לא תצא, ואין לומר דלא חשיב אלא פסול התלוי בגט עצמו, דהא אמרינן (שם) מניינא דסיפא למעוטי נתנו לה ולא אמר בפני נכתב יוציא והולד ממזר ואומר ר"י דההוא מילתא דר' יוחנן דסבר לא תצא קאי בלישנא קמא (טז:) דאית ליה לר' יוחנן לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכמסקנא דשמעתין אי נמי יאמר דהך דרבה ורבה תנאי היא כדבעינן נמי למימר (שם) (לרבי יוחנן). אי הכי, הוי לא הוצרכו לומר בפ"נ ובפני נחתם להחמיר עליה אלא להקל עליה, משום דניסת הוא (ואם לא ניסת לא שבקינן לה לאינסובי ואע"ג דאיכא דאיכא חומרא)? הכי קאמר (לעולם בניסת קאמר דלא מפקינן לה, וה"ק, הוי לא הוצרכו לומר בפני נכתב להחמיר עליה ולהוציאה אחר שניסת דלא תימא להחמיר עליה ולהוציאה) וכי תימא להחמיר עלה ולפקה, הוי לא הוצרכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם להחמיר עליה אלא להקל עליה (מתחילה שלא תיזקק לעדים). [דף ה ע"ב] טעמא מאי (התוס' רש"י לא גרים איבעית אימא דסיומא דמילתא הוא (הסבר מדוע כשניסת לא מוציאים אותה מבעלה) ולר"י נראה דשפיר גרים ליה (והוא תיכון אחר) ומוקי לה השתא (תכון זה) קודם שלמדו, דכיון דניסת לא תצא כיון דליוף ליכא למיחש דנתקיים בחותמו וליכא אלא לעז בעלמא דשלא לשמה אפי' אי אתי בעל ומערער, ועתה שלא מערער, אנו לא נערער, כדפרישית לעיל) דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה (דטעמא מאי אמור רבנן דבעי למימר, דילמא אתי בעל ומערער הילכך אם לא ניסת לא תינשא, אבל השתא דניסת אמאי לפקה... השתא בעל לא קא מערער, אנן ניקום ונערער עלה (בתמיה).

בפלוגתא (כי הך פלוגתא דרבה ורבה איפליגו נמי אמוראי קמאי) דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי, חד אמר לפי שאין בקיאים לשמה, וחד אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. תסתיים, דר"י בן לוי הוא דאמר לפי שאין בקיאים לשמה, דר' שמעון בר אבא אייתי גיטא (ממדינת הים) לקמיה דר' יהושע בן לוי, וא"ל צריכנא למימר בפני נכתב ובפני נחתם, או לא? א"ל לא צריכת, לא

כשהיה פיקח ולא הספיק לומר בפני נכתב עד שנתחרש אבל לאחר כדי דיבור מספקא לר"י אי מהני כל זמן שעוסקים באותו ענין או לאו, וקודם נתינה מספקא לר"י נמי אי מהני, ומדתנן (כט:): המביא גט ממדינת הים וחלה עושה בבית דין שליח ואומר... אין ראייה דהרי אומר כשהגט יוצא מתחת ידו.

ור"מ, משום דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר (בתמיה והא גט כשר הוא ובפניו נכתב ומשום דלא אמר הוא ולד ממזר)? אין, ר"מ לטעמיה, דאמר רב המנונא משמיה דעולא, אומר היה ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא, והולד ממזר.

בר הדיא בעי לאתויי גיטא, אתא לקמיה דרבי אחי (באותה העיר שהיו כותבין אותו) דחיה ממונה אגיטי [דקי"ל (קידושין ו:)] כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן (עס גיטין וקידושין) והוון ממנו גברא רבה לאורויי היכי נעביד [א"ל צריך אתה לעמוד על כל אות ואות. אתא לקמיה דרבי אמי ור' אסי, אמרי ליה לא צריכת (אלא בשיטה אחת) וכי תימא אעביד לחומרא, נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים.

רבה בר בר חנה אייתי גיטא, פלגא איכתב קמיה ופלגא לא איכתב קמיה, אתא לקמיה דרבי אלעזר, אמר ליה אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה (כתבו התוס' פירוש שלא ראה אלא שיטה ראשונה, דמסתמא סיימו לשמה) שוב אינו צריך. **רב אשי אמר [דף ו ע"א]** אפי' קן קולמוסאוקן מגילתא (תיקון הקולמוס והקלף שמע בשתיקנהו לשמה כשהותכין אותו ומחליקין אותו ולי נראה קן קולמוסא קול הקולמוס כשהוא כותב וקול היריעה שהוא נשמע כמי שאומר קן קן ואית דגרסי קל קולמוסא [כתבו התוס' לא דמי לסומא (בג). דפסול להביא גט (נחוס') לא ביארו מדוע אינו דומה לסומא הרא"ש ביאר שצריך אחרי ששמע קול הקולמוס שתיקנהו לשמה, לזכותו בטעויות עין, וזה הסומא לא יכול הרש"א ביאר שקול הקולמוס מועיל רק צמי שרואה, שמפחד הסופר ממנו שמא יראה, ומסומא שאינו רואה, אינו מפחד].

בפני שנים, ועוד, הא רבה אית ליה דרבא (ואפילו למ"ד לפי שאין בקיאות לשמה אית ליה נמי לקיימו וניבעי תלתא)?

אלא, דכ"ע בעינן עדים מצויין לקיימו, והכא בשליח נעשה עד ועד נעשה דיין קמיפלגי (כלומר אי אמרינן כי היכי דשליח נעשה עד הכי נמי עד נעשה דיין קמיפלגי) מ"ד בפני שנים, קסבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין (הלכך מצטרף בהדיהו והוון תלתא) ומאן דאמר בפני ג', קסבר (אף פ...) שליח נעשה עד (מ"מ...) אין עד נעשה דיין [כגון גבי קיום שטרות אמרינן בכתובות (כא:)] שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערעור על אחד מהם... והוינן בה למימרא דעד נעשה דיין... ומותבינן ומשנינן ה"מ בעדות החדש דאורייתא אבל בדרבנן עד נעשה דיין. והא קיימא לן בדרבנן דעד נעשה דיין?

אלא, הכא בהא קמיפלגי, דמר סבר כיון דאשה כשירה להביא את הגט (אי מכשרת בשנים) זמנין דמייטא ליה איתתא (כתבו התוס' וה"ה דחיה מצי למימר זמנין דמייטא ליה קרוב) וסמכי עלה (לאכשורי נמי בשנים, ואשה לא חזיא לאצטרופי בהדיהו לתלתא) ואידך, אשה מידע ידעי ולא סמכי עלה.

תניא כוותיה דרבי יוחנן (שלי לחת את הגט צפני שנים) המביא גט ממדינת הים, ונתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא (מי שנשאה בגט זה) והולד ממזר, דברי רבי מאיר, וחכ"א אין הולד ממזר, כיצד יעשה [כתבו התוס' פי' כיצד יעשה לרבנן שתינשא לכתחילה, או אם נישאת שלא תצא, אבל לולד אין צריך תקנה דבלא תקנה לא הוי ממזר, דלית להו כל המשנה... ולר"מ כיצד יעשה קודם נישואין, אבל לאחר נישואין מסתבר דלר"מ אין תקנה דכיון דהולד ממזר א"כ כל הדרכים האלו בה ותצא מזה ומזה וכל הנהו דתנן לקמן (פ.) יטלנו הימנה, ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם [כתבו התוס' מכאן משמע דצריך לומר בשעת נתינה בפני נכתב מדקאמר יטלנו הימנה, וה"ה לאחר נתינה תוך כדי דיבור דמהני מדקאמר לעיל שנתנו לה

בנהרדעא, אבל מעיקרא (קודם שהגיע רב לנצל) לא (אלא הכרענו לומר צפ"נ וצפ"נ) ואע"ג דגמירי (שצקילאס לשמה, והרביה שחמיל צלל היו צקילאס לשמה...) דמשגלה יכניה לבבל והחרש והמסגר (ת"ח) עמו לא פסקה תורה מהם כתבו התוס' פירש רש"י כאשר הגיע רב לבבל, והרבה ישיבות, מאז דין בבל בא"י לגיטין וקשה דא"כ מאי פריך ממתני' דמעכו לצפון, שנישנית קודם שבא רב לבבל ומפרש ר"ת מבי אתא רב לבבל והורה לנו שמימות יכניה שגלו עמו לבבל החרש והמסגר דינה להיות בא"י לגיטין, וכן מפרש בעירובין (כה). ובב"ק (פ). ולא גרס אמר רב הונא אמר רב שרב עצמו לא היה אומר מבי אתא רב לבבל, ויש מפרשים מבי אתא רב לא רב ממש אלא כלומר רבנים ובעלי תורה).

מתיב ר' ירמיה, ר' יהודה אומר מרקם למזרח (למזרחו של עולם בסופו הוי מדינת הים במזרחו של א"י) ורקם (עצמה) כמזרח (כמזרח העולם דהוא מדינת הים) מאשקלון לדרום, ואשקלון כדרום, מעכו לצפון (של עולם ובבל התם קיימא בין עכו לצפון) ועכו כצפון, והא בבל לצפונה דא"י קיימא, דכתיב וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי מִצְרָיִם תִּפְתָּח הָרָעָה, וְתִנָּן, ר"מ אומר עכו בא"י לגיטין, ואפי' ר"מ לא קאמר אלא בעכו דמקרבא, אבל בבל דמרחקא לא? הוא מותיב לה, והוא מפרק לה לבר מבבל (דאיכא טעמא להתירה).

עד היכן היא בבל? אמר רב פפא כמחלוקת ליוחסין [בקדושין (עא). דקי"ל כל הארצות עיסה לא"י וא"י עיסה לבבל ואפליגו התם עד היכן הוא] כך מחלוקת לגיטין. ורב יוסף אמר מחלוקת ליוחסין, אבל לגיטין דברי הכל עד ארבע תניינא דגישרא (ערבה שניה הסמוכה לגשר).

רב חסדא מצריך מאקטיספון לבי ארדשיר, ומבי ארדשיר לאקטיספון לא מצריך וכתבו התוס', וא"ת מארדשיר לאקטיספון נמי לגזור מוליד אטו מביא כדאמרינן לעיל. וי"ל דלמסקנא דרבה אית ליה דרבא לכ"ע לא גזרינן מוליד אטו מביא. ונראה דארדשיר בבבל, דאי בשאר חו"ל היכי בעי למימר נימא קסבר לפי שאין בקיאות לשמה והני גמירי, מה מועיל דגמירי הא חיישינן שמא יחזור דבר לקלקולו

תניא כוותיה דרב אשי המביא גט ממדינת הים, אפי' הוא בבית וסופר בעלייה, הוא בעלייה וסופר בבית, אפי' נכנס ויוצא כל היום כולו כשר. הוא בבית וסופר בעלייה, הא לא קא חזי ליה? אלא לאו כגון דשמע קן קולמוסא וקן מגילתא.

אמר מר אפי' נכנס ויוצא כל היום כולו כשר. מאן, אילימא שליה, השתא הוא בבית וסופר בעלייה דלא חזי ליה אמרת כשר נכנס ויוצא (למקום שסופר נמלא) מיבעיא (כתבו התוס' לא בעי למימר דאפי' נכנס בבית ויוצא מהבית קאמר, דיוצא ונכנס משמע למקום שהסופר כותב)? אלא סופר. פשיטא, משום דנכנס ויוצא נפסליניה? לא צריכא, דנפק (סופר) לשוקא (למקום שיש שם בני אדם הרבה) ואתא, מהו דתימא איניש אחרינא אשכחיה (ששמו כשמו של זה) ואמר ליה (לכתוב לו גט) קמ"ל.

איתמר בבל רב אמר בא"י לגיטין (כתבו התוס' ממדינה למדינה בבבל פליגי, דבאותה מדינה מודה שמואל דאין צריך, דאף ע"ג דאמר בגירסייהו טרידי לא חשיבי יותר משאר חוצה לארץ שא"צ באותה מדינה, ומבבל לא"י נמי לא איירי דהיינו פלוגתא דר' אביתר ורב יוסף בסמוך) ושמואל אמר כח"ל. לימא בהא קא מיפלגי, דמר סבר לפי שאין בקיאות לשמה, והני גמירי, ומ"ס לפי שאין עדים מצויין לקיימו, והני נמי לא שכיחי?

ותסברא, הא רבה אית ליה דרבא (ונהי נמי דגמירי הא כיון דממדינה למדינה הוא, בעינן לקיימו) אלא, דכ"ע בעינן לקיימו, רב סבר כיון דאיכא מתיבתא (ישיבות קבועות אחת בסורא ואחת בנהרדעא והולכין תלמידים מזו לזו ומשאר עיירות להן ללמוד תורה) מישכח שכיחי, ושמואל סבר מתיבתא בגירסייהו טרידי (ואין מכירין החתימות).

איתמר נמי (דטעמא משום דשכיחי מתיבתא היא) אמר ר' אבא אמר רב הונא עשינו עצמינו בבבל בא"י לגיטין, מבי אתא רב לבבל (וקבע ישיבה בסורא, ודשמואל הואי

היא דבקיאיין לשמה וי"ל דשמו לגיטין וליוחסין לא חשיבי מבבל דשכיחי בה גרים כדמשמע בקידושין (עג.) גבי רבי זירא דדריש במחוזא גר מותר במזמרת משמע דאין זה עיקר יחס של בבל, וה"ה דהוה מצי למיפרך לרבה בר אבוב ורב ששת דע"כ סבירא להו נמי כרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו, דאי משום דאין בקיאיין לשמה והני לא גמירי אפי' באותה שכונה נמי יצריכו, אלא דניחא ליה למיפרך מרבא דאית ליה בהדיא הכי, ומשני שאני בני מחוזא דניידי לכך מצריך רבה בר אבוב מערסא לערסא שהולכין להם מכירי החתימות קודם שתודע הליכתן לבני ערסא אחרת ומתוך כך אין נזהרין לקיים שטרם קודם הליכתן, אבל משכונה לשכונה לא הוה מצריך דקסבר דבכולה ערסא יודעין כל אחד בהליכת חבירו ומבקשת האשה קיום קודם הליכתן, ורב ששת חושש אפילו באותה ערסא, ורבא אפילו באותה שכונה? שאני בני מחוזא, דניידי (אינן משתהין בבתייהן שטרודין בסחורה ואין מכירין חתימות שביניהם כתבו התוס', מכאן פוסק רבינו תם דהשתא בזמן הזה צריך לומר בכל מקום בפני נכתב אע"ג דקיימא לן כרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ולא משום לשמה מכל מקום צריך דהשתא בכל מקומות ניידי כבני מחוזא).

רב חנין מישתעי, רב כהנא אייתי גיטא, ולא ידענא אי מסורא לנהרדעא אי מנהרדעא לסורא, אתא לקמיה דרב, א"ל צריכנא למימר בפני נכתב ובפני נחתם או לא צריכנא? אמר ליה לא צריכת (דבבל בארץ ישראל) [דף ו ע"ב] ואי עבדת אהנית (פתבו התוס' משמע דבפני נכתב מועיל בא"י, והא דאמר (כג:) בארץ דלאו אדיבורה סמכין מהימנא, היינו משום דאיירי בלא אמר בפני נכתב כסתם מביאי גט בארץ ישראל, אבל אי אמר סמכין אדבוריה כדאמרינן הכא).

מאי אי עבדת אהנית? דאי אתי בעל מערער, לא משגחינן ביה (אבל אי לא אמרת ואתי בעל ומערער מיפסיל) כדתניא (דאף מי שאינו צריך לומר, אם אמר מהני) מעשה באדם אחד שהביא גט לפני רבי ישמעאל, אמר לו צריך אני לומר בפני נכתב ובפני נחתם או איני צריך? אמר לו בני, מהיכן אתה, אמר לו רבי, מכפר סיסאי אני, אמר לו צריך אתה לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שלא תיזקק (האשה) לעדים (אם יקרא

ואקטיספון על כרחיך לאו מבבל, דאי מבבל אקטיספון נמי גמירי ומאי קאמר חני לא גמירי, ועוד דבלא אזלי לשוקא נמי אמרינן לעיל לרב דקיי"ל כוותיה באיסורא דשכיחי מתיבתא. אלא, ודאי ארדשיר בבבל ואקטיספון לאו מבבל והוי ממדינה למדינה ואין עדים מצויין לקיימו אי לאו דאזלי לשוקא. והשתא פריך שפיר והא רבה אית ליה דרבא ואמאי לא מצריך מארדשיר לאקטיספון כיון דאין עדים מצויין לקיימו ואע"פ סמוכות זו לזו ולא היה אלא דגלת מפסיק ביניהם כדאמרינן בעירובין (נז:) מ"מ חשיבי כשתי מדינות כמו עבר הירדן שחלוק מא"י לענין חזקה לפי שירדן מפסיק). לימא, קסבר לפי שאין בקיאיין לשמה, והני גמירי?

ותסברא, והא רבה אית ליה דרבא (וכיון דממדינה למדינה הוא בעינן לקיימו)? אלא, דכ"ע בעינן לקיימו, והני (דבי ארדשיר) כיון דאזלי לשוקא להתם (לאקטיספון ומוסרין להן שם עדיות וחתימין שם בשטרות והשטרות ביד בני אקטיספון עד זמן שניגבים, לפיכך בני אקטיספון מכירין חתימת בני ארדשיר הלכך גט שנחתם בארדשיר ונשתלח לאקטיספון עדים מצויין לקיימו ואף בני ארדשיר כשהולכין שם לשוק יקיימוהו, אבל בני ארדשיר אינן מכירין חתימת בני אקטיספון ואע"פ שהולכין שם תמיד לסחורה דכל יום השוק בשוקיהו טרידין ואינן נותנין לב להסתכל ולהכיר חתימת בני העיר) הנך ידעי בחתימות ידא דהני (פתבו התוס' וא"ת לעיל דאמר בגירסייהו טרידי אמאי לא אמרינן דבני המקום מכירין חתימתן כדאמר הכא דבני אקטיספון מכירין חתימות בני ארדשיר אע"ג דבני ארדשיר טרידי בשוקא וי"ל דהנהו דבגירסייהו טרידי טרידי טפי, ואין להם פנאי לחתום כלל), והני בדהנך לא ידעי, מ"ט? בשוקיהו טרידי.

רבה בר אבוב מצריך מערסא לערסא (משורת הבתים שבצד רה"ר לשורה שכנגדה). רב ששת מצריך משכונה לשכונה [סתם שכונה שלשה בתים במסכת ע"ז (כא.)] ורבא מצריך באותה שכונה. והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו (פתבו התוס' קשה דמשמע דאי הוה סבר רבא לפי שאין בקיאיין לשמה הוה ניהא ליה, ואמאי והא מחוזא מבבל

איגרת שלומים ולא לדרשה ואעפ"כ היה מקפיד שלא לכותבו כסדר. ומיהו הרבה מביא שם שנראה שהיו כותבין לדרשה דקאמר מר עוקבא שלח כתב לריש גלותא דהוה קאי ודמיך בזמרא פירוש כשהיה שוכב וקם היו מזמרינ לפניו ישראל אל תשמה אל גיל בעמים וכן הרבה מביא שם. וא"ת דאמר במנחות (לב:) ובמגילה (יח:) דתפילין אין צריכין שירטוט והלא אפי' שלש או ארבע תיבות צריכין שרטוט ואור"ת דתפילין לא בעי שרטוט על כל שיטה ושיטה אבל עושה שרטוט אחת למעלה וכותב תחתיו כמה שיטין. ואור"ת דאין לשרטט תפילין על כל שיטה ושיטה כדאמר עלה בירושלמי פ"ב דשבת כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט וכן משמע במנחות (לב:) דקאמר התם תפילין אין צריכין שרטוט ופריך מהא דתניא ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזות לפי שאין מורדין מקדושה חמורה לקדושה קלה הא מורדין עושין, והא מזוזה בעי שרטוט ומשני תנאי היא, ומדלא משני הכא במאי עסקינן במשורטטין משמע דאין רגילות לשרטט כלל לא ס"ת ולא תפילין והיינו משום דנקרא הדיוט. ומיהו אם אין הסופר יכול לכתוב יפה בלא שרטוט צריך לשרטט על כל שיטה ושיטה משום זה אלי ואנוהו. והא דאמר במגילה (מז:) דברי שלום ואמת מלמד שמגילת אסתר שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה אור"ת דלאו היינו ס"ת דהא לא בעי שרטוט אלא היינו מזוזה וקרי ליה אמיתה של תורה על שם שיש בו שם יחוד מלכות שמים וכן פירש ר"ה, וכן נראה, דאי בס"ת כדפי' שם רש"י הא דפסלינן התם (מגילה יט.) כתיבת מגילה על דיפתרא ושלא בדיו דאתיא כתיבה כתיבה מדכתיב 'ואני כותב על הספר בדיו' ואמאי לא ילפי מאמיתה של תורה, ואי במזוזה מיירי ניהא דאם כן (סהייתי לומר מ'אמיתה של תורה' היינו מזוזה) הייתי מצריך דוכסוסטוס כמו במזוזה (ומגילה כסרה גס מה שאינו לוכסוסטוס, וכלל שלל יהיה ליפתרא) והא דאמר במסכת סופרים (א,א) אינו רשאי לכתוב אא"כ סירגל, ויריעה שאינה מסורגלת פסולה היינו ד' שרטוטין, מלמעלה ולמטה ומב' הצדדין, ודחוק).

א"ל אביי אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא, בשלמא מילתא דתליא בסברא (אי לא הוה סבר לה מדעתו) לחיי (כלומר שפיר מצית למימר דלאו גברא רבה הוא) הא גמרא היא, וגמרא לא שמיע ליה (הא גמרא דר' יצחק) ועוד, הא ר' אביתר הוא דאסכים מריה על ידיה (לגלות לו סוד לכיון דברים הסתומים על אמיתתם) דכתיב וְתִזְנֶה עָלָיו פִּלְגָּשׁוּ, רבי אביתר אמר זבוב

עליו ערער). לאחר שיצא נכנס לפניו רבי אלעאי, אמר לו רבי, והלא כפר סיסאי מובלעת בתחום ארץ ישראל, וקרובה לציפורי יותר מעכו, ותנן, רבי מאיר אומר עכו כארץ ישראל לגיטין, ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בעכו דמרחקא, אבל כפר סיסאי דמקרבא לא? אמר לו שתוק, בני, שתוק, הואיל ויצא הדבר בהיתר יצא. הא איהו נמי שלא תיזקק לעדים קאמר ליה? לא סיימוה קמיה (דר' אלעאי לסיומא דמילתיה דר' ישמעאל).

שלח ליה ר' אביתר לרב חסדא גיטין הבאים משם (מבבל) לכאן (לא"י) אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. לימא, קסבר לפי שאין בקיאות לשמה, והני גמירי? ותסברא, והא רבה אית ליה דרבא, אלא, דכ"ע בעינן לקיימו, וכיון דאיכא רבים דסלקי ונחתו, מישכח שכיחי.

אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא (ראוי לסמוך עליו) ועוד, הא איהו דשלח ליה לרב יהודה בני אדם העולין משם לכאן הן קיימו בעצמן וְיִתְּנוּ תִּלְגָּל בְּזוֹנָה וְהִלְלָה מְכָרוּ בִּגְדֵי וְיִשְׁתּוּ (פירש רש"י שהיו משתהין בא"י ומניחין נשותיהן עגונות ובטלים מפריה ורביה שנקל בעיניהם ילדים וילדות. התוס' ביארו לפי שהן משתהין בארץ ישראל היו בניהם ובנותיהם משתעבדים בשביל מזונות והיינו בזונה בשביל מזונות ועוד מפ' כדאמר בירושלמי עובדא הוה בחד שמכר בתו ללמוד תורה והלך ולמד) וכתב ליה בלא שרטוט, וא"ר יצחק שתיים (שתי תיבות) כותבין (מן המקרא בלא שרטוט) שלש אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין, ארבע אין כותבין ופיתכו התוס' בה"ג פוסק כר' יצחק ואע"ג דפליג אמתניתא דיודע היה שאינה עיקר. ואומר ר"ת וכן פי' ריב"א בשם רבינו אליהו דדוקא שמתכוין לכתוב הפסוק לדרשה כי הכא. אבל כשאדם שולח איגרת לחבירו מותר שיכתוב לשון המקרא כדי לכתוב לשון צח בלא שירטוט. מיהו בירושלמי פ' בתרא דמגילה משמע קצת דאסור, דקאמר התם מהו לכתוב תרתין תלת מילין מן פסוקא, ומייתי, דר' מונא שלח כתב לר' אושעיא בר שימי 'ראשיתך מצער היה, מאד ישגא אחריתך', משמע שלא היה כותב אלא לשם

ונימא סכנתא. איכא דאמרי אידי ואידי בקערה, זבוב אונסא, ונימא פשיעותא.

אמר רב חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה, והפילה כמה רבבות מישראל.

אמר רב יהודה אמר רב כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו, סוף הוא בא לידי שלש עבירות, גילוי עריות (כשמגיע זמן טבילתה בעת צינה והיא יראה לומר לא טבלתי ומשמשתו נדה) ושפיכות דמים (כי הכא או פעמים שבורחת מפניו ונופלת באחת הפחתים או בגשר) וחילול שבת (פעמים שמדלקת נר או מבשלת משחשיכה מפני אימתו והוא אינו יודע כתבו התוס' בסדר עולם אמר דאיתו יום דפילגש בגבעה שבת היה. ור"ח כתב ג' עבירות גילוי עריות ושפיכות דמים וחילול השם, וג' היו בפילגש בגבעה, ולהכי לא חשיב אבר מן החי).

אמר רבה בר בר חנה, הא דאמרי רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה, עשרתם (פירות שנאכל למחר) ערבתם [פירש רש"י עירובי הצירות התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו, ואין נראה אלא כמו שפי' רש"י בשבת (לד.) דפריך התם הא גופא קשיא אמרת עם חשיכה ערבתם הא ספק חשיכה לא (אי אפשר לערוב) והדר תני ספק חשיכה מערבין, ומשני כאן בעירובי תחומין פי' רש"י דרישא בעירובי תחומין בספק חשיכה אין מערבין, וכן פר"ח והיינו משום דבעירובי תחומין מחמירין טפי שיש לה סמך מן הפסוק, וכן משמע בעירובין (מו:): גבי הלכה כדברי המיקל בעירוב, רב פפא אמר אצטריך סד"א ה"מ בעירובי הצירות אבל בעירובי תחומין אימא לא] הדליקו את הנר צריך [דף ז ע"א] למימרניהו בניחותא, כי היכי דליקבלו מיניה. אמר ר' אשי אנא לא שמייעא לי הא דרבה בר בר חנה, וקיימתיה מסברא.

א"ר אבהו לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שהרי אדם גדול הטיל אימה יתירה בתוך ביתו והאכילוהו דבר גדול (אצט מן החי ציאר המהרש"א נראה דקרי ליה דבר גדול דאין בן

מצא לה (בקערה), ר' יונתן אמר נימא מצא לה וכתבו התוס' מותנה עליו דריש לשון זנות ולשון מזון. וא"ת ומנלן דלא הוי זנות ממש, ואמר ר"ח מדרצה להחזירה כדמוכח קראי דאפי' פילגשים לא היה דרכם להחזיר אחר זנותם כדכתיב (שאלמך לו לחיותפל לאצטלוס) בא אל פילגשי אביך (וצלמת כן עשה אצטלוס) וכתיב ותהיינה צרורות עד יום מותן אלמנות היות (שיותר לא צל עליהם לול) ואשכחיה ר' אביתר לאליהו, א"ל מאי קא עביד הקב"ה, א"ל עסיק בפילגש בגבעה, ומאי קאמר, אמר ליה אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר, א"ל ח"ו, ומי איכא ספיקא קמי שמיא, א"ל אלו ואלו דברי אלהים חיים הן זבוב מצא ולא הקפיד, נימא מצא וכתבו התוס', וא"ת והא אמר בסנהדרין (כא.) שאין להם לבנות ישראל שער לא בית השחי ולא בית הערוה (וא"כ קשה, איך שייך לומר 'נימא מלא לה') וי"ל דבת יפת תואר היתה כדמשני התם גבי תמרן והקפיד (כתב התוס' רא"ש וא"ת א"כ אסכים טפי על ידי ר' יונתן, וי"ל דכיון שהקפיד על כך היה ידוע ומפורסם לעולם אבל זבוב שלא הקפיד לשלחה בכך לא נתפרסם הדבר ואם כן ברוח הקדש אמרו, ומ"מ אלו ואלו דברי אלהים חיים שכשמצא נימא הקפיד על שניהם. הקשה רבינו אביגדור צרפתי מבעלי התוספות בפרשת ואתחנן איך יתכן לומר 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים' אם הוא אסור אז אינו מותר, אם הוא טהור אז אינו טמא, דהתינה פילגש בגבעה אפשר דשניהם היו זבוב שמצא בקערה ונימא קשורה באותו מקום, אבל גבי איסור והיתר קשה. וי"ל כן העניין אם רוב ישראל מסכימים לאיסור אף הקב"ה מסכים עמהם, שכן כתוב בתורה 'אחרי רבים להטות', וכשיבא דור אחר שרובן מסכימים להיתר אז הקב"ה נמי מסכים עמהם וראיה מין במינו היה במשהו בדורו של רש"י ועכשיו הסכימו לדברי ר"ת ובטל בס'. וכ"כ בתוספות רבנו פרץ (עירובין יג:) והביא שמקורו במדרש שוחר טוב (תהלים פרק יב) וכך כתוב שם אמר ר' ינאי לא ניתנה דברי תורה חתיכין, אלא על כל דבור שהיה לומר הקב"ה למשה היה לומר מ"ט פנים טהור, ומ"ט פנים טמא, אמר לפניו רבונו של עולם עד מתי נעמוד על ציורו של דבר, אמר ליה אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא, רבו המטהרין טהור) וכ"כ הריטב"א, ופיים ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר אמר רב יהודה זבוב בקערה, ונימא באותו מקום (ודרכן היה להשיר את השער ולא ליסכן בועלה ליעשות כרות שפכה ומשום דסכנתא הוא הקפיד עליה וברחה מפני אימתו) זבוב מאיסותא,

לעסוק בתורה] לבחמ"ד והן כלין מאיליהן. הדבר יצא מפי ר"א, ונתנוהו לגניבא (היה חולק עליו) בקולר (שלשלת של ברזל שנותנין שם המוכתבים למלכות להריגה).

שלחו ליה למר עוקבא זמרא [פירש רש"י לשורר בבית המשתאות התוס' הביאו את פירושו וכתבו דכן משמע מוקדאמר ולישלח ליה מהכא בשיר לא ישתו יין, ובסוטה (מה). תנן משבטלה סנהדרין בטל שיר בבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין. וראוי להחמיר בכיוצא (משמעות הדברים אף שלא נצית המטקה) דההוא בירושלמי דהוה קאים ודמיק בזמרא שמתענג ביותר. ושיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה] מנא לן דאסיר? שרמט וכתב להו אל-תשליחן ישאלו אל-גיל פְּעָמִים (נגמ' מופיע 'פעמים'). ולישלח להו מהכא פְּשִׁיר לֹא יִשְׁתוּ-יַיִן יִמָּר שֶׁכָּר לְשִׁתּוֹ (יהא מר) לְשִׁתּוֹ? אי מההוא, ה"א ה"מ זמרא דמנא (כנור), אבל דפומא שרי, קמ"ל.

א"ל רב הונא בר נתן לרב אשי, מאי דכתיב וְקִנְיָה וְדִמְיוֹנָה וְעִדְעָדָה? א"ל מתוותא דארץ ישראל קחשיב. א"ל אטו אנא לא ידענא דמתוותא דא"י קא חשיב, אלא רב גביהא מארגיזא אמר בה טעמא, כל שיש לו קנאה (כעס מחמת צער שצער. קנאה הוא לשון שאדם מתעבר על ריבו או על ריב אחרים כמו קנא קנאתי) על חבירו ודומם, שוכן עדי עד עושה לו דין. א"ל אלא מעתה, וְצִקְלָה וּמִדְמֹנָה וְסִנְסָנָה הכי נמי? א"ל אי הוה רב גביהא מבי ארגיזא הכא, הוה אמר בה טעמא. רב אחא מבי חוזהא אמר בה הכי כל מי שיש לו צעקת לגימא (שגוזל ממנו ויורד לחייו לשערי מזונותיו) על חבירו ודומם, שוכן בסנה עושה לו דין.

א"ל ריש גלותא לרב הונא כלילא (היו עושין עטרות לחתנים יש של זהב וכסף צבועות ומצוירות בגפרית ומלח, ויש של וורד והדם) מנא לן דאסור? א"ל מדרבנן, דתנן בפולמוס (חיל שהעלה) אספסיינוס (קודם שבא טיטוס עליהם) גזרו על עטרות חתנים וכתבו התוס' פירש רש"י עטרה ממש (כעין כתר). ואין נראה דאמר

נח נלטוה על שום איסור אכילה רק על אבר מן החי) ומנא, ר' חנינא בן גמליאל. האכילוהו ס"ד, השתא בהמתן של צדיקים (חולין ה:) אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמן לא כ"ש וכתבו התוס', אמר ר"ת דלא פריך אלא גבי מידי דאכילה דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור. ולהכי לא פריך גבי ר' ישמעאל שקרא והטח בשבת (יב:) וגבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם (הגיגה טז:). ובההיא דכתובות (כח:) דהעלו עבד לכהונה על פיו (ר' אלעזר ז"ר יוסי ראה שנתנו לחד תרומה והוא חשב שהאיש הזה מסתמא הוי כהן ולצדק נחזק שהאיש הזה הוא עבד כהן והנה רק העבד מותר לאכול תרומה אבל אשתו ובניו אסורים) לא גרים ליה ר"ת שהקשתה הגמ' שנכשל באכילת איסור שהרי אשתו ובניו של העבד אסורין בתרומה, מ"מ כיון שחכם עצמו אין נכשל באכילת איסור אין סברא להקשות. ורב ירמיה בר אבא דאישתלי וטעים קודם הבדלה (פסחים קו:) אע"ג דאמר התם (קה.) דמיתתו באסכרה, ובראש השנה (כא.) בסים תבשילא דבבלאי בצומא רבא דמערבא אין דבר מוגזא כל כך אכילה של היתרא בשעת האיסור (הקובץ זיאורים זיאור טעם הדבר שאכילת היתר בזמן איסור הוי איסור גזרא, ואכילת דבר איסור הוא איסור חפלא) אלא בקשו להאכילו דבר גדול, ומאי ניהו, אבר מן החי (שנאבד מהם אבר מן השחומה, ומפני אימתו חתכו עבדיו אבר מן החי והביאו תחתיו שלא יבין).

שלח ליה מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם העומדים עלי (לחרף ולגדף) ובידי למסרם למלכות (כח בידי להלשין עליהן), מהו? שרמט וכתב ליה אַמְרָתִי אַשְׁמְרָה דְּרַכִּי מַחְטֹא בְּלִשְׁוֹנִי אַשְׁמְרָה לְפִי מַחְסוֹם בְּעַד רְשָׁעִי לְנִגְדִי (מריבני ומקניטני) אע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום. שלח ליה קא מצערי לי טובא, ולא מצינא דאיקום בהו (ואיני יכול לעמוד ככך?) שלח ליה דום לה' וְהִתְחַלֵּל לוֹ, דום לה' והוא יפילם לך חללים חללים וכתבו התוס' בזבחים (קטו:) דרשינן דום בענין אחר גבי וידום אהרן אע"פ שהפיל לך חללים אתה דום השכם והערב עליהן וכתבו התוס' דריש דום כמו דמדומי חמה (שבת קיח.) ר"ל שזמן דמדומי חמה צוקר וצערך תתפלל עליהם שיתחלקו מעליך) אע"ג דאמר בב"ק (צג.) המוסר דינו לשמים הוא נענש תחילה, מ"מ מר עוקבא לא פחד מזה, שהרי נאמר בזה 'ה"מ דאית ליה דינא בארעא' (וכלן לא היה מי שידונוס צעוק"ז) אי נמי השכם עליהם לבית המדרש קאמר

המצנפת והרם העטרה? א"ל דומיא דכ"ג בגברי, אבל בנשי לא.

מאי זאת לא זאת? דרש ר' עזירא, זימנין א"ל משמיה דרב אמי, וזימנין א"ל משמיה דרב אסי, בשעה שאמר הקב"ה לישראל הָסִיר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים הָעֵטְרָה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, זאת להן לישראל, שהקדימו לפניך בסיני נעשה לנשמע, אמר להן לא זאת להן לישראל, שהשפילו את הגבוה והגביהו את השפל והעמידו צלם בהיכל.

דרש רב עזירא, זימנין א"ל משמיה דרב אמי, וזימנין אמר לה משמיה דרב אסי, מאי דכתיב פֶּה אָמַר ה' אִם שְׁלָמִים (מצומצמים) והכי קאמר קרא אם שלמים מזונותיך וכל שכן אם רבים) וְכֵן רַבִּים וְכֵן נִגְזַר וְעָבַר (הרי הן משולים לעוברים בנחר על ידי גזירה שהגזירה עוברת כך גזוז מהן לצדקה וירבו)...? אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמין יעשה מהן צדקה, וכ"ש כשהן מרובין. מאי וכן נגזוז ועבר? תנא דבי ר' ישמעאל כל הגזוז מנכסיו ועושה מהן צדקה ניצל מדינה של גיהנם משל לשתי רחילות שהיו עוברות במים, אחת גזוזה ואחת אינה גזוזה, גזוזה עברה, ושאינה גזוזה לא עברה. **[דף ז ע"ב]** וְעֵתִידָהּ (ועתידת לא אענך עוד' ספיה דההוא קרא הוא) אמר מר זוטרא אפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה. לא אֶעֱנֶה עוד תני רב יוסף שוב אין מראין לו סימני עניות.

רבי יהודה אומר מרקם למזרח... למימרא, דעכו לצפונה דא"י קיימא (בסוף הצפון) ורמינהו היה מהלך מעכו לכזיב, מימינו למזרח הדרך (השתא משמע לן דעכו קיימא בגבול מזרח של ארץ ישראל משוך ממקצוע צפונית יום או יומים לצד הדרום וכזיב במקצוע מזרחית צפונית ודרך המהלכת מעכו לכזיב היה גבול מזרח לא"י הילכך כשמהלך מעכו לכזיב דהיינו מדרום

עלה בסוטה (מט:): לא שנו אלא של ורד ושל הדם אבל של קנים ושל חילת מותר, ואין דרך לעשות עטרה משל קנים. אלא עטרות שעושים כעין כיפה (ר"ל כמו שעושים חופה, כעין גג מעל ראש החתן) ובראש כל אדם דקאמר לאו דווקא בראש ממש אלא למעלה מהראש. ובמס' מדות (לו.) דתנן העטרות שבחלונות פירשו נמי הגאונים כעין כיפות מוזהבות שעושין בחלונות, ולא הויא כלילא דדחבא כההיא דשבת (נט:): דקאמר נפוק כמה כלילי בנהרדעא. ודוקא לחתנים אסרו דומיא דעטרות כלות דמפרש בסוטה (מט:): דהיא עיר של זהב (שגם זהם גזר צפולמוס של אספסינוס) ובשבת (נז.) אמר לא תצא אשה בעיר של זהב מכלל דבחול שרי (מוכח) סתם אשה שאינה כלה מותר לה ללבוש? אלא דוקא חתנים וכלות אסרו משום שמחה יתירה כדאמרין התם נמי (ב"ב ס:) זה אפר מקלה שבראש חתנים ועל האירוס [מפרש בסוטה (מט:): טבלא דחד פומא והוא זוג המקשקש]. אדהכי קם רב הונא לאפנויי, א"ל רב חסדא (תלמידו של רב הונא הוה, ולא היה משיב בפניו, וכי קם רב הונא אמר ליה רב חסדא לריש גלותא...) קרא כתיב פֶּה אָמַר אֱלֹהֵינוּ ה' הָסִיר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים הָעֵטְרָה זֹאת לֹא זֹאת הַשְׁפִּילָה הַנִּבְּיָה וְהַנִּבְּיָה הַשְׁפִּיל, וכי מה ענין מצנפת אצל עטרה (והלא מצנפת מבגדי כהונה הוא)? אלא לומר לך בזמן שמצנפת בראש כ"ג וכתבו התוס' דאותה של כהן הדיוט קרויה מגבעת כדכתיב וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּים וּמַגְבָּעוֹת וּמִפְרָשׁ רִיב"א משום דלכהן הדיוט לא היה ציץ והיתה גדולה קרויה מגבעת, אבל של כ"ג היתה קטנה קרויה מצנפת. מיהו אומר ר"י דאשכחן בלשון הגמרא דקרי נמי מצנפת לשל הדיוט ביומא (כה). דאמר נוטל מצנפת של אחד מהן ואפילו היו שוות. נקט הכא בראש כ"ג לפי שאין אסור אלא לחתנים (כמ"ס לעיל) כדמפרש כעין כ"ג שהוא ראש ושר בישראל) עטרה בראש כל אדם, נסתלקה מצנפת מראש כ"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם. אדהכי אתא רב הונא, אשכחינהו דהוי יתבי, א"ל האלהים, מדרבנן (אינו אסור אלא מדרבנן וקרא בעטרה של מלך מיירי שהיה מתנבא שתבטל הכהונה ויגלה צדקיהו בגולה) אלא חסדא שמך וחסדאין מילך (חסודים ונאים דבריד).

רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דהוה גדיל כלילא לברתיה, א"ל לא סבר לה מר הסר

תנא **חדא** **המביא** **גט** **(שנכתב)** **בספינה** **(וקא** **ס"ד** **דבנהרות דארץ ישראל קאמר)** **כמביא** **בא"י** **(כאילו מביאה דרך יבשה ואין צריך** **לומר בפני נכתב).** **ותניא אידך** **כמביא** **בחול** **(שהנהר אין לו תורת יבשה לכל** **תורת הארץ).**

א"ר ירמיה **לא קשיא** **הא ר' יהודה,** **הא רבנן** **דתנן** **עפר חול** **הבא** **בספינה** **לארץ** **[וזרעו** **בספינה וצמחה, והספינה של חרס היא ואינה** **צריכה לינקב אם היתה מונחת בקרקע** **כדאמר במנחות (פד:). חייב במעשר** **ובשביעית (שהנהרות שבארץ ישראל הרי** **הם כארץ ישראל) א"ר יהודה אימתי בזמן** **שהספינה גוששת (מגששת בקרקע שאין** **המים עמוקים) אבל אין הספינה גוששת** **פטור. אביי אמר** **הא והא ר' יהודה היא,** **ול"ק כאן בזמן שאין הספינה גוששת, כאן** **בזמן שהספינה גוששת וכתבו התוס' לר' יהודה** **הוי כמביא גט בחול** **שצ"ל בפ"ג ובפ"ג, ואע"ג** **דקרקעית המים הויא כארץ ישראל גרע הכא** **ממובלעת דלעיל. וא"ת ומה ענין גט אצל מעשר** **אטו המביא גט בעלייה בארץ ישראל יחשב כמביא** **בחוצה לארץ משום דעפר הבא שם מחוצה לארץ** **פטור ממעשר. ואומר ר"י דלא דמי דעלייה קרקע** **שתחתיה בר זריעה היא וראוי להתחייב במעשר** **ושביעית, מה שאין כן בספינה. עוד כתבו**

התוס' משמע דאימתי דר' יהודה בא לחלוק. וא"ת **בעירובין (פא:) ובסנהדרין (כד:) אמר ר' יהושע בן לוי** **כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי ובמה אינו אלא** **לפרש ור' יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק, אלמא** **לכ"ע אימתי לפרש וי"ל דר' ירמיה דהכא סבר כרמי** **בר חמא דאית ליה בסנהדרין (כה.) דאפי' אימתי** **לחלוק, ולפי זה לא גרסינן בשמעתין אמר ר' יוחנן** **עציץ נקוב המונח על גבי יתדות כאנו למחלוקת ר"י** **ורבנן כמו שכתוב במקצת ספרים, דר' יוחנן אית ליה** **אימתי לפרש אלא אמר רב הונא ואית דגרסי ר' זירא** **כדאיתא ברוב ספרים. ועוד י"ל דנראה**

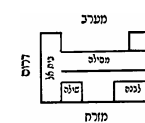
כספרים דגרסי בעירובין (פא:) כל מקום שאמר רבי **יהודה במשנתנו אימתי ובמה... דדוקא במשנה אימתי** **לפרש אבל בברייתא לא, ותרי תנאי אליבא דר' יהודה** **(תנא למתניתין ס"ל כזי יהודה זא לפרש ותנא דלרייתא סבר** **כזי יהודה זא לחלוק) והכא ברייתא היא, דהא במשנה** **במסכת חלה (פ"ב מ"ב) לא מסיים בה אבל אין** **הספינה גוששת פטורה כדמסיים הכא, ונחי**

לצפון הוי ימינו למזרחית הדרך כתבו התוס' **ולא גרסי' ימינו דכיון שהולך מעכו לכזיב לעולם ימינו** **הוי למזרח הדרך. ומיהו י"ל דפעמים הדרך מתעקם** **ואין ימינו למזרח) טמאה (הארץ שהיא לימין** **המסילה) משום ארץ העמים (דגזרו טומאה** **על ארץ העמים) ופטורה מן המעשר ומן** **השביעית (כדין חוצה לארץ) עד שיודע לך** **שהיא חייבת (כלומר לעולם חזקת ימין הדרך** **מעכו ועד כזיב ארץ העמים אלא א"כ תבא** **למקום שיאמר לך בקי כאן הדרך מתעקם** **ונכנס לתוך א"י קצת, וימין הדרך הוי ארץ** **(ישראל) משמאלו למערב (הדרך) הדרך** **טהורה משום ארץ העמים, וחייבת במעשר** **ובשביעית, עד שיודע לך שהיא פטורה. עד** **היכן, עד כזיב, רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר** **משום אביו עד לבלבו (שם מקום**

אלמא עכו משוכה לצד דרום **וכזיב במקצוע)? אמר אביי** **רצועה נפקא (לעולם עכו בצפון ריבועא** **דא"י היא אלא שרצועה קצרה יוצאת עוד** **מעכו לצד צפון והיא מא"י).**

ויחייב תנא סימנא הכי (פירש רש"י אתמוהי **מתמה, מי חשיבא חדא רצועה לאתנוחי תנא סימנא** **עלה. התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו וכי אין** **לתנא לציין גבולי ארץ ישראל, ועוד מאי ראייה מיייתי** **מרב פפא דאמר למזרחת של מסילה, התם יחייב קרא** **סימנא לשילה אנה היא על ידי מסילה ומפרש רבינו** **שמואל דלאו אשינויא פריך אלא אבריייתא דקתני** **למזרח הדרך ולמערב הדרך וכי דבר מועט כמו דרך** **שייך למימר בו מזרחו או מערבו דהוה ליה למימר** **מימינו למזרח סתם. ומיייתי מדרב פפא דאמר למזרחת** **של מסילה דמוכיר מזרח אמסילה)? אין, קרא נמי** **יחייב סימנא (רצועה כגון מסילה) דכתיב** **וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה חֵג ה' בְּשָׁלוֹ מַיִמִּים יְמִימָה אֲשֶׁר** **מִצְפּוֹנָה לְבֵית אֵל מְזַרְחָה הַשָּׁמֶשׁ לְמִסְלָה** **הָעֶלְיָה מִבֵּית אֵל שְׂכֵמָה וּמִנֶּגֶב לְבִנְיָה, ואמר**

רב פפא למזרחת של מסלה **(קאמר קרא דקיימא שילה, דהא** **מצפונה לבית אל כתיב, ועל** **כרחק מזרחת השמש אמסילה קאי שילה** **מצפון לבית אל ובמזרחת של מסילה** **ובדרומה של לבונה).**

כאן בשל חרם כאן בשל עץ א"י כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה כדמשני התם, דנהי דהיכא דאינה גוששת לר' יהודה מדהויא חו"ל לענין מעשר חשיבא נמי חו"ל לענין גט היינו משום כיון דשם חו"ל על המקום צ"ל בפני נכתב ואע"ג דשכיחי וגמירי כדי שלא תחלוק במדינת הים, אבל בגוששת לר' יהודה, ולרבנן אפי' בשאינה גוששת, כיון דשם א"י על המקום אף על פי שמחמת הכלי אינו חייב במעשר בשביל כך לא יחשב כחוצה לארץ לענין גט).

אמר רבא דילמא לא היא, עד כאן לא קאמר ר' יהודה התם (שליך להיות מונח על הקרקע ממס, כלי להחשך מחוץ לקרקע) **אלא בספינה דף ח ע"א** העשויה לברוח (כלומר מפני שהיא מהלכת כל שעה) אבל עציץ שאינו עשוי לברוח לא יתכן שר' יהודה יודה, שעיץ, נחשך כמחוצר לקרקע. **כתבו התוס'** כן הוא האמת דעציץ כמחוצר, דלקמן (לז). אמרינן אין כותבין פרוזבול אלא על עציץ נקוב ומוקי לה דמנחא אסיכי. והא דקאמר הכא עד כאן לא קאמרי רבנן אלא בספינה משמע דבעציץ לכ"ע לא הוי כמחוצר דיהויא בעלמא הוא. והא דאמר בשבת (פא:): האי פרפיסא (עלין נקוב) דמנחא אארעא (והוא הזו...!) אנחה אסיכי חייב משום תולש, היינו מדרבנן כדפירש רש"י (שם). **אי נמי עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא בספינה דלא מפסיק אוירא דמיא** (בין ספינה לארץ אין שום אויר. ומי...!) כי ארעא סמיכתא דמיא, אבל עציץ דמפסיק אוירא לא.

רב נחמן בר יצחק אמר (הנך מתנייתא דחמביא גט, אי...) בנהרות דארץ ישראל דכולי עלמא לא פליגי (דכאריך ישראל נינהו ואף על גב דאין ספינה גוששת דטעמא דגט לא משום יניקה מן הקרקע הוא כמעשר וכשביעית הילכך לא שניא נהר ולא שניא יבשה) אלא כי פליגי בים הגדול (שהוא תחום מערכו של ארץ ישראל, ופליגי תנאי, איכא למאן דאמר שפת הים הוא גבול וים גופיה לאו א"י הוא, ואיכא למאן דאמר ים גופיה מארץ ישראל).

דתניא איזהו ארץ (מקצוע צפונית מערבית של ארץ ישראל הר ההר ובתרגום ירושלמי מתרגם הר ההר טורי אמנון, וכתוב 'זה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר

דבמתניתין דחלה בא לפרש, בברייתא בא לחלוק. **אבל קשה** דבעירובין ובסנהדרין פריך מוכח ברייתא דקתני וחכ"א, ומוכח מברייתא דבמתניתין נמי אתא לחלוק וי"ל דהוה מצי לשנויי ההוא תנא אחרנא הוא דבמתני' לעולם בא לפרש, אלא משום דמשכח תנא בהדיא קא משני ההיא ר' יהודה משום ר' טרפון היא דתניא... **וכן צ"ל** דדוקא במשנה אימתי לפרש, דבחולין (פח). תניא וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות מכאן אמרו דם הניתז... חייב לכסות, אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות, וטעמא דר' יהודה מפרש התם דקסבר דמו מקצת דמו וע"כ דפליג את"ק דבהדיא קתני ת"ק כל דמו. **ופוסק התם ר"ת כר'** יהודה דבמתניתין דהתם בא לפרש, ומיהו שניא רבנן דברייתא עיקר והוי ר' יהודה דמתניתין יחיד במקום רבים דברייתא, וכהאי גוונא איכא בסוכה (יד.).

א"ר זירא עציץ (של עץ) נקוב המונח על גבי יתדות, באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן (לרבנן אוירא כמאן דמנחא דמי, ולרבי יהודה לא מיחייב במעשר מדאורייתא עד דמנחא אארעא (כתבו התוס', פירש רש"י דספינה דלעיל של חרם ואינה צריכה לינקב אם היתה מונחת בקרקע כדאמרינן במנחות, אבל עציץ של עץ בעי נקיבה. ונראה דראיתו ממנחות (פד): דאמר תנא חדא שבגג ושבחורבה שבספינה ושבבעיץ מביא וקורא ותניא אידך מביא ואינו קורא, ומשני עציץ אעציץ לא קשיא כאן בנקוב כאן בשאינו נקוב ספינה אספינה נמי לא קשיא כאן בשל עץ וכאן בשל חרם, ומדלא משני בספינה כאן בנקובה... מכלל דשל חרם אפי' אינה נקובה הויא בנקובה, ואתא לאשמועינן חדוש אחר בספינה שאינו בעציץ (המהרש"א צ"ח הכוונה שאין ללמדו מעיץ, דנעלין ליכא חרם מפני שאין עושים עלין של חרם, ע"כ לא היה יכול לומר נעלין כאלו של חרם כאלו של עץ). **וקשה לפירוש דאמר לקמן (כא:): כתבו על חרם של עציץ נקוב כשר, משמע דחרם בעי נקיבה דאי לאו הכי מאי רבותא הוא בנקוב טפי מבשאינו נקוב, ומשמע נמי דעציץ של חרם הוא. **ורבינו שמואל ב"מ** הביא מתוספתא דשביעית דתניא הטומן את הלוג בשביעית ר"מ אומר דרך ארץ טומנו בעציץ שלא יצמה, ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר ונתתם בכלי חרם... אלמא סתם עציץ של חרם הוא ונראה לר"ת להפך דשל חרם בעי נקיבה ושל עץ לא בעי נקיבה שהוא מתלחלח יותר מן החרם ואתי שפיר דסתם ספינה היא של עץ, ובמנחות (פד:): נמי מוכח דקאמר כאן בשל עץ כאן בשל חרם שמזכיר תחילה אותו שמביא וקורא כמו שמזכיר כי משני התם אגג וחבא (בסוגייתנו) לא מצי לשנויי**

(המסך הנכנייה) רבי יהודה אומר כל (הים) שכנגד (אור) ארץ ישראל (ואפי' עד אוקיינוס למערב שהוא בסוף העולם) הרי הוא בא"י, שנאמר וַיִּבְנוּ לָהֶם יְהוָה וַיְהִי לָהֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וַיִּבְנוּ לָהֶם יְהוָה וַיְהִי לָהֶם גִּבּוֹל יָם (האי וגבול קרא יתירא הוא למימר דאף רוחב הים בכלל התחום כתבו התוס', שאל רבינו פטר לר"ת דבזמן הזה היה להתחייב לר' יהודה במעשר שאנו במערבה של ארץ ישראל והשיב דלא קיימא לן כרבי יהודה. אבל קשה וכי ר' יהודה היה מכיר בכל ארץ ישראל שעד אוקיינוס שכולם היו בקיאיין לשמה או שעדים מצויין לקיימם שאין צריך לומר בפני נכתב. לבך י"ל דלא כבשו הכל עולי בבל (כוונת הדברים שמחלוקתם של ר' יהודה ורשב"י על כיצוס לאשון, ולנל"ד לריכס אנו לכיכוס שני של עולי צבל) אי נמי כדפירש רש"י דכל שכנגד ארץ ישראל היינו כל הים שכנגד ארץ ישראל דלא איירי ביבשה שעד אוקיינוס אלא בנסין שבים הגדול דווקא כדכתיב 'עד ים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם' וכתיב 'ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר' פירוש 'ים סוף' לצד דרום, 'ים פלשתים' לצד מערב 'מדבר' למזרח 'נהר' פרת לצד צפון. ועוד י"ל שהיה יודע שהיו כולם בקיאיין לשמה לפי שהיה ידוע להם עד היכן ישראל עומדין, ומשם ואילך לא היו ישראל עד סוף העולם כדאמרינן במנחות (ק). מצור כלפי מערב ומקרטניגני כלפי מזרח אין מכירין לא ישראל ולא אביהם שבשמים) והנסין שבצדדין (כלומר ואם יש לנו לחלק בנסין לא לצד מערב יש חלוק אלא לצד צפון ולצד דרום שיש נסין בים מתפשטין לאורך הים לצפון ולדרום עד שמגיעין ומושכין חוץ מכנגד א"י ושם ראוי למתוח החוט ממזרח למערב ולהבדיל מה שכנגד אור א"י ומה שכנגד אור חוצה לארץ) רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהן מקפלוריא (עיר היושבת בחודו של הר ההר בראש גבהו שהוא תחום צפוני) ועד ים אוקיינוס (שהוא בסוף העולם למערב) ומנחל מצרים ועד ים אוקיינוס, מן החוט ולפנים א"י, מן החוט ולחוץ חו"ל.

ורבנן האי וגבול מאי עבדי ליה? מיבעי ליה לנסין (דמן החוט ולפנים לצד מזרחי, דלא תימא שפת הים הוא הגבול ואפי' במקום שהוא מתפשט ונכנס לתוך בין שני מקצועות

ההר' ש"מ הר ההר תקוע בים וההר גבול צפוני לארץ ישראל הוא וסתם הרים משופעים הם ויש ששיפועו רחב כמהלך יום או יומים וקאמר תנא מהיכן היא הארץ מרגל ההר או מראשו) ואיזהו חוצה לארץ? כל ששופע ויורד מטורי אמנון ולפנים (לצד ארץ ישראל דהיינו לצד דרום הוי ארץ ישראל דגובה ההר הוא הגבול) ארץ ישראל, מטורי אמנון ולחוץ חוצה לארץ (לצד צפון חוצה לארץ כתבו התוס' פי' בקונטרס מטורי אמנון ולפנים דהיינו לצד דרום ארץ ישראל ולחוץ לצד צפון חוצה לארץ וקשה לר"י דא"כ אמאי נקט רבי יהודה קפלוריא הוה ליה למימר רואין כאילו חוט מתוח מטורי אמנון עד אוקיינוס כיון דתנא קמא נמי לציין גבול צפוני של ארץ ישראל קאתי ונראה לר"י דמטורי אמנון משתפע ויורד לצד מזרח ולצד מערב וחודו של הר הוא הגבול מערבי של ארץ ישראל והנסין שבים רואין כאילו חוט מתוח מטורי אמנון כלומר מחודו של הר עד נחל מצרים וקפלוריא לרבי יהודה אתי לציין נסין שבצפון א"י ונראה שהכתוב דוחקו לרש"י לפרש כן דכתיב וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר ומתרגמינן הר ההר טורי אמנון אלמא הכתוב בא לציין גבול צפוני ומיהו יכול להיות שההר תקוע בקרן צפונית מערבית אבל משפע ויורד לצד מזרח) הנסין שבים (א"י הים שבמערב רואין אותן) רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהם מטורי אמנון עד נחל מצרים (הוא תחום ארץ ישראל במקצוע מערבית דרומית ומחובר לים הגדול דכתיב בגבול נגב 'ונסב הגבול מעצמו' נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה' נמצאת ארץ ישראל בין הר ההר לנחל מצרים זה ממערבית צפונית וזה מדרומית מערבית והים במערב, ויש מקום שהים נכנס לתוך ארץ ישראל מהלך ימים רבים בין הר ההר לנחל מצרים ובאותה כניסה יש נסין והן מתפשטין למערב לתוך הים חוץ מבין מקצועות תחומי ארץ ישראל שהן הר ההר ונחל מצרים, הלכך רואין כאילו חוט מתוח מסוף הר ההר במערבו עד נחל מצרים שהרי כל מה שבתוך מקצועות הללו ארץ ישראל היא ומן החוט ולפנים...) מן החוט ולפנים א"י, מן החוט ולחוץ חו"ל.

לפלטורא שלך לא הורשת' פירוש יבואי שהיה סמוך לירושלים ואתה הולך וכובש ארם נהרים וארם צובה, אבל אחר שכל א"י כבשוהו דריש התם מדכתיב 'כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם...' שכל מה שהיו כובשים מחו"ל היה קדוש ואפילו יחיד) שמייה כיבוש.

והרוצה ליכנס לה בטהרה נכנס' והאמרת עפרה טמא? בשידה תיבה ומגדל (פירש רש"י ונושאים אותה באויר, ומשא"כ בארץ העמים, ורבי היא (לקמן מונח שלעת רבי שהנכנס ללחץ העמים נקידה תיבה ומגדל טמא, ור' יוסי זר' יהודה מטהר). **התוס'** הביאו את פירש רש"י וכתבו ונראה שרוצה לפרש שידה תיבה ומגדל דוקא, ולחכי לא מצי לאוקומי כר' יוסי בר רבי יהודה דהא הוא מטהר אפי' בארץ העמים. **ובחנם פי' בן דהא על כרחך שידה תיבה ומגדל לאו דווקא נקט אלא משום דנקט בברייתא, אלא הוא הדין אפי' רוכב על הסוס כיון דסבר רבי אהל זרוק לא שמייה אהל כדפירש רש"י וכדמוכח דמסיק דבסוריא על אוירה לא גזרו, ואם כן כר' יוסי נמי אתיא והרוצה ליכנס לה בטהרה היינו בקרון או רוכב על הסוס מה שאין כן בארץ העמים דטמא, וכן משמע הלשון קצת דקאמר ואפי' רבי לא קא מטמא... ומשמע כרבי יוסי אתיא בפשיטות טפי) דתניא הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא (קסבר אהל זרוק לא שמייה אהל, הכי מפרש בערובין, אהל המטלטל אינו אהל בשעת טלטולו הילכך חציצה דקא מפסיק האי אהל בינו לאויר ארץ העמים לאו חציצה היא, ואשמעינן האי תנא דסוריא דלעיל דאפי' רבי לא קא מטמא אלא בארץ העמים) רבי יוסי ברבי יהודה מטהר, ואפי' רבי לא קא מטמא אלא בארץ העמים, דגזרו על גושה [מגע ומשא ולא אהל כגון אם האהיל עליו כדאמרינן באהלות (בג.) ועל אוירה] [שיהא הנכנס לאוירה טמא ואפי' לא נגע ולא הסיט את גושה. אבל סוריא על גושה גזרו מגע והיסט אבל על אוירה לא גזרו, והאי לא נגע ולא הסיט כתבו התוס' והא דמיבעי לן בגזיר (נד:) ארץ העמים משום גושה גזרו עליה או משום אוירה גזרו הכי פירשו משום גושה משום דמאהיל על הגוש הוא ועשאוהו חכמים כמאהיל על המת ויכול להכנס שם בשידה תיבה ומגדל או דילמא על האויר עצמו ולא יוכל להכנס שם בשום ענין, והכא בשמעתא על גושה היינו על מגע גושה ועל אוירה או משום מאהיל על הגוש או משום אוירה**

התחומין). ורבי יהודה, נסין לא צריכי קרא (כיון שבתוך התחומין הם).

ר"מ אומר עכו כא"י... בעו מיניה מרבי חייא בר אבא המוכר עבדו לסוריא (היא ארם צובה וכבשה דוד והוסיפה על ארץ ישראל. סוריא לצפונה של ארץ ישראל להלן מעכו) כמוכר בחו"ל דמי [ותנן לקמן (מג:)] המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות דקנסינן ללוקח משום דעבד שייך במצות ואסור לצאת מארץ לחוצה לארץ] או לא (**כתבו התוס'** אין לומר דבגט פשיטא להו דהוי כחוצה לארץ כדתניא בסמוך ובעבד מיבעיא להו, דאם כן הוי סברתם איפכא ממה דפשיטא ליה לר' חייא בר אבא)? אמר להו תניתוה, ר"מ אומר עכו בארץ ישראל לגיטין, לגיטין אין (משום דבקיאיין לשמה או שכיחי לקיימו) לעבדים לא (דלאו מארץ ישראל היא) וכ"ש סוריא דמרחקא טובא.

ת"ר בשלשה דרכים שוותה סוריא לארץ ישראל (**כתבו התוס'** נקט שלשה לשון זכר, אע"ג דסוריא לשון נקבה (דוג' לכך 'שוותה' 'עפשה') משום דעבד וגמ' הוי לשון זכר) ובשלשה לחו"ל, עפרה טמא כחו"ל (שגזרו עליה, ואע"ג דסבירא ליה להאי תנא כיבוש יחיד שמייה כיבוש כדקתני חייבת במעשר, אפילו הכי גזור עליה) והמוכר עבדו לסוריא כמוכר בחו"ל, והמביא גט מסוריא (לארץ ישראל) כמביא מחו"ל (דלא שכיחי שיירתא). ובשלשה לא"י, חייבת במעשר ובשביעית כא"י, והרוצה ליכנס לה בטהרה (מצלי להיטמא בטומאת 'לחץ העמים') נכנס (מה שאין כן בארץ העמים), והקונה שדה בסוריא **[דף ח ע"ב]** כקונה בפרוארי (לעז"י כס"י מחוז) ירושלים.

חייבת במעשר ובשביעית כא"י קסבר כיבוש יחיד (פירש רש"י דדוד, שלא היו כל ישראל ביחד בדרך שהיו בכבוש יהושע שהיו כולם וכבשוהו לצורך כל ישראל קודם חלוקה, אבל דוד לא כבש אלא לצורכו. **התוס'** הביאו את הסבר רש"י וכתבו דבספרי סוף פרשת עקב מפרש טעם אחר דמשמע לפי שלא היתה עדיין כל א"י כבושה כדאמר התם 'סמוך

דאמר התם לעיל באידך ינוקא דאישתפיך חמימיה ואמר לחו רבה נייתו ליה חמימי מגו ביתיה ומוקי לה על ידי עובד כוכבים ודאי איסורא דרבנן שרי בחצר שלא עירבו משום מצות מילה אבל איסורא דאורייתא כגון לחמם לו חמין אסור. ואין ללמוד מכאן היתר לומר לעובד כוכבים להביא ספר בשבת דרך כרמלית דלא דמי דדוקא משום מילה דהיא גופה דהיא שבת התיירו. ומיהו בהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי על ידי עובד כוכבים לצורך מילה שפירש דליתו מתוך ביתא דרך רה"ר. לפי זה הא דקאמר נחים ליה אגב אימיה נוקמה תוך ז' ואמרה צריכה אני שמחללין עליה שבת (ע"י ושלאל). ונראה דלא יתכן לומר דנחים ליה ע"י ישראל דע"י ישראל היה אסור להרבות בשביל קטן כדאמר בחולין (טו:): המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו אבל ע"י עובד כוכבים נחא דשרי להרבות, ושמא דוקא לצורך המילה הוא דשרי (להרבות ע"י ושלאל) אבל לצורך דבר אחר אפילו ע"י עובד כוכבים אסור להרבות. והא דתנן בביצה (כא:): לא יחם אדם חמין לרגליו אלא א"כ ראויין לשתיה ואמר' נמי שם (יז:). ממלאה אשה קדירה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא להתיכה אחת וכן ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד, משום שמחת יום טוב התיירו חכמים להרבות].

פסק הש"ע א. שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ, או מארץ ישראל לחוצה לארץ, או מחוצה לארץ לארץ ישראל, אם היה השליח עומד בשעת כתיבת הגט וחתימתו, ה"ז אומר בפני שנים וביאר באר הגולה כר' יוחנן, ותניא כוותיה (ה:): בפני נכתב ובפני נחתם, ואח"כ יתן לה בפניהם ותתגרש בו ואע"פ שאין עדיו ידועים אצלנו... ואם בא הבעל ועמד וערער, אין משגיחין בו... וכן שליח שהביא גט מארץ ישראל ואמר בפני נכתב ובפני נחתם, אע"פ שאינו צריך, אם יבא הבעל ויערער, אין משגיחין בו. ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה, אל ינתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמו (ביאר בביאור הגר"א רי"ף, סוגיין כרבא דהיכי דאיכא עדים דמקיימי ל"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם). ויש לשליח להיות מכלל הג' שקיימו אותו, ואם לא נתקיים, ונתן לה, הרי זה פסול, עד שיתקיים. ואם בא הבעל וערער, ולא נתקיים, אינה מגורשת... ומפני

ממש. עוד כתבו הקשה הרב ר' יעקב דאורליני"ש דבמסכת אהלות (ב,ג) תנן ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל עצם כשעורה וארץ העמים. ותיירין דמייירי בעפר הבא מחוצה לארץ והמאהיל עליו דלא מטמא, דמשום אויר עצמו גזרו ולא משום מאהיל על הגוש. ואין לשון ארץ העמים משמע כן. אך יש לומר דאייירי כגון שיש דף או גשר שראשו אחד בארץ וראשו השני בחוצה לארץ ומונחים כלים תחת ראשו שבארץ אין מביא טומאה עליהן וטהורין אי נמי אי משום מאהיל על הגוש גזרו עליה איכא לאוקמי כר' שמעון דאמר קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל ולא החמירו על ארץ העמים יותר מקברי עובדי כוכבים עצמו ועוד תירין רבינו תם דההיא משנה קודם שגזרו על אורה כדאמרין במס' שבת (טו:): דמעיקרא גזרו אנגיעת גושו ותו לא אבל סוריא על גושה גזרו, על אורה לא גזרו.

והקונה שדה בסוריא כקונה בפרוארי ירושלים' למאי הילכתא? אמר רב ששת לומר, שכותבין עליו אונו (שטר מכירה) ואפילו בשבת (אם לקחה מן העובד כוכבים ורוצה לילך לדרכו בשבת). בשבת ס"ד? כדאמר רבא (שבת קכט). אומר לעובד כוכבים ועושה, ה"נ אומר לעובד כוכבים ועושה ואע"ג דאמירה לעובד כוכבים שבות, משום ישוב א"י (לגרש עובדי כוכבים ולישב ישראל בה) לא גזור רבנן וכתבו התוס' אבל משום מצוה אחרת לא היינו מתירין אמירה לעובד כוכבים במלאכה דאורייתא כדמוכח בעירובין (סח). ההוא ינוקא דאשתפיך חמימיה אתו לקמיה דרבא אמר להו לשיילו לאימיה אי צריכה נחיימו ליה אגב אימיה, ולכאורה משמע דביום המילה היה שהיו צריכין לחממו כדי למולו וקודם המילה היה דאי לאחר המילה מסוכן הוא ובלא אימיה מחללין עליו שבת, וע"י עובד כוכבים איירי התם כדפי' שם רש"י וכן פי' ר"ח כדאמרין בשבת (קכט). דהיה משבעה עד שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת (והכי כאן מוזכר זיוס השמיני שהיה יום המילה, אלא על כרחך ע"י גוי) והא דאמר (שם) עד מתי פתיחת הקבר אביי אמר שלשה (ימים מזמן הלילה) ורבא משמיה דרב יהודה אמר ז' ואמרי לה ל', לא לחלל עליה שבת קאמרי ופליגי, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי (אזיי לזכר אפי' שלא אמרה לריכה אני, רבא לזכר צלופן שאמרה לריכה אני, ואמרי לה ס"ל דמייירי ע"י עכו"ם) וכולהו ס"ל כנהרדעי דאמרי היה ג' שבעה שלשים. ודוחק לומר דמעת לעת בעינן והא עובדא הוה תוך ז' של מעת לעת (וא"כ מותר היה לחמם ע"י ושלאל) והא

ואפילו שיר בפה על היין, אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא, על היין. (הגה) וכן לצורך מצוה, כגון, בבית חתן וכלה, הכל שרי תוספות וסמ"ג והגהות מיימוני). או"ח (תקסג). ו. וכן גזרו על עטרות חתנים, שלא להניח כלל, ושלא יניח החתן בראשו שום כליל, שנאמר הסר המצנפת והרם העטרה וכן גזרו על עטרות הכלה, אם היא של כסף, אבל של גדיל מותר לכלה ודוקא לחתן וכלה, אבל בשאר כל אנשים ונשים לא גזרו (מ"ב שלא גזרו אלא בשעת שמחה) או"ח (תקסד). **פסק**

הרמב"ם הלוקח בית בארץ ישראל מן הגוי מותר לו לומר לגוי לכתוב לו שטר בשבת, שאמירה לגוי בשבת אסורה מדבריהם ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה, וכן הלוקח בית מהם בסוריא שסוריא בארץ ישראל לדבר זה שבת (ו,יא).

ת"ר עבד שהביא גיטו [ממדינת הים וצריך לומר בפני נכתב כאשה המביאה גיטה דאמרינן במתניתין (ט). אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליד ומביא] וכתוב בו 'עצמך ונכסי קנויין לך' עצמו קנה (דנאמן הוא על שחרורו לומר בפני נכתב ואין צריך עדים לקיימו) נכסים לא קנה (דבעי עדים כשאר קיום שטרות).

איבעיא להו כל נכסי קנויין לך, מהו (מי אמרינן עצמך ונכסי תרי דבורי נינהו אבל כל נכסי כיון דבחד דיבורא אתו ליה שחרור עצמו ומתנת נכסים כדקיימא לן לקמן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהוא בכלל נכסים הילכך אי מהימן אהאי מהימן אהאי דלא פלגינן דיבורא או דלמא פלגינן?) אמר אביי מתוך שקנה עצמו קנה נכסים. א"ל רבא בשלמא עצמו ליקני, מידי דהוה אגט אשה (שנאמנת להביא את גיטה ולומר בפני נכתב) אלא נכסים לא ליקני, מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא? הדר אמר אביי (כתבו

מה הצריכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם, בחוצה לארץ, כדי שלא תהיה האשה צריכה לקיימו אם יבא הבעל ויערער, מפני שאין עדים מצויים לקיימו ממקום למקום בחוצה לארץ. ונ"ל דהאידינא, אפילו בארץ ישראל צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. (הגה) ובזמן הזה, המביא גט, אפילו מבית לבית בעיר אחת, צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (תוספות...) אה"ע (קמבא). ב. אם אחר מלאומרו יותר מתוך כדי דיבור, או שלא אמרו (הגה בפני האשה) או שנתנו לה בינו לבינה, אף על פי שנשאת, נוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה בפני שנים, ואומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם (ביאר באר הגולה כחכמים בברייתא ה.). ואם לא נטלו ממנה, הרי זה פסול, עד שיתקיים בחותמיו.... אה"ע (קמבז). ג. נכתב מקצת הגט בפניו, ונחתם כולו בפניו, אם מקצתו הראשון הוא, הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם, אפי' לא נכתב בו אלא שיטה אחת בפניו, ואפילו שמע קול קולמוס כותב, וחתמו העדים בפניו, ה"ז אומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכן אם יצא הסופר לשוק, וחזר והשלים הגט, אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו ולשם אשה אחרת כתבו. ואם בא להחמיר ולעמוד על כתיבת כולו אין שומעין לו, שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים. וכל זה בכתיבתו, אבל בחתימתו צריך לעמוד עליהם מתחילה ועד סוף (ביאר באר הגולה משנה טו.) אה"ע (קמבטו). ד. כשיהיה סמוך לחשיכה ישאל לאנשי ביתו בלשון רכה עשרתם? ערבתם? הפרשתם חלה? ויאמר להם הדליקו את הנר. ובמקום שאין מעשרין, אין צריך לומר עשרתם או"ח (רסב). ה. וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם (מ"ב היינו דבכלי אסור אפילו שלא על היין לדעה זו כתב הערך לחם נראה לי שהעולם סומכין על סברת התוספות דדוקא בבית המשתה למי שרגיל בכך) (הגה ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם, כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה טו) ואסור לשומעם מפני החורבן

יניח לו חצי שדהו ומפרש התם דלוקח נטל כחוש דיד בעל השטר על התחתונה. ואר"י דלעולם ר' שמעון בא להוסיף אפילו אין לו אלא אותה העיר או אותה שדה כדקתני סיפא בתוספתא דב"ב (פ"ט) ובפאה (פ"א) ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן, אמר חוץ מעיר פלוני חוץ משדה פלוני אפי' אין שם אלא אותה העיר או אותה שדה זכה עבד בנכסים וקנה עצמו בן חורין ואין מתקיים דבור כל נכסי אלא בעבד לבדו, וה"א כשאמר חוץ מבטל דבורו מה שאמר כל נכסי קמ"ל דאפ"ה יצא לחירות דפלגין דיבורא. והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שקילם רבי יוסי את רבי שמעון, הלכה כר' מאיר (דלא יצא לחירות כתבו התוס' ולר"מ ס"ד דסבר דלא פלגין דיבורא, דמדקאמר ר' שמעון 'לעולם' משמע אפילו באותו ענין דלדידך לא יצא לחירות דלא פלגין דיבורא כשאין לו אלא אותה העיר אפ"ה יצא לחירות, ומסיק דטעמא דר"מ לאו משום דלא פלגין דיבורא אלא משום דלאו כרות גיטא הוא פירוש דאין זה כריתות כיון שיש שויר בדיבור שהוא משתחרר בו דאמר כל נכסי ואינו מתקיים כולו, אבל בעבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסי קנויין לך פלגין דיבורא שפיר דכרות גיטא הוא. ורש"י פירש דלאו כרות גיטא הוא משום דאיכא למימר מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד, ולפי זה באין לו אלא אותה העיר דלא שייד למימר מדנחית לשוירא שייר נמי עבד מודה ר"מ דיצא לחירות דפלגין דיבורא. ואין משמע בן בתוספתא כדפירשית (שמעמט שס שס רק עיר אחת, מ"מ העבד יוצא לחירות) ולשון 'אפילו' אינו מיושב דאפילו אין לו אלא אותה העיר משמע דכ"ש יש לו שאר נכסים דיצא לחירות, ואדרבה ר"מ לא פליג אלא ביש לו שאר נכסים) דתניא כשנאמרו דברים לפני ר' יוסי, קרא עליו המקרא הזה שפתיים יִשָּׁק מְשִׁיב דְּבָרִים נִכְתָּיִם וכתבו התוס' כשאדם אומר דברים נכוחים אותם שסביבותיו משיקין שפתותיהם זו לזו ששותקין ואין יודעים מה להשיב (רש"י במשלי שס ציאל ראוים כל שפתים לנשקו).

ומי אמר רב נחמן הכי (דלא פלגין דיבורא) והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע [חוזר בכל מתנותיו בב"ב (קמז):] שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד, חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד (כתבו התוס', וא"ת ואמאי יצא בן חורין ומותר בבת חורין, הא מתנת שכיב מרע הוא ולא קנה אלא לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה וי"ל בדכתב ליה מהיום אי נמי אפילו סתמא, דכיון דדעת שכיב מרע לשחררו דעתו שיקנה בשעה שראויה

התוס' פי' לא משום קושיא דרבא חזר בו דאביי לא חשיב ליה פירכא דסבר לא פלגין דיבורא דאקושיא דרבא לא משני מידי, אלא נראה לו סברא לומר טפי דבתריויהו לא קנה דיד בעל השטר על התחתונה) מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו.

א"ל רבא בשלמא נכסים לא ליקני, מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, אלא עצמו ליקני, מידי דהוה אגט אשה? אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה (בין עצמך ונכסי בין כל נכסי) עצמו קנה, נכסים לא קנה.

א"ל רב אדא בר מתנה לרבא כמאן, כר"ש, דאמר פלגין דיבורא, דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו (כגון כל נכסי נתונין לך) יצא בן חורין (שאף הוא בכלל נכסים וכל שאר נכסים נמי קנה) שייר קרקע כל שהוא [קרקע לאו דוקא כדאמר בב"ב (קנ.)] לא יצא בן חורין (דבשלמא רישא דלא גלי דעתיה דנחית לשוירא לא אמרינן דשייר, אבל הכא דנחית לשוירא אמרינן לדידיה נמי שייר, וכי אמר 'כל נכסי לך' אשאר נכסים קאמר ולחנופי ליה קאתי ולא שחרריה כיון דלא אמר ליה עצמך ונכסי) ר"ש אומר [דף ט ע"א] לעולם הוא בן חורין (דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי), עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן (פירש רש"י סתם חוץ מדבר מועט ולא יפרש מה הוא משייר, דהתם אמרינן דאחד מריבוא דקאמר היינו עבד ואיהו לא חשיב ליה אלא כאחד מריבוא בנכסים אע"ג דשוי טפי, ומדקאמר ר"ש לעולם הוא בן חורין אשמעינן לא שנא איכא דקנה שאר נכסים עמו כגון שפירש השויר ששייר חוץ מקרקע פלוני דהשתא קנה עצמו ושאר נכסים חוץ מן השויר, ולא שנא איכא דלא קנה שאר נכסים כגון שלא הזכיר שם הקרקע ששייר דכתב ליה 'חוץ מבית כור קרקע' דהשתא לא קנה שום קרקע דבכל חד וחד איכא למימר היינו ההוא דשייר, אפ"ה הוא בן חורין דהוא לאו קרקע הוא ולא שייריה אלמא פלגין דיבורא, דהא כל נכסי קאמר ליה ולא קנה אלא את עצמו, ואת נמי דקאמרת עצמו קנה נכסים לא קנה כר' שמעון סבירא לך. התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דאע"ג דלא הזכיר שם קרקע מ"מ קנה כל קרקע דאית ליה אלא שיד העבד על התחתונה ויקח האדון לעצמו בית כור מעידית שבנכסים כדתנן בב"ב (קז:) חצי שדה אני מוכר לך

אם כתוב בו כל נכסי קנויים לך, עצמו קנה על פי דבורו שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, נכסים לא קנה עד שיתקיים בחותמו יו"ד (רס"ז). **ב.** הכותב כל נכסיו לעבדו, יצא לאחרות, שהוא בכלל הנכסים וקונה עצמו בכלל הנכסים. אבל אם שייר מקצת הנכסים, בין קרקע בין מטלטלין, בין פירש השיור בין לא פירשו, בין היו לו נכסים אחרים חוץ מאלו ששייר בין לא היו לו נכסים אחרים, ואפילו כתב לו עצמו וכל נכסי קנויים לך חוץ מדבר פלוני, לא יצא לחירות ולא קנה הנכסים **(ביאר באר הגולה רמב"ם ורי"ף מש"ש משום 'דלאו כרות גיטא' כתב הרי"ף משום דאית ליה לרביה זכותא בגיטא וכגון זה אינו גט כריתות דבעינן דליהוי גיטא דחירותא כולא לעבדא. אבל לפי תוס' ורא"ש משום שיש שיור בדיבור שמשתחרר בו, ככה"ג שלא שייר בדיבור יצא לחירות) יו"ד (רס"ז).**

אם יש עליו עוררין (לפוסלו) יתקיים בחותמו' (או העדים עצמן יעידו שחתמוהו או עדים אחרים יכירוהו ושוב אין בו פסול דבני ארץ ישראל ודאי בקיאי לשמה).

ערער כמה? אילימא ערער חד, והאמר ר' יוחנן (לא איתפרש היכא) דברי הכל אין ערער פחות משנים **(כתבו התוס' אומר ר"ת דעיקר מילתא דר' יוחנן איתמר בכתובות (כג:) גבי פלוגתא דמעלין לכהונה ע"פ עד א', ואע"ג דהתם נמי מיייתי ליה כלישנא דמיייתי לה הכא) אלא ערער תרי, תרי ותרי ניהו, מאי חזית דסמכת אהני, סמוך אהני (כתבו התוס' שפוסלין ההתימה ולוקמה בחזקת אשת איש)? אלא ערער דבעל (הבעל ערער עליו לפוסלו כתבו התוס' וה"ה ערער דלקוחות שבאה אשה לטרופ מהן כדאמרין בירושלמי).**

פסק הש"ע שליה המביא גט במקום שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם... ואם בא עד אחד וערער לומר שהוא מזויף, אין שומעין לו **(ביאר באר הגולה כר' יוחנן שם דף ט' ע"א דאין ערעור פחות מכ').** באו שנים וערערו, אפילו נשאת כבר, תצא. ואם בא הבעל וערער ואמר לא גרשתי מעולם, וגט שהובא לה מזויף הוא, יתקיים בחותמו ואם

לשחרר דחינו מחיים. וא"ת כיון דסתמא דדעת של שכיב מרע לחזור בו אם יעמוד אמאי אינו חוזר בעבד וי"ל דהכל תקנת חכמים היא גם מה שחזר בנכסים גם מה שאינו חוזר בעבד דסתמא דעתו כמו שיאמרו לו חכמים. ומיהו אם כתב בהדיא מהיום אם ימות אין נראה שיועיל יצא עליו שם בן חורין' לומר שאינו חוזר בעבד, מאחר שהתנה בפירושו חוזר בנכסים מתנת שכיב מרע הוא, ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין?

אלא אמר רב אשי התם (דאמר ר"נ הלכה כר"מ טעמא לאו משום דלא פלגינן דיבורא הוא, דהא כי נמי הזכיר שם שיור קרקע פלוני דליכא פלוגתא דדיבורא קאמר ר"מ דלא יצא לחירות) היינו טעמא, משום דלאו כרות גיטא הוא (דגבי אשה כתיב ספר כריתות ושחרורי עבדים גמרי לה לה מאשה דכתיב 'חופשה לא נתן לה' וכתיב 'וכתב לה' ובעינן בהו כריתות, וכיון דאיכא למימר דשייריה דהא נחת לשיורא והוא לא הוזכר בתוך המתנה דלא כתב ליה 'עצמך ונכסי קנויין לך' לאו כריתות גמור הוא. אבל היכא דלא שייר כי הכא הוי כריתות לצאת ונשתחרר שעה אחת כל זמן שלא חזר ושוב אינו יכול לחזור שקדשו השם וגבי מילתיה דרבא בעבד שהביא גיטו כרות גיטא הוא ונהי דנכסים לא קנה דבעינן קיום אבל עצמו קנה דפלגינן דיבורא **כתבו התוס' וא"ת דבב"ב (קנ.) בעי למימר עבדא כמקרקעי דמי ופריך עליה מהך דשייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין וקאמר עלה רב דימי עשו מטלטלין שיור אצל עבד וא"ל רבא לרב נחמן מ"ט וא"ל משום דעבדא כמטלטלי דמי ומטלטלי הוי שיור אצל עבד ומשני רב אשי אנן משום דלאו כרות גיטא הוא מתנינן לה משמע דרב נחמן דפי' טעמא משום דעבדא כמטלטלי דמי לית ליה טעמא דלאו כרות גיטא הוא. ואור"ת דהתם ה"פ אנן משום דלאו כרות גיטא הוא מתנינן שכך השיב ר"נ לרבא ולא משום דעבדא כמטלטלי הוא שלא השיב כן רב נחמן מעולם, והשתא רב אשי דהתם לטעמא דפירש הכא טעמא דר"נ הוי משום דלאו כרות גיטא הוא כמו שהוא מפרש שם).**

פסק הש"ע א. המוסר גט שחרור לעבד על מנת שישתחרר בבית דין, לא שנא אם כתוב בו, עצמך ונכסי קנויים לך **(ביאר באר הגולה ברייתא ה:)** לא שנא

הדינן נצטוו בני נח) ושחרורי עבדים [דבכל פסולא דאורייתא שוה שחרור לגט אשה דגמרינן לה לה כתבו התוס', ואורי' דחותמיהן עובדי כוכבים יש לפסול אף ע"פ שכתבו ישראל דלאו בני כריתות נינהו כדאמרינן לקמן, ועוד דבעינן לשמה ועובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד כדאמרינן לקמן (כג.) ועוד דלאו בני שליחות נינהו דאין שליחות לעובד כוכבים, ומדבעינן שיאמר לסופר לכתוב ולעדים חתומו משמע דבעי שליחות, ועוד דפסולין לעדות ואפי' לרבי מאיר דלא הוה בעי למיפסל עבד לעדות משום דכתיב 'שקר ענה באחיו' ועבד אחיו הוא במצות, אבל עובד כוכבים דלאו אחיו הוא פשיטא דפסול. **וכיון** דלאו בני עדות נינהו היה ראוי אפילו כל שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים לפסול מן התורה אפי' אותם העומדים לראיה אלא תקנתא דרבנן הוא היכא דקים לן בסהדותיהו שהוא אמת דלא מרעי נפשיהו, ומ"מ שטר מתנה קאמר לקמן (י:) דחספא בעלמא הוא אע"ג דקים לן דקושטא קאמר משום דהרי אין כאן שטר, ולמאי דמוקמינן לה בעדי מסירה ורבי אלעזר היכא דכתבו ישראל לא מיפסל אלא מטעם מזויף מתוכו וכדברי ר"מ בארבעה, האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, רצה (הבעל) לחזור בשניהם (קודם שנתנו השליח) יחזור, דברי ר"מ (דקסבר ר' מאיר הפסד וחוב הן לאותן שנשלחו להן, ואין חבין לאדם אלא בפניו, כלומר אין אדם נעשה שליח לאדם להיות נפסד על ידו אא"כ עשאו הוא שליח דהיינו כפניו ורבנן פליגי עליה דר"מ במתני' ואמרי דבשחרור אינו יכול לחזור משנמסר ליד זה ואף ע"פ שלא עשאו העבד שליח משום דקסברי זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות וזכין לו לאדם שלא בפניו דאנן סהדי דניחא ליה דניהוי האי שלוחו להכי).

בשלמא לרבנן, מנינא (דקתני בשלשה) למעוטי הא דרבי מאיר, אלא לר' מאיר, מנינא למעוטי מאי? למעוטי הא דתניא עדים שאין יודעים לחתום, מקרעין להם נייר חלק [פירש רש"י מסרטין ורושמיין בסכין על הנייר את שמות העדים ובאין העדים... **התוס'** הביאו את פירוש רש"י **וביאר** דאף על גב דחקיקה חשיבה כתיבה כמו כתב ע"ג טבלא ופינקס, הכא לא חשיב כתב ע"ג כתב דפסלינן (יט.), דאין כאן כתיבה גמורה

לא נתקיים ולא נודעו עידיו כלל, תצא וחולד ממזר שהרי אינה מגורשת (**ביאר באר הגולה כ'** ה"ה אף על פי דקי"ל שקיום שטרות דרבנן הכא שהבעל טוען ברי שהוא מזויף והיא אינה יודעת בזה דבר כיון שאינו מקום העמד אשה על חזקתה דה"ל אשת איש) אה"ע (קמא,נג).

משנה המביא גט ממדינת הים, ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ (מפרש בגמרא) אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו. אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא (לומר בפני נכתב **כתבו התוס'**, וא"ת בשלמא באשה הוי משום עיגונא אבל בעבד מה עיגון יש דאי משום דאסור בבת חורין ובשפחה (באופן שנותן לו את הגט שחור, ולא לומר בפ"נ ובפ"נ) לא ליתביה האי שליח לעבד גט זה שהביא ממד"ה ולא יאסר בשפחה וי"ל דחשוב עיגון הא דאסור בבת חורין ומה שאינו מתחייב במצות) וזו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (**כתבו התוס'** איפכא הוה ליה למימר ששוו שחרורי עבדים לגיטי נשים דעיקר דין מוליך ומביא הוי באשה, אלא אנב דעד השתא איירי בגיטין נקטיה ברישא).

(גמרא) מאי אינו יכול לומר, אילימא חרש, חרש בר אתווי גיטא הוא, והתנן הכל כשרין להביא את הגט, חוץ מחרש שומה וקטן (שאיין בהם דעת ואין שליחותן שליחות לגרש) **אמר רב יוסף** הכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פיקח, ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש.

'אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים'. תנו רבנן, בשלשה דרכים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים¹ שוו למוליך ולמביא.² וכל גט (כלומר כל שטר) שיש עליו עד כותי פסול, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים (לקמן בפירקין מפרש טעמא)³ וכל השטרות **[דף ט ע"ב]** העולים בערכאות של עובדי כוכבים (שנעשו השטרות ע"י ב"ד של עובדי כוכבים) אע"פ שחותמיהן (חותמין שבתוכו) עובדי כוכבים כשירין (דדינא דמלכותא דינא, ואע"פ שהנותן והמקבל ישראלים הם) חוץ מגיטי נשים (דלאו בני כריתות נינהו הואיל ולא שייכי בתורת גיטין וקידושין, אבל על

כי קתני (בהנך ד' דברים) מילתא דליתיה בשטרות (בשאר שטרות) מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני [והא מילתא איתא בשאר שטרות, שאם מסר שטר מתנה לשלוחו ליתנו לאחר ומת, לא יתן לאחר מיתה, דהא לא אקני ליה ארעא עד דלימטיא שטרא לידיה וההיא שעתא פקע ליה רשותיה כתבו התוס', וא"ת והא פסולא דערכאות איתא בשטר מתנה כדמפרש (י): חוץ מכגיטי נשים וי"ל דהשתא סבר כאידך שינויא דלקמן] דשלח רבין משמיה דר' אבהו, הוו יודעין ששלח ר"א לגולה משום רבינו שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני, ומת אין כותבין ונותנין, שמא לא גמר להקנותו (ע"פ צוואתו בתקנה דתקון רבנן לשכיב מרע) אלא בשטר (לכי מטא שטרא לידיה ליקנינהו בשטרא) ואין שטר (מקנה) לאחר מיתה (דהא פקעה ליה רשותיה דנותן).

והאיכא לשמה (דשוו גיטי נשים ושחרורי עבדים) בשלמא לרבה (דאמר תקנתא דמוליד ומביא לפי שאין בקיאיין לשמה היא) היינו מוליד ומביא, אלא לרבה קשיא, ותו, בין לרבה בין לרבה האיכא מחובר (דפסול בתרוייהו דכתיב 'וכתב ונתן' מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתנה יצא זה שמחוסר קציצה, ושחרור גמר לה לה)?

כי קתני פסולא דרבנן [מוליד ומביא רבנן הוא דאצרכוהו למימר בפני נכתב, עד כותי פסול מדרבנן בשאר שטרות דאחזקינהו סתמייהו לפסולא, ערכאות לקמיה פריך והא ערכאות פסולא דאורייתא שאין עדותן כשר לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין ורחמנא אמר וכתב ונתן מי שישנו בכלל נתינה ישנו בכלל כתיבה והכי מפרש (כג): כתבו התוס', אע"ג דאיכא נמי מחובר דרבנן כגון אין כותבין מופס שמא יכתוב תורף (כא): מ"מ עיקר מחובר דאורייתא, אבל עיקר מוליד ומביא דרבנן אע"פ שלרבה ניתקן משום לשמה דאורייתא דאורייתא לא קתני.

והא ערכאות של עובדי כוכבים, דפסולא דאורייתא הוא, וקתני? בעדי מסירה (מתני'

אלא שרושמיין קצת כדי לחתום עליו עדים, ועוד דאפי' דיו על גבי סיקרא חשיבא לקמן כתב לענין שבת אע"פ שהסיקרא לבדה היא כתב. אבל לשון מקרעין לא משמע כפי' רש"י דהוה ליה למימר מסרמיין ור"ה פי' שלוקחין נייר חלק ומקרעין עליו שמות העדים מעבר לעבר ומשימיין אותו על קלף שהגט כתוב בו ובאין העדים וממלאים את הקרעים דיו ונכרת הכתיבה ע"ג הגט. בירושלמי פריך 'והלא כתב ראשונה הוא' פירוש ואין הגט יכול להתקיים בחותמיו (לאס ילכו לקיים אח"כ את חתימותיהן לא יוכלו, שהרי אין זה הכתב שלהם) ומשני כשהרחיב להם את הקרעים והעדים אין ממלאין לגמרי כל רחב הקרע (לכן נחשז כתב שלהם) וממלאים את הקרעים דיו אמר רשב"ג במה דברים אמורים בגיטי נשים (משום תקנת עגונות שמא ירצה זה המגרש לפרש בים או מסוכן שרוצה שלא תזקק ליבם) אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות, אם יודעין לקרות ולחתום חותמין, ואם לאו אין חותמין. קרייה מאן דכר שמיה? חסורי מחסרא והכי קתני עדים שאין יודעין לקרות קורין לפנייהם וחותמין וכתבו התוס' ולא הוי עד מפי עד (בילור עד מפי עד, שהוא מעיד לא על סמך מה שראה, אלא על סמך מה ששמע מאחרים) שאין צריכין להעיד על עיקר המעשה אלא שאומר שכך כתוב בשטר ובעי שנים קורין או אפילו יחיד כגון רב נחמן וספרי דדייני דאית להו אימתא כדלקמן (יט):] ושאיין יודעין לחתום מקרעין להם.

ותו ליכא, והאיכא האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, ומת לא יתנו לאחר מיתה (פירש רש"י ואפי' רבנן דאמרי שיחרורי עבדים זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו נהי דלחכי זכה ביה דלא מצי למיהדר מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה לא הוי משוחרר, וכיון דמית קדים תו לא הוי שיחרוריה שחרור, דנפקא ליה רשותיה מיניה וחייל עליה רשות יורשין. התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו דדבר תימה פירוש, כיון דזכות הוא פשיטא דזוכה לאלתר כיון דאמרינן גבי שחרור תנ כוכי כדאמר לקמן, ורש"י בעצמו חזר בו שפי' לקמן (יג). על משנה זו דהאומר תנו גרסינן ול"ג תנ גט זה שלא מסר ליד השליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר) תנו מנה לפלוני, ומת יתנו לאחר מיתה (דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו דתקון רבנן שמא תטרף דעתו עליו בחלו אס לא היה מובטח שיקיימו דבריו)?

פרכינן לעיל האיכא מחובר ולשמה, לא תשני 'פסולא דאורייתא לא קתני' אלא אימא 'מילתא דאיתא בקידושין לא קתני' כגון לשמה ומחובר איתא נמי בשטרי קידושין כדכתיב 'ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר' איתקוש הווייה ליציאה, אבל בפני נכתב ליתיה בקידושין דתקנתא דרבנן בעלמא היא בגיטין דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה, ועד כותי נמי אינו כשר בקידושין, דהאי דאכשרו בגיטין היינו טעמא כדלקמן (י): דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה מה שאין כן בשאר שטרות, וערכאות נמי ליתא בקידושין היכא דאיכא עדי מסירה ישראל דבגט ושחרור הוא דגזרי דילמא אתי למיסמך עלייהו ומצרכינן ליה גיטא אחרינא, אבל בקדושין כיון דמדאורייתא מקודשת משום עדי מסירה אי אמרת אינה מקודשת שרית אשת איש לעלמא כתבו התוס' כל הני ליתנהו בקידושין, דמוליק ומביא בגט משום עיגונא, אבל כאן אם תרצה לא תקבל הנך קדושין, ועד כותי לא שייך בקדושין, דבגט הוא דמכשירינן כדלקמן משום דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה דאי לאו דכותי חבר הוה לא הוה מחתים ליה מקמיה, אבל בקדושין חותמין זה בלא זה דלא שייך למיגזר משום כולכם דגבי גט גזרינן שמא יאמר כולכם התומו ואם יחתמו זה בלא זה לאחר שחתמו בו שנים ויתנוהו לאשה ותסבור שהיא מגורשת ותלך ותנשא ובעל קפיד, אבל בקידושין אין לחוש אם תסבור שהיא מקודשת והא לא שכיחא שתקבל קדושין מאחר כיון שסבורה להיות מקודשת, וכן ערכאות כיון דאיכא עדי מסירה ישראל כשר בקדושין אע"פ שחותמין עובדי כוכבים דליכא למיחש דילמא אתי למיסמך עלייהו דלא אתי לידי תקלה במה שסבורה להיות מקודשת כדפירשנו. וא"ת והאיכא זמן ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים כדאמרינן ביבמות (לא): והא עבדא איכא דקני בכסף ואיכא דקני בשטרא ותקון רבנן זמן, ובשחרורי עבדים איירי ולא כמו שפירש שם רש"י שטר מכירת עבד, דא"כ הוה מצי למפרך מקרקעות וכל שטרות, ועוד שבשטר מכירת עבד אינו נפסל כשאין בו זמן, אלא בשטר שחרור איירי שנפסל בלא זמן כמו גיטי נשים וי"ל דכיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות לא תניא הכא).

והא חזרה גופה איתא בקידושין (שאם מסר שטר קידושין לשלוחו ורצה לחזור חוזר דאין כאן זכות הוא לה דאסר לה אכולי עלמא

דמכשיר בשאר שטרות ופסל בהני כגון דאיכא עדי מסירה) וכרבי אלעזר, דאמר עדי מסירה כרתי וואין צריך לחתום בגט וכי כתב קרא 'וכתב' אכתיבת הגט כתיב ולא אחתימת ידי עדים, ומתניתין בשכתבו סופר ישראל ואשמעינן מתניתין דמודה ר"א במזוייף מתוכו בחתימת עדים פסולין שהוא פסול ואע"ג דאיכא הכשר עדי מסירה והאי פסולא מדרבנן גזירה דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה, וכי אכשר ר"א היכא דלא חתימו עליה סהדי כלל כתבו התוס' אע"ג דקתני וכדברי ר"מ בארבעה ה"ק למאן דסבר כר"מ (לענין חזרה, וכר"א לענין עלי מסירה) בארבעה, והא דקאמר הש"ס נמי 'אלא לר"מ מנינא למעוטי מאי' למאן דסבר כר"מ (בחזרה) קאמר.

והא מדקתני סיפא, ר' שמעון אומר אף אלו (גיטי נשים כשרים בחותמין עובדי כוכבים) כשירין, וא"ר זירא ירד רבי שמעון לשיטתו של ר"א (ואכשר להו בעדי מסירה וכשכתבו סופר ישראל) דאמר עדי מסירה כרתי, מכלל דת"ק סבר לא (כרתי עדי מסירה אלא עדי חתימה ופסולא דאורייתא היא)?

[דף י ע"א] איכא בינייהו שמות מובהקין (כלומר ת"ק בשיטתיה דרבי אלעזר קאי ומדרבנן הוא דפסליה דילמא אתי למיסמך אחתומין ולמוסרו בפניהם, ואתא ר' שמעון למימר אם שמות מובהקים דעובדי כוכבים הן שאין ישראל נקראין באותן שמות לאו היינו מזוייף מתוכו דמודה ר"א דכולי עלמא ידעי דעובדי כוכבים הם ולא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה).

והא חזרה (רצה לחזור בשניהם, לר"מ פסולא...) דאורייתא (דהא כיון דבטיל משלח לשליחותיה דשליח נמצא שאינו שלוחו ואין כאן גירושין כלל והיינו דאורייתא דרחמנא אמר ונתן בידה וזה לא נתן לא הוא ולא שלוחו) וקתני?

אלא, כי קתני מילתא דליתא בקידושין מילתא דאיתא בקידושין לא קתני (כלומר כי

והוא שיכירו לשון הגט (רמב"ם. הכ"י הביא ב' ביאורים בדבריו, וכתב דיותר נראה לומר בדוקא נקט הרמב"ם שיכירו לשון הגט דלא לא הוי אלא כעין גילוי מילתא בעלמא, אבל אם אינם מכירים לשון הגט הוה ליה כעל מפי עד. וכתב שמקורו מדף יט: אמר למימר האי סטרא פרסאה לחתימי עליה סהלי ישראל מגנין ביה ממסעבדי והא לא ידעי למקרייה דלדעין). ואם אינם יודעים לחתום, רושמין להם הנייר ברוק וכווצא בו (מקומו דף קטז יט.). מדבר שאין רשומו מתקיים, והם כותבין על הרושם. (הגה ויש אוסרין לעשות כן לכתחלה, אלא מקרעין נייר חלק לפניהם, והם חותמין דרך הקרע) אה"ע (קלמז). דעת הרמב"ם היא כרמ"ה דקיי"ל כרב דאמר מקרעין, ותניא כוותיה. ולא אמרינן דשמואל דאמר במיא דאברא וברוק, ורב לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, אלא ס"ל דלרב מקרעין ולא רושמין, ותניא כוותיה, והכי קיי"ל. ה. עדים שאין יודעים לחתום, וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרשום, מכים אותם מכת מרדות... חו"מ (מהד.). ו. בגט אשה הוא אומר 'וכתב לה' לשמה. ובגט שחרור הוא אומר או 'חפשה לא נתן לה' עד שיכתוב לשמה יו"ד (רסז, מהד.). ז. בגט אשה הוא אומר, 'וכתב ונתן' מי שאינו מחוסר אלא נתינה, יצא הכותב במחובר ואח"כ קצין, שהרי מחוסר קציצה ונתינה. ובגט שחרור הוא אומר נתן לה, לא יהא מחוסר אלא נתינה יו"ד (רסז, מהד.).

משנה כל גט שיש עליו עד כותי פסול (דחשידי אעדות שקר) חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים (כדמפרש בגמ') מעשה שהביאו לפני ר"ג לכפר עותנאי גט אשה, והיו עדיו עדי כותים והכשיר.

(גמרא) מני מתניתין, לא ת"ק, ולא ר"א, ולא רשב"ג, דתניא מצת כותי מותרת [בפסח לאכילה ולא חיישינן שמא החמיצה כתבו התוס', וא"ת הלא גזרו על פתן כדאמרינן בפירקי דרבי אליעזר (פ' לח) לפי שהיו מבטלין בנין בית המקדש בימי עזרא וקתני התם מכאן אמר רבי אליעזר כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר ותניא נמי בחולין (יג.) גבי מין פתו פת כותי. ואור"ת דמייירי בעיסת ישראל שעשה כותי מצה ממנה. וא"ת אמאי יוצא בה ידי חובה דילמא לא שמרה לשם מצה דחשידי

ומשום האי שטרא אינו מתחייב במזונותיה)? בשליחות בעל כורחה דבגירושין איתא ובקידושין ליתא **פירש רש"י** כלומר דומיא דגיטין לא משכחת לה בקידושין, דהא שליח זה משתלח אצלה לגרשה בעל כרחה, וכן לעבד לשחררו על כרחו, אבל בקידושין לא היה נעשה שליח אצלה על כרחה הילכך הכי קתני בזו שוו גיטי נשים ושחרורי עבדים ששליח זה היה נעשה שליח אצלן על כרחן ואם רצה הבעל חוזר מה שאין כן בקידושין דאע"ג דחוזר לא דומיא דהני הוא התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו, ואין נראה שהרי בבברייתא נאמר שדין זה רק לדעת ר"מ, שלרבנן שטר שחרור שכות לעבד, ואם מדובר בשליחות בעל כורחיהו, רבנן נמי מודו דחוזר בעבד ואין זכין לו בעל כורחו. ונראה כפ"ה דכיון דבעבד ואשה איכא שליחות בעל כורחיהו הוה אמינא דאין יכול לחזור דכיון דבא ליד השליח כאילו בא לידה דמי כיון שאין יכולים לעכב, אבל קידושין דאין בע"כ פשיטא דחוזר, ו'מילתא דליתא בקדושין' היינו דליתא חידוש בקדושין. וקשה ליתני דשוו לבע"כ והוה ארבע אפי' לרבנן (התוס' לא"ס תינץ שהוא צללל הדין של חזקה).

פסק הש"ע א. אומר בפני נכתב ובפני נחתם, בשעה שנותנו ליד האשה או סמוך לו מיד תוך כדי דיבור. לפיכך נתנו לה ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנשתתק, פסול, עד שיתקיים בחותמיו אה"ע (קמב, ו). ב. בששה דברים שוים שחרורי עבדים לגיטי נשים, ובשאר הדברים הרי הם כשאר כל השטרות. ואלו הם הששה, ¹פסולים בערכאות של עובדי כוכבים ²וכשרים בעד כותי ³וצריכים כתיבה לשם המשתחרר עצמו ⁴ואין נכתבים במחובר ⁵ואין חותמים עדיהם אלא זה בפני זה. ⁶אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוים במוליד ומביא יו"ד (רסז, מהד.). ג. כיצד שוין במוליד ומביא, שהמביא גט שחרור בא"י אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ובחוצה לארץ אם אין עדים מצויים לקיימו ואמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם, זה קיומו, ואם בא האדון וערער אח"כ אין משגיחין בו יו"ד (רסז, נא). ד. העדים שחותמין על הגט צריכים להיות יודעים לקרות ולחתום. ואם אינם יודעים לקרות, קוראים בפניהם וחותמין,

וידחק לומר אע"ג דממילתא דת"ק אין להוכיח דלא מהני חזקה לחודיה מכל מקום יש לדקדק מרשב"ג דאתא לטפויי חזקה לחודה מכלל דלתנא קמא לא מהני. ונראה לר"י דלמסקנא דהתם מצה כתיבה והחזיקו בה, והשתא יש להוכיח מת"ק גופיה דחזקה לחודה לא מהניא מדנקט מצה דכתיבה ואחזוק דאי חזקה לחודה מהניא הוה ליה למינקט שחיטה דליכא אלא חזקה לחודה. וא"ת אם כן מנא ליה דכתיבה לחודה מהני לת"ק כיון דמצה כתיבה ואחזוק ויש לומר מדלא מפרש בהדיא מצת כותי מותרת הואיל והחזיקו בה משמע דלא הוי טעמא אלא משום דכתיבה שהוא טעם הידוע לכל בלא שום פירוש. וא"ת כיון דלת"ק חזקה לחודה לא מהניא מנא לן דכתיבה לחודיה לא מהניא לרשב"ג דפריך אי אחזוק... דילמא כתיבה עדיפא דמהני אפי' לת"ק וכ"ש דמהני לרשב"ג, ועוד במסקנא דחולין הוה ליה למימר אחזוק בדלא כתיבה נמי איכא בינייהו מדלא קאמר נמי משמע כתיבה לחודה מהניא לכולי עלמא ויש לומר דמספקא ליה להש"ס אי פליג רשב"ג את"ק בכתיבה ולא אחזוק מדלא קאמר כל מצוה שכתובה או שהחזיקו בה אע"ג דאיכא למימר דמכל שכן שמעינן ליה, דהא לת"ק כתיבה מהניא ולא חזקה אפ"ה מספקא ליה להש"ס דילמא לרשב"ג גריעא כתיבה מהחזקה מדלא פירש בהדיא, ולהכי לא קאמר התם אחזוק בדלא כתיבה נמי איכא בינייהו, משום דכתיבה ולא אחזוק מספקא ליה אי פליג רשב"ג כדפירשנו) אי רבי אלעזר, אפילו גט אשה נמי לא, ואי רבן שמעון בן גמליאל, אי דאחזוק (בהלכות גיטין ושטרות) אפי' שאר שטרות נמי (דהא לא חשידי) אי דלא אחזוק אפילו גט אשה נמי לא, וכי תימא רבן שמעון בן גמליאל היא, ודאחזוק בהא (בגיטין ושחרורין) ולא אחזוק בהא (בשאר שטרות) אי הכי, מאי איריא חד (דלא אכשרינן בגיטין אלא חד כותי כדקתני מתני' עד כותי, דחד כותי וחד ישראל הוא דמכשר אבל תרוייהו כותים לא) אפילו תרי נמי, אלמא אמר רבי אלעזר לא הכשירו בו (בגט אשה) אלא עד אחד כותי בלבד?

מני, אי ת"ק, אפילו שאר שטרות נמי (דהא לא חשידי כתבו התוס', אור"י דמשמע דלת"ק מהניא כתיבה (סהמ"ט תהיה כתובה צתורה) לחודיה אע"ג דלא אחזוק (שלל החזיקו צמ"ט ז) מדלא קאמר את"ק אי דאחזוק... כדקאמר ארשב"ג, וא"כ פשיטא ליה לש"ס דמצה לא אחזוק פירוש אין ידוע אי אחזוק, דאי מצה כתיבה ואחזוק מנא ליה לש"ס דכתיבה לחודיה מהניא לת"ק. וכן משמע (שלל"ק מהני כתיבה לחודיה) בחולין (ד). דמעיקרא מוקי פלוגתייהו בכתיבה ולא אחזוק, דלת"ק מהניא ולרשב"ג לא מהניא. ופריך (אם צלמת כדכריך ש"ק מלכך רק שיהיה כתוב צתורה, ולפ"ז רש"ג מחמיר להלכך גם שיהיה כתוב צתורה וגם שהחזיקו בה הסותים, א"כ...) האי 'כל מצוה שהחזיקו בה, אם החזיקו בה מיבעי ליה' (הרי משמע מרשב"ג קלי אם החזיקו צמ"ט ז, אף שלל כתובה צתורה) משמע דלא ידיע לן אי אחזוק בה (צמ"ט מ"ה) מדקאמר 'אם אחזוק בה מיבעי ליה' (ולא אמרה הגמ' 'הואיל והחזיקו בה, וא"כ מוכח שלל"ק די סהמ"ט תהיה כתובה צתורה). וקשה דלמאי דמסיק התם ואחזוק בלא כתיבה איכא בינייהו, דלת"ק לא מהני ורשב"ג לטפויי אתא למימר דמהני, מנא ליה דלא מהני לת"ק (אחזוק לצד) כיון דכתיבה לחודיה מהני אע"ג דלא מהני לרשב"ג כדמשמע הכא, כ"ש דמהני חזקה לחודה דעדיפא דמהני אף לרשב"ג.

אלפני עור... וי"ל כגון דקים לן דאין לכותי מצה אחרת שיוכל לצאת בה ידי חובתו כדמשמע בחולין (ד). קומע ראשו של אחד מהן ונותנו לו, אכלו, מותר לאכול משחיטתו] ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח [משום חובת לילה הראשון שהוא חייב לאכול מצה המשתמרת כדכתיב בערב תאכלו מצות, ואפי' ידעינן בה דלא החמיצה לא נפיק בה אלא אם כן עבד לה שימור לשם חובת מצה דכתיב 'ושמרתם את המצות, וכותים בקיאיין הן שצריכה להשתמר לשמה ועושין לה שימור כתבו התוס' זו אף זו קתני (לא רק שמתם מותר, אלא אף צקיאס לשימור לשם מצוה) ואשמעינן דבקיאיין בשימור לשם מצוה] רבי אלעזר אוסר (אף באכילה כל ימות הפסח דחשדינן להו שמא מחמיצין) לפי שאין בקיאיין בדקדוקי מצות רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקין בה יותר מישראל (ובהכל שוחטין מפרש דאתי ר"ש לאוספי את"ק אף מצוה שהיא מדברי סופרים ואינה כתובה בתורה אם החזיקו בה סמכין עלייהו).

מני, אי ת"ק, אפילו שאר שטרות נמי (דהא לא חשידי כתבו התוס', אור"י דמשמע דלת"ק מהניא כתיבה (סהמ"ט תהיה כתובה צתורה) לחודיה אע"ג דלא אחזוק (שלל החזיקו צמ"ט ז) מדלא קאמר את"ק אי דאחזוק... כדקאמר ארשב"ג, וא"כ פשיטא ליה לש"ס דמצה לא אחזוק פירוש אין ידוע אי אחזוק, דאי מצה כתיבה ואחזוק מנא ליה לש"ס דכתיבה לחודיה מהניא לת"ק. וכן משמע (שלל"ק מהני כתיבה לחודיה) בחולין (ד). דמעיקרא מוקי פלוגתייהו בכתיבה ולא אחזוק, דלת"ק מהניא ולרשב"ג לא מהניא. ופריך (אם צלמת כדכריך ש"ק מלכך רק שיהיה כתוב צתורה, ולפ"ז רש"ג מחמיר להלכך גם שיהיה כתוב צתורה וגם שהחזיקו בה הסותים, א"כ...) האי 'כל מצוה שהחזיקו בה, אם החזיקו בה מיבעי ליה' (הרי משמע מרשב"ג קלי אם החזיקו צמ"ט ז, אף שלל כתובה צתורה) משמע דלא ידיע לן אי אחזוק בה (צמ"ט מ"ה) מדקאמר 'אם אחזוק בה מיבעי ליה' (ולא אמרה הגמ' 'הואיל והחזיקו בה, וא"כ מוכח שלל"ק די סהמ"ט תהיה כתובה צתורה). וקשה דלמאי דמסיק התם ואחזוק בלא כתיבה איכא בינייהו, דלת"ק לא מהני ורשב"ג לטפויי אתא למימר דמהני, מנא ליה דלא מהני לת"ק (אחזוק לצד) כיון דכתיבה לחודיה מהני אע"ג דלא מהני לרשב"ג כדמשמע הכא, כ"ש דמהני חזקה לחודה דעדיפא דמהני אף לרשב"ג.

לעולם רבי אלעזר (דאמר חשידי, וגיטין מאי טעמא הוכשר עד כותי) וכגון דחתים ישראל (עד השני) לבסוף (תחת כותי) [דף י ע"ב] דאי לאו דכותי חבר הוה לא (הוה האי ישראל...) מחתים ליה מקמיה (תקשו התוס', תימא אם כן כוליה שטרא מתקיים אפומא דחד ישראל

ותרי לא, והא קתני מעשה והביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותנאי גט אשה, והיו עדיו עדי כותים והכשיר? **אמר אביי** תני עדו. **רבא אמר** לעולם תרי (כותים הוו בההוא גיטא דרבן גמליאל כתבו התוס' ולדידיה דאחזוק כהא ולא אחזוק כהא) ורבן גמליאל מיפלג פליג (ואי אמרת מעשה לסתור...) וחסורי מיחסרא והכי קתני ורבן גמליאל מכשיר בשנים, ומעשה נמי שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותנאי גט אשה, והיו עדיו עדי כותים והכשיר. **פסק הש"ע א.** כל שטר שיש עליו אפילו עד אחד כותי, פסול, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שהם כשרים בעד אחד ישראל ועד אחד כותי, והוא שיהיה כותי חבר. ובזמן הזה שהכותים כעובדי כוכבים לכל דבריהם, אנו למדים מהם לצדוקים, שהצדוקים בזמן הזה כמו כותים באותו זמן קודם שגזרו עליהם שיהיו כעובדי כוכבים יו"ד (רס"מז). **ב.** עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה. ואם חתמו זה שלא בפני זה, פסול. (הגה ויש מכשירין אם חתמו ב' בפני זה, והשלישי שלא בפניהם טור נס"ט ר"ח).

משנה כל השטרות העולים בערכאות (מקום בית וועד דיינים קבועין שלהן) של עובדי כוכבים, אע"פ שחותמיהם עובדי כוכבים כשירים, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר"ש אומר אף אלו (גיטי נסים ושחרורי עבדים) כשירין, לא הוזכרו (בבית המדרש לפסול) אלא בזמן שנעשו בהדיוט (ע"י עובדי כוכבים הדיוטות שאינן דיינים ובגמ' מפרש לה).

(גמרא) קא פסיק ותני (כל השטרות כשרין בחותמי עובדי כוכבים...) לא שנא מכר ל"ש מתנה. בשלמא (שטרי) מכר (דארעא לאו כהאי שטרא מיקניא אלא בזווי) מכי יחיב (האי גברא) זווי (לישראל חבריה) קמיייהו (דדיינין עובדי כוכבים) הוא דקנה (לארעא דקרקע נקנה בכסף או בשטר, והאי שטרא...) שטרא ראייה בעלמא הוא (שלא יאמר מכרתיה ולא קבלתי מעות, ובהא מילתא

דחתים לבסוף ויש לומר דאין לחוש כיון דהאי כותי כשר מדאורייתא דגרי אמת הן).

אי הכי, אפילו שאר שטרות נמי (כי חתם ישראל לבסוף ניכשריה) אלא (על כרחיך טעמא מאי לא הוי בשאר שטרות בחזקת חבר ע"י הקדמה זו ד...) אמרינן (האי ישראל) רווחא שבק למאן דקשיש מיניה (שראו את העדות עם ישראל זה החתום ישראלים זקנים ממנו והכותי, וכשחתם ישראל זה תחילה היה סבור שיחתים בעל השטר עמו אחד מישראל הזקנים לפיכך חתם בתחתית השטר והמלוה בא והחתים אחריו את הכותי למעלה הימנו) הכא נמי (בגמ' אשה, נימא...) רווחא שבק למאן דקשיש מיניה?

א"ר פפא, זאת אומרת (מתניתין דמכשר בגמ' ופסיל בשאר שטרות אשמעינן ד...) עדי הגט אין חותמין זה בלא זה (הילכך על כרחך ישראל זה ראה את הכותי חותם למעלה והוא חתם למטה ואי לאו דחבר הוא לא אחתמיה מקמיה, אבל עדי שאר שטרות חותמין זה שלא בפני זה הילכך איכא למיחש ישראל זה חתם ראשון בתחתית השטר ושבק רווחא למאן דקשיש ולא ידע שיחתמו את הכותי למעלה הימנו). מאי טעמא (אמרו רבנן שלא יחתמו זה שלא בפני זה) אמר רב אשי גזירה משום כולכם [דתנן לקמן (ס:) אמר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולם חותמין, ואי לא הוו חתמי כוליהו הוי פסול, דבקפידא תליא, דלא שוויה גיטא אלא בהכי, לפיכך תקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים בשעת החתימה].

גופא, אמר רבי אלעזר לא הכשירו בו אלא עד אחד כותי בלבד. מאי קמ"ל, תנינא כל גט שיש עליו עד כותי פסול (ועלה קאמר חוץ מגיטי נשים)? אי ממתניתין, הוה אמינא אפי' תרי נמי (כשרין בגמ') והאי דקתני חד, משום דבשטרות אפי' חד נמי לא, קמ"ל.

'רבי שמעון אומר אף אלו כשירין...' והא לאו בני כריתות נינהו (כריתה - הבדלה לשון 'ספר כריתות' דכיון דלא שייכי בתורת גמין וקדושין אין נעשין עדים בדבר דכתיב 'וכתבו ונתן' מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה כתבו התוס' ה"מ למיפרך הא לאו בני עדות נינהו)?

אמר רבי זירא ירד ר' שמעון לשיטתו של רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי [כדאמר בגיטין (פו.) אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים... ורבי שמעון נמי בהכי מכשר שימסרנו לה בפני עדים ישראל]. והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר, במזויף מתוכו שפסול (דאע"ג דאמר ר' אלעזר גט שאין עליו עדים כשר דוקא אין עליו עדים אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן דילמא קאתי למימסריה באפייהו ומיסמך עליהו)? הכא במאי עסקינן [דף יא ע"א] בשמות מובהקין (דעובדי כוכבים דלא שכיחי ישראל דמסקי בהנהו שמהתן דתו לא אתי למיסמך עליהו דמידע ידיע דעובדי כוכבים הם) היכי דמי שמות מובהקין, אמר רב פפא כגון הורמיו וכתבו התוס', גרם ר"ת הורמין דלא מסקי ישראל הכי, דהורמין הוא שם שטן ושד, אבל הורמין הוא לשבח בסנהדרין (למ.). מפלגא דידך ולעיל דהורמיו ולתחת דהורמין הראשון ב'י' והשני ב'ן. ורש"י גרים תרוייהו ב'י' אלא שבשני גרים דהורמיו. ואיפרא הורמיו (ב"ב ח.). מפרש ר"ת חן מאת המקום, דאיפרא לשון חן כמו אפריון נמטייה (ב"מ קטז.) ולא כרש"י דפירש בנדה (כ:.) דיופי של שדים היו לה) ואבדו דינא וכתבו התוס' הכל שם אחד דאבו שם ישראל בב"מ (צג:) אבו אפקיד כיתנא בי רוניא] בר שיבתאי וכתבו התוס' שיבתאי גרסי, דשבתאי שם ישראל הוא בכמה מקומות, אבל שבתאי הוא רוח רעה כדאמר בחולין (קז:.) ובר קידרי, ובאטי וכתבו התוס' בטאי גרסינן, דבטי שם ישראל כדאמר בקידושין (ע:) בטי ברמות רוחיה לא קביל גיטא דחירותא שהיה עבד והיה מחזיק עצמו כישראל ונקים אונא (כולם שמות דייני עובדי כוכבים הם).

אבל שמות שאין מובהקים מאי, לא, אי הכי, אדתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו

אינהו מהימני דאי לא יהיב זוזי קמייהו (כיון דדיינין קבועין נינהו) לא הוו מרעי נפשייהו וכתבין ליה שטרא. אלא מתנה (דעל ידי השטר הוא קנה אותה במסירת השטר) במאי קא קני, לאו בהאי שטרא, והאי שטרא חספא בעלמא הוא?

אמר שמואל דינא דמלכותא (של עובדי כוכבים) דינא (ביאר הרש"א מלכא אמר לכל הקונה נשטר העולה צערכאות של גוים ליכול לרעה הביא בשיעורי ר' שמואל שר' יונה ס"ל דדינא דמלכותא מהני רק להפקיע מהבעלים כעין הפקר ב"ד הפקר, אבל לא מהני דינא דמלכותא להקנות לאחר אמנם הרשב"א ס"ל דיש להבי"ד כח גם להקנות, וה"ה גם בדינא דמלכותא כשהמלכות קובעת שיהיה של פלוני נעשה שלו). ואב"א תני חוץ מכגיטי נשים (כל שמורות שהן כגיטי נשים שעל ידי השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה. וה"ה נמי דמצי לשנויי בעדי מסירה ישראל דאינהו משוי ליה שטרא אלא שינויא דחיקא הוא דשנינן לעיל הכי דהא פרכינן עלה מדקתני סיפא רבי שמעון... ואיצטריכא ליה לשנויי שמות מובהקין איכא בינייהו. התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו דאדרבה תירוץ דבעדי מסירה ור' אלעזר נשאר לפי המסקנא, דמשני כי קתני מילתא דליתא בקדושין, דאי בלא עדי מסירה וכתבי מאיר אפילו בקדושין פסלינן ערכאות מדאורייתא ואור"י דכי היכי דפסלינן בגט אף בעדי מסירה ושמות מובהקים משום דלמא אתי למיסמך עליהו בלא עדי מסירה ישראל, הכי נמי פסלינן בשטר מתנה, ולא תיקנו חכמים להאמינם אלא בשטרי מלוה ומכר שהן לראיה ואין נעשה על פי עדותן שום קנין, אבל שטר מתנה אין כשר לקנות בו מדאורייתא אלא א"כ יש עדים כשרים בשעת מסירה, ואפילו אם נאמר ששטר מתנה שחתמו בו ישראל כשר לקנות בו בלא עדי מסירה היינו משום שידוע ע"י עדי חתימה שהן כשרים מן התורה שבא השטר מיד הנותן ליד המקבל וכן כשר בהודאת נותן שהוא כק' עדים, אבל בשטר שחותמין בו עובדי כוכבים שאין בו לא עדי מסירה ולא עדי חתימה שכשרים להעיד ולא הודאת בע"ד לא חשוב שטר לקנות על ידו ולא הוי אלא חספא בעלמא, אבל אין לומר דלהכי חשיב ליה חספא בעלמא משום דמתניתין כיילא שטר מתנה בהדי שאר שמורות דכשרים אפילו כתיבתן וחתימתן עכו"ם דהשתא לא מהני עדי מסירה מידי דהא בביריתא דבסמוך כולל יחד כל השמורות דכשרים בערכאות ואפילו גיטי נשים ואפי' הכי לא מכשרינן בגיטין אלא בכתיבת ישראל ובעדי מסירה, ובשאר שמורות כשר בכל ענין).

יא.

כשרים) לא נחלקו ר"ע וחכמים (שהן דור שהיה לפנינו) על כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים, שאע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים, ואפי' גיטי נשים ושחרורי עבדים (ביארו התוס' האי כי דיניה והאי כי דיניה, שאר שטרות בכל ענין, גיטי נשים ושחרורי עבדים בעדי מסירה ושמות מובהקין) לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיומ (ביארו התוס' פירוש בשמות מובהקין ובעדי מסירה) שר"ע מכשיר (ביארו התוס' ולא גזר שיבא להכשיר אף בלא עדי מסירה אטו ערכאות) וחכמים פוסלים (דכיון שנעשו בהדיומ שטרי מכר דקיימי לראיה ועליהן דסהדי עובדי כוכבים סמכינן פסול דאימר שקרא חתום) חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים [דלאו עליהם (על העדים) סמכינן אלא אעדי מסירה ובשמות מובהקין קמייירי ביארו התוס' דכשאר שטרות דכשירין בערכאות בלא עדי מסירה איכא למיגזר אבל גיטי נשים אפי' בערכאות לא מתכשרי אלא בעדי מסירה ליכא למיגזר מיד] רשב"ג אומר אף אלו (גיטי נשים) כשירין במקום שאין ישראל חותמין [כלומר אף אלו גיטי נשים שאתם מכשירין אימתי הן כשרים במקום שאין ישראל חותמין בעיר שאין העובדי כוכבים מניחין את ישראל לחתום דכיון שאין ישראל חותמין באותה העיר הכל יודעין שהם עובדי כוכבים ואין סומכין עליהם ומסר ליה ניהליה בעדים ישראל ביארו התוס' במקום שאין ישראל חותמין פירוש שאין מניחין ישראל לחתום דלא יבא למטעות לומר שהן ישראל כתבו התוס' משמע הכא דסבר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי. והק' ח"ר אפרים דב"ב (קס"ט:) גבי הבא לידון בשטר ובהזקה משמע דסבירא ליה דעדי חתימה כרתי ואורי' דדוקא בגיטין סבר כרבי אלעזר ולא בשאר שטרות כהנך אמוראי בדף (פ:) א. אבל במקום שישראל חותמין לא (דאע"פ שהשמות הללו מובהקין דעובדי כוכבים הן פסולין דאי מכשרת בהני אתי לאכשורי בשמות שאין מובהקין).

מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור אטו מקום שישראל חותמין (כי היכי דגזר שמות מובהקין אטו שמות שאין מובהקין כתבו

בהדיומ, לפלוג וליתני בדידה (בערכאות גופייהו) בד"א בשמות מובהקין, אבל שמות שאין מובהקין לא (דנעשו כשאר שטרות של מכר שנעשו בהדיומות בלא ערכאות דהנהו ודאי פסולי דלא קפדי אאורועי נפשייהו והתמי שיקרא, ועל כרחיך האי נעשו בהדיומ אשאר שטרות קאמר העומדים לראיה דהתם איכא לפלוגי בין הדיומ לערכאות דאילו בגט אשה לענין כריתות הדיומ וערכאות שוין, והכי קאמר לא הוזכרו גיטי אשה ליפסל אלא בשמות שאין מובהקין דנעשו כשאר שטרות הנעשים בהדיומ (כתבו התוס', וא"ת אדרבה תיקשי ליה גופא דמתניתין למה פסלו בהדיומ כיון דאיכא עדי מסירה ושמות מובהקין וי"ל דגזרינן בהדיומ גיטי נשים אטו שאר שטרות דפסלי בהדיומ אף בעדי מסירה, דלמא אתי להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות, אע"ג דבסמוך אפילו רבנן דפסלי שאר שטרות בהדיומ בעדי מסירה, מכשירין בגיטי נשים ולא גזרינן אטו שטרות, מ"מ לא היה יכול הגמרא לעשות קושיא מזה דילמא תנא דמתניתין גזר)?

חכי נמי קאמר, בד"א בשמות מובהקין, אבל בשמות שאין מובהקין, נעשה כמי שנעשו בהדיומ ופסולין (כתבו התוס' פירוש בשאר שטרות שנעשו בהדיומ דפסלי אפי' בשמות מובהקין ועדי מסירה שלא יבא להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות, דאי חזו שום הכשר בהדיומ אפילו בעדי מסירה יבא למטעות ולומר דאין חילוק בין ערכאות להדיומ, וכשר בכל מקום בלא עדי מסירה).

ואיבעית אימא סיפא (לא הוזכרו דקתני) אתאן לגיטי ממון (ורבנן קאמרי ליה, וארישא קאי, כל השטרות של ממון העולין בערכאות של עובדי כוכבים כשירין כגון שטרי מכר וכדפרישית טעמא לעיל דזוזי קנו ליה ושטרא לסהדותא בעלמא, ואי לא דיהיב זוזי קמיייהו לא הוו מרעי נפשייהו למיכתב שטרא ולא הוזכרו ליפסל אלא בזמן שנעשו בהדיומ דלא קפדי אאורועי נפשייהו) והכי קאמר לא הוזכרו גיטי ממון דפסולים אלא בזמן שנעשו בהדיומ.

תניא אמר ר' אלעזר בר' יוסי, כך אמר ר"ש לחכמים בצידן (סמך לדבריו דאף אלו

קאמר ממדינת הים) ושמותן כשמות עובדי כוכבים (ולא ידעינן אי עובדי כוכבים ניהו או ישראל) מהו (לאכשורי בעדי מסירה כתבו התוס' פי' מי אמרינן דישאל ניהו וכשר לר"מ או בעדי מסירה לרבי אלעזר דלא תלינן להו בעובדי כוכבים אלא א"כ ידוע בודאי שהן עובדי כוכבים דלא שכיחי מלתא שיהתמו עובדי כוכבים בגיטין, או דלמא כיון דשמותיהן כשמות עובדי כוכבים חיישינן שמא עובדי כוכבים ניהו ולא מתכשרי אפי' בעדי מסירה לרבי אלעזר ואפי' לר"ש דהא לא מכשיר אלא בשמות מובהקין והכא הם שמות שאין מובהקין דהא מספקין אי עובדי כוכבים הם אי לאו, ובשמות מובהקין ליכא לספוקי דפשיטא דעובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתי לא חיישי' דלמא אתו למיסמך עליהו וקאמר לא בא לדינו אלא לוקום ולום והכשרנו משום דהוו שמות מובהקין ולא אתו למיסמך עליהו כר"ש אבל בשמות שאין מובהקין דלאו ודאי עובדי כוכבים ניהו חיישינן. וקא פריך מגיטין הבאין ממה"י כו' וקס"ד דהא דקתני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים לא להכשיר דוקא במדינת הים קאתי אלא נותן טעם לדבר דרגילות הוא דמסקי ישראל בשמות עובדי כוכבים שהרי בח"ל רובן כשמות עובדי כוכבים הילכך בא"י נמי אין לחוש שמא עובדי כוכבים הן דאין רגילות לחתום עובדי כוכבים בגיטין ומשני דוקא בבאין מחו"ל קמכשרי, כן נראה לר"י? אמר ליה לא בא לדינו (גט ששמות עובדי כוכבים חתומין בו) אלא (אחד שהיו חתומין בו...) לוקום ולום והכשרנו (בעדי מסירה). ודוקא לוקום ולום (ששמות מובהקין הן ולא אתי למיסמך עליהו) דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו, אבל שמהתא אחרני, דשכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו לא.

איתיביה גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהם, אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשירין (ואפי' בלא עדי מסירה וכל שכן בעדי מסירה דלא מחזקינן להו אלא בישראל...) מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים (ואת אמרת לוקום ולום דוקא)? התם כדקתני טעמא, מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהן כשמות עובדי כוכבים (וכי א"ר יוחנן בא"י דאין רוב שמותיהן כשמות עובדי כוכבים הילכך מספקין דילמא עובדי כוכבים ניהו ופסולין

התוס' אע"פ דהוי כעין גזירה לגזירה מ"מ מיסתבר למקשה כיון דחיישינן כולי האי, להא נמי הוה לן למיחש? שמא בשמא מחליף, אתרא באתרא לא מחליף.

רבינא סבר לאכשורי (שאר שטרות) בכנופיות דארמאי (שאינן ערכאות) א"ל רפרם ערכאות תנן.

אמר רבא האי שטרא פרסאה (שעשאוהו בלשון פרסי וחתמו פרסיים הדיוטות עליו) דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל, מגבינן ביה מבני חרי. והא לא ידעי (העדים שמסרו בפניהם) למיקרא (ולא ידעי מאי ניהו והיכי מסהדי לאחר זמן עלה דמילתא)? בדידעי. והא בעינא כתב שאינו יכול לזייף [שיהא הקלף מתוקן בעפצים בשעת עיבודו שעושים אותו שחור ושוב אין אדם עושה בה מחק וחוזר וכותב עליו מפני שהוא ניכר וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפצין, ואדם יכול למחוק כתבו ומניה חתימת העדים וכותב למעלה ממון הרבה כתבו התוס' לר' אלעזר פריך דאמר (כב:) דלא הכשיר ר' אלעזר דבר שיכול להזדייף אלא בגיטין דוקא ולא בשאר שטרות] וליכא? בדאפיצין [כתבו התוס' משמע דבלא אפיצא יכול להזדייף. וא"ת והיאך אנו כותבין בקלפים שלנו דלא אפיצין וספר תורה תפילין ומוזוזות, ודיפתרא פסול בכולהו כדמוכח בכמה דוכתי ואור"ת דעיבוד סיד שלנו כעיבוד עפצים שלהם, דהא קלפים שלנו אין יכולין להזדייף, ועוד במנחות (לא): גבי ס"ת קאמר הא דאפיצין הא דלא אפיצין, הרי שכותבין ס"ת בדלא אפיצין והיינו כעיבוד שלנו]. והא בעינא צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה [כדאמרי' בב"ב (קסא):] וקנינא מן פלוני אכל מה דכתוב ומפורש לעיל] וליכא? בדמהדר (שמוחזר בשיטה אחרונה). א"ה, ממשעבדי נמי? לית ליה קלא [לפי שאין חותמין ישראל דסהדי דחתימי אשטרא אינון מפקי לקלא ולפיכך אין הלוקח נפסד דאמר ליה לא הוה ידענא דמשעבד לך ולקמן (יט):] אמרי' דאי חתימי עליה ישראל טריף ממשעבדי.

בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן [דף יא ע"ב] עדים החתומין על הגט (ומא"י בא דהא לא

יא:

ואפילו בעדי מסירה כרבנן דמתניתין).
ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה (שאלתו) של ריש לקיש מרזי יוחנן, היתה על... גיטין הבאין ממדינת הים ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו) ופשט ליה ממתניתא (דכשירין דבחזקת ישראל נינהו מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים).

פסק הש"ע א. כיצד, כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים, כשרים בתנאים שנתבארו בהלכות הלואה, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים יו"ד (רסומו). **ב.** גט שנעשה בערכאות של עובדי כוכבים ועדי עובדי כוכבים חתומים עליו (ביאר באר הגולה משנה י: וכת"ק) ואפילו כתבו ישראל ונמסר בעדי מסירה ישראל, ושמות עדי עובדי כוכבים החתומים בו מובהקים וניכרים לכל שהם עובדי כוכבים, דליכא למיחש דילמא אתי למסמך עליהו, אפילו הכי פסול (ביאר באר הגולה ר"ש מכשיר בזה, וקי"ל כת"ק דפוסל). אבל אשה שמביאה לפנינו גט שנתגרשה בו, לינשא בו, ושמות העדים כשמות עובדי כוכבים, אם הם שמות שאין דרך ישראל לקרות בהם כלל, תנשא בו, שודאי ישראל הם, שלא היו טועים מחתומי הגט להחתים שמות כאלו אם לא שידעו שישראלים הם. ואם הם שמות שדומין קצת לשמות ישראל, חיישינן שמא טעו מחתמי הגט שסברו שהם ישראל, ושמא עובדי כוכבים הם, ולא תנשא בו (ביאר באר הגולה כדפשט ר"י לר"ל בדף (יא:) כפי' הרשב"ם הביאו שם הרא"ש [אה"ע (קליט)]. **ג.** ...כל השטרות שחותמים עובדי כוכבים, פסולים, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב, והוא שיתן המעות בפניהם ויכתבו בשטר, לפנינו מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר או מעות החוב (ביאר באר הגולה משנה וגמ' י: כלישנא בתרא חוץ מבגטי נשים, וכן דעת רוב הגאונים, והא דלא אמרינן בהו דינא דמלכותא דינא ביאר המגיד משנה משום דאינו אלא בין אדם לחברו ואין בזה תועלת למלך) והוא שיהיו עשויים בערכאות שלהם, אבל במקום קיבוץ

פליליהם, בלא קיום השופט שלהם, לא יועילו כלום (ביאר באר הגולה כדא"ל רפרם לרבינא יא. וכתב הטור שנראה שהרמב"ם מפרש שעדים עכו"ם חותמים על השטר, וערכאות שהוא דיון ממונה ע"פ המלך מקיים אותם)... וכן צריכים עידי ישראל שיעידו על אלו עובדי כוכבים שהם עידי השטר, ועל זה השופט שלהם שקיים עדותן, שאינם ידועים בקבלת שוחד (ביאר באר הגולה כן מפרש הרמב"ם מ"ש הר"ף שם ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא) ואז גובים מבני חורין. ואם חסרו שטרי עובדי כוכבים דבר מכל אלו, הרי הם כחרם... (הגה ... ויש אומרים (ביאר באר הגולה דמתני' סתמא תנן) דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא, וכיון שנעשה בפניהם גובין אפילו ממשעבדי, אפילו בלא עידי מסירה ישראל, ואפילו אין השופט חתום לקיים העדים, אלא כל שנעשה בפני הערכאות לא מרעי נפשיהו לשקורי. ואפילו נפק עליהו קלא דמקבלי שוחדא להטות משפט, מכל מקום לעדות שקר לא מרעי נפשיהו...) אבל שטרי מתנות, כגון שדי נתונה לך, שעיקר הקנין נעשה על ידי השטר, ועובדי כוכבים חתומים בו... אע"פ שיש בהם כל הדברים שמנינו... הרי הם כחרם חו"מ (סחא). ד. ...שטר שעידיו עובדי כוכבים, שמסרו הלוח ליד המלוה, או המוכר ליד הלוקח, בפני שני עדים מישראל, אע"פ שאינו עשוי בערכאות של עובדי כוכבים ואין בו כל הדברים שמנינו, הרי זה גובה מבני חורין, והוא שיהיו העדים שמסרו בפניהם יודעים לקרותו, וקראוהו כשמסרו בפניהם, ויהיה כתיקון שטר ישראל שאינו יכול להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע (זהו לשון הרמב"ם וביאר הב"י שמקורו בדף יא: האי שטרא פרסא, והתנו בגמרא שלא יחא יכול להזדייף ושיחזור מעניינו של שטר בשטה אחרונה היינו דוקא בשטר שאינו עשוי בערכאות אבל כשהוא עשוי בערכאות אין צריך שיהא כתיקון שטרי ישראל). ויש מי שאומר דה"מ ששמות העדים החתומים בו מובהקים בגיות, שאין דרך ישראל לקרות באותן שמות, או במקום שאין ישראל רגילים לחתום בשטרות כלל (ביאר באר הגולה

ואפילו בעדי מסירה כרבנן דמתניתין).
ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה (שאלתו) של ריש לקיש מרזי יוחנן, היתה על... גיטין הבאין ממדינת הים ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו) ופשט ליה ממתניתא (דכשירין דבחזקת ישראל נינהו מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים).

פסק הש"ע א. כיצד, כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים, כשרים בתנאים שנתבארו בהלכות הלואה, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים יו"ד (רסומו). **ב.** גט שנעשה בערכאות של עובדי כוכבים ועדי עובדי כוכבים חתומים עליו (ביאר באר הגולה משנה י: וכת"ק) ואפילו כתבו ישראל ונמסר בעדי מסירה ישראל, ושמות עדי עובדי כוכבים החתומים בו מובהקים וניכרים לכל שהם עובדי כוכבים, דליכא למיחש דילמא אתי למסמך עליהו, אפילו הכי פסול (ביאר באר הגולה ר"ש מכשיר בזה, וקי"ל כת"ק דפוסל). אבל אשה שמביאה לפנינו גט שנתגרשה בו, לינשא בו, ושמות העדים כשמות עובדי כוכבים, אם הם שמות שאין דרך ישראל לקרות בהם כלל, תנשא בו, שודאי ישראל הם, שלא היו טועים מחתומי הגט להחתים שמות כאלו אם לא שידעו שישראלים הם. ואם הם שמות שדומין קצת לשמות ישראל, חיישינן שמא טעו מחתמי הגט שסברו שהם ישראל, ושמא עובדי כוכבים הם, ולא תנשא בו (ביאר באר הגולה כדפשט ר"י לר"ל בדף (יא:) כפי' הרשב"ם הביאו שם הרא"ש [אה"ע (קליט)]. **ג.** ...כל השטרות שחותמים עובדי כוכבים, פסולים, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב, והוא שיתן המעות בפניהם ויכתבו בשטר, לפנינו מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר או מעות החוב (ביאר באר הגולה משנה וגמ' י: כלישנא בתרא חוץ מבגטי נשים, וכן דעת רוב הגאונים, והא דלא אמרינן בהו דינא דמלכותא דינא ביאר המגיד משנה משום דאינו אלא בין אדם לחברו ואין בזה תועלת למלך) והוא שיהיו עשויים בערכאות שלהם, אבל במקום קיבוץ

יא:

ור' זירא תלמידו של רב יהודה כדאמרין דהוה מישתמיט מרב יהודה משום דבעי למיסק לארץ ישראל, ושמואל שהיה רבו של רב יהודה היה צריך לו לרב הונא כדאמר (ה). בעא מיניה שמואל מרב הונא ב' שהביאו גט.. ובחולין (יג). בעא מיניה שמואל מרב הונא מניין למתעסק בקדשים... ויתיב ר' ירמיה וקא מנמנס, ויתיב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן (דאמרי שהשליח יתפוס השטר לצורך העבד ואע"ג דבעל קמהדר ביה ואינו עוד שלוחו ותפיסה בעלמא הוא בע"כ) התופס לבעל חוב (אדם מן השוק שתופס מטלטלי בנכסי ראובן לצורך שמעון שהוא בעל חוב) קנה (הקשו התוס', תימה לר"י אפילו אי תופס לבעל חוב קנה היינו משום שהוא ה'תופס' שליח וקונה אפילו בע"כ לפי שהוא חייב כאילו תפס הוא עצמו, אבל כאן אפי' העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון מלחזור בו אם היה נותן גט שחרור לדעת כן שלא ישתחרר בקבלה זו כי אינו חייב לשחררו, אם כן למה יעכב המקבל את האדון מלחזור כיון דהשתא ס"ד דהאומר תנו לאו כזכי דמי, ועוד מה חייב האדון לעבד דחשיב ליה תופס לב"ה, ואי חשיב משום דעבד ליה העבד נייח נפשיה כמו שפר"ת לקמן על מילתא אחריתא, אם כן היכי חשיב ליה חב לאחרים. ונראה לר"י דחשיב קצת חוב משום דעבד ליה נייח נפשיה, ומ"מ חשיב ליה חב לאחרים שהרי אינו חייב לו האדון כלום. והכי פירשו בשלמא אי תופס לבע"כ קנה אין תימה אם גם כאן קנה בקבלה זו לענין שלא יוכל לחזור דמשום דעבד ליה נייח נפשיה רוצה הוא שיהיה בעל חוב בכך שיוכל לעכבו מלחזור, ואע"פ שלא נתכוון לכך המקבל דעתו הוא לקבל כמו שרוצה האדון, אבל אם התופס לבעל חוב לא קנה כל שכן זה שאינו ב"ה אלא דעבד ליה נייח נפשיה שיוכל האדון לחזור בו). א"ל רב יצחק בר יוסף ואפי' במקום שחב לאחרים (לשון שאלה הוא, ונשמע מיניה נמי דאפי' במקום שחב התופס הזה בתפיסתו זאת ללוי דהוה ליה נמי בעל חוב דראובן ותופס זה שקדם ותפס לצורך שמעון מפסיד את לוי ותימא נמי קנה, דהא מתני' נמי שלח זה תופס לעבד וחב לבעלים)? א"ל אין.

אדחכי איתער בהו ר' ירמיה, אמר להו דרדקי, הכי א"ר יוחנן התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה וכתבו התוס' אפילו המלוה עשאו שליח לזכות בעבורו, כדמוכח

כאוקימתא דגמ' הב"ע בשמות מובהקים בדף יא, וסובר הרמ"ה כיון דאוקימנא לר"ש כר' אליעזר הלכתא כוותיה, וה"ה לשאר שטרות דבשאינן שמותיהם מובהקים חיישינן דלמא אתי למסמך עלייהו שיחשוב סתם שהם ישראל)... חו"מ (סח,ב).

משנה האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, אם רצה לחזור בשניהן (קודם שהגיע ליד האשה והעבד) יחזור (ואין השליח יכול לזכות בהן לצרכו, דחוב הוא להן כדמפרש לקמיה) דברי ר"מ, וחכ"א בגימתי נשים (יכול לחזור) אבל לא בשחרורי עבדים (כתבו התוס', הקשה הירושלמי הגע עצמך היה עבדו של קצין הרי חובה הוא לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לה וס' אופנים שהגירוסין זכות לה, וס' אופנים ששחרור חוב לו) לית לך אלא כהדא (אין לך דרך להסדיר אלא כך) אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מוכר (ודלי שמוכר, נמלא אהה יכול לשחררו גם בעל כרחו) אילו המגרש אשה שלא מדעתה שמא מגורשת היא (בתמיה, הרי כל זמן שלא קבלה את גיטה ודלי אינה מגורשת, ולכן אינו יכול לזכות לה גט בלי ידיעתה) פירוש על ידי אחר העבד נמכר על כרחו ואין האשה מתגרשת על ידי אחר בעל כרחו) לפי שזכין לאדם שלא בפניו (וזכה בהן השליח לצרכו) ואין חבין לו אלא בפניו, שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי (הילכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מזונות, דבלאו הכי נמי אי בעי לא זיין ליה) ושלא לזון את אשתו אינו רשאי (הילכך כי מגרש לה מפסיד לה מזוני) אמר להם והרי הוא פוסל את עבדו (בגט זה) מן התרומה (אלמא חוב הוא לו) בשם שהוא פוסל את אשתו, אמרו לו מפני שהוא קניינו (האי דמיפסל בגיטא מן התרומה מפני שהוא קניינו דכהן עד עכשיו, וכי משחרר ליה לאו קניינו הוא, ובגמרא מפרש מאי קאמר).

(גמרא) יתיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דר' ירמיה וכתבו התוס', אר"ת דאין זה רב הונא שמזכיר סתם בכל הש"ס, דאותו היה גדול הרבה מר' ירמיה ולא הוה יתיב קמיה, ועוד דקרי להו ר' ירמיה דרדקי, ור' ירמיה חבירו של ר' זירא וקמן ממנו כדאמר בנדה (כג). בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא... עד כאן הביאו רבי ירמיה לר' זירא לידי גיחוך ולא גחך,

יא: - יב.

שקול ללא כזכי מדוע (בדף יד.) שנינו בהלואה אחר דין 'הולך' גם כן דין של 'תן', דכיון דכבר אשמועינן דאפילו 'הולך' כזכי כ"ש 'תן', דאפי' במתנה הוי תן כזכי (אלא על כרחך שזאמת צמתנה לא אמרינן תן כזכי). ור"י הביא ראיה מתוספתא דקתני בהדיא תן מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי וכן הולך... אינו חוזר וחייב באחריותו, תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני או הולך... רצה לחזור יחזור, וזה מנה זו לפלוני התקבל מנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור, אלמא תניא בהדיא דבמתנה לא הוי תן כזכי).

אמר רב חסדא התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, באנו למחלוקת רבי אליעזר ורבנן, דתנן מי שליטת את הפאה **פירש** רש"י ב"ה (נחצטו האחרונים אס כוונת רש"י לבעל הפאה, או לבעל הבית היינו אחר שאינו בעל הפאה, עיין בחידושי ר' נחום, ובשיעור ר' שמואל, ובזרע ילחק ועוד...) עשיר שליטת את הפאה... והיינו מקום שחב לעניים] ואמר הרי זו לפלוני עני, ר' אליעזר אמר זכה לו, וחכ"א יתנונו לעני הנמצא ראשון.

אמר אמרימר, ואיתימא רב פפא **דף יב ע"א** דלמא לא היא **[כתבו התוס' דיהויא בעלמא היא דרב פפא אית ליה בהדיא בכתובות (פד: תופס לב"ה במקום שחב לאחרים לא קנה] עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דמינו דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה, ומינו דזכי ליה לנפשיה זכי לחבריה, אבל הכא לא. ועד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דכתיב לא תלקט לעני ולגר (הסמיכות היא כד וְכִקְמָד לֹא תַעֲלֹל וּפְקֹדֵי פְקֻמָּה וְלֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם וְאֵי ה' יִלְחָקֶם) ודרשינן סמוכין... לא תלקט לו לעני [לא תלקט אתה לצורך העני כתבו התוס' וא"ת למ"ד בתמורה (ד:)] כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד מהני, א"כ קנה העני (א"כ מדוע ס"ל לחכמים שלא קנה העני) וי"ל דהכא בתר 'לא תלקט' כתיב 'לעני ולגר תעזוב אותם' משמע דלא קני. וא"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלא קנה חבירו וי"ל שאין ללמוד מפאה למציאה, שבפאה סברא הוא שלא זכתה תורה לעני אלא מה שכל אחד מלקט לצורך עצמו. ולרב חסדא דמפרש הכא דמטעמייהו דרבנן משום דתופס לב"ה לא קני, איכא למימר דמהכא יליף אבל הכא לא. ור"א האי 'לא תלקט' מאי עביד**

בכתובות (פד:) גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה... ודלא כפירוש רש"י דפי' בב"מ (י.) דבעשאו שליח לכ"ע קנה, דאין חילוק, דאפילו לא עשאו שליח שלוחו הוא דזכיה מוטעם שליחות בדמוכה בב"מ (י:) ובנדרים (לו:). וא"ת דהכא קאמר ר"י התופס לב"ה במקום שחב לאחרים לא קנה, ובב"מ (י.) קסבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והא בהא תליא כדאמר התם רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרווייהו לא קנה מ"ט הוי תופס לב"ה במקום שחב לאחרים וי"ל דר' יוחנן מחלק בין מציאה לב"ה, דשאני מציאה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה) וא"ת, משנתינו (הא שמעינן ממתני' דקנה) כל האומר תנו כאומר זכו דמי (ואין זה כשאר תופס אלא בעל עשאו שליח לזכות בו, ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו כתבו התוס', וא"ת (קשה מר' יוחנן על ר' יוחנן, שכלן אמרו משם ר' יוחנן תן כזכי, ו...) בב"מ (י.) אמר ר' יוחנן... המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, וא"ת משנתינו דקאמר תנה לי ולא אמר זכה לי. ותירץ ר"ת דדוקא היכא דדעת אחרת מקנה אותו אמרינן תן כזכי ולא במציאה. וא"ת למ"ד (יג:) דלא תקון מעמד שלשתן אלא בפקדון מה הוצרכו לתקן מעמד שלשתן דאמר בפירקין דהוי הלכתא בלא טעמא תיפוק ליה משום דתן כזכי ויש לומר דהוצרכו לתקן במעמד שלשתן דקני אפילו אין הפקדון ביד הנפקד, שהניח הפקדון ביד אחרים או שיקנה אפי' בע"כ של נפקד כמו שאפרש לקמן דקנה נמי בע"כ. וא"ת ומתניתין דלקמן (יג.) תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקי לה רב זביד במעמד ג', ואמאי לא מפרש טעמא דמתני' משום דתן כזכי ותירץ ר"ת ב' תירוצים א. דתן לא הוי כזכי אלא כשמוסר לו הדבר מיד ליד, ומתני' לא משמע שמסר מיד ליד, וניחא השתא ההוא דבב"מ גבי מציאה, והוצרכו נמי לתקן מעמד שלשתן דקנה אע"פ שמופקד בידו מקודם כיון שלא מוסר המפקיד לנפקד כדי שיקנה עבור אחר. ב. תן כזכי נאמר רק בהלואה (היינו שהלוה מחזיר למלוה את חובו ע"י אחר ואומר לו 'תן למלוה כסף זה') אמנם במתנה (תנו מנה לפלוני ומת) לא אמרינן תן כזכי, ובמשנתנו 'תן שטר שחרור לעבדי' נחשב להלואה משום שהאדון חייב לעבד שעשה לו העבד נחת רוח. ומדקדק ר"ת דיש חילוק בין מתנה למלוה דתנינן לקמן (יד.) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו וכן בפקדון חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אלמא בחוב הוי הולך כזכי, וגבי מתנה פסקינן בהדיא בסוף פירקין כר"ש הנשיא דהולך לאו כזכי, וכן לקמן (לב:) אמר שליח מתנה כשליח הגט והולך לאו כזכי, וכיון דהולך לאו כזכי תן נמי לאו כזכי, דאי הוי תן כזכי במתנה כמו גבי מלוה ופקדון (בשונה מהולך)

יב.

דומיא דאשה, דהא שניהם חובאו במשנה בסמיכות, והא דסלקא דעתך, דמיירי בלא אמר לו האדון 'צא מעשה ידיך למזונותיך', ולא אוקמינן בדלא ספיק, זאת משום דבדלא ספיק העבד כדי פרנסתו, ס"ל למקשה דלא הוה מילתא דשכיחא? עבדא דנהום כרסיה לא שויא (עבד שאינו שוה לחם אכלו) למריה ולמרתיה למאי מיתבעי (הלכך אינו מוסיף משלו אלא יחזור על הפתחים כי מי יכופנו לזונו ולהפסיד שלו, אבל אשה כך התנה עמה בכתובתה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי).

תא שמע עבד שגלה לערי מקלט (שהרג בשוגג וגלה) אין רבו חייב לזונו, ולא עוד, אלא שמעשה ידיו לרבו. ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך? הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך. אי הכי, מעשה ידיו אמאי לרבו? להעדפה (שמעשה ידיו עודפים על מזונותיו). העדפה, פשיטא? מהו דתימא, כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה, כי אית ליה נמי לא לישקול מיניה (ויהא ביד העבד שמא יש יום שלא ימצא להשתכר) קמ"ל.

ומ"ש לערי מקלט (ביארו התוס' את הקושיא אי אמרת בשלמא יכול לומר לו 'עשה עימי ואיני זנך' אשמועינן ערי מקלט דאע"ג דאמר רחמנא וחי עביד ליה חיותא טפי אפי' הכי יכול הרב לומר עשה עימי... אבל לענין העדפה לא משמע ליה דמשום וחי תיהוי העדפה ידיה? סד"א, וחי (ונס אל אחת הערים האל וחי) עביד ליה חיותא טפי, קמ"ל.

והא מדקתני סיפא אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה, מכלל דלא אמר לה, דאי אמר לה, בעלה אמאי חייב, ומדסיפא (נאסה) דלא אמר לה, רישא (נענל) נמי דלא אמר ליה (וא"כ מוכח שיכול לומר לו 'עשה עימי ואיני זנך')?

לעולם (רישא) דאמר ליה, ואשה (גס כן מדובר שנעלה אמר לה, אלא שמדובר) בדלא ספקה. והא מדקתני סיפא (דסיפא) ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי, מכלל דרישא (דסיפא) דלא אמר לה? ה"ק (סיפא דסיפא) ואם

ליה (הרי לדבריו לומדים זו מסכרה, וא"כ הדרכה מיותרת)? מביעי ליה להזהיר לעני על שלו (עני הראוי ליטול פאה ויש לו שדה הזהירו הכתוב להניח בה פאה וגרסה שכך הדרכה 'לעני' אני מזהיר 'לא תלקט').

'שאם ירצה שלא לזון...' שמעת מינה יכול הרב לומר לעבד (כנעני) עשה עמי (מלאכה) ואיני זנך (אלא חזור על הפתחים הקשה בחידושי ר' נחום כ"ב מאי צעי רס"י צה לחזור על הפתחים, אטו עלה טובה קמ"ל ותיירץ ללכא' יס ללמוד מד' רס"י האלו דכל הדין דאפי' לומר עשה עמי ואיני זנך נא' רק צגונא דאית ליה לעבד היכ"ת לחזר על הפתחים ולהתפרנס עי"ז, אצל צגונא דל"ל היכ"ת לחזר על הפתחים כו"ע מודו דא"ל למימר ליה עשה עמי ואיני זנך ובטעמא דמילתא נראה דכו"ע מודו לעצם היסוד דהאדון א"י ליטול את מע"י כלל לזונו, וכל המה' היא רק אם האדון מלי למימר ליה חזור על הפתחים ולהתפרנס ממק"ל ויסוד הך פלוג' הוא צדיני העבדות אי אית ליה לאדון זכות להשתעבד צו עד כדי כך ולמימר ליה חזר על הפתחים ודו"ק. ולפי"ז נמצא דגם למ"ד יכול לומר עשה עמי ואיני זנך הכי הוא כריך להזהיר לו זמן לחזר על הפתחים, וא"ל לכופו לעבד יומם ולילה כלל להעלות לו מזונות? הכא במאי עסקינן דא"ל צא מעשה ידיך למזונותיך. דכוותה גבי אשה דאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, אשה אמאי לא, אשה בדלא ספקה (לזון במעשה ידיה וצריך להוסיף משלו). עבד נמי בדלא ספיק (פתבו התוס', וא"ת אטו משום דלא ספיק היא רבו חייב לזונו ולא יוכל לומר לו צא מעשה ידיך במזונותיך, ועוד קשה הלשון דקאמר 'עבדא דנהום כריסיה לא שוי' הוה ליה למימר בהדיא דלא מחייב לזונו כיון דאמר ליה צא מעשה ידיך במזונותיך. ואורי' דס"ד דרגילות הוא שעבד עצמו הולך ועובד את רבו אפילו כשאמר ליה 'צא מעשה ידיך במזונותיך' משום הכי בעי למימר דלא ספיק שיתחייב במזונות כיון שמ"מ עובדו (זה תרוץ לקושיא הראשונה) משום הכי (שמ"מ העבד עבד את אדונו) מהדר ליה בלשון זה עבדא דנהום כריסיה לא שוי (היינו, שמ"מ אף שעבדו, לא כריך לזונו מהטעם האמור) ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך דאפי' מיירי דא"ל צא מעשה ידיך במזונותיך מ"מ כיון שאעפ"כ העבד עובדו היה לו להתחייב במזונותיו אי לאו משום דיכול ועוד אפשר לומר דהא דקאמר לעיל שמע מינה יכול הרב לומר לעבד 'עשי עימי ואיני זנך' זאת משום דסלקא דעתיה דגמרא דמיירי בלא אמר ליה האדון 'צא למעשה ידיך למזונותיך', כיון דבעינן דיהא העבד

יב. - יב:

כוכבים, ורבנן סברי דלענין מזונות מרחמי עליה טפי
שלא ימות ברעב וגם כל א' יתן לו מעט לחם, אבל
בפדיון צריך הרבה ביחד) ורבנן סברי מאן
דמרחם אבני חרי, אעבד נמי רחומי מרחם
(דשייך במצות כאשה).

ת"ש, דאמר רב המקדיש ידי עבדו ופתבו
התוס' גרסין המקדיש ידי עבדו ולא גרסין המקדיש
עבדו, דהתם יצא לחירות כדאמר רב (לח:): דליהוי עם
קדוש קאמר. וא"ת וכי היכי דמקדיש ידי עבדו
אמרינן דהן קדושים למלאכתן, הכי נמי כשהקדיש כל
עבדו הוה לן למימר שהקדישו למלאכתו, פיו לדבורו,
ידיו למעשהו, רגליו להילוכו דבענין זה חשיב הקדש
כדאמרינן בנדרים (יג:): ואומר רבינו יצחק דסברא הוא
דלא נתכוין להקדישו למלאכתו לפי שיש חילוק
במלאכתו שאין פיו ידיו ורגליו שוין במלאכתן הלכך
אית לן למימר דלשחררו נתכוין דהוי הכל בענין אחד
אי נמי י"ל התם כשמקדיש עבדו סתם משמע יותר
למיהוי עם קדוש, דהא למלאכתו לא קאמר אבל
מקדיש ידי עבדו הקדיש מלאכת ידיו דלא שייך למימר
בענין אחר) אותו העבד לזה ואוכל ועושה
ופורע (לא יעשה תחלה דפרוטה קמייטא
קדשה לה ושוב אסור לו. אלא, לזה תחילה
ואוכל ועושה פחות פחות משוה פרוטה
ופורע כדמפרש לקמיה וקס"ד בשאין מעלה
לו מזונות, וקאמר דיכול להקדיש) ש"מ יכול
הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך?

הכא במאי עסקינן במעלה לו מזונות. א"ה,
למאי [דף יב ע"ב] לזה ואוכל? להעדפה
(מזונות מרווחין יותר מה שאין דרך בעליו
להאכילו). ולימא ליה הקדש עד השתא סגי
לך בלא העדפה, והשתא נמי תיסגי לך בלא
העדפה (והיה מעשה ידך להקדש כתבו התוס' לענין
'עשה עמי ואיני זנך' ניהא דלא אמר ליה הקדש הכי,
אע"ג דרבו מצי אמר ליה, משום דפשיטא דהקדש
ניהא ליה שלא ימות עבדו ברעב)? הקדש גופיה
ניהא ליה, כי היכי דלשבת עבדיה (בגוף
בריא).

עושה ופורע, קמא קמא קדיש ליה? בפחות
פחות משוה פרוטה (עד שלא תצטרף
הפרוטה יפרענה דלא חייל הקדש אפחות
משוה פרוטה כתבו התוס' פי' רש"י דאין הקדש חל
על פחות משוה פרוטה. והקשה רבינו יצחק דתנן

מספקת, ואמר לה צאי מעשה ידיך
במזונותיך רשאי. מספקת, מאי למימרא
(כתבו התוס' אי אמרת בשלמא כולה בדספקא תנא
סיפא דאמר לה לגלויי ארישא דאיירי בלא אמר לה,
אבל השתא דמוקמת רישא בדלא ספקא ולא תנא הך
סיפא אלא לאשמועינן דבמספקת יכול לומר לה צאי
מעשה ידיך במזונותיך מאי למימרא דזה אינו שום
חידוש)? מהו דתימא כל כבודה בת מלך (כל
ישראל בני מלכים) פנימה (צנועה ואין דרכה
לצאת ולסבב בעיר שאינה משם, ואין מכירין
אותה להביא לה מלאכה בביתה אלא אם כן
מסבבת בעיר למצוא מלאכה להשתכר)
קמ"ל.

לימא כתנאי רבן שמעון בן גמליאל אומר
יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או
פרנסני או הוציאני לחירות (כלי שפירנס את
עלמיו) וחכמים אומרים הרשות ביד רבו
(להשתעבד לו ולא לפרנסו, ויתפרנס מן העלמה). מאי לאו
בהא קמיפלגי, דמר (חכמים) סבר יכול, ומר
(רשב"ג) סבר אינו יכול (כתבו התוס' והא דקתני או
הוציאני לחירות לאו דוקא אלא כלומר שיהיה מעשה
ידי לעצמי כמו לבן חורין)?

ותיסברא (דבדאמר ליה עשה עמי קא מיירי)
האי או פרנסני או הוציאני לחירות, או
פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי (מנקה
שיאפשר לו לעמוד כדי להשיג פרנסה) מיבעי ליה,
ועוד, מאי שנא בשני בצורת (אפילו בשני
שובע כיון דא"ל עשה עמי הרי הן לו שני
בצורת)?

אלא הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה
ידיך למזונותיך, ובשני בצורת לא ספק (אינו
מספיק) רשב"ג סבר או פרנסני או הוציאני
לחירות, כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי
והביאו התוס' דהקשה ה"ר יצחק בן הר"מ, דלקמן (לז:)
גבי עבד שנשבה ופדאו ישראל אחר שמעינן להו
איפכא דקא אמרי רבנן לא ישתעבד לא לרבו ראשון
ולא לרבו שני, לרבו שני לא דהא לשם בן חורין
פרקיה, לרבו ראשון לא דלמא מימנעי ולא פרקי
ורשב"ג סבר כשם שמצוה לפדות בני חורין כן מצוה
לפדות את העבדים. ואומר ר"י דרשב"ג סבר דלענין
פדיון משבי פרקי ליה טפי שלא ישמע בין העובדי

יב:

ואיני זנך) ה"פ, פשיטא דשבתו לרבו אע"פ שלא יזוננו כיון דיכול הרב לומר לעבד 'עשה עמי...' ולא הוה ליה לר' יוחנן למינקט קוטע יד עבדו של חבירו אלא הוה ליה למימר בהדיא יכול הרב לומר לעבד... אם לא בא להשמיענו דבר אחר ומשני דנקט קוטע יד עבדו לאשמיענן חידוש שני דרפואתו לרבו דהיינו צער דסמא חריפא בדמסיק (ע"י סס חריף נתרפא לפני הזמן המיועד, והרווח שלל לריק לשלם לרופא על אותם ימים שקלמה רפואתו, וקמ"ל שגם זה הרווח לרבו) דהוה אמינא שיהא לעצמו, כמו רפואתו שהיא לעצמו (שכסף זה שלו, שיוכל לתת לרופא שירפאנו) גם כשיסבול צער כדי להרויח שכר רפואתו יהא לעצמו. אבל צער קטיעת היד פשיטא דלרבו ולחכי לא תני, וכן לבושת] ואותו העבד ניזון מן הצדקה, ש"מ (מדקאמר שבתו לרבו והוא ניזון מן הצדקה) יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך?

הבא במאי עסקינן במעלה לו מזונות. אי חבי, אמאי ניזון מן הצדקה? להעדפה (שהוא צריך מפני חליו להוסיף על מזונותיו). אי חבי, ניזון (משמע מזונות כדי חייו) מתפרנס מיבעי ליה (היינו כל שאר צרכיו), אלא לאו ש"מ יכול, ש"מ (כתבו התוס', וא"ת ר' יוחנן חיכי מוקי פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן דלעיל (מחלוקתם אם יכול האלון לומר לעבד צעני צלחת 'פרנסני או הולאני לחיות') דלא מצי למימר דפליגי דמר סבר יכול ומ"ם אינו יכול בדפריך לעיל (שאי אפשר לומר כן) ואי כדאסיקנן לעיל דאמר צא מעשה ידיך במזונותיך ובשני בצורת לא ספיק כו' א"כ לכ"ע אינו יכול וי"ל דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול דבשאר שנים ימצא מרחמים יותר כשיחזור על הפתחים מבשני בצורת).

אמר מר נותן שבתו ורפואתו לרבו. שבתו, פשיטא (דלרבו הוא, אלא למאן ליהוי הרי מעשה ידיו לרבו, ואי לאשמועינן אע"פ שאינו זנו, ולמימרא דיכול הרב... נימא אותו העבד ניזון מן הצדקה ותו לא)? רפואתו איצטריכא ליה. רפואתו ידידה היא וכתבו התוס' והא דתנן בב"ק (פו.) בעבד כנעני שלו פטור מכולן ותיירצו ב' תירוצים א. שמא יש לחלק דאע"ג דכשחבל בו אחר נותן רפואתו לעבד, הוא שחבל בעבדו לא מיהייב ב'. דאי עביד ליה סמא חריפא דפטור מן המותר כדאמרת הכא) דבעי איתסויי ביה (כתב הקובץ) שיעורם כתובות אות ריח ולכאורה מה כדכדעני איתסויי ביה מ"מ מה שקנה עבד קנה רבו. ומוכח

בב"מ (נה.) חמש פרומות הן ליתני שש פרומות הן דאין הקדש חל על פחות משהו פרומה ואומר ר"י הקדש חל גם על פחות משו"פ, והכא היינו טעמא שאין בדעתו של מקדיש שיחול על פחות משהו פרומה).

חבי נמי מסתברא (דבמעלה לו מזונות קאמר) דאמר רב (לין נספ) המקדיש ידי עבדו אותו העבד עושה ואוכל, דאי לא עבדא מאן פלח ליה (שמאחר שאין עושין לו מאכל, מה יאכל העבד הזה, מי יעבדנו ומי יזמן לו מזונות צדין זה מנאכר שאין הקדש של האלון חל, ונסתירה לדננו הקולמים). אי אמרת בשלמא הך (דלעיל דקאמר רב דחל הקדש) במעלה (לו מזונות קאמר) ואינו יכול (הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך) והא (דקאמר לא חייל הקדש) בשאינו מעלה שפיר. אלא אי אמרת הך (קמייטא) בשאינו מעלה (ואפילו חבי חייל הקדש) ויכול (הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, אם כן תמוה הלשון צדין השני...) דאי לא עבדא מאן פלח ליה (בתמיה) מאן דבעי ניפלחיה (מי שיראה לסייע לו יעבדנו ויזון אותו) אלא לאו ש"מ אינו יכול, שמע מינה.

ת"ש (דאיכא אמורא אחרינא דפליגי עליה דרב) דאמר ר' יוחנן הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו (שכר בטלתו בחליו, ואע"פ שנותן לו דמי ידו רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין דעדיין הוא ראוי לכך כשיעמוד מחליו) ורפואתו לרבו [לקמיה פריך הא בעי למיתבא לרופא. (לענין שאר תשלומין...) הוא הדין לנזקו וצעריו (גם הם לרבו) אלא נזקו לא איצטריך דהיינו דמי ידו ופשיטא דלרביה הוא דאפחתיה מכספיה, וצעריו נמי בכלל רפואתו דהכא, כדמפרש לקמיה דהאי רפואתו צערא דסמא חריפא הוא, וה"ה נמי לצער המכה כתבו התוס' שבתו היינו שבת קטנה, וגדולה דהיינו נזק, וה"ה צער ובושת לרבו לרבנן דר' יהודה דאמרי בב"ק (פו.) דיש לעבד בושת ולא נקט להו משום דאין חידוש שהן לרבו, אבל בשבתו קמ"ל דאע"ג דשקיל הרב שבת ידידה לא מיהייב במזונותיו דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך. והא דפריך בסמוך שבתו פשיטא (לכאן) קשה, שהרי אמרנו שהחידוש בשבתו, שמוה לומדים שיוכל האלון לומר לעבד עשה עמי

ד... אי בעי (מריה) זריק ליה גיטא (ברשות הרבים בתוך ד' אמות כתבו התוס', וא"ת מה בכך, מ"מ חוב הוא לו זה השחרור שפוסלו מתרומה וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חובה מה שמקבלו זה, כיון דאפילו אם לא יקבלנו יכול רבו לפוסלו מתרומה בענין אחר אי נמי ה"פ אי בעי זריק ליה האדון גיטא ספק קרוב לו וספק קרוב לעבד ויאסר בתרומה ובשפחה ובבת חורין וטוב לו להיות משוחרר, וכן אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה מתרומה ועדיין הוא עבד) ופסיל ליה (שהרי משוחרר הוא, זו אינה ראייה, דאיהו...) שביק ליה ועריק ואזיל לעלמא (ולא ימציא עצמו למקום שיכול לפוסלו בזריקת גט, ואכיל תרומה כתבו התוס' משמע דאי עריק אוכל בתרומה וא"ת ליחוש שמא מכרו לישראל ומיתסר בתרומה וי"ל דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח) [דף יג ע"א] ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלים בתרומה, וזה אינו אוכל (משוחרר אינו אוכל ולכן אני עוען ששחרורו חוב הוא לו. כתבו התוס' לכך מזכיר אשת כהן כלומר כמו שאתם מודים לי באשה שהוא חוב אודו לי נמי בעבד, והא דמסיים נמי אבל באשה חוב הוא לה, הכל מדברי ר' מאיר מדלא קאמר אמרנו לו).

שפיר קאמר להו (כ"מ לרנן)? אמר רבא היינו דקא מהדרי ליה במשנה מפני שהוא קנינו (טעמא מאי עבד כהן שברח אוכל בתרומה, מפני שהוא קנינו דכהן הלכך...) אי בעי (ההוא כהן כשיברח עבדו) שקיל ארבעה זוזי מישראל (ומקני ליה ניהליה כל היכא דאיתיה ושוב אינו קנינו...) ופסיל ליה כל היכא דאיתיה.

ולרבי מאיר, תינח עבד כהן, עבד ישראל מאי איכא למימר? אמר רבי שמואל בר רב יצחק מפני שמפסידו משפחה כנענית. אדרבה, הרי הוא מתירו בבת חורין? עבדא בהפקירא ניהא ליה [כתבו התוס', וא"ת עבד קטן ישראל דלא ניהא ליה בהפקירא כדאמרינן בכתובות (יא.) משום דלא טעים טעמא דאיסורא מאי איכא למימר וי"ל דמודה ר"מ בעבד קטן ישראל. וא"ת והא דקאמר התם, והא קי"ל ודאי דעבדא בהפקירא ניהא ליה, מנלן, והא רבנן פליגי אר"מ ולית להו בהפקירא ניהא ליה וי"ל דמודו רבנן דניהא ליה בהפקירא אלא הכא גבי עבד לית להו, לפי שהוא

מזה לחיוב ריפוי אינו חוב ממון, רק לריד לרפואתו ממס, ואם אינו יכול לרפואתו לריד לשכור רופאים, כיון דזכות הנחבל שרפואתו ממס אין שייך לומר בזה מה שקנה עבד קנה רבו? לא צריכא, דאמדוה לחמשא יומי (ליתן לרופא שכר חמשת הימים) ועבדו ליה סמא חריפא ואתסי בתלתא יומי, מהו דתימא צערא ידידה הוא (וסד"א, צערא לא זכי ליה רחמנא) קמ"ל (דבכל שבח הבא לידו זוכה בו רבו כשורו וחמורו).

תניא א"ר אלעזר, אמרנו לו למאיר (מפני שחבירו הוא אינו קורחו רבי) והלא זכות הוא לעבד שיוצא מתחת ידי רבו לחירות, אמר לנו חוב הוא לו, שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה (כתבו התוס', וא"ת טפי הוה ליה למנקט לפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל וי"ל דלדבריהם קאמר להו דסברי אדרבה הרי מתירו בבת חורין) אמרנו לו והלא מה אם ירצה שלא לזונו ושלל לפרנסו רשאי (נמצא שאינו מפסידו בשחרורו כלום) אמר לנו ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלין בתרומה, וזה אינו אוכל, אבל אשה חוב הוא לה (רבנן קאמרי לה, כלומר בההיא ודאי מודינא) שכן פסלה מן התרומה ומפסידה מן המזונות.

מאי קאמרו ליה, ומאי קא מהדר להו (כלומר תשובה שהשיבם ומה עבד כהן שברח, מה תשובה היא למה שאמרו לו על המזונות) ה"ק להו השבתוני על המזונות [שאינו זנו משלו כתבו התוס' רבנן שהשיבו לו 'ומה אם ירצה שלא לזונו רשאי' היו סבורין דהא דקאמר ר"מ שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה הוי חוב לו לפי שנותן לו הרב מזונות בריוח בשביל שיש תרומה הרבה לכהנים או משום שיש מצוה באכילת תרומה, ומשום הכי מהדרי ליה ומה אם ירצה שלא לזונו, וקאמר להו ר"מ השבתוני על המזונות, מה תשיבוני על התרומה שאפילו לא ירצה הרב לזונו, יש חובה, דמ"מ מוצא העבד לקנות תרומה בזול יותר מן החולין, וגם חולקין לו על הגורן לר"י דאמר (כתובות כח:) חולקין תרומה לעבד אע"פ שאין רבו עמו] מה תשיבוני על התרומה (שהרי כל זמן שלא שחררו הוא חולך ואוכל תרומה בכל מקום בשביל רבו) וכי תימרו (ודאי קבלת שליח זו אינה חוב

עשה עמי ואיני זנך (ביאר באר הגולה מסקנת הגמ' יב.) אבל עבדי נכסי מלוג חייב לזונם (ביאר באר הגולה כמ"ש ברפ"ז דיבמות) (הגה ויש אומרים הא דיכול לומר איני זנך, היינו כשהשנים כתיקונן אבל בשנת בצורת שאין מרחמים עליו, לא. אבל יכול לומר לו צא מעשה ידיך במזונותיך, אעפ"י שאינו מספיקין (ביאר בביאור הגר"א שם לימא כתנאי רשבג"א... אלא הכ"ע... וכרבנן. והרי"ף והרמב"ם השמיטו משום דאוקמוהו דכ"ע אינו יכול לומר... ולא קי"ל כן, אבל תוס' ורא"ש כתבו דאף למסקנא צ"ל כן ועתוס' שם: יו"ד (רסז,כ). ו. הקוטע יד עבד כנעני של חבירו, נותן חמשה דברים לאדון והעבד ניוון מהצדקה, אף על פי שהאדון לוקח השבת, שהרי יכול לומר לו עשה עמי, ואיני זנך. והריפוי, נותן לרפואתו. ואם אמדוהו להתרפאות בה' ימים, ועשו לו סמים חזקים שמיחר להתרפאות ג' ימים, האדון לוקח היתרון אף על פי שהעבד נצטער בסמים החזקים. (הגה וכל שכן אם חבל בו האדון, דפטור) יו"ד (רסז,כא).

משנה האומר תנו גט זה לאשתי (גרסינן במתניתין, ולא גרסינן תן, שלא מסרם ליד שליח בחייו, לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר כתבו התוס' אי גרסי' תן גט זה (משמע שמסר הגט לשליח) אתיא מתני' כר"מ דוקא (שחזר הוא לעבד, ולכן לא זכה השליח לעבד בקבלתו) אי נמי אפי' כרבנן ובגון שאינו מוסר מיד ליד (ביאר הרש"ש ללא אמרין 'תן כזכי' חלל כשמוסר) אלא מראהו לו ומצוה ליתנו והוא לא נטלו עד אחר מיתה אי נמי נטלו לאלתר (רק לא מיד האדון) ואפ"ה לא זכה העבד ונאמר דלא אמרינן תן כזכי אלא כשמוסר לשליח מיד ליד, ואשמעינן במאי דנקט 'זה' דאע"ג שהגט בעין וראוי לינתן בשעה שעושהו שליח והותחל כל כך מחיים, אפ"ה לא יגמרו הדבר לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה. **אבל אור"ת** דל"ג כלל 'זה' דע"כ לא תנא 'זה' במתניתין לשום חידוש. וראייה לכך מדדייק רב זביד בגמרא דמתני' בבריא, דאי בשכ"מ מאי איריא תנו אפילו כתבו נמי (סז חילוק גדול יותר, שאף שעדיין לא כתבו את הגט, יכתבו ויתנו) ואי תנא 'זה' לאשמועינן שום חידוש, אפילו מיירי בשכיב מרע לא ה"ל למימר כתבו (כי כתבו גט זה) יש חילוק, שאפי' שהגט

משועבד ורשות אחרים עליו, וגדול הוא לו זכות של שיחרור משל הפקידא, אבל גר שאין רשות אחרים עליו לא) זילא ליה (זוללה היא בעיניו לזלזל בה לכל תאותו) שכיחא ליה, פריצה ליה (מתנהגת עמו בפריצות).

פסק הש"ע א. האיש עושה שליח להוליך גט לאשתו, וזה נקרא שליח הולכה, ואינו גט, עד שיגיע גט לידה, לפיכך יכול לחזור בו עד שיגיע גט לידה אה"ע (קמא). **ב.** אמר לאחר זכה בגט שחרור זה לעבדי, יצא העבד לחירות אף על פי שלא הגיע ליד העבד. אבל אם אמר תנו גט זה לעבדי, אינו יכול לחזור בו (ביאר באר הגולה כחכמים) ולא יצא העבד לחירות עד שיגיע הגט לידו. לפיכך האומר תנו גט זה לעבדי, לא יתן לאחר מיתה (הגה וי"א דאם נתן הגט ליד השליח ואמר תן לעבדי גט זה, הוי כאילו אמר לו זכה לו (כתב הט"ז הוא דעת רבינו תם דס"ל דבמתנה לא הוה תן כזכי אלא כהולך ולא קנה, מכל מקום כאן קנה במוסר לידו דאז הוה כזכי דמהני אפילו בלא מוסר כן מהני אומר תן במוסר והטעם דשחרור הוה כמו פרעו חוב דאי לאו דעביד ליה טיבותא לא שחררו). יו"ד (רסז,עו). **ג.** אם אין עליו חוב לאחרים, זכה התופס לבע"ח. ודוקא במקום דאיכא פסידא לבע"ח (ביאר באר הגולה רי"ף. שאל"כ היאך יכול לתפוס כלל הרשאה לימא ליה לאו צעל דנחיס לדי אה) כגון שהוא גברא דמפסיד נכסי או שהעני וירד מנכסיו. ואפילו תוך זמן מהניא תפיסה (רא"ש) אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לאו הך תפיסה. ודוקא דנקיט ב"ח שטרא בידיה, דיכול השתא לקיימו (ביאר באר הגולה רמ"ה) אבל אי לית ליה ראייה, והלוה מכחיש, מהדרי ממונא למריה, ולא מצי למימר קבעו לי זמן דמייתינא ראייה חו"מ (קה,ד). ד. הלוה שהייב לשנים או יותר, ואין לו כדי לפרוע לכולם, וקדם אדם א' ותפס מהמטלטלים של לזה כדי לזכות לאחד מבעלי חובות, לא זכה, שכל התופס לבע"ח במקום שיש עליו חוב לאחרים, לא קנה, ואפי' עשאו שליח וכתב לו הרשאה. אבל אפטרופוס קנה, דיד בעלים הוא חו"מ (קה,א). ה. יכול הרב לומר לעבדו

ק"ל (טו.) מצוה לקיים דברי המת, אם כן לוקי מתניתין בבריא משום מצוה לקיים דברי המת וי"ל כיון דחכמים פליגי אר"מ ולית להו מצוה לקיים דברי המת, אע"ג דק"ל בר"מ, לא בעי לאוקמי מתניתין כיחידאה, כדאשכחן לקמן (ל.) דלא מוקי שמואל מתניתין כיחידאה בר' יוסי דאמר עשו שאינו זוכה בזוכה אע"ג דבב"מ (יב.) סבר שמואל כוותיה. ועוד י"ל דלא מצי לאוקמי מתני' משום דמצוה לקיים דברי המת, דאם כן מאי איריא צבורין אפי' אין צבורין נמי, דסבר הגמרא מצוה לקיים דברי המת שייך אפילו במלוה, דבבריא לא חיישינן למנה קבור מדלא פירש. וא"ת ולרב גופיה תיקשי דלוקמא משום דמצוה לקיים דברי המת אפילו אין צבורין ויש לומר דרב לא סבר לה כרבי מאיר אלא בר' יוסי (שאלין מלוא לקיים דברי המת) כדפסיק שמואל בכתובות (סז:) נמי בר' יוסי. ועוד מפרש ר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר שהושלש מתחלה לכך ביד שלישי דומיא דהמשליש מעות לבתו (סט:) ותנו שקל לבני (שם) ובמתני' משמע שלא הושלש לכך מתחלה מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני, ולא דמי להולך מנה לפלוני דלקמן דאמרינן עלה מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דלא תנא 'זה', דהולך מנה לפלוני משמע שפיר בלא זה שמוסר לו באותה שעה להולך יותר מבתנו מנה לפלוני וכן משמע בב"ב (קמט.) גבי איסור גיורא דלא הוי מהני ביה טעמא דמצוה לקיים דברי המת בתריסר אלפי זוזי שהפקיד לרבא לפי שלא הופקדו מתחלה לתתם לרב מרי. ויש לדחוק דשמא לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשהשליש מתרצה ורבא לא היה חפץ להיות שלישי לכך. ועוד אומר ר"ת דבגר לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת, דכל דאיתיה בירושה מצוה לקיים דבריו הואיל ולא פסק כחו מאותו הממון דמכחו יורשין, אבל גר דליתיה בירושה ופסק כחו מממונו אין מצוה לקיים דבריו, וכי האי גוונא אמרינן התם דכל דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע] ואלא בשכיב מרע, מאי איריא צבורין, כי אין צבורין נמי, דהא קי"ל דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו?

א"ר זביד לעולם בבריא, וכדרב הונא אמר רב דאמר, מנה לי בידך תנהו לו לפלוני, במעמד שלשתן קנה (ולקמן מפרש טעמא וצבורין בעינן דסבר רב זביד לא אמר רב קנה אלא בפקדון דקני ליה כל היכא דאיתיה).

רב פפא אמר לעולם בשכ"מ, וכאידך דרב, דאמר רב שכ"מ שאמר תנו מנה לפלוני

קיים לא יתנו אותו ללשכה לאחר מיתתו, וחידוש זה אי אפשר להשמיע (ז'כתבו) ואין לדחות שכוונת רב זביד להוכיח שדיברה המשנה בבריא, שאם המשנה דיברה בשכיב מרע הוה ליה למיתני 'כתבו גט לאשתי ותנו שחרור זה לעבדי' (והיינו לומדים שצטט מרע אין לריך לומר 'תנו' לדי ז'כתבו') דהא כיון דצריך לשנות 'תנו שחרור זה' אין לו לתנא לשנות 'כתבו גט לאשתי' ולהאריך בלשון) שטר שחרור זה לעבדי, ומת לא יתנו לאחר מיתתה (דגיטא לא הוי עד דמטי לידיה וכי מטי לידיה הא מית ליה משחרר ופקעה ליה רשותיה כתבו התוס' וקמ"ל דאין גט לאחר מיתתה, אע"ג דבהדיא תנן לקמן (עב.) דאין גט לאחר מיתתה, **הבא** איצטרך לאשמעינן דאע"ג שמינה המגרש בחייו השליח לא חשיב להיות כמותו אחר מותו כאילו הוא עצמו קיים אלא חשיב גט לאחר מיתתה, והתם אשמעינן דאע"ג שבא הגט ליד האשה מחיים הוי גט אחר מיתתה (כי חלות הגט יחולו לאחר מיתתו הנעל) ואשמעינן נמי לישני דתני התם הוי משמע מחיים והוי משמע אחר מיתתה) תנו מנה לאיש פלוני, ומת, יתנו לאחר מיתתה (כתבו התוס' למאן דמוקי לה בבריא ובמעמד שלשתן א"צ לומר דלדידיה רישא (לעניין גט) נמי איירי במעמד שלשתן ומיירי שהגט כבר בעין, דאם אינו בעין אפי' בממון לא שייך מעמד ג' ואיירי שהאשה רוצה בכך ואשמעינן דלא תקון מעמד ג' בשטר אלא בממון דאין נראה שיחלקו האמוראים ברישא דמתניתין, דמר מוקי לה במעמד שלשתן ומר בכתבו ותנו, אלא בסיפא דוקא פליגי, ומיירי רישא לכולהו בכתבו ותנו, אפי' למאן דמוקי לה בבריא דלא שייך מעמד שלשתן, ואע"ג דלא הוי רישא דומיא דסיפא אין לחוש, דה"נ למאן דמוקי לה בשכיב מרע לא הוי רישא דומיא דסיפא מכל וכל, שהשטר אינו בעולם כשמצוה ליתן, והמנה הוא כבר בעולם, אע"ג דבגמ' מוכח מרישא דסיפא איירי בבריא אלמא בעי דלהוי סיפא דומיא דרישא, היינו משום דאית לן לאוקמי כולהו בחד גברא, אבל מ"מ לא בעי לאשוינהו לגמרי).

(גמרא) אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, והוא (מנה דקתני מתני') שצבורין ומונחין (המעות) בקרן זוית (ואמר מנה זה תנו לפלוני).

במאי עסקינן, אילימא בבריא (מתנות בריא במטלטלין יכול לחזור בו עד שימשוך, ויורשו נמי מצי למיהדר ביה אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים דברי המת) כי צבורין מאי הוי, הא לא משך והקשו התוס', תימא מאי פריך הא

יתנו לאחר מיתה, טעמא דמת (הוא דלא יתנו דאין גט לאחר מיתה) הא מחיים נותנין (ולא צריך תו לאימלוכי ביה) טעמא דאמר תנו (כלומר והא דדייקינן הא מחיים נותנין טעמא דאמר מעיקרא תנו כדקתני תנו גט לאשתי) הא לא אמר תנו (אלא כתבו) אין נותנין, ושכיב מרע אע"ג דלא אמר תנו (אלא כתבו) נותנין (כרבי שמעון שזורי) דתנן, בראשונה היו אומרים היוצא בקולר (ליהרג) ואמר כתבו גט לאשתי (כדי שלא תזקק ליבם) הרי אלו יכתבו ויתנו (דמתוך שהוא בחול על נפשו לא גמר למילתיה, ומיהו כתבו ותנו הוה דעתיה) חזרו לומר אף המפרש (ביום) והיוצא בשיירא (למדבר) רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן (שכיב מרע).

מתקיף לה רב אשי ומאן נימא לן דמשנה רבי שמעון שזורי היא, דלמא רבנן היא.

גופא, אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לו לפלוני, במעמד שלשתן [שהיו שם המפקד, הנפקד (זה שהיה הפקדון אללו) והמקבל קנה (כתבו התוס'), אומרים ריב"א ור"ת דבמעמד ג' קנה בעל כרחו של לוח או של נפקד, דאי לא קני אלא מרצונו למאן דאמר דוקא בפקדון קנה למה הוצרכו לתקן מעמד ג' יאמר לו זכי. ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן מעמד ג' באופן שאין הפקדון ביד הנפקד אלא ביד אחרים דלא יועיל אם יאמר זכי, ועוד אף כשאין הפקדון ביד הנפקד יקנה באודיתא כדאמר (ב"ב דף קמט.) אדחכי נפקא אודיתא מבי איסור גיורא, אלא נראה להם דאפי' בעל כרחו של נפקד קני, וכן גבי איסור גיורא דקאמר רבא היכי ליקנינהו רב מרי להני זוזי אי במעמד ג' לא אזלינא משמע דאם היה הולך היה קונה בע"כ, ואין לומר אם היה הולך שם היה מתרצה לפי שהיה מתבייש בפני איסור לומר אין רצוני, דאם כן בלא מעמד שלשתן הוה ליה למימר לא אזילנא שלא יאמר לו זכה כי מסתמא היה הפקדון ביד רבא. ומיהו להווא טעמא דמפרש בסמוך בההיא הנאה דקא משתניא ליה ממלוה... משמע דלא קני אלא מדעתו, אלא דבלאו הכי מפיך ליה מההוא טעמא. עוד כתבו התוס', אומר ר"ת דאע"ג דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול, מכר או נתן במתנה במעמד שלשתן אינו יכול למחול, וכן משמע בקדושין (מת. הנידון שם צמקש צמלוה) דקאמר במלוה בשטר פליגי בדשמואל (לדאמר המוכר שטר חוב

מנכסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין, חיישינן שמא מנה קבור (יש לו בקרקע) קאמר [וההוא הוא דיהב ליה כתבו התוס', אית ספרים דגרסי שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי נותני, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין. מפרש ר"י דה"פ דכשאמר 'מנכסי' נותנין אפי' אמר מנה סתם ולא חיישינן למנה קבור כיון שמצוה לתת לו משלו רוצה שיתנו מ"מ, והא דקתני 'מנה זה' נותנין כשאינו מצוה לתת לו משלו אלא שמודה ואומר תנו מנה לפלוני פקדון שיש לו ביד, ולכך במנה סתם אין נותנין דלמא מנה קבור קאמר שמודה שהוא של פלוני ומתני' איירי בפקדון ולהכי בעינן צבורין דכלא צבורין חיישינן למנה קבור. וא"ת ואמאי אוקי רב בפקדון לוקמי במתנה כדמשמע לשון תנו ואפי' באין צבורין וי"ל דהא כבר אשמעינן בב"ב (קנא.) דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, אבל בפקדון אשמעינן דלא חיישינן שמא שלא להשביע את בניו אומר כן דכיון שאומר תנו הודאה גמורה היא. אכן קשה לר"י על זה דא"כ אמאי מוקי לה בשכיב מרע, בבריא נמי מצי לאוקמי בכה"ג, ופ"ת דלא חיישינן למנה קבור אלא בשכ"מ לפי שלא היה יכול לפרש מנה קבור ממורד חלו, אבל בבריא מדלא פירש אינו מקפיד מאיזה יתנו לו, א"כ לוקמא בבריא ואפי' באין צבורין לכן נראה דלא גרסינן 'מנכסי נותני' (אלא כהגיסא) סלפנינו צלי מילת 'נותני' אלא אפי' במתנה חיישינן למנה קבור אלא גרסינן 'מנכסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין'. והלכתא לקבורה לא חיישינן.

רב פפא (ס"ל דמיירי צכ"מ) מאי טעמא לא אמר כרב זביד (ס"ל דמיירי צכ"מ)? [דף יג ע"ב] קסבר רב פפא כי אמר רב (במעמד שלשתן קנה) לא שנא במלוה (ואע"ג דלהוצאה ניתנה ואינה בעין הלכך לא בעינן צבורין, אי במעמד שלשתן קמיירי מתני') ולא שנא בפקדון (כתבו התוס', וא"ת ולרב פפא, ורב גופיה אמאי לא אוקי מתני' במעמד שלשתן ואפי' אין צבורין, וכי תימא משום דלא משמע ליה לישנא דמתני' במעמד שלשתן, אם כן מהאי טעמא הוה ליה למימר דרב פפא לא אמר כרב זביד וי"ל אע"ג דמתני' לא משמע ליה לרב במעמד ג', מ"מ מדאתא רב פפא לאיפלוגי ארב זביד משמע שיש לו כח ומעם דבשום ענין לא מפרשא מילתא דרב משום מעמד שלשתן).

רב זביד (ס"ל דמיירי צכ"מ) מ"מ לא אמר כרב פפא (ס"ל דמיירי צכ"מ)? לא מיתוקמא משנה בשכיב מרע. ממאי, מדקתני האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, ומת לא

במלוה. אתמר נמי, אמר שמואל משמיה דלוי מלוה לי בידך תנהו לו לפלוני, במעמד שלשתן קנה. וטעמא מאי (במלוה קנה הא ליתא בעינא דלקנייה)? אמר אמימר נעשה כאומר לו (לוה למלוה) בשעת מתן מעות (דהלואה) שעבדנא לך לדידך ולכל דאתו מחמתך (הלכך כי א"ל תנהו לפלוני איגלאי מילתא דמשעת מתן מעות אשתעבד ליה).

א"ל רב אשי לאמימר אלא מעתה, הקנה (מלוה זו) לנולדים [שזה המקבל נולד לאחר אותה הלואה ביארו התוס' פי' 'הקנה לנולדים' במעמד שלשה שלא נולדו עדיין בשעת מתן מעות הכי נמי דלא קנו] דלא הוו בשעת מתן מעות, הכי נמי דלא קנו (דכיון דטעמא משום שעבודא דקביל עליה לזה בשעת הלואה לאישתעבודי להאי דאתי מחמתיה הוא, ואיהו לא היה בעולם בההיא שעתא לא קני) דאפילו לר"מ, דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (כגון מוכר פירות דקל או מה שתעלה מצודתי) ה"מ לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא וזה הרי אינו נכון, לפי שלא מאלנו חילוק מעין זה צמעמד שלשתן. כתבו התוס' הך סוגיא אליבא דרב הונא קיימא דאית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא לדבר שלא בא לעולם (סהי צסוגיא כתוב שאי אפשר להקנות לנולדים אף לר"מ, אף שצפרות דקל אפשר להקנות) דביבמות (צג). אית ליה גבי פירות דקל (שהקנה לפני שצאו לעולם...) משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו. ובב"ב (קמב.) קאמר רב הונא דהמזכה לעובר אף לכשתלד לא קנה, ורב נחמן הוי איפכא מדרב הונא דאית ליה התם לכשתלד קנה, וביבמות (צג). קאמר רב נחמן אף משבאו לעולם יכול לחזור בו. וא"ת מהיכא שמעינן ליה לר' מאיר דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו מההיא דקתני (צג): לאחר שתתגיירי ושתשתחררי מקודשת (הרי שכול לקדש וכן לקנות דבר שלא בא לעולם) מההיא גופא שמעינן נמי דאדם מקנה לדבר שלא בא לעולם דהא קתני לאחר שאתגייר לאחר שאשתחרר דמקודשת (שהמקדש קונה אף שהוא עדיין אינו צעולם). ויש לומר דעובד כוכבים ועבד איתנהו בעולם אלא שמחוסרים גירות ושחרור ולא דמו לנולדים דליתנהו בעולם כלל, ואע"ג דילפינן מינה דאדם מקנה לר"מ פירות דקל ולא מפלגינן (צין גויה שקיימת צעולם, לצין פירות דקל שעדיין לא הגיעו לעולם) היינו משום דאית לן למימר דקאי בשיטתיה דרבי אלעזר בן יעקב דאמר (קידושין סב):

לחזירו, וחזר המלוה ומחלו לחוב, הרי זה מחול (דמ"ד מקודשת לית ליה דשמואל (כיון שאין הצעל יכול למחול על החוב אחרי שמכרו) ומר אית ליה דשמואל, ואיבעית אימא כולי עלמא אית להו דשמואל ובאשה סמכה דעתה קמיפלגי, מ"ד מקודשת סבר דסמכה דעתה דלא שביק לדידה ומחיל לאחרני, וכי קאמר במלוה על פה פליגי בדבר הונא אי קנה במעמד ג' במלוה. משמע דאי אית להו דרב הונא אף במלוה לכולי עלמא מקודשת, ואי יכול למחול אמאי מקודשת למאן דאית ליה גבי מלוה בשטר דלא סמכה דעתה, ואמאי לא מסיק ואיבעית אימא כולי עלמא קנה במלוה אפילו מלוה על פה ובאשה סמכה דעתה פליגי כדמסיק אדשמואל אמלוה בשטר, אלא משמע דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול. וא"ת בב"ק (פט.) גבי היא שחבלה באחרים דפריך ותזבין כתובתה בטובת הנאה ומשני כל לגבי בעלה ודאי מחלה, והשתא אכתי תמכור במעמד שלשתן דאז לא תוכל למחול, דאע"ג דהבעל ודאי לא יתרצה הא פרישית דאפי' בעל כרחו קני, ועוד גבי שחבלה בבעלה תמכור במעמד ג' דשם יתרצה הבעל כדי לגבות חבלתו. וכן בב"מ (יט:) גבי מצא שובר דפריך בזמן שהאשה מודה אמאי יחזיר לבעל ניהוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי... ומשני ש"מ איתא לדשמואל, והשתא ניהוש דלמא מכרה במעמד ג' דאינה יכולה למחול. וי"ל דלא תקינו מעמד ג' בכתובה דאפשר שלא תבא לידי גבייה לעולם ועי"ל דהתם גבי שובר אין לחוש כלל דשמא מכרה במעמד שלשתן, דאם אין עדים שמכרה א"כ הבעל והאשה יכפרו המכירה, ואם יש עדים ואומרים שהבעל נתרצה או אפילו שתק ודאי השובר שקר, ואם מיחה אז מוכח שהשובר אמת וליכא למיחש דלמא כתבה ליתן בניסן. עוד כתבו, אומר ר"ת דלא תקינו מעמד שלשתן בעובד כוכבים. אם הנפקד או הלוח עובד כוכבים ואמר ליה ישראל (המלוה או המפקד אומר ללוה או לנפקד העכו"ס) תנהו (מה שאתה חייב לי, או את הפקדון שהפקדתי לך) לישראל אחר לא קנה, כיון דאפילו אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעובד כוכבים, ה"ה במעמד ג' לא קנה. ואם המקבל עובד כוכבים ואמר לישראל תנהו לפלוני עובד כוכבים כל זמן שאינו חוזר בו יתן אפי' אמר ליה בלא מעמד ג', אבל אם חוזר בו לא יתן לעובד כוכבים אפי' אם אמר לו במעמד ג', אם לא שאינו יכול להשטמ מן העובד כוכבים/ ואם הנותן עובד כוכבים נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו על ידי מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא, כל שכן ממונ העובד כוכבים, ועוד דבדיניהם דיינינן ליה שאמרינן לו לעובד כוכבים כך דינכם כדאמרי' בב"ק (קיג.).

אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בפקדון, אבל במלוה לא. והאלקים, אמר רב אפילו

דלא הדרנא בי (השתא ס"ד דהכי אמר ליה בפניו אני מבטיחך שלא אחזור בי). (ופרכינן...) מכלל דאי בעי הדר ביה, מצי הדר ביה (בתמיהה)? ה"ק דברים הללו לא ניתנו לחזרה (כיון דבאפיה קאמינא לך דתיתביה ניהליה תו לא מצי הדרנא בי).

הא אמר רב חדא זימנא (ולמה ליה למימר דלא מצינא הדרנא) דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנחו לו לפלוני, במעמד שלשתן קנה? אי מההיא, הוה אמינא הני מילי (דבעינן בפניו) מתנה מרובה (כגון מנה) אבל מתנה מועטת לא ליבעי בפניו (חקשה אילת השחר מה היתה ההוא אמינא בגמרא, שבמתנה מועטת מועיל להקנות למקבל אפילו שלא בפניו. והרי כל עיקרו של דין 'מעמד שלושתן' הינו תקנת חכמים אשר אין בה טעם, ומניין לגמרא לחדש שבמתנה מועטת יועיל אפילו שלא בפניו) קמ"ל [להכי איצטריך למימר באפיה קאמינא לך לאשמועינן דקבא דמוריקא דמתנה מועטת היא בעיא נמי באפיה כתבו התוס', וא"ת הא נמי שמעינן לה דאמר רב בב"מ (מט.) דברים אין בהן משום חיסור אמנה (אס לא יקיים) ומדמי התם מתנה מועטת למכר דליכא מעות בהדי דברים (א"כ מתבאר שלעצת רב צמחנה מועטת אין חייב לקיים דכיון די"ל דחכא שאומר לנפקד או לבעל חוב שיתן לו, סלקא דעתין דקני טפי מכשאמר מתנה אני נותן לך].

הנחו גינאי (בעלי גינה מוכרי ירק) דעביד חושבנא בהדי הדדי, פש חמש איסתרי זוזי (סילעי מדינה, סתם 'איסתרי' סלע צורי 'איסתרי זוזי' סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר) גבי חד מנייהו, אמרי ליה יהבינהו ניהליה למרי ארעא באפי מרי ארעא (אאמרו ליה קאי, כלומר, אמרו ליה באפי מרי ארעא יהבינהו ניהליה למרי ארעא) וקנה מיניה. לסוף אזל עבד חושבנא בין דיליה לנפשיה, לא פש גביה ולא מידי [כתבו התוס', פר"ח וכן ר"ת שהיו בעלי דינין מודים לו או היה הדבר ידוע בעדות ברורה דלא פש גביה מידי. ומשמע מדבריהם דמנפשיה אין נאמן לומר טעיתי במה שהודיתי אע"ג דאית ליה מיגו, דאי בעי אמר חזרתי ופרעתי. וכן משמע מהא דתנן בשבועות (לח:) מנה לי בידך, אמר ליה הן, למחר אמר ליה תנחו

האומר פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו התלושין לכשיביאו שלישי ויתלשו דבריו קיימין וביאר המהר"ם מלחך שר' מאיר קאי בשיטתיה דראב"י קלף צענין מקנה דבר שלא בלעולם כגון בלאחר שנתגיירו... סברא הוא סלגמרי ס"ל כראב"י וכיון דאשכחן דראב"י סבר דקנה אף בפירות ערוגה אית לן למימר דר"מ ס"ל ג"כ כוותיה, אבל במקנה לדבר שלא בלעולם לא אשכחן בהדיא תנא דקאי בשיטתיה דס"ל שקנה אפילו לדבר שלא בלעולם ממנו?]

אלא א"ר אשי [דף יד ע"א] בההיא הנאה דקא משתניא (שהשתנה) ליה (האי מלוה לגבי האי, מ... מלוה ישנה למלוה חדשה) (ונוח לו לדחות הפרעון זמן ארוך) גמר (השתא בשעת אמירה) ומשעביד נפשיה (בלב שלם להאי ומינתיק מקמא).

א"ל הונא מר בריה דרב נחמיה לרב אשי אלא מעתה, כגון הני דבי בר אלישיב [אם היה מקבל זה אדם חזק שאינו ממתין (אינו מוכן להאריך לו את זמן ההלוואה) כגון הני...] דכפתי ושקלי לאלתר, ה"נ דלא קנו, וכי תימא ה"נ, א"כ נתת דברך לשיעורין.

אלא אמר מר זוטרא, הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא [כאילו קבלה משה הלכה מסיני שאין צריך לתת בה טעם ביארו התוס' פי' מה שמועיל לקנות. אבל טעם יש למה תקנו חכמים מעמד שלשתן, תקנו שלא יצטרך לטרוח ולעשות קניינים, ובהכותב נכסיו לאשתו משום דלא שביק לבריה ויחייב לאחריני ואין דרך לעשות כן אלא לחלק לה כבוד ולמנותה אפיטרופיא, ומשיא אשה לבנו כשהאב מסיר כל מה שיש לו מן הבית סמכא עליה דעתא דבן כדמפרש בב"ב (קמד.) חדא הא, ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפיטרופיא (להכניס ולהוציא ואע"פ שכתבו לה בלשון מתנה לא קנאתן, ואין טעם בדבר אלא כך תקנו והפקר ב"ד היה הפקר) ואידך, דאמר רב חנניא המשיא אשה לבנו גדול בבית (בית מיוחד שאינו דר בה אלא עשאו לו לבית חתנות) קנאו.

א"ל רב לרב אחא ברדלא קבא דמוריקא אית לי גבך יהביה לפלוני, באפיה קאמינא לך

יד. - יד:

הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי, תן מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי חייב באחריותו, ואם בא לחזור אינו חוזר.

פקדון, לימא ליה (האי משלח) אין רצונו (של מפקיד) שיחא פקדונו ביד אחר [דהכי קי"ל (כט.) וכיון דאין רצונו אשתכח דחוב הוא לו ואין חבין לו לאדם אלא בפניו, ואמאי אינו חוזר האי לאו זכי הוא?] א"ר זירא כשהוחזק (משלח זה) כפרן (בפקדון, דאנן סהדי דניחא ליה לבעליו שיצא מתחת ידו).

רב ששת הוה ליה אשרתא דסרבלי במחוזא (הקפה שנתן סרבלי באשראי לתת לו המעות לזמן קבוע) א"ל לרב יוסף בר חמא בהדי דאתית אייתינהו ניהלי. אזל, יהבינהו ליה. אמרי ליה ניקני מינך (אונסא דאורחא דאי מיתנסי מינך לא ליהדר לתובען) אמר להו אין (כן אעשה) לסוף אישתמיט להו (כתבו התוס' משמע דבדין לא היו יכולין לכופו להחזיר אע"ג דלא הוחזקו כפרנים היינו משום דאמת היה שהוא שלוחו ולא מצי אמר אין רצונו שיחא פקדונו ביד אחר). כי אתא לגביה, אמר ליה שפיר עבדת דלא שוית נפשך עבד לזה לאיש מלוה (שלא שיעבדת עצמך על חנם ותהיה עבד). לישנא אחרינא שפיר עבדת, עבד לזה לאיש מלוה (כלומר שפיר עבדת דאשתמטת לפי שהן לוים ועבדים לי להביאו לי באחריותן).

ר' אחי בר' יאשיה הוה ליה איספקא (כלי) דכספא בנהרדעא, [דף יד ע"ב] אמר להו לר' דוסתאי ב"ר ינאי ולר' יוסי בר כיפר בהדי דאתיתו אתיוה ניהלי. אזול, יהביה ניהליה. אמרי להו נקני מיניכו, אמרי להו לא (כדאמרינן לעיל אם בא לחזור אינו חוזר). אמרי להו אהדריה ניהלן, ר' דוסתאי ברבי ינאי אמר להו אין, ר' יוסי בר כיפר אמר להו לא. הוּו קא מצערו ליה, א"ל (לר' דוסתאי) חזי מר היכי קא עביד (דלא קמהדר לן) אמר להו טב רמו ליה (הרבה הכוהו לשון מורי, ל"א טב רמו ליה יפה ראויות המכות הללו). כי אתו לגביה, א"ל חזי מר, לא מיסתייה

לי, אם אמר נתתיו לך פטור, אין לך בידי חייב, ומפרש טעמא בב"ב (ו.) משום דכל האומר לא לזיתי כאומר לא פרעתי דמי, ואמאי לא מהימן לומר לו אין לך בידי שטעיתי שהייתי סבור להיות חייב ואיני חייב כלום מיגו דאי בעי אמר פרעתי אח"כ, אלא משמע דבמגו לא מהימן לומר שטעה (הטעם שלא נאמן בלא הכח"ס שאין אדם מודה שחייב עד שזכיר יפה, ולכן לא נאמן לסתור סולתו) [[אתא לקמיה דרב נחמן, א"ל מאי איעביד לך? חדא, דאמר רב הונא אמר רב (כתבו התוס' ר"נ סלקא דעתיה שהיה חוזר בו ולא משום דלא פש גביה מיד) ועוד, הא קנו מינך. א"ל רבא ואטו האי מי קאמר לא יהבינא, דליכא גבאי קאמר, א"ל א"כ, קנין בטעות הוא, וכל קנין בטעות חוזר.

איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו, אמר רב חייב (המשלח הזה) באחריותו (אם יאנסו מיד שלוח זה) ואם בא לחזור (ולומר תחזירם לי שמא יאנסו ממך בדרך) אינו חוזר ושמואל אמר מתוך שחייב (המשלח) באחריותו, אם בא לחזור חוזר.

לימא בהא קמיפלג, דמר (כז) סבר הולך כזכי דמי (הלכך אינו חוזר, ומיהו חייב באחריותו שהמלוה לא צווהו למוסרם לזה) ומר (שמואל) סבר הולך לאו כזכי דמי (כתבו התוס' והשתא סבור שאותו טעם שאומר שמואל מתוך שחייב באחריותו חוזר לא עיקר טעם הוא, וכח"ג אשכחן לקמן (כת.) בהחיא דהלוקח יין מבין הכותים דמעיקרא בעי למימר דטעמא דרבי יהודה משום דלית ליה ברירה אע"ג דקתני (כו.) אמרו לו לר' מאיר אי אתה מודה שמא יבקע הנוד... וכנהנה רבות)?

לא, דכ"ע הולך כזכי דמי (פירש רש"י כלומר בעלמא הולך כזכי דמי ואם היו במתנה דליכא אחריות מודה שמואל דאינו חוזר הביאו התוס' את פירוש רש"י וחקשו דאין נראה, דבמתנה אין הולך כזכי כדפרישית לעיל (יב.) אלא י"ל דכשפטרו מלוה מן האחריות או בגט שחרור מודה שמואל דאינו חוזר) והכא בהא קמיפלג, מ"ם לא אמרינן מיגו, ומר (שמואל) סבר אמרינן מיגו (מתוך שחייב באחריות אם בא לחזור חוזר).

תניא כוותיה דרב הולך מנה לפלוני שאני חייב לו (או לשון) תן מנה לפלוני שאני חייב לו,

יד:

רב פפא אמר הא והא בבריא (והולך ידיה לאו כזכי דמי) הא דמית מקבל בחיי נותן (יחזרו למשלח דלא זכה בהן מקבל ואפילו מת הנותן בחזירת השליח אין כאן משום מצוה לקיים דברי המת שקודם מיתתו במלו דבריו משעת מיתת המקבל) הא (דקתני ליורשי מי שנשתלחו לו) דמית נותן (לאחר שמסרן לשליח מת ועדיין מקבל חי הלכך משעת מיתת הנותן זכה בהם המקבל משום דמצוה לקיים דברי המת ואפילו היה בריא) בחיי מקבל.

לימא, הולך כזכי תנאי היא, דתניא הולך מנה לפלוני, והלך ובקשו ולא מצאו (הפנינו ה"ן והשג"א שמת) יחזרו למשלח, מת משלח ר' נתן ור' יעקב אמרו יחזרו ליורשי משלח, ויש אומרים ליורשי מי שנשתלחו לו, ר' יהודה הנשיא אמר משום ר' יעקב שאמר משום ר"מ מצוה לקיים דברי המת, וחכ"א יחלוקו, וכאן אמרו (בבבלי) כל מה שירצה שליח יעשה (לפי מה שראה בדעתו של משלח אם היתה עינו יפה במתנה זו ואוהב את המקבל ואת בניו) א"ר שמעון הנשיא על ידי היה מעשה, ואמרו יחזרו ליורשי משלח.

מאי לאו בהא קמיפלגי, דת"ק (דלא איירי במת משלח ואמר יחזרו למשלח) סבר הולך לאו כזכי (אבל אם מת משלח לא ידעינן מאי קאמר בה) ור' נתן ור' יעקב נמי הולך לאו כזכי (הוסיפו על דבריו ואמרו...) ואף על גב דמית, לא אמרינן (בבריא) מצוה לקיים דברי המת ויש אומרים הולך כזכי (ופליגי אפילו לא מת משלח, ואמילתיה דת"ק קאי, תדע דמדקאמר רבי יהודה הנשיא מצוה לקיים דברי המת ש"מ שמעינהו ליש אומרים דתלו מעמייהו בהולך כזכי דמי ואפי' לא מת משלח, ואמר איהו דוקא מת דמצוה לקיים דבריו אבל לא מת לא, דהולך לאו כזכי דמי) ר' יהודה הנשיא אמר משום ר' יעקב שאמר משום ר' מאיר הולך לאו כזכי וכתבו התוס' ואע"ג דרבי אית ליה לקמן (סג.) הולך ותן לה זכה לה

דלא סייען, אלא אמר להו נמי טב רמו ליה, א"ל אמאי תיעבד הכי (שנתרצית להחזיר מיד) א"ל אותן בני אדם הן אמה (אנשי מדות גבוהים בקומה) וכובען אמה (אף מלבושיהן מאויימים משאר בני אדם) ומדברין מחצייהן (כלומר קולן עבה ונראה הדיבור יוצא מטיבורן) ושמותיהן מבוחלין, ארדא וארטא ופילי בריש, אומרינן כפותו כופתין, אומרינן הרוגו הורגין, אילו הרגו את דוסתאי, מי נתן לינאי אבא בר כמותי, א"ל בני אדם הללו קרובים למלכות הן, א"ל הן. יש להן סוסים ופרדים שרצים אחריהן, א"ל הן. א"ל אי הכי שפיר עבדת.

הולך מנה לפלוני, והלך ובקשו ולא מצאו (שמת) תני חדא יחזרו למשלח ותניא אידך ליורשי מי שנשתלחו לו. לימא בהא קמיפלגי, דמר (תניא חידד) סבר הולך כזכי (וכיון שזכה בהן בחיי ינתנו ליורשיו) ומר (תני חידד) סבר הולך לאו כזכי?

אמר ר' אבא בר ממל דכ"ע הולך לאו כזכי, ולא קשיא הא בבריא (יחזרו למשלח דהולך לאו כזכי דמי וזה לא שלחו אלא למקבל ולא ליורשיו) הא בשכיב מרע (שכל זמן שלא חזר בו דבריו ככתובים וכמסורים והולך ידיה זכי הוא ויתנם ליורשי מי שנשתלחו לו שהרי זכה אביהן בחיינו כתבו התוס', אורי' אע"ג דמת מקבל בחיי נותן ולא קני אלא אחר מיתת נותן, אפ"ה קנו יורשין דדעת נותן הוא דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות שיזכה המקבל אחר מיתתו או הוא או יורשיו ואפי' לא נולדו יורשי מקבל עד אחר מיתת נותן קנו אפי' למ"ד המזכה לעובר לא קנה דדברי שכיב מרע כשמת כמסורים למקבל משעת נתינת שכיב מרע או אמירתו).

רב זביד אמר הא והא בשכיב מרע (דהולך ידיה זכי הוא) הא דאיתיה למקבל (בעולם) בשעת מתן מעות (ושליח זכה בהן מיד וכשמת זכו יורשיו מכחו) הא דליתיה למקבל בשעת מתן מעות (שכבר מת וזה לא היה יודע נמצאת זכיה בטעות ולא קנו יורשין).

דבריו קיימים, אלא ודאי ג' מחלוקת בדבר (א. ר' אלעזר
ג. המסנה זלעת ר' אליעזר ג. ר"מ זלעת ר' אליעזר)
וחכמים אומרים אלו ואלו נקנין באמירה,
אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה
חולה, ואמרה תינתן [דף טו ע"א] כבינתי
(לעז"ז לש"י סיכה) לבתי והיא בשנים עשר מנה,
ומתה, וקיימו חכמים את דבריה, אמר להם
בני רוכל תקברם אמם (קללה היא כלומר לא
יעלו על לב ולא יזכרו בבית המדרש לראיה
לפי שרשעים היו שהיו מקיימין קוצים בכרם,
ולר"א כלאים נינהו ולא נלמד מהן ראיה לפי
שלא דקדקו בהן איך היתה אותה צואה
שמתוך שהיו רשעים לא הזכירו בבהמ"ד).

ת"ק כר"א (דאמר שכיב מרע ובריא שוים
הלכך הולך ידיה לאו כזכי דמי) ור' נתן ור'
יעקב נמי כר"א, אע"ג דמית, לא אמרינן
מצוה לקיים דברי המת, ויש אומרים כרבנן
(דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי
ואפי' לא מת משלח נמי יתנו ליורשי מקבל
כל זמן שלא חזר משלח מדבריו) ור' יהודה
הנשיא שאמר משום ר"מ כר"א (מדתלו
מעמא במיתה הא אם לא מת יחזרו לו),
מיהו היכא דמית, אמרינן מצוה לקיים דברי
המת (כתבו התוס' פירוש היכא דמת נותן קודם
שמת המקבל אבל דברי שכיב מרע כמסורין דמו אפילו
מת מקבל ברישא כדפירשנו לעיל) וחכמים אומרים
יחלוקו מספקא להו (אי כר"א אי כרבנן
והיכא דמית נמי מספקא להו אי מצוה לקיים
דברי המת או לא) וכאן אמרו שודא עדיף,
ור"ש הנשיא מעשה אתא לאשמועינן.

אבעיא להו ר"ש הנשיא, נשיא הוא או
משמיה דנשיא קאמר [כתבו התוס' לפי שלא
מצינו שהיה נשיא קבעי שמא חיסר התנא מדבריו
והיה לו לשנות 'אמר ר"ש - הנשיא אומר' ופשיט מרב
יוסף ודחי עדיין תבעי הנשיא אומר או דקאמר משמיה
דנשיא, דשמא לישנא דבריייתא נקט רב יוסף ומצינו
שהתנא שונה כענין זה (שמחסר זכריו) בב"ק (לט: ר'
יעקב משלם חצי נזק (מחסר תצת 'אומר') ופריך ר'
יעקב מאי עבידתיה? ת"ש, דאמר רב יוסף
הלכה כר"ש הנשיא. ועדיין תיבעי לך, נשיא
הוא, או דקאמר משמיה דנשיא? תיקו.

התקבל לה רצה לחזור לא יחזור דהולך ותן כזכי התם
משום שאמר השליח אשתך אמרה התקבל לי גמי
דמסתמא על דעת כן נותן לו כל זמן שאינו אומר
בהדיא אי אפשי שתקבל להן מיהו היכא דמית,
אמרינן מצוה לקיים דברי המת וחכמים
אומרים יחלוקו (כתבו התוס' כל תיקו שבש"ס
מפרש בשערים דרבינו האי דחולקים ואין נראה לר"י
אלא היכא דאשכחן בהדיא יחלוקו, דאדרבה אומרים
אוקי ממונא בחזקת מריה) מספקא להו (אי כזכי
דמי אי לא ואי מצוה לקיים אי לא) וכאן
אמרו שודא (ראות עיניו של שליח) עדיף
[מחלוקה במילתא דמספקא כתבו התוס', מכאן
מדקדק ר"ת דאין לפרש שודא כמו שפי' רש"י
בכתובות (פה:) גבי שניהם קרובים שניהם שכנים
שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני דהיינו שידקדק
הדיין את מי היה אוהב יותר ולמי היה בדעתו ליתן,
וכאן נמי פירש רש"י כמו התם אלא יתן הדיין למי
שירצה כי הכא דקאמר מה שירצה שליח יעשה וקרי
ליה שודא. ורבי שמעון הנשיא, מעשה אתא
לאשמועינן?

לא, בבריא דכולי עלמא לא פליגי (דלאו כזכי
דמי) והכא במאי עסקינן בשכיב מרע,
ובפלוגתא דר' אלעזר (דמשוי ליה לשכיב
מרע כבריא) ורבנן קמיפלגי, דתנן המחלק
נכסיו על פיו (על פי צואתו מחלק נכסיו
לבניו ולא כשאר המורשים שחולקים
היורשים בשוה) ר' אלעזר אומר אחד בריא
ואחד מסוכן, נכסים שיש להן אחריות נקנין
בכסף ובשטר ובחזקה (שבכך הן נקנים מן
הבריא ושכ"מ נמי לרבי אלעזר אי לאו
אקנינהו בהכי לא מיקנו) ושאין להן אחריות
אין נקנין אלא במשיכה (כתבו התוס' אור"ת דר'
אלעזר גרס, דבסיפא (המשך המסנה) פליגי רבי אלעזר
ורבי יהושע ר' אלעזר אומר בשבת דבריו קיימין אבל
לא בחול ורבי יהושע... אבל ברישא פליגי בין בחול בין
בשבת מדלא ערבינהו, ועוד מדפרכי רבנן לרבי אלעזר
מאימן של בני רוכל, דלמא בשבת היה דמודה בה ר'
אלעזר, ועוד דקאמר התם קונים משכיב מרע ואפי'
בשבת ולא לחוש לדברי ר' אלעזר, ואי אדר' אלעזר
קאי הא מודה הוא בשבת דדבריו קיימים, ואע"ג דר"מ
קאמר התם דלר' אלעזר בחול דבריו קיימים ולא
בשבת, התם לא קאי אר"מ בדעת ר' אלעזר אלא
אמתניתין, ועוד דאמר הכא דר"מ כר"א והולך מנה
משמע דבחול מיירי, ור"מ אית ליה התם דלר"א בחול

דוקא כשהוחזק הנפקד כפרן, דאז זכות למפקיד שתצא מתחת ידו. אבל לא הוחזק כפרן, יכול הוא לחזור וליטול (ביאר באר הגולה משום דא"א רוצה שיהא פקדונו ביד אחר, שם בגמרא) ואי שווייה מריה דפקדון שליח להביא לו, כיון דגלי דעתיה דניחא ליה דליתביה ליה, אם בא לחזור אינו חוזר. ואפילו בממציא לו שליח, דלא מיפטר בהכי שומר מאחריות, או אפילו לא ממצי ליה שליח, אלא דשליח מהימן גבי מפקיד ובכל יומא הוה מפקיד גביה, אם בא לחזור אינו חוזר חו"מ (קכה, ב). ז. ואם שכיב מרע היה הנותן, אם בשעה שנתן המנה לשליח כבר מת מקבל, יחזיר ליורשי משלח. אבל אם היה חי המקבל בשעה שנתן המנה לשליח, יתן ליורשי מקבל (ביאר באר הגולה כאוקימתא דרב זביד שם וכ"כ הריף והרא"ש והרמב"ם דס"ל דכל הני אוקימתא לא פליגי אהדדי לענין דינא אלא מר מוקי לה הכי ומר הכי) אפילו אם מת המקבל בחיי נותן (ביאר באר הגולה תוס') ואפילו נולדו יורשי מקבל אחר מיתת נותן, משום דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו, ואין הנותן יכול לחזור בו כל זמן שלא עמד. ואם עמד חוזר, אפילו אם בא כבר ליד המקבל חו"מ (קכה, ט). ח. ראובן שאמר לשמעון הולך מנה ללוי שאני נותן לו מתנה, והלך שמעון ליתנו ללוי, ומצאו שמת, אם בריא היה הנותן, ומת בחיי מקבל, יתן ליורשי מקבל, דמצוה לקיים דברי המת. ואם מת מקבל בחיי נותן, אף על פי שאחר כך מת הנותן, יחזיר ליורשי משלח חו"מ (קכה, ח). ט. מתנת שכיב מרע אין צריך להקנותה בשום אחד מדרכי ההקנאה, שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו... חו"מ (רנ, א).

פרק המביא גט בתרא

משנה המביא גט ממדינת הים, ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם, בפני נחתם אבל לא בפני נכתב, בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו (אחד מן העדים), בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול וכתבו התוס' בגמ' משמע (דלא כמו שמופיע לפנינו במשנה) שגורסים קודם כל את

גופא, אמר רב יוסף הלכה כר"ש הנשיא (יחזרו ליורשי משלח). והא קי"ל דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו? רב יוסף מוקי לה בבריא. והא ליורשי משלח קאמר, וקי"ל מצוה לקיים דברי המת? תני (במילתיה דר"ש) יחזרו למשלח (ולא תתני ליורשי משלח דבלא מת עסקינן).

פסק הש"ע א. ...השולח גט לאשתו אינו גט עד שיגיע לידה... ואם מת קודם שיגיע, אין גט לאחר מיתה אה"ע (קמא, נח). ב. אמר לאחר זכה בגט שחרור זה לעבדי, יצא העבד לחירות אע"פ שלא הגיע ליד העבד. אבל אם אמר תנו גט זה לעבדי, אינו יכול לחזור בו (ביאר באר הגולה משנה יא: וכחכמים) ולא יצא העבד לחירות עד שיגיע הגט לידו. לפיכך האומר תנו גט זה לעבדי, לא יתן לאחר מיתה. (הגה וי"א דאם נתן הגט ליד השליח ואמר תן לעבדי גט זה, הוי כאילו אמר לו זכה לו ר"ת רא"ש רשב"א ור"ן). יו"ד (רסו, עו). ג. שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני, נותנים (ביאר באר הגולה מימרא דרב בגיטין יג.) בין אמר מנה זו בין אמר מנה סתם (ביאר באר הגולה מסקנת הגמ' שם דלמנ' קבור לא חיישינן) וה"מ במצוה מחמת מיתה שקונה באמירה, או במחלק כל נכסיו להרבה בני אדם וצוה לתת מכללם מנה לזה, דהוי מסתמא מצוה מחמת מיתה... (כל זה נלמד מפ"ט דנ"צ) חו"מ (רנ, יח). ד. לא היה במעמד שלשתן כשאמר ליה מנה לי בידך תנהו ללוי, לא קנה, ויכול לחזור בו, לא שנא מתנה מרובה לא שנא מתנה מועטת... חו"מ (קכו, ח). ח. ראובן שהיה חייב מנה לשמעון, או שהיה לו פקדון בידו, ואמר ללוי הולך מנה זה לשמעון, אם בא לחזור וליטלו ממנו, אינו יכול, דהולך כזכי דמי ומיד כשהגיע ליד לוי זכה בשבילו לשמעון. לפיכך בין מת לזה או מלזה, יתנוהו ליורשי שמעון ומכל מקום ראובן חייב באחריותו עד שיגיע ליד שמעון... (ביאר באר הגולה כמימרא דרב דתניא כותיה גיטין יד.) חו"מ (קכה, א). ו. הא דבפקדון אינו יכול לחזור וליטול מיד לוי,

ולאוקומי מתני' בהכי אלא סברא ידידה מוסיף (ואמר רבותא...) ואפילו שנים (מן השוק) מעידים על חתימת יד שני (שלא העיד השליח עליו) פסול. מאי טעמא, או כולו בקיום הגט [היינו עדים המעידים על חותם העדים כתבו התוס' לפי מה דבעי למימר (ו.) גבי רב חסדא מצריך מאקמיספון לארדשיר והגמ' העמידה שם"ל כרבה שהטעם הוא לפי שאין בקיאות לשמה וא"כ קשה שמטעמו כאן 'או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים' מוכח שהוא סובר כרבא משום שאין העדים מצויים לקיימו איכא למימר שכוונת הדברים כאן ששני העדים מעידים על חתימת השני דנעשית לשמה] או כולו בתקנת חכמים (עדות השליח שהאמינוהו חכמים כשנים כתבו התוס' קסבר רב חסדא דלא דייק השליח כל כך כשאין כל העדות מתקיימת על ידו, ורבא סבר דמ"מ דייק שפיר).

מתקיף לה רבא מי איכא מידי, דאילו אמר חד כשר [אם היה אומר השליח אני מכירם כשר ואפילו לא אמר בפני נחתם דהכי אמרינן לעיל (ג.) דכי אמר יודע אני נמי מהימן בשמעתא קמייתא] השתא דאיכא תרי פסול (נתמיה).

אלא אמר רבא אפי' [דף טו ע"ב] הוא (השליח) ואחר (מן השוק עמו) מעידים על חתימת יד שני פסול (ואם לא היה מעיד עליה אלא השליח לבדו, ואפי' אמר יודע אני היה כשר אבל עכשיו שהיה אחר עמו פסול) מאי טעמא, אתו לאיחלוףי בקיום שמורות דעלמא [כגון שנים החתומים על השטר ומת אחד מהם ובא זה ואמר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חברי ונצטרף אחד מן השוק עמו להעיד על כתב יד המת אמרינן בכתובות (כא:) דאינו קיום עד שיחו ב' מן השוק מעידים על חותם המת דא"כ... נפיק נבי ריבעא דממונא (כל הממון יוצא על פי חסר רביע) אפומא דחד סהדא [דקי"ל (שם) נאמן אדם לומר זה כתב ידי הרי חצי עדות ואם בא להצטרף להעיד על חותם חברו עם אחר הרי ג' רביעית העדות על פיו ורחמנא אמר 'על פי שנים' דמשמע פלגא אפומא דהאי ופלגא אפומא דהאי. וגבי גט נמי אי

הדין 'בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו' ורק אח"כ את הדין 'בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו' ותימא למ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו כיון דתנא בפני נכתב חציו ונחתם כולו פסול, כ"ש בפני נחתם חציו ואומר ר"י דאיצטרך דסד"א ליתבשר דחשיב טפי מכתב סופר ועד כיון דאיכא שני עדים חתומין אלא דליכא קיום אלא אכתיבה וחתימת עד אחד ועדיף מבפני נחתם כולו ונכתב חציו דבעינן שיעיד על עיקר כתיבה כדאמר' בריש מכילתא (ג.) דלמא אתי לאיחלוףי בקיום שמורות דעלמא (התוס' לא"ש תירץ עוד 'פני נכתב חציו' אין לו תקנה בחציו אחר לכיון דליכא לא ראה חציו ראשון אחרים נמי לא ראו, אבל 'פני נחתם חציו' ק"ס תקנה לחצי האחר ע"י קיום הו"ל לעליף טפי קמ"ל). אחד אומר בפני נכתב, ואחד אומר בפני נחתם פסול [אי כשהגט יוצא מתחת ידי האחד שהוא מביאו ואין חברו שליח בהבאתו משום הכי פסול דלשליח אצרכוה רבנן למימרינהו לתרווייהו, ולמאן דמוקי לה נמי בגמ' בששניהם שלוחים אפ"ה פסול כיון דחד הוא דאיכא אחתימה ואיהו לא מסהיד אכתיבה אתי לאיחלוףי בקיום שמורות דעלמא בעד אחד כדאמרינן (ג.)]. שנים אומרים בפנינו נכתב, ואחד (שלישי) אומר בפני נחתם פסול (משום האי טעמא) ור' יהודה מכשיר (דכיון דמצרכינן לאסהודי נמי אכתיבה או הוא או אחר תו לא אתי לאיחלוףי, ובגמ' אמרינן דחלוק היה ר' יהודה אף בראשונה אאחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם). אחד אומר בפני נכתב, ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר (בגמ' מפרש).

(גמרא) הא תו ל"ל, הא תנא ליה חדא זימנא המביא גט ממדינת הים, צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם? אי מההיא הוה אמינא צריך, ואי לא אמר כשר, קמ"ל.

'בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול' הי חציו, אלימא חציו ראשון, והאמר ר"א אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה (שיטה ראשונה שבה, שם האיש והאשה והזמן) שוב אינו צריך? אלא אמר רב אשי חציו אחרון.

'בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול' אמר רב חסדא (לאו לפרושי מתני' אתא

ואחד אומר בפני נחתם, והיכי דמי, כגון דבבחי' השני יש עדות... או כדבא או כדרב אשי, ולאפוקי מדרב חסדא [דכיון דמתניתין משום רבותא אתא ולא פירש מאי רבותא אתא לאשמעינן, על כרחיך אי אתה רשאי לתפוס המרובה כגון דרב חסדא, אלא רבותא זוטרתי כגון דרבא ורב אשי, דהא לא שמעת מינה רבותא אלא משום דמשנה יתירא היא, וכי משמע לן אפי' רבותא זוטרתי תו לאו משנה יתירא היא, ואי הא דרב חסדא הוה משמע לן פרושי קמפרש לה. וא"ת לאפוקי נמי מדרבא ולא אשמעינן אלא הא דרב אשי דהיא זוטרא, דרבא נמי לא עדיפא מינה, דהא בשאר שטרות נמי פסול כי נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד, הילכך בגט נמי שייך למפסל משום שאר שטרות דלא ליחליף, והא דלא גזרינן בשליח לחודיה כי אמר בפני נכתב ונחתם אהא עביד רבנן היכירא דאצרכוה לאסהודי אכתיבה משום דלא ליתי לאיחלופי וכדאמרין (ג.)

אמר לך רב חסדא ולטעמך (דבעית למימר דמתניתין לאשמעינן רבותא אתא ומדלא פריש ידיה ש"מ לא סבר לה) בפני נכתב אבל לא בפני נחתם ל"ל (מאי אשמעינן, השתא בפני נכתב כולו בפני נחתם חציו פסול, הכא דלא מסהיד כלל מיבעיא, אלא על כרחיך תשני דמתניתין כל חדא לא אשמעינן אלא היא גופה מאי דתני בה, ודקשיא לך ליתני בתרייתא וכ"ש קמייטא...) אלא לא זו אף זו קתני (ואורחא דתנא דנקיט ברישא מילתא דפשיטא והדר מוסיף עלה מילתא דרבותא וקאמר הכי לא זו בלבד דלא אסחיד כלל אלא אף זו בפני נחתם חציו פסול) הכא נמי (לדידי) לא זו אף זו קתני (לעולם בפני נחתם חציו דמתניתין לא איירי לאשמעינן שום רבותא ואי הוה נחית לרבותא הוי תני לה לדידי, אלא היא גופה הוא דאשמעינן כדקתני דלא קמסחיד איניש באידך חציו

אמר בפ"נ חציו מהימן כתרי דשליח הוא ובחציו השני הוא מצטרף עם אחר לקיימו בתורת שאר קיומי שטרות, והכא גבי גט לא חיישינן לה דהא בלאו אחר הוי מתבשר אפומיה דהימנוה רבנן כתרי אלא משום גזירת שאר שטרות הוא].

מתקיף לה רב אשי מי איכא מידי, דאילו מסיק ליה איהו לכוליה דיבורא כשר, השתא דאיכא חד בהדיה פסול וכתבו התוס' מה שפירש רש"י דלרבא חד כי אמר ידעתי כשר. תימא מה עלה על דעתו של רבא לפסול כשמסייעו אחר כיון דלא חייש לאיחלופי, כי ליכא אחר בהדיה כשר לפי שמעיד גם על הכתיבה, וכ"ש כי איכא אחר בהדיה. לכך נראה בדפרישתי לעיל (ג.) דידעתי בחד לא מהני אע"ג דמעיד על הכתיבה. והשתא אתי שפיר דבעי רבא לפסול בהוא ואחר מעידין שמכירין חתימת השני משום איחלופי כמו שפסול כי ליכא חד בהדיה. ורב אשי פריך מי איכא מידי דאילו מסיק איהו לכוליה דיבורא ואומר גם בפני נחתם כשר וכי איכא אחר בהדיה ומעידין שמכירין החתימה נמי אין לפסול, דלא גרע אותו עדות משאם היה אומר בעצמו בפני נחתם?

אלא אמר רב אשי אפילו אומר אני הוא עד שני (היינו קיום הגט כשאר שטרות דאדם מעיד זה כתב ידי) פסול מאי טעמא, או כולו בקיום הגט, או כולו בתקנת חכמים (כתבו התוס', וא"ת ומי איכא מידי דאילו אמר בפני נחתם כשר ומשום דאמר אני הוא עד שני פסול ונראה לר"י כמו שאומר בירושלמי דכי אמר אני הוא עד שני נעשה כנוגע בעדותו דנראה דלכך בא להעיד על חתימת השני כדי שתתקיים עדות חתימתו. וא"ת וכיון דטעמא מש"ה הוא, למה ליה למימר משום 'או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים' וי"ל משום דלאו טעמא גמור הוא זה אי לאו טעמא ד'או כולו בקיום הגט' דאין זה נוגע בעדות ממש).

תנן 'בפני נכתב כולו בפני נחתם חציו פסול' אידך חציו היכי דמי, אילימא דליכא דקא מסהיד עליה כלל, השתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם, דהאי קמסחיד אכולה כתיבה והאי קמסחיד אכולה חתימה פסול, חציו מיבעיא, אלא [לאו על כרחיך משנה יתירא דנקט רבותא אתא לאשמעינן מאי דלא אשמעינן באחד אומר בפני נכתב

מיד, ודקשיא לך אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם מינה שמעינן דכ"ש הא, ודאי אי תנייה ברישא תו לא איצטריך למיתני הא, אבל השתא דתנא הא ברישא מוסיף ואומר ולא זו בלבד דליכא סהדותא דאידיך חציו, אלא אף זו דהאי קא מסהיד אכולה כתיבה והאי קמסהיד אכולה חתימה (פסול). **פסק הש"ע א.** נכתב מקצת הגט בפניו, ונחתם כולו בפניו, אם מקצתו הראשון הוא, הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם, אפי' לא נכתב בו אלא שיטה אחת בפניו... אה"ע (קמב,טו). **ב.** אומר בפני נכתב ולא אומר בפני נחתם, או אומר בפני נחתם ולא אומר בפני נכתב, או שאומר בפני נכתב חציו האחרון ונחתם כולו, או שאומר בפני נכתב כלו ונחתם עד אחד אבל לא העד השני, אינו כלום. אפילו אם הוא אחד מעדי הגט, ואמר העד האחד חתם בפני, וזאת היא חתימתי, יתקיים בחותמיו (ביאר באר הגולה מסקנא דרב אשי שם ע"ב וכדמפרש שם דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בקיום שמרות). ואם העיד הוא ואחר עמו על חתימת העד השני שלא חתם בפניו, שפיר דמי (ביאר באר הגולה מסקנא דרב אשי). ואין צריך לומר אם העידו שנים אחרים על חתימת אותו העד שלא חתם בפניו (ביאר באר הגולה מסקנא דרבא אה"ע (קמב,טו). **ש"ע פסק** כרב אשי, וא"כ החששות שהעלו רבא ורב חסדא לא נפקו.

(אידי דאיירי לעיל באו כולו בקיום הגט... נקט נמי הא) אומר רב חסדא (לענין שבת דבעינן מחיצה גבוהה עשרה או עמוק עשרה לרה"י, אם היה...) גידוד (חריץ עמוק) חמשה (והיקיפו...) מחיצה חמשה אין מצטרפין (להיות בתוכו רה"י) עד שיהא או כולו במחיצה או כולו בגידוד [התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו, וקשה לר"ת דאמר בשבת (צט.) ובעירובין (צט:) דבור וחוליתו מצטרפין לעשרה, ואע"פ שזה בגובה וזה בעומק. ועוד דאמר בעירובין (צג:) בהדיא גבי שתי חצרות זו למעלה מזו ויש גידוד חמשה ומחיצה חמשה דמודה רב חסדא בתחתונה הואיל ורואה פני עשרה

בעי אילפא ידיים טהורות לחצאין או אין טהורות לחצאין, היכי דמי, אילימא דקא משו בי תרי מרביעית (והיינו לחצאין דלכל חד פלגא שיעורא) והא תנן מרביעית (כלי מחזיק רביעית מלא מים) נוטלין לידים לאחד

הצר עליונה 5
הצר תחתונה 5
הצר עליונה 5
הצר תחתונה 5

עריבה ארוכה ובשני ראשיה משקין אחד
טמא ואחד טהור ומשקה טופח מחברן אינן
חיבור לטמא הטהורים) ולא לטהרה (פירש
רש"י לענין מקוואות שני מקוואות שאין באחד מהן
ארבעים סאה ונצוק וקטפרס ומשקה טופח מחברן אינו
חיבור כתבו התוס', פי' רש"י אינו חיבור לטהרה
לענין שתי מקוואות וקשה לר"ת דעד כאן לא נחלקו ר'
מאיר ורבי יהודה בחגיגה (יט.) גבי ג' גוממיות
העליונה עשרים והתחתונה עשרים ובאמצעית
ארבעים והרדלית של גשמים עוברת ביניהם אלא
בטובל בעליונה אי אמרינן גוד אסיק אבל בתחתונה
כולהו מודו דעלתה לו טבילה דאמרינן גוד אחית
אלמא קטפרס חיבור, והכא משמע דאינו חיבור כלל
ואומר ר"ת דהכא (בסוגייתנו) שמשמע לקטפרס אינו חיבור
לטהרה לענין מקוה) מיירי דוקא בשתי גוממיות שבזו
עשרים ובזו עשרים דליכא מקוה שלם באחד בפני
עצמה דלא הוה חיבור ואין מטבילין אפילו בתחתונה
אבל התם דאיכא באמצעית מקוה שלם לכ"ע מטבילין
בתחתונה ובעליונה פליגי. עוד הקשה דהכא

קאמר דקטפרס לא הוה חיבור ובסמוך קאמר רבי יהודה
אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור
והך דנצוק וקטפרס ר' יהודה היא, דהא מסקינן לענין
מקוואות ורבי יהודה היא. ואומר ר"ת דכיון שהמים
שעל הראשון סופן ליפול ולירד למקוה הוה קטפרס
חבור. ומיהו נצוק גרוע מקטפרס לפי שהקילוה
של הנצוק עומד באויר ולא הוה חבור אפי' סופו ליפול
כדמשמע בע"ז (עב.). והא דדייק (שם) גבי כותי דאנח ידיה
אבת גישתא (שני קנים המחוברים זה לזה בראשם בשיפוע,
ומוצ' מלד אחד עד שעולה היין, ועובר מחצית לחצית
מעלמו) ואסריה רבא לכולי חמרא שמע מינה נצוק
חיבור (מסקנת הגמ' לא מטעם שניצוק חיבור, אלא משום
'לכולי חמרא אגישתא ונת גישתא גריר') אע"ג דהתם הוה
קטפרס, דייק שפיר דנצוק הוה חיבור (המכות של נילוק
שהוא דבר המקלח באויר, ונכ"ל כיון שהיה עובר לכך
הקנים היינו קטפרס) דכיון דמה שנגע בו הכותי דהיינו
בקצה העליון (מקום יציאת היין) דאין סופו ליפול (בחוזה)
בתוך הבית, ולחכי לא עדיף מנצוק. עוד הקשה
דהכא משמע דטופח להטפיה הוה חיבור, ובמקוואות
(ו,ז.) תנן ומייתי לה ביבמות (טו.) ובחגיגה (כא:) עירוב
מקוואות כשפופרת הנוד בעוביה ובחללה כשתי
אצבעות חוזרות למקומן (א"כ לא לי טופח ע"מ
להטפיה) ואור"ת דנקב בעינן כשפופרת הנוד אבל מים
סגי בטופח להטפיה. ואין נראה לר"י דתנן במסכת
מקוואות (ו,ט.) כותל שבין שתי מקוואות שנסדק, אם
נסדק לשתי מצטרף, אם נסדק לערב אין מצטרף עד
שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד, ר' יהודה אומר
חילוף הדברים (לשתי לא מצטרף, לערב מצטרף) נפרצו

ואפי' לשנים כיון דמעיקרא הוה שיעורא,
וקאתו משירי טהרה, הכי מפרש בחולין (קז.).

ואלא דקא משי חדא חדא ידיה (מסי מלא ידיה
והדר משי לאידך) והתנן הנוטל ידו אחת
בנטילה (מן הכלי בזריקה על ידיו כתיקון
חכמים) ואחת בשטיפה (בנהר במ' סאה) ידיו
טהורות (כתבו התוס' פי' רש"י נטל ידו אחת מן
הכלי כתיקון חכמים ואחת בשטיפה בנהר במ' סאה.
וא"ת והיכי פשיט מהכא כי משי חדא ידא והדר משי
לאידך, דלמא הכא מיירי שעשה בבת אחת שטיפה לזו
ונטילה לזו וי"ל דקסבר הש"ס דאין חילוק דמסתברא
דאי בזו אחר זו לא מהני, ה"ה דבבת אחת נמי לא
מהני, אפי' שתייהן בנטילה יד זו מכלי זה ויד זו מכלי
אחר. ור"ת גרס על פי המשניות נטל ידו אחת
משטיפה אחת, ידו טהורה' וקפשיט מדקתני ידו
טהורה' ש"מ דהדא חדא מהניא (שטיפה יד אחת יד
מועיל). וה"פ 'משטיפה אחת' שצריך לשפוך מן הכלי
על ידיו ב' פעמים כדמוכה בכמה דוכתי במסכת ידים
דצריך מים ראשונים ושניים, ועל זה קאמר ואם נטל
ידו אחת משטיפה אחת גדולה שהיא כשתים ידו
טהורה כיון שיש בשטיפה זו כשיעור מים ראשונים
ושניים, וקא מסים בסיפא 'שתי ידיו בשטיפה אחת
ר"מ מטמא עד שיטול מרביעית' אע"ג דכשנוטל בשתי
שטיפות לא בעי רביעית (אח הגטילה השניה, כיון שצאה
מסוליו טהרה) השתא דליכא אלא שטיפה אחת צריך
רביעית בשטיפה זו, אבל ידו אחת אין צריך רביעית
כי אתו משירי טהרה אלא שתהא אותה שטיפה
מרוכה כשתים)?

ואלא דקא משי פלגא פלגא ידיה (עד הפרק
הוי מצות נטילה ונטל חצי השיעור תחילה
ונגבה וחזר ונטל חצי האחר) והאמרי דבי ר'
ינאי ידים אין טהורות לחצאין, לא צריכא,
דאיכא משקה טופח (כשחזר ונטל חצי השני
לא ניגב הראשון לגמרי דעדיין משקה טופח).

וכי איכא משקה טופח מאי הוי, והתנן [דף
טז ע"א] הנצוק (קילוח), והקטפרס (הר
משופע שמדרונו מחודד הרבה) ומשקה טופח
אינו חיבור לא לטומאה (כגון המערה מכלי
טהור לכלי טמא ונצוק הקלוח מחבר משקה
שני הכלים אינו חיבור לטמא משקין
העליונים, וכן הקטפרס אם העבירו דרך דף
הנתונים במדרון והתחתונים מחוברים
לטומאה אין העליונים טמאים, וכן אם היתה

השקה אלמא בטופח להטפיה אנו מקילין יותר לענין השקה מלענין מקוואות, דבמקוה לא הוי חיבור ונצוק וקטפרם הוי איפכא דבהשקה לא הוי חיבור ולענין מקוה הוי חיבור (התוס' בחגיגה כתבו שזין זה קושא, קלינים אלו לא תלויים בסברא)?

לא צריכא, דאיכא טופח להטפיה (שיש משקה הרבה שאם טפח בו יכול להטפיה במקום אחר). הא נמי תנינא טופח להטפיה חיבור (לטומאה ולטהרה וקס"ד דהוא הדין לנטילה דחשיב כמאן דעביד בהדי הדדי)? דלמא (הא דקתני חיבור) לענין מקוואות, ורבי יהודה היא (משום גוד אחית, ומיהו לענין נטילה מבעיין אי הויא נטילה כתיקונה לחצאין או לא, ואין ראית חיבור מקוואות ראייה לכאן דאנן לאו משום חיבור מבעי לן) דתנן מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות (לא פחות ולא יותר) וירדו שנים וטבלו, בזה אחר זה ראשון טהור, והשני טמא (שחסר המקוה על ידי הראשון) רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים (בשעת טבילת השני) אף השני טהור (דכמאן דמחברי מים שעל הראשון למי המקוה דמו). **פסק הש"ע** נטל מקצת ידו וחזר והוסיף ונטל הנשאר מידו, הרי ידו טמאה כמו שהיתה, דאין נטילה לחצאין, ואם עדיין יש על מקצת היד שנטל בתחילה טופח על מנת להטפיה, הרי זו טהורה. בד"א, במים ראשונים, אבל בשניים, נוטל מקצת ידו וחזר ומוסיף על מקצתן (מ"ב ר"ל אף שנגב מקצת היד לגמרי יוכל להוסיף על מקצת השני דאלו המים אינם באים לעצם הנטילה של הידים רק לטהר את המים הראשונים) או"ח (קסבג). **פסק הש"ע** מבוסס על דברי הרמב"ם וכתב **הב"י** סובר הרב דכיון דבעיין לא אפשיטא הוי ליה ספק בטהרת ידים דטהור.

אמר רבי ירמיה, הרי אמרו הבא ראשו ורובו (כשהוא טהור) במים שאובין (בתוך הכלי) וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין טמא [לתרומה עד שיטבול, ומגזירת שמונה עשר דבר היא, ובפ"ק דשבת מפרש מ"ט גזור עליה לפי שהיה להם מערות סרוחים לטבילה ולאחר טבילה היו

מלמעלה זה לתוך זה על רום כקליפת השום על רוחב כשופרת הנוד, היינו שתי אצבעות. א"כ הא דקאמר עירוב מקוואות כשופרת הנוד מלא נקב מים בעינן, ובצפין מלמעלה אין צריך אלא כקליפת השום ברוחב כשופרת, ואי במים סגי בטופח להטפיה אלא דנקב הוא דבעינן כשופרת כדפירש ר"ת, א"כ אין רוחב המים כשופרת שתי אצבעות שהנקב עגול והוא צר מלמטה כדאמר בשתי אצבעות חוזרות למקומן. ונראה דדוקא לר' יהודה סגי בטופח להטפיה אבל לרבנן צריך כקליפת השום ברוחב שתי אצבעות וכשכותל מפסיק צריך כשופרת הנוד שיהא הנקב מלא, וההיא דנצוק לפי מאי דמסיק לענין מקוואות ור"י היא, מצי אתיא כרבנן, דדוקא ההיא דטופח להטפיה חיבור אתיא כר' יהודה, אבל ההיא דנצוק וקטפרם דקתני בה דמשקה טופח אינו חיבור היינו אפי' טופח להטפיה. ועוד אומר ר"י דאפילו ר' יהודה לית ליה טופח להטפיה חיבור ברגליו נוגעות במים אלא מכא גוד אחית אבל בקרקע שוה דלא שייך גוד אחית בעי קליפת השום ואתיא ההיא דנפרצו זה לתוך זה אפי' כר' יהודה, דאיירי התם ברישא. ור"י אומר דההיא דהנצוק וקטפרם לא לענין חיבור מקוואות איירי (כמו שזכרנו עד עתה שכן לעת רש"י ור"ת) אלא לענין השקה (כ"ל, לענין חיבור מקוואות צענין נקב כשופרת הנאל, אך לענין השקה שרואים לטהר מים טמאים ע"י חיבור למים טהורים די בחיבור טופח ע"מ להטפיה) והשתא הוי לטהרה דומיא דלטומאה (כ"ל שחיבור זה אינו מטמא מים טהורים, ולא מטהר מים טמאים) וכן משמע בבבאור זה, מדקאמר (בהמשך הגמ') 'דלמא לענין מקוואות ור' יהודה היא' משמע דעד השתא לא הוה מוקי במקוואות, ופשיט דמשקה טופח אינו חיבור לענין השקה ה"ה לענין נטילת ידיים לטהרם, וקאמר לא צריכא דאיכא טופח להטפיה, ובעי הא דקתני דמשקה טופח אינו חיבור לענין השקה אי מיירי בטופח שלא להטפיה או אפי' בטופח להטפיה וקאמר הא נמי תנינא דהוי חיבור ודחי הא דתנינא דטופח להטפיה דלמא לענין מקוואות ור' יהודה היא מטעם גוד אחית, אבל לענין השקה אימא דלא הוי חיבור אפי' לר' יהודה כמו במקוה בקרקע שוה דליכא גוד אחית. והשתא ההיא דחגיגה (גבי ג' גוממיות) לא קשה מידי (מה שמשמע סס שקטפרם חיבור לענין מקוואות, שמה שצונוייתנו אינו חיבור זה לענין השקה) ומצינו למימר לב"ע (כ"מ ור' יהודה) מטבילין בתחתונה אפי' ליכא באמצעית מ' ונקיט באמצעית מ' לאשמועינן דאפ"ה קתני בסיפא בתוספתא וחכמים אומרים אין מטבילין אלא באמצעית ואף על פי שיש מ' באמצעית אפ"ה אין מטבילין בתחתונה וכל שכן בעליונה, אי נמי קא משמע לן (מה שיש באלעית מ' סאה בכדי לחדש) דלא גזרינן אמצעית אטו אחריני (עליונה ותחתונה). אבל קשה למאי דס"ד דטופח להטפיה הוי חיבור לענין

אדוקין בו, ושניהם שלוחין כתבו התוס' מה שפירש רש"י ששניהן אדוקין בו, לאו דוקא, שאין צריך שיהיו ממש שניהם אדוקים ואוחזים בגט, אלא ששניהם אומרים שהבעל עשה שניהן שלוחין על כך ואמר להם שניכם הוליכו גט לאשתי ונתנו האחד במעמד חבירו כדאמרינן לקמן (סז:): כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם, ואם האחד שליח והשני מעיד שבפניו נתן הבעל את הגט לחבירו להוליך לאשתו לרבא כשר דמה אם יאמרו בפנינו גירשה, אבל לרבא אפי' לאחר שלמדו אין להכשיר כיון שאין שניהם שלוחים דדוקא בשניהן שלוחים אמרינן לעיל (ה). דכשר לרבא משום דבי תרי דמיייתי גיטא מילתא דלא שכיחא היא אבל כה"ג לא) **[דף טז ע"ב]** כשר (ואע"ג דלא כלום קאמרי דלחד אצרכוה למימר תרוייהו דלא ליחלפו בקיום שטרות דעלמא אפ"ה כשר דקסבר שנים שהביאו גט אין צריכין לומר... דטעמא משום שאין עדים מצויין לקיימו והרי עדים מצויין לקיימו. ואי קשיא כיון דסוף סוף שנים הן מה לי שניהם שלוחים מה לי אחד מהם הרי עדים מצויין לקיימו לא פלוג רבנן בין בא עם חבורת אנשים לבא יחידי דאין מבחין ובודק באלה דלא מוכחא מלתא, ואם באת להכשיר את זה יכשירו את זה. אבל כששנים הביאוהו מלתא דמוכחא ולא שכיחא היא ולא אחמור בה רבנן).

אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים, אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם וכתבו התוס', פי' רש"י דטעמא משום דאין עדים מצויין לקיימו. ונראה דאפילו למ"ד לפי שאין בקיאות לשמה איירי הכא, דלאחר שלמדו בבי תרי דלא שכיח לא גזרינן שמא יחזור לקלוקלו, אבל מאן דסבר שנים שהביאו גט צריכין, ע"כ סבר לפי שאין בקיאות לשמה כרבה, דלרבא אפילו לא אמר זה בפני נכתב וזה בפני נחתם כשר כיון שאומרים שהבעל שלחם דמה אילו יאמרו בפנינו גירשה. וא"ת ולרבא נמי דלמא בעלמא צריכין, והכא דכשר משום דחד מינייהו מסהיד אכתיבה וחד אחתימה, ואין לומר דכיון דלא מסהיד אכתיבה מילתא לא דייק, דהא תנן אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר אלמא מהימן חד אף על גב דלא מסהיד אלא אכתיבה לחודא ולא אמרינן דלא דייק. וי"ל דאם איתא דצריכין בעלמא גם כאן לא היה מועיל דכיון שאין כאן אלא אחד שמעיד על החתימה לבד אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא אע"ג דאידיך מעיד על הכתיבה מאחר דהאי דמסהיד אחתימה לא מסהיד אכתיבה, דרבה נמי

רוחצין בשאובין והתחילו לומר לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין (והיו הטמאים נוחלים בשאובים) וגזרו עליהן, ושוב גזרו על טהור שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין, דאי לא הא לא קיימא הא כתבו התוס' הכי גרסינן במסכת שבת (יג:): דעל טבול יום (היינו שטבול כזר נמקוה להיטהר) דוקא גזרו בביאה וכל שכן בנפילה אבל טהור דוקא בנפילה וטעמא אר"י דהחמירו בנפילה משום שמעשה כך היה כדאמר התם והיו נותנין עליהם שלשה לוגין מים שאובין (ויש יותר מקום לגזור על טמא שזל להיטהר, מלשך על טהור, שהרי עיקר המעשה היה בטמאים הרמז"ס והרמז"ן וכן משמע מרש"י כאן שגם בטהור גזרו על טבילה צמים שאובים)]]

בעי ר' ירמיה חציו בביאה (בתוך הכלי) וחציו בנפילה (שנפלו על חצי גופו שלשה לוגין) מאי? תיקו. **פסק הרמב"ם** הבא מראשו ורובו החצי במים שאובין ונפלו על החצי האחר מים שאובין הואיל וחציו בנפילה וחציו בביאה טהור שאר אבות הטומאה (טזג). כתב הב"י פסקה לקולא דמדי דרבנן הוא.

אמר רב פפא, הרי אמרו בעל קרי חולה שנתנו עליו תשעה קבין מים טהור (לדברי תורה דעזרא תיקן טבילה לבעלי קריין קודם שיעסקו בתורה, והקלו על החולה בנתינת תשע קבין אפי' שאובין במסכת ברכות, אבל לטהרו ליכנס במקדש בעינן ארבעים סאה) בעי רב פפא חציו בטבילה (שנכנס חציו לתוך המקוה ועל חציו נתן ט' קבין שאובין) וחציו בנתינה, מאי? תיקו. לענין פסק הלכה, כתב הב"י (פי' פה) וכיון דמדי דתקנתא דרבנן הוא נקטינן לקולא ואף על גב דתקנת עזרא ליתא האידנא כתבתי זה משום דנפקא מינה למי שקיבל עליו לנהוג כתקנת עזרא.

'אחד אומר בפני נכתב, ואחד אומר בפני נחתם פסול' אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם (שאיין שניהם שלוחין בהבאתו דלא הוו שנים שהביאו גט אלא אחד הביאו צריך המביא לומר בפני נכתב ובפני נחתם, וזה לא אמר) אבל גט יוצא (בב"ד) מתחת ידי שניהם (פירש רש"י ששניהם

גט יוצא מתחת ידי שניהם פסלי רבנן (דהא צריכין לומר והני לא כלום קאמרי, דאי גט יוצא מתחת ידי עדי הכתיבה האי דחתימה לאו כלום הוא שאינו שליה בדבר, ואי מתחת יד אחד מאלו ועד החתימה או שלשתן שלוחין בו כיון דאחתימה חד הוא דאסחיד ואיהו לא אמר אכתיבה אתי לאיחלופי (בעלמא)? אמר ליה אין. במאי קא מיפלגי (כלומר ר' יהודה אמאי אכשר) מר (ת"ק) סבר לפי שאין בקיאות לשמה (הלכך שנים שהביאו גט צריכין לומר והני לא כלום אמרו כדאמרן) ומר (רבי יהודה) סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו (הלכך שנים שהביאו גט אין צריכין לומר ולא איכפת לן כתבו התוס', וא"ת ולימא דפליגי באיחלופי כמו ללשון ראשון ואומר ר"י דבשלמא ללישנא קמא איכא למימר דטעמא דרבי יהודה משום דלא חייש לאיחלופי כיון דאין גט יוצא אלא מתחת יד עד החתימה מוכחא מילתא משום דעד חתימה נאמן ביחדי לפי שהוא שליה הגט מדמצרכין אכתיבה תרי משום דלא הוו שלוחים, אבל להאי לישנא דמוקי לה בגט יוצא מתחת יד שניהם איכא למיחש לאיחלופי דהשתא אין כאן הוכחה כיון דעד המעיד על הכתיבה ישנו נמי שליה הגט כתבו התוס' השתא הוה מצי לאקשווי ולפלוג רבי יהודה ברישא).

לימא, דרבה ורבא תנאי היא? לא, רבא מתריץ בלישנא קמא (דאין גט יוצא מתחת ידי שניהם דאי שנים הביאוהו דכולי עלמא כשר דאין צריכין למעס לפי שאין עדים מצויין. והכא, כשהביאו א' אותו שהעיד על החתימה, וטעמא דר' יהודה כדאמרן לעיל דכיון דאיכא תרי אחריני אכתיבה לא אתי לאיחלופי) ורבה אמר לך דכולי עלמא בעינן לשמה [מוקי לה בלישנא בתרא ואמר לך הכא דמכשיר רבי יהודה לאו משום דשנים המביאין גט אין צריכין אלא... כתבו התוס' הוא הדין דמצי לשנויי דרבה בלישנא קמא דלדידה נמי בי תרי דמייתי גיטא אין צריכין משום דלא שכיחא כדאמרן (ה.)] הכא במאי עסקינן לאחר שלמדו (דלמאי ניהוש לה אי לשמה, הא איכא, אי לקיימו הא איכא דשנים הם) ובגזירה שמה יחזור הדבר לקלקולו קמיפלגי, דמר (ת"ק) סבר גזרינן, ומר (ר' יוחנן) סבר לא גזרינן (פירש

אית ליה טעמא דאיחלופי דכיון דכבר תקנו בפני נכתב משום לשמה תקנו נמי דצריך לומר משום איחלופי כדפרישית לעיל (ה.) אע"פ שכיון שהם שנים אין צריכין להעיד משום קיום אלא משום לשמה מ"מ כיון דצריך מיהא עדות משום לשמה יסברו העולם דעדות זה משום קיום הוא ואתי לאיחלופי משום קיום שטרות דעלמא].

אמר ליה אביי אלא מעתה, סיפא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב, ואחד אומר בפני נחתם פסול, ורבי יהודה מכשיר, טעמא (על כרחיך...) דאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם, הא גט יוצא מתחת ידי שניהם מכשרי רבנן [ואע"ג דאמירה דידהו לא כלום היא דהא שנים שהביאו גט אין צריכין לומר ביארו התוס' מדקדק כן לפי שרוצה לישאל וכי אין גט יוצא... במאי פליגי, דבגט יוצא מתחת ידי שניהם ניהא ליה דפליגי כמו שמפרש בלשון שני, ובלשון שני איפכא דניהא ליה טפי דפליגי באין גט יוצא... כמו שמפרש כאן בלשון ראשון. וכעין סוגיא זו איכא בחולין (נח.) גבי ולד טרפה? אמר ליה אין. וכי אין גט יוצא מתחת ידי שניהם במאי פליגי (הואיל ואחד מביאו והוא לא אמר כתיקון חכמים אמאי קמכשר ר' יהודה)? מר (ת"ק) סבר (אף על פי שהגט יוצא מתחת עד החתימה והשלוח הימנוהו רבנן כתרי אפילו הכי כיון דלא אמר נמי בפני נכתב פסול...) גזרינן דלמא אתיא לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד, ומר (רבי יהודה) סבר לא גזרינן (כיון דאצרכיניה תרי אחריני במקומו לאסחודי אכתיבה תו לא אתי לאיחלופי).

לישנא אחרינא אמרי לה אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן אפי' גט יוצא מתחת ידי שניהם פסול. אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים, צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם (ואלו לא אמרו כתיקון חכמים דכיון דחד הוא דאסחיד אחתימה אתי לאיחלופי הואיל ואיהו לא אמר אכתיבה כתבו התוס' היינו כרבה כדפירשנו).

אמר ליה אביי אלא מעתה, סיפא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב, ואחד אומר בפני נחתם פסול, ור' יהודה מכשיר, אפילו

בטולא (בצל) דבר עשו (בני עשו, שהן מכבדין אותנו).

למימרא, דארומאי מעלו מפרסאי, וחתני רבי חייא, מאי דכתיב **אֱלֹהִים הֵכִין דֶּרֶךָ** (של תורה ולומדיה היכן היא ראויה להתיישב) והוא ידע את מקומה, יודע הקב"ה בישראל שאין יכולין לקבל גזירת ארומיים (שגוזרין שמד שלא יתעסקו בתורה ולא יקיימו מצות) עמד והגלה אותם לבבל (בחורבן הבית)? לא קשיא הא מקמי דניתו חברי לבבל (בימי כשדים נבוכדנצר ואויל מרודך ובלשצר) הא לבתר דאתו חברי לבבל [משכבש כורש (מלך פרס) את המלכות ומלך בבבל התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו קשה לר"ת דעל כרחך חברים לאו היינו פרסיים, דאמר בקדושין (עב.) הראני פרסיים דומין לחיילות של בית דוד, הראני חברים דומין למלאכי חבלה, ועוד דביבמות (סג:) משמע דבימי ר' יוחנן אתו חברי לבבל דאמרו ליה לר' יוחנן אתו חברי לבבל, שגא (נכפף) נפל. ואומר ר"י דחברים הם אומה אחת שבאה בימי רבי יוחנן וכשבאה לבבל הרשיעה את הפרסיים שהיו בבבל ואתקלקלו טפי מארומאי. וא"ת למאי דפי' רש"י דמימי כורש באו פרסיים לבבל (אחרי שזכרו שחזרים אינם פרסיים, עתה שואלים על דברי רש"י שפרסיים נאו לצלל זימי כורש) ובב"ק (קיו.) אמרינן דאמר ליה רב לרב כהנא עד האידנא הוה מלכותא דיוונאי דלא קפדי אשפיכות דמים השתא פרסיים נינהו וקפדי אשפיכות דמים משמע דבימי רב אתו פרסיים לבבל (היינו שזאלו קודם ימי כורש) ואומר ר"י דהתם הכי פירושא עד האידנא הוה מלכותא דיוונאי שמושלים של בבל היו מיוונים ועכשיו המושלים הם פרסיים, אבל לעולם פרסיים היו שם מימות כורש].

אחד אומר בפני נכתב, ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר' (כתבו התוס' לרבא אפי' ליכא מעיד על הכתיבה כשר ולא נקט אחד אומר בפני נכתב אלא אנכי רישא דתני אחד) אומר רבי אמי אומר רבי יוחנן לא שנו אלא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה (דהשליח נאמן בשנים) דנעשו כשנים על זה וכשנים על זה, אבל מתחת ידי עדי חתימה פסול. אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים, צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. אומר ליה רבי אסי אלא מעתה, רישא דקתני (כתבו

רש"י דתרי דמייתי גיטא לא שכיחא ולא גזרו בה רבנן התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ובחנם פירש כן דאפי' בחד נמי לא גזור ר' יהודה שמא יחזור הדבר לקלקולו, דהא מסיק למעוטי בפני נחתם אבל לא בפני נכתב ומפרש טעמא משום איחלופי ולא קאמר טעמא שמא יחזור דבר לקלקולו, והיינו טעמא, דנראה לו לגמרא כיון דרבנן לא מפלגי וגזרו בין בחד בין בתרי לרבי יהודה נמי לא מיסתבר לחלק כיון דלא גזר בתרי הוא הדין בחד).

ולפלוג נמי רבי יהודה ברישא (באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם כיון דיוצא מתחת ידי שניהם דלקיימו ליכא למיחש, ולשמה נמי הא למדו ולקלקול לא חייש)? הא אתמר עלה, אמר עולא חלוק היה רבי יהודה אף בראשונה.

מתיב רב אושעיא לעולא רבי יהודה מכשיר בזו ולא באחרת מאי לאו למעוטי אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם (דחד הוא ופסוליה משום גזירה דלמא אתי לאיחלופי הוא)? לא, למעוטי בפני נחתם אבל לא בפני נכתב, סלקא דעתך אמינא, הואיל ולא גזר רבי יהודה גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו, דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד נמי לא גזר, קא משמע לן.

אתמר נמי (כלישנא בתרא דרבי יוחנן דבגמ יוצא מתחת ידי שניהם מחלוקת) אומר רב יהודה שנים שהביאו גט ממדינת הים, באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן.

רבה בר בר חנה חלש, עול לגביה רב יהודה ורבה לשיוולי ביה בעו מיניה שנים שהביאו גט ממדינת הים, צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין? אומר להם אין צריכין, מה אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני, אדהכי אתא ההוא [דף יז ע"א] חברא (פרסאי) שקלה לשרגא מקמייהו (שיש לפרסיים יום איד שאין מדליקין אור באותו יום אלא בבית ע"ז שלהן) אומר (רבה בר בר חנה) רחמנא, או בטולך (או החביאנו בצילך) או (הגלונו)

(היינו חד יומא ואין כאן גט מוקדם) כשר. ביום ונחתם בלילה (מוקדם הוא, דמשמע דמההוא יומא איגרשה ולא איגרשה עד למחר) פסול (הפכירו התוס' לרבי יוחנן משום שמה יחפה על בת אחותו, ולריש לקיש משום פירי, דסבורין הדיינים שביום הכתיבה נחתם וטרורף האשה מלקוחות שלא כדין פירות שמשעת כתיבה עד שעת חתימה) רבי שמעון מכשיר (הפכירו התוס' דלית ליה שמה יחפה כדאמר בגמרא, ומשום פירי נמי ליכא דקסבר משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות דהיינו משעת כתיבה. וא"ת וניחוש שמה נכתב בלילה והקדימו הבעל והאשה וכתבו זמן של יום לעשות קנוניא על הלקוחות ואע"פ שבא לגרשה כדחיישינן בב"מ (יט:): גבי שובר וי"ל דלעולם אין חותמין העדים כשרואין הזמן מוקדם אא"כ יודעים שביום הזמן נכתב] שהיה רבי שמעון אומר כל הגיטין (של מכר ומתנה והלוואה) שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין (דאתי למטרף לקוחות מיומא דכתיבה ושלא כדין) חוץ מגיטי נשים (דלאו לגוביינא עבידא ובגמרא מפרש לה).

(גמרא) איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין (כיון דלאו שטרא דגוביינא הוא כתבו התוס' לא מצי למימר דתיקנו זמן כדי שתוכל להוציא האשה מן הבעל מזונות שלוותה ואכלה קודם זמן הכתוב בגט שלא יוכל לומר לה גירשתך מקודם לכן, דבלאו הכי נאמנת אשה על כך מינו דאי בעי תטמין את גיטה ולא ידעו שהיא גרושה ולא תראנו עד שתצא להנשא, ואם יביא הבעל עדי מסירה או לא תפסיד האשה שידעו העדים מתי נמסר, אע"ג דבעל שאומר גירשתי את אשתי נאמן היינו דווקא מכאן ולהבא כדאמרינן בב"ב (קלד:), ואפילו מכאן ולהבא לא מצינו שיהא נאמן כשאשתו מכחישתו. ועוד, דמשום מזונות לא היו צריכין לתקן זמן כמו שאפרש על רבי יוחנן בסמוך דאפילו אין בו זמן יכולה האשה לבקש עדי מסירה שיעידו בפני ב"ד או עדים שהיום נתגרשה ויכתבו לה שטר אחר. וא"ת וגט שיחרור למה תיקנו בו זמן, דאי משום שנדע ממתי זוכה במעשה ידי לעצמו, בלא זמן נמי יוכל לבא לב"ד ויכתבו לו שמאותו יום נשתחרר, ואפי' למ"ד עדיו בחתומיו זכין לו אינו זוכה במעשה ידי מיום הכתיבה כיון שאין בו זמן ואין מוכיח מתוכו מתי נכתב כמו בשני שמרות היוצאין ביום אחד דאפילו לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו זה שמסר לו תחילה קנה דבסנהדרין (כה:): משמע דאביי סבר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ולרבי אלעזר על כרחך זה שמסר לו תחילה קנה כדמוכח בכתובות (צד:): והיינו משום דלא אמרינן עדיו

חתום קושיא דרבי אסי אינה אלא במאי פליגי כדפרישית לעיל אלא שלא חש להאריך) שנים אומרים בפנינו נכתב, ואחד אומר בפני נחתם פסול (ואף על פי ששניהם הביאוהו), ור' יהודה מכשיר. ואפילו גט יוצא מתחת ידי שניהם פסלי רבנן? אמר ליה אין.

זימנין (פעם אחרת) אשכחיה (ר' אסי לר' אמי) דיתיב וקאמר, דאפילו גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר. אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה, אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. אמר ליה רבי אסי אלא מעתה, רישא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב, ואחד אומר בפני נחתם פסול, ורבי יהודה מכשיר טעמא דאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם, הא גט יוצא מתחת ידי שניהם מכשרי רבנן? אמר ליה אין. והא זמנין לא אמרת לן הכי? אמר ליה יתד היא שלא תמוט (לשון אחרון זה אמת). **פסק**

הש"ע שנים שמביאים גט ואחד אומר בפני נכתב, ואחד אומר בפני נחתם, אם אין שליח אלא אחד מהם, לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו (**ביאר באר הגולה** דאלו שנים שלוחים מול אמירתם מכאן הרי יש כאן ב' שלוחים). וכן אם שנים אומרים בפנינו נכתב, ואחד שלישי אומר בפני נחתם, אם אין שליח אלא אחד, לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו. אמר אחד בפני נכתב, ושנים אומרים בפנינו נחתם, אע"פ שאינו יוצא מתחת ידם, כשר, שהרי נתקיים בחותמיו. (**הגה** יש אומרים דאם הביא השליח הגט מקויים בחותמיו, אף על פי שאין מכירין חתימות דייני הקיום, מכל מקום במקום דחק ועיגון יש להקל ולסמוך עליו, אע"פ שלא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם, הואיל ואי אפשר להחזיר ולומר, יש לסמוך על החתימות, דמן התורה עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין דמי). אה"ע (קמביט).

משנה נכתב ביום ונחתם ביום, בלילה ונחתם בלילה, (נכתב) בלילה ונחתם ביום

כתבו גט לאשתי וחתים בו בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן עד עשרה יומי דר"ל אמר כולם משום עדים ופסול ואמאי והרי יש לו קול והרי ראוי לגרש בו, דאם היה רוצה הבעל לא היה מקפיד על העשרה, ויפסיד פירות משחתמו ב' הראשונים ויהא כשר לגרש בו וי"ל כל זמן שהבעל מקפיד ולא חתמו כולם אין קול עד שיחתמו כולם או שיהו עסוקין להתם].

ריש. לקיש מ"ט לא אמר כרבי יוחנן? אמר
לך [דף יז ע"ב] זנות לא שכיחא [ולא חשו
בה רבנן ביארו התוס' פירוש זנות בעדים ובהתראה
לא שכיח, אבל לא בעי למימר דשום זנות לא שכיח
דהא בכתובות (ב.) תקנו שתהא בתולה נישאת ביום
הרביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לבית דין
דחיישינן לאיקרורי דעתא, עוד יש לומר דמסתברא
דמפי איכא למיחש לשמא תזנה (ולכן דכתובות חששו)
מלשמא זנתה (ולכן כאלו לר"ל לא חששו. כתב הרש"ט אינו
מוכן יפה שהרי גם דכתובות וגם כאלו שייך לפרש שמא תזנה
ושמא זנתה). ועוד יש לומר דהתם (דכתובות) אע"ג דלא
שכיח עשו תקנה וחשו שלא תאסר עליו עולמית
וישאיר אותה אצלו באיסור (הקשה הרש"ט וק"ל דגם
הכא יס לחוש שמא תזנה תחתיו בעדים ותיאסר עליו ויכתוב
לה גט בלא זמן ויאמר שנתגרסה קודם הזנות ויחזנה וי"ל
דר"ל לא חייש לזה שיעשה איסור ודאי. משא"כ אם יתלה
דשמא זינתה קודם איכוסין ושמא נאנסה. ולי י"ל להכא
דהחשש אינו אלא צבת אחותו להכי קאמר ללא שכיח שישא
בת אחותו ותזנה, וגם גירוסין גופייהו לא שכיחי כמו קידושין)
אבל הכא לא חשו אי מחייבת מיתה ולא מיקטלה כיון
דלא שכיח].

ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש?
קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה (פירש
רש"י הלכך זמן כתיבת גט לא מהני מידי דכי אתיא
למיטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה
הביאו התוס' את פירוש רש"י, וכתבו ואע"ג דבכל
שטרות אין צריך להביא עדים אימת מטא השטר
לידיה, אפי' למאן דלית ליה עדיו בחתומיו זכין לו,
היינו משום דלדידיה אין כותבין שטר ללוא אלא א"כ
מלוה עמו בר משטרי אקנייתא כדאמרינן בב"מ (יג.)
הלכך כיון שהיה מלוה שם אמרינן שמיד מסר לו, אבל
גם אשה כותבין לאיש אע"פ שאין אשתו עמו משום
עיגונא כמו כל גיטין הבאין ממדינת הים. אבל
קשה לר"י מהא דאמר בב"מ (יט.) מצא גט אשה בשוק
בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ופריך ניהוש דלמא
כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל זוכן פירי
מניסן עד תשרי ומפקא ליה לגיטא דכתב בניסן ואתיא
למטרף לקוחות שלא כדין ומשני כי אתיא למטרף
אמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך, ואמאי
קשה ליה טפי אההיא ברייתא מבכל גיטין שבעולם,

בחתומיו זכין לו אלא היכא דמוכח מתוכו, והוא הדין
הכא באין בו זמן כלל ואומר ר"י דתקנו זמן, דאי לא
הוי ביה זמן פעמים שהיה אדם מוכר עבדו ואח"כ
כותב לו גט שיחרור בלא זמן והיה אומר העבד לרבו
שני אייתי ראיה ששטר מכר שלך קדם לשיחרור
שהעבד הוא מוחזק בעצמו והלוקח בא להוציא ממנו
השעבוד, אבל לגבי גיטין אין לומר שתקנו זמן כדי
למנוע מהאשה לתבוע את פירותיה מהלקוחות מזמן
מוקדם יותר, שהרי כל שלא ידוע שנתגרשה הבעל
נחשב מוחזק בפירות ולא האשה, ועליה להביא ראיה
מתי נתגרשה) **רבי יוחנן אמר משום בת**
אחותו (והיא אשתו ושמא תזנה תחתיו וחם
עליה שלא תחנק וכותב לה גט בלא זמן
ונותן לה וכשמעידין עליה בבית דין מוציאה
גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה
שעה ביארו התוס' ולא אמרינן אוקמה אחזקת אשת
איש והשתא הוא דאיגרשה כיון שהיא גרושה לפנינו
ועוד אדרכה אוקמה בחזקת כשרה שלא נבעלה
כשהיא אשת איש) ריש לקיש אמר משום פירות
[שמזמן הגט ואילך (המהרש"ט הצין שכוונת רש"י
אחר נתינת הגט) אם ימכור הבעל בפירות נכסי
מלוג שלה תגבם, ואם לא היה בו זמן יהיה
מוכר והולך וכשתתבע לדין הוויא ידה על
התחתונה שיאמר לה קודם גירושין מכרתי
כתבו התוס' כדי שתדע האשה מתי נכתב ונחתם ולא
תפסיד פירות עד שעת נתינה (כתב המהרש"ט ללא נחא
לכו כנראה מפירוש רש"י דכלל זמן תפסיד אף לאחר שעת
נתינה דזה אינו לפי שיטתם שכתבו בסמוך לר"י שחזיר
גיטה לז"ל ויכתבו לה שעת הנתינה אלא שלא תפסיד עד
שעת נתינה). וא"ת גט מאוחר (נחתם עכשיו,
וכתוב בו תאריך מאוחר יותר) יפסל מהאי טעמא (שהאשה
תפסיד את הפירות שימכור הבעל משעת החתימה עד הזמן
שכתוב בגט) ובב"ב (קס.) מוכח דכשר דאמר גט מקושר
שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט
ואז יהיה מאוחר, דמקושר אמרינן התם מלך שנה
מונין לו שנים, ועכשיו ימנו מזמן הכתוב בו כדין
פשוט שלא ידעו דתחילתו מקושר היה. ואומר ר"י
דבמאוחר אין הבעל מפסיד פירות משעת חתימה אלא
משעת הזמן דאין ראוי לגרש בו אפילו נתנו לה
לאלתר ואין הגירושין חלים עד הזמן, אבל נכתב ביום
ונחתם בלילה לרבי שמעון ראוי לגרש בו מיד אע"פ
שלא נחתם ע"י עדי מסירה, דר"ש סבר כר' אלעזר
דעדי מסירה כרתי כדאמרינן לעיל (ט.) ולרבנן אע"ג
דראוי לגרש בו כיון דליכא נמי קול אין הבעל מפסיד
פירות, אבל כשעוסקים באותו ענין דיש קול וראוי
לגרש בו מפסיד הבעל פירות משעת כתיבה כדאמר
לקמן. וקשה לר"י דאמרינן לקמן (יח:) אמר לעשרה

ניתן לה וכשמעידין על זנותה מוציאה גיטה וכתוב בו מאותו יום ואומרת גרושה הייתי? אמר לך רבי יוחנן אליבא דר"ש לא קאמינא (דלר"ש ודאי זמן לאו משום בת אחותו איתקן אלא משום פירות) כי קאמינא אליבא דרבנן (דמשום הכי פסלי רבנן דקא סברי זמן משום בת אחותו).

בשלמא לרבי יוחנן (דאמר לרבנן משום בת אחותו ולר' שמעון משום פירות) היינו דאיכא בין רבי שמעון לרבנן (טעמא דפלוגתייהו בהכי לרבנן פסול גט מוקדם משום בת אחותו ולר"ש כשר דקסבר זמן משום פירות איתקן, והלכך גט מוקדם כשר דאי טרפא משעת כתיבה שפיר טרפא דהא נתן עיניו לגרשה) אלא לריש לקיש, מאי איכא בין רבי שמעון לרבנן (במאי פליגי ואמאי פסלי רבנן הא שפיר טרפא דהא להכי איתקן זמן)? פירי דמשעת כתיבה ועד שעת חתימה איכא בינייהו (דלרבנן לא בעיא למיטרף אלא מחתימה ואילך הלכך מוקדם פסול דכי מפקא ליה אתיא למיטרף מיום כתיבה דסברי בו ביום נחתם).

והא איפכא שמעינן להו (לרבי יוחנן וריש לקיש) דאתמר מאימתי מוציאין לפירות, רבי יוחנן אמר משעת כתיבה, וריש לקיש אמר משעת נתינה? איפוך (ביאור התוס' דריש לקיש אמר משעת כתיבה, פירוש משעת חתימה).

אמר ליה אביי לרב יוסף ג' גיטין פסולים (ואחד מהם יש עליו עדים ואין בו זמן, ותנן דאם ניסת הולד כשר, כיון דאי עבד שפיר דמי) ואם ניסת הולד כשר, מה הועילו חכמים בתקנתן (משום בת אחותו ומשום פירות)? אהנו דלכתחילה לא תינשא (וכיון דהכי הוא אי בעי לכתוב גט בלא זמן לחפות על בת אחותו או למכור בפירות לא כתבו ליה סופרי הדיינים ולא חתמי עליה סהדי).

גזייה לזמן ידידה (לאחר שכתב בו זמן חתכו כדי לחפות על בת אחותו או למכור בפירות) ויהביה ניהלה (ואמרינן דגט שאין בו זמן אם

אלא משמע דוקא בגט הנמצא דאיתרע בנפילה הוא דאמר אייתי ראייה אימת מטיא גיטא לידך, אבל בכל גיטין אמרינן מסתמא ביום שנכתב ונחתם נמסר. ואומר ר"י דהכי פירושו 'עד שעת נתינה' דכיון דיש לבעל פירות עד שעת נתינה לא הוצרכו לתקן זמן בגט משום פירות, דבאין בו זמן נמי תביא גיטה לב"ד או לעדים ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה. וא"ת ולר' יוחנן היאך כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ניהוש שמא יכתוב בניסן ולא יתן עד תשרי כדפרי' בב"מ (יב:) גבי כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו וי"ל דגבי כותבין שטר ללוה פריך משום דמאן דיזיף בצנעה יזיף ויש לחוש שאחר זמן ימסור לו בצנעה ויסברו לקוחות שנמסר לו משעת כתיבה, אבל גט צריך עדי מסירה ואפי' לר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי אומר ר"ת דבעינן עדי מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים וגם מפרסמין להוציא קול שהיא פנויה וידעו לקוחות שלא נתגרשה מיום הכתיבה ויאמרו לה אייתי ראייה אימת... ומיהו במשליש גט לאשתו דשמעתין ליכא למיחש לרבי יוחנן למידי לא משום פירות ולא משום שמא יחפה דכיון שרואים זמן הכתיבה קודם המסירה קלא אית ליה כדאמר בסמוך אגיטין הבאין ממדינת הים. וא"ת נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסול הא אית ליה קלא שהכתיבה והמסירה לא היו באותו זמן וי"ל דלא שייך למימר קלא אית ליה אלא כשמגרש ע"י שליח אבל נכתב ביום ונחתם בלילה יש לחוש שימסור לה בעצמו בצנעה לחפות עליה ולהכי לא מצי לשנויי גבי כתיבה ואותביה בכיסתיה דקלא אית ליה כדמשני אגיטין הבאין ממדינת הים. וא"ת ואמאי כותבין גט לאיש, ליחוש שמא תזנה ויתן לה בצנעה כדי לחפות עליה (כונת השאלה חס נכתוב גט לאיש שלא נטווחות אשתו, יך חשק שיקהה הגט אכלו כגון שאין להם שלום בית וכו' להתגרש וכבר מזמן לעצמו גט שאם לבסוף יחליט להתגרש, שיהיה הגט מלוי צידו, ואם ח"ו לאחר זמן יגלה שאשתו זנתה, יחפה עליה ויתן לה זה הגט) וי"ל (שאין לחשק לזה) דמסתמא מיד אחר הכתיבה יתן לה דלא מוקדים פורענותא לנפשיה כדמשני בסמוך גבי כתיבה ואותביה בכיסתיה).

בשלמא לריש לקיש, משום הכי קא מכשיר ר"ש (בגט מוקדם כדאמר לקמן קסבר ר' שמעון כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות הלכך אם אתיא למיטרף לקוחות דפירות מיום כתיבה שפיר עבדא וטעמא דרבנן לקמיה מפרש) אלא לרבי יוחנן (דאמר זמן משום בת אחותו איתקן) מאי טעמא דר"ש דמכשיר (הא זמנין דזנאי באותו יום ועודנה אשת איש דכל זמן שלא נחתם לא

(בהדיה בקטנות שביניהם) תיפיים (ולא יגרשנה, ולא איפייסה, וגרשה, ומכי מטא גיטה לידה הוא דאגרשה) מאי (האס הגט הזה כשר ליתן לה, או לא. כי אם תאמר שגט כזה כשר, אם כן יכול לחפות הצעל על אשתו, שיכתוב גט, ויחזיק את הגט תחת ידו, ואם תזנה, יתן לה את הגט, והיא תאמר שמעטת כתיבה נתגרסה. כתבו התוס' הכא לא בעי לשנויי דאהני לקמיה כדאמרינן לעיל דגבי כתב חדש שבת, כיון דאהני לקמיה לא חיישינן לחפויי שהכתיבה והנתינה כי הדדי ניהו כמו ביומא גופא כדאמרינן לעיל, אבל גבי כתב ואנחה בכיסתיה וגיטין הבאין ממ"ה שהנתינה היא אחר הכתיבה חיישינן שמא יחפה ויאמר שקר שמקודם לכן נתגרשה וכן נכתב כיום ונחתם בלילה פסול אף על גב דאהני לקמיה. עוד כתבו פירש רש"י (לפנינו מופיע על הקטע הצא 'גיטין הצאים ממדינת הים') מה הועילו חכמים בתקנתם בין לענין זנות בין לענין פירות דטרפה לקוחות מיום הכתיבה, אע"ג דלעיל אמר ריש לקיש דיש לבעל פירות עד שעת חתימה הכא מודה דיש לבעל פירות עד שעת נתינה כיון דאי מפייסה תיפיים. ומיהו ההוא דגיטין הבאין ממדינת הים (הקטע הצא) דפירש רש"י דלתרווייהו פריך קצת קשה דלמה לא יפסיד משעת חתימה לריש לקיש כיון שאם היתה אצלו היה מגרשה לאלתר, ועוד קשה לר"י דמה הועילו חכמים בתקנתם משמע דהשתא איכא למיחש כאילו לא היה בו זמן, וזה אינו דבאין בו זמן חוששים שלא תפסיד האשה וחששא דהכא לא משום אשה אלא משום לקוחות. ונראה לר"י דהנך תרי פירכי למאן דאמר שמא יחפה, אבל למאן דאמר משום פירי ניהא דבדין מפסידין הלקוחות משעת חתימה? אמר ליה לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה (לא רגילי למיעבד הכי לאנוחי בכיסתיה דכיון דלא ניהא ליה בגירושין פורענות הוא לגביה ולא מקדים ליה).

אמר ליה רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים, דמיכתבי בניסן ולא מטו עד תשרי, מה הועילו חכמים בתקנתם (בין לענין פירות בין לענין זנות דטרפה לקוחות מיום הכתיבה)? אמר ליה הנהו קלא אית להו [פירש רש"י ובין לענין זנות ובין לענין פירות בעיא לאתויי ראייה אימת מטא גיטה לידה התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו תימה דלענין זנות דנהי דידוע שלא בא לידה ביום הכתוב בו מ"מ יכול לחפות ולומר שנתן לה קודם שזינתה כמו קודם שתיקנו זמן (ציא) המהר"ס ר"ל דנהי דידוע שלא בא לידה ביום הכתיבה, מ"מ

ניסת הולד כשר וכשמוציאתו הרי היא בחזקת מגורשת ולא מיקטלה) מאי (מה הועילו חכמים בתקנתן כתבו התוס' והא דאמר ביבמות (לא): גבי מפני מה לא תיקנו זמן בקידושין משום דהכי נעביד ניהיה גבי דידה מחקה ליה. ופריך אי הכי גירושין נמי נימא הכי, ומשני, התם להצלה דידה קאתי, לא כמו שפירש שם רש"י דאי מחקה ליה קטלינן לה דמוקמינן לה בחזקת אשת איש אע"ג דאי לא תיקון זמן מצי לחפויי עלה דמספיקא לא קטלינן לה השתא דתיקון זמן אי מחקה ליה מוקמינן לה בחזקת אשת איש וקטלינן לה, דהא הכא משמע דאי גזייה לזמן לא קטלינן לה דקאמר מה הועילו חכמים בתקנתם, ודוחק לומר דלא פריך הכא אלא למאן דאמר משום פירי. אלא אומר ר"י דהכי פירושו 'התם להצלה דידה קאתי' הגט בא להצילה ולהעיד עליה שהיא מגורשת ולכך יראה למחוק הזמן כי סבורה שיפסול בכך, אבל האמת דאי מחקה ליה לא קטלינן לה, הכא לחובה דידה קאתי כלומר הקידושין באין לחיובה ולהעיד שהיא מקודשת ולכן מחקה ליה לזמן? אמר ליה לרמאי לא חיישינן (לרמאות כזה שהוא ניכר ונגלה לא עבידי אינשי דעבדי ולא חשו רבנן להכי).

כתוב בו שבוע (זמנו בשבוע פלונית של יובל ולא כתב איזו שנה) שנה (כתב שנה ולא כתב חדש) חדש (כתב שבת ולא כתב שבת) שבת (כתב שבת ולא כתב יום) מאי? אמר ליה כשר (לכתחילה). ומה הועילו חכמים בתקנתן (הא לא ממנעי מלמכתביה נהליה)? אהנו לשבוע דקמיה (שאם זינתה תיהרג) ולשבוע דבתריה (לפירות שאם ימכור בהם תוציא גיטה ותגבם, ואי אפשר לפרש דלשבוע דקמיה אהני לפירות שלא תטרפם מלקוחות דבלאו זמן נמי לא טרפה דידה על התחתונה עד דמייתה ראייה דבתר גירושין זבין, ולשבוע דבתרא לא מהני לזנות דלא תיקטול דבלאו זמן נמי לא מיקטלה דספק נפשות להקל) דאי לא תימא הכי, יומא גופיה מי ידעינן אי מצפרא אי מפניא, אלא ליומא דקמיה וליומא דבתריה, הכא נמי אהני לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה.

אמר ליה רבינא לרבא כתביה [דף יח ע"א] ואותביה בכיסתיה (ימים רבים) דאי מפייסה

ונקט הך ברייתא המשליש לרבותא דאע"פ שהוא בעיר מותרת לינשא מיד ואין חוששים לגט ישן ולעיל נקט השולח לרבותא דאע"פ שאינו בעיר צריכה להמתין שלשה חדשים) ואמר לו אל תתנהו לה אלא לאחר ג' חדשים, משנתנו לה מותרת לינשא מיד (דמשעת כתיבה מנינן) ולגט ישן אין חוששין, שהרי לא נתייחד עמה.

רב כהנא ורב פפי ורב אשי עבדי משעת כתיבה, רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי משעת נתינה. והלכתא משעת כתיבה.

איתמר מאימתי כתובה משמטת [כשאר שטר חוב ומשמטתה שביעית כתבו התוס' הא דאמר בכתובות (נה.) תנאי כתובה ככתובה דמי לשביעית קשה לר"י מאי איריא דאין תוספת כתובה משמטת משום דתנאי כתובה ככתובה דמי והוי כמעשה ב"ד, תיפוק ליה דלא משמט כתובה ותוספת מידי דהוה אשכר שכיר ואת החובות שהייבים הלוקחות שקנו בחנות בהקפה, דאיכא מ"ד במסכת שביעית (פ"י מ"א) דלא משמט אלא מלוה וכ"ש כתובה ותוספת ודוחק לומר דאיתא כרבי יוסי דפליג התם ואמר דמשמט ונראה לר"י דהא דקאמר לשביעית היינו שפגמה וזקפה כתובה לרב או פגמה או זקפה לשמואל דמשמטת נמי תוספת? **רב אמר** משתפגום (שתפרע קצת דגלי דעתה דעומדת ליגוש וליפרע) ותזקוף (עליו המותר במלוה דנפקא לה משום כתובה ומעשה ב"ד שאינו משמט וחל עלה שם שטר חוב) **ושמואל אמר** פגמה (כיון דגלי דעתיה בפרעון קרינא ביה לא יגוש) אע"פ שלא זקפה (במלוה) זקפה אע"פ שלא פגמה.

תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דשמואל. **תניא כוותיה דרב** מאימתי כתובה משמטת, משתפגום ותזקוף, פגמה ולא זקפה, זקפה ולא פגמה אינה משמטת עד שתפגום ותזקוף. **תניא כוותיה דשמואל** אונם (את הבתולה חייב חמשים כסף) וקנס (דמוציא שם רע) ופיתוי וכתבו התוס' קנס הוא מוציא שם רע ומשום דלית ביה אלא קנס קרי ליה קנס, אבל אונם אע"פ שגם הוא קנס, לא קורא לו קנס, כיון שיש בו בנוסף לקנס בושת ופגם (ולערך ר"פ) וכתובת אשה שזקפן במלוה משמטין, ואם לאו אין משמטין, מאימתי נזקפים במלוה (כלומר

אין ידוע אימתי בל, יכולה לומר שכל לידה קודם שזינתה, וספק נפשות להקל כמו קודם שתיקנו זמן) ואור"י קלא אית לה' כשרואין בזמן שזמן הכתיבה היא קודם המסירה אית ליה קלא למילתא ומסקי אדעתיהו לידע יום המסירה. וא"ת ובההוא למה תיקנו זמן וי"ל ע"י הזמן יש לו קול לפי שרואים ע"י הזמן שבו שהנתינה אינה ביום הכתיבה. וא"ת ומאן דאמר משום בת אחותו, בזמן הזה (שלאין ממיתים צדית לין) למה כותבין זמן בגיטין, דאפי' בזמן הזה משמע דבעי זמן כדתנן (פו.) ג' גיטין פסולים וי"ל גזירה שמא יחפה על בניה ממזרים אי נמי מהרה יבנה בית המקדש א"נ שלא יאמרו זינתה אחר גירושין ויחזירנה, דגרופה שזינתה מותרת לחזור כדאמרין בסוטה (יה:).

איתמר מאימתי מונין לגט ג' חדשים שהאשה צריכה להמתין **רב אמר** משעת נתינה **ושמואל אמר** משעת כתיבה.

מתקיף לה רב נתן בר הושעיא לשמואל, יאמרו שתי נשים בחצר אחת (של אדם א' שפירש לים ומסר שני גיטין לשתי נשיו בו ביום אלא שזה קדם לזה כתיבתו חדש ולשמואל זו תינשא לסוף ב' חדשים וזו לסוף ג' יתמהו בני אדם שראו שנתגרשו ביום א') זו אסורה וזו מותרת? אמר ליה אביי זו זמן גיטה מוכיח עליה, וזו זמן גיטה מוכיח עליה.

תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דשמואל. **תניא כוותיה דרב** השולח גט לאשתו ונשתתה שליה בדרך ג' חדשים, כשהגיע גט לידה צריכה להמתין ג' חדשים, ולגט ישן [לקמן (עט:)] תנינא דאין אדם מגרש בגט ישן ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה וטעמא שמא יאמרו גיטה קודם לבנה שמא תתעבר ותלד בין כתיבתו לנתינתו ולאחר זמן יאמרו הגט קדם ובזנות נתעברה] אין חוששין (כתבו התוס' פירוש אע"פ שצריכה להמתין שלשה חדשים לאו משום דחיישינן שמא בתוך כך יבא עליה דהא לגט ישן אין חוששין אלא כדאמרין לעיל שמא יאמרו שתי נשים בחצר...) שהרי לא נתייחד עמה. **תניא כוותיה דשמואל** המשליש גט לאשתו (מסר הגט לשליש כדי לגרשה בו לסוף ג' חדשים, והוא הלך לדרכו כתבו התוס' פירש רש"י והוא הלך לדרכו) ובחינם פירש כן אלא מיירי אפילו הוא בעיר,

בתוך כך ובא עליה והוי גט ישן כתבו התוס', ואין להקשות בגיטין הבאים ממדינת הים ובמשלש גט לאשתו אמאי לא חיישינן שמא פיים דהכא הוא דחיישינן טפי לפי שעדיין לא נחתם וכי מתפיים נמי ליכא קלא, וכן כי אמר לעשרה חתומי וחתום בי תרי ביומיה דבסמוך רגיל להתפיים כיון דלא חתמו כל הצריכים לחתום וכי מפיים נמי ליכא קלא, אבל כשכבר חתמו כל העדים בגט ומזומן לינתן אין רגיל להתפיים וכשהוזר ומתפיים הכל מרגישינן. אבל קשה דלקמן (כט:) גבי ההוא דשדר גיטא לדביתוהו ואמר ליה לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין פריך עלה וניחוש שמא פיים, וכן אההיא אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ורש"י פי' שם דבשולח גט ממדינת הים ליכא למיחש שמא פיים דמימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע גט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא, אבל מהמשלש גט לאשתו קשה וגם לר' יוחנן דהכא ונראה לר"ת דבהמשלש שהוא עמה בעיר ואינו הולך משם מסתמא מחמת קטטה מגרש ומה שקובע זמן בנתינת הגט לצעורה קא מכיון ולא להתפיים, אבל בהגך דלקמן שהולך משם ואינו אצלה בעיר מסתמא לטובתה נתכוין שלא תתעגן וקובע זמן חיישינן שמא יבא בתוך כך ויתפיים וכי יתפיים נמי ליכא קלא כיון שאינו מגרשה בשביל קטטה אפי' רבי יוחנן מודה התם. עוד כתבו התוס' 'שמא פיים' פירש רש"י שמא נתייחד עמה והוי גט ישן ואין נראה לר"ת דהא לקמן (עו:) קאמר ולגט ישן אין חוששינן שהרי לא נתייחד עמה ופריך עלה וליחוש שמא פיים משמע דתרי מילי נניהו (דגם שלא נתייחד יס לחשש שמא פיים) ועוד דלפירוש רש"י קשה למה ליה למיפרך שמא פיים ומשום גט ישן על המשנה 'דהרי זה גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום, ואם לא באתי מכאן עד י"ב חדש' כיון דאם בא בלא שום ייחוד בטל הגט (והקושיא היתה לריכה להיות 'ליחוש שמא בלא' שהרי די בזה כלי לנעול הגט, ואין לוכך שתייחדו) ואומר ר"ת דשמא פיים דהכא ולקמן (כט:) רוצה לומר שמא פיים וביטל ואמר גט שנתתי בטל הוא ומיירי הכא כשאמר להם לחתום מכאן עד עשרה ימים או לאלתר והם לא חתמו עד עשרה ימים ובשעת החתימה לא היה הבעל שם ולהכי חיישינן שמא פיים וביטל שליחותם ושלא מדעתו חתמו אבל אם אחר עשרה ימים צוה להם לחתום כשר דאפילו בטל הגט קודם הא קיימא לן כרב נחמן דאמר לקמן (לב:) דחוזר ומגרש בו, ומיהו אההיא דאם לא באתי אינו רוצה לומר שמא פיים ובטל את הגט בדיבור דכיון דאמר מעכשיו אם לא באתי ולא בא הוי גט מעכשיו אף על גב דבטלו אח"כ אלא נתפיים ובא קאמר ומתוך כך בטל הגט ואין מזכיר הפיוס אלא משום שע"י שנתפיים חוזר לו ובא. ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי שאפילו באתי אם היא תאמר שלא באתי יהא גט, ועל פי' רש"י קשה דמאי

מאימתי הויא כזקיפה) משעת העמדה בדין (הרי היא כזקיפה).

אמר שמואל כתובה כמעשה ב"ד דמאי (דתנאי ב"ד היא) מה מעשה ב"ד [חיוביה משום פסק דין הוא ואע"ג דלא איהתים הלכך אין שם (סס לין) הקדמה ו...]. נכתבין ביום ונחתמין בלילה (כתבו התוס' דמשעת פסק דין איכא קלא כמו בשטר כדאמרינן בכל דוכתא כשעמד בדין דגבי ממשעבדי) אף כתובה (משעת כתיבה דנכנסה לחופה דקירוב חתנות הוא חייל שעבודה ואע"ג דלא איהתים) נכתבת ביום ונחתמת בלילה וכתבו התוס' יש מקומות שנוהגין לכתוב הכתובה בע"ש ולחותמה במוצאי שבת ואין נכון לעשות כן משום תוספת דדלמא לית ליה קלא, ומיהו היכא דקנו מיניה ליכא למיחש מידי כדאמרינן בבב"ב (קעב.) אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה].

כתובתיה דרבי חייל בר רב איכתוב ביום ואיהתום בלילה, הוה רב התם ולא אמר להו ולא מידי. לימא, כשמואל סבירא ליה? עסקין באותו ענין הוו (מכתיבה עד חתימה ואפי' בשאר שטרות כשר) דתניא, אמר רבי אלעזר בר רבי צדוק לא שנו (דשטרות הנכתבים ביום ונחתמים בלילה פסולים) אלא כשאין עסקין באותו ענין, אבל עסקין באותו ענין (כיון שהעדים מזומנים לחתום אלא שבעל כרחם צריכים להמתין עד שיסיים הסופר את השטר אע"ג דאיתרמי ליה חתימה לאורתא כ"כ התוס') כשר (שהרי משעת כתיבה נמי אית ליה קלא).

ר"ש מכשיר' אמר רבא מאי טעמא דר"ש, קסבר כיון שנתן עיניו לגרשה, שוב אין לו פירות (וכי טרפה מזמן כתיבה בדין טרפה).

אמר ריש לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר (שנכתב ביום ונחתם בלילה) אבל מכאן ועד עשרה ימים (נכתב ביום אחד ונחתם אחרי עשרה ימים) לא (כתב) בשו"ת הרי"ט סימן ש"פ נראה שכלשון האמוראים לאלתר, סובל שיהיה זמן גדול פחות מעשרה ימים וכ"כ הרש"ט נראה לאלתר לאו דוקא ולא צא אלא לפוקי עשרה ימים [דף יח ע"ב] חיישינן שמא פיים (את אשתו

ליה מוקדם). **אי נמי** כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול [וקי"ל בסנהדרין (ט). אפילו מאה עדים ונמצא אחד קרוב או פסול עדותן בטלה **כתבו התוס'** דאע"ג דאמרינן (מכות ו.) דשיילינן להו למיחזי אתיתו או לאסחודי אתיתו הכא לא שייל דפשיטא דחתמו לדעת הבעלים] למאן דאמר משום תנאי כשר, למאן דאמר משום עדים פסול.

אי חתום בתחילה (בשנים הראשונים) קרוב או פסול (וכולן חתמו בו ביום לא צור לטו שלרבי יוחנן יהיה הגט כשר, אללא יס צזה מחלוקת) אמרי לה כשר ואמרי לה פסול. אמרי לה כשר תנאי הוא (למאן דאמר משום תנאי דאע"ג דאיחיתים ברישא קרוב או פסול העדות תתקיים בראויים לעדות, והוא יחשב לתנאי דמסתמא את הכשרים מינה לשם עדות, והקרוב לתנאי). אמרי לה פסול, אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא (דכיון דחתם ברישא אתי למימר זה ודאי לשם עדות חתם ויכשירו קרוב בכל השטרות **כתבו התוס'**, וא"ת מאי שנא מגט מקושר דאמר לקמן (פב.) אי בעי חתים קרוב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף וי"ל דשאני גט מקושר דעדי שלושה ושנים מהן הכשרין חתומין עליו לשם עדות הלכך לא אתי לאיחלופי, אבל הכא שאין צריך כי אם שנים משום עדות יאמרו דשנים הראשונים ודאי הם לשם עדות ואתי לאיחלופי. **אבל** קשה דאמר חזקיה מלאוהו בקרובים כשר ומשמע בהדיא לקמן (פו:) דמילתיה דחזקיה גבי מילוי שני שיטין שהרחיק מן הכתב איתמר (וא"כ החתומים הראשונים פסולים, ואעפ"כ השטר כשר). **ואומר ר"ת** כיון דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הם עיקר עדות לפי שחתמו הראשונים לפני כל העדים, אבל התם בשאר שמורות כשרואים שקרובים חתומין תחילה יאמרו אותם שמצאו תחילה החתומים תחילה או אחרי כן חתמו למילוי. **ואור"ת** דאפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחילה אבל באמצע וסוף כשר דכיון דלא הוי בתחילה לא אתי לאיחלופי, והא דתניא בתוספתא ומייתי לה בב"ב (קסב:) היו לו ארבעה וחמשה עדים חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר כך היא הגירסא בתוספתא אומר ר"ת דנקט שנים הראשונים לרבותא דאע"פ שנראה יותר שהם עיקר העדות וכ"ש אם נמצאו אמצעיים או אחרונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר. **ואין נראה**

משני דאע"ג דאמר נאמנת עלי לומר שלא באתי אצלה אנן חיישינן ולא מהימנינן ליה. ומיהו גם על פי ר"ת קשה אההיא דכל זמן שאעבור נגד פניך ל' יום דמשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מ"מ ניהוש שמא בטל את הגט דכיון דלא אמר מעכשיו ואין הגט חל עד שיעבור מנגד פניה ל' יום ואם בתוך כך בטלו לא הוי גט. **ונראה לר"י** דלא חיישינן לשמא פיים אלא חיישינן משום לעז בעלמא שיוציא הבעל לעז שבטל את הגט והשתא משני שפיר באומר נאמנת בו דכיון שהאמינה עליו שוב לא יוציא לעז דכסיפא ליה מלתא, והשתא משני שפיר גם לפי רש"י וכן משמע התם מתוך פירושו דלא הוי אלא לעז שהזכיר בדברי המקשה ערעורו של בעל) ורבי יוחנן אמר אפי' מכאן ועד עשרה ימים, אם איתא דפיים, קלא אית ליה למילתא (שהשכנים והשכנות שומעין תגר וקטטה שבין איש לאשתו וכאשר ישקוט את ריבם הכל מרגישים).

איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי **אמר ר' יוחנן** שנים (נתכוין לחתום בו) משום עדים, וכולם משום תנאי (לא החתים בו אלא לביישה ברבים ותנאי גמור הטיל בגט זה דלא ליהוי גיטא אלא א"כ חותמין בו כולן) **וריש לקיש אמר** כולם משום עדים (נתכוון להחתים).

היכי דמי, אילימא דלא אמר להו כולכם, והא תנן אמר לעשרה כתבו גט לאשתי, אחד כותב ושנים חותמין (וקשיא לתרויהו דאמרי כולם צריכים לחתום) אלא דאמר להו כולכם (דלא שוויא גיטא עד דחתמי כולהו).

מאי בינייהו (בין משום תנאי בין משום עדים כולם צריכים לחתום דה"נ תנן בסיפא דההיא כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולם חותמין)? **איכא בינייהו** דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואיך מכאן ועד עשרה ימים [וקודם שנתנו לה חתמו כולן **כתבו התוס' צ"ל** שכל החתומים חתמו במעמד כולן כדאמרינן לעיל (י:) דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה] **מאן דאמר** משום תנאי כשר, ומאן דאמר משום עדים פסול (דלא הוי עדות שלימה עד שיחתמו כולם וכיון דכולם לא חתמו ביום כתיבתו הוי

לקיש סבירא ליה. **פסק הש"ע א.** אם נכתב בלילה ונחתם ביום שלאחריו, כשר, שהיום הולך אחר הלילה. אבל נכתב ביום ונחתם בלילה, פסול. במה דברים אמורים, כשאין עסוקים באותו ענין. אבל עסוקים באותו ענין, כשר. ודוקא שלא לקח מיד בקנין אבל אם לקח מיד בקנין, אפילו לא התמו אלא לזמן מרובה, כשר (ביאר באר הגולה ב"ב קעב.)... חו"מ (מג"ט). **ב.** צריך לכתוב זמן, בגט. ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן, לא תנשא ואם נשאת, לא תצא, אפילו אין לה בנים אה"ע (קב"א). **ג.** אם היה מוקדם, או נכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו, פסול, אפילו היו עסוקים באותו ענין. וי"א דנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו, בשעת הדחק כשר. (הגה וגט מוקדם, אף על פי שפסול, אם קדשה אחר, צריכה גט משני ואסורה לחזור לראשון) אה"ע (קב"ב). **ד.** גט שלא כתב בו שם היום, אלא בשבת ראשונה או שנייה מחדש פלוני, או בחדש פלוני, או בשנה פלונית ולא הזכיר החדש, אפילו כתב בשבוע פלוני, כשר (כתב הגט פשוט ודע דמון בב"י דקדק מתוך פרש"י דרשאינן לכותבו לכתחלה בבח"ג בשבת פ' בשבוע פ'. ומדברי הרמב"ם דכתב לישנא דכשר יש לדון דאינו מתיר אלא בשכבר נכתב.)... אה"ע (קב"ז). **ה.** כתב בו זמן, וחתיך ממנו הזמן ואחר כך נתנו לה, כשר (רמ"ס). ויש פוסלים (קט"י הלא"ז והטור) אה"ע (קב"ח). **ו.** השולח גט ממקום למקום, אע"פ שמקדים הזמן, שהרי כותבין הזמן מיום הכתיבה ואינו מגיע לידה עד אחר זמן, כשר, משום דאית ליה קלא אה"ע (קב"ד). **ז.** כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה, הרי זו לא תנשא ולא תתארס לאחר עד שתמתין תשעים יום... ומיום כתיבת הגט מונים למגורשת, ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים, מיום הכתיבה מונים, שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה. (הגה וי"א דמונים מיום נתינת הגט (רא"ש צ"ח הגר"א כספרים ל"ג והלכתא וכיון שכן, הלכתא כרז צאיסור) וכן ראוי להחמיר, כן נראה לי...) אה"ע (יג"א). **ח.** המגרש את אשתו

לר"י דאי כשר בשטרות שנים קרובים בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ניוחש דלמא אתי לקימיה בשנים קרובים או בחד קרוב וחד כשר, וליכא למימר דלעולם לא מקיים עד שיכירו כל החתימות שבשטר ואע"ג דבגט מקושר מקיימין מכל תלתא דאית ביה התם משום דאטרחוה רבנן להחתים על כל קשר לא אטרחוה לקיים כולם, אבל הכא דכמה דבעי מחתים בעי קיום בכולהו, דהא אמרינן בגט פשוט לא שנו אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לאשרתא אפי' הרחיק שיטה אחת פסול, ופריך בין העדים לכתב נמי ליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר לרבות בעדים הוא דעבדי ומשני כל כי האי גוונא אין מקיימין אותו מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה משמע דבעלמא מכל תרי דאית ביה מקיימין ואי הוה צריך לקיים כל החתימות לא הוה פריך מידי. וחזר בו ר"ת ומפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות דדוקא נקט בברייתא שנים הראשונים קרובים... דתלינן דחתמו לכבוד או למילוי לכך תתקיים העדות בשאר אבל נמצא מן האמצעיים או מן האחרונים קרוב או פסול עדותו בטלה דודאי לשם עדות חתמו והכי קאמר בב"ב (קס"ג): כל כי האי גוונא (שהכתב והעדים נמלאים כשורה אחת ומתחת עוד עדים) אין מקיימים מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה, אבל בעלמא אדרבה הוי איפכא דאין מקיימין מעדים שלמעלה אלא מעדים של מטה (לא מהחתימות הראשונות) ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחילה אבל בסוף פסול לכולי עלמא. וא"ת למאן דאמר (רי"ט לק"ט) משום עדים דדעת בעל השטר להחתים משום עדים והם הותמים לפי דעתו אמאי תלינן בשאר שטרות שחתמו למילוי (השטרות הריקות) לשיילינהו כי היכי דשיילינן התם למיחזי אתיתו... ואמר רבינו תם דשאני שטר דעדים החתומים נעשה כמו שנחקרה עדותם בב"ד, ונתברר שהם חתמו כהוגן, ואין צורך לשואלם מדוע חתמו).

ההוא דאמר להו לעשרה (כולכם) כתבו גט לאשתי, חתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים, אתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי, אמר ליה [דף יט ע"א] כדאי הוא ר"ש (דמתניתין דאמר נכתב ביום ונחתם בלילה כשר) לסמוך עליו בשעת הדחק (שהלך זה לדרכו או ניסת כבר בגט זה). והאמר ריש לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר, אבל מכאן ועד עשרה ימים לא? בההיא כרבי יוחנן סבירא ליה (לרבי יהושע בן לוי). והאמר ר' יוחנן שנים משום עדים, וכולן משום תנאי (ואין כאן הקדמה דתנאי נינהו ואפילו לרבנן כשר)? בההיא כריש

כל השרפים יפים לדיו ושרף קמף יפה מכולן ההוא שרף לאו היינו גומי דאין דרך לתת גומי אלא בדיו של עפצים אלא אומר ר"ת דשרף הוא לחלוחית קליפת העץ שעושין ממנו דיו שלנו כמו זו שירפה (ס) מצוי דמסכת נדה (י:) דהיינו לחלוחית דמים שבאשה ובפסחים (לט.) ירק מר יש לו שרף וירק אין לו גומי אלא לחלוחית, ומתוך כך אוסר ר"ת לכתוב ספר תורה בדיו של עפצים. סם סמא (לעז"י קש"י כזע להוב). סיקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה (צבע אדום). קומום קומא (שרף האילן). קנקנתום אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל חרתא דאושכפי [כזע שחור של כלענים לעז"י קש"י (אדרמנ"ט) כזע שחור כתבו התוס' פי' רש"י אדרמנ"ט (כזע שחור). ובשיחור דקתני בברייתא פירש נמי רש"י שהוא אדרמנ"ט. ואין נראה דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתניתין ואומר ר"י דשיחור הוא אדרמנ"ט (שחור), וקנקנתום (שחור) (זמנה) הוא כמו שפירש רבינו שמואל בעירובין (ג.) דהיא קרקע ירוקה (מוצא צמפרקים שהכוונה לתכלת) שקורין וידריו"ל בלע"ז (וכ"כ הערוך). ור"ת נמי פירש בתיקון ספר תורה שעשה אדרמנ"ט מותר לתת לתוך הדיו לכולי עלמא דלאו היינו קנקנתום, דאיכא למאן דאמר בעירובין (ג.). ואם תאמר דבמסכת נדה (כ.) תנן שחור כחרת' ומפרש דהיינו חרת' דאושכפי ואילו וידריו"ל ירוקה היא בזכוכית ועל שם כך נקרא וידריו"ל וי"ל כשמתקנין אותה לתת לתוך הדיו אז היא משחרת).

ובכל דבר שהוא מתקיים... לאתויי מאי? לאתויי הא דתני ר' חנינא כתבו במי טריא (מי גשמים לשון מורי מים ששורים בו פרי שהוא כעין עפצים) ואפצא כשר.

תני ר' חייא כתבו באבר (ששף העופרת במים ומשחירים) בשחור (פחמין) ובשיחור (חרתא דאושכפי) כשר.

איתמר המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת (שתי אותיות של סיקרא והעביר עליהם דיו), רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו חייב שתים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק (ע"מ לכתוב שתי אותיות בשבת חייב וזה מוחק התחתונות סיקרא וכתב העליונות דיו). דיו ע"ג דיו, סיקרא על גבי סיקרא פטור (שהרי הוא בתחילה לא כתב ולא מחק הקשו התוס' דיו על גבי דיו פטור' תימה דהכא משמע דדיו על גבי דיו לא כלום הוא לענין שבת וה"ה לענין גט

קודם השמיטה, אין כתובתה נשמטת. ואם פגמתה או זקפתה עליו במלוח, משמטת (ביאר באר הגולה כמימרא דשמואל דהלכתא כוותי' בדיני)... חו"מ (סזיז). ז. אמר כלכם חתמו, או שמנאם, בין שמנה כולם ובין שמנה מקצתם, ואמר להם חתמו, הרי זה כאומר כולכם חתמו, וכולם צריכין לחתום בו. ושנים שחותמים בו (כל' יוחנן) תחלה הם משום עדים, וצריך שלא יהא שום אחד מהם פסול, והאחרים משום תנאי, לפיכך אם היו השאר פסולים, או שחתמו זה היום וזה למחר או לאחר כמה ימים, כשר, והוא שיחתמו כל אחד בפני כולם ואפילו חתמו השאר אחר נתינת הגט, (חנה ואפילו אחר שנשאה), כשר... אה"ע (קכט). מ"ש הש"ע י'שנים שחותמים בו תחלה הם משום עדים, וצריך שלא יהא שום אחד מהם פסול, והאחרים משום תנאי, לפיכך אם היו השאר פסולים, או שחתמו זה היום וזה למחר או לאחר כמה ימים, כשר' פסק בדברי הרמב"ם ועיין כז"י צלחיות קזן 373.

משנה בכל כותבים, בדיו, בסם, בסיקרא, ובקומום, ובקנקנתום, ובכל דבר שהוא של קיימא. אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות, ולא בכל דבר שאינו מתקיים. על הכל כותבין, על העלה של זית (תלושה) ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה, על יד של עבד ונותן לה את העבד, רבי יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים, ולא על האוכלים.

(גמרא) דיו דיותא וכתבו התוס', אומר ר"ת דדיו שלנו הוא קרוי דיו ולא אותו שעושין מעפצים דההוא לא מיקרי דיו, מדתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר משמע דלאו היינו דיו, דלא תני אלא הנך דלא תני במתניתין, ובסמוך דפריך ארבי אבהו דאמר במי מילין מרבי חנינא אמאי לא פריך מדיו דמתניתין, ועוד דספר תורה בעי דיו כדאמרינן במסכת שבת (קג:) כתבה שלא בדיו יגנו, ואספר תורה קאי כדמשמע במנחות (לא:) והיכי כתבינן בדיו של עפצים על קלף של ספר תורה שהוא מעופץ והא אין מי מילין על גבי מי מילין, ועוד מדקדק ר"ת מהא דאמרי' בנדה (כ.) רבי אמי פלי קורטא דדיותא (מנקה חתיכות לוי יצק) ובדיק והיינו דיו שלנו שהוא יבש ושייך לומר בו פלי קורטא (קדיו העשוי מעפלים הוא נזיל). והא דאמר בשבת (כג.)

שהרי לפירוש רש"י ר' יוחנן ס"ל דהוי הדבר ספק. ע"ש.

איתמר עדים שאין יודעים לחתום, רב אמר מקרעין (מסרטיין) להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו, ושמואל אמר באבר. באבר סלקא דעתך, והתני רבי חייא כתבו באבר, בשחור, ובשיחור כשר (וכיון דכתב גמור הוא הוה ליה כדיו על גבי סיקרא דקאסרינן לעיל)? לא קשיא הא באברא (לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחירו אינו כתב) הא במיא דאברא (מים ששרה בהן שחיקת אבר). רבי אבהו אמר במי מילין (מים ששרה בהן עפצים שחוקים). והתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר? ל"ק הא דאפיין (הקלפים מעובדים בעפצים רושמיין עליהן את העדים במי מילין דלא הוי כתב שהרי מראה הקלפים כמראה הכתב ואינו ניכר הלכך אין מי מילין על גבי מילין ומתנית' בדלא אפיצין) הא דלא אפיין, שאין מי מילין ע"ג מי מילין. רב פפא אמר ברוק (רושמיין להם ברוק). וכן אורי ליה רב פפא לפפא תוראה (ספסר של שוורים) ברוק. וה"מ בגיטין (משום עיגונא כדלקמן דלא משכחינא סהדי בקיאי ובתוך כך יפרש זה לים או ימות ותיזקק ליבם) אבל בשטרות לא (יחזיר אחר העדים בקיאים לחתום) דההוא דעבד עובדא בשאר שטרות, ונגדיה רב כהנא.

[דף יט ע"ב] תניא כוותיה דרב (דאמר מקרעין להן נייר) עדים שאין יודעין לחתום, מקרעין להן נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו, אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בגיטי נשים, אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות, אם יודעין לקרות ולחתום חותמין, ואם לאו אין חותמין.

קרייה מאן דכר שמה? חסורי מיחסרא והכי קתני עדים שאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמים, ושאיין יודעין לחתום... אמר ר"ש בן גמליאל במה דברים אמורים בגיטי נשים, אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות, אם

דמדמי בסמוך לשבת ומשמע דליכא מאן דפליג, ולקמן (כ.) אמרינן כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן דלר' יהודה הוי כתב, ועוד דרב אחא מסיק לקמן דאפילו רבנן מודו גבי גט דהוי כשר. ואומר רבינו יצחק דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לרבי יהודה, ולרב אחא אפילו לרבנן חשיב כתב גבי גט, אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כלום אפילו רבי יהודה מודה דלא חשיב כתב. ובשבת (קד:) דתנן כתב על גבי כתב פטור ואמר רב חסדא מתניתין דלא כר' יהודה לא בעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום דאפילו רבי יהודה מודה דאינו כתב משום דמתניתין משמע ליה דבכל ענין פטור אפי' כתב גט או ספר תורה שלא לשמה והעביר עליו בשבת קולמוס לשמה להכי מוקי כרבנן, אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ לא מיתוקמא מתני' בכל ענין דהא בגט אפילו רבנן מודו דהוי כתב ולדידיה אתיא מתניתין נמי כר' יהודה וכגון שאינו מתקן בכתב השני כלום). סיקרא ע"ג. דיו, אמרי לה חייב, ואמרי לה פטור. אמרי לה חייב, מוחק הוא (ולא כותב שמתחילה היה כתוב הגון מעתה כתבו חתום) וחשיב ליה מוחק על מנת לכתוב דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו בדיו, ומקלקל לא הוי דעל הכתיבה זאת תהא כתיבה העליונה רישומה ניכר טפי משאם היתה תחתונה לבדה) אמרי לה פטור, מקלקל הוא (וחוה ליה כמוחק ע"מ שלא לכתוב, ולמאן דמיחייב לא הוה מקלקל כל כך שהרי כתבו ניכר).

בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן עדים שאין יודעים לחתום, מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו? כתב עליון כתב (לענין שבת דהא אמרת לעיל חייב שתים) או אינו כתב? א"ל אינו כתב. א"ל והלא לימדתנו רבינו, כתב עליון כתב לענין שבת? א"ל וכי מפני שאנו מדמין (שאנו אומדים וסבורים ואומדין מאומד לבנו להחמיר) נעשה מעשה (להקל, אפי' לענין שבת אם בא מעשה לידינו בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על דברי להביא חולין לעזרה)? **פסק הרמב"ם** המעביר

דיו על גבי סקרא חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק, העביר דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא או סקרא על גבי דיו פטור שבת (יא,טז). האחרונים דנו בהרחבה בדבריו,

ואם כתב, אינו גט וכן כל כיוצא בו אה"ע (קכה,ג). ג. כתבו בדיעבד באבר, בשחור, בשיחור, כשר (פי' אבר, עופרת ושחור הוא כלי של ברזל שרושטין בו, ושיחור הוא הפחם, ערוך). [הנה יש אומרים הא דבאבר כשר היינו התוכי אבר מעורבים במים (לא"ש) אבל אם כתב באבר עצמו, פסול, ויש לחוש לזה. ולכתחלה נוהגין לכתבו בדיו טובה כמו שכותבין ספרים, ואין לשנות...] אה"ע (קכה,ב). ד. אם לא ידעו דייני ישראל לקרות שטר זה הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים, נותנים לשני עובדי כוכבים, זה שלא בפני זה, וקורים אותו, שנמצא כל אחד במסית לפי תומו, וגובה בו מבני חורין והסביר התומים היינו לשיטת הרמב"ם דס"ל כל שטרי ערכאות לא גבי ממשעבדי, ולדעת הרא"ש הביאו רמ"א לעיל אף ממשעבדי גובה... חו"מ (סח,ב). * הלכות נוספות ששייכות לכאן עיין לעיל עמוד 33 הלכות ד,ה.

אמר רב אשי אמר לי רב הונא בר נתן, הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל (וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו לשון פרסי) מגבינן ביה ממשעבדי. והא לא ידעי למיקרי? בדידעי. והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייק, וליכא? בדאפיצן. והא בעינן צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה, וליכא? בדמהדר. ואלא מאי קמ"ל, דכל לשון כשר, תנינא, גט שכתבו (כתב שלו) עברית ועדיו יונית, יונית ועדיו עברית כשר? אי מההיא הוה אמינא הני מילי בגיטין (משום תקנת עגונות) אבל בשאר שטרות לא, קמ"ל. **פסק הש"ע** שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב, אם היה עשוי כתקון שטרי ישראל שאינם יכולים להזדייק ולא להוסיף ולא לגרוע, והיו עדיו ישראל ויודעין לקרותו, הרי הוא כשר וגובה בו מהמשועבדים... חו"מ (סח,א).

אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטיך מגורשת, חיישינן שמא במי מילין כתבו (ונבלעו), ואמרן לעיל כתבו במי טריא ואפצא כשר, סתם נייר של עשבים הוא ולא

יודעין לקרות ולחתום חותמין, ואם לאו אין חותמין. א"ר אלעזר מ"ט דרבן שמעון בן גמליאל? שלא יהו בנות ישראל עגונות. **אמר רבא** הלכה כרשב"ג, **ורב גמדיא משמיה דרבא** **אמר** אין הלכה. ואלא כמאן, כרבנן (דמכשירי לכולהו) והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא? תרגמא (להא דרב גמדיא) אקריאה (שאם יודעין לחתום אה"ע שאין יודעין לקרות שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני כרבנן, ודרב כהנא בשאין יודעין לחתום וגבי חתימה אמרן לדרב כהנא לעיל).

רב יהודה (וקן היה ועיניו כהות וכשהיה צריך לחתום בעד או בדיין) מיצטער (בקריאת שטר) קרי וחתים, א"ל עולא לא צריכת, דהא ר' אלעזר מרא דארץ ישראל [בקי מכל חבריו, ובמס' נדה (כ):] מפרש אמאי קרי ליה מרא דארעא דישראל] קרו קמיה וחתים, ורב נחמן [דיין היה ממונה מפי ריש גלותא וחתנא דבי נשיאה כדאמרין (חולין קכד):] וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא משקרין] קרו קמיה ספרי דייני וחתים. ודווקא רב נחמן וספרי דייני, דאית להו אימתא, אבל רב נחמן וספרי אחריני, ספרי דייני ואיניש אחרינא לא.

רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של כותים [והותמיהם עובדי כוכבים דאכשרנא להו לעיל (גיטין י:)] מקרי להו לשני כותים זה שלא בפני זה במסית לפי תומו, ומגבי ביה ממשעבדי (והא דאמרין בפ' קמא מבני חורי ולא ממשעבדי בנעשה בהדיוט דלית ליה קלא). **פסק הש"ע א.** אין כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו עומד, כגון דיו וסיקרא וקומם וקנקנתום (פי' מיני צבעים) וכיוצא בהם, אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד, כגון משקין ומי פירות וכיוצא בהם, אינו גט אה"ע (קכה,א). **ב.** כותבין אותו במי עפצים, והוא שלא יהיה הקלף מעופץ, מפני שאין מי עפצים ניכר בו.

יט:

ואי לא פליט לאו כלום הוא. וכי פליט מאי הוי, השתא הוא דפליט (וכשהו בלועות לא היה כתב)? שמואל נמי חיישין קאמר (שמואל לא נבלעו יפה ואם מת אסורה לכהן וחולצת ולא מתייבמת דספק גרושה היא כתבו התוס' השתא לא צריכי לאוקמי בדקיניה, דכי לא בדקיניה נמי איכא למיחש, ומיהו ודאי אי בדקיניה ולא פליט לאו כלום הוא). **פסק הש"ע** נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטך, אם לא בדקו הנייר במי נרא לראות אם היה שם דבר כתוב בו, אם יבדקו ותפלוט הכתיבה, הרי זו ספק מגורשת. ואם יבדקוהו ולא תפלוט הכתיבה, אין חשש גירושין אה"ע (קלה, ד).

אמר רבינא אמר לי אמימר, הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי, הני בי תרי (עדי מסירה) דיהיב גיטא קמייהו, צריכי למיקרייה **וכתבו התוס'** קודם נתינה איירי מדמשני בסמוך לא צריכא דלבתר דקרייה עייליה... ואי לא קרייה נראה דלא הוי גט, מדלא משני הב"ע דלא קרייה משמע דאי לא קרייה אינה מגורשת. וא"ת דתנן לקמן (פ.) כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה ומעיה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה, ולאחר זמן גט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מיד האשה (נמצא שנישאל חסד ז' ללחך כהיותה חסד איש, ולכן...) תצא מזה ומזה, ודייק עלה ביבמות (צא:) מאי הוה לה למעבד (מדוע תלך מזה ומזה) ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא (לחסס) והשתא (לפי מה שלמדנו בסוגייתנו) אי לא קרייה אפי' לא הוחלפה להם אינה מגורשת. וי"ל דנהי דאסורה לינשא בדלא קרייה, מ"מ אם נשאת לא תצא אי נמי שבאמת כן קראוהו אך אח"כ עייליה לבי ידיה, וקנסין לה דאיבעי לה למיהדר מיד לאקרויי או לאחר נתינה מאחר שבאה לידי קלקול, ומיהו אינה אסורה לינשא אי לא קראה שנית כדאמר הכא לאו כל הימנו לאוסרה, אע"ג דעל כרחיק לא קראה בתר הכי. והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ולאחר הנתינה. ומיהו פשיטא דאי לא קראה קודם הנתינה וקראה לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת.

מיתיבי ה"ז גיטך, ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד, וחזר ואמר שטר פסים הוא, שטר אמנה הוא מגורשת, ולא כל הימנו לאוסרה, ואי אמרת צריכי למיקרייה, בתר דקרייה מי מצי אמר לה הכי? לא צריכא, דבתר דקרייה עייליה לבי ידיה (תחת כנפיו) ואפקיה, מהו דתימא חלופי חלפיה,

קלף מעובד עפצים דאי עפיץ הא אמרן אין מי מילין על גבי מי מילין).

מיתיבי הרי זה גיטך, ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד, וחזר ואמר שטר פסים הוא (שטר פיוסים שאומר לחבירו אוהבו ומאמינו שיכתוב לו על עצמו שטר חוב כדי שיראה עשיר) שטר אמנה הוא (שכתב ללות ולא לזה והאמינו לזה למלוה שלא יתבענו אלא אם כן ילונו ומסר לו את השטר) מגורשת, ולא כל הימנו לאוסרה (משום אשתו). טעמא דאיכא כתב, הא ליכא כתב לא (דאי בנייר חלק נמי אמרינן מגורשת מכדי תנא אתא לאשמועינן דאע"ג דלא אקרינא אי גיטא הוי אי לא כיון דאמר לה גיטא הוא לא הדר ביה תו ומחזקין דגיטא הוא, ואי בנייר חלק נמי סבירא ליה הכי לאשמועינן רבותא יתירתא דנייר חלק **כתבו התוס'**, וא"ת מה הקושיא מהדיוק כאן על שמואל, שמה שכתוב כאן שאינו נאמן משום שיש כתב, כיון, ששב וטען שטר פסים הוא, וכיון שיש כתב אינו נאמן, אבל בדינו של שמואל הרי זה גט כיון שטען שהוא גט, אבל אם היה טוען שזה נייר חלק יתכן ונאמן. וי"ל דכיון דס"ד השתא דשמואל אמר שמגורשת ודאי א"כ לא חשיב ריעותא במאי שהוא נייר חלק, וא"כ כשחזר ואמר נמי נייר חלק הוא אית לן למימר דלאו כל הימנו לאוסרה כמו היכא דאיכא כתב. וא"ת והיכי ס"ד דמגורשת ודאי קאמר כיון דנראה שהוא נייר חלק וי"ל כיון דאמר ה"ז גיטך בדבר מועט מהימנינן לבעל כי היכי דאמרינן בעל שאמר גירשתי אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה א"נ דאיירי דקרייה בי תרי מעיקרא ועייליה לבי ידיה ואפקיה דלא חיישין דלמא חלפיה ונייר חלק דקאמר שמואל לא בשעת נתינה ראו שהוא נייר חלק דא"כ אפילו היה ודאי כתוב במי מילין אינו גט כיון דבשעת נתינה כבר נבלעו האותיות כדאמר בסמוך כי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט, אלא שעה אחת אחר נתינה כשיעור שהאותיות יכולות להבלע ראו שהיה נייר חלק ועוד י"ל דבשעת נתינה ראו מרחוק ודומה להם נייר חלק ושמא אם היו מעיינין היו האותיות ניכרים? כי קאמר שמואל (נמי שמגורשת לא בסתמא, אלא...) דבדקינן ליה במיא דנרא לצבע (לעז"י לש"י משחור כתב שנמחק) ומעבירים מי הצבע עליו ופולט אותיות שבלע ונראות **כתבו התוס'** פי' הר"ח והערך מי קליפת רימון אי פליט פליט,

וכתב לה לשמה וליכא [הקשו התוס', תימה דלענין מגילת סוטה משמע בעירובין (יג.) דמוחקין לה מן התורה אפי' למאן דבעי כתיבה לשמה דקאמר רב פפא דלמ"ד אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת, תורה דסתמא כתיבה ה"נ דמוחקין וי"ל דרב יוסף דשמעתיין לא סבר לה כוותיה א"נ סבר כאידך תנא דסבר אין מוחקין לה מן התורה וכמתניתין (כו.) דתנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש... ודייק מהתם בזבחים (ב:) דסתמא פסול וכ"ש ספר תורה דלא איכתוב לשם גירושין כלל. ועוד נראה דאפי' מאן דמכשיר במגילת סוטה למחוק מן התורה אע"ג דבעי לשמה מודה לענין גט דפסול, דבעירובין (יג.) משמע דכולהו תנאי מודו בהנך דפרק כל הגט דחשיבי שלא לשמה מדפריך התם ולית ליה לרב אחא בר יאשיה כתב לגרש את אשתו ונמלך כו' ובמגילת סוטה סתמא כשר משום דסתמא שאין הכהן שעליו לכתוב מקפיד ומסתמא ניהא ליה, אבל גבי גט בעל סתמא לא ניהא ליה, אע"ג דפריך ממתני' דגט ארבי אחא בר יאשיה דאירי במגילת סוטה לענין שלא לשמה לא משמע ליה לחלק).

וכי תימא, ליחוש דילמא אקדים ויהב ליה זוזא לספרא מעיקרא (לכתוב אותה פרשה לשם גירושיה) הא בעינן שינה שמו ושמה [כתבו התוס' אע"ג דמתניתין לקמן (פ.) דשינה שמו ושמה מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כרבי מאיר, משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא דרבנן, ומדנקט 'שינה' ולא נקט 'לא כתבו כלל' משמע דבלא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן. הא ליתא דעל כרחק לא כתבו כלל לר"מ פסול מה"ת דהא בעינן שיהא מוכיח מתוכו שהוא מגרש את אשתו, ובלא כתבו כלל אין מוכיח. אלא אומר ר"י דלא מיירי בשינה שמו ממש דא"כ הוה ליה למינקט לא כתבו כלל דפסול לרבי מאיר דמתני' ר' מאיר כדאמרין התם דהוי רבותא טפי, אלא שינה שמו היינו שכתב שם דגליל ביהודה, והשתא קאמר הכא שפיר הא בעינן שמו ושמה וליכא, וכ"ש דבלא כתבו כלל הוא דפסול] שם עירו ושם עירה, וליכא [דתנן לקמן (פ.) דפסול אלמא צריך לכתוב שמו ושמה, ואית דלא גרסי שינה ומאן דגרסי ליה משום מתני' דלקמן ואגב גררא גרסי ליה]. ורב יוסף מאי קמ"ל (כל הני פשיטא לן דפרשה שבתורה אינה גט)? שאין מי מילין על גבי מי מילין.

אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס (על כל אות ואות) לשמה, באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן

קמ"ל. **פסק הש"ע** העדים שנותנים הגט לפניהם צריכים לקרותו קודם נתינה. וטוב לקרותו גם לאחר נתינה, ואם לא קראוהו אלא לאחר נתינה בלבד, מגורשת (ביאר באר הגולה תוס') (הגה וכן אם יעידו בטוב שזהו גיטה נסמך הגט ולכתחלה אנו נוהגין שהחכם המסדר הגט קורא אותו תחילה וסוף עם העדים, ואחר כך שואל לסופר אם זהו הגט שכתב לשמו ולשמה ולשם גרושין, ואח"כ שואל לכל אחד מהעדים אם מכיר חתימתו וחתימת חבירו, אם חתמו זה בפני זה כ"ז מ"כ נקונטרס ונסמך גיטין). אה"ע (קלה,א).

ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני, אשתכח מזוזתא, אמר רב נחמן מזוזתא ביני דני לא שכיחא (וזו היא שזרק זה ואין לחוש שמא גט זרק לה ואבד). וה"מ דאשתכח חדא, אבל ב' ג' (ואנו ראינו שזה לא זרק אלא כתב אחד) מדהא הואי (על כרחק חדא הויא התם מעיקרא ומדהא הואי...) הא נמי הואי, וגיטא אימור עכברים שקלוה. **פסק הש"ע** זרק לה הגט להצרה לבין החביות, בפני עדים, ובקשו ומצאו מזוזת או שטר אחר, אין חוששין, שזה שנמצא הוא שזרק. ואם נמצאו ב' או ג' מזוזות או שטרות, חוששין שמא גט שזרק אכלוהו עכברים, והרי זו ספק מגורשת. בד"א, כשלא קראוהו. אבל אם לאחר שקראוהו שהיה גט חזר הבעל ולקחו מידם וזרקו לבין החביות, אפי' לא נמצא אלא מזוזת אחת או שטר אחד, ה"ז ספק מגורשת (ביאר באר הגולה טור וש"פ) אה"ע (קלה,ה).

ההוא גברא דעל לבי כנישתא, שקל ספר תורה יהיב לה לדביתהו, ואמר לה הא גיטך אמר רב יוסף למאי ליחוש לה, אי משום מי מילין (שמא כתב לה גט מבחוץ ואינו ניכר) אין מי מילין על גבי מי מילין (וכל גוילים של ס"ת שלהם עבודים בעפצים) **[דף כ ע"א]** אי משום כריתות דאית בה (שכתובה בה פרשת וכתב לה ספר כריתות) הא בעינא

נתינת גט היא (כתבו התוס') וכן 'שלף איש נעלו ונתן לרעהו' לא בעינן שוה פרוטה אע"ג דכתיב ונתן, וכן גבי תרומה חטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב 'תתן לו', ובמתנות דם חטאת ובמתנות בחונות אין בו שיעור. והא דאמר אבא שאול בפסחים (לב:) דור שאכל תרומה לא מיהייב בפחות משוה פרוטה משום דכתיב ונתן לכהן... ואין נתינה בפחות משוה פרוטה היינו משום דתשלומי תרומה ילפינן מתשלומי מעילה דתרווייהו תשלומי קדש מיקרו וגמרי בחט חט מהדדי, ולמאן דבעי בכריתות (ו:) 'ואשר יתן ממנו על זר' שתהא נתינה בכזית היינו משום דסיכה היא ואפקה בלשון נתינה לאפוקי ממשמעות דסיכה קאתי דמשמע כל שהוא וצריך נתינה חשובה כמו 'ונתן לכהן את הקדש' דהוי בכזית לרבנן דאבא שאול, וכן 'לא יתן עליה לבונה' במנחות (ס.) מצריך כזית היינו משום דשני מלשון שימה דאתחיל בה לא ישים עליה שמן או משום דומיא דהקטרת לבונה בחוץ, דהויא נמי הקטרת איסור דהוי בכזית) תדע, דשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר.

גופא, שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר. אמר רב אשי, אף אנן נמי תניא על העלה של זית (שאינו שוה כלום) דילמא שאני עלה של זית, דהוי לאיצטרופי (עם עלין הרבה לשכוב עליהן או למאכל בהמה ואע"ג דלא שוה פרוטה אבל איסורי הנאה לא).

תניא, רבי אומר כתבו על איסורי הנאה כשר. נפק לוי דרשה משמיה דרבי ולא קלסוה (משום דאמר לה משמא דיחידא. דרשה זימנא אחרית...) משמיה דרבים (כי היכי דליקבלוה מיניה) וקלסוה. אלמא (מדטרח כולי האי דליקבלוה...) הלכתא כותיה (כתבו התוס' פי' רש"י מדטרח עלה דלקלסוה ולקמן (עז.) לא יתכן לפרש כן, דקאמר נפק רבי חייא דרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבים ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כוותיה. ואומר ר"ת דהכא דייק מדקלסוה כי אמר משמיה דרבים, ולפיכך נמי לא קלסוה כי אמר משמיה דיחיד מעיקרא, ולקמן איפכא. **פסק הש"ע** גט שכתבו על איסורי הנאה, כשר. (הגה מיהו בדבר שצריך ביעור מן העולם וצריך שריפה, אם כתב עליו הגט, בטל ה"נ). אה"ע (קכדא). מקורו של הרמ"א הוא הר"ן וז"ל 'איסורי הנאה קאמר ואע"ג דכתותי מיכתת

דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם, ונתכוין לכתוב יהודה (שהיה טועה וסבור שהוא צריך לכתוב יהודה) וטעה ולא הטיל בו דלת (הרי השם כתוב אלא שהוא שלא לשמו) מעביר עליו קולמוס ומקדשו (לכאורה קשה הרי הוא מוחק את השם התחתון, אלא שמכאן ראייה, כי שם שלא נתקדש בכתיבה, אין בו איסור מחיקה, וכ"כ הגהמ"י פ"ו מהל' יסודות. אמנם הפני יחושע כתב להיפך, דהא דאמרו חכמים 'אין זה מן המוכחר' היינו, כי על אף שספר התורה פסול, מכל מקום לענין מחיקה יש עליו קדושה, שאסור למוחקו) דברי רבי יהודה, וחכמים אומרים אין השם מן המוכחר (וז"ל הרשב"א ואיכא למידק לרב חסדא דאמר דלרבנן לא הוי כתב מאי קאמרו ליה 'אין זה השם מן המוכחר' דמשמע מן המוכחר אינו הא כתב מיהא בעלמא הוי, ומצאתי בירושלמי בפרק הבונה שהקשו בן ופריקו בשיטתו הושיבוהו, בשיטתך שאתה אומר כתב הוא, אף הוא אינו מן המוכחר).

אמר רב אחא בר יעקב דילמא לא היא, עד כאן לא קאמרי רבנן התם (אין השם מן המוכחר) דבעינא זה אלי ואננו (התנאה לפניו במצות) וליכא, אבל הכא (נגט ללא נעין זה אלי) לא (והגט כשר). **פסק הש"ע** גט שכתבו שלא לשמה, אע"פ שהעביר עליו קולמוס לשמה, אינו גט [ביאר באר הגולה פסק בחכמים (והא לאמר רב אחא שנגט שמה גם רבנן יודו לך דמיה נעלמא הוא) שכ"פ הרא"ש והרמב"ם והא דאמרי חכמים אין השם מן המוכחר דמשמע הא כתב מיהא הוי מפרש בירושלמי שכשיטתו הושיבוהו שהוא אומר שהוא כתב] ויש אומרים שחוששין לו (כר"ח דפתח כיון ללא אמר כהניא לא כשר ולא פסול חייסין ליה) אה"ע (קלאה).

אמר רב חסדא יכילנא למופסלינהו לכולי גיטי דעלמא. אמר ליה רבא מאי טעמא, אילימא משום דכתיב וכתב, והכא איהי קא כתבה ליה [נותנת שכר הסופר כדאמרינן בגמרא דב"ב (קסח.) משום תקנת עגונות], ודילמא (כתב הרמב"ן כך הוא האמת. ולשון 'דלמא', נקט משום כבודו של רב חסדא) אקנויי אקנו ליה רבנן (ההוא זוזא מדידה והוי כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד היה הפקר) ואלא משום דכתיב ונתן (בר נתינה שיהא שוה פרוטה) והכא לא יהיב לה מידי, דלמא

זהב, כדינרי זהב דבולט, ולא כדינרי זהב דאילו התם תוכות, הכא יריכות (שהיה הציץ דק כעין טס וצר האותיות מעבר האחד ודוחק ירכותיהן והן בולטות מעבר השני כמו שמציירים כסף וזהב העשוי ליקבע בכלי עץ ששותים בהם יין).

אמר ליה רבינא לרב אשי רושמא (חותם המטבע) מיחרץ חריץ (התוכות והסביבות של צורתו שהיא שוקעת חורצין ודוחקין תוכות וסביבות של צורת הדינר עד שעומדת צורת הדינר בולטת כמו שהיתה, ונפקא מינה שאם חקק את הגט בחותם וכתבו על גבי טס לא הוי כתב דתוכות הוא) או כנופי מכניף (צורת החותם שהיא שוקעת כשתוכותיה דוחקים את תוכות של דינר ונכנס הזהב קצת בדוחק בתוך שקיעת הצורה ונמתח מתוך דוחקו ונכנס לתוך הצורה ולא ממילא הן אלא ע"י מכת הקורנס הצורה עצמה נמתחת לתוך הרושם והרי כתבה בידים)? אמר ליה מיחרץ חריץ.

איתיביה (נאמר ג'יז) לא היה כתבו שוקע, אלא בולט כדינרי זהב. ואי סלקא דעתך מיחרץ חריץ, [דף כ ע"ב] הא בעינא מכתב (פתוחי חותם) וליכא? כדינרי זהב ולא כדינרי זהב, כדינרי זהב דבולט, ולא כדינרי זהב דאילו התם מגואי (מכה הרושם באותו צד שהצורה בולטת בו) והכא (ג'יז) מאבראי (והיא בולטת מגואי). **פסק הש"ע** חקק גט על הלוח או על האבן או על טס של מתכת, אם חפר יריכי האותיות, כשר. וכן אם חקק יריכי האותיות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס. אבל אם חפר תוך האות עד שיראו היריכות גבוהות מכאן ומכאן, או שהכה על פני הטס כחותם עד שנמצאו האותיות בולטות כדרך שעושין דינרי זהב, אינו גט (הגה ...ולא מקרי חק תוכות אלא כשכל האות נעשה כך, אבל אם צריך עדיין לתקן שיחיה אות, כשר ת"ה) אה"ע (קכה,ד).

שיעוריהו לא אמרינן לה אלא במידי דבעי שיעור כשופר ולולב ומיהו באותן שצריכין לבקר מן העולם למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט דכמאן דליתנהו דמי' עכ"ל. **וכתב הח"מ** לא ידעתי למה כתב בפשיטות הגט בטל, הא הר"ן לא כתב דין זה רק למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי ור"ש הוא דאית ליה הכי כדאיתא במנחות קב: ולטעמי' אזיל דס"ל דכל העומד לזרוק כזרוק דמי ולא קי"ל כר"ש וכמו שפסק הרמב"ם... וע"ע נספחי האחרונים נזה.

תנו רבנן וכתב ולא חקק (בטבלא בסכין). למימרא, דחקיקה לאו כתיבה היא (כתבו חתום) הוה מצי לאקשווי מלוחות דכתיב בהו כתיבה בכמה קראי והיה כתבם חקק בדכתיב 'חרות על הלוחות' אלא דניחא ליה למיפרך מגט אגט) ורמינהו עבד שיצא (לחירות) בכתב שעל גבי טבלא (דף) ופינקס (כעין אותן של סוחרים שחוקקים עליהן בעט) יצא לחירות, אבל לא בכתב שעל גבי כיפא [כעין כובע של צמר ונותנות הנשים תחת צעיף קישוריהן כדאמרינן בשבת (נ"ז:)] ואנדוכתרי (תכשיט ורוקמין עליו צורות במחט, ואם רקמו עליהן אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וב' ראשיו תחובים)? אמר עולא אמר רבי אלעזר, לא קשיא הא דחק תוכות [של אותיות וצידיהן] (חקק בחלל הריק שצמוד האות, וכן חקק את סביבות האות) והאותיות בולטות, אינו כתב, לפי שלא צייר את האותיות אלא חקק סביבותיהם והעץ נשאר כמו שהיה בדפוס האותיות מאיליהן] הא דחק יריכות (של אותיות דהיינו הן ממש שישקע הכתב זו היא כתיבה).

ותוכות לא, ורמינהו לא היה כתבו (של ציץ) שוקע, אלא בולט (כצורות של) דינרי זהב והא דינרי זהב תוכות הן (דקא סלקא דעתיה כשהוא מכה בקורנס חותם המטבע על הדינר תוכות וסביבות צורת החותם שהיא שוקעת והם מלאים דוחקין את תוכו וסביבות צורת הדינר וכנגד שקיעת רושם החותם אין הדינר של זהב נדחק ומאיליה הצורה עומדת במקומה וגבי ציץ כתיב מכתב פתוחי חותם אלמא כתיבה היא)? כדינרי זהב ולא כדינרי

(כא:) דרשי רבנן ספר לספירת דברים, מכל מקום דרשינן נמי הך דרשה דהכא. וא"ת היכי מכשירין לקמן (פז:) שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני הוה לן למיפסל בשני דפין משום ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים כדאמרי' בסוטה (יח.) כתבה בשני דפין פסולה ספר אחד אמר רחמנא... ואירי' דשני דפין דסוטה איירי בשתי התיבות, ולקמן איירי בקלף אחד בשני עמודים? לא צריכא דמעורה [מעורה במקצת שהיו בו אותיות ארוכות המגיעין משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה כתבו התוס', מכאן מדקדק ר' יצחק בר מרדכי דאין צריך בגט שתהא כל אות ואות מוקפת גויל מארבע רוחותיה כדאמר הכא דמעורה. ור"י אומר דאין מכאן ראייה, דהא דקאמר דמעורה היינו רגל ד' של שיטה עליונה בט' של שיטה שתחתיה או ראש ל' בה' או בח' שלמעלה הימנה, שבכהאי גוונא כל האותיות מוקפות גויל מארבע רוחותיה (הריטב"א כתב דלעת ר"י שאף בס"ת כשר כהנאי גונא למנס הכי' כס' רבו, וכ"ד הרמב"ן שס"ת פסול שצריך מוקף גויל לגמרי, וכן משום שמבטל לורת האותיות). ומ"מ נראה לר"י דאין צריך ראייה להכשיר (גט שיש בו אותיות שאינן מוקפות גויל מל' רוחות), דדוקא בס"ת תפילין ומזוזות בעינן שיהיו האותיות מוקפות גויל כדאמר במנחות (לד.) משום דכתיב בהו 'וכתבתם' כתיבה תמה, אבל בגט ליכא קפידא דאפי' ספר ודיו לא בעינן בגט דספר דכתב בגט לספירת דברים הוא דאתא (כא:). **פסק הש"ע א.** חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה הרי זה גיטך וכתובתיך, הרי זו מגורשת ונתקבלה כתובתה בכדי שווי הטס (הגה אבל נתן לה סתם, הרי הכל שלה מכה נתינת הגט וצריך ליתן לה כתובתה משלם וכן משמע בגמ' וכ"כ הר"ן) אה"ע (קכד,ח). **ב.** ה"ז גיטך והנייר שלי, אינה מגורשת, שאין זה כריתות. ע"מ שתתני לי את הניר, הרי זו מגורשת, ותתן אה"ע (קמג,יא).

בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו, והרי הוא (העבד) יוצא מתחת ידה (שהביאתו לפנינו ואמרנו בעלי נתן לי העבד הזה וגירשני בו כדתנן במתני' ונותן לה העבד) מהו, מי אמרינן אקנויי אקני לה (ונלמנת בלא עדי מסירה הואיל ועכשיו הוא ברשותה) או דלמא הוא מנפשיה עייל? אמר רבא ותיפוק ליה, דכתב שיכול להזדייק הוא (דילמא תנאה הוה

בעא מיניה רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס של זהב, ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך, מהו (כתבו התוס' אע"ג דכתבו על איסורי הנאה כשר היינו משום דיהיב לה מיהא כל הגט אבל הכא לא יהיב לה אלא בתורת פרעון)? אמר ליה נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה.

איתיביה התקבלי גיטך והשאר לכתובתך נתקבלה גיטה והשאר לכתובתה טעמא דאיכא שאר, הא ליכא שאר לא (דמקום גט בעי למיתב לה מתנה גמורה משום גירושין ולא לשם פרעון דכתיב ונתן)? הוא הדין אף על גב דליכא שאר, והא קמ"ל, דאע"ג דאיכא שאר, אי אמר לה (לכתובתיך) אין, אי לא לא, מאי טעמא, אורא (גליון) דמגילתא הוא.

ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי (כל הנייר אני מעכב לעצמי) אינה מגורשת (דכיון דהנייר שלו לא נתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר) על מנת שתחזירי לי את הנייר הרי זו מגורשת [ותחזיר, דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה כתבו התוס' לקמן (עה.) קבעי מ"ש רישא (ה"ז) גיטך והנייר שלי אינה מגורשת] ומ"ש סיפא (ע"מ שתחזירי לי את הנייר מגורשת) ומפרש לשון אחד משום דסיפא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד (שהתנאי הוא להחזיר את הגט והמעשה הוא שיהיה גט) והוי תנאי בטל ומעשה קיים, דקסבר ההוא לישנא דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי, ואין גט יכול לחול עד שתחזירהו ואז א"א להתגרש שאין הגט בידה, הילכך אע"פ שלא החזירתו מגורשת (כיון שהתנאי בטל, כלומר) ורבא דקאמר בפ"ק דקידושין (ו:) הילך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירו לי החזירו יצא... לא סבר כההוא לישנא, אלא רבא למעמיה דמפרש לקמן (עה.) משום דהוי מעשה קודם לתנאי (לכן התנאי בטל) ואע"ג דבההיא דאתרוג נמי מעשה קודם לתנאי לא דק רבא במילתיה למינקט התנאי כמו שצריך להתנות, ולההוא לישנא לקמן (עד.) משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא הוי גט, אלא אם כן החזירתו לבסוף שנתקיים התנאי, ואז הוי גט משעה שבא לידה].

בעי רב פפא (נייר ש...) בין שיטה לשיטה (שלי מהו) ובין תיבה לתיבה, מאי? תיקו. ותיפוק ליה, דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים (כתבו התוס' אע"ג דלקמן

מתחת ידה, והיא אומרת בעדים נמסר לי, הרי זו ספק מגורשת, שמא מעצמו נכנס לה, שהגודרות (פי' כל דבר המהלך בדרכים ובשוקים, שיתכן לומר מעצמו נכנס) אין להם חזקה. (הגה ודוקא במקום שאין להם חזקה, אבל במקום שיש להם חזקה, מגורשת) אה"ע (קכד,ו).

בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וגט כתוב עליה, והרי היא יוצאה מתחת ידו, מהו? מי אמרינן אקנויי אקניא ליה, או דלמא (אשה) לא ידעה לאקנויי (לא גמרה ומקנייה דבר שאין בלבה לתת מתנה גמורה, ולא גירשה אלא בשלה, ואנן בעינן ונתן כתבו התוס' פירוש בדבר שהוא מחזיר לה ולא גמרה ומיקניא ליה אלא בתורת שאילה משאלתו לו אע"ג דאמרינן לעיל דדמי כתיבת סופר אקנו ליה רבנן מדידה, מ"מ טבלא דידה לא מקנו ליה. וא"ת וכי לא ידע מתני' ד'האשה כותבת את גיטת' דפשיט מינה רב אשי בסמוך וי"ל דמצי לדחויי דכותבת על קלף דבעל אלא שנותנת שכר הכתיבה, ורב אשי דפשיט מינה משמע ליה דאיירי בקלף שלה, ומקנה לו לאחר מכן)?

אמר אביי, ת"ש אף הוא העיד (רבי יהודה בן בבא במס' עדיות) על כפר קטן שהיה בצד ירושלים, והיה בו זקן אחד והיה מלוה לכל בני הכפר, וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים [כתבו התוס', וא"ת מה ענין שטרי הלואה לגט דאינם אלא לראיה ואפי' במלוה על פה היה גובה ממשעבדי אי לא משום דאין לה קול כדאמרינן בב"ב (מב.) דמאן דיוזף בצנעה יזף, ומכר שיש לו קול אמרינן (מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים. ונראה לפרש דנראה לגמרא דמסתמא כיון שהיה מלוה לכל בני העיר גם הם היו עושים לו טובה ונותנים לו במתנה או מוכרים לו שדות דפעמים שלא היו קנויין לו אלא בשטר כגון שדי נתונה לך או מכורה לך וגם השטרות האלו היה כותב אותם ואחרים חותמים) ובא מעשה לפני חכמים והכשירוהו. ואמאי, הא בעינא ספר מקנה וליכא [שהמקנה צריך לכתוב את השטר שדי מכורה לך דמהווא קרא נפקא לן בקידושין (כו.)] אלא לאו (ש"מ) משום דאמרינן אקנויי מקנה להו (ש"מ) כי מקני ליה שפיר דמי ואע"ג דאין בדעתו של נותן שיעכבנו המקבל (אצלו).

בגיטא ומחקתיה וחדר כתביה). ולרבא, קשיא מתניתין על חיד של עבד? בשלמא מתניתין לרבא לא קשיא, בעדי מסירה (שקראוהו) ורבי אלעזר היא (דאמר אי אפשר לגט בלא עדי מסירה) אלא לרמי בר חמא קשיא (דבעיא ידיה בדליכא עדי מסירה היא)? לרמי בר חמא נמי לא קשיא, בכתובת קעקע (אינה נמחקת עולמית כתבו התוס' מדאורייתא ליכא איסורא עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול כדתנן במכות (כא.) ולר"ש אינו חייב אפי' כתב וקעקע עד שיכתוב את השם פי' שם דע"ז כדמפרש התם בגמרא ומיהו איסורא דרבנן איכא הכא דאפי' אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע, ואפי' הויא הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמרינן לעיל כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דהא מיתתני באיסורי הנאה). השתא דאתית להכי, מתניתין (לרבא) נמי לא תיקשי, בכתובת קעקע.

מאי הוי עלה? תא שמע, דאמר ריש לקיש הגודרות (בהמות על שם גדרות צאן) אין להן חזקה [אדם שתפסן אינו יכול למעון לבעליהם מכרתם לי דאיכא למימר מעצמן הלכו אצלו כתבו התוס' פי' לאלתר אלא עד ג' שנים יש להם חזקה כדאמרינן בב"ב (לו.) וא"ת מתני' הוה ליה לאתויי דתנן התם (כח.) העבדים חזקתן ג' שנים מיום ליום אבל לאלתר לא. ועוד מאי קמ"ל ריש לקיש (בגולדות) מתניתין היא, ודוחק לומר כמו שפי' הרב ר' יהודה מקורב"ל דריש לקיש אתא לאשמועינן אפי' בכח"ג דאיירי הכא שהגט כתוב על ידו או על קרן של פרה דאיכא הוכחה קצת דיהביה לאשה אפי' אין לה חזקה ולהכי מייתי מר"ל, דא"כ הוה ליה לפרושי בהדיא כיון דלא איצטריך לאשמועינן אלא בכי האי גוונא. אלא י"ל דמתניתין לא שמעינן גודרות, דהוה אמינא דוקא עבדים דבני דעת ועיילי מנפשייהו, אבל גודרות אין דרכם לילך לבית איש נכרי, ולהכי הוה אמינא הכא שהגט כתוב על ידו ומוכח קצת שהוא שלה יש לה חזקה, להכי מייתי מגודרות דאין להם חזקה אע"פ שיש הוכחה דלא עיילי מנפשייהו כמו עבדים). פסק הש"ע היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתובת קעקע והיה יוצא מתחת ידה והיו העדים חקוקים על ידו, הרי זו מגורשת אע"פ שאין שם עדי מסירה, שהרי אינו יכול להזדייף. ואם היו מוחזקים בעבד שהוא שלו, וגט חקוק על ידו והוא יוצא

אלא אמר רב אשי, מהכא אשה כותבת את גיטה (ומקניא ליה לבעל ויהיב לה ניהלה) והאיש כותב את שוברו (פרעון הכתובה שפרע ומקנהו לאשה והיא מחתמת עדים ומוסרתו לו לראיה בידו) שאין קיום הגט אלא בחותמיו. **פסק הש"ע** היה הגט חקוק על הטבלה, והעדים עליו, והוא יוצא מתחת ידה, ואומרת שנתנתו לו וחזר ונתנו לה, אע"פ שהם מוחזקים בטבלה שהיא שלה, הרי זו מגורשת, שהאשה עצמה כותבת את גיטה אה"ע (קכד,ז).

אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו (על העבד) קנאתהו (לעבד בשטר מתנה זה והגט שבידו דהוה ליה האי עבד כחצרה וגיטה וחצירה באו לה כאחד) ומתגרשת בו. ואמאי, חצר מהלכת היא, וחצר מהלכת לא קנה [דכי אמור רבנן חצרו של אדם קונה לו, לאו בחצר מהלכת אמור דשאני מקרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי, ורבא גופיה אמרה דלא קני בב"מ (ט:)] וכי תימא בעומד, והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה, עומד ויושב לא קנה? והלכתא בכפות [דאינו ראוי להלך כתב התוס' כפות וישן בעינן כדמשמע (עח).] דאמר כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט ניעור אינו גט דהויא חצר המשתמרת שלא לדעתה. ופריך בישן אמאי הוי גט חצר מהלכת היא וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והילכתא בכפות. ופי' רש"י בההיא קאמר רבא דניעור אינו גט, וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן. **והכא למימר** דהכי פירושו והילכתא בכפות לא חשיב חצר מהלכת דלא דמי לעומד ויושב, וכיון דכפות מועיל, ישן לחוד נמי מועיל, ולעולם רבא שאמר 'ניעור אינו גט' איירי בשאינו כפות דא"כ אמאי קאמר רבא ניעור אינו גט מטעם דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה אפילו הוי משתמר לדעתה כגון שידי כפותות בחבל ואוחזותו בידה לא הוי גט דחצר מהלכת היא דומיא דקלתה (סל שעל לאסה) דאי לאו דקאמר התם בב"מ (ט: דמינה נייח (הסל) ואיהי (האסה) דקא מסגי' תותא, לא הוי גט אע"ג דמשתמרת לדעתה (הכי קנס במשתמרת לדעתה, חזר מהלכת לא קנתה) אלא ודאי רבא בכפות איירי (ועל זה אמר שאם הוא ניעור אינו גט).

אמר רבא ומאי קושיא, דילמא **[דף כא ע"א]** זקן שאני, דידע לאקנוי (שהוא חכם וידע שאינו שטר אלא אם כן מקנהו לו לגמרי וגמר דעתיה ומקני אבל אשה לא ידעה כולי האי ולא גמרה לאקנוי בדעתה אלא בשאלה בעלמא).

אלא אמר רבא מהכא, ערב היוצא לאחר חיתום שטרות (לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו ואני ערב) גובה (המלוה ממנו) מנכסים בני חורין [אבל לא ממשעבדי כיון דליכא שטר בעדים לית ליה קלא והוה ליה כמלוה על פה. אלמא, כל אדם נמי מקנה, דהא האי שטרא כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור למלוה והיאך נכסי הערב הזה משתעבדים בו והא בעינן ספר מקנה אי לאו דאקנייה ניהליה מלוה לערב וחתם והדר מסריה ניהליה **כתבו התוס'** קשה לר"י, דבכתובות (קב.) פליגי ר' יוחנן וריש לקיש בכותב בשטר 'חייב אני לך מנה' ומסרו בפני עדים (לר' יוחנן המסירה צפני עדים נותנת תוקף לשטר, וחייב. ולריש לקיש אין כזה נתינת תוקף לשטר, ופטור) וקאמר התם כתנאי מהך דערב (ערב הולא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין, מעשה צא לפני רבי יסמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין, אמר לו צן ננס אינו גובה לא מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים) ופי' רש"י דפליגי אי חשיבא הודאה. **א"כ משמע** דערב מחייב ליה משום הודאה שמודה דנעשה ערב בשעת מתן מעות מדמייט ליה עלה, והכא משמע בההיא שטרא הוא משעבד נפשיה להתחייב מעתה, ולפי' ר"ת דהתם דלא מפרש משום הודאה ניהא וי"ל דבתרתי פליגי בן ננס ור' יסמעאל בין שכתב בשטר ואני מודה שאני ערב, בין שכתב בו ואני נעשה ערב מעכשיו, דרישא דקתני ערב היוצא אחר חיתום שטרות משמע דפליגי בהודאה מדלא נקט בהאי לישנא ערב שלא בשעת מתן מעות חייב, ומדמהדר ליה בסיפא הרי שהיה חונק חבירו משמע דפליגי נמי בחנוק ומייט הכא מחנוק דמשתעבד אע"פ שלא היה השטר שלו. ולפי' רש"י דפליגי ריש לקיש ור' יוחנן בהודאה אע"ג דתנן הוציא עליו כתב ידו גובה... התם בכתב וחתם תחתיו, ופלוגתייהו שלא חתם אלא כתב ומסר בפני עדים, וערב נמי איירי כשלא חתם אלא שכתב אני ערב ומסר לו השטר בפני עדים). **אמר רב אשי מאי קושיא? דלמא גברא שאני, דידע לאקנוי.**

כא.

מ'ידה', ולא לגבי שליחות שנלמדת מקרא אחר **כתבו התוס'**, וא"ת דבב"מ (י): אמרינן דחצר משום ידה אתרבאי ולא גרע משליחות, ובמציאה דוכות הוא קני אע"פ שאינו עומד בצד חצירו, ולא הוי דומיא דיד דקני מכח שליחות, דזכין לאדם שלא בפניו, א"כ הכא דכתב לה שטר מתנה עליו אע"ג דלא הויא דומיא דידה, דמתנה ליתא בעל כרחא, תתגרש מכח שליחות וי"ל דדוקא לענין 'שלא בפניו' אמרינן דלא גרע משליחות לקנות במידי דוכות הוא לו, אבל בשאר דברים בעינן דומיא דידה, דאל"כ חצר מהלכת אמאי לא קנה, תקנה מטעם שליחות כמו שליח מהלך, אע"ג דמטעם יד לא קני. וא"ת רב שימי מאי קשיא ליה אטו לא ידע דשליחות מושלח ושלחה איתרבאי, הא ברייתא היא בקידושין (מא.) ומילתא דפשיטא היא לכ"ע וי"ל דרב שימי סבר כיון דאשכחן בשליחות דמתגרשת בלא הגעת גט לידה אע"ג דליתא בעל כרחא, לענין חצר נמי דאיתרבאי משום יד לא מיסתבר ליה למימר דקפיד קרא אחבי דליהוי דומיא דיד (ולכן אף שנותן מתנה יועיל) ואב"י מהדר ליה דאין להביא ראיה משליחות לחצר כיון דשליחות איתרבאי מושלח, וחצר איתרבאי משום יד. **ואב"א שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כורחה** [כתבו התוס' משמע שרוצה לומר דאפי' איתרבאי שליחות מידה ניהא כיון דאשכחן שליחות בע"כ ע"י אב, אע"ג דשאר שליח לא הוי אלא מדעתיה, חשיב שפיר דומיא דידה]. **ותימנה** דחצר מתנה נמי אע"ג דליתא בעל כרחא ניהוי דומיא דידה כיון דאשכחן חצר בעל כרחא כגון חצר שהיה לה קודם לכן דתנן בהזורק (עז.) דמגורשת. **ואומר רבינו יצחק** דחצרה דמקודם לכן לא הוי בעל כרחא כמו שליחות דאב, דיכולה להפקירו ולא תתגרש עוד על ידו, אבל שליחות דאב אי אפשר לה לעכב בשום ענין שלא יקבל גט בעל כרחא, ודוחק (טעם הדוחק צ"ל) המהר"ם ס"ק, ש"כ מדוע אמרו בחלצה שישנה בין מדעתה בין צעל כרחא, הלל יכולה להפקירו, אלל על כרחא כל עוד ולא הפקירה, אף שזורק צעל כרחא מגורשת. **שכן אב מקבל גט לבתו קטנה** [אביה מקבל גיטתה כדנפקא לן בכתובות (מז.) מויצאה והיתה] **בעל כורחה** [כתבו התוס' ואפי' בעל כרחו של אב מתגרשת כשנותן לו בעל כרחו כדמוכח בקדושין (מד.) דאמר 'קדושין דמדעת' אביה ולא היא, גירושין 'דבעל כרחא' בין היא בין אביה. פירוש, כיון דבעל כרחו של אב מתגרשת יכולה היא לקבל כמוהו וכן פירש שם רש"י. ועוד אמרינן התם נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטת מיד בעלה, כיד אביה דמיא או כחצר אביה דמיא, משמע דע"י חצר אביה מתגרשת שלא מדעתו כמו שהיא מקבלת שלא מדעתו, אפילו אם כחצר אביה דמיא]. **פסק הש"ע** כתב הגט ונתנו ביד

ואמר רבא כתב לה גט ונתנו בחצרו, וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתהו ומתגרשת בו. וצריכא דאי אשמעינן עבד, הוה אמינא דוקא עבד, אבל חצר ליגזר משום חצרה הבאה לאחר מכאן (כגון נתן לה גט בחצר חבירו והלך בעל חצר ומכר לה את החצר או נתן לה במתנה, והא ודאי אינה מגורשת, דמאן מגרש לה, דכשנתן הבעל הגט בחצר לא שלה היתה דתקני לה חצרה כאילו נותנו בידה, וכי אתא האי חצר לידה לאו מכח הבעל אתיא לה דניהוי נותן לה החצר והגט ביחד **כתבו התוס'**, וא"ת והא שמעינן שפיר מעבד דלא גזרינן משום חצרה הבאה לאחר מכאן (כגון שנותן הגט ליד עבד חצירו, ואח"כ היא קונה את העבד) וי"ל דבעבד ודאי לא גזרינן דאיירי בכפות (וישן) ומילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן) ואי אשמעינן חצר, ה"א דוקא חצר, אבל עבד ליגזר כפות אטו שאינו כפות, קמ"ל.

אמר אב"י מכדי חצר מהיכא איתרבי, מידה, מה ידה דאיתא (בגירושין) בין מדעתה ובין בעל כורחה, אף חצרה דאיתא בין מדעתה ובין בעל כורחה (כגון חצר שהיתה שלה קודם שזרק הגט לתוכה) והא מתנה מדעתה איתא, בעל כורחה ליתא (דאי אמרה אי אפשר לקבל מתנה ממנו לא קניא לה להא חצר ולא מיגרשה ביה דהא אמרה לא ניהא לי למיסקני ואם כן, גם כשהיא מסכימה לקבל את החצר צמיתה, לא תוכל להתגרש בחצר שכזאת, שאינה מועילה אלא רק מדעתה).

מתקיף לה רב שימי בר אשי והא שליחות לקבלה (אשה עושה שליח לקבלה מדעתה) דמדעתה איתא, בעל כורחה ליתא (דבעל כרחא אינו נעשה שלוחה שתתגרש בקבלתו, אבל הבעל עושה שליח להולכה ונותן לה על כרחא) וקא הוי שליח לקבלה [לקמן (סב.) דנפקא לן מושלח ושלחה קרי ביה ושלחה בלא מפיק ה"א].

ואב"י, אטו שליחות מידה איתרבי, מושלח ושלחה איתרבי [ומה שאמרנו דנעינן שיהא כמו ידה', בין מדעתה בין צעל כרחא, זה רק לגבי חצר, שנלמדת

כא. - כא:

שלא פסקה יניקת העלה כדאמרינן בסמוך מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים, אבל במשיכת העציץ לא קנה דאכתי חשיבי מחוברין בשעת משיכה, והא דמכשיר אבוי משום דשקיל ליה ויהיב לה היינו דהניחתו במקום שפוסקת יניקת העציץ דהשתא הוי רבונא טפי דמכשיר אבוי בעציץ נקוב דלא גזרינן דיהיב לה בפסיקת היניקה אטו בלא פסיקת היניקה, וקמ"ל נמי אע"פ שצריך ליתן לה בפסיקת היניקה לא חשיב בהכי מחוסר קציצה. ור"י מיייתי ראיה לפי ר"ת (שלוסר נחותך גט מקלף גדול) דחשיב בחולין (פט.) עפר עיר הנדחת מחוסר תלישה קביצה ושריפה, ויותר נחשב מחובר גט בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנדחת, והא דלא חשיב לקורה הנעוצה בארץ מחוסר תלישה בסנהדרין (מו:): משום דלא חשיב חיבור לקרקע כולי האי, ולר"ת דוקא נחתך מקלף גדול חשיב מחוסר קציצה אבל חותך מן הגט דבר מועט כמו שעושין לייפותו לא חשיב בהכי מחוסר קציצה כדאמרינן לעיל גזייה לזמן ויהיביה ניהלה... בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו גבי והנייר שלי, משמע דדבר מועט לא חשיב מחוסר קציצה).

רבי יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים, ולא על האוכלים' מ"ט דרבי יוסי הגלילי דתניא ספר (משמע קלף) אין לי אלא ספר, מנין לרבות כל דבר, ת"ל וכתב לה מכל מקום (מדלא כתב ונתן ספר כריתות בידה כתבו התוס', וא"ת ואימא 'וכתב' כלל 'ספר' פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל 'ונתן' חזר וכלל, אע"ג דלא מיייתי אלא כללא קמא, הכי נמי אשכחן בקידושין (כא:): מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול... ת"ל ולקחת כל דבר הניקה ביד ולא מיייתי בברייתא כללא בתרא ובסוגיא דהתם מוכח דכלל ופרט וכלל קא דריש, ונתת באזנו חזר וכלל) אם כן, מה ת"ל ספר, מה ספר דבר שאין בו רוח חיים וכתבו התוס' לא בעי למימר מה ספר דבר הבא מבעלי חיים לאפוקי עלה ומבלא ופינקס, אף ע"ג דבפ"ק דקידושין (יז:). גבי הענקה אמרינן דאי כתיב צאן ה"א דוקא ב"ח אין אבל גדולי קרקע לא, שמא לא חשיב כל כך צד חשוב דבר הבא מב"ח כמו צד של בעלי חיים עצמו, ועוד דהכל כפי מה שדומה לחכמים נקיט בכל אחד ענין הראוי לו דבעירובין (כז:): נקט פירי מפרי וגידולי קרקע ובסוכה (יא:): מה חגיגה דבר שאינו מקבל מומאה וגידולו מן הארץ ואינו אוכל, אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל.

ורבנן, אי כתיב בספר (משמע יכתוב בקלף) כדקאמרת (ומצית למימר דכי רבי מוכתב

עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו, כיון שזכתה בעבד זכתה בגט ונתגרשה, אם היה כפות. ואם אינו כפות, ונעור (ביאר באר הגולה מפני שאם היה ישן אף על גב דאינו כפות ה"ז גט פסול לפי שיטתו ז"ל ה"ה) קנתה העבד, ואינה מגורשת עד שגייע הגט לידה וביאר ביאר הגר"א לשון הרמב"ם וכשיטתו הנ"ל דכפות לבד סגי אבל ש"פ (קס"י והתוספות והר"ק והרש"א והר"ן) חולקים עליו וכן אם נתן הגט בחצרו (ביאר באר הגולה מימרא דרבא) ומכר לה החצר, או נתנו לה, כיון שקנתה החצר בשטר או בכסף או בחזקה, נתגרשה. אבל אם נתנו בחצרו של אדם אחר, והאחר נתן לה החצר, או שקנאתו ממנו, אינה מגורשת אה"ע (קלמ"ח).

על העלה של זית... (כתבו התוס' דוקא עלה של זית וכיוצא בו דמתקיים כדתניא בתוספתא על עלה של זית וחרוב ודלעת וכל דבר שהוא של קיימא כשר אבל עלה של כרישין ובצלים ועלה ורדים ועלה ירקות וכל דבר שאינו של קיימא פסול) בשלמא יד דעבד [דף כא ע"ב] לא אפשר למקצייה (דשייד במצות ואינו רשאי לחבל בו ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי אברים אלמא אינו רשאי לחבל בו) אלא קרן של פרה ליקצייה וליתביה לה (מדוע הוא חייב לתת לה את כל הפרה?) אמר קרא וכתב ונתן לה, מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה, יצא זה שמחוסר כתיבה, קציצה, ונתינה (כתבו התוס' פי' רבינו שמואל דוקא בבעלי חיים או במחובר לקרקע שעוקר דבר מגידולו חשיב מחוסר קציצה, ותדע דבסמוך איפליגו אבוי ורבא כשכתבו על עלה של עציץ נקוב דרבא גזר שמא יקטום אבל כשאינו נקוב משמע אפי' יקטום כשר וכן פירש הרב רבי שמעיה בפירושו ואם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו לפי זה כשר ומעשה היה בימי ה"ר יצחק ברבי מנחם ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור ובה"ג פוסל וכן ר"ת היה מחמיר מדקאמר בסמוך כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה והא דלא פליג עלה רבא משום דליכא למיגזר שמא ישבר העציץ דאין דרך לשוברו כמו בקרן של פרה דלא גזרי' שמא יקצץ דאין דרך ליקצץ ודוקא בעלה גזרי' שמא יקטום ולא דוקא נקט עלה של עציץ נקוב דהוא הדין כשאינו נקוב אלא משום רבונא דאבוי נקטיה דאפילו בנקוב מכשיר. ועוד אורי' דמסתבר דאין האשה קונה את הגט שכתוב על עלה של עציץ נקוב במשיכת העציץ או בהגבתו כל זמן

כא:

הש"ע א. ...כותב על הנייר המחוק ועל הדפתרא ועל החרס ועל העלין ועל יד העבד ועל קרן הפרה, ומוסר לה העבד והפרה או שאר דברים בפני עדים. אבל לא יחתוך יד העבד וקרן הפרה ויתן לה, ואם כתב וחתך ונתן לה, אינו גט, משום דבעינן שלא תהא קציצה בין כתיבה לנתינה. (הנה וכותבין על כל דבר תלוש וי"א דוקא בדבר שהוא של קיימא, אבל אם כתב בעלה של בצלים או ירקות וכדומה לזה, פסול ה"ן ולכתחלה יש לכותבו על קלף מתוקן לספר תורה, תפילין ומזוזות, אבל לא בעינן מעובד לשמו, אבל אין עכוב בדבר זה נסל גיטין ואפילו אם נכתב על נייר שקורין פפי"ר, בכל כתב, כשר גס זה גס) אה"ע (קדב). **ב.** צריך שלא יתנה עליה תנאי שעומדת בו כל ימיה, כגון ע"מ שלא תאכלי בשר או שלא תשתי יין לעולם, או כל ימי חייכי, שאם התנה כך אין זה כריתות. אבל אם אמר לה כל ימי חיי, או כל ימי חיי פלוני, או עד נ' שנה, הרי זה גט. ויש מי שכתב שאפילו הרחיב הזמן יותר מכדי חיי האדם, כיון שהוא דבר פסוק, ה"ז גט אה"ע (קמג, ב).

משנה אין כותבין במחובר לקרקע (דכתיב 'וכתב ונתן' שאינו מחוסר קציצה). כתבו במחובר (כגמ' פריך הא אמרת אין כותבין) תלשו וחתמו ונתנו לה כשר רבי יהודה פוסל, עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש. ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק (יכול לחזור ולמחקו עד העדים ולכותבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים) ולא על הדיפתרא (אין מחק שלו ניכר, וכגמ' מפרש מאי דיפתרא) מפני שהוא יכול להודיף, וחכמים מכשירין.

(גמרא) כתבו על המחובר, והאמרת רישא אין כותבין? **אמר רב יהודה אמר שמואל** (סיפא דקתני כשר) והוא ששייר מקום התורף (וכתבו לאחר תלישה) וכן אמר ר' אלעזר

לה דומיא דקלף הוא דרבי) השתא דכתיב ספר (אין זו אלא וכתב ספירת דברי כריתות) לספירת דברים הוא דאתא (ולכן, על כל מה דבעי לכתוב).

ורבנן האי 'וכתב' מאי עבדי ליה (לדידהו לא איצטריך לרבות כל דבר שהרי לא קבע הכתוב דבר לכתיבתו ומונתן ספר כריתות שמעינן)? מיבעי להו בכתיבה מתגרשת (כתבו התוס' תרי וכתב לה כתיב אחד דרשינן וכתב לה לשמה ומוכתב אחרינא בכתיבה מתגרשת, ומ"ל' לה ולא לה ולחברתה) ואינה מתגרשת בכסף [אם אמר לה הילך פרוטה והתגרשי לי בה כתבו התוס' הך דרשה לרבא (קלוזין ה.) אבל לאביי נפקא ליה דאינה מתגרשת בכסף מסברא דיאמרו כסף מכנים... ומ"מ איצטריך לדידה נמי וכתב למעוטי חליצה והתם ממעט חליצה מספר כורתה היינו דרשה דר' יוסי הגלילי, ונקט לה לפי שהיא פשוטה וכן רגיל בכמה דוכתין] ס"ד אמינא אקיש (כדכתיב ויצאה והיתה לאיש אחר) יציאה להוייה (קידושין שמהוה בהן עצמה לבעל) מה הוייה בכסף, אף יציאה נמי בכסף, קמ"ל. ואידך (ר' יוסי הגלילי) נפקא ליה מספר כריתות (מדסמך כריתות לספר) ספר כורתה, ואין דבר אחר כורתה. ואידך (רצנן) מיבעי ליה דבר הכורת (שלא יהא בו תנאי המקשרן יחד אלא תנאי הכורת ומבדיל ביניהם) בינו לבינה, כדתניא הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין, על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות (שהרי כל ימיה קשורה בו הקשו התוס', תימה הא אם מת אביה או אם מכר לא חשיב תו בית אביה כדתנן בנדרים (מו.) קונם לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או מכר לאחר מותר ויש לומר דכל יוצאי חלציו קרוים בית אביו ואפילו שמת כדכתיב 'שבי אלמנה בית אביך' גבי תמר וכבר מת אביה כדמוכחי קראי) עד שלשים יום הרי זה כריתות. ואידך (רבי יוסי הגלילי) מכרת כריתות (דמצי למיכתב ספר כרת הקשו התוס', קשה לרבינו תם דלקמן (פג:)) קאמר על רבנן דרבי אלעזר בן עזריה דכרת כריתות לא דרשי, ור' יוסי הגלילי הוא בכלל רבנן דהתם ויש לומר דלא דרשי כרת כריתות להחיא דרשה דהתם, ולא בעי למימר דלא דרשי כלל) ואידך (רצנן) כרת כריתות לא דרשי. **פסק**

בזרעים קנה עציץ וכתבו התוס', צ"ע אם צריך לומר אגב וקני (קנה הזרעים ולאגב הזרעים קנה העליץ) כמו בעלמא בדאמרינן בקידושין (כו.). או שמא הכא לא צריך דכיון דצריך עציץ לזרעים בטל אגב זרעים, ונקנה אגבם. וכן גבי שטר כיון שהחזיק בקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא, ושמא אין ללמוד בשטר, דלא בעינן אגב משום דשטר אפסרא דארעא הוא (כמו שהאפסר משמש את הנהמה) וזו היא ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף, ובשטר, ובחזקה. החזיק בעציץ (ולא משכו לקנות אלא עשה בו שום מלאכה במקומו) אף עציץ לא קנה (דמטלטלין לא מיקנו בחזקה) עד שיחזיק בזרעים.

נקבו בארץ ונופו בחוצה לארץ (שהיה מונח על הגבול ונוף הזרעים נוטה חוץ לעציץ חוץ לגבול) **אביי אמר** בתר נקבו אזלינן [שמשם הוא יונק וחייב במעשר כתבו התוס' למאן דאמר בחולין (קבה). בדלעת הנמוע בעציץ שאינו נקוב ויצאה חוץ לעציץ, הטמא (מה שנתוך העליץ שיש לו לין תלוש) בטומאתו (אם נטמא) והטהור (הנוף היולא חוץ לעליץ) בטהרתו (שיש לו לין מחובר לקרקע, כיון שהנוף יונק מהקרקע. א"כ לפי"ז שאזלינן בתר יניקת הנוף לגבי הנוף) ה"ה אם עציץ בחוצה לארץ ונופו נוטה לארץ דמהני יניקת הנוף לענין נוף גופיה וחייב במעשר (ביאר המהרש"א לרצא לסבר הכא בטר נופו אזלינן ולא אמרינן בטר עיקרו אזלינן אפי' בנקוב היינו משום דכל הנוף בחוצה לארץ משא"כ התם לחצי הדלעת תוך העליץ, אצל לחצי קשיא להו, דכמו לאזלינן הכא בטר יניקת עיקרו לגור הנוף אחריו לענין מעשר כיון דנקוב הוא ה"נ התם לגבי טומאה ניזיל בטר יניקת הנוף שהוא מאוירא כיון דאינו נקוב הוא) **מכל מקום** (יש לחלק בין יניקה דרך הנקב ליניקה דרך הנוף) לא חשיבא יניקת הנוף ביניקת שורש, דהא לא מטהרה יניקת הנוף מה שבתוך העציץ, והכא מחייב נוף מחמת יניקת העיקר **רבא אמר** בתר נופו אזלינן (ופטור מן המעשר מן התורה בחוצה לארץ). בדאשרוש (חוץ לנקב בתוך קרקע ארץ ישראל) כ"ע לא פליגי (דלא אזלינן תו בטר נוף הואיל ומחובר ממש בארץ) כי פליגי בדלא אשרוש.

ובדאשרוש לא פליגי (ליכא למאן דאזיל בטר נוף) והתנן שתי גנות זו על גב זו (וזה אצל זו וקרקעית האחת גבוה מהאחרת, וגידור שלה

א"ר אושעיא והוא ששייר מקום התורף (גלויז של שטר מקום האיש והאשה והזמן) וכן אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא ששייר מקום התורף ור' אלעזר היא (מתניתין דבעי כתיבה בתלוש דדריש וכתב דקרא אכתב הגט ולא אחתימת עדים רבי אלעזר היא דאמר אחתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם הילכך וכתב דקרא אכתב הגט קאי) דאמר עדי מסירה כרתי, וה"ק אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף, כתבו לטופס ותלשו, כתבו לתורף ונתנו לה כשר. וריש לקיש אמר התמו שנינו (בסיפא דמתניתין תלשו התמו ונתנו לה כשר, ואע"פ שנכתב כולו במחובר דכי כתיב וכתב דקרא אחתימת עדים שהיא עיקר) ורבי מאיר היא, דאמר עדי חתימה כרתי, והכי קאמר אין כותבין תורף גזירה שמא יחתום, כתבו לתורף, תלשו, חתמו ונתנו לה כשר.

כתבו על חרם של עציץ נקוב כשר, דשקיל ליה (לכוליה עציץ) ויהיב ליה ניהלה (ואין כאן מחוסר קציצה, ואין לחוש שמא ישבר החרם ויתן לה החתיכה והוויא ליה קציצה דלא מפסיד ליה לעציץ). על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר פסול. אביי אמר כשר **[דף כב ע"א]** דשקיל ליה (לעציץ) ויהיב ליה ניהלה, רבא אמר פסול, גזרה שמא יקטום (העלה והוויא קציצה מן המחובר). עציץ של אחד זרעים של אחר (כתבו התוס' ה"ה דהוה מצי לאשמועינן הכל בעציץ זרעים של אחד אלא לרבותא נקט הכי דאע"ג דבעל עציץ קונה לא קנה זרעים אע"פ שהם בתוך העציץ שלו) מכר בעל עציץ לבעל זרעים כיון שמשך קנה, מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים (עציץ הוי תלוש ומיקני במשיכה, זרעים הוי מחוברין ודינן כקרקע ונקנים בכסף בשטר ובחזקה, ועד שיחזיק כגון דניכש או עידר דהוויא חזקה, ובלא יחיב מעות קמיירי דאי יחיב זוזי מיקנו בכסף). עציץ זרעים של אחד, ומכרן לאחר החזיק

כב.

ומבלבל וינקי מהדדי) ומ"ם האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי (אורא לא מבלבל הואיל ובתוך הקרקע מובדל בסלע שאינו מצמיח ומיהו היכא דכל שרשיו בא"י ליכא מאן דאזיל בתר נוף).

ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק... [ביארו התוס' מיירי שהכתב על הנייר שאינו מחוק ועדיו על המחק, אבל שניהם על המחק כשר כדאמרינן בב"ב (קסד.) דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים] א"ר חייא בר אסי משמיה דעולא, ג' עורות הן (חלוקין בשמותיהן ובשיעוריהן) מצה, חיפה, ודיפתרא. מצה כמשמעו (כמצה זו שלא נתקנה בחימוץ כדת הלחם) דלא מליח ודלא קמיה (מעובד בקמח) ודלא אפיץ. למאי הלכתא (שיעוריהן חלוקין) להוצאת שבת. וכמה שיעורו, כדקתני רב שמואל בר יהודה כדי לצור משקל קטנה (של עופרת עשויה להיות פוחתת ומחפין אותה בעור שלא תהא נשופת ופוחתת). וכמה, אמר אביי כי ריבעא דריבעא דפומבדיתא (משקל קטן שלהן היה). חיפה (מתוקן קצת וראוי לחפות בו קמיעין) דמליח ולא קמיה ולא אפיץ. למאי הילכתא, להוצאת שבת. וכמה שיעורו, כדי לכתוב עליו את הגט [כרבנן דמכשרי. ומיהו קלף גמור דמליח וקמיה ואפיץ לא שמיה עור משום הכי לא מני בהדיהו, ושיעוריה תנן בשבת (עט:) קלף כדי לכתוב בו פרשה קטנה שבתפילין, אבל דיפתרא אינו כשר לתפילין הילכך שיעורו בגט התוס' הביאו את פי' רש"י (מדוע לא מני קלף) והוסיפו טעם נוסף בשם ר"י משום דבהדיא תנן ששיעורו כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין, ואע"ג דשיעור חיפה דהוי כדי לעשות קמיע שנוי במשנה, מ"מ לא הזכיר חיפה בהדיא במתניתין. עוד כתבו התוס' דאלו השיעורין אינן לפי חשיבות העור דיש שהוא חשוב ושיעורו גדול מן הגרוע ממנו, אלא כל א' שיעורו במה שרגילין לעשות ממנו].

זקוף וחירק בינתים בגידור הגבוהה דעכשיו הוא נשרש בקרקעו של עליון ונפו באוירו של תחתון) וירק בינתים, ר"מ אומר של עליון, ר' יהודה אומר של תחתון (אזלי' בתר נוף כתבו התוס' קס"ד דהא דקתני סיפא א"ר מאיר ומה אם ירצה העליון... שאין זה עיקר הטעם מדקתני נמי התם א"ר מאיר מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי משמע דבסברא פליגי אי זה מהן עיקר ואמרינן נמי התם בגמרא בב"מ (קיה:) ואזדו למעמיהו אילן היוצא מן הגזע... ותנן נמי גבי ערלה כי האי גוונא. ותימא דלא מייתי הכא מערלה? התם כדקתני טעמא א"ר מאיר מה אם ירצה עליון ליטול את עפרו, אין כאן ירק אמר רבי יהודה מה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו עפר, אין כאן ירק (והואיל ובידו למחות וגורם לירק הזה זוכה בה, ולאו משום הטיית נוף).

ואכתי בדאשרוש לא פליגי, והא תניא אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחוצה לארץ, טבל וחולין מעורבין זה בזה (אין לך פירי באילן הזה שאין מקצתו מן הארץ שהוא טבל ומקצתו מחוצה לארץ שהוא חולין לפי שהיניקה מתערבת ונפקא מינה שאין מעשרין מטבל ודאי עליו דהוי מן החיוב על הפטור ולא ממנו על טבל ודאי) דברי רבי, רשב"ג אומר הגדל בחיוב (מה שבתוך ארץ ישראל) חייב, והגדל בפטור פטור, מאי לאו מקצת נופו בארץ ומקצת נופו בחוצה לארץ (ואע"פ שכל שרשיו בארץ או בחו"ל אלמא אזלינן בתר נוף)? לא, מקצת שרשין בארץ ומקצת שרשין בחוצה לארץ. ומאי טעמא דרשב"ג (מהו הגדל בחיוב חייב והלא היניקה של שרשין מעלה שרף בכל הפרי ושורשי עבר זה מעלים שרף לפרי שבעבר זה) דמפסיק צונמא (שן סלע מבדיל באמצע השרשים ומפסיקין עד הגזע הלכך לרבן שמעון לא ינקי מהדדי). מאי טעמא דרבי, דהדרי ערבי (שהעץ מן הגזע ולמעלה שלם). במאי קמיפלגי? מר סבר אורא מבלבל (אע"פ שכל מה שיש מן השרשין בקרקע הוי מובדל הואיל וכשיצא לאויר הוא מעורב

לב"ד לאלתר, ויתירוה ושוב אינה צריכה לגט דכיון שהותרה בב"ד יש זכרון וקול לדבר) אבל בשאר שטרות לא (פירש רש"י דקיימי לגובינא ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וישכחו עדי מסירה את הדבר וסמכין אעדי חתימה והוא מזויף כתב העליון וחותר העדים עומד במקומו. **התוס'** הביאו את פירוש רש"י וכתבו ופירושו דחוק דלמא יש לנו למעוה ולסמוך על עדי חתימה בדבר שיכול לזייף. ונראה לרבינו יצחק דטעמא משום דגזירת הכתוב הוא דלא מכשרי בשטרות אפילו לאלתר דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים, ורבי יוחנן אמר אפילו בשטרות, דר' יוחנן למעמיה דאפילו עד עשרה ימים מידכר דכירי, והא דפריך והא כתיב למען יעמדו ימים רבים היינו משום דסלקא דעתין דקרא למעוטי שטרות קאתי דאי לאו הכי למאי אתא, ומשני לעצה טובה אתא. ועוד י"ל (להסביר את דברי ר' יוחנן) דדוקא בגיטין קאמר רבי יוחנן דעד עשרה ימים דכירי אבל בשטרות שיש רוב תנאים לא דכירי ודוקא לאלתר מכשיר והשתא פריך שפיר והא בעינן ראוי לעמוד ימים רבים ואפילו לאלתר אין להכשיר. וא"ת לר' אלעזר דאמר אבל בשטרות לא, מאי שנא מאין עליו עדים דתנן בדף (פו.) דלר' אלעזר גובה מנכסים משועבדים והיינו בשטרות כדפירש רש"י וי"ל דשאני אין עליו עדים כיון דכתוב על דבר שאינו יכול לזייף והעדים מכירין לעולם שטר המסור לפניהם ואם היו מזויפין שום דבר היה ניכר הזיוף. **אבל עוד קשה** דבהדיא תניא בפ"ק דקדושין (כו.) כתב לו על הנייר או על החרס שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה אלמא מכשיר ר' אלעזר אף בשטרות דבר שיכול להזדייף. וי"ל דהא דקאמר הכא אבל בשטרות לא ה"מ בשטרות העומדים לראייה אבל שטר מכר ומתנה שעשוי לקנות בו לפי שעה הוי כמו גיטא. וי"מ דאין חילוק בין דבר שיכול להזדייף לאין יכול בעדי מסירה לר"א, והכא הכי פירושו לא הכשיר ר"א... כלומר ר"א איירי ודאי בכל שטרות 'ולא הכשיר' היינו דלא ס"ל כוותיה אלא בגיטין ולא בשטרות כדאמר רב לקמן (פו:) הלכה כר' אלעזר בגיטין, ומפרש התם דר"א איירי אף בשטרות ורב סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ואין נראה דא"כ הוה ליה למינקט הכא כלישנא דנקט ר"א גופיה בפרק בתרא (גז"ש) הלכה כר"א בגיטין כיון דהך שמעתין ודפ' בתרא ענין אחד ועוד דהוה ליה לאיתויי התם פלוגתייהו דרבי יוחנן ור"א דהכא, ועוד אמאי פריך אר' יוחנן טפי והכתיב למען יעמדו ימים רבים לכ"ע הוה ליה למיפרך דכולהו מודו דר"א לא פליג בין גיטין לשטרות) דכתי' ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים (אלמא בעינן דבר הראוי לעמוד ולהתקיים והאי קרא בירמיה בשטרי מכר) ורבי יוחנן

ז'חכמים מכשירין'. מאן חכמים (כלומר מאן נינהו ומאי טעמייהו דמכשרי)? אמר רבי אלעזר **[דף כב ע"ב]** ר' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי [ס"ל חתימת הגט אינה מן התורה ולא סגי למיתביה בלא עדי מסירה דאינהו הוא דעבדי כריתות דעל כרחיק בעינן עדים דילפינן (ז.) ערוה דבר דבר מממון, והלכך לא חיישינן לדלמא מזויפא, דהא אמרן צריכי למיקרייה, ואי הוה ביה תנאה אינהו ידעי, ומ"ד עדי מסירה עיקר הבאה לינשא צריכה להביא עדים שנמסר לפניהם, אבל לר' מאיר דאמר לא בעינן עדי מסירה איכא למיחש לזיופא דמאן דסמך אעדי חתימה אשה הבאה לינשא בגט אינה מביאה לפנינו עדים ההתומים בו אם יש מכירים בחתימתן ואם יש תנאה וזיפתיה ליכא דידע כתבו התוס', פי' רש"י דאמר עדי מסירה עיקר והבאה להנשא צריכה להביא עדי מסירה, ודוקא **הכא** על דבר שיכול להזדייף אומר רש"י דצריכה עדי מסירה בשעה שבאת להנשא, אבל בגיטין הכתובים בדבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא ע"י עדי חתימה ואפילו לר' אלעזר כדתנן לקמן (פו.) ומייתי ליה בריש מכילתין שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם, **אבל מה שפי' רש"י דלר' מאיר** אשה הבאה לינשא בגט הכתוב על דבר שיכול להזדייף אינה צריכה עדי מסירה ועדים ההתומים בו אינה מביאה לפנינו אם יש מכירין חתימתן ואי הוה ביה תנאה וזיפתיה ליכא דידע, משמע דאי הוי סהדי קמן הוה כשר, ואי אפשר לומר כן דלר' מאיר בעינן שיהא מוכח מתוכו כדמשמע לקמן (כד:) ובדבר שיכול להזדייף אין מוכיח מתוכו כלום].

ואמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר (שהביאתו לב"ד ביום שנמסר לה להודיע שהיא גרושה ויתירוה לינשא דכיון דהאידנא הוה ובעידי מסירה לא חיישינן לזיופא) אבל מכאן עד עשרה ימים לא, חיישינן דילמא הוה ביה תנאה וזיפתיה (וכבר שכחהו העדים) ור' יוחנן **אמר** אפי' מכאן עד עשרה ימים, דאם איתא דהוה ביה תנאי, מידכר דכירי.

ואמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא בגיטין (דאינן עשויין אלא להתירה ויכולה להביאו

כב:

תרומות (א, כה). **ב.** אילן שעומד בחוצה לארץ ונופו נוטה לארץ, או עומד בארץ ונופו נוטה לחוצה לארץ הכל הולך אחר העיקר, היו מקצת שרשיו בארץ ומקצתן חוצה לארץ אפילו היה צחיח סלע מבדיל ביניהן הרי טבל וחולין מעורבין זה בזה (ביאר הכפ"מ פלוגתא דרבי ורשב"ג ופסק כרבי) תרומות (א, כד).

משנה הכל כשרין לכתוב את הגט, אפי' חרש, שוטה וקטן. האשה כותבת את גיטה (ומקנתו לבעל וחוזר ומוסרו לה לגירושין) והאיש כותב את שוברו (שובר פרעון כתובה שהאשה היה לה לכותבו ולמוסרו לו להיות לו לראיה) שאין קיום הגט אלא בחותמו.

(גמרא) והא לאו בני דיעה נינהו ונולא ידעו לכתוב לשמה כתבו התוס' לר"א פריך, דר' מאיר לא חייש בכתיבה לשמה ומשני כשגדול עומד על גביו. **והא דתנן** בחולין וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן... שחיטתן כשרה ואמרין (חולין יב:) מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה... (א"כ אפי' סגול עומד על גביו, חין מועיל לעניין כונה, מדוע מועיל לעניין לשמה) **התם מיירי** כשאנו מלמדו לכון לשחוט אלא רק רואהו בלבד, אבל הכא מיירי שגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה, ולהכי נמי ביבמות (קד:) ממעט מחליצה חרש וחרשת לפי שאינן בני קריאה (סכתוב בפסוקים זענה ואמר לא חפצתי לקחתה זענתה ואמרה ככה יעשה לאיש) וקמן משום דאיש כתוב בפרשה, אבל מטעם דלאו בני כוונה נינהו לא פסיל להו אע"ג דאמר התם דחליצתו פסולה עד שיתכוונו שניהם, משום דב"ד מזהירין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביו. **ומיהו** הכא כגדול עומד על גביו כשר אפי' בשוטה משום דמוכחא מילתא דקא עביד לשמה שכותב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה, אבל לענין חליצה אמרו בתוספתא דיבמות (פי"א) דשוטה לאו בר חליצה הוא אע"פ שב"ד מלמדין אותו דלא מינכרא מילתא דעביד לשמה כמו גבי גט. **וא"ת** ואכתי הא לאו בני שליחות נינהו, מאי מהני דגדול עומד על גביו. וי"ל דלא בעינן שליחות בכתיבה, ד'כתב' לאו אבעל קאי אלא אסופר, והא דאמרין לקמן (ע"א) צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו, לאו משום שליחות אלא משום דכשלא צוה הבעל לא חשיב לשמה אלא חשיב סתמא ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא כדאמרין בובחים (ב:). והא דאמר לקמן (כד:) 'ואי כתב רחמנא וכתב הוה אמינא למעוטי האי' פירוש כתב לגרש את אשתו ונמלך דלאו איהו קא כתיב לה, לא משום דהבעל צריך לכתוב, אלא לפי שלא נכתב

אמר אפי' בשטרות. והכתיב למען יעמדו ימים רבים? התם עצה טובה קמ"ל.

פסק הש"ע א. אין כותבין גט במחובר, אפי' יתן לה המחובר כמו שהוא, דבעינן ונתן בידה. ואפילו חתמו העדים אחר שתלשו, ואח"כ נתנו לה, אינו גט (ביאר באר הגולה כהנך דאמוראי דמוקי לה כר' אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי דהתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם כדתנן בגיטין לה: וכתב דקרא אכתיבת הגט קאי). ואם כתבו על העלה הזרוע בעציץ (פי' כעין חצי קדרה של חרס שזורעין בה) נקוב, אף על פי שנתן לה העציץ כולו, פסול, שמא יקטום (ביאר באר הגולה כרבא שם דקי"ל דהלכתא כוותי' לגבי דאביי)... אבל כותב הוא על חרסו של עציץ ונותן לה, והוא שיהיה עדי מסירה לפנינו שחרס דבר המזדייף הוא אה"ע (קכד, ד). **ב.** כותבין הגט על דבר שיכול להזדייף (ביאר באר הגולה משנה כא: וכחכמים ולא חיישינן שמא היה שם תנאי ומחקן) והוא שיתננו לה בעדי מסירה. כיצד, כותב על הנייר המחוק ועל הדפתרא ועל החרס ועל העלין ועל יד העבד ועל קרן הפרה, ומוסר לה העבד והפרה או שאר דברים בפני עדים. אבל לא יחתוך יד העבד וקרן הפרה ויתן לה, ואם כתב וחתך ונתן לה, אינו גט, משום דבעינן שלא תהא קציצה בין כתיבה לנתינתה... אה"ע (קכד, ב). **ג.** אין כותבין במחובר, אפילו טופס. כתב הטופס במחובר, ותלשו ואח"כ כתב התורף, וחתמו ונתנו לה, כשר אה"ע (קכד, ה). **ד.** היה לאחד עציץ נקוב, וזרעים שבו לאחר, אם הקנה בעל העציץ עציצו לבעל הזרעים, כיון שמשך, קנה חו"מ (רבי). **ה.** הקנה בעל זרעים זרעיו לבעל העציץ, לא קנה, עד שיחזיק בזרעים עצמם חו"מ (רביא). **ו.** היה העציץ והזרעים שבו לאחד, והקנה שניהם לאחר, החזיק בעציץ לקנות הזרעים, אף העציץ לא קנה החזיק בזרעים, קנה העציץ... חו"מ (רביב). **פסק הרמב"ם א.** עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השריש והיה עיקרו בארץ ונופו חוצה לארץ הולכים אחר הנוף (ביאר הכפ"מ פלוגתא דאביי ורבא ופסק כרבא)

פסול כר' אלעזר ומתניתין רבי מאיר דלא בעי כתיבה לשמה ונקט חרש שומה וקמן והוא הדין עובד כוכבים אי נמי לא נקט עובד כוכבים משום דרישא אתיא נמי כר' אלעזר ולדידיה דוקא חש"ז כשרין בגדול עומד על גביו, אבל סיפא דדייקין מדפסיל עובד כוכבים לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר אתיא כרבי מאיר ואתי שפיר דלא תיקשי אדדיק מדפסיל לעובד כוכבים לענין... אדרבה לידוק מדלא תני ליה ברישא דפסול, אלא משום דרישא אתיא נמי לר' אלעזר כמו לרבי מאיר, ופריך והא ודאי עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד והוה ליה ליפסל לרבי מאיר לכל הפחות מדרבנן בגדול עומד על גביו? אמר רב הונא **[דף כג ע"א]** והוא שהיה גדול עומד על גביו (ואומר לו כתוב לצורך פלוני, דקסבר רב הונא מתניתין ר"א היא דבעי כתיבה לשמה, וסיפא דקאמר 'שאין קיום הגט אלא בחותמו', היינו עדי מסירה (ומה שאמר 'חותמו') דרוב גיטין נמסרין בפני החותמים, ואמציעתא קאי ולא ארישא לאכשורי כתיבת חרש בלא גדול על גביו).

א"ל רב נחמן אלא מעתה, עובד כוכבים וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר **[ביאור התוס' (עפ"י המהר"ס) את הקריאה בשלמא בלא עומד על גביו ניהא דקסבר רב נחמן דאיכא היכרא דכותבין לשמה ע"פ ציווי הבעל, אבל בעובד כוכבים ליכא היכרא דלשמה בהכי (סהי עוסה על דעת ע"מ) אבל למאי דאוקמא בגדול עומד על גביו אפי' עובד כוכבים נמי (סהי מוכח שעוסה לשמה) אלא ודאי בלא גדול עומד על גביו מיירי, וא"כ הדרא קושיא לדוכתין דהא לאו בני דעה נינהו] וכי תימא ה"נ, והתניא עובד כוכבים פסול? עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה עבד **[דהא גדול הוא ויש בו דעת, ואע"פ שזה אומר לו כן שמא הוא גמר בלבו לשם אחר, אבל קמן אין בו דעת אלא למה שזה מצווהו הקשו התוס', תימא לר"י דבע"ז (כז). בעי רבי יהודה מילה לשמה, ואפ"ה קתני ימול ארמאי, ולא אמר דלדעתיה דנפשיה קא עביד ואומר ר"י דהא דאמר דלדעתיה דנפשיה עביד, היינו שעושה סתם, וגבי גט סתם לאו לשמה קאי כדאמר בריש זבחים (ב): משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת, אבל מילה סתמא לשמה קיימא כדאמר בזבחים סתמן לשמן קיימין].****

הדר אמר רב נחמן לאו מילתא היא דאמרי (אלא מעתה עובד כוכבים וישראל עומד...

לגירושי דידהו אלא לאחר. והא דאמר לעיל (כ.) יכולנא למיפסל לכולהו גיטא, מ"ט אילמא משום דכתיב 'וכתב' והכא איחי קא כתבה ליה התם אונתן סמך דבעינן שיכתוב בציוויו ויתן, והכא אפילו נכתב בציוויו לא יהיב לה מידי דשלה הוא. וא"ת והא לאו בני כריתות נינהו וי"ל דחשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקמן ונשתפה השומה הוו בני כריתות. אבל קשה דמשמע דלא פסיל עובד כוכבים אלא משום דלדעתא דנפשיה קא עביד ותיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו, ומה צריך נמי לאיתויי ברייתא דעובד כוכבים פסול. **ונראה** דלא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות נינהו במידי דלא בעי שליחות ולא לשם עדות, דבמידי שליחות הוא דאמרינן לקמן הכי דאין העבד נעשה שליח... או חתימה לר' מאיר שהיא לשם עדות פריך לעיל בפ"ק (י:) גבי גיטין שחותמיהן עובדי כוכבים והא לאו בני כריתות נינהו, אבל כתיבה לר"א דלא לשום עדות ולא לשם שליחות הוא אין לפסול משום דלאו בני כריתות נינהו, דהא לא פסלי בע"ז (כז). מילה בעובד כוכבים משום דלאו בני מילה נינהו. **ועוד אומר רבינו יצחק** דמצינן למימר דסוגיא זו אליבא דר"מ, וס"ד דלר"מ נמי בעינן כתיבה לשמה מדרבנן דגזרינן כתיבה אטו חתימה, ומוקי לה רב הונא בגדול עומד על גביו ומהני אפילו בשומה טפי מבחליצה כיון דלא הוה אלא מדרבנן, אבל לר' אלעזר דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה לא מהני בשומה גדול עומד על גביו כמו בחליצה, ופריך רב נחמן מברייתא דקתני עובד כוכבים פסול ומשמע ליה דאתא כר' מאיר מדלא נקט לפסול אלא עובד כוכבים ומשני דעובד כוכבים לדעתיה דנפשיה הוא דקא עביד ופסול אפי' גדול עומד על גביו אפילו לרבי מאיר, הדר אמר רב נחמן כו' וברייתא דקתני עובד כוכבים פסול רבי אלעזר היא ונקט עובד כוכבים לרבנותא דאע"פ שהוא בן דעת יותר וה"ה דחרש שומה וקמן דפסולין אי בעינן שליחות ואי לא בעינן שליחות נקט עובד כוכבים דפסול בכל ענין דאילו חרש שומה וקמן כשרים בגדול עומד על גביו. ומיהו שומה ודאי פסול כמו בחליצה, וכן משמע דאפילו לר' מאיר ס"ד דבעי כתיבה לשמה מדרבנן דהא לבתר דאוקי נמי מתניתין כר' מאיר פריך והא ודאי עובד כוכבים לדעתא דנפשיה קא עביד **ועוד נראה** דהשתא ס"ד דאפי' ר' מאיר בעי כתיבה לשמה מדאורייתא ובחתימה הוא דפליגי, רבי מאיר סבר דוכתב דקרא קאי אחתימה נמי ור' אלעזר סבר דאכתיבה לחודה קאי, מדפריך רבא לרב נחמן וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט... משמע דרבא היה בא להעמיד דברי רב הונא דאפילו כתיבה בעי ר' מאיר מוכתב, ולפי זה פסול נמי כתיבה במחובר, והא דתנן לעיל תלשו והתמו ונתנו לה כשר מיירי כששייר מקום התורף, והשתא פריך והא לאו בני דעה נינהו לכו"ע ומסיק רב נחמן דברייתא דקתני עובד כוכבים

ואיכעית אימא הני מתני' מני? ר"א היא, דאמר עדי מסירה כרתי.

ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף (וכתב בן דעת את התורף ולא בעי לאוקמא בשגדול עומד על גביו ולא לאוקמא כר"מ כתבו התוס' אמאי דאקשי לעיל והא לאו בני דעה נינהו אתא לשנויי) וכן א"ר חנא משמיה דעולא והוא ששייר מקום התורף, ור"א היא. **ורבי זריקא אמר רבי יוחנן** אינה תורה (אין שומעין לך). מאי אינה תורה, אמר רבי אבא כאן הודיעך (במשנתנו שזולזו בכתיבת גיטין הודיעך) שאין (שום) כח לשמה (בכתיבה אלא בחתימה) ור"מ היא, דאמר עדי חתימה כרתי. והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ר"א היא [לעיל (כא): גבי אין כותבין במחובר ר' אלעזר היא] אמוראי נינהו (רבה בר בר חנה ורבי זריקא) ואליבא דר' יוחנן. **פסק הש"ע א.** הכל כשרים לכתוב הגט, חוץ מחמשה עובד כוכבים ועבד וחרש ושוטה וקטן... אה"ע (קכגא). ב. כתב הגט אחד מאלו החמשה, אינו גט אע"פ שחתמו בו עדים כשרים ונמסר לה בכשרים

(ביאר באר הגולה רמב"ם שם מסוגיית הגמרא שם בגיטין כג.) בד"א, כשכתב התורף (ביאר באר הגולה כמימרא דרב יהודה אמר שמואל שם וס"ל דבדיעבד אפי' אין גדול עומד על גביו כשר כדון הטופס שכתבו במחובר בסימן קכ"ד או כתבו שלא לשמה) אבל אם לא כתב אלא הטופס, והניח מקום התורף שהוא מקום האיש והאשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם, וכתבו הפקח הגדול הישראלי לשמו, הרי זה גט כשר (הנה וי"א דאפילו בכי האי גוונא פסול מדרבנן ר"י) אה"ע (קכגג). ג. מותר להניח חרש שוטה וקטן לכתוב טופס הגט לכתחילה, והוא שיהיה גדול הפקח עומד על גבן (ביאר באר הגולה, ביאר המגיד משנה דס"ל לרמב"ם דשמואל מוסיף אדרב הונא, ואכתי בעינן שיוור תורף ועמידת גדול על גבן, ובכי האי גוונא היא מתני' דהכל כשרין לכתוב). אבל העובד כוכבים והעבד אין כותבין טופס לכתחלה ואפילו ישראל עומד על גבן (ביאר באר הגולה וסיים שם משום דלא

דהוה ס"ל דפסול ודאי כשר הוא, ואפילו אין ישראל עומד על גביו, וגבי חרש שוטה וקטן נמי ליתא לדרב הונא, דאע"ג דאין גדול עומד על גביו נמי כשר, דמתני' ר"מ היא דלא בעי כתיבה לשמה דדריש וכתב דקרא אחתימת עדים) דמדקא פסיל ליה לעובד כוכבים (בסיפא דמתניתין) לענין הבאה (לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ואין אדם נעשה שליח לדבר שאינו שייך בו, וגבי כתיבה שייריה) מכלל דלענין כתיבה כשר (כדקתני טעמא שאין קיום הגט אלא בחותמיו ולא איכפת לן אם נכתב שלא לשמה דאי תנא ושייר הוי ליה נמי לשיוור (בסיפא). והתניא עובד כוכבים פסול? ההיא (דתניא פסול) ר"א היא, דאמר עדי מסירה כרתי (וחתימת עדים אינה מן התורה הילכך וכתב לה אכתב הגט) ובעינן כתיבה לשמה, והא ודאי (כי כתיבה עובד כוכבים לאו לשמה הוא ד...) עובד כוכבים אדעתיה דנפשיה קעביד (ומשום הכי תניא פסול).

(אתחלתא דמילתא היא וכן מסתבר דהא כבר מוקמיה רב נחמן כר"מ, ויש גרסאות אחרות) אמר רב נחמן, אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה, חתמו ונתנו לה כשר. איתיביה רבא לרב נחמן וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט? לא, חתימת עדים. איתיביה רבא כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול? אימא שנחתם שלא לשום אשה פסול [כתבו התוס' אע"ג דסיפא קתני יתר על כן... ומוקי לה בגמרא כר"א, מ"מ מה שיכול לדחוק ולהעמיד כר"מ מעמיד משום דקי"ל דסתם מתני' ר"מ היא. וא"ת והיכי קאמר שנחתם והא קתני כיצד שמע קול סופרים מקרין ובגמ' מפרש בסופרים העשוין להתלמד וי"ל דדרך סופרים לכתוב ולחתום גט כדי להתלמד].

איתיביה כשהוא כותבו כאילו כותבו לשמה (הכי משמע כשהוא כותב קצתו לשמה כאילו כותבו כולו לשמה, אלמא לשמה בעינן) מאי לאו כשהוא כותבו לתורף לשמה כאילו כותבו לטופס לשמה (דתורף הוא עיקר)? לא, כשהוא חותמו לשמה כאילו כותבו לשמה.

משום דעה הוא וצריך להיות בן דעת לעשות שליחותו) תנא נמי פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח וכתבו התוס' והא דאמר בב"ב (קכח.) היה יודע לו עדות עד שלא נסתמא, ונסתמא פסול לעדות. שאני הכא דגבי גט אפי' אשה נאמנת, תדע דאפילו סומא מעיקרא קאמר הכא 'אלא סומא אמאי לא'.

אמר רב אשי דיקא נמי (דלגבי פתוח ונסתמא לא תנא דוקא חזר ונתפתח) דקתני זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר ולא קתני כל שתחילתו וסופו בכשרות כשר (אלמא היכא דטעמא משום דעה הוא בעינן תחלה וסוף, אבל סומא לא הוי טעמא משום דעה ולא בעינן תחילה וסוף אלא תחילה לחודיה, דלא מצי למימר בפני נכתב, דאי בסומא נמי דוקא ניתני כל שתחילתו וסופו בכשרות), ש"מ.

בעו מיניה מרבי אמי עבד, מהו שיעשה שליח (לאשה, עבד של כל אדם מהו שיעשה שליח לאשה בעלמא) לקבל גט אשה מיד בעלה (ותהא מגורשת בקבלתו, וה"ה נמי להולכה דכולה חדא טעמא היא, אלא כך היתה השאלה בבית המדרש)? אמר להו מדקא פסיל ליה לעובד כוכבים (במתני' בהבאה ולא תנא עבד) [דף כג ע"ב] מכלל דעבד כשר (וכי היכי דכשר להבאה להיות שליח להתגרש, כך כשר לקבלה להיות שליח להתגרש, שאין חילוק טעם ביניהם).

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה (כתבו התוס', וא"ת ומתניתין ליתני עבד וכל שכן עובד כוכבים, וללישנא דאמר ר' יוחנן לעיל זו אין תורה ניהא דנקט עובד כוכבים למידק דלענין כתיבה אפילו עובד כוכבים כשר, אבל להך לישנא דמוקי ר' יוחנן כר"א קשה מהך דר' יוחנן דהכא. ואור"ת דנקט עובד כוכבים לאשמועינן עובד כוכבים ונתגייר (לחזק קבלת הסליחות) פסול אע"פ שבאותה שעה היתה דעתו להתגייר דהוי בעובד כוכבים רבותא טפי מבעבד שאין בידו להשתחרר) לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין (כתבו התוס' והא דמתגרשת בעבד שלה היינו מטעם חצר).

התירו לכתוב מופסי גיטין שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת סופר כמ"ש בגיטין כו.) אה"ע (קכג,ד).

משנה הכל כשרין להביא את הגט, חוץ מחרש, שומה, וקטן, וסומא, ועובד כוכבים. קיבל הקטן (מיד הבעל להוליכו) והגדיל (קודם שמסרו לה) חרש ונתפקה, סומא ונתפתח, שומה ונשתפה, עובד כוכבים ונתגייר פסול, אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקה, פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח, שפוי ונשתמה וחזר ונשתפה כשר, זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר.

(גמרא) בשלמא חרש, שומה וקטן דלאו בני דיעה נינהו ווגבי שליחות איש בעינן ולא קטן, דשליחות נפקא לן (קידושין מב.) מ'ויקחו להם איש שה לבית אבות' אחד לוקח לכולן] עובד כוכבים נמי דלאו בר היתירא הוא (דאין להן קידושין ואין גיטין נוהגין בהם ובמידי דלנפשיה לא חזי, לא מצי למיעבד שליחותא לאחרני כתבו התוס' הוה מצי למימר משום דבעינן שלוחכם בני ברית, אלא ניהא ליה למימר האי טעמא דשייך אף בעבד) אלא סומא אמאי לא? אמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוסלו ולמי נותנו (כתבו התוס' מכאן משמע דצריך שיכיר השליח שזהו הבעל וזו היא אשתו, ושמא יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו ויש לחוש יותר שמא יטעהו).

מתקיף לה רב יוסף היאך סומא מותר באשתו, היאך בני אדם מותרים בנשותיהם בלילה, אלא בטביעות עינא דקלא, הכא נמי בטביעות עינא דקלא?

אלא א"ר יוסף הכא בחוצה לארץ עסקינן, דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם, ולא מצי למימר. א"ל אביי אלא מעתה, פתוח ונסתמא דמצי אמר הכי נמי דכשר, והא קתני פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר חזר ונתפתח אין, לא חזר ונתפתח לא? ה"ה דאע"ג דלא חזר ונתפתח, ואידי דקתני שפוי ונשתמה וחזר ונשתפה, טעמא דחזר ונשתפה, הא לא חזר ונשתפה לא (דטעמא

אמרי דבי ר' ינאי לא, מה אתם בני ברית
 [מהולים ובאו בברית מצות פתבו התוס', וא"ת
 דבקיודשין (מא:) משמע דלר"ש לא איצטריך ליה
 למידרש מה אתם בני ברית ומוקי לה לדרשא אחריתי,
 וא"כ לדידיה מנא לן הא דקי"ל בכל דוכתי דעובד
 כוכבים לאו בר שליחות הוא לענין זכיה ורבית בב"מ
 (עא:) וי"ל דמ"מ כיון דדרשינן שליחות מתרומה מ"גם
 אתם' ומינה ילפינן בעלמא, מסתמא דלא מרבינן
 בעלמא אלא דומיא דתרומה, וכפי שבתרומה אין
 שליחות לגוי כיון שאינו יכול להפריש בשלו, כך בכל
 התורה] אף שלוחכם בני ברית (לאפוקי עובד
 כוכבים, אבל עבד בן ברית הוא דכתיב
 מחוטב עציך...).

אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אין העבד
 נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה, לפי
 שאינו בתורת גיטין וקידושין, ואע"פ ששנינו
 (בברייתא במס' תמורה, האומר לשפחתו...) **הרי את שפחה וולדך בן חורין**, אם היתה
 עוברה זכתה לו (לעובר בקבלת גט זה להיות
 משוחרר). מאי אם היתה עוברה זכתה לו
 (מה ענין שחרור אצל גט אשה דקאמר אף
 על פי ששנינו, הא ודאי בתורת שחרור
 איתיה) כי אתא רב שמואל בר יהודה אומר,
 ר' יוחנן תרתי אמר (חדא הא דגט אשה,
 ועוד אחריתי, ואמילתא אחריתי קאמר
 אע"פ, והיינו מילתא אחריתי...) נראים
 דברים שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו
 של חבירו (שאין רבו שלו, דכיון דעבד איתיה
 בתורת שחרור שליח נמי מצי מיהוי) אבל
 לא מיד רבו שלו (אם שניהם של איש אחד
 דיד עבד כיד רבו דמי וכשמסרו גט בידו לא
 יצא גט מרשותו, ואע"ג דעבד מקבל גט
 לעצמו התם הוא דגיטו וידו באים כאחד
 דשיחרורא ידידיה הוא אבל לאחרינא לא)
 ואם לחשך אדם (באזנך להקשות ו...) לומר זו
 הלכה שנויה (שאף מיד רבו שלו מקבלו
 לחבירו ששנינו...) אם היתה עוברה זכתה לו
 (אלמא שפחה זו מקבלתו לצורך עוברה מיד
 רבה) אמור לו שני גדולי הדור פירשו את
 הדבר, ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק, חד
 אמר הא מני, רבי היא, דאמר המשחרר חצי

מתקיף לה ר' אלעזר טעמא במילתא
 דליתיה, הא במילתא דאיתיה כשר (כגון
 תרומה שאסור לעבד לאכול טבל, ואם יש לו
 טבל שניתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בו
 מפריש תרומה הימנו ותרומתו תרומה דעבד
 כאשה בכל מצות, ותימא נמי דכשר להיות
 שליח לתרום) והא עובד כוכבים והא כותי
 דאיתנהו בתורת תרומה דנפשייהו, דתנן
 העובד כוכבים והכותי שתרמו משלהם
 תרומתם תרומה [פירש רש"י ואסורה לזרים דסבר
 אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מקדושת
 מעשר, והקדש העובד כוכבים הקדש כדילפינן (חולין
 יג:) מאיש איש לרבות את העובדי כוכבים שנודרים
 נדרים ונדבות כישראל (וה"ה לתרומתן תרומה) **התוס'**
הביאו את פי' רש"י וכתבו, דנראה לר"י דאפילו למ"ד
 יש קנין משכחת לה כשגדלה שליח ביד ישראל וקנה
 ממנו עובד כוכבים, ולא מיפטר מטעם 'לוקח', דתבואת
 זרעך קרינא ביה כיון שגדלה הרבה ביד עובד כוכבים
אי נמי (משכחת לה, ללא מיפטר מקום לוקח) כשזרעה
 העובד כוכבים ומכרה לישראל וגדלה שליח וחזר
 וקנאה ממנו (לכיון שגם הזרעה וגם כוז גידולה ציל
 עכו"ס ללא נחשך לוקח) **ועוד יש לומר כמו דפי' ר"ת**
 (בבכורות יא:) דלא מיפטר מדין 'לוקח' היכא דלקח
 קודם שנתמרה, א"כ אפשר להעמיד כאן באופן שלקח
 הנכרי קודם שנתמרה **אי נמי** בחכר שדה מישראל
 חייב הגדל בו בתרומה ואפילו יש קנין לעובד כוכבים.
עוד כתבו התוס' והא דאמרינן בזבחים (מה.)
 ובתמורה (ב:) דקדשי עובדי כוכבים אין בהן משום
 מעילה, ומפרש טעמא משום דילפינן חט חט מתרומה
 ובתרומה כתיב בני ישראל (א"כ אין תרומה הגוי תרומה)
 אתיא כר"ש דפליג הכא בסיפא, ובקידושין (מא:) מייתי
 לה ותנן עובד כוכבים שתרם של ישראל
 אפי' ברשות (של ישראל שעשאו שליח...) **אין תרומתו תרומה, מאי טעמא (אינה תרומה) לאו משום (דשליחות דתרומה) דכתיב גם אתם (כ"ן תרימו גם אתם' ודרשינן מדמצי למכתב 'אתם' וכתב 'גם אתם' לרבות שלוחכם ואיתקש שליח לשולחו בהאי קרא למימר) מה אתם ישראל, אף שלוחכם ישראל [ומהאי מיעוטא איכא למעוטי נמי לעבד שתרם את של ישראל ברשות כתבו התוס'] הוה מצי לשנויי דאתיא כרבי שמעון דסבר דליתא בתרומה דנפשיה במסכת קדושין (מא:) אלא דעדיפא מיניה משני?**

בפני נכתב ובפני נחתם, ונותנו לה והוא שמכיר האשה בטביעות קול. ואם אינו מכירה בטביעות קול, לא מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת, אע"ג דמהני בפקח (ביאר באר הגולה כמ"ש התוס' שם כיון דיכולין להטעות את הסומא יש לחוש יותר שמא ישעוהו וכ"כ ש"פ)... אה"ע (קמב,יא). * כתב ה"פ של שלמה במסכת חולין פ"ז סימן כו ושאלנו משכיל אחד, לפי דברי הגמ' דסומא אינה מותר באשתו אלא משום קלא, א"כ סומא שהוא חרש לא ישמע אשתו כלל, ואפי' חרש הרואה אסור לשמש מטתו באישון לילה, והשכתי לו, נראה בעיני, דלא בעינן לקלא אלא היכא שמוצא אשתו במקום שאינו מיוחד לה, אבל מי שמוצא אשתו בחדר המיוחד, ובמטתה, פשיטא דמותר, דלא חיישינן לאחלופי, ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן, ותדע, שהרי כל האדם מותר באשתו בלילה, אפי' אינו מדבר עמה מקודם, כי לא מצינו שיהיה מחויב לדבר עמה מקודם, כדי שישמע קולה, אלא למצוה בעלמא, שיפייסנה בדברים, ע"ש שהביא ראיות לדבר.

משנה אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה, נאמנות להביא את גיטה, חמותה, ובת חמותה (בכולהו מפרש ביבמות דסנין לה ומכוונת לקלקלה ואין נאמנות להעידה שמת בעלה) וצרתה, ויבמתה (אשת אחי בעלה שונאה אותה, ויראה ממנה שמה ימות אחד משני בעליהן בלא בנים ויהו צרות זו לזו) ובת בעלה. מה בין גט למיתה (דאמיתה לא מהימנין ואגט מהימנין) שהכתב מוכיח. האשה עצמה מביאה את גיטה, ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

(גמרא) והתניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה, כך אין נאמנות להביא גיטה? אמר רב יוסף לא קשיא כאן בארץ (שאינה צריכה לומר בפני נכתב נאמנת להביא גיטה) כאן בחו"ל (לא נאמנת להביא גיטה) בארץ דלאו אדיבורה דידה קא סמכינן מהימנא, בחו"ל דאדיבורה דידה קא סמכינן לא מהימנא. א"ל אב"י אדרבה, איפכא מסתברא, בארץ דאי אתי בעל מערער (ואמר לא כתבתיו) משגחינן ביה (שהרי לא נתקיים בבית דין) דאיכא למימר לקלקולא קא מיכוונה, לא מהימנא,

עבדו קנה (העבד אותו חצי) וחד אמר (מוסיף ומסיים פירוש הדבר) מאי טעמא דרבי וכתבו התוס' ולא גרסי' דר' יוחנן, דביבמות (ע"ה). סבר ר' יוחנן דעובר לאו ירך אמו הוא, וכן מוכח סוגיא התם] בהא (הא לא חצי עבדו הוא דתרי גופי נינהו) קסבר עובר ירך אמו הוא (והוה ליה כחצי גופה) ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה [הקשו התוס' תימה לר"י, היתה עוברה היאך זכתה לו, אע"ג דירך אמו הוא, כיון דידה כיד רבה שלא שיחרר אלא העובר, ואפילו שיחרר כולה חוץ מידה לא הוה לה לזכות לו דכשמשחרר כולה יש לה כח לזכות משום דגיטה וידה באין כאחד כדאמרין בקידושין (בג.). (הרמב"ן ז"ל ש"ס סכמי שאלומים גיטו וידו באין כאחד, כך לומרים גיטו ואמר אחד באים כאלו וכתב ר"ש הנ"ל כ"ס הידועלמי דמייכי קזיכה לו ע"י אחר)].

פסק הש"ע א. הכל כשרים לשליחות הגט, בין לקבלה בין להולכה, אחד האיש ואחד האשה, חוץ מחרש, שומט וקטן, עבד ועובד כוכבים. ויש מי שאומר שאם העבד הוא שליח להולכה, הוי ספק אה"ע (קמא,לא). **ביאר** הפ"י גבי עבד הובא בגמ' שם אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין וכן אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן. ודעת רש"י (ד"ה מכלל) דדין הולכה והובאה כדין קבלה שאין חילוק טעם ביניהם, וא"כ כי היכי דלרבי יוחנן מיפסיל לקבלה מיפסיל נמי להולכה. ופ"ד התוספות, הרא"ש, הר"ף והרמב"ם. וכתבו הרשב"א והר"ן שהר"י מיג"ש חולק ואומר שלא פסלו עבד אלא לקבלה אבל להובאה כשר כדמוכח דיוקא דמתניתין, ומ"מ כתב הרשב"א דלענין פסק הלכה כרש"י והר"ף עבדינן ולחומרא. משמע דספוקי מספקא ליה, וא"כ אם עבר והביא והיא אשת כהן נפסלה מן הכהונה מספקא וכן אם פשטה וקיבלה קידושין חוששין לקידושיו. **ב.** היה השליח קטן כשנתנו לו הגט, והגדיל והביאו או חרש ונתפקח, שומט ונשתפה, עבד ונשתחרר, עובד כוכבים ונתגייר, פסול. אבל אם נתן לו הגט כשהוא פקח, ונתחרש וחזר ונתפקח, שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה, כשר, כיון שתחלתו וסופו בכשרות אה"ע (קמא,לב). **ג.** הסומא בשני עיניו, אינו יכול להביא גט של חוצה לארץ, מפני שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. לפיכך אם נכתב ונחתם בפניו כשהוא פתוח, ונסתמא, ה"ז אומר

אחא בריה דרב איקא דאמר לה כי מטית התם אתנחיה אארעא ושקליה (דהויא שליח להולכה עד התם ובמאי דשקלא ליה תו מארעא הוא דמגרשה). אי הכי, הוה ליה טלי גיטך מעל גבי קרקע, ואמר רבא [לקמן בגיטין (עח.)] טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום (דבעינן ונתן)? אלא, דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם, וכי מטית התם הוי (את גופיך) שליח לקבלה וקבלי את גיטך. והא לא חזרה שליחות אצל הבעל (פירש רש"י שליח לא מיקרי אלא המשתלח מזה לזה שראוי לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחותך לחברך וזו אינה ראויה לחזור שהרי לא נשתלחה אלא לעצמה ואח"כ נעשית היא בעל המעשה ובטל השליחות קודם שתחזור כתבו התוס' שליח לא מיקרי אלא המשתלח מזה לזה שראוי לחזור לשולחו לומר עשיתי שליחותך קודם שיעשה שליח לאחרים ובקונטרס לא פירש כן (הסביר בהגהות מיס חיים לפר"ח החילוק בין רש"י לתוס' הוא, היכא דלא עשה את האשה עצמה לשליח הולכה, אלא עשה אדם אחר לשליח הולכה, ואח"כ האשה עשתה אותו לשליח קבלה. ולפי' התוס' אף כזה הוי חסרון לא חזרה שליחות אלל הבעל, דאנו יכול לחזור לשולחו לומר עשיתי שליחותך. אבל לפירש"י ככה"ג ליכא חסרון, דדוקא היכא דנתבטל השליחות מחמת שנתלחה לעצמה, ונעשית בעל המעשה, כזה הוי חסרון, אבל בשליח הולכה לעלמא, דנעשה שליח קבלה, ליכא חסרון?) דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם, וכי מטית התם שוי (אינש אחרינא) שליח לקבלה (דהשתא לא פסק שליחותה מינה וראויה לחזור).

הניחא למ"ד [לקמן גיטין (סג.)] וטעמייהו מפרשי הכא בסמוך] אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, אלא למ"ד אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, מאי איכא למימר? (תירוצא הוא) טעמא מאי (אמרינן אין אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה) משום דאיכא בזיון דבעל (דסבור מבזה אותי שאין היא עצמה מקבלתו, הלכך לא ניחא ליה שיהא שולחו מוסר לשלוחה, ואי מסר לא הוי גיטא דלאו להכי שדרוהו להאי, דבשלמא מיד הבעל עצמו כיון דאיהו גופיה מסר לשליח אשתו

בחוצה לארץ (שהצריכה לומר בפני נכתב וזהו קיומו ותו לא חיישינן לערעור) דאי אתי בעל מערער לא משגחינן ביה מהימנא (פתבו התוס' ורב יוסף סבר דמ"מ יכולה לקלקלה בחו"ל ע"י עדים וראיה שלא שלח לה הגט).

תניא כוותיה דאביי, ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"ע אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו, ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה, היא שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה. [דף כד ע"א] וממקום שבאת (כלומר הואיל ומינייהו גמרינן נגמור נמי להא...) מה להלן צריכות שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם, אף היא צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם (שמע מינה בחוצה לארץ עסקינן כאביי). אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא, דקתני האשה עצמה מביאה גיטה, ובלבד שתהא צריכה לומר...

ורב יוסף (מאי דעתיה) רישא וסיפא בחוצה לארץ (הכל כשרין להביא את הגט אוקימנא בחוצה לארץ מדקתני סומא, וסיפא האשה עצמה... בחוצה לארץ דקתני ובלבד שתהא צריכה לומר) מציעתא (אף הנשים... מוקי רב יוסף) בארץ? אין, רישא וסיפא בחו"ל, מציעתא בארץ. ממאי, מדקתני מה בין גט למיתה, שהכתב מוכיח, ולא קתני שהכתב ופה מוכיח.

'האשה עצמה מביאה...' אשה מכי מטי גיטה לידה (במקום שקבלתו במדינת הים) איגרשה לה (ואי בעיא למיקליה לגט מגורשת היא ואינה צריכה להביאו בפנינו אלא לראיה בעלמא, ולמה לה לומר בפני נכתב, הא לאו שליח היא)? אמר רב הונא באומר לא תתגרשי בו אלא בפני ב"ד פלוני. סוף סוף כי מטיא התם איגרשה בה (ע"י קבלה ראשונה דתנאה בעלמא הוה דלא תתגרש עד אותו מקום והרי נתקיים התנאי ולא שליח היא)? אלא אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב

כד.

ומשווי בי דינא שליח וליתבוה ניהליך נחששו
התוס', קצת תימה מה לי היא ומה לי בית דין ואמאי
קאמר ואב"א ושמוא לשון זה חלוק מלשון ראשון
דבלישנא קמא אינה אומרת בפני נכתב אלא בשעה
שתקבלנו (הסביר המשמרות כהונה דבשלמא כשנתנה
לשליח כיון דתכף נותנו לה ויכולה שתאמר בשעה שתקבלנו
לאכתי לא העלימה עין ממנו דינא הוא שתאמר בשעת
גרושין) אע"ג דלקמן (כט.) ובכל דוכתא משמע שצריך
לומר בשעה שהגט יוצא מיד השליח, שמוא הכא
שיכולה לומר בשעת גירושין עדיף מפי (הרשב"א העלה
ללישנא קמא אלישנא בתרא סמך, והאי 'אימא קמי בי דינא'
אכולהו לישני קאי אלא דנער עד מסקנא דכולהו, ולעולם
אף ללישנא קמא לריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם
בשעה שיוצא מתחת ידה, ואין הפרש בין שתי הלשונות, אלא
ללישנא קמא לומר לה שהיא עצמה תעשה שליח, וללישנא
בתרא לומר לה שלא תעשה שליח אלא נותנתו לבית דין ובית
דין עושין לו שליח וכתב הכ"י שכן משמע מהרא"ש דסבירא
ליה דשליח זה שיהא לשאר שלוחים דעלמא וכולם בשעה
שהגט יוצא מידו לריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ודלא
כהתוס').

פסק הש"ע א. שליח שהביא גט
ממקום למקום בחוצה לארץ... אם היה
השליח עומד בשעת כתיבת הגט וחתימתו,
ה"ז אומר בפני שנים בפני נכתב ובפני
נחתם, ואחר כך יתן לה בפניהם ותתגרש
בו.... ואם בא הבעל ועמד וערער, אין
משגיחין בו. לפיכך אף הנשים שאינן
נאמנות לומר מת בעלה, נאמנות להביא גט
זה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם (ביאר הט"ז
דליכא למיחש שמוא מכוונת לקלקלה כיון שאין הבעל
יכול לערער בלא שני עדים שיאמרו שהוא מזויף.
והטעם בגמ' כיון שכתב הגט שבידה מוכיח, משא"כ
באם באות להעיד שמת בעלה דשם אין כתב)... אה"ע
(קמבא). **פסק באב"י** דתניא כוותיה. **ב.** האיש
שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה,
ואמר לה הרי את שלוהה להולכה עד ב"ד
פלוני והם יעמידו שליח ויתנו לך גט זה
ותתגרשי בו (ביאר בביאור הגר"א כאוקימתא
בתרא וכן הרי"ף ורא"ש לא הביאו אלא ההיא
אוקימתא) הרי זו נאמנת לומר בפניהם בפני
נכתב ובפני נחתם (הגה וצריכה לאמרו
בשעה שהגט יוצא מתחת ידה רא"ש ורשב"א)
והם נוטלים אותו ונותנים לשליח ליתנו לה
כמאמר הבעל, ואם לא התנה עליה הבעל
תנאי זה, והרי הגט יוצא מתחת ידה, אינה

הא קא חזינן דלא קפיד, אבל כל כמה דלא
חזינן, אמרינן קפיד) והכא בעל לא קפיד
(שהרי כן צוה לה).

הניחא למ"ד משום בזיון דבעל, אלא למ"ד
משום חצרה הבאה לאחר מיכן, מאי איכא
למימר פירש רש"י דדמיין להדי שכוזרק גט לחצר
חבירו ואחר כך קנתה היא החצר הרי הוא עושה את
החצר שליח להוליך והיא כשקנתה עשאתו שליח
לקבלה, ואני לאכשורי מההיא טעמא, ושלא כדן הוא,
דחצר לאו משום שליחות אתרבי אלא משום ידה
וההיא שעתא דנתינה לאו ידה הוא התוס' הביאו את
פירוש רש"י וכתבו ואין נראה דחצר חבירו לא דמי
לשליח להולכה. **אלא אומר ר"י** שנתנו הבעל בחצר
של עצמו ומכרו לאחרים והאשה קנתה מאותו
אחר. וא"ת למה לי למינקט משום חצרה הבאה
לאחר מכאן הוה ליה למימר משום שליחות עצמה
שהבעל עשה שליח להולכה והאשה תעשה אותו שליח
עצמו שליח לקבלה וכי האי גוונא לא מהני משום דלא
חזרה שליחות אצל הבעל **ואומר ר"י** משום דאותו
טעם שלא חזרה שליחות אצל הבעל אינו ברור כל כך
דאיכא דמספקא ליה לקמן (סג.). **וצ"ע** דאמאי לא
משני הכא כגון דשווייה אייה שליח מעיקרא והדר שוי
אייה שליח דליכא למיגזר משום חצרה הבאה לאחר
מיכן כדאמר (שם)?

דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית
התם, וכי מטית התם שוי שליח (אחרינא)
להולכה (כדי שתהא שליחותה חוזרת אצל
הבעל, ולאחר זמן...) קבלי את גיטך מיניה
[ושליח שעשה שליח אמרינן (לקמן כט.)]
שהשליח הראשון עושה את השני בבית דין
ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם **כתבו**
התוס', וא"ת (הרי האשה) שליח שלא ניתן לגירושין הוא
(סהרי לא נשתלחה למסור גט, אלא למנות שליח) ולא מצי
משוי שליח כדאמר (כט.) גבי ההוא דשדר גיטא
לדביתהו ואמר ליה יהביה לאבא בר מניומי אתא ולא
אשכחיה יתיב רבי יצחק ור' חנינא ור' אבהו אמרו ליה
מסור מילך קמן אמר להו רב ספרא והא שליח שלא
ניתן לגירושין הוא (אלא למוסרו לאבא בר מניומי) וי"ל
דהתם פריך שפיר דכיון שלא ניתן לגירושין אין לו
לעשות אלא כמו שאמר לו הבעל ליתנו לאבא בר
מניומי, אבל הכא הרי הבעל צוה לה לעשות שליח
להולכה. **ואיבעית אימא** דאמר לה הוי שליח
להולכה עד דמטית התם, וכי מטית התם
אימר קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם

כד. - כד:

הכשר דגמ, אבל ס"ת כותב בסתם לכל מה שצריך לעשות בו. ומיהו אפ"ה כריתות של ס"ת אין כשר לגרש בו כדפירשנו לעיל (כ.). **אי נמי י"ל דמ"מ שייד** למתני יתר מיכן כיון שיש סברא אחת בסופרים מקרין לפסול טפי מבנמלך. וא"ת בהכותב טופסי גיטין

(המקנה הנאה) ה"ל נמי למיתני יתר על כן, דהא מכל הני לא מצי למידק בריש זבחים (ב:) דסתמא פסול דלאו לשמה קאי (ר"ל גט שנכתב על סם 'לשה' עזר כל נשות העולם ששמש 'לשה' שילאו לגרשם, פסול) אלא מההיא דהכותב טופסי גיטין לחודא. וי"ל דההיא בבא דטופסי גיטין לא תנא כלל לאשמועינן דסתמא פסול אלא אשמועינן דשרו רבנן לסופר לכתוב הטופס מפני התקנה) מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו. **[דף כד ע"ב]** **יתר מיכן**, היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות, כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה (גדולה וקטנה לאו דוקא). **יתר מיכן**, אמר לבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו (דאין ברירה דלא אמרינן הוברר הדבר דבשעת כתיבה היה דעתו לזו והרי נכתב לשמה כתבו התוס' כגמרא מפרש משום דאין ברירה ואומר ר"י דאפי' מאן דסבר בעלמא יש ברירה הכא מודה משום דזכתב לה' לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה, וכן משמע בגמרא דקאמר אי איתמר בהא קאמר ר' יוחנן דאין ברירה משום דבעינן לה לשמה, משמע אף על גב דבעלמא יש ברירה הכא פסול משום דכתיב 'זכתב לה').

(גמרא) כתב לגרש את אשתו ונמלך... ואלא רישא (דתני איש פלוני גירש פלונית) במאי (אי לאו הכי דאותו פלוני כתב לגרש את אשתו ונמלך)? אמר רב פפא בסופרין העשויין להתלמד (לכתוב גיטין) עסקינן. אמר רב אשי דיקא נמי, דקתני סופרין מקרין (הגדולים מקרים לתלמידיהם כך וכך כשיבא גט לפניך כתבהו והזכירו שם אינש בעלמא) ולא קתני סופרין קוראין (אלמא בתלמידים עסקינן) ש"מ.

מאי יתר מיכן? תנא דבי ר' ישמעאל לא זה שנכתב שלא לשום גירושין (אלא להתלמד) אלא אף זה שנכתב לשום גירושין (גמורין ונמלך) פסול, ולא זה שנכתב שלא לשום גירושין ידידיה (של אדם זה, פסול) אלא אף

צריכה לומר כלום, והרי היא בחזקת מגורשת, ואף ע"פ שלא נתקיימה חתימת ידי העדים שעדים שחתומים על הגט, כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי, כל זמן שאין מערער. ואפילו אמר לה אל תתגרשי בו אלא בב"ד פלוני, תנאה בעלמא היא וכשתבא לאותו בית דין והגט ברשותה, מתגרשת בקבלה ראשונה, ואינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אה"ע (קמב, ג.). ג. האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה **[ביאר באר הגולה כמימרא דרבי חנינא גיטין (סג):]** וכ"פ הר"ף, רב האי, הרא"ש, הרשב"א, ר"ת, והרמב"ם. וכתב הרב המגיד שכן עיקר... ויש אומרים שאין האשה יכולה לעשות שליח לקבל מיד שליח בעלה **[ביאר באר הגולה כמימרא דרב (סג):]** שכ"פ בה"ג ורבינו שמואל בן חפני, בה"ת, וגם הר"ן כתב דחיישינן לדרב. אה"ע (קמא, א.).

פרק כל הגט

משנה כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול. כיצד, היה עובר בשוק, ושמע קול סופרים (כותבי גיטין) מקרין **וכתבו התוס'** בסופרים העשויים להתלמד עסקינן כדאמרינן בגמ', ואפי' למ"ד בעירובין (יג.) דמגילת סוטה מוחקין לה מן התורה אע"ג דבעינן לשמה ותורה להתלמד עבידא כדאמר התם, לענין גט מודה כדפרשינן (כ.) וספר תורה נמי פסלינן איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני, ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו. **יתר מיכן** כתב לגרש את אשתו ונמלך (חזר בו מלגרש כתבו התוס' בגמ' מפרש לא זה שנכתב שלא לשם גירושין אלא אף זה שנכתב לשם גירושין להכי תנא יתר מיכן. וא"ת והיכי שייד למיתני הכא יתר מיכן, כיון דמהאי (הדין הסני) נמי לא הוה שמעינן בקמייתא דפסול, דהוה אמינא דהאי הוא (הדין הסני) דכי איכתיב לשם רחל לא הדר איכתיב לשם לאה (כיון שנכתב לשם אשה מסוימת, אי אפשר לגרש צו אשה אחרת) אבל סופרים להתלמד עשויים הכי נמי דכשר (כיון שנכתב ללא שום כוונה, יהיה אפשר לגרש צו כל אשה) דהכי אמרינן בפ"ק דעירובין (דף יג.) דאע"ג דאין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת, תורה אף על גב דלהתלמד עבידא הכי נמי דמוחקין. וי"ל דלהתלמד דהכא לא חשיב לשמה כמו להתלמד דספר תורה, דסופרים העשויים להתלמד אין כותבין כלל לשם

כד:

האחר) והא אמרינן [במתני' בב"ב (קעב.) שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה...] ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב (דאמר ליה לא אני לויתי ממך אלא חברי לזה ממך ומסר לך שטר זה, דאע"ג דפליגי תנאי התם במוציאין שטר חוב על אחרים ולא חיישינן לנפילה, מודו דאין אחרים מוציאין עליהן כדפרישית, הכא נמי לימא לא בעלה כתבו אלא יוסף בן שמעון אחר כתבו לאשתו ונמלך ולא גירשה והשליכו לאיבוד מדעת ולקחתו זו שהיא רוצה להתגרש) אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה (שמכירים את שניהם ומעידין שראו שזה מסר לזו, אבל בעדי חתימה לא כדאמרינן שמא נמלך זה שכתבו והתמו ולא גרש את אשתו ומסרו לזו אשת חבירו) ור' אלעזר היא [כתבו התוס'] אבל לר' מאיר בעינן שיהא מוכח מתוך החתימה שנכתב לשם זה האיש ואשה זו ולא מהני עדי מסירה, והחיא דדף (פו:) שנים ששלחו ב' גיטין ושמותיהן שוין נותן שניהם לזו ושניהם לזו, וקאמר ר' ירמיה בגמרא הא דלא כר' אלעזר, משמע דכר' מאיר ניהא, התם מיירי כדפרשינן לעיל כשכתבו דורות או סימן או כהן, שניכר מתוך החתימה, ועדי מסירה אין מכירין באבותיהן או בסימן הכתוב. וא"ת למאן דחייש לקמן (כו.) לשני שוירי ולשני יוסף בן שמעון אע"ג דלא הוחזקו, א"כ לר"מ יפסלו כל הגיטין דלא משכחת תו שום גט שיהא מוכח מתוכו. ואומר ר"י דדוקא בגט הנמצא הוא דחייש שמא מאחר נפל, אבל חשיב שפיר מוכח מתוכו כיון דלא הוחזקו אלא שוירי א' ויוסף בן שמעון אחד. וא"ת דתנן בב"ב (קסז:) כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו, ופריך בגמרא וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת דלמא ממטי לה גיטא לאיתתיה דהאיך ומשני הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין אלא זה בפני זה. והשתא היכי מיירי אי בלא הוחזקו הא מסקינן לקמן דלא חיישינן, ואי בהוחזקו א"כ לר"מ אפי' זה בפני זה אין מגרשין עד שיכתבו כהן או דורות או שום סימן ואז ליכא למיחש למידי, ואי לר' אלעזר הא עדי מסירה ידעי שפיר אם זו היא אשתו או לאו כדאמר הכא. ואומר ר"י דאין עדי מסירה מודקדים לראות אם זו אשתו כיון שמכירים שמו ושמה וכתוב בגט שמו ושמה ולא חיישינן שמא יתננו לאשת חבירו ששמו כשמו ושמה כשמה, וגם לא מסקי אדעתיהו להבחין אם יש יוסף בן שמעון אחר בעיר, וכשבאה לב"ד

זה (דהיו לו שתי נשים) שנכתב לשום גירושין ידידה פסול (הואיל ונכתב שלא לשם גירושין של זו). ולא זה שלא נכתב לשום גירושין הא, אלא אף זה שנכתב לשום גירושין הא (כ"ל שנסופו של דבר התזכר לכתובת הגט היתה לשם הגירושין שנעשו בו. מ"מ כיון ש'אין צריכה'...) פסול.

מאי טעמא, אי כתב ונתן ספר כריתות בידה, הוה אמינא למעוטי האיך קמא דלא עביד לשום כריתות, אבל כתב לגרש את אשתו ונמלך, דעביד לשום כריתות, אימא כשר כתב רחמנא וכתב, אי כתב רחמנא וכתב, הוה אמינא למעוטי האי דלא איהו קא כתיב לה, אבל יש לו שתי נשים, דאיהו קא כתיב לה אימא כשר, כתב רחמנא לה לשמה. וסיפא למה לי (מאי קמ"ל הא אשמעינן כבר דגירושין ידידה ודידה בעינן)? הא קא משמע לך, דאין ברירה (דלא תימא הוברר דבשעת כתיבה נמי דעתיה אהא ואיכא גירושין ידידה ודידה).

כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה' קטנה הוא דלא מצי מגרש ביה, הא גדולה מצי מגרש ביה (וכי מפקא ליה לא חיישינן לאיסור אשת איש למימר שמא לא לזו ניתן אלא לחברתה ונפל מידה ומצאתו זו דהואיל ונקיטא ליה לגיטא בידה בדידה מחזקינן לה) אמר רבא זאת אומרת, שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים (אחד מהן שהוציא שטר חוב על אחרים אין הלוח יכול לומר לא ממך לויתי אלא מפלוני ששמו כשמו וממנו נפל ולאן בעל דברים ידי את אלא כיון דהאי תפוס לשטרא גבי ביה).

א"ל אביי אלא מעתה, רישא דקתני שמי כשמוך פסול לגרש בו (שאף שמות הבעלים שוין, תידוק נמי) שני הוא דלא מצי מגרש ביה, הא ראשון (שנכתב לשמו) מצי מגרש ביה (וכי מפקא ליה לא אמרינן משום חומרא דאשת איש שמא לא בעלה של זו כתבו אלא

דכתיב ימנית, ולילה נמי נפקא לן התם) **[דף כה ע"א]** קטן ואנפיליא (לעז"י רס"י נעלי 77) פסולות ואין פוסלות (לאו חליצה כלל דאיש ונעל כתובים בפרשה 'ואם לא יחפון האיש...' **כתבו התוס'**, וא"ת שמואל ובני מערבא במאי פליגי בקטן, הא פלוגתא דר"מ ורבנן ביבמות (צו.) דתניא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול, ור"מ אומר עשו חליצת בן ט' כגט בגדול אבל לרבנן ביאה אין חליצה לא. וביבמות (קה:) אמתניתין דהחולצת מן הקטן חליצתה פסולה, אמר שמואל זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום. **ואומר ר"י** דהכא פליגי בלשון המשנה דשמואל משמע ליה הלשון חליצתה פסולה ופוסלת ואתיא מתניתין כרבי מאיר ולא משום דס"ל כר"מ, ובני מערבא משמע להו שפיר פסולה ואינה פוסלת ואתיא כרבנן). **זעירי אמר** כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון (דלחומרא אמרינן יש ברירה ופסולה לכהונה, אבל אינך כולו אפי' ריח הגט אין בהם, ולא דמו למגורשת מאישה ולא התירה לכל אדם דהתיא להתוא מילתא מיהא לשמו ולשמה נכתב) וכן אמר רב אסי כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון. **ור' יוחנן אמר** אף אחרון נמי אינו פוסל (דאין ברירה). ואזדא רבי יוחנן לטעמיה, דא"ר אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן (דאין ברירה, דאיכא למיחש חלק שנמל זה היה ראוי לאחיו והחליפו והיינו לקיחה וחוזר ביובל לתחילתו משום מצות יובל והדר שקליה כדמעיקרא) ומחזירין זה לזה ביובל.

וצריכא דאי איתמר בהא (גירסין) בהא קאמר רבי יוחנן דאין ברירה, משום דבעינן 'לה' לשמה, אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל, אבל ירושה ומתנה לא. ואי אשמעינן שדה, משום דלחומרא (מחזירין חומרא היא, ואי נמי הוה מספקא ליה אזיל לחומרא, אבל אינו פוסל קולא הוא, ואי לא דפשיטא דאין ברירה לא אזיל לקולא **כתבו התוס'** ואם תאמר לקולא נמי שמעינן ליה דאין ברירה בבכורות (נז:) גבי מעשר בהמה (מבואר שם ש'יורש' חייב לעשר מעשר בהמה מירוסה שירש מאביו, ואילו 'לוקח' אם קנה בהמות אינו חייב להפריש, והלוי הו' כז' צניס שירשן יחד בהמות וחלקו בהם, אם יש להם לין יורש או לין לוקח)

להתירה להנשא מעידים עדי מסירה בפני ב"ד שראו שבעלה נתן לה גט אע"פ שלא דקדקו אם היא היתה אשתו, ולהכי פריך ניהוש דלמא ממטי לה גיטא לאיתתיה דהא, דאפילו אין יודעין הכותבין אם הוחזקו אין להם לכתוב דוימנין דהוחזקו ולא ידעי ומשני שני יוסף כו' אין מגרשין אלא זה בפני זה וכשבאה לבית דין להתירה שיילי ב"ד לעדי מסירה אם היו שם שני יוסף בן שמעון, ולא רצה לתרין דאין מגרשין אלא א"כ מכירין עדים שזו היא אשתו דאין זו תקנה טובה דאם כן בטורה ימצאו עדי מסירה) **הכא נמי** בעדי מסירה ור' אלעזר היא (ולכא למיחש שמא לחברתה נמסר, אבל בעדי חתימה לעולם אימא לך דחיישינן שמא את חברתה גירש וחיישינן לנפילה וגבי שטרי חוב נמי אין יכולין להוציא שטר חוב על אחרים דחיישינן לנפילה).

אמר רב כולן (כל הגיטין השנויין במשנתנו אע"פ שפסולין לגרש להתירן לינשא) פוסלין (הן אותה) בכהונה (אם בעלה כהן נפסלה עליו משום גרושה) חוץ מן הראשון [שלא נכתב לשם גירושין כלל, אבל הנך בתראי פסלי דריח הגט פוסל בכהונה, דתניא לקמן (פב:) האומר לאשתו 'הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם' פסלה מן הכהונה, שנאמר 'ואשה גרושה מאישה' אפילו לא נתגרשה אלא מאישה, ולאחרים לא הותרה פסולה לכהונה] **ושמואל אמר** אף ראשון נמי פוסל (דריח גט הוה) ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל כל מקום ששנו חכמים 'גט פסול' פסול ופוסל, 'חליצה פסולה' פסולה ופוסלתה מן האחין (כל מקום ששנינו ביבמות 'חליצה פסולה' פסולה להתירה לשוק, אבל פוסלת היא אותה מן האחין שלא תתייבם עוד דקמו עלה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה דלא כתיב 'אשר לא בנה את בית אחיו' אלא 'אשר לא יבנה' כיון שחלץ שוב לא יבנה).

במערבא אמרי משמיה דר' אלעזר (חלצה ב...) שמואל (חללה ב...) לילה פסולות [ביבמות (קד:)] ופוסלות (דשם חליצה עלה אלא שלא נעשית בהכשירה, דיליף רגל רגל ממצורע

כה.

יכולים להימנות מעצמם, אינם יכולים לאכול, אא"כ אביהם ימנה אותם) אלא אי אמרת דלא אמנינהו, לאחר שחיטה מי קמיתמנו, והתנן נמנין (הרוצה לימנות) ומושכין ידיהן ממנו (מי שהיה נמנה ורוצה לימשך ולהמנות על אחר מושך ידיו הימנו) עד שישחט (אבל לאחר שחיטה לא נמנין ולא נמשכין דכתיב ואם ימעט הבית אם באו להמעט ולהמשך ממנו מהיות משה בחיותו של שח יתמעטו). תניא נמי הכי (דלא נתכוין אלא לזרזן ומיהו כולו אמנינהו) מעשה וקדמו בנות לבנים, ונמצאו בנות זריות ובנים שפלים (ולא קתני ונמצאו בנות זוכות בפסח ובנים לא זכו).

אמר אביי קא בעי מיניה (אתמוהי מתמה אביי ברב יהודה ורב אושעיא קבעי מיניה לאיזו שתצא בפתח תחילה ד...) תולה (המתנה) בדעת אחרים, וקא פשיט ליה (לאיזו שארצה, דהיינו...) תולה בדעת עצמו (דילמא תולה בדעת עצמו לית לן ברירה דמדאתני ברישא גילה בדעתו שהיה פוסח על שתי סעיפים וליכא למימר הוברר דמעיכרא דעתיה להאי, אבל זה שתלה באחרים גמר בדעתיה מעיקרא לאיזו שתצא) והדר מוטיב ליה תולה בדעת אחרים (פתבו התוס' על זה אינה תמיהה דשפיר מוטיב למאי דפשיט ליה).

אמר רבא מאי קושיא, דלמא דמאן דאית ליה ברירה, לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה, ומאן דלית ליה ברירה, לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים לית ליה ברירה.

א"ל רב משרשיא לרבא והא רבי יהודה, דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה, ותולה בדעת אחרים אית ליה ברירה, תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה, דתניא הלוקח יין מביין הכותים [קודם גזירה, ואין לו כלי להפריש תרומות ומעשרות בהן, והוא צריך לשתות, וכותים גירי אמת חשיב להו, ואין ארץ

דקאמר אפילו חלקו היורשין תשעה כנגד תשעה עשרה כנגד עשרה אין אומרים זהו חלקו המגיעו (והוי יורק, וא"כ חייב לעשר, אלא אין להם דין יורק, ולא מעשרים, א"כ רואים דלף דהוא קולא לא אמרינן יס צריכה) וי"ל דמ"מ לא שמעינן גט מינה כדאמר התם דאי אתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן דומיא דבגך מה בגך ברור לך אף צאנך ברור לך) אי נמי בתחילה (כשם שמתחילה היתה בלא חלוקה לאיש אחד כך יחזור ביובל לאיש אחד, ומעמא לאו משום דאין ברירה הוא) אבל הכא אימא לא, צריכא.

בעא מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר ללבלר כתוב לאיזו שתצא בפתח תחילה (יהא הגט לשמה ושמותיהם היו שוין) מהו (יש ברירה או אין ברירה)? אמר ליה, תניתוה יתר מיכן, אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש, פסול לגרש בו, אלמא אין ברירה.

איתיביה האומר לבניו הרניי שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים (יהא נמנה עליו, ואני מקנה לו חלקו בשעת שחיטה) כיון שנכנס ראשון (לאחר שחיטה) ראשו ורובו זכה בחלקו (דאמרינן יש ברירה דמשעת שחיטה היה זה ראוי לכך ונשחט פסח זה עליו) ומזכה את אחיו עמו (לימנות בחלקו)? אמר ליה הושעיא ברי, מה ענין פסחים אצל גיטין, הא אתמר עלה, א"ר יוחנן כדי לזרזן במצות (אביהן המנה את כולן עליו משעת שחיטה, והא דקאמר על מי שיעלה ראשון לזריניהו אתא. כלומר, נראה איזה הוא ראשון ולא הודיעם מה בלבן). דיקא נמי, דקתני כיון שנכנס ראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו. אי אמרת בשלמא דאמנינהו מעיקרא שפיר (משום הכי מזכה את אחיו עמו הקשו התוס' תימה דבנדרים (לו). משמע דהביריתא הוו משדברת בילדים קטנים, בלא אמנינהו, והגמ' לומדת משם דשה לבית אבות לאו דאורייתא, כלומר שמה"ת קטנים שאינם יכולים להימנות על קרבן פסח, יכולים לאכול ממנו אף ללא מינוי וי"ל דסוגיא דהכא איירי אי אמרינן שה לבית אבות דאורייתא, וקטנים שאינם

הוא הנברר לחולין ולכשיהיו לו כלים ויוציא מן הנוד לתרומה הוא הנברר לתרומה ויש ברירה) דברי ר"מ וכתבו התוס' משמע דאית ליה לר' מאיר ברירה ולרבי יהודה נמי קאמר רבא במסנא דאית ליה ברירה, והכא אסר משום דחייש לבקיעת הנוד. ואילו בבכורות (מח.) מוקי רבא דר"מ ורבי יהודה כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות אלמא מספקא להו. ויש לחלק בין הכא שמברר דבריו ומתנה בפירוש ואומר שאני עתיד להפריש (לכן אמרין יס צריכה) להחייא דאחין שחלקו שאינו מברר כלום (לכן מסופקים הם אם יס צריכה). ובב"ק דפריך דרבי יוחנן אדר' יוחנן דבהחייא דכל המתלקט (סמ:): אית ליה ברירה (סס) הציאה הגמ' את דברי ר' יוחנן שצעל השדה יכול להפריש צוקר תרומות ומעשרות על מה שהעניים עתידים ללקוט צאותו יוס משדהו שלא כליו, למרות שרק אחר שילקטו יתצטרף למפרע על מה חלו התרו"מ, א"כ מוכח שיש צריכה וגבי אחין שחלקו שמעינן דלית ליה ברירה, וחוזר בו הש"ס מתוך קושיא זו (שם) לטעם את לשון של ר' יוחנן, שרק לאחר שילקטו העניים את התוצאה, יכול צעל הצית להפריש עליו תרו"מ) הוה מצי לחלק בדפירשנו אלא דניחא ליה למימר לעולם כל הנלקט כדקתני במתניתין וניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך, ועוד דאי הוה משני הכי אכתי הוה קשיא ליה אידך דרבי יוחנן דאמר לעיל 'אף אחרון אינו פוסל'. ולעיל ודאי כי מצריך תרי מיילי דרבי יוחנן (ר') יוחנן אמר פעמים לאין צריכה לו. האחים שחלקו הכי הם כלקוחות ב. האומר איזה שאלה אלגס אינו פוסל) הוה מצי למימר דצריכי, דמהחייא דלקוחות הן לא הוה שמעינן דאף אחרון אינו פוסל מטעם דפרישית. ובהא טעמא מיתרצה נמי שמואל אדשמואל דלקמן (עה:): אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע 'אם מתי יהא גמ, אם לא מתי לא יהא גמ, ולכי מיית הוי גיטא' אלמא סבר דיש ברירה, ובביצה (לז:): גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות אמר שמואל דחבית נמי אסורה רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין (דלית להו ברירה בתולה בדעת עצמו, שהוא עצמו מוציא את היין כתבו התוס' משמע דרבי יוסי לית ליה ברירה, וכן בעירובין (לז:): גבי מעשר שני שיש לי בביתי יהא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכים דא"ר יוסי לא חילל. וקשה דתנן לקמן (עג:): גבי מה היא באותן הימים רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה כדדייק בסמוך, ולמאן דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים ניהא אבל למאן דלא מחלק קשיא וי"ל דהתם בגיטין עומד הדבר להתברר בודאי בהכי או יהיה או ימות אבל הכא יכול להיות שלא יבא לידי הפרשה לעולם או לא יעלה סלע מן הכים, והשתא נמי אתי שפיר דשמואל אדשמואל. תימה למאי דס"ד

ישראל נפקעת מקדושתה על ידיהם, והן חשודין על המעשרות ועל התרומה, ולא כעמי הארץ שרובן מעשרין וכולן מפרישין תרומה אבל כותים חשודין על הכל והלוקח מהן צריך לעשר ודאי כתבו התוס' ברייתא היא, דבמשנה (דמאי ז,ד) לא תני אלא מילתא דר"מ לחודה, ואע"ג דר"מ גזר על יינן כדאיתא בחולין (ו.) זאת נשנית קודם גזירה. ורבי יוסי ור"ש אע"ג דסבירא להו במנחות (סו:): דכותים גרי אריות הן דאמר תורמין משל עובדי כוכבים על של כותים מ"מ כיון שפורשים מע"ז יותר משאר עובדי כוכבים, ומחזיקין בתורה שבכתב, וגם אלהיהם אינם עובדים כמו שהיו עושים בבית ראשון, להכי כשגזרו על יינן של עובדי כוכבים לא גזרו על של כותים, אע"פ שעל פיתם גזרו, על יינם לא גזרו, אי נמי הכא במטהר יינם (יין של כותים שנעשה ע"י ישראל צכחות) אומר שני לוגין (מתוך מאה) שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה (בתוכו) עשרה מעשר ראשון וכתבו התוס', לא דוקא עשרה ותשעה, דכשהסיר שני לוגין לתרומה גדולה פשו לה מאה נכי תרתי (98) ויש מפרשים דאין המעשר מתמעט משום תרומה גדולה, כיון דחטה אחת פוטרת את הכרין תשעה מעשר שני, [דף כה ע"ב] ומיחל (פירש רש"י מעשר שני מחלל בדיבורא בעלמא על מעות שיש לו בבית דמה שאפשר לו לתקן לגמרי יתקן כתבו התוס' פי' רש"י מחלל בדבורא בעלמא על המעות ושותה בלא הפרשה (נראה שחוס' הבינו שרש"י ס"ל שלא מפריש כלל אף לא צמול"ש, ויש מהאחרונים שייסצו קולאי כוונת רש"י שפריש צמול"ש, וזה והוי כמו שקבע לו מקום ע"ע צפני ותפארת יעקב). ואין נראה דדוקא גבי דמאי קתני בהך תוספתא בסיפא ומחלל על המעות לפי שקבע לו מקום דקתני התם מעשר שני בצפוננו או בדורמו דהוי כמו הפרשה, דבערב שבת בין השמשות איירי, כדאמרין בתוספתא (דדמאי פ"ח) ולכך בדמאי יכול לקבוע לו מקום דספק חשכה מעשרים את הדמאי אבל בכותים הוי ודאי ולכך לא קתני גבי כותים מעשר שני בצפוננו או בדורמו ולא קתני נמי ומחלל על המעות כדקתני גבי דמאי אלא מיחל פירוש מתחיל (שיכול לשנות מיד את היין) או כמו שפי' ר"ת דמיחל כמו מיחל פירוש מערב במים ומוזג כמו 'סבאך מהול במים', ואחר שבת יפרישו מעשר ראשון ושני כדקתני בתוספתא 'עשרה הבאים אחריהם', 'תשעה הבאים אחריהם', דכיון שאינו יכול לקבוע לו מקום אם היה שותה בלא הפרשה הוה שותה טבל למפרע, ומה שהותר לשתותו עתה זה מחמת שיש ברירה שלאחר שיפריש במוצ"ש יוברר למפרע שהיה מעושר) ושותה מיד (דמאחר שקרא שם יצא לו מידי טבל וכשהוא מוציא יין לשתיתו

כה:

יהודה שבאותם הימים היא כאשת איש, אם כן לא חל הגט מחיים אלא לאחר מיתה, אם כן לכי מיית היכי הוי גט, הא אין גט לאחר מיתה, ומשני 'באומר מעת שאני בעולם' פי' מה שאמר מהיום היינו שיחול הגט שעה אחת קודם מיתתו, ולא דוקא מהיום ממש קאמר אלא כלומר מהיום שאני בעולם, דכיון שתולה הדבר במיתתו אינו חושש רק שיחול הגט מחיים, וכן משמע בתוספתא דקתני זה גיטך מהיום, הימים שבינתיים זכאי במציאתה ובמעשה ידיה כו' משמע אע"ג דאמר מהיום לא מהיום ממש קאמר ר' יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה (אם כהן הוא אוכלת בתרומה, ואם זינתה בחנק) ולכי מיית הוי גיטא [דקתני רישא 'הרי זה גט' ואיירי ר' יהודה במה היא באותן הימים, אלמא לא פליג ברישא ולא אמרינן גט לאחר מיתה הוא כיון דאמר מעכשיו, ואע"ג דכשנתן הגט הוא מספקא ליה אם יחיה אם ימות ותלה התנאי בדעת מי שמתו וחיו תלוים בידו וכשמת אמרינן הוברר הדבר דמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה וה"ל גט מההיא שעתא שע"מ כן מסרו, ואין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע, דהתם לאו טעמא משום ברירה הוא, אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים הביאו התוס' את פירוש רש"י, וכתבו דאף ללא סברא זו שהובאה ברש"י (דכיון שאינו צידו לא דומה לשאר תנאים, חלל לריד לדון 'צריכה' על כרחך אי אפשר הכא אלא מטעם ברירה כיון דמוקי לה לקמן (עג): באומר מעת שאני בעולם פי' שעה אחת קודם מיתתו, ואותה שעה שהגט חל אינה מבוררת וידוע וצריך ברירה. ומ"מ כדברי רש"י כן הוא אפי' בתנאי צריך ברירה דהריני בועליך על מנת שירצה אבא חשיב לקמן ברירה. והא דאמר בעירובין (לז): הרי זו תרומה על זו אם ירדו גשמים היום (לכא' קשה על סברת רש"י, שאף שקילת גשמים אינו צידו הוי תנאי, יש לייסד סוגיא זו...) למאן דאית ליה ברירה. תימנה דבעירובין (לז): אמר רב ליתא למתניתין (ר' יהודה ס"ל שיכול להניח עירוב לז' רוחות שונות, ולהתנות שאם ירצה ללכת לכאן יוכל ללכת לכאן, ואם ירצה ללכת לכאן, ילך לכאן) מקמי איזו (איו הביא צרייתא צסס ר' יהודה, שאי אפשר להתנות שהנחת העירובין תצטרך רק צצצת) ופריך אדרבה ליתא לאיזו מקמי מתני', ומשני לא סלקא

דרכי יהודה לית ליה ברירה, א"כ סבר כרבי יוחנן דאמר האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל, א"כ לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד (כן יחיד אחר בן יחיד) עד יהושע בן נון (שכלי לקרוא מקרא ביכורים לריד שיקויים הפסוק 'אשר נתת לי' ודי שהיתה ירושה פעם אחת צקשלת הדורות, שלא יוכל לקרוא מקרא ביכורים) דאין להן אלא קנין פירות, ור' יהודה אית ליה בב"ק (צ). לאו כקנין הגוף דמי גבי דין יום או יומים (הקונה עצד כנעני לזמן, אינו נחשב כבעלים שלו גבי דין יום או יומיים'. חלון שהכה את עצדו ומת לאחר מעת לעת פטור, משא"כ אם אדם מכה עצד שאינו שלו אף שמת לאחר מעת לעת חייב מיתה). ולרבי יוסי נמי קשיא דהכא סבר דאין ברירה, ובב"ק (צ). מספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי או לאו גבי דין יום או יומים, ובה"ג דייק הש"ס לקמן (מח). ותירץ רבינו יצחק שי"ל שלר' יהודה ולר' יוסי ס"ל קניין פירות כקנין הגוף, ואין ללמוד מדין יום או יומים, דשאני התם דכתיבי קראי 'כספו' ו'תחתיו' (והמשמעות שהעצד צבעותו הגמורה של האדון, ולא שקנאו לזמן מסויים, אבל יתכן במקומות אחרים יסדו שקנין פירות כקנין הגוף) ומחמת חילוק זה, לא הביאה הגמ' דין זה של יום או יומיים' בין שאר המקרים שהובאו בדף (מח). המבררת אם קנין פירות כקנין הגוף. ועוד אומר רבינו יצחק דדוקא ר' יוחנן אית ליה דמחזירין זה לזה ביובל, אבל שאר אמוראי (ציאל המהרש"ל שהכונה לר' משקשיא) סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין, דגזירת הכתוב היא דאין מחזירין, דלענין זה אינם לקוחות, וא"כ אף אם ר' יהודה ור' יוסי סבורים שקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, מ"מ לאחים שחלקו בירושת אביהם יש קנין הגוף בנכסים כיון שאינם חוזרים ביובל, ויכולים לקרוא פרשת ביכורים, ור' יוחנן דסבר מחזירין יפרש טעמו דרבי יהודה משום בקיעת הנוד כדמסיק בב"ק (סט). דלר' יוחנן אית ליה לרבי יהודה ברירה, ומתוך ההיא גופא דאחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל חוזר בו מסברא ראשונה דאמר שם דלר' יהודה אין ברירה).

(המשך דכתיב ר' משקשיא צסוף דף 98) תולה בדעת

אחרים אית ליה (לר' יהודה) ברירה דתנן מה

היא באותן הימים [פירש רש"י לקמן (עג)]. 'זה גיטך מעכשיו' אם מתי מחולי זה' הרי זה גט אם מת מאותו חולי, מה היא כל ימי החולי התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דהתם (עג): פריך עלה בגמ' (על המשנה 'מה היא צלותן הימים') ולכי מיית הוי גיטא, והא אין גט לאחר מיתה, ומאי קשיא אי קאי אמהיום (כפירוש רש"י כאן) א"כ חל גט מחיים, ושם פי' רש"י (לא כמו שפירש כאן) דלא קאי אמהיום, אלא מילתא באפיה נפשה היא (זה גיטך אם מתי מחולי זה) וי"ל דלעולם קאי אמהיום (כמו פירוש רש"י כאן) והכי פריך כיון דאמר ר'

מקודשת **[דף כו ע"א]** לא רצה האב אינה מקודשת (דלא בעל אלא על תנאי ולא נתקיים וכי רצה מיהא מקודשת, וע"ג דמשעת בעילה ספק רוצה ספק אינו רוצה אמרינן הוברר דמשעת בעילה הוה קידושין)

אמר ליה בין לר' יהודה בין לר"ש, לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית להו ברירה **[כתבו התוס' ורב יוסף דמסיק בעירובין (לז): דלר"ש לית ליה ברירה גבי הריני מערב לשבתות של כל השנה כולה, רציני אלך רציני לא אלך (אלס שמניח עירובי תחומין לכל שבתות השנה, וכתנאי שאם יראה שצותה שבת תחול העירוב, לחכמים אינו יכול שצת להחליט שיחול העירוב דס"ל אין צריכה, ולר"ש יכול) דמסיק רב יוסף איפוך (ר"ש ס"ל אין צריכה, ולרצנן יס צריכה) רב יוסף יחלק בין בתולה בדעת עצמו (שאין צריכה) לתולה בדעת אחרים (שס' לו צריכה)]** והתם כדקתני **טעמא** **[כתבו התוס' בעירובין (לז): מפרש רבא בדעת ר"ש ור' יהודה טעם אחר משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרין (לא מהני קריאת סס בעלמא, אלא צעינן שיהיה מזכר היכן התרומה, והיכן החולין) ונראה דהתם גרים רבה מדאיירי אביי בתריה (שהוא תלמידו, שהקשה על תיורו) ועוד (גס אס נאמר שסס דצרי צא לא קשה...)]** דהתם נמי מסיק **טעמא** כי הכא אמרו לו לר"מ אי אתה מודה, שמא יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע (שהרי לא הובררה התרומה מעולם)? אמר להם לכשיבקע (כשיבא לידי כך ודאי טבלים שתה אבל אין לחוש לכך דלא שכיח ליבקע).

פסק הש"ע א. צריך שתהיה כתיבת הגט וחתימתו לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת. ואם לא נכתב לשמה, אינו גט. כיצד, סופר שכתב גט ללמד או להתלמד, ובא הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו, ושם האשה כשם אשתו, ושם העיר כשם עירו, ונטלו וגירש בו, אינו גט אה"ע (קלא,א). **ב.** יותר על כך, כתב לגרש את אשתו, ונטלך, ומצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך, ונטלו ממנו וגירש בו, אה"ע פ' שנכתב לשם גירושין, אינו גט אה"ע (קלא,ב). **ג.** יתר על זה, מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, וכתב לגרש את

דעתך, דשמעינן ליה לר' יהודה דלית ליה ברירה דתנן הלוקח (הלוקח יין מצין הכותים אומר שני לוגין...). והשתא אכתי ליתא לדאוי ולההיא דהלוקח מקמי מתני' דעירובין, ומתני' (עג:) דמיייתי הכא, ומקמי ברייתא דב"ק (סג.). דקאמר ר' יהודה שחרית אומר בעל הבית כל מה שילקטו... דבכל הני אית ליה לר' יהודה ברירה וי"ל דרב מחלק בין תולה בדעתו ובין תולה בדעת אחרים, וההיא דהכא ודבב"ק הוי תולה בדעת אחרים והתם אית ליה ברירה אבל תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה, והכי פירושו התם ליתא למתני' דקתני דאית ליה לרבי יהודה ברירה אפי' תולה בדעת עצמו מקמי איו וההיא דהלוקח. והא דפריך אההיא דאיו מ"ש לכאן ולכאן דאין ברירה... לא לרב פריך דלדידיה דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים אתי שפיר אלא למי שאינו מחלק פריך, ורבי יוחנן נמי דמשני וכבר בא חכם אינו מחלק (בין תולה דלעת עאלמו לתולה דלעת אחרים) דלדידיה ודאי ליתא לדאוי מקמי כל הנהו. **ומיהו קשה** דבביצה (לז:) גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות מדקדק דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמפרש מילתא דאיו, והא על כרחך ליתא לדאוי כדפירשנו וי"ל דהוה מצי לשנויי הכי אלא דניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך **אי נמי** נהי דלרבי יוחנן ליתא לדאוי דאמר לר' יהודה אין ברירה מ"מ מוכח שפיר דר' יוחנן לית ליה ברירה מדמשני לה. **אבל קשה** דאפילו בתולה בדעת אחרים שמעינן לר' יהודה דלית ליה ברירה דתנן בשקלים (ט:) ומיייתי לה ביומא (נה.). דקאמר רבי יהודה לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות, ומפרש התם טעמא משום חטאת שמתו בעליה ומשום דלית ליה ברירה כדמוכח ההיא דאיו, והשתא הא לרב בתולה בדעת אחרים אית ליה ברירה לרבי יהודה ולר' יוחנן ליתא לדאוי ואפי' בתולה בדעת עצמו יש לו ברירה, וא"כ לפי איזה אמורא גמ' זו (התוס' בעירובין לו: תירלו שמה שאמר רב שלר' יהודה יס צריכה בתולה דלעת אחרים זה רק אס עושה המעשה אמר בפירוש שרצנו שיתזכר המעשה לאחר זמן).

אמר ליה רב משרשיא לרבא הא ר"ש, דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה, ותולה בדעת אחרים אית ליה ברירה. תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה, הא דאמרן (בהלוקח יין). תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה, דתניא הריני בועליך (לשם קידושין דאשה נקנית בביאה) על מנת שירצה אבא, אה"ע פ' שלא רצה האב מקודשת (דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וגמר בלבו לקידושין גמורים ואפי' לא ירצה אביו) ר' שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון רצה האב

יהא שטר מוקדם אלא צריך שיניח מקום הלוח והמלוה והמעות, אע"ג דליכא למיחש למידי גזירה שטרות אטו גיטין. שטרי מקח צריך שיניח מקום הלוקח, ומקום המוכר, מקום המעות, מקום השדה, ומקום הזמן, מפני התקנה (בגמ' מפרש אהיכא קאי).

(המשך המשנה) ר' יהודה פוסל בכולן (ואפילו הניח מקומות הללו) ר' אלעזר מכשיר בכולן [פירש רש"י ובלבד שיניח מקומות הללו **התוס'** הביאו את פירש רש"י **והקשו בשם ר"י** דבגמ' פסיק רב כר' אלעזר וקאמר אפי' בשטרות. והאמר רב פפי... אלמא מחזי כשיקרא ה"נ מחזי כשיקרא, ואי לא מכשיר ר"א אלא בטופס דשטרות, מה מחזי כשיקרא איכא מאחר שהניח מקום המלוה והלוח והמעות, ועוד משמע דלא פריך מדרב פפי אלא משום דפסיק כר' אלעזר, אבל אי הוה סבר כרבנן הוה ניהא ליה, ואי שייך בטופס מחזי כשיקרא אפי' סבר כרבנן תקשי לרב פפי. **ונראה לר"י** דר"א מכשיר בשטרות אפי' תורף והשתא מיהזי כשיקרא שכותב פלוני לזה מפלוני ועדיין לא לזה, חוץ מגיטי נשים דפסיל אפילו טופס מדקתני משום שנאמר וכתב לה משמע דפסיל בגיטי נשים טפי מת"ק. **וא"ת** ומנא ליה לגמרא דר"א מכשיר בשטרות אפי' תורף דפריך מדרב פפי, דלמא בטופס דשטרות דווקא מכשיר (כמו שפירש רש"י) וי"ל דאם איתא דלא מכשיר אלא בטופס היה לו לקבוע דברי ר"א אחר ת"ק והיה לו לקצר ולשנות ר' אלעזר פוסל בגיטי נשים ור' יהודה פוסל בכולן, וגם היה ראוי לשנות בסדר זה שכל אחד מחמיר משלפניו, אבל אי רבי אלעזר אתא לאכשורי בשטרות אפי' תורף ניהא דתנא דברי רבי יהודה קודם משום דקאי את"ק דאיירי בטופס, ור"א בשטרות מכשיר טפי מת"ק, ובגיטין פסיל טפי חוץ מגיטי נשים [דגזרינן בהן טופס אטו תורף **כתבו התוס'** ואין לומר בשחרורי עבדים נמי פסיל, דאם כן (ט.) גבי שלשה דברים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ליתני וכדברי ר"א בארבע כדקתני וכדברי ר"מ בארבע] שנאמר וכתב לה לשמה (בגמ' פריך האי אתורף הוא דכתיב).

(גמרא) אמר רב יהודה אמר שמואל צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם [שגם זה עיקרו של גמ' **כתבו התוס'** בכל דוכתי משמע שכותבין לשון זה בגמ', ולקמן (פה.) נמי תניא גופו של גמ' הרי את מותרת לכל אדם. **והנהיג ר"ת** לכתוב לשון זה בגמ' אבל בטופסי גיטין לא היה כתוב, ומ"מ אין להוציא לעז על גיטין הראשונים (שלא היה כתוב לשון זה) שהרי מאריכין לכתוב כמה לשונות בגמ'

הגדולה, ונמלך, וגירש בו את הקטנה, אינו גמ', שאף ע"פ שנכתב לשם האיש המגרש, לא נכתב לשם זו שנתגרשה בו אה"ע (קלא,ג.). ד. יתר על כן, אמר לסופר כתוב, ואי זו שארצה אנגרש בו, וכתב הסופר על דעת זה, וגירש בו אחת מהן, הרי זה ספק גירושין. והוא הדין אם אמר לו כתוב, לאי זו שתצא בפתח תחלה אנגרשנה בו אה"ע (קלא,ד.). הביא הב"י, שכתב הר"ן כיון דקיימא לן דבדרבנן יש ברירה כדאיתא בביצה (לח.) משמע דמאי דאמרינן דבדאורייתא אין ברירה היינו משום דלחומרא אין ברירה אבל לקולא ודאי לא אמרינן דאין ברירה ולפיכך אמר ללבלר כתוב לאיזו מהן שארצה לגרש וגירש הרי זה ספק גירושין וכן כתב הרמב"ם עכ"ל. וכתב הב"י לפי זה גם כאומר לאיזו שתצא בפתח תחלה הוי ספק מגורשת דהא דינן שוה לאומר ללבלר כתוב ואיזו שארצה אנגרש. ה. היו שנים בעיר אחת, שם כל אחד מהם יוסף בן שמעון, אין שום אחד מהם יכול להוציא שטר על חברו... ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם, שכל אחד יאמר לא עלי נכתב שטר זה, אלא על חברי, אא"כ באו עידי השטר בעצמם ואמרו זהו השטר שהעדנו עליו וזהו שהעדנו עליו בחלואה. ואם עדים אחרים העידו כן, יש לו דין מלוה על פה... ומה תקנתם, יכתבו שם זקנם, ואם גם שם זקנם שוה, יכתבו שום סימן... אבל הם מוציאים שטרות על אחר, ולא יכול האחר לומר לא נתחייבתי לך אלא לחברך ששמו כשמו, שכל מי שהשטר יוצא מתחת ידו מחזיקינן ליה בשלו... חו"מ (מט,ז).

משנה הכותב טופסי גיטין (שסופר הוא ונוטל שכר ורוצה שיהו מזומנין לו פעמים שאדם בא לשוכרו והוא טרוד בשטרות אחרים) צריך שיניח מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן (שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב כל הגמ'). שטרי מלוה צריך שיניח מקום המלוה, מקום הלוח, מקום המעות, מקום הזמן (ואם שמע שהיה אחד רודף אחר חברו לחלוותו מנה לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדו שלא

בהחיא, ההיא נמי איכא לאוקמה כר"א (ולא קשיא מידי כדפרישית) אבל הא (משנתנו) אימא מדסיפא ר"א הוי (פליג ר' אלעזר ארישא דקתני רבי אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים) רישא (דמכשיר אף בגיטי נשים) לאו ר"א (וא"צ לשייר מקום הרי את מותרת אלא מקום השמות לבדן משום קטטה כדלקמן) צריכא (קמ"ל שמואל דרישא נמי כר"א, ותרי תנאי ואליבא דר' אלעזר כדלקמיה).

'מפני התקנה' מאי תקנה [פתבו התוס' (התוס') מסבירים את השינוי שהגמ' לנה קודם כל צ'תקנה' שהוצאה בסוף דברי ת"ק, ולאח"כ צ'זמן' שהוצא צריש דברי ת"ק] מקום הזמן נתנא ברישא דקבע בגמרא אח"כ, היינו משום דאתא לפרושי מפני התקנה אליבא דמאן דמוקי לה כר"א דאין פירושו כמו למאן דמוקי לה כר"מ (וזה שייך לתחילת הסוגיא כמו מי להעמיד את דברי ת"ק)? **אמר ר' יונתן** מפני תקנת סופר (התירו לכתוב טופס שלא לשמה) ור"א היא (הא דקתני מפני התקנה התירו לכתוב טופס הא לאו הכי הוה אסיר רבי אלעזר היא דבעי לשמה בכתיבה מדאורייתא) דאמר עדי מסירה כרתי, ובדין הוא דאפי' טופס נמי לא לכתוב (דלמא אתי למכתב תורף, אלא משום תקנת סופר שיהו מזומנין לו שרו ליה, ובלבד שישיר תורף לכתוב לשמה, ותורף דשאר שטרות נמי גזר משום תורף דגיטין) ומשום תקנת סופרים שרו רבנן. ר' יהודה פוסל בכולן, גזר (שטרות אפי'...) טופס אטו תורף, גזר שטרות אטו גיטין. ור"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים, טופס אטו תורף גזר, שטרות אטו גיטין (בטופס) לא גזר (דגזירה לגזירה היא).

'שנאמר וכתב לה' והא כי כתיב לה אתורף הוא דכתיב (דבקרא כריתות כתיב דהיינו תורף, והיכי יליף ר"א מיניה למיסר טופס)? אלא אימא משום שנאמר וכתב לה לשמה (לא תימא 'שנאמר' דמשמע מיניה יליף, 'אלא משום' כלומר משום שנאמר בתורף וכתב לה לשמה גזרינן טופס אטו תורף דאורייתא).

דחשיב כמו הרי את מותרת לכל אדם] ור' אלעזר היא, דאמר עדי מסירה כרתי (הלכך וכתב לה לאו אחתימה קאי דחתימת עדים אינה אלא מדברי סופרים מפני תיקון העולם, וכי כתיב וכתב לה, משמע אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הני דאמרן) ובעינן כתיבה לשמה.

וצריכא [לשמואל לאוקמי להני תלת סתמי כר"א (גס ת"ק למתניתין) ולמימרא בכולהו והוא ששייר מקום התורף, אין כותבין על המחובר (כא:) והכל כשרין לכתוב (כב:) והכותב טופסי גיטין כוליהו אוקמינהו שמואל כר"א] דאי אשמעינן הך קמייתא (מחוז) בהחיא הוא דאיכא לאוקמה כר"א, דקתני אין כותבין (והדר תנא...) כתבו (על המחובר כשר, ומדקשיא רישא לסיפא אוקימנא דהכי קאמר אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף...) אבל סיפא (הכל כשרין לכתוב...) דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו, אימא ר"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי [ואינו צריך לשייר מקום התורף, ואשמעינן שמואל דצריך ורבי אלעזר היא, וסיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו לאו לאכשורי תורף דחרש שוטה וקטן דשלא לשמה קאי אלא אמציעתא קאי האשה כותבת את גיטה לשמה והאיש שוברו שאין קיום הגט אלא במסירתו ולא בחתימתו, והא דנקט חותמיו משום דרוב עדי מסירה הם החתומים בו ורוב גיטין חתומים הם אפי' לר"א מפני תיקון העולם הקשו התוס' תימה דלעיל (כג.) מוקי לה ר' זריקא א"ר יוחנן (לגט שנכתב ע"י חס"ו) כר"מ, ופריך עלה מהחיא דמחובר דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ר"א היא, ודחק לשנויי אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן, ומאי קושיא הא משמע הכא דאע"ג דמוקמינן ההיא דמחובר כר"א מ"מ מוקמינן שפיר ההיא דהכל כשרים כר"מ. ואור"י דאע"פ שעושה צריכותא בזה מ"מ מיסתבר דאתיא כחד תנא, אבל הך דפירקין (הכותב טופסי גיטין) ודאי ר' יוחנן מוקי לה כר"מ משום טעמא דמסיק, מדסיפא ר"א רישא לאו ר"א, דמטעם זה קאמר ר' יוחנן ביבמות (כז:) אחיות איני יודע מי שנאן, ועוד דבתרתי קמייתא דמתניין בחדא פירקא איכא קפידא טפי לאוקמינהו כחד תנא (משא"כ משנתנו שהוצאה צפרק אחר) ואי אשמעי'

(שאם יכתוב זמן לכו ביום והוא יגרשנה לאחר זמן והיא טורפת מיום הכתיבה) אלא מן האירוסין, בשלמא למ"ד משום בת אחותו איכא, אלא למ"ד משום פירי, ארוסה מי אית לה פירי [מי אית לה דין פירי הלא אינו אוכל פירות אלא משעת תנאי כתובה ואילך שהוא מתחייב בפרקונה כדאמרינן בכתובות (מז:)?]

אמר רב עמרם הא מילתא שמעית מיניה דעולא, דאמר משום תקנת ולד (הצריכו להניח מקום זמן לגט ארוסה) ולא ידענא מאי ניהו (דמאי ולד יש לארוסה) כיון דשמעיתא להא דתניא האומר כתבו גט לארוסתי (עכשיו ולא אתננו לה עד לאחר שאכנסנה) לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט [פירש רש"י דגט ישן הוא שמה שתעבר כשיכנסנה ויאמרו גיטה קודם לבנה, שיהיו סבורים שנתנו לה ביום שנכתב התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו ד'אינו גט' משמע דאינו גט כלל, ובגט ישן אם נתגרשה תינשא לכתחלה כדאמר (עט:). ואומר ר"ת דבגט ישן ליכא אלא ייחוד בעלמא, והכא דכנסה גרע טפי דודאי איכא ביאה. וא"ת דביבמות (נב.) גרסינן אהך מילתא 'לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה' ולפי' רש"י ניהא דפי' שם דגט ישן מיהא הוי, ור"ת מפרש דהתם איירי כשכתב בו זמן הנתינה דאפי' גט ישן לא הוי (תוס' יבמות נב.) כתבו שפסוק לגרש צו לכתחילה) והכא כשכתב זמן קודם נישואין] ואמר עולא מה טעם, גזירה שמה יאמרו גיטה קודם לבנה, ה"נ (במתני' משום הכי צריך להניח מקום זמן אף לטופס הארוסה) גזירה שמה יאמרו גיטה קודם לבנה [שמה יכתוב זמן לכו ביום, והוא לא יגרשנה עד לאחר נישואין, ויאמרו בלא קידושין וכתובה נתעברה לאחר גירושין ופגם הוא למשפחה כתבו התוס', וא"ת מה קפידא הוא שיכתוב הסופר זמן, והא ליכא למיחש שיבא לגרש בגט זה אחר נישואין שהרי עדים לא יחתמו לו דחוז שהוא מוקדם ואיכא למיחש בנישואין משום פירי ואומר ר"ת דכיון שרואין העדים שכתב בגט ארוסתי יחתמו אחר הנשואין כי יסברו דעודה ארוסה (ואין בעיה של 'פירות'). וא"ת כשיניח מקום הזמן נמי ויכתבו זמן ביום גרושין איכא למיחש שיאמרו גיטה קודם לבנה כיון שרואין שכתוב בגט ארוסתי וסבורין שלא ניסת לו מעולם, וגם יפסידו הלוקחות פירות שמכר

[דף כו ע"ב] קשיא דר' אלעזר אדר' אלעזר (רישא אוקמת כר"א ומכשיר לכתוב טופסי גיטין, וסיפא פליג ואמר חוץ מגיטי נשים) תרי תנאי ואליבא דר"א.

ר' שבתאי אמר חזקיה משום קטמה (מפני התקנה דקתני לאו אהיתרא דטופסי קאי אלא א'צריך שיניח' קאי, מפני תקנת קטמה) ור"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי (דלא בעי כתיבה לשמה, ולא צריך שיניח מקום הרי את מותרת, אלא מקום השמות לבדן משום קטמה, ומקום הזמן משום מוקדם) ובדין הוא דאפי' תורף (עם השמות) נמי לכתוב (דכי כתיב 'וכתב לה' אחתימת עדים קאי שהיא עיקר כתיבתו) וזמנין דשמעה ליה לסופר דקא כתיב (ומזכיר שמו ושמה) וסברה איהו קאמר ליה, והוה לה קטמה בהדיה.

רב חסדא אמר אבימי משום תקנת עגונות, אמרי לה ר"מ, ואמרי לה ר"א. אמרי לה ר"מ, דאמר עדי חתימה כרתי, ובדין הוא דאפי' תורף נמי לכתוב, וזמנין דהוה ליה קטמה בהדה ורתח עלה (וכי משכח לגט מזומן יהיב ליה ניהלה) וזריק ליה ניהלה ומעגן ומותיב לה (כשהיא מגורשת). אמרי לה ר"א, דאמר עידי מסירה כרתי, ובדין הוא דאפי' טופס נמי לא לכתוב (גזירה משום תורף דאורייתא) וזמנין דבעי למיזיל למדינת הים ולא אשכח ספרא, ושביק לה ואזיל ומעגן ומותיב לה.

'זמקום הזמן' קפסיק ותני לא שנא מן הנישואין ולא שנא מן האירוסין [המגרש לארוסתו צריך לכתוב זמן כשר ולא מוקדם כתבו התוס' הא דלא דייק לעיל (יז.) 'לא שנא מן האירוסין...'] גבי נכתב ביום ונחתם בלילה, משום דהכא נמי לא דייק אלא משום דכיון דכבר אשמועינן דמוקדם פסול ממילא ידעינן דצריך שיניח מקום הזמן אפילו לא הוי תני ליה דהכי נמי לא תנא צריך שיניח מקום הרי את מותרת לכל אדם (מזה שכתב שצריך להניח 'מקום הזמן' לע"פ שזה אינו חילוק, דייק 'לא שנא מן האירוסין...') בשלמא מן הנישואין, בין למ"ד משום בת אחותו איכא, בין למ"ד משום פירי איכא

מדרב נחמן, דאמר רב נחמן, אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה (ולא נכתב לשם אשה כלל) חתמו ונתנו לה כשר (אלמא לא חיישינן למיחזי כשקרא כיון דנחתם בעתו וזמנו) ואפילו רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בגיטי נשים, דבעינן כתיבה לשמה, אבל בשאר שטרות לא, דא"ר אסי א"ר יוחנן שטר שלוחה בו (ביום של חתימה) ופרעו (בו ביום) אינו חוזר ולוחה בו [ואפי' ביום מלוה ראשונה לאחר פרעון דליכא למיחש למוקדם והכי מפרשינן לה בב"מ (יז.)] שכבר נמחל שעבודו (כשפרעו ובטל השטר ואין הקרקעות משועבדות שוב למלוה השניה שלא עליה נחתם שטר זה והוא לה מלוה על פה) טעמא דנמחל שעבודו, אבל משום שיקרא (אם היה נחתם על מלוה זו אע"פ שנכתב קודם הלואה) לא חיישינן (כשר אם בו ביום נכתב).

פסק הש"ע א. סופר שבא לכתוב טופסי שטרות כדי שיהיו מצויים אצלו, הרשות בידו. ויכול לכתוב הכל שם הלוח והמלוה והמעות, רק שיניח מקום הזמן, שלא יהיה מוקדם. אבל שטר שנכתב על הלואה אחת, ונפרע, אינו יכול לחזור וללוות בו... חו"מ (מהא). **ביאר הב"י** אמר רב הלכה כר"א, ופירש רש"י ובלבד שיניח מקומות הללו **והתוספות** דחו אותו ופירשו הם דברי רבי אלעזר דמכשיר בשטרות אפילו תורף, והרא"ש הסכים לדבריהם. **ב.** שלשה שישבו לקיים את השטר, שנים מהם מכירים חתימת ידי העדים ואחד אינו מכיר, עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותרם משחתמו, אין מעידים בפניו וחותרם. ומותר לכתוב הקיום בשטר קודם שיתקיים השטר, שאין הכתיבה עיקר אלא החתימה (**ביאר באר הגולה ר"ף** ור"ת דליתא לרב פפי). ויש חולקים (**ביאר באר הגולה תוספות** בשם יש מפרשים דבשאר שטרות ליתא אבל באשרתא שהוא מעשה ב"ד לכולי עלמא חיישינן, וכ"כ הרא"ש והטור) חו"מ (מוכד). **פסק הרמב"ם** מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין ויניח מקום האיש ומקום

להם הבעל שלא כדין דיאמרו ארוסה היתה ואין לו פירות. וי"ל דלקוחות לא יקנו פירות אם לא שידעו שנשואה היתה ויביאו עדים על כך וגם על בנה ידקדקו ויראו שנתעברה לפני הזמן הכתוב בגט ויתברר הדבר שניסת א"נ יש לדבר קול שנישאת אלא שאין זמן הנישואין ידוע כל כך וידעו דמה שכתוב בגט ארוסתי לפי שנכתב קודם נישואין, אבל אם נכתב זמן של קודם נישואין יאמרו כל שעה דגיטה קודם לבנה. אבל קשה דלמה לן טעמא דגיטה קודם לבנה כיון שהיא נשואה וכתוב בו זמן של אירוסין יפסל למ"ד משום פירי כמו גט שאין בו זמן כלל שאין שום הוכחה מתוך זמן הכתוב בגט זה].

א"ר זירא... אמר רב הלכה כר"א (שפוסל בטופסי גיטין גזירה משום תורף). קרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי (מאוישר שבחכמים). ואפי' בשאר שטרות נמי (במאי דפליג ר' אלעזר אדר' יהודה ואכשר בטופסי שטרות, אמר רב נמי הלכה כר"א בתמיה) והאמר רב פפי משמיה דרבא האי אשרתא דדייני (קיום השטר שהעדים מעידין על כתב ידיהם בב"ד, וב"ד כותבין בו במותב תלתא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואסחידו אחתימות ידיהו ואשרנוהי וקיימנוהי כדחזי וחותרמין) דמיכתבה מקמי דליסחדי סחדי אחתימת ידיהו פסולה, אלמא מיחזי כשיקרא, ה"נ מיחזי כשיקרא (כתבו התוס', וא"ת ורב פפי מ"ש דנקט אשרתא טפי מכל שטרות ואומר ר"י דרבנא היא באשרתא אע"פ שיודעין שחתימת העדים אמת ומזומנים העדים לפניהם לקיימה)?

וליתא נחקשו התוס', תימה דמסיק דליתא, ורב נמי (שפוסק כר"א שמתיר לסופר להכין טפסי ממון) לא סבר לה, וקשה דבכתובות (כא:) פריך מינה (מרז פפי) לרב גבי ג' שישבו לקיים את השטר, ומחמת הקושיא מניה דברי רב... וי"ל דודאי אליבא דרב ליתא והתם פריך ללישנא דקאמר משמיה דרב הונא ולא מסיים בה אמר רב. ואית דלא גרים הכא 'ליתא לדרב פפי' אלא 'וליתא' (כך גירסתנו) ופי' גירסא זו וליתא לקושיא, דבשטרות לא חיישינן למיחזי כשיקרא דאמר רב נחמן... ודוקא באשרתא חיישינן למיחזי כשיקרא שהוא קיום השטר. ובכתובות (כא:) דאיירי בקיום השטר פריך שפיר מינה, ובכתובות (פה.) דמייתי לה אפסק דין דרב ביבי קאמר נמי וליתא יש לפרש כמו הכא (ליתא לקושיא, ולא 'ליתא לרב פפי') וליכא כולי האי מיחזי כשיקרא שכותבין שנשבעה כמו שפסקו לה ב"ד

לאשה אפי' לזמן מרובה טפי ממתני' ואומר ר"י דדיק מדאיצטריך 'ונמלך' לאשמועינן דאם אמר תנו נותנין, ולא חיישינן לגט אחר, היינו אפילו לזמן מרובה, דאי לאלתר פשיטא דאין חוששין לגט אחר, ור' זירא סבר דהא דקתני 'ונמלך' אורחא דמילתא נקט דלפי שנמלך לא נתנו, ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין, אבל מברייתא דייק שפיר דיחזיר אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא. ועוד אורי' דדיק אפי' לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא דשטרי חליצה ומיאונין (כ). דמיירי לזמן מרובה, דעל כרחק התם לא איצטריך לאשמועינן דיחזיר אלא כשאנו ידוע אם חלצה או מיאנה, דבידוע שחלצה או מיאנה פשיטא דיחזיר אפי' אינו שלה כיון דאין צריכה אלא לראיה, וכיון דבאינו ידוע מיירי ע"י מה שנמצא לאלתר לא ידעין כלל שהוא שלה כיון דאינו ידוע שנכתב לה שטר חליצה מעולם, ור' זירא לא מוקי לה דומיא דסיפא, ומברייתא דייק שפיר דאפי' לזמן מרובה, דבזמן שהבעל מודה דמשמע דמודה שממנה נפל וכבר גירשה בו, ואי לאלתר דוקא א"כ ראינו גט בידה, דבלא ראינו גט בידה אין נפקותא במה שנמצא לאלתר כדפירשנו וכיון שראינו בידה פשיטא דיחזיר אפילו אינו שלה ואפי' אין הבעל מודה, אלא ודאי בשלא ראינו הגט בידה וא"כ אפי' לזמן מרובה. עוד כתבו, וא"ת (עתה שהגמ' מעמידה שהתנא של המשנה כ"מ ס"ל ש"ס הזעל אומר לתת את הגט ליד האשה, נותנים לה) מדוע הגמ' לא מקשה על משנה זו 'שמה כתב ליתן בניסן ולא נתן לה עד תשרי, ואזל בעל זבין פירי מניסן ועד תשרי, ומפקא לגיטא דכתב בניסן ואתיא למטרף לקוחות שלא כדין' כדפריך אברייתא (ב"מ יט.) ואורי' דהא אמר תנו נותנין משמע שבא עכשיו לגרשה בגט זה לפיכך ליכא למיחש מידי כדפירשתי לעיל דבכל גיטין שאין נותנין ביום הכתיבה קלא אית להו ומסקי לקוחות אדעתיהו שפיר לומר לאשה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך, אבל בברייתא דקתני בזמן שהבעל מודה פירוש שממנה נפל סבורים לקוחות שב"ד מאמינים לו שמשנכתב בא לידה ומעו טפי ולא יאמרו אייתי ראיה. וא"ת והיכי רמי ר' זירא מברייתא אפי' לזמן מרובה לתירוצו הראשון של ר"י (כך צ"ל מלך הכועס והכוונה לתירוצו שהוצא בקורה ראשונה בעמודה זו) הא לאלתר נמי איצטריך לאשמועינן דיחזיר למ"ד דיש לבעל פירות עד שעת נתינה דלא חיישינן לשמא כתב בניסן... וי"ל דבנמצא לאלתר לא שייך לאקשווי הכי דלמא ביום שנכתב איירי (ובאופן כזה אין חשש של הפסד לקוחות, שהרי הגט ניתן ביום שנכתב) אבל אי איירי לזמן מרובה אע"ג דכשתעבור שיירא ותשרה קרוי זמן מרובה (וא"כ אין הכרח שיעבור יום שלם מזמן הכתיבה) מ"מ זמן מרובה משמע בכל ענין לא שנא באותו יום לא שנא אחר כמה ימים (לכן הביא ר' זירא שהצריח עוסקת בזמן מרובה, והחידוש הוא שאין חוששים שיפסיד הלקוחות). וכי

האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם כדי שיכתבם לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת וכן יחתמו העדים לשמו ולשמה גירושין (ג.). יש לעיין מדוע הש"ע השמיט דין כתיבת טופסי גיטין, ולי חקטן נראה שדעתו לאסור, שהרי בסימן מח' ס"א פסק כר"א שמותר לכתוב אף תורף של טפסי ממון, א"כ דפוסק כר"א, הרי ר"א אוסר בגיטין לכתוב אפי' טופס. ובמאמר שכתב הרב הרב מיכאל דיעי בכתב עת ויען שמואל ח"ד כותב ג"כ לאסור, וכותב שכן ג' עמודי הוראה (גם הרמז"ס שכן חיתא בגיטאות יטות).

[דף כז ע"א] משנה המביא גט ואבד הימנו, מצאו לאלתר כשר, ואם לאו פסול (שמה מאחר נפל ואין זה שלו) מצאו בחפיסה (כלי ויש סימן בכלי שהוא שלו) או בדלוסקמא, אם מכירו כשר (מילתא באנפי נפשיה ואו או קתני או שמכירו ואפי' מצאו בכל מקום כשר).

(גמרא) ורמינהו (משנה כ"מ) מצא גיטי נשים, ושחרורי עבדים, דייתיקי (צוואת שכ"מ דא תהא למיקם ולהיות) מתנות (מתנת בריא), ושוברין הרי זה לא יחזיר (לא לבעל ולא לאשה וכן שחרור וכן כולם) שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן. (מדתלי טעמא בשאני אומר, שמעינן מינה...) הא אמר (הבעל) תנו (לה), שאני כתבתיו (לה) נותנין, ואפי' לזמן מרובה (ולא חיישינן לשמא אינו זה הקשו התוס', תימה מנא ליה למידק הא אמר תנו נותנין, דלמא אפילו אמר תנו אין נותנין משום דחיישינן דאין זה הגט שנכתב לו אלא נפל מאחר ששמו כשמו, והכי פירושו 'נמלך עליהו ועדיין לא נתנו' הא אי לא הוה חיישינן לנמלך היו מחזירים לה את הגט אפי' אינו שלה כיון דאינה צריכה אלא לראיה (תוס' לעיל ד. כתבו שאין להסתמך בשטר פסול לראיה ותיירץ בשיעורי ר' שמואל כ"מ ית. שכלן החשק רחוק שהגט הנ"ל של איש אחר, ולכן שפ"ל לראיה). ואורי' דדיק מדקתני 'ונמלך' ולא קתני 'שאני אומר כתובין היו ולא נתנן' משמע דנמלך וחזר בו ואינו רוצה לגרשה עוד, אבל אם היה רוצה היה מגרשה בגט זה ולא חיישינן שמא מאחר נפל, ובהדיא גרסינן בב"מ (יה). בכל הספרים טעמא דנמלך... וא"ת ומנא ליה אפילו לזמן מרובה דלמא לאלתר דוקא כדפריך ר' זירא לקמן, ור' זירא נמי אמאי פשוט לו מברייתא דיחזיר

ומחזירו באופן שנפל מיד השליח, דלא חיישינן לנמלך, דאין הבעל יכול לבטל שלא בפני השליח כדאמר (ג.) **אמנם לפי רש"י** (שמדובר במקוויים) אפי' לא ידעינן ממי נפל יחזיר לאשה כדאמרין דלזה לא מקיים שטריה, **אבל בב"מ** (כ.) פירש רש"י שמיד השליח נפל ופירש שם נמי גבי הא דפשיט ממעשה ב"ד דמקוויים היה וקשה דאם יש לחוש לנמלך כשנפל מיד השליח מה מועיל מה שהיה מקוויים דלא ניהוש לנמלך, הא ממה נפשך לא הגיע ליד האשה, ועוד דאין רגילות שהבעל יקיים את הגט כדפירש רש"י כאן וכדאמר בב"מ (כ.): דלזה לא מקיים שטריה) והוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא, ואמר רב הונא חוששין לשני שוירי (ושמא לא זה הוא שנפל מזה כתבו התוס', הא דלא נקט חיישינן לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת, שמא ידוע היה להם דבאותה שוירי לא היה כי אם אחד) ואמר ליה רב חסדא לרבה פוק ועיין בה, דלאורתא בעי לה מינך רב הונא, נפק דק ואשכח, דתנן (ב"מ כ.) כל מעשה ב"ד (המוצא שטר מקוויים בב"ד דליכא למיחש לכתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם דלא עביד לקיומיה שטרא אלא מלזה לאחר שנמסר לידו דחייש שמא ימותו עדים) הרי זה יחזיר (ולא חיישינן לשמא אינו זה כתבו התוס', וא"ת מהך מתניתין תקשי לר' זירא דאמר בסמוך לחד לישנא דהיכא דשיירות מצויות חיישינן אע"ג דלא הוחזקו וכן לרב הונא דהכא ולאביי דחייש לתרי יצחק ביבמות (קטו:) ואומר ר"י דמוקמינן לה דאישתכח חוץ לב"ד שאין השיירות מצויות שם, והכי איתא בהדיא בב"מ (יח:) ורבי זירא מי קתני 'כל מעשה ב"ד שנמצאו בב"ד' כל מעשה ב"ד יחזיר קתני, ולעולם דאשתכח אבראי) והא בי דינא דרב הונא דכמקום שהשיירות מצויות דמי (היו צריכין לו לדין ולהוראה ובאים שם) וקא פשיט יחזיר, אלמא אי הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת אין, ואי לא לא (דלשני שוירי לא חיישינן). עבד רבה עובדא בההוא גיטא דאישתכח בי כיתנא בפומבדיתא כשמעתיה (דאמר תרתי בעינן והכא לא הוה אלא חדא והחזירו לתובע). איכא דאמרי בדוכתא היכא דתרו כיתנא (בבית מי המשרה ששורין שם פשתן) ואע"ג דהוחזקו (שנים באותה העיר באותו השם) דלא שכיחן שיירתא (והחזירו ואע"פ שהוחזקו). ואיכא דאמרי בדוכתא

פריך לקמן אר' ירמיה מאי למימרא הוה מצי לשנויי דלא חיישינן לשמא כתב בניסן... אלא דעדיפא משני (שחין חושקים שהעדים חתמו על גט שקמות הבעל והאשה שוים לשמות הבעל והאשה סלפנינו, וכן שקמות העדים שוים לעדים סלפנינו, שתירץ זה הוא טוב...) אפילו למאן דאמר אין לבעל פירות משעת התימה?

אמר רבה לא קשיא, כאן (משנתנו 'לא מלאו לאלתר' פסול) **במקום שהשיירות מצויות** (פסול שמא מעוברים ושבים אחרים נפל) **כאן** (המסנה צ"מ 'הא אמר תנו נותנים אפי' לזמן מרובה') **במקום שאין השיירות מצויות** [כתבו התוס', וא"ת ואמאי לא משני איכא אידי ואידי במקום שהשיירות מצויות כאן שהוחזקו וכאן שלא הוחזקו, והוה ניהא דהוה מוקמינן ההיא דמצא גיטי נשים בשיירות מצויות דומיא דמעשה ב"ד דאיירי בשהשיירות מצויות ולא הוחזקו כדמוכח בסמוך וי"ל דההיא עובדא דבסמוך הוה ברישא ואשמועינן בלא הוחזקו יחזיר אפי' שיירות מצויות והכא אשמעינן דאם הוחזקו נמי יחזיר אם אין השיירות מצויות. וא"ת היכא דהוחזקו אע"ג דאין השיירות מצויות היכי מהדרינן מנא ידעינן דשל זה הוא וי"ל כגון דידעינן דמזה יוסף בן שמעון נפל ולא חיישינן שמא זהו של יוסף בן שמעון אחר דאין לחוש שגם אחר אבד כאן כיון דאין השיירות מצויות, ושמעתין אתיא כר"א, דלר"מ כיון דהוחזקו אין יכול לגרש בו אפילו הוא שלו כיון דאין מוכיח מתוכו כדפי' לעיל (כד:)].

ואפילו במקום שהשיירות מצויות (לאו רבה קאמר לה אלא הש"ס הוא דמסדר ואמר דהא דאוקי רבה במקום שהשיירות מצויות...) והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת (אבל אם לא הוחזקו מספיקא לא אמרינן דילמא איתנהו ולא ידעינן או דילמא יש עיר אחרת ששמה כזו ויש בה אדם אחר ששמו ושם אשתו כזה שתובעו) דאי לא תימא הכי (דלא פסיל רבה אלא במצויות והוחזקו...) קשיא דרבה אדרבה, דההוא גיטא דאישתכח בי דינא דרב הונא (פירש רש"י שהובא שם לקיימו בב"ד וכתוב בו הנפק ונפל מזה והוא תובעו ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר. כתבו התוס', פירש רש"י שהובא שם לקיימו בב"ד. והשתא פשיט שפיר מכל מעשה ב"ד דלא חיישינן שמא של אחר הוא אע"ג דשיירות מצויות כיון דלא הוחזקו. עוד יש לפרש שהגט שנמצא אינו מקוויים

(דקא ס"ד דאינהו רמינהו אהדדי ומתני' עיקר מברייטא) אלא רבי זירא (דרמי מתניתין אברייטא) מאי טעמא לא אמר כרבה (מאי טעמא לא אמר שינויא ידיה אתרתי מתני' כרבה)? אמר לך (ר' זירא מתניתין לא קשיין אהדדי) מי קתני (בב"מ) אם אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה, דלמא אם אמר תנו נותנין כדקי"ל לאלתר (כלומר ודאי על כרחין הא אמר תנו נותנין דייקנן מינה מדתלה טעמא בנמלך עליהן, אלא לזמן מרובה מהיכא דייקת דילמא לעולם כדקי"ל בהכשירא דגיטין מצאו לאלתר כשר, אבל ברייתא ודאי קשיא דקתני יחזיר לאשה, ואי לאלתר והבעל מודה פשיטא למאי ניהוש לה אי לאו דאשמועינן אפילו לזמן מרובה לא איצטריך למיתנייה, דבשלמא מתני' לא תנא בה בהדיא האמר תנו נותנין ואצטריך למתנייה משום היא גופא לאשמועינן דלא יחזיר שאני אומר...).

רבי ירמיה אומר כגון דקאמרי עדים (החתומים בו) מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון (ואותו חתמנו לאיש זה התובעו כתבו התוס' מתוך הלשון משמע שיודעין שלא חתמו אלא על א' אבל אין מכירים מי הוא אותו יוסף בן שמעון. ותימא, דא"כ אמאי מהימנין ליה לומר שהוא שלו יותר משלא היו אומרים העדים כלום, שלא היה נאמן לומר שהוא שלו, ולא מהדרינן ליה בטביעות עין דחיישינן שמא הוא משקר. ואומר ר"י דלעולם לא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה דמשום להרויה פשיטי דספרא לא היה מקלקלה, דהא בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן ולא חיישינן להכי, ולהכי כשאומרים העדים שלא חתמו אלא על גט אחד, והוא אומר שעל שלו חתמו נאמן, אבל כשאין העדים אומרים כלום, חיישינן שמא הוא סבור שהוא שלו, לפי שאין יודע שיש יוסף בן שמעון אחר, או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט, ולכך אומר שהוא מכיר, אע"פ שאינו מכיר. ורש"י פי' כגון דקאמרי עדים החתומים בו, מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של שם זה, ואותו חתמנו לאיש זה התובעו. ולפי' צריך לומר דמירי שלא ראו עדים חתימת הגט (לומר שאלו חתימותם) שאם ראו ואומרים שהוא כתב ידם ולזה חתמו פשיטא שיחזיר ולא היה צריך להשמיענו, דהא ודאי לא חיישינן דלמא איתרמי

דמזבני כיתנא (בשוק ששיירות מצויות והחזירו לפי שלא הוחזקו) והוא שלא הוחזקו, ושכיחן שיירות.

רבי זירא רמי מתניתין אברייטא ומשני, תנן (משנתו) המביא גט ואבד הימנו, אם מצאו לאלתר כשר, ואם לאו פסול. ורמינהו (ברייתא) מצא גט אשה בשוק, בזמן שהבעל מודה (שאומר ליתנו לה) יחזיר לאשה, אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה (לבעל לא יחזיר שמא כבר נתנו לה וממנה נפל וכשיבא לידו יחזיר אחר עדי מסירה ויעידו שגירשה וכשתתבע כתובתה יאמר פרעתין שהוצאת הגט בבית דין ותנן הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה וחייבוני לפרוע ונתנו לי את הגט כדי שלא תחזור ותגבה, ולאשה לא יחזיר שמא תינשא בו ביארו התוס' ואינה נאמנת לומר גירשתי דכיון דאיכא גט דמסייע לה מעיזה ומעיזה) הא **דף כז ע"ב** בזמן שהבעל מודה מיהת יחזיר לאשה, ואפי' לזמן מרובה וכתבו התוס', וא"ת כיון דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, והוא מודה שגירשה אפי' אין הגט שלה ניתן לה לראיה בעלמא, ומאי פריך ייש לומר דלא מהימן אלא מכאן ולהבא מיגו שיכול עכשיו לגרשה ולא תטרוף פירות אלא מכאן ואילך אבל למפרע לא כשאומר גירשתייה מזמן הכתוב בגט כדאמרי' בב"ב (קלד:) והכא שידוע לנו שלא בא לידה עכשיו זה הגט בתורת גירושין אינו נאמן מכאן ולהבא יותר מלמפרע. ומ"ש בברייטא 'יחזיר לאשה' היינו בעדים ותתגרש בחזרה זו אפי' לא נתגרשה עדיין ולא חיישינן שמא מאחר נפל, אפי' לזמן מרובה (ומכאן הוכיח ר' זירא שלדעת הברייטא אף כשנמלא הגט לאחר זמן מרובה, אין חוששים שנפל מאלס אחר, ולא כמבואר במשנה) ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות, כאן במקום שאין השיירות מצויות. **איכא דאמרי** (הא דשני ר' זירא במקום שהשיירות מצויות פסול) והוא שהוחזקו הוא דלא ליהדר, והיינו דרבה (דבעינן תרתין) **ואיכא דאמרי** אע"ג דלא הוחזקו לא ליהדר, ופליגא דרבה.

בשלמא דרבה (דשני לעיל שנויא ידיה אתרתי מתני' חדא דגיטין וחדא דב"מ) לא אמר כר' זירא, מתניתין אלימא ליה לאקשווי

ידענא אי משום סימנא אהדרוה, וקסברי סימנים דאורייתא [שלא נתן בו סימן מובהק אלא סימנא בעלמא, ומדאסמכו אסימנא באיסורא, קסברי סימנין לאהדורי אבדתא דאורייתא מ'זכן תעשה לשמלתו' כדאמרינן בב"מ (כו.)] אי משום טביעות עינא, ודוקא צורבא מדרבנן (דידע בטביעות עינא ולא משני בדיבוריה) אבל אינש בעלמא לא וכתבו התוס', אומר רבינו תם דעם הארץ נמי ידע בטביעות עינא כדאמרינן בב"ב (קסח.) האי צורבא מדרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה. ובחולין (צו.) נמי מוכח דכ"ע אית להו טביעות עינא, והא דלא מהדרינן לעה"א בטביעות עינא משום דלא מהימן.

ואם לאו פסול' ת"ר איזהו שלא לאלתר (כתבו התוס' ואית דגרסי איזהו לאלתר ויש ליישב דברי התנאים לשתי הגרסות) רבי נתן אומר ששהה כדי שתעבור שיירא ותשרה ופירש רש"י שיעור שתוכל לעבור שיירא שם ולחנות אמנם כתבו התוס' הביאו שפירש ר"ת דתשרה לשון סעודה כמו שירותא (תענית יא:) דמתוך שמוציאים כליהם כדי לסעוד חיישינן שמא נפל מהם (נלאה שלק"י אי"ל סיעור שולאלו כליהם לסעוד) ר"ש בן אלעזר אומר כדי שיחא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם (כלומר אין הדבר תלוי בשיעור אלא צריך שיחא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם משעה שעבר השליח הזה שם עד שעת מציאת הגט) ויש אומרים שלא שהה אדם שם, רבי אומר כדי לכתוב את הגט (שיעורא בעלמא נתנו בו) רבי יצחק אומר כדי לקרותו, אחרים אומרים כדי לכותבו ולקרותו. ואפי' שהה ויש בו סימנין (מובהקים) מעידים עליו (סימנים אלו להכשירו) דאמרי נקב יש בו בצד אות פלונית, ואין מעידין על סימני הגוף (של גט) דאמרי ארוך וגוץ (שאינ אלו כלום, שיש כאלה הרבה) מצאו קשור בכים, בארנקי [ומכיר את הכים ואת הארנקי כתבו התוס' ביבמות (קב.) מדקדק מכאן דסימנין דאורייתא (שאל"כ לא היה ניתן לגרס בגט זה ולהסיר חטת חט) ותימה דבב"מ (כו.) איבעיא לן אי סימנין דאורייתא או דרבנן ולא מייתי לה. ואומר ר"י דבמסקנא דיבמות דמייתי תנאי ומסיק דכולהו סברי דסימנים דרבנן איכא לפרושי דהך ברייתא נמי סברא הכי וכגון שיש עדים

שמו כשמו ועדים כעדים ותימה כתימה, ובשינויא נמי אינו מזכיר התימה כתימה) אי הכי, מאי למימרא? מהו דתימא ליחוש דלמא איתרמי שמו כשמו ועדים כעדים, קמ"ל.

רב אשי אמר כגון דקאמר (האי שלוח שאבדו התוס' הביאו את פירושו. וכתבו דאית ספרים דגרסי דקאמרי עדים וי"ל דעדים מהימני אפילו כשראוהו כבר ושליח לא מהימן אלא כשאומר כן קודם שראהו) נקב יש בו בצד אות פלונית דהוה ליה סימן מובהק. ודוקא (נקט רב אשי...) בצד אות פלונית, דהוה ליה סימן מובהק (דאין עדות ברורה מזו) אבל נקב בעלמא לא, מספקא ליה סימנין, אי דאורייתא אי דרבנן [הא דאמרינן (ב"מ כו.) שמחזירין אבדה בסימנין ואיבעיא לן התם דאורייתא או דרבנן לרב אשי נמי מספקא ליה הילכך באיסור אשת איש לא סמכינן אסימנין בעלמא דלמא סימנין דרבנן, ובממונא הוא דמצו רבנן להפקיע דהפקר ב"ד היה הפקר, ומעמא דתקנתא התם מפרש, אבל למישרי איסורא לא מצו רבנן לעקור דבר מן התורה, והאי דלא אמר קסבר סימנין דרבנן משום דהתם מיבעיא לן ומהכא לא מצינן למיפשט דהא אי נמי מספקא ליה קאסר מספיקא כתבו התוס' אי סימנין דרבנן הא דמהדרינן אבדה מן התורה חיינו בעדים, ורבנן הוא דעבוד במציאה תקנתא להחזיר בסימנין. וא"ת והא דתנן בב"מ (כו.) דדבר שיש בו סימן חייב להכריז, ושאינ בו סימן הרי אלו שלו, ואפי' מדרבנן למה הוא שלו, יכריז, וזה יביא עדים, דמן התורה מה לי זה (שקצו סימן) ומה לי זה (שאינ בו סימן) כיון דבעי עדים כך ימצא עדים בזה כמו בזה וי"ל דע"י סימן מכירים העדים בטביעות עין ועוד דע"י סימן שואלים אם יש שמכיר אותו דבר שיש בו סימן כך וכך, דע"י כך ימצא עדים, אבל כשאין בו סימן אין יודע היאך לישאל ומתייאש].

רבה בר בר חנה (שליח היה) אירכם ליה גיטא בי מדרשא, אמר אי סימנא (בעיתו דאיתיהב לכו) אית לי בגויה (סימנא) אי טביעות עינא (בעיתו להדורי ניהלי) אית לי בגויה (שנתתי עיני בו עד שאני מכירו יפה בלא שום סימן) אהדרוה ניהליה. אמר לא

כז: - כז:

תימצי לומר דינתן לו, לגרש בו קאמר, לא משום דחשיב סימן מובהק, דהתם מיירי בשלא הוחזק יוסף בן שמעון אחר ואותו הגט ודאי נכתב לשמו אלא שאין ידוע אם נפל מן הבעל או מן האשה (ועל זה קאמר שולאי נפל מן הבעל). **אי נמי** (בא ליישב מדוע אין חוששים שהשליח לאחר, שצאמת אין הפירוש במשנה שדי שהוא מזהה את החפסה, אלא...) ומכיר פירוש או מכירו (אין הפירוש כמו שאמרנו לעיל שדי שהוא מכיר את החפסה, אלא אחד משתי אפשרויות א. שנמלא הגט בחפסה שידוע שהיא של השליח (המהרש"א ידוע בעדים רש"י השליח עלמו יודע שהחפסה שלו. וכיון שהוא מזהה את חפסתו, וגם שאיננו בטוחה את הגט, אין לחשוש שזהו גט של אדם אחר) ב. שהשליח מזהה את הגט עלמו). **ויש פירים דגרסי** בהדיא או מכיר והכי פירושו (כלבאלנו) מצאו בחפסה או בדלוסקמא וידוע שהוא שלו וגם שבתוכה איבדו אע"פ שאינו מכיר הגט **אין** מכירו שמכיר הגט אפילו בלא חפסה. **ויש פירים דגרסי** **אם** מכיר הכי פירושו, מצאו בחפסה וידוע שלא בתוכה איבדו ואינו שלו ואפילו הכי אם מכירו כשר ולרבותא נקט מצאו בחפסה **אי נמי** דווקא אם מכירו (לגט עלמו) כשר אבל מה שהוא יודע שבחפסה או בדלוסקמא איבדו אינו מועיל, ולפירים דגרסי ומכירו מצי לפרש כמו אם מכירו מאי חפסה? אמר רבה בר בר חנה חמת קמנה (והיא של עור). מאי דלוסקמא? מליקא דסבי (לעז"י רש"י שק).

פסק הש"ע המביא גט ונפל ממנו במקום ששיירות (פי' חבורות של אנשים הולכי אורח) מצויות, או אפילו במקום שאין השיירות מצויות, ובעיר שנכתב הגט הוחזקו שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוים (**ביאר באר הגולה** כלישנא בתרא דר' זירא) אם מצאו לאלתר שראה שלא עבר שום אדם שם משעה שנפל עד שמצאו (**ביאר באר הגולה** כפי' רבי שמעון בן אליעזר כברייתא) או אפילו לא מצאו לאלתר ויש לו סימן מובהק או טביעות עין בגט, או אפילו אין לו סימן וטביעות עין בגט אלא שמוצאו בכלי שהיה בו הגט ויש לו סימן או טביעות עין בכלי וידוע שלא השאילו לאחר או שמוצאו קשור בכיס או בארנקי או בטבעת שחזקת כלים אלו שאינו משאילם לאחרים, או שמוצאו בביתו בין כליו, כשר, ולא חיישינן שמא אחר הוא. אבל אם אינו יודע אם עבר אדם שם, ואין לו טביעות עין

שהכים והטבעת שלו, או שמוצאו בעצמו ומכיר שהן שלו ונאמן במינו דאי בעי אמר לא אבדתי, ומעיקרא דהוה בעי למידק מינה דסימנין דאורייתא הוה משמע ליה דאיירי כשמוצאו אחר ומהדרין ליה ע"י סימן זה] ובטבעת **[דף כח ע"א]** או שמוצאו בין כליו (בביתו **ביארו התוס'** פי' בביתו אע"ג דרבים מצויין בביתו, ואם היא נמצאת בקרקע היה לחוש ליוסף בן שמעון אחר, אבל בין כליו ליכא למיחש שמא הביאו אחר אלא הוא) אפילו לזמן מרובה כשר.

איתמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה שלא שהה אדם שם, רבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל, הלכה שלא עבר אדם שם. לימא מר הלכה כמר, ומר הלכה כמר (רב יהודה הלכה כיש אומרים, ולימא רבה הלכה כר"ש, למה חזרו להזכיר את הדברים ולפרשן)? משום דאפכי להו (אית תנאי דמפכי דרבי שמעון ליש אומרים ויש אומרים לרבי שמעון, הלכך אם לא הזכירו אלא שם החכמים לא הוי ידעי אהייא מתרי לישני קיימי).

'מצאו בחפסה או בדלוסקמא ומכירו כשר **ובתבו התוס'** כשמוצאו הוא עצמו איירי מדסמנין אהכרתו ואע"ג דלא צורכא מדרבנן הוא נאמן במינו דאי בעי אמר לא אבדתי, דכ"ע אית להו טביעות עינא כדפירשנו לעיל. **'ומכירו'** אחפסה ואדלוסקמא קאי, ואע"פ שאינו מכיר את הגט, דאי מכיר את הגט למה לי שמוצאו בחפסה. **וא"ת** וניחוש לשאלה (שהשליח השאיל את החפסה לאחר, והלא הניח קס את הגט) כדאמרין ביבמות (קכ:) וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא השאילה לשום אדם **אי נמי** ביודע שבחפסה או בדלוסקמא איבדו. **ומ"מ** צריך שיהא מכיר חפסה או דלוסקמא בטביעות עינא דמה שיוודע שבחפסה או בדלוסקמא איבדו אין זה סימן. והא דתנן בב"מ (ב.) מצא בחפסה או בדלוסקמא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות... התם מיירי שנותן סימן בחפסה או בדלוסקמא עצמו ועל ידו מחזיר לו מה שבתוכו ולא חיישינן לשאלה לענין ממו, אבל מה שאומר שאבדה בדלוסקמא לא הוי סימן דדרך להניח שטרות בדלוסקמא כדתניא בתוספתא עשר דלוסקמאות שטרות מסרתי לך ואפילו הוי סימן, סימן מובהק להחזיר הגט לא הוי. **וחא** דאמר בב"מ (כח.) הוא אומר בחפסה והיא אומרת בחפסה ינתן לו דמידע ידעה דכל דאית ליה בחפסה מנה ליה (לכאן) למה מכלן שפעם מליאת הגט כלוסקמא הוי סימן) אפילו

חיישינן שמא אחר הוא, אפילו הוחזקו באותו מקום שנים ששמותיהם שווים ושמות נשותיהם שווים (ביאר באר הגולה הרמב"ם, וס"ל דרבי זירא לא פליג עליה דרבא אלא במקום שהשיירות מצויות). ואם אבד במקום שהשיירות מצויות, אם מצאו מיד ועדיין לא שהה אדם שם מהעוברים, או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש בו מביעת עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך, הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו. ואם הוחזקו באותו המקום שנים ששמותיהם שווים ושמות נשותיהם שווים, אם אבד במקום שהשיירות מצויות, חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם אע"פ שלא שהה. אבל אם לא עבר אדם שם, הרי הוא בחזקתו. [הגה י"א] שאם הוזכר שם העיר בגט, אין לחוש לשיירות מצויות, דאין חוששין לשני עיירות ששמן שווה תשנא הל"ט] אה"ע (קלב, ד).

משנה המביא גט, והניחו זקן או חולה [הקשו התוס', תימה דבב"מ (לט): גבי ההיא סבתא דאישתכאי איחי וחדא ברתא, אמרינן דלמא שכיבא סבתא דלמא שכיבא ברתא. ואומר ר"י דלענין יתמי החמירו טפי למיחש כדקאמר נמי התם לא שניא עבוד עיטרא (סטר חלוקה) לא שניא לא עבוד חיישינן, ובב"ב (כט): מפלגינן בין עבוד עיטרא ללא עבוד, דאמר עיטרא קלא אית לה (הכי שניטומיס החמירו טפי) ועוד דבשבויות חיישינן טפי למיתה] נותן לה בחזקת שהוא קיים [ולא חיישינן שמא מת ובטל שליחותו, ומדאו' נפקא לן בחולין (:)] העמד דבר על חזקתו. בת ישראל הנשואה לכהן, והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים. השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה (ולא חיישינן שמא מתו בעליה ולמיתה אזלא) בחזקת שהוא קיים.

(גמרא) אמר רבא לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות (שמונים שנה לישנא דקרא) וחולה שרוב חולים לחיים, אבל זקן שהגיע לגבורות, וגוסס, שרוב גוססים למיתה לא.

איתיביה אביי המביא גט והניחו זקן, אפי' בן מאה שנה נותן לה בחזקת שהוא קיים?

וסימן בכלי ולא בגט, חיישינן שמא לא זה הוא הגט שנאבד לזה, ואפי' אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר כשנכתב (ביאר באר הגולה הרבא דחייש שמא מילי מסר ביבמות קיז). וכן אם ראה שעבר אדם שם, אפילו לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון, חיישינן (ביאר באר הגולה לכאורה קשה מנא ליה להטור דבר זה שיאסור אפילו אם יש תרתי למיבותא, דבגמ' לא אמרינן דבר זה אלא לענין שאם ראה שלא עבר מהני במקום שיש ריעותא, ומנלן לומר דאם ראה שעבר יפסול אפילו במקום דליכא ריעותא כלל. ונראה דס"ל דאם ראה שעבר גרע טפי משיירות מצויות דשם אין ברי כל כך שהיה שם אדם אחר באותה פעם כמו שראה בבירור שהיה שם דרך אחר באותו פעם בבירור על כן ודאי יש איסור בזה כן נראה לענ"ה. כתב הב"ש לכאורה משמע כשעבר אדם שם אפילו לא שכיח ולא הוחזקו חיישינן וקשה מנ"ל להמחבר את זאת ואין לו שום ראיה לזה...). אפילו היה עובד כוכבים שעבר שם (ביאר באר הגולה כן משמע בירושלמי וכ"כ הרשב"א) אא"כ עדי הגט אומרים מעולם לא חתמנו על גט אחר בשמו כשם האיש הזה. אפי' אינן מעידים בפירוש שזה היא חתימת ידם, כגון שאין הגט עתה בפנינו, כשר, וכגון דאיכא עדים דלא איתחזק אנשים ששמן כשמן של אלו (העדים). אבל אם יש עדים אחרים ששמן כשם אלו, חיישינן, עד שיעידו שזה היא חתימת ידם או שיאמרו העדים אנו מכירים הגט שיש לנו בו סימן מובהק שיש בו נקב בצד אות פלוני. ואפילו אינם אומרים הסימן עד אחר שיראו אותו (ביאר באר הגולה תוס'). ואם התובעו אומר הסימן, אינו מועיל, אלא א"כ יאמר אותו קודם שיראה הגט, אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובעו, שאין מועיל טביעת עין להכשירו אלא כשמוצאו אותו בעצמו שאבד לו (ביאר באר הגולה תוס'). ואם לא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ולא שכיחי שיירות, מחזירין אותו בלא סימן, אפי' שהה כדי שיעבור אדם שם.

שאם אבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות, אפילו מצאו לאחר זמן מרובה, לא

דלא חייש למיתה (דלא חייש לבקיעת הנוד)
 הא רבי יהודה דחייש למיתה. דתנן הלוקח
 יין מבין הכותים, אומר שני לוגין שאני עתיד
 להפריש הרי הן תרומה, עשרה מעשר
 ראשון, תשעה מעשר שני, ומיחל ושותה
 מיד, דברי רבי מאיר, רבי יהודה ורבי יוסי
 ורבי שמעון אוסרין [שמא יבקע הנוד פתחו
 חתום השתא דמדמה שמא מת לשמא ימות לא לגמרי
 מדמה, דהא ר' מאיר דמוקי מתניתין כותיה ולא חייש
 לשמא מת אפילו לזמן מרובה, חייש לשמא ימות לזמן
 מרובה דתנן ביבמות (כו.) ארבעה אחין שנים מהן
 נשואין שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי
 אלו חולצות ולא מתיבמות ומפרש בגמ' משום דקסבר
 אסור לבטל מצות יבמין (אסור להציא את עצמו למצב
 שהוא יטעך לבטל את מצות יבמין, ולא יוכל לייבם או
 לחלוץ) ודלמא אדמייבם חד מיית אידך (אח אחד) וקא
 מבטל מצות יבמין (שלא יוכל לחלוץ או לייבם לאחרת
 השניה, מפני שהוא אחת אחת, ולכן יחלוץ לראשונה)
 וההיא משנה מוקי לה כר"מ ביבמות (יח.) ולקמן (פח.)
 נמי אמר לכולי עלמא גירות לא שכיחא מיתה שכיחא,
 ולרבי יהודה נמי דחייש לשמא ימות לאלתר (ביאר
 המהרש"א שר' יהודה חשש שמא יבקע הנוד לאלתר, ע"ש
 הוכחתו) לא חייש לשמא מת לאלתר, דאל"כ אשת כהן
 שיצא בעלה מפתח ביתו לא תאכל בתרומה ולא
 תאכל כי אם בשעה שרואה בעלה בפניה, אלא ודאי
 לא מדמה אלא שמא מת לזמן מרובה (כמו משנתנו
 שהלך בעלה למדינת הים, שהוא זמן מרובה) לשמא ימות
 לאלתר (כמו הדין של הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי
 שהמשך שהוא ימות חוץ שעה מעכשיו. ובשניהם א. שמא מת
 לזמן מרובה ב. שמא ימות לאלתר נחלקו ר"מ ור' יהודה,
 רצו לכל הדעות לא חוששים לשמא מת לאלתר, וכו' לכל
 הדעות חוששים שמא ימות לזמן מרובה)].

רבא אמר [דף כח ע"ב] שמא מת לא
 חיישינן (דאוקמינן אחזקה שהניחו חי, וגבי
 כהן שהלך למדינת הים כיון שלא גירשה
 אינה נאסרת אא"כ מת אבל זו שנותן לה גט
 על מנת שיחול שעה א' קודם למיתתו) שמא
 ימות (מיד) חיישינן (דלא מרע לה לחזקה
 בהכי).

אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא (לדידך
 דבעית לאוקמי לדברי הכל) והא נוד (דהאי
 דאסרי ליה לשתות) דכשמא ימות הוא,
 ופליגי (פליג ר"מ ואמר לא חיישינן)? אמר

תויבתא. ואי בעית אימא כיון דאיפליג
 (משאר דרך כל הארץ שהאריך ימים עד
 מאה שנה) איפליג (ואינו כשאר האדם להיות
 קרוב למות אבל בן שמונים ואחת או יותר
 עד תשעים קרוב למות הוא).

רמי ליה אביי לרבה, תנן המביא גט, והניחו
 זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים
 ורמינהו הרי זה גיטך שעה אחת קודם
 למיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד (בת
 ישראל הנשואה לכהן שאוכלת בשבילו
 אסורה מיד דכל שעתא חיישינן עכשיו ימות
 אלמא חיישינן למיתה)? א"ל תרומה אגייטין
 קא רמית, תרומה אפשר (להיות נזונית
 בחולין) גט לא אפשר (למיחש למיתה, דאי
 חיישת אין לך שולח גט לאשתו והן עגונות
 הקשו חתום, תימה וכי לא היה יודע המתוך מתניתין
 דתרומה, ואיכא לאקשווי תרומה אתרומה כדבסמוך
 וי"ל דכן דרך הש"ס שאינו חושש אלא מתוך קושיא
 שמקשה לו).

ורמי תרומה אתרומה, תנן בת ישראל
 הנשואה לכהן, והלך בעלה למדינת הים
 אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים. ורמינהו
 הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה
 לאכול בתרומה מיד? אמר רב אדא בריה
 דרב יצחק שאני התם, שהרי אסרה עליו
 שעה אחת קודם מיתתו [לעולם לא חיישינן
 למיתה ושאני הכא שהרי אסרה מחיים שעה
 אחת קודם מיתתו וכל שעתא איכא לספוקי
 בההיא שעתא שעתידה ליאסר, ושינויא
 דחיקא הוא, והיינו דפריך ליה (לקמן) ואי לאו
 דחיישינן למיתה ממאי דהוי גיטא דלעולם
 הוא מיית ברישא ונאסרה מחיים, דלמא היא
 מייתא ברישא ולא יבא לכלל גט לעולם
 הפירו' חתום פירוש (שאסרה מחיים) דאם הלך בעלה
 למדינת הים אוכלת בתרומה דהעמד בעלה בחזקת חי,
 אבל הכא אפילו נעמידנו בחזקת חי אסרה מחיים].

מתקיף לה רב פפא ממאי דאיהו מיית
 ברישא, דלמא איהו מייתא ברישא? אלא
 אמר אביי (האי תנא ודאי חייש למיתה ו...) לא
 קשיא הא (מתניתין דהכא) רבי מאיר

כ"ז:

בכריתות (כג.) ושניהם מביאים הטאת אחת, ובנזיר (נז.) שמביאים קרבן אחד בתנאי, אלמא מייתי קרבן בלא סמיכה כדי לפטור עצמו, מאי שנא מהא דפסחים (פט.) ויש לומר דודאי התירו חכמים לשני אנשים להביא קרבן אחד מחמת הספק בלא סמיכה, כדי שמי שחייב בקרבן מהם יקיים את חובתו, אבל להביא קרבן ודאי (סמיכה סמיכה) כגון מותר הפסח לא התירו חכמים להביאו בלא סמיכה כדי לפטור את עצמו. וא"ת במנחות (סב:) אמרינן השולח קרבנותיו ממדינת הים כהן מניף על ידו, והיכי עביד הכי, והא בעי סמיכה, דמדקתני מניף משמע דאיירי בשלמים, ובקרבן נשים ליכא לאוקמי דהא תנא ליה רישא והאשה כהן מניף על ידה, ודוחק לאוקמי בערל וטמא וי"ל דמיירי ביורש וכרבי יהודה דאמר יורש אינו סומך, והכא דלא משני ביורש משום דהטאת תנן, ובזבחים (ע:) תנן כל הזבחים דמשמע אפילו הטאת. וא"ת ערל וטמא וכל הנהו דאין ראויין לסמוך, נהי דסמיכה לא מעכבא נימא כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו וי"ל מדדרשינן בתו"כ זכי יסחר הזב מזובו ולא מ'נגעו' שמע מינה דטמא משלח קרבנותיו דבהבאת קרבן איירי, ועוד מדממעטינן בחגיגה (ד:) טמא מראה מ'זבאת שמה' 'והבאתם שמה' כל שישנו בביאה ישנו בהבאה ש"מ דשאר קרבנות משלח ולא חיישינן שיהא ראוי לסמיכה) **אמר רב יוסף בקרבן נשים** [אשה ששגגה בכרת ושלחה הטאתה, דגבי סמיכה תניא (קדושין לו.) 'דבר אל בני ישראל וסמך' בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות]. **רב פפא אמר** בחטאת העוף.

וצריכא (למיתני תלתא בבי במתניתין בחזקת שהוא קיים) דאי אשמועינן גט (נסמך על חזקת חיים) משום דלא אפשר (שלא לא נסמך על החזקה אי אפשר לגרש שום אשה כשנמצא צעלה ממדינת הים) אבל תרומה דאפשר (לה להתקיים על ידי אכילת חולין) אימא לא (סמכין לחזקה). ואי אשמועינן תרומה, דזמנין דלא אפשר (שהיא עניה וצריכה פרנסה ותטול תרומה בבית הגרנות) אבל הטאת העוף מספיקא לא ליעול חולין לעזרה [כתבו התוס', וא"ת והלא הטאת העוף באה גם על הספק (ספק אס חייב חטאת) כדאמרינן בנדה (ע.) ויש לומר דאדם עצמו בדין הוא שמביא על הספק כדי לפטור עצמו, אבל הכא לשליח אין להביא חולין לעזרה מספק] צריכא. **פסק הש"ע** שליח שהביא גט, אין חוששין שמא במלו הבעל או שמא מסר מודעא, ונתנו לה לאשה בחזקה

רב יהודה מדסקרתא שאני נוד, דאפשר דמסר ליה לשומר.

מתקיף לה רב משרשיא ערביך ערבא צריך (שמא השומר עצמו יפגע)? אלא אמר רבא שמא מת לא חיישינן (ומתני' דברי הכל) שמא ימות (ברייטא דהרי זה גיטך) תנאי היא (פלוגתא דר"מ וחבריו).

'השולח הטאתו ממדינת הים...' והא בעינא סמיכה (ותניא בת"כ 'ידו' ולא יד בנו, 'ידו' ולא יד שלוחו כתבו התוס' אע"ג דסמיכה לא מעכבא, מ"מ אין לעשות בלא סמיכה לכתחלה (הסמך הפנ"י הטעם בזה, שאין לזטל צדיקים את מלות עשה של הסמיכה) וכן פריך בזבחים (עד:) אהא דתנן התם קדשים בקדשים יקרב לשם מי שהוא. והא בעינא סמיכה ומשני בקרבן נשים, וכן בפסחים (פט.) גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהן דפטורין מלעשות פסח שני אע"פ שיכולים להביא ולהתנות במותר הפסח, אפ"ה פטורין משום דפסח לא בעי סמיכה ומותר פסח בעי סמיכה ולא אמרינן יעשו בלא סמיכה, דלכתחלה אין לעשות בלא סמיכה כדפרישית. וקשה דבפסחים (סב.) אמרינן דכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם ולא קפיד אסמיכה, וליכא למימר דסמך אבראי דבזבחים (לג.) מסקינן דתכף לסמיכה שחיטה דאורייתא, ואפילו למ"ד ביאה במקצת לא שמייה ביאה, ליכא למימר אפשר דמעיל ידיה וסמך, דהא בזבחים (לג.) אמרינן כל הסומך ראשו ורובו הוא מכנים דכל כחו בעינן, וליכא לאוקמי בעוף, דעוף לא זבח הוא, ובבכור ומעשר נמי ליכא לאוקמי דהא כל הזבחים קאמר, וליכא לאוקמי בקרבן נשים משום ערל (על ודאי זכר הוא). וי"ל דהכא (השולח חטאתו ממדינת הים) כיון שיכול לקיים מצות סמיכה שביאנו הוא עצמו אין לו לעשות בלא סמיכה, וכן בזבחים (עד:) קלשים צקלשים...) יש לו תקנה ברעייה דהכי נמי מפליג התם גבי אשם משום דאית ליה תקנה ברעייה ובפסחים (פט.) חמשה שנתערבו עורות פסחיהם נמי כיון שהוא ספק דשמוא פטור הוא לא עשו חכמים תקנה, דאי אפשר לתקן אם לא יעבור מצות סמיכה, אבל ערל וטמא מיירי שאין לו תקנה להמתין כגון שמתו אחיו מחמת מילה דאי אפשר לימול בשום ענין, וטמא כגון זב ומצורע שאין רפואתו תלויה בעצמו, אי נמי כגון שהיה עובר בבל תאחר אם היה ממתין, וכן ההיא דתנן בשקלים (ז,ד) ומייתי לה בקדושין (נה.) בהמה שנמצאת בין ירושלים למגדל עדר זכרים עולות נקבות זבחי שלמים, התם נמי אין תקנה אחרת לאותם קרבנות אלא שיקריב בלא סמיכה, וכן יורש שמביא קרבן אביו אע"פ שאינו סומך. וא"ת והא דתנן

זכותא ומחזירין אותו כדאמרין (סנהדרין מב):
הסוס רץ ומעמידו אבל בב"ד של עובדי
כוכבים, כיון דגמיר ליה דינא לקטלא מיקטל
קטלי ליה. אמר ליה אביי בית דין של עובדי
כוכבים נמי, דמקבלי שוחדא? אמר ליה כי
שקלי מקמי דלחתום פורסי שנמג (לשון פרסי
פסק דין אמנם תוס' פירשו בשם ר"ח דין גדול שלהם)
לבתר דמיחתם פורסי שנמג לא שקלי.

מיתיבי כל מקום [רישא הכי איתא (מכות ז) מי
שנגמר דינו וברח...]] שיעמדו שנים ויאמרו
מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית
דינו של פלוני, ופלוני ופלוני עדיו הרי זה
יהרג (אלמא לא אמרין שמא מצאו לו זכות
אחרי כן, ש"מ לא שכיחא ולא מספקין
בהכי)? דלמא בורח שאני.

ת"ש שמע מב"ד של ישראל שהיו אומרים
איש פלוני מת (בבית דין מיתת עצמו כגון
מי שלקה ושנה בב"ד כונסין אותו לכיפה)
איש פלוני נהרג [א' מארבע מיתות וגבי
עובדי כוכבים מת כמו לקמוניא חלילא
דקטיעא בר שלום במס' ע"ז (י)] ישיאו את
אשתו, מקומנטריסין (ממונין ליהרג) של
עובדי כוכבים איש פלוני מת איש פלוני
נהרג אל ישיאו את אשתו. מאי מת, ומאי
נהרג, אילימא מת מת ממש, ונהרג נהרג
ממש, דכוותיה גבי עובדי כוכבים אמאי אל
ישיאו את אשתו [הא קיימא לן (ביבמות קבא):
עובד כוכבים מסיח לפי תומו כשר לעדות
אשה] דכל מסיח לפי תומו הימוני, מהימוני
ליה, אלא לאו מת יוצא למות, נהרג יוצא
ליהרג, וקתני בב"ד ישראל ישיאו את אשתו
(וקשיא לרב יוסף כתבו התוס' מהא דקתני
קומנטריסין של עובדי כוכבים אל ישיאו את אשתו ורב
יוסף קאמר דמיקטל קטלי ליה לא מצי לאקשווי דאיכא
לאוקמי לברייתא מיקמי דליחתם פורסי שנמג. ועוד
אומר ר"י (אין להקשות מהכתיב על רב יוסף) דדלמא
הא דעובד כוכבים מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה
היינו כשמעיד שכבר מת דלא טעי בין מת ללא מת
אבל יוצא למות או ליהרג לא מהימוני? לעולם מת
ממש, ונהרג ממש, ודקאמרת דכוותיה גבי

שהוא חי, אפילו הניחו זקן או חולה (הגה
וי"א דוקא חולה בידי שמים, אבל הוכה
ונעשה טריפה, דינו כגוסס הגוסס אלפסי) אבל
אם הניחו גוסס, לא יתננו לה, שרוב גוססים
למיתה, ואם נתנו לה, הרי זו ספק מגורשת.
ויש מי שאומר דהא דאמרין בזקן, דוקא
בפחות מבן שמונים (הגה או יותר ממאה,
אבל מבן שמונים) עד בן מאה, דינו כגוסס
אה"ע (קמא, סח). מ"ש הש"ע ויש מי שאומר דהא
דאמרין בזקן, דוקא בפחות מבן שמונים רבה בגמ'
העמיד את המשנה דדוקא שלא הגיע לגבורות, והגמ'
הקשתה על זה מברייתא ותיירצה לתרוץ קמא תיובתא
לתרוץ בתרא כיון דאפליג אפליג. כתב הרשב"א
קיי"ל כאביי וכסתמא דמתניתין ומתניתא, ואע"ג
דאמרין ואי בעית אימא כיון דפלג פלג שינויא הוא
ולא סמכין עליה וכתב הב"י שכ"נ מדברי הרי"ף
והרא"ש הירושלמי והרמב"ם וכ"פ ש"ע בסתם. אמנם
רמ"ה רצה לחוש לכתחלה למימרא דרבה וכשינויא
דאיבעית אימא וכ"פ הש"ע בשם יש מי שאומר.
פסק הרמב"ם השולח הטאתו ממדינת הים
מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים, במה
דברים אמורים בחטאת העוף, או בחטאת
בהמה של אשה שאינה בת סמיכה כמו
שביארנו, אבל אשם ודאי שמתו בעליו,
ושכפרו בעליו, ירעה עד שיפול בו מום
וימכר ויפלו דמיו לנדבה, שכל שבחטאת
תמות באשם ירעה עד שיפול בו מום ויפלו
דמיו לנדבה פסולי המוקדשין (ה"ד).

משנה שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן
פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו, על עיר
שהקיפה כרקום [מצור מתרגמינן כרקומין]
ועל הספינה המוטרפת בים (מוטרפת ועדיין
לא טבעה) ועל היוצא לידון (בדיני נפשות)
שהן בחזקת קיימין. אבל עיר שכבשה כרקום,
וספינה שאבדה בים, והיוצא ליהרג נותנין
עליהן חומרי חיים וחומרי מתים, בת ישראל
לכהן (חומרי מתים) ובת כהן לישראל (חומרי
חיים) לא תאכל בתרומה (בתרומת אביה).

(גמרא) אמר רב יוסף לא שנו (דיוצא ליהרג
נותנין עליו חומרי חיים) אלא בב"ד של
ישראל [שלאחר גמר דין זימנין דחזו ליה

ואם היה גט אחד מהם ביד שליח, נותנו לאשתו ותהיה בחזקת מגורשת. אבל עיר שכבשוה כבר, או עיר שהקיפוה חיל ממלכות אחרת, וספינה שאבדה בים, והיוצא ליהרג בדיני עובדי כוכבים (ביאר באר הגולה דאלו בבית דין של ישראל כיון שנגמר דינו לא חיישינן דחזי ליה זכותיה, וכלישנא בתרא דרב יוסף) ומי שגוררתו חיה או שטפו נהר או נפלה עליו מפולת, נותנים עליה חומרי חיים וחומרי מתיים, ואם היה גט אחד מהם ביד השליח אינו נותנו לאשתו, ואם נתנו לה, הרי זו ספק מגורשת. ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע גט לידה, אינו גט אה"ע (קמא, סט). הביא שהרשב"א כתב כיון דלא איפסיקא הלכתא נקטינן לחומרא ובין בבית דין של ישראל ובין בבית דין של אומות העולם נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתיים ואפילו חתים פורסי שמנג דהא ללישנא בתרא לא שאני לן בין חתים פורסי שמנג ללא חתים וכ"פ רמ"ה. אבל הרמב"ם פסק בלישנא בתרא, וכ"פ חש"ע. ב. כבר אמרנו שהעובד כוכבים שהסירה לפי תומו משיאין על פיו. כיצד, היה מסיח לפי תומו, ואמר אוי לפלוני שמת, כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי... וכן אם שמע מערכאות של עובדי כוכבים שאמרו הרגנו פלוני, אינם נאמנים, שהם מחזיקים ידי עצמם בזה להתפאר... אה"ע (יז, יד).

משנה המביא גט בא"י (שאינ צריך לומר בפני נכתב ונחתם) וחלה הרי זה משלחו ביד אחר (ועושה שליח מאליו ושלא בב"ד) ואם אמר לו (בעל לשליח, כשתתן לה את הגט...) טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר.

(גמרא) **אמר רב כהנא** חלה תנן (דאנים, וה"ה לכל אונסין, אבל אי לא אנים לא ישלחנו ביד אחר). פשיטא, חלה קתני! מהו דתימא ה"ה אע"ג דלא חלה, והאי דקתני חלה אורחא דמילתא קתני, קמ"ל.

היכי דמי, אי דא"ל הולך (ולא אמר ליה אתה בעצמך הולך) אע"ג דלא חלה נמי, ואי דא"ל את הולך, אפי' חלה נמי לא, ואי (מתניתין)

עובדי כוכבים אמאי לא, והא קי"ל דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימוני, ה"מ במילתא דלא שייכי בה (כי הכא שמתפארים שהרגו בדין) אבל במילתא דשייכי בה עבדי לאחזוקי שיקרייהו (ולומר נהרג ואע"פ שלא ראוהו אלא יוצא לידון).

איכא דאמרי א"ר יוסף ל"ש (דנותנין עליו חומרי חיים) אלא בב"ד של עובדי כוכבים (דשקלי שוחדא) **דף כט ע"א** אבל בב"ד של ישראל, כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה **וכתבו התוס'** אע"ג דאמר בסנהדרין (מב:) שהיה אחד רוכב על סוס וסודרין בידו מצאו לו זכות היה הלה מניף בסודרין, מכל מקום לא שכיח. א"ל אביו ב"ד של ישראל נמי אפשר דחזו ליה זכותא? כי חזו ליה זכותא מקמי דליגמר דינא, בתר גמר דינא תו לא חזו ליה זכותא (כלומר לא שכיח הלכך לא מספקינן בהכי).

לימא מסייעא ליה, כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דינו של פלוני, ופלוני ופלוני עדיו ה"ז יהרג? דלמא בורח שאני.

ת"ש שמע מב"ד של ישראל שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו, מקומטריסים של עובדי כוכבים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו. מאי מת ומאי נהרג, אילימא מת ממש, ונהרג ממש, דכוותיה גבי עובדי כוכבים אמאי אל ישיאו את אשתו, הא קי"ל, כל מסיח לפי תומו הימוני מהימוני ליה, אלא לאו מת יוצא למות, ונהרג יוצא ליהרג, וקתני בב"ד של ישראל ישיאו את אשתו? לעולם מת ממש, ונהרג ממש, דכוותיה גבי עובדי כוכבים אמאי לא, והא קי"ל דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימוני, הני מילי במילתא דלא שייכי בה, אבל במילתא דשייכי בה, עבדי לאחזוקי שיקרייהו. **פסק**

חש"ע א. עיר שהקיפוה חיל מאותו מלכות, והיו במצור, וספינה המטורפת בים, והיוצא לידון בדיני נפשות, הרי אלו בחזקת חיים,

כט.

לכתוב אלא הא קמ"ל דאפילו אשה כותבת כשר
 דידעת לאקנויי) הכא (גבי הולכה) בעל לא קפיד
 (דמאי קפידא איכא). **רבא אמר** (התם היינו
 טעמא דלא משוו שליח...) משום דמילי ניהו
 (שלא מסר להם אלא דברים) ומילי לא
 מימסרן לשליח (ואין בדברים כח להיות
 חוזרים ונמסרים לאחר, אבל גט דאית ביה
 מששא חוזר ונמסר **כתבו התוס'** ר"מ ור' יוסי
 פליגי לקמן (סו:) **באומר לשלשה תנו** דקסבר ר"מ
 דעשאן כ"ד, ור' יוסי פליג דאפי' אמר לב"ד הגדול
 שבירושלים ילמדו ויכתבו ויתנו לה, אבל באומר **לשנים**
תנו או **לשלשה כתבו ותנו** אפילו ר"מ מודה דיכתבו
 ויתנו ולא מימסרי לשליח, והא דקאמר בגמ' שלחו ליה
 מבי רב לשמואל אמר **לשנים כתבו ותנו גט** לאשתי
 ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו שלח להו תצא
 והדבר צריך תלמוד ופריך מהא דאמר שמואל הלכה
 כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח, הוה מצי
 למיפריך דבשנים אפילו ר"מ מודה דלא מימסרן, אלא
 ניהא ליה לאקשווי שמואל אדשמואל, ועוד דהוה מצי
 למימר דטעמיה דר"מ משום בזיון דבעל וקסבר שמואל
 דבכתיבה ליכא בזיון, אבל בחתימה כשיחתמו אחרים
 הוא דאיכא בזיון דמיפרסמא מילתא בחתימה טפי
 (הר"ן מסביר הבזיון של הבעל הוא מה שמגרש את אשתו,
 וזה מתפרסם יותר בחתימה שהוא הגמר של הגט, אך בזמן
 הכתיבה אין לזה פירסום, שיתכן שהבעל רק כותב, ובסוף לא
 יגרש אהם לרש"א ס"ל כרש"י שהבזיון הוא שהבעל לא
 יודע לכתוב, ו"ל (כן תירץ הרש"א) לזה מתפרסם בקצת
 החתימה, שאז יולא קול). ומיהו הוה מצי למיפריך
 מדשמואל דהכא דקסבר טעמא משום מילי דאמר
 מתנה הרי היא כגט, אלא כיון שהיה צריך להביא
 משמואל דהכא (שדכריו כאן לא הוצאו כסוגיא ס) ה"נ
 פריך מאידך דשמואל דהתם).

מאי בינייהו? איכא בינייהו שליח מתנה
 [שאמר בעל הבית לב' עדים כתבו שטר
 מתנה לפלוני, אי טעמא דגט משום בזיון
 הוא, הכא ליכא למימר הכי שהרי אין עליו
 לכותבו דתנן (ב"ב קסז:) והמקבל נותן את
 השטר הלכך אם ירצו יאמרו לאחרים ויכתבו,
 ולמ"ד מילי לא מימסרן הני נמי לא מימסרן]
 ובפלוגתא דרב ושמואל, רב אמר מתנה
 אינה כגט (ס"ל מילי ממסרן לשליח) ושמואל אמר
 מתנה הרי היא כגט (ס"ל מילי לא ממסרן לשליח).

ואם אמר לו טול לי הימנה חפץ פלוני אמר
 ריש לקיש כאן שנה רבי (במשנה זו שנה לנו

רשב"ג, אפילו (לא אמר ליה אתה הולך...)
 חלה נמי לא **דתניא** 'הולך גט זה לאשתי' ה"ז
 משלחו ביד אחר (ולא מפליג בין חלה ללא
 חלה ועושה שליח אחר, דהולך לא משמע
 אלא טרח שיבא גט זה לידה) 'את הולך גט
 זה לאשתי' הרי זה לא ישלחנו ביד אחר,
 רשב"ג אומר בין כך ובין כך אין השליח
 עושה שליח **וכתבו התוס'** והא דדרשינן בקדושין
 (מא.) 'ושלח... ושלחה' מלמד שהשליח עושה שליח
 היינו היכא דאין הבעל מקפיד (ל"ל בלשון שאלה כן
 להלכה)?

איבעית אימא הולך, והוא דחלה (מתני'
 דאמר ליה הולך ואפי"ה בעינן חלה דברייתא
 דקתני ה"ז משלחו והוא דחלה). **ואי בעית**
אימא את הולך, וחלה שאני (מתני' דאמר
 ליה את הולך וחלה שאני ובריית' דקתני לא
 ישלחנו בדלא חלה) **ואי בעית אימא** רשב"ג
 היא, וחלה שאני (ור"ש בשלא חלה).

תנן המביא גט בא"י וחלה הרי זה משלחו
 ביד אחר. **ורמינהו** אמר לשנים תנו גט
 לאשתי (ולא נתן להם גט עשאן עדים ואע"פ
 שלא אמר להם אתם עצמכם כתבוהו, הרי
 אלו יכתבו ויתנו ולא יאמרו לסופר ויכתוב
 כדמפרש לקמן) או לשלשה כתבו גט ותנו
 לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו (הם עצמם
 שהרי אמר להם כתבו, אבל אמר לשלשה
 תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו
 מפני שעשאן ב"ד ורשאין לעשות שליח)
 אינהו אין, אבל שליח לא (אלמא אין היחיד
 עושה שליח)?

אמר אביי התם טעמא מאי משום בזיון
 דבעל (פירש רש"י שעליו לכתוב את הגט ואינו רוצה
 שידעו בו רבים, שאינו יודע לכתבו **התוס'** הביאו את
 פירוש רש"י **וחוסיפו לבאר** דהא דקאמר 'כתבו ויתנו'
 (שמעמע שהם גם חייבים לתת את הגט, ואין יכולים לעשות
 שליח, ובנתינת הגט לכאורה אין בזיון לבעל) ו"ל אגב
 יכתבו נקט יתנו (ובאמת יכולים לעשות שליח על הנתינה).
אי נמי ע"י שיאמרו לאחר שיתן ירגיש בדבר שהבעל
 לא כתבו, ומקפיד גם על הנתינה. **וא"ת** מאי בזיון
 איכא והא תנן לעיל (כב:) האשה כותבת את גיטה,
 אלמא אין על הבעל לכתוב וי"ל דלעולם על הבעל

אינו תלוי בחפץ, דאפשר שילך ויטול החפץ וישלח הגט ביד אחר, הלכך אפי' שינה בחפץ אין זה שינוי בגט שחרי קיבל החפץ ואח"כ נתן) כי פליגי היכא דא"ל [דף כט ע"ב] שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא וכתבו התוס' משמע דוקא שהקפיד על לקיחת החפץ תחלה פליגי, אבל הב לה גיטא ושקול מינה חפץ לא. ותימא דבכתובות (פה) מיירי בשליח שנתן את מעות הפרעון למלוים לפני שציקק מהם את שטר ההלוואה, לאחר מכן טענו שמה שקילס להם היה על הלוואה בע"פ והשטרות שצידס הם הלוואה נוספת, ומחמת כן היה לריך לשלם הלוואה שזו אמרינן דלא שניא א"ל שקול שטרא והב ליה זוזי ולא שניא אמר ליה הב ליה זוזי ושקול שטרא משלם (השליח שקלקל) דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כיון שהזכיר לקיחת השטר אע"פ שהזכיר לבסוף. ויש לומר דשאני התם שפרעון המעות תלוין בשטר ובהזכרת לקיחת השטר גלי דעתיה שירא שלא יאמרו סיטראי (לדלים) נניחון ואזל איהו ויהיב לה גיטא (ברישא) והדר שקל מינה חפץ (דכי אמר ליה שקול חפץ ברישא קפיד איהו שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו החפץ ולרדותה בעיגונא עד שתתן, הלכך הגט תלה בחפץ בדבר זה, וזה אם שינה נעשה כמי שאמר לו אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעלייה הלכך...) רבי יוחנן פוסל בו (בשליח ראשון) וכ"ש בשלוחו (והיינו דקאמר זימנין דגיטא נמי לא הוי, הלכך תנא במתניתין לא ישלחנו ביד אחר שמא כשימסור ראשון שליחות לשני לא ימסור לו דברים כהוייתן או השני לא ידקדק בהן ויהא משנה ומיפסיל גיטא כתבו התוס', פי' רש"י דקפידת הבעל אינו אלא שלא ישאר החפץ ביד האשה, אבל במה שאמר ליה שיטול הימנה חפץ והוא משלח ביד אחר אין הגט נפסל, ולא ישלחנו ביד אחר דקתני במתניתין, היינו טעמא שמא לא ימסור לשני דברים כהוייתן או השני לא ידקדק בהן ויפסול הגט, ולפי זה הא דקתני 'שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר' היינו ביד אשתו וזה נראה דוחק, וגם זה דוחק דלא ישלחנו ביד אחר שלא ישכח לומר כאשר אמר הבעל. ונראה לריב"א דכשאמר 'שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא' שתולה שליחות הגט בחפץ, פוסל ר' יוחנן נמי כשמשלח ביד אחר, אפי' לא שינה שליח השני מדעת הבעל ונטל ממנה החפץ קודם נתינת הגט דכיון שתולה שליחות הגט בחפץ, כל מה שמשנה מדעת הבעל בחפץ נפסל הגט, והכי פי' רבי יוחנן פוסל בו

רבי) אין השואל רשאי להשאיל, ואין השוכר רשאי להשכיר [דחא דתנן 'לא ישלחנו ביד אחר' לא משום בטולי שליחות דגיטא נקט לה דאם שילח ביד אחר הגט גט, דאע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שליח לגרש מיהא שויה, אלא האי דתנן לא ישלחנו לאשמועינן דאין השואל רשאי להשאיל כתבו התוס' אפילו למאן דאמר בב"מ (לו.) שומר שמסר לשומר פטור שהרי מסרו לבן דעת דאין יכול לומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, נהי דלא מייחייב מ"מ לכתחלה אין לו לעשות (אמנם הרשב"א הביא בשם הירושלמי וז"ל ולפי גירסא זו איפשר לומר דכך לאמר שומר שמסר לשומר פטור ולא מצי אמר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר הכא שאני למסור תנאי גיטין נגעו זה דהקפדה דבעל תליא מילתא)].

אמר לו רבי יוחנן זו אפילו תינזקות של בית רבן יודעים אותה (דאם השאילה לו לא לצורך אחרים השאילה לו, דאין השואל רשאי להשאיל, ונמצא זה עובר על דעתו ומקניטו) אלא [משום שליחות דגט גופיה תנא לא ישלחנו דאם שלחו ביד אחר... זימנין דגיטא נמי לא הוי (ולקמן מפרש מאי זימנין)] דנעשה כמי שאמר לו אל תגרשה אלא בבית וגירשה בעלייה, אל תגרשה אלא בימין וגירשה בשמאל (דלא שויה שליח להכי, האי נמי פעמים ששליחות הגט תלוי בחפץ ואיכא קפידא לבעל).

(דמדאמר ר' יוחנן זימנין דגיטא נמי לא הוי, משמע דרוב פעמים הוי גיטא ואפי' שלחו ביד אחר...) דכולי עלמא היכא דנפקה לאפיה [כתבו התוס' נקט הכי ('נפקא לאפיה' אפי' שצאופן שצאו אליה ונתנה את החפץ לפני שקיבלה את הגט הוי אותו דין כ'נפקא לאפיה') משום דמתניתין איירי בחלה השליח הראשון ולא הגיע לעיר שהאשה שם, ולכן מבואר שהיא הלכה אל השליח (תרוץ זה מסתמך היטב עם דברי התוס' לקמן שהאשה הביא את החפץ לשליח הראשון שחלה, ולא לשליח השני)] ויהבה ליה חפץ (לההוא שליח שני) והדר שקלה מיניה גיטא כולי עלמא לא פליגי דגיטא גיטא מעליא הוי (דאע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שליחות דגיטא לא בטיל ככל שלוחי גיטא שיכולין לעשות שליח, דאגט לא קפיד בעל לדבר זה, דגט

כט:

והרא"ש). כיצד יעשה, יטלנו הראשון מידה, ויחזור ויתננו לה בתורת גירושין, אחר שהגיע לידו החפץ אה"ע (קמא, נא). ג. המתנה כגט **באר הגולה** פסק בשמואל (דהילכתא כוותיה דלינא, למילי לא מימסרן לשליח) שאין אדם יכול למסור דברים לשליח... אה"ע (קמא, נא).

משנה המביא גט ממדינת הים וחלה, עושה שליח בב"ד ומשלחו (לשליח השני לתת הגט לאשה) ואומר לפניו (הראשון) בפני נכתב ובפני נחתם (לפי שהאחרון לא יוכל לומר) ואין שליח אחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא אומר שליח ב"ד אני (ומסתמא ב"ד עשו הדבר בהכשירו).

(גמרא) אמרו ליה רבנן לאבימי בריה דר' אבהו, בעי מיניה מרבי אבהו שליח דשליח (השליח השני שנעשה בב"ד) משוי שליח או לא, אמר להו הא לא תיבעי לכו, מדקתני אין השליח האחרון (ולא תנן השני) מכלל דמשוי שליח, אלא כי תיבעי לכו כי משוי שליח בב"ד או אפילו שלא בב"ד? אמרו ליה הא לא מבעיא לן, מדקתני אלא אומר שליח בב"ד אני.

רב נחמן בר יצחק מתני הכי אמרו ליה רבנן לאבימי בריה דר' אבהו, בעי מיניה מר' אבהו שליח דשליח כי משוי שליח, בב"ד או שלא בב"ד? אמר להו ותיבעי לכו אי משוי שליח בעלמא, אמרו ליה הא לא קא מיבעיא לן, דתנן אין השליח האחרון, מכלל דשליח משוי שליח, אלא כי קא מיבעיא לן בב"ד או שלא בבית דין? אמר להו הא נמי לא תיבעי לכו, דקתני אלא אומר שליח בב"ד אני.

אמר רבה שליח בא"י עושה כמה שלוחין (ראשון לשני ושני לשלישי וכן לעולם, ואין צריך ב"ד הואיל ואין הראשון צריך לומר בפני נכתב האחרון נמי א"צ לומר שליח בב"ד אני). אמר רב אשי אם מת ראשון (עד שלא הגיע הגט לידה) בטלו כולן (קסבר מכחו באו). אמר מר בר רב אשי הא דאבא

בשליח ראשון כששינה וכ"ש בשלוחו ואפי' בלא שינוי ולא ישלחנו ביד אחר אפי' לא ישנה דקפיד הבעל, שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר' פי' ביד השליח השני, ור"ל... כדפי' רש"י) וריש לקיש מכשיר בשלוחו וכ"ש בו (קסבר לאו קפידא הוא אלא אורחא דמילתא קאמר ליה).

פסק הש"ע א. השולח גט לאשתו, ואמר לו הולך גט זה לאשתי או שא"ל אתה הולך, לא ישלחנו ביד אחר, אא"כ חלה או נאנס **(ביאר באר הגולה** כרשב"ג בברייתא וכלישנא בתרא, שכ"פ הרי"ף הרא"ש והרמב"ם) או שפירש לו שיוכל למנות שליח ושליח שליח עד כמה שלוחים **(הגה** פירש לו שלא ישלחנו ביד אחר, לא יוכל לעשות שליח, אפי' חלה או נאנס כן משמע בטור). ויש מי שחולק ואמר דבהולך סתם יכול לשלחו על ידי אחר, אע"פ שלא חלה. ובאתה הולך, לא ישלחנו ע"י אחר, אלא א"כ חלה **(ביאר באר הגולה** כלישנא מציעתא, הרי"ף בשם יש פוסקים וה"ה בשם ר"ח, וכ"כ הר"ן בשם הראב"ד) או שפירש לו שיוכל למנות שליח אה"ע (קמא, לח). ב. אמר הבעל לשליח טול ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה, ה"ז לא ישלחנו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר ונתנה האשה לשליח החפץ תחלה ואח"כ נתן הגט, הרי זו מגורשת **(ביאר באר הגולה** פשוט שם בגמ' לכ"ע). ואם נתן לה הגט תחלה ואח"כ נתנה החפץ, אפילו ביד שליח ראשון אינו גט **(ביאר באר הגולה** כר' יוחנן, דהלכתא כוותיה לגבי ר"ל). אמר לו תן לה הגט וטול ממנה חפץ פלוני, ה"ז לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר, ה"ז גט, בין שנתנה תחלה בין שלא נתנה אלא בסוף **(ביאר באר הגולה** רמב"ם, וכתב המ"מ שלמד רבינו דין זה שאפי' רבי יוחנן לא נחלק אלא כשהקדים הבעל בדיבורו לקחת החפץ אבל כשהקדים נתינת הגט אפי' ר' יוחנן מודה). וי"א שכשאמר לו טול ממנה חפץ פלוני ותן לה הגט, אם שלחו ביד אחר, אפילו נתנה לו החפץ תחלה ואח"כ נתן לה הגט, מאחר שלא נתנה החפץ ביד שליח ראשון קודם שתקבל הגט משליח שני, אינה מגורשת **(ביאר באר הגולה** תוס' בשם ריב"א

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו, א"ל לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין. אתנים (שליח) בגו תלתין יומין (שלא יוכל לילך אחר שלשים) אתא לקמיה דרבא, אמר רבא חלה טעמא מאי, משום דאנוס, האי נמי אנוס הוא, אמר ליה מסור מילך קמי דידן, דלבתר תלתין יומין משוינן שליח ויהיב ליה ניהלה. א"ל רבנן לרבא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא (בתוך שלשים) אמר להו כיון דלבתר תלתין יומין מצי מגרש, כשליח שניתן לגירושין הוא. וליחוש שמא פיים (שמא בא בעל אצלה בתוך שלשים ונתייחד עמה ופייסה ובעל, והוי גט ישן) מי לא תנן מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד יב"ח, ומת בתוך יב"ח הרי זה גט והוינן בה, וניחוש שמא פיים (בתוך י"ב חדש שיש שהות הרבה לבא, ואין זה דומה לשולח גט ממדינת הים ואינו קובע זמן לשחותו בידו, דהתם ליכא למיחש שמא פיים דמימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע גט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא) ואמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר (בפני בית דין בשעה שמסרו לשליח) נאמנת עלי (כמאה עדים לעולם אם אערער לומר גט ישן הוא הריני מאמינה לאמר) לומר שלא באתי (בתוך הזמן אצלה, וכיון דמעיקרא הימנה תו לא מהימן לערער, וכל שכן דאנן לא ליקו ולערער. אלמא טעמא דאמר הכי אבל האי דלא אמר הכי ליחוש?) איכסוף. לסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי, אמר רבא אם אמרו בנשואה (שחכיבה עליו ומחזר לפייסה) יאמרו בארוסה.

אמר רבא, הא ודאי קא מיבעיא לן [דף ל ע"א] כי משוו ב"ד שליח (מי בעי) בפניו (דשליח קמא) או (אפילו) שלא בפניו (כגון זה שהוא אנוס ואינו יכול לעכב כאן וילך לדרכו)? הדר פשטה בין בפניו בין שלא בפניו. שלחו מתם בין בפניו בין שלא בפניו.

ההוא דאמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליהוי גיטא, אתא ופסקיה מברא (מעבר

דקטנותא היא (בקטנותו אמר אבי שמועה זו שיש להשיב עליה) אילו מת בעל מידי מששא אית בהו, כולחו מכח מאן קאתו, מכח, דבעל קאתו, איתיה לבעל איתנהו לכולהו, ליתיה לבעל ליתנהו לכולהו.

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו, אמר שליח לא ידענא לה (איני מכירה) אמר ליה (הנעל) זיל יהביה לאבא בר מניומי, דאיהו ידע לה, וליזיל וליתביה ניהלה. אתא ולא אשכח לאבא בר מניומי, אשכחיה לרבי אבהו ורבי חנינא בר פפא ור' יצחק נפחא ויתיב רב ספרא גביהו, אמרו ליה מסור מילך קמי דידן (אמור דברי שליחותך בפנינו ותן לנו הגט ואמור בפני נכתב ובפני נחתם ואנו נמסרנו לו ויהיה שליח ב"ד) דכי ייתי אבא בר מניומי ניתביניה ליה, וליזיל וליתביניה לה. אמר להו רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא (השליח הזה לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא בר מניומי, הלכך לאו במקום בעל קאי למוסרו ליד אחר) איכסופו. אמר רבא קפחינהו (קטע רגליהם שלא ימצאו רגלים לדבריהם) רב ספרא לתלתא רבנן סמוכי. א"ר אשי במאי קפחינהו (הלא אינה תשובה) מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את (דמי אמר ליה בעל אבא בר מניומי יגרשנה ולא אתה, אי הוה האי ידע לה הרי צוהו תחלה לגרשה)?

איכא דאמרי אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמוכי בטעותא. א"ר אשי מאי טעותא, מאי קא אמר ליה (בעל) אבא בר מניומי ולא את [מאחר שאינך מכירה הוא יהא שליח מעתה ולא את כתבו התוס', הכי גר' ר"ת א"ר אשי מאי טעותא מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את וקאתי רב אשי לפרש מאי טעותא ולב' הלשונות רב אשי מכוונים, ולא קאי איכא דאמרי אלא אמילתא דרבא (לר"ת הגירסא היא כמו הלשון הראשונה, וללא כקש"י שגרס 'מאי' והיינו קרב אשי מסכים עם רב ספרא, ואומר שמכיון שהנעל אומר לו לתת תאבא נר מניומי, א"כ לא מינהו שליח)].

נחתם בשעה שנותנו לשליח, וכן אחר לאחר, עד מאה. וכל אחד אומר בפני בית דין (הגה בשעת נתינה או תוך כדי דיבור סלג גיטין) שליח ב"ד אני וכן יאמר האחרון כשנותנו לידה (הגה ולא דוקא האי לישנא, אלא הוא הדין אם אומר אני השליח נעשיתי לפני בית דין, סג"ל... אה"ע (קמב,ט). ג. שליח שעשה שני, ושני שלישי, אם מת הבעל נתבטלו כלם. אבל אם הבעל קיים, אע"פ שמת השליח הראשון, לא נתבטל שליחות השאר, מאחר שהבעל קיים אה"ע (קמא,מא). ד. נתן גט לשליח ואמר ליה הולך גט זה לאשתך, אמר ליה השליח איני מכירה, א"ל הבעל תנחו לפלוני שהוא מכירה ויתנחו לה, הראשון לא נעשה שליח לגירושין רק להוליך הגט לאותו פלוני (הגה ולא יוכל לשלחו לו ע"י שליח) ואותו פלוני הוא שליח לגירושין ונותנו לה, או משלחו ביד אחר אם חלה או נאנס. ואם נתן לה הגט, הראשון או שלוחו, הרי זה ספק מגורשת (ביאר באר הגולה כדעת הרשב"א והר"ן בשם ר"ח והתוספות שם בשם ר"ח דבין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא הגירסא דבטעות קפחינהו דשליחות שניה לגירושין הוא, ונקטינן בחומרי ב' הגירסאות פוסלה לכהונה ולא תנשא בגט זה ואם נשאת תצא כדן כל ספק מגורשת)... אה"ע (קמא,לו). ה. נתן הגט לשליח ואמר לו לא תתנחו לה עד ל' יום, אם חלה או נאנס בתוך שלשים, יכול לעשות שליח שיתנחו לה לאחר ל' יום, אע"פ שאינו עכשיו שליח לגירושין, הואיל ולאחר ל' יום יהיה שליח לגירושין, ובלבד שיאמר הבעל נאמנת עלי שלא פייסתי אם היא נשואה. ויש מי שאומר שלא ימסור מיד לשליח שני, אלא ימסור שליחתו לב"ד, והם לא יעשו לשני שליח עד אחר ל' יום (ביאר באר הגולה רמ"ה, מדאמר רבא מסור מילך קמון... משוינן שליח וכמ"ש הטעם דחיישינן שמא לא ידקדק בשליחות ויתנחו לה קודם הזמן) אה"ע (קמא,לז). ו. כשבא לעשות שליח אחר, א"צ שיהיה בפניו, אלא אומר בב"ד הרי פלוני שלוחי, אפילו שלא בפניו. וכן יכול למסור שליחות לב"ד שהם יעשו שלוחים אחרים, ויכולים לעשות שליח שלא בפני שליח ראשון... אה"ע (קמב,י).

המים שלא מצא את המעבורת) אמר להו חזו דאתאי, חזו דאתאי, אמר שמואל לא שמיה מתיא (דלא מטי עד הכא, ואין טענת אונם בתנאי גיטין למימר אניסנא א"נ יש אונם בגיטין הא אוקימנא בשמעתא קמייתא דכתובות, דהאי אונסא דשכיח הוא ואיבעי ליה לאתנויי).

ההוא דאמר להו אי לא פייסנא לה עד תלתין יומין ליהוי גיטא (מעכשיו אמסור לה גט על תנאי זה אי לא אפייס לה) אזל פייסה (בדברים והרבה עליה ריעים ולא נתרצתה להשלים אתו) ולא אפייסא, אמר רב יוסף מי יהיב לה תרקבא דדינרי ולא אפייסא (וכיון שלא עשה כן נמצא שלא פייסה, ואע"פ שאין לו לא אמרינן אנים דאין אדם יכול לטעון אונם בתנאי של גט והוי גיטא כתבו התוס' אע"ג דלית ליה אין טענת אונם בגיטין והוי גט. וא"ת וכי יהיב לה נמי תרקבא דדינרי, אמאי לא הוי גיטא הא לא אפייסא. ואור"י דאי לא פייסנא לה משמע אם לא אטרח לפייסה בדבר גדול, ואי יהיב לה הרי טרח לפייסה וקיים תנאו אע"פ שלא נתפייסה).

איבא דאמרי אמר רב יוסף מידי תרקבא דדינרי בעי למיתב לה (והרי אין לו ואנום הוא) הא פייסה ולא אפייסא (פייסה במה שבידו לעשות ולא אפייסא, ולא הוי גיטא, דיש אונם בגיטין).

הא כמאן דאמר יש אונם בגיטין, הא כמאן דאמר אין אונם בגיטין (פלוגתא דתרי לישני ואליבא דרבא היא במסכת כתובות בשמעתא קמייתא).

פסק הש"ע א. כשממנה השליח שליח אחר, אם הוא צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם, צריך למנותו בפני ב"ד. ואם אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, א"צ למנותו בפני ב"ד, אבל צריך למנותו בפני עדים (ביאר באר הגולה רא"ש, דאין דבר שבערוה פחות משנים)... אה"ע (קמא,מ). ב. שליח שעושה שליח, יעשנו בפני ב"ד, דהיינו שנים והוא מצטרף עמהם אם הוא כשר לדין, ואומר בפני נכתב ובפני

דאע"פ שאין זכיה לקטן עשאוהו כזוכה, וכולל י"ל מפני תקנה עשו].

כולהו כרב לא אמרי במכרי לא קתני (כתבו התוס' אע"ג דמזכה נמי לא קתני מ"מ ניהא ליה לאוקמי במזכה דאיירי בכל כהנים, ומאן דמוקי לה במכרי משום דמזכה לא קתני אע"ג דמכרי נמי לא קתני משמע ליה 'מפרישין עליהן' סתם בלא שום זיכוי) כשמואל לא קאמרי במזכה לא קתני, כעולא נמי לא אמרי, כיחידאה לא מוקמינן וכתבו התוס' אע"ג דשמואל פסק בב"מ (יב.) כרבי יוסי דעשו את שאינו זוכה כזוכה מכל מקום מסתבר ליה לאוקמי מתניתין אפילו כרבנן].

ת"ר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין, ופוסק עמהן כשער הזול (שאם יוזלו חטיין בשעת הפרשת תרומות אקבלם באותו השער של שעת הפרשה כתבו התוס' כדמפרש דאע"ג דלא פסק כמי שפסק דמי ואין בו משום רבית אפילו פוסק הרבה פחות משער הזול) ואין בו משום רבית (בשאר פוסקין בעינן עד שיצא השער, וכאן פוסק בשעת הלואה בכך וכך אע"פ שלא יצא השער) ואין שביעית משמטתו, ואם בא לחזור אינו חוזר (לקמן יפס) נתייאשו הבעלים (כגון שהלוהו כדי שיעור תרומות שנה זו ועל מנת לקבלם בשנה זו וראה שנשתדפו שדותיו ונתייאש מאותה הלואה ואמר ווי לחסרון כים ואחר כך חזרו ונתקנו...) אין מפריש עליהם (דיאוש דבר האבד הוא) לפי שאין מפרישין על האבוד.

אמר מר פוסק עמהם כשער הזול. פשיטא [בכל תנאי נמי אם בא לפסוק כשער הזול מי ימחה בידו גבי שאר פוסקין על הפירות נמי הכי תניא בב"מ (עב:) הא קא משמע לך, אע"פ שלא פסק, כמי שפסק דמי (וה"ק הפסוק שהוא פוסק עמהן כשער הזול הוא שאם יוזלו מדמים הללו שהוא פוסק בשעת הלואה יקבלם כשער הזול כתבו התוס', וא"ת הא נמי פשיטא דבב"מ (עב:) אמר ר' יהודה שיכול לומר לו תן לי כזה או תן לי מעותי וי"ל התם שאומר

משנה המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן (המלוה הזה כשיפריש תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפרעון החוב זה בשביל הכהן וכן המעשר ראשון בשביל לוי ומעשר עני בשביל עני והמעשרות יעכב ויאכל, אלא שמפריש מעשר מן המעשר לכהן שהן מותרין לזרים מכיון שאין כאן גזל מתנות שכבר נתן דמיהם לכהן זה ובשעת החלואה פסק להם דמים) מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין, ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי, או העשיר העני. מתו צריך ליטול רשות מן היורשים (מפני שאין חוב זה מוטל עליהן לפרוע יטול מהם רשות אם רוצים שיתקבל חובו בשבילם יעכבם ממעשרות עצמו). אם הלון בפני ב"ד אינו צריך ליטול רשות מן היורשין (דיש כח לב"ד להטיל חוב זה על כל הכהונה והלויה לפי שתקנתם הוא שימצאו מעות לחלואה).

(גמרא) ואע"ג דלא אתו לידיה (בתמיה, אע"פ שאינו נותנן לכהן ויחזירם לו קתני מתני' דיפריש עליהן, וכיון דלא מטו לידיה מאן זכי ליה להאי כהן הך תרומה שיקבלנה זה בחובו והיאך יצא ידי נתינה)? **אמר רב** במכרי כהונה ולויה (כמו 'איש מאת מכרו' שהם מכיריו ואוהביו דאינו רגיל לתת תרומות ומעשרות אלא לכהן זה, הלכך כיון דמלתא דפשיטא היא דלדידהו יחיב להו, אסחי להו שאר כהני דעתייהו, והוה כמאן דמטו לידיהו דהני) **ושמואל** אמר במזכה להם ע"י אחרים (כשהוא מפריש מוסרו למעשרות ביד אוהבו ואומר זכי במעשר זה לפלוני לוי והוה ליה כמאן דמטא לידיה וחוזר ומחזירן לו) **עולא** אמר הא מני, ר' יוסי היא, דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה [במקומות הרבה מפני תקנה עשו כן לרבי יוסי לקמן (נט:) עני המנקף בראש הזית, ומצודות חיות ועופות, ומציאת חרש, ובבכורות (יה:) כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות, ובב"מ (יב:) השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו

ל. - ל.

מפריש עליהן בחזקת אותו השבט (שהקרוב להם באותו השבט ראוי ליורשם, וכל לויים זוכין במעשרות, לפיכך יעכב זה את המעשרות בשביל הקרוב להם בלוייה) ואת העני בבית דין, ומת מפריש עליו בחזקת עניי ישראל (הכא ליכא למימר בחזקת יורשין שמא יורשים עשירים הם, אבל בחזקת שאר עניים יפריש ויעכבם דהואיל ותקנת עניים הוא ניהא להו לכל עניי ישראל שתהא דת זו נוהגת בישראל כדי שימצאו מלוים להם כשיצטרכו הלכך כי גבי משאר עניים לאו גזול את העניים הוא) ר' אחי אומר בחזקת עניי עולם (שאינס ישראל). מאי בינייהו? [דף ל ע"ב] איכא בינייהו עניי כותיים [שאם אין עני ישראל בעיר ויש עניי כותיים (לכך אחי) מפריש לצורכם ויעכבם לעצמו שאף הם זוכים בהן דכותיים גרי אמת הם ולת"ק (לכא"י) גרי אריות הם ולא יפריש בשבילם אלא בשביל עניי ישראל יפריש בכל מקום שהם כתבו התוס', אומר ר"י דלא תקינו אלא בחזקת עניי העיר (ובאמת ללכא"י אם אין צעיר עניי ישראל לא יכול להפריש) ולא כמו שפירש רש"י דלת"ק גרי אריות הם ולא יפריש בשבילם אלא בשביל עניי ישראל מפריש בכל מקום שהם, דא"כ לא נפקא מינה מידי מאי בינייהו (כ"ל שלכא"י אין הצדל מעשי בין ת"ק לכך אחי ועיין פנ"י ומהר"ס ש"י צייסנר דברי רש"י). העשיר העני אין מפריש עליו, וזכה הלה במה שבידו (הלוח הזה אינו חייב לפרוש משלו שהרי הלוחו ע"מ שלא ליפרע הימנו). ורבנן, מאי שנא למיתה דעבוד תקנתא (דקאמר מפריש עליו בחזקת עניי ישראל ובהעשיר קתני אין מפרישין עליו) ומאי שנא לעשירות דלא עבוד תקנתא? מיתה שכיחא, עשירות לא שכיחא (הלכך לא חשו לה). אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי חברך מית אשר (האמן והחזק הדבר לשון שריר וקיים) איתעשר לא תאשר (לא תאמן).

מת צריך ליטול רשות מן היורשים. אם הלזון בפני ב"ד אינו צריך ליטול רשות מן היורשין' תניא, רבי אומר יורשין שירשו (שעליהם מוטל המצוה לפרוע חובת אביהן

לו בשעת הזול, אבל הכא אפילו שתק עד שהוקר השער).

'ואין בו משום רבית' (הנותן מעות לסוחר על מנת שימכור לו את תוצרתו לכשתלמח, אסור לפסוק עמו שיתן לו את התוצאה כפי מחירה עכשיו משום איסור ריבית, כי שמא יהיה מחיר התוצאה בזמן האספקה יקר יותר מאשר מחירה בזמן הפסיקה, ונמלך הנותן מרויח את ההפרש צדק המעות שהקדים לסוחר, ויש בזה איסור ריבית מדרבנן, וקמ"ל הכא לאינו ריבית). מאי טעמא? כיון דכי לית ליה (כגון אם נשתדפו שדותיו) לא יהיב ליה, כי אית ליה נמי אין בו משום רבית (כתבו התוס' והא דאמר רב בפרדיסא בב"מ (עג.) אע"ג דאית ביה תיוהא, הכא התירו משום תקנת כהן).

'ואין שביעית משמטתו' דלא קרינא ביה לא יגוש (שאינו יכול לתובעו כלום).

'ואם בא לחזור אינו חוזר' אמר רב פפא לא שנו אלא בעל הבית בכהן [אין יכול (בעל הבית) שהרי כספו בידו (של הכהן) וזה (בעל הבית) היינו המלוה) לא היה לו למשוך ממנו כלום דלימא ליה לא משכתי (וצעזעז זה אני חוזה לחזור) כתבו התוס' אפילו לרבנן דפליגי ארבי שמעון בב"מ (מוד.) ולית להו כל שהכסף בידו ידו על העליונה, הכא לא גרע מכי לית ליה לא יהיב (כ"ל נד"ל שרואה לחזור בו לא גרע מה שנתחבר צרכייתא שאם נשתדפו שדותיו, אין הכהן צריך להחזיר את המעות לצדקה"ב) אי נמי כדפירש רש"י דהכא דאין לו לבקש"ב למשוך ממנו כלום ולכן לא מצי הדר ביה) אבל כהן בבעל הבית, אם בא לחזור חוזר (דכיון דעשאוהו בזוכה יכול לטעון לא משכתי ממני פירות) דתנן נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו.

'נתייאשו הבעלים אין מפריש עליהן, לפי שאין מפרישין על האבוד' פשיטא! לא צריכא דאקון (בשעה שייבשו ונתייאש כבר עלו בקנה) מהו דתימא אקנתא מילתא היא (דמשעלו בקנה אם מתייבשים חוזרים ומתקנים ומלתא דלא שכיחא הוא שיהו מתקלקלין לגמרי ולא הוי יאוש מעליא), קמ"ל.

תניא, ר' אליעזר בן יעקב אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בב"ד, ומתו

(המעשר) ברשותו של ישראל (וא"כ אינו טעון משיכה, שכן ברשותו הוא) לא קנו לו מעותיו, דאימת קנייה האי לוי דלקנייה לישראל בקבלת מעות (ר"ל מתי קנאו הלוי, עד שיוכל להקנותו לישראל על ידי המעות. רש"י הבין שאין עוסקים כאן באופן שזכה תחילה הישראל את המעשר ללוי) הלכך כי חזר בו (הלוי) ועשהו תרומת מעשר חל עליו השם (הקשה הרשב"א) אם לא קנה אותו הלוי, איך יעשו תרומת מעשר ותיצו לכיון לאין לו בו לישראל הנותן אלא טובת הנאה והוא לה מתנה מועטת ויש בחזרתו משום מחסרי אמנה יכול הוא לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר כל שלא חזר בו בעל הבית מע"פ שיש לו לבעל הבית קצת לחזור בו). כתבו התוס' פירש רש"י 'לאחר שקיבל המעות עשאו תרומת מעשר' והקשו בשם ר"י דלאחר שמכרו איך יכול לעשותו הא לא מיהדר משיכה שהרי ברשות ישראל קאי. אלא י"ל דשמוא עשאו קודם קבלת הדמים קאמר, ופריך אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוו ליה תרומת מעשר פירוש ומשוו ליה כבר תרומת מעשר מעיקרא).

אטו ברשיעי עסקינן, דשקלי דמי ומשוו ליה תרומת מעשר? אלא אמר רב משרשיא בריה דרב אידי, הכי קאמר ישראל שאמר לבן לוי מעשר לאביך בידי (בחי אביך הודעתיו שהיה לו מעשר בידי) הילך דמיו אין חוששין שמוא עשאו אביו תרומת מעשר על מקום אחר, כור מעשר לאביך בידי והילך דמיו חוששין שמוא עשאו אביו תרומת מעשר על מקום אחר והקשו התוס', תימה אמאי נקט השתא הילך דמיו (שהרי אין השפעה לדון מעשרות לזה שרואה בעל הבית לתת מעות לבן) ועוד אמאי חוששין כלל שעשאו אביו תרומת מעשר, והא אדרבה חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו כדאמרינן (פסחים ט.) בחבר שמת והניה מגורה מליאה פירות (ואם עשאו תרומת מעשר, ולי הוליע לבנו על כך). וי"ל בדוחק דקסבר דמסתמא אביו לבנו אם הפירות הם תרומת מעשר או לא, ואם לא נמל הבן דמים בעבורם למוכרם לאחר, אלא מקבל את הפירות לצורך עצמו, רמי אנפשיה לצורך עצמו ומדבר שאמר לו אביו, ואם לא מדבר חשבינן ליה בחזקת מתוקן. אבל כשנוטל דמיו, לצורך אחרים לא רמי אנפשיה ומדבר, ולכן חוששין).

וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף [מוקף ציאונו סמוך, כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה לב):] אסור לחבר לומר תבואה שיש לי במקום פלוני תהא תרומה על זו, שמוא אותה שעה אינה בעין ואם עשה עשוי (כתבו התוס'),

ביארו התוס' ברייתא זו אלו הן הירושין, שאין צריך ליטול מהן רשות אם הלוח את אביהם בפני בית דין, יורשין שירשו. אבל ארישא דקתני 'מת צריך ליטול רשות מן הירושין' לא מצי קאי, דכ"ש אם לא ירשו שצריך ליטול רשות יותר שאין עליהן מוטל לפרוע חוב אביהן). ומי איכא יורשין דלא ירתי? אלא אמר ר' יוחנן שירשו קרקע (שעליהם מוטל המצוה לפרוע חובת אביהן) ולא שירשו בספים.

א"ר יונתן הניה מלא מחט (כלומר הניה קרקע מועט, אין זה מפריש בחזקת יורשין אלא כשיעור דמי הקרקע) גובה מלא מחט, מלא קרדום (כלומר קרקע הרבה) גובה מלא קרדום. ור' יוחנן אמר אפילו הניה מלא מחט גובה מלא קרדום (כלומר כל חובו לפי שהוא יכול לטרוף ולחזור ולטרוף כל שעה שיפדוהו ממנו) וכמעשה דקטינא דאביי [במי שהיה נשוי בכתובות (צא):] דההוא דהו מסקי ביה מאה זוזי ושכיב ושביק קטינא שוי חמשים אתא בעל חוב טרפיה, אתו יתמי יהבי ליה חמשים וסלקוהו הדר אתא טרפה... כתבו התוס' ואע"ג דאמר התם בכתובות (צא): דאי אמרו ליה הני חמשים דמי קטינא סלוקי סלקוהו, הכא תקנתא דרבנן היא].

ת"ר ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו, כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו. מאי קאמר? אמר אביי, ה"ק ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי (שהפרשתי מתבואתי לצורךך) והילך דמיו (ומוכרהו לי, ונטל זה את דמיו) אין חוששין (ישראל זה) שמוא (לאחר שמכרו לוי) עשאו (לוי זה) תרומת מעשר על מקום אחר (שהיה לו בביתו, דכיון דלא ידע כמה יש לו בידו לא עביד ליה תרומת מעשר. אבל אמר...) כור מעשר יש לך בידי והילך דמיו (אסור ישראל זה לאכול הימנו ואפי' הפריש תרומת מעשר לכהן לפי חשבונו) חוששין (שמוא לאחר שקיבל הדמים) שמוא עשאו (הלוי) תרומת מעשר על מקום אחר (פירש רש"י על תשעה כורין שיש לו בביתו מעשר הטבול לתרומת מעשר, דכיון דלא משך (הישראל) יכול לחזור הלוי, ואע"פ שהוא

ל: - לא.

נפטר מן העולם עד שיתקן כל פירות טבלים שבידו, הבא איכא למיחש... כיון דלא קיין (שלא הזכיר בצואתו סכום מדה, שמה לא היה יודע כמה יש) לא הוה מתקן ליה בעל הבית [כתבו התוס', וא"ת והא מוקי לדברי רב אשי כאבא אלעזר בן גמלא דאמר שתרומה גדולה ותרומת מעשר ניטלת מאומד, וא"כ כי לא קיין נמי ליחוש דלמא תקוניה תקניה בעה"ב מאומד וי"ל דאינו תורם מאומד דבר שאינו שלו שאינו רוצה להפסיד לא ללוי ולא לכהן (ובתרומת מעשר, אם יתן יותר ממה שמגיע לכהן יפסיד את הלוי, ואם יתן פחות יפסיד את הכהן, משא"כ בתרומה גדולה אם נותן יותר מפסיד את עצמו)] כור מעשר לך בידי או כור מעשר לאביך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקיין, תקוני תקניה בעל הבית (שמוחזק ישראל זה שתיקנו קודם שמת ואע"פ שאין מוטל עליו).

וכי יש לו רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר (הלא אין המעשר שלו אלא של לוי והוה ליה תורם שלא מדעת)? אין, אבא אלעזר בן גמלא היא (כתבו התוס' וא"ת נהי שיש לו רשות לתרום, שמה לא חשש לתרום מעשר שעתיד ליתן ללוי, והיאך נתיר מספק וי"ל דכיון שהרשות בידו ושהה זמן גדול בביתו ומצוה עליה רמיא סתמא דמילתא דתקוניה תקניה) דתניא, אבא אלעזר בן גמלא אומר וְנִחַשְׁבַּ לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם [דף לא ע"א] בשתי תרומות הכתוב מדבר (דהאי קרא בלויים כתיב תרומתכם היינו תרומת מעשר, כדגן מן הגורן היינו תרומה גדולה ראשית דגן שישראל מפריש מגורנו, והקיש הכתוב תרומת מעשר לתרומה גדולה) אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר, כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד (אחד מחמשים שאמרו חכמים מפריש באומד דאם טעה אין כאן איסור, דמדאורייתא חטה אחת פוטרת הכרי דלא נתנה בה תורה שיעור אלא ראשית דגן כתבו התוס', ומיהו אין להקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה שיועיל במתכוין חיטה אחת לפטור הכרי, דהא מעשר אמר רחמנא. ומיהו אם במתכוין מוסיף, נראה דמועיל, דמקשינן להכי לתרומה גדולה כדמוכח במנחות (נה). דקתני תורמין תאנים על הגורגרות במנין (לפוקי מילס). ופריך דהוי מרבה במעשרות, ומיירי במרבה בתרומת מעשר

פי' רש"י דשמה באותה שעה אינה בעין (משמע מדבריו, שאם שתייהם לפניו, אי"ל סיגעו זה בזה). אין נראה דתרומה גדולה מדאורייתא בעי מוקף (גזה"כ הוא ולא"כ כפשוטו) וא"כ אפילו שתייהן לפניו. ובתרומת מעשר נמי דלא בעינן מוקף אלא מדרבנן נראה דהיינו משום גזירה אטו תרומה גדולה ובעינן מוקף אפילו שתייהן לפניו כמו בתרומה גדולה, וגבי חלה נמי תנן מוקף אפילו שתייהן לפניו. עוד הקשו התוס' תימה, דתנן במסכת ביכורים (ב,ה) תרומת מעשר שוה לביכורים בשני דרכים, ניטלת מן המהור על הטמא ושלל מן המוקף, ואמר נמי בירושלמי תרומות פ"ב, דכל התורה כולה למידה ומלמדה הוין מתרומת מעשר שמלמדה ואינה למידה, דבתרומת מעשר כתיב 'ממנו' מן המוקף ומוקמינן ליה בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר, ובב"מ (מט). אמרינן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר, והכא פריך אתרומת מעשר וכי נחשדו... וי"ל מדרבנן אף תרומת מעשר בעי מוקף, והא דקאמר רשאי בן לוי (דמשמע לכתחילה) היינו בשבתות ויו"ט דשרי כדאמרי' ביבמות (צג.). וקשה דבב"מ (לח). תנן המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן ומפרש רב נחמן בר יצחק בגמרא דחיישינן שמה עשאו תרומת מעשר על מקום אחר ואמאי וכי נחשדו לתרום שלא מן המוקף. ואומר ר"ת דגבי פקדון חיישינן טפי ובחששא מועטת תולין הדבר להחמיר שלא ליגע בו, וחיישינן שמה בשבתות ויו"ט עשאו דשרי שלא מן המוקף כדאמר ביבמות (צג.). אבל בשאר מקומות לא חיישינן דלא שכיחא שיהא לו פירות בביתו ולא יהא לו די לשבת אם לא יעשרו ממקום אחר. וי"מ דדוקא חברים לא נחשדו לתרום שלא מן המוקף דהכא איירי בבן לוי שניתן לו מעשר ואין נותנין אלא לחבר כדאיתא בחולין (קל:). אין נותנין מתנות לכהן עם הארץ, אבל המפקיד כל אדם מפקיד אף שאינן בקיאיין בהלכות מוקף. וא"ת ההיא דביכורים (ב,ה) דניטלתה שלא מן המוקף היכי מצי למימר דמדאורייתא איירי, הא קתני (בהמשך המשנה) וצריכה שיעור בתרומה, ומדאורייתא לתרומה גדולה אין לה שיעור דחטה אחת פוטרת את הכרי וי"ל דאין לה שיעור למטה אבל יש לה שיעור למעלה דאין יכול לעשות כל גורנו תרומה דבעינן ראשית ששיריה ניכרים, וכי האי גוונא איכא בפאה (א,א) גבי אלו דברים שאין להם שיעור?

אלא אמר רב אשי ה"ק, בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא (לפני מותו) מעשר לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין (חושש הלוי הזה) לתרומת מעשר שבו (הראויה לינטל הימנו, ואע"פ שחזקה על חבר שאינו

לא.

משובח ממאי הוא משובח אמר רב הונא מן התורם מאומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא דמונה משובח וקאמר נמי התם אמר רבי הלל מתני' אמרה בן השוקל משובח משלשתן פירוש מכלל דאיכא שלשה בר ממשקל ובתר הכי קאמר אמר ר' חנינא תיפתר בשלשתן ולית את שמע מינה כלום ואי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ולאבא אלעזר בן גמלא מצותה לעשות מאומד דקתני בתוספתא אף תרומת מעשר אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה. ויש לומר דרבנן מודו דמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד ולא חשיב מרבה במעשרות במתכוין לאומד יפה אלא במתכוין להרבות ומרבה במתכוין, וההיא דבכורות דמוקי לה ר' יוסי כאבא אלעזר בן גמלא ולא כרבנן שמא התם מרבה במתכוין) ובמחשבה, כך תרומת מעשר (אע"פ ששיעורה קצוב מן התורה מעשר מן המעשר) ניטלת באומד ובמחשבה (פירש רש"י נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש, ותרווייהו (תרומה גדולה ותכומת מעשר במחשבה) נפקי מ'נחשב', והאי דיליף תרומת מעשר מתרומה גדולה (בהיקש) לענין אומד הוא דיליף התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ביאור נוסף דמחשבה נמי יליף מהיקש לתרומה גדולה אף שהפסוק 'נחשב' נכתב בתרומת מעשר, ודרך הלימוד היא שתרומת מעשר אפשר לעשותה במחשבה כשם שעושים 'דגן מן הגורן' דהיינו תרומה גדולה ראשית דגן שישראל מפריש מגורנו, שהמקרא עצמו מקיש לתרומה גדולה לענין מחשבה. ונראה דלא פליגי רבנן עליה דאבא אלעזר בן גמלא אלא לענין מאומד אבל במחשבה לא פליגי שתרומת מעשר ניטלת במחשבה שהרי בפסוק של תרומת מעשר כתיב 'נחשב', ובקדושין (מא:) נמי פריך מה לתרומה שכן ניטלת במחשבה משמע דלכ"ע פריך והיינו תרומת מעשר דכתיב בה אתם גם אתם, ודלא כפי' רש"י דפי' בבכורות דמשום מחשבה מוקי ר' יוסי בר' יהודה כאבא אלעזר בן גמלא ואין פשט הסוגיא מתיישבת כפירוש דמה לנו להזכיר מחשבה בדברי ר' יוסי בר' יהודה. עוד כתבו התוס' 'במחשבה פי' רש"י שנותן עיניו בצד בזה לשם תרומה ואוכל מצד זה, ואע"פ שלא הפריש. משמע שרוצה לומר משום דכתיב 'נחשב' שרי לאכול בלא הפרשה ושרינן נמי בשתיקה ע"י שנותן עיניו בצד זה וכל זה נפקא מונחשב. וכן ודאי דבלא דיבור נמי הוי תרומה מדתנן במס' תרומות (א,ו) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה וקא חשיב אלם ומפרש בירושלמי טעמא משום ברכה, ובשבועות (כו:) נמי אמרינן גבי כל נדיב לב דהו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד לענין גמר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו ולא ילפינן מנייהו שבועה, ולענין לאכול בלא הפרשה אין

כדמוכח סיפא ומוקי לה לרישא כאבא אלעזר בן גמלא (שפסק להפריש תכומת מעשר צלומד) והתם מרבה במתכוין. ונראה דלית ליה כלל לאבא אלעזר בן גמלא מרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין, דבמעשר ראשון נמי שרי מאומד כדאמרינן בסוף בכורות יכול היה לו מאה טלאים ונטל עשרה או עשרה ונטל אחד יהיו מעושרים ת"ל עשירי ואין זה עשירי (לכך להוליל אחד אחד, והעשירי קודם) ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר. ומפרש התם דטעמא דר' יוסי בר' יהודה דסבר כאבא אלעזר בן גמלא, ומעשר בהמה קרייה רחמנא תרומה דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה, ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן כדאמר התם בריש פירקין מה מעשר דגן ניטל מאומד ובמחשבה... ובמעשר ראשון איירי דכתיב בסיפא דקרא נתתי ללוי לנחלה. וא"ת ואמאי איצטריך התם לאוקמי כאבא אלעזר לא הוה ליה למימר אלא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ניטל אחד מעשרה אף מעשר בהמה כן אפי' בלא העברת שבט. וי"ל דמשמע ליה דלרבי יוסי ברבי יהודה בנטל אחד מעשרה הוי מעשר אפי' אינם שוים כמו במכנים לדיר להתעשר דמסתמא אין דרכן להיות שוין הלכך צריך לאוקמי כאבא אלעזר בן גמלא, דאי לא דאבא אלעזר ה"א דבנטל אחד מ' בעינן שוין כמו במעשר דגן אע"ג דבמכנים לא בעינן שוין. וקשה כיון דשרי אפי' מעשר מאומד אמאי איצטריך במנחות לאוקמי בתרומת מעשר הא דאמר ר' אלעזר ברבי יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקצוע על תשעים שבכלכלה, לוקמה במעשר גופיה וי"ל דנהי דרבי יוסי ברבי יהודה סבר דאפילו מעשר ניטל מאומד דלמא אבא אלעזר לית ליה הך סברא, ועוד דניחא ליה לאוקמיה בתרומת מעשר משום דברישא קתני תורמין. עוד כתבו התוס' 'תרומה גדולה ניטלת באומד' מצוה לתרום מאומד דמתוך שירא לצמצם שלא יטול פחות נוטל בעין יפה כדתנן בפ' קמא דתרומות אין תורמין לא במדה לא במשקל ולא במנין וכן תרומת מעשר, ובתוספתא גרסינן מה תרומה גדולה אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה אף תרומת מעשר אינה ניטלת אלא באומד. וא"ת דבפ"ק דתרומות תנן המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן, בירושלמי מקשה לה בפ"ק דתרומות ומשני כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דתניא אלעזר בן גמלא אומר מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין תלמוד לומר ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורם ואי אתה תורם במדה במשקל במנין פירוש ההיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכולי עלמא מצותה מאומד וההיא דהמונה משובח בתרומת מעשר וכרבנן. והא דמיייתי ברייתא דאבא אלעזר בן גמלא לאשמועינן דפליגי בתרומת מעשר. וא"ת דבירושלמי אההיא דהמונה

לא.

מועלת, ואם הלום בב"ד ע"מ שיפריש על מעות אלו מחלקם אינו צריך ליטול רשות מן היורשין, העשיר העני אין מפרישין עליו אעפ"י שהלווהו בב"ד זוכה הלה במה שבירו מעשר (ז,ו). ד. בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו, שהרי אביו הפריש תרומתו ולפיכך צוהו שזה המעשר לפלוני הלוי, ואם אמר לו כך אמר לי אבא כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו. **השגת הראב"ד** 'בן ישראל שאמר ללוי...' מ"ש אין בו טעם והוא הפך הגמרא שלנו תרומות (ג,טו). **הכפ"מ תירין קושיית הראב"ד** וז"ל 'רבינו נראה שהוא גורם בדבר אשי ה"ק בן ישראל שאמר ללוי אמר לי אבא מעשר לך בידי אין חוששין לת"מ שבו כיון דלא קיץ תקוני תקניה בע"ה כור מעשר לך בידי חוששין לת"מ שבו כיון דקיץ לא תקניה בע"ה, וה"פ דבשלא הזכיר לו מדה משמע שכולו של לוי, אבל כשמזכיר לו מדה משמע שצריך הלוי לפרוש ממנו שלא הזכיר לו מדה אלא כדי שיפריש ממנו לפי חשבון, וגירסא נכונה היא יותר מגירסת הספרים דידן שמהפך רב אשי גירסת הברייתא רישא לסיפא וסיפא לרישא' ה. מצות תרומת מעשר שיפריש אותן בן לוי ממעשרו, שנאמר וכי תקחו מאת בני ישראל את המעשר, ויש לישראל להפריש אותה וליתנה לכהן, ויתן המעשר ללוי אחר שיפריש ממנו תרומתו שהיא מעשר מן המעשר תרומות (ג,יב). ו. תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד, אלא מדקדק בשיעורה ואפילו בזמן הזה, שהרי שיעורה מפורש בתורה תרומות (ג,י). וז"ל **הכפ"מ** ירושלמי בפ"ק דתרומות, וכסתם מתניתין דפ"ד דתרומות, ודלא כאבא אלעזר בן גמלא דס"פ כל הגמ.

משנה המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות (סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן באותן פירות שהקציתי לכך וכן עושה תמיד) מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין, אם אבדו (הלך לבדקן ומצאן שאבדו) הרי זה חושש (לאותן טבלים שתיקן בהבטחתן של אלו, ואם לא אכלן צריך להפריש מהם דשמא

קפידא לכ"ע אפילו בכל המעשרות דלא כתיב בהו ונחשב דשרי בכל מקום אע"פ שעתה אין מפריש כלום כדמוכה ההיא דהלוקח יין מבין הכותים לעיל (כה). דשרי לכ"ע או לאו משום ברירה או בקיעת הנוד ובמעשר שני שרינן כשאומר בצפוננו או בדרומנו. וא"ת כיון דשרי תרומה כשנותן עיניו בצד זה אמאי אין מגביהין תרומות בשבת, דהא תנן בשבת (קמא:) ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע בא' ומאה פריך בגמ' והא קמתקן ומשני דסבר כר"ש בן אלעזר דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה ולהכי לא חשיב מתקן בשבת כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה, והכא נמי אפשר במחשבה וי"ל דשאני מדומע שכבר הוא מתוקן אבל תחלת תיקונו של טבל לא שרינן משום דאפשר במחשבה, ואפי' דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכה בשבת (לד.) אע"ג דשרי ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר כדאמר' בחולין (ו:) גבי ר' מאיר שאכל עלה של ירק) וכשם שיש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה, כך יש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר.

פסק הרמב"ם א. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש על אותן המעות מחלקו מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מתו הכהן או הלוי או העשיר העני מעשר (ז,ה). **ב.** כיצד מפריש עליהן מפריש תרומה או מעשר ראשון או מעשר שני מפירותיו ומזכה בהן על ידי אחר לאותו כהן או הלוי או העני שהלווה, ואם היו רגילין ליטול ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להן אינו צריך לזכות על ידי אחר ואחר שמפריש מחשב כמה שוה זה שהפריש ומנכה מן המלוה עד שיפרע כל חובו ומוכר התרומה לכל כהן שירצה ואוכל המעשרות מעשר (ז,ו). **ג.** כשהוא מחשב מה שוים הפירות שהפריש יש לו לחשב כשער הזול ואינו חושש משום רבית, ואין השביעית משמטת חוב זה, ואם בא בעל הבית לחזור אינו חוזר, אבל אם רצו אלו שלקחו המעות לחזור חוזרין, נתייאשו מהן הבעלים אין מפרישין עליהן שאין מפרישין על האבוד, מת הכהן או הלוי או העני שהלווה אינו יכול להפריש עליהן מחלקן כדרך הזו עד שיטול רשות מן היורשין, והוא שיניח להן קרקע אפילו מלא מחט, אבל אם הניח כספים אין רשות היורש

לא. - לא:

יום אחד שלם מחזקין להו בחזקת קיימין בידוע, ומשם עד כאן ספק ויחזור ויתרום).

תנן אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת (משמע יום אחד הוא דקאי בחששא) בשלמא למ"ד מעת לעת של בדיקה שפיר, אלא למ"ד מעת לעת של הנחה, האי מעת לעת, עד מעת לעת מיבעי ליה? קשיא.

'דברי ר' אלעזר (פירש רש"י ר"א דמתניתין וברייתא ר"א בן שמעון) אמר ר' אלעזר (פירש רש"י ר"א דגמ' ר"א בן פדת) חלוקין עליו חביריו על רבי אלעזר (ואמרי דלעולם חיישינן הואיל ונמצאו אבודין, וכל פירות שתקנו ע"י אותן פירות צריך לחזור ולהפריש) דתנן מקוה (שהיה בחזקת שלם) שנמדד ונמצא חסר (לאחר זמן) (כל תרומות ו...) טהרות (שנשתמשו בהן בכלים ואנשים שטבלו מטומאתן באותו מקוה מעולם) שנעשו על גביו למפרע, בין (שהמקוה) ברשות היחיד (דקי"ל ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא) בין ברה"ר (דקי"ל ספיקו טהור, הכא טמא, דכי אמרינן ספק טומאה ברה"ר טהור היינו ספק נגע ספק לא נגע דאיכא למימר לא נגע, אבל זה שהיה טמא ודאי ואתה בא לטהרו בטבילת ספק אל תטהרנו מספק) טמאות. פשיטא דחלוקין (ור"א בן פדת מאי אשמעינן, הא מתני' בהדיא תנן טמאות?) מהו דתימא מאי למפרע, מעת לעת, קמ"ל.

'רבי יהודה אומר, בג' פרקים... תנא בקידום של מוצאי החג של תקופה [פירש רש"י אם כבר נכנסה תקופת תשרי, אבל אם משכה תקופת תמוז עד כאן לא. כ"ב התוס', והוסיפו וא"ת והא אי אפשר שתמשוך ע"כ, בדאמרינן בסנהדרין (יג.) דבעינן מקצת החג (סוכות) בתקופה חדשה (שתיכנס בתקופת תשרי) וי"ל דאמר התם (כך כוונת הגמ' צנסהדרין...) דעל תקופה (שמקצת חג סוכות יחול בתקופה חדשה) לבדה (שאינ טעמים אחרים וכגון שהתבואה והפירות הבשילו) אין מעברין].

תניא ר' יהודה אומר, בג' פרקים מוכרין את התבואה לפני הזרע (של התבואה החדשה) ובשעת

כשאמר הרי תרומתן בפירות שהקציתי כבר היו אבודין) מעת לעת וכתבו התוס' בנדה (ד:) דייק מאי טעמא שנתנו רבנן שיעור בנדה מעת לעת ותימא דהכא מ"ט (למה כלל לא שאלו מה הטעם) וי"ל דדוקא התם דייק משום דאשה מרגשת בעצמה ובדין הוא דדיה שעתה כשמאי, ואי בעו רבנן למיקנסה לקנסוה מפקידה לפקידה כהלל (התוס' רא"ש המשיך לזכר לכל הכא מילתא דפשיטא היא דסמכין לחזקה לזרע פירות בחזקתיהו והסתא הוא לאכלו וחכמים עבדו הרחקה מעת לעת והתכומה ומעשר שמפריש לר"ד לתקן פעם אחת כי שםא טבל הס') דברי ר' אלעזר. רבי יהודה אומר, בשלשה פרקים בודקין את היין (שהניחו להיות מפריש עליו צריך לבודקו שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין) בקידום של מוצאי החג (כשמנשבת רוח קדים (רוח מזרחית) במוצאי החג (סוכות)) ובתוצאת סמדר [כתום פרח (כתם ביאר המצודת ציין ישעיהו פרק יח פסוק ה ענין השלמה ר"ל שנסלם הפרח) וענביו נראין באשכול כסדרן] ובשעת כניסת מים בבוסר [פירש רש"י כשהן כפול הלבן נקראין בוסר וכשלחלוחית נכנסת וגדילה בתוכו שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת מים ל"א היו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותנין לתוכן מים ונעשין חומץ למיבול. כתבו התוס' נראה לר"י כלשון ראשון שפירש רש"י מדרגתן בשביעית (ד,ה) הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה (אינו נחשד שמפסיד פירות שביעית) הבאיש (התבשל על כלי שרואים מנחון את החלככים שצפנים שהקליפה נהייתה שקופה) כונס לתוך ביתו (כלי שלא יפסדו פירות שביעית)... ויש שאין נזהרין בו על מנע של גוי (במשקה היוצא מן הבוסר) לפי שאינו קרוי יין אלא מים ור"ת אומר שאין להקל לפי שאין אנו בקיאים עד מתי קרוי מים ולא יין וכתב ר"ת ששנה אחת לא נתבשלו היינות יפה והיו בוסר, וכי באותה שנה לא נהגו יין נסך].

(גמרא) מאי מעת לעת? ר' יוחנן אמר מעת לעת של בדיקה (כשבדקו מוצאן אבודין חושש שמא מאתמול בעת הזאת אבדו ואם עשאו מעשר תוך מעת לעת זה על פירות אחרים צריך להפריש עליהם מספק וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא סמכין אחזקה) רבי אלעזר בן אנטיגנוס אומר משום רבי אלעזר בר' ינאי [דף לא ע"ב] מעת לעת של הנחה (הרי זה חושש למפרע כל הימים עד מעת לעת של הנחה ראשונה

לא:

וּנְתַן הַשֶּׁמֶשׁ עַל־רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְּעַלָּף (הכתוב בא להעיד שנתחמם העולם ואתה אומר שסיפר הכתוב בכח גבורת סערותיה ולכך שינה בלשוננו **ביארי התוס'** אהאי קרא קאמר שלא בא לספר בכח גבורת סערות שהיתה עושה תלמים בים אלא להעיד שהשתיקה שאר כל הרוחות ונתחמם העולם, ומכל מקום אמת הוא שהוא רוח חזק מאד כדכתיב ברוח קדים עזה כל הלילה 'וברוח קדים תשבר אניות תרשיש' דלפעמים שולחה הקב"ה לעולם הקב"ה כשהיא עזה וקשה)?

אלא אמר רבה בשעה שמנשבת, משתקת כל הרוחות מפניה (כשהיא מנשבת בשעת החום היא חמה מאוד ומבטלת צינת כל הרוחות ולכך שינה הכתוב לקרותה חרישית) והיינו דכתיב **אֲשֶׁר־בְּנִדְיָךְ חֲמִים בְּהִשְׁקֵט אֶרֶץ מִדְבָּרָם** (כשצינת רוח דרומית שוקטת, ומי הוא המשקיטה רוח מזרחית משתיקתה שבשעה שמנשבת רוח מזרחית משתקת כל הרוחות) א"ר תחליפא בר רב חסדא א"ר חסדא אימתי בגדיך חמים, בשעה שהשקיט ארץ מדרום, שבשעה שמנשבת, משתקת כל הרוחות מפניה.

רב הונא ורב חסדא הוו יתבי, חליף ואזיל גניבא עלייהו, אמר חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא, א"ל אידך מקמי פלגאה (בעל מריבה) ניקום [שהיתה לו מריבה עם מר עוקבא שהיה אב"ד כדאמרינן (ו)] בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות והוא היה גניבא כדמפרש התם? אדהכי אתא איהו לגבייהו, אמר להו במאי עסקיתו, אמרו ליה ברוחות. אמר להו, הכי אמר רב חנן בר רבא אמר רב ד' רוחות מנשבות בכל יום, ורוח צפונית מנשבת עם כולן (נוחה היא לא חמה ולא צוננת וממתקת את שאר הרוחות) שאלמלא כן, אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת, ורוח דרומית קשה מכולן, ואלמלא בן נץ (מלאך העשוי כנץ) מעמידה (בכנפיו) מחרבת כל העולם כולו מפניה, שנאמר **הַמְבִינֶתָּה יֶאֱכָר** (לשון אברתו יגדיל כנף) **נָץ יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו לְחִימָן**.

הזרע נחששו התוס', תימה דכל זה הוא פרק א' דאין הפסק בין לפני הזרע לשעת הזרע וי"ל דבשעת הזרע הוא סוף הזרע שכבר זרעו כל מה שהיה להם ונתחמם להם (זרע, כדי להמשיך את הזריעה...) שלא היה להם כל הצורך] ובפרום הפסק. ובשלשה פרקים מוכרין את היין בפרום הפסק, ובפרום עצרת, ובפרום החג, ושמן מעצרת ואילך.

למאי הלכתא? אמר רבא, ואיתימא רב פפא לשותפין (**פירש רש"י** שאין הא' יכול למכור שלא מדעת חבירו חוץ לפרקים הללו אבל בפרקים הללו אין צריך לימלך ואם מכר ונתייקר השער לאחר זמן אין עליו כלום **אמנם התוס' הביאו בשם ר"ה ור"ת** שכוונת רב פפא כי הא דאמר בב"מ (קה.) הני בי תרי דעבוד עייסקא בהדי הדדי ורווח, וא"ל חד לחבריה תא ונפלוג, ואמר ליה אידך נרויח טפי דינא הוא דמעכב, והשתא עד זה הזמן יכולין לעכב ואז ימכרו ויחלוקו וכן לכל דבר יש זמן). מכאן ואילך מאי? אמר רבא כל יומא פירקיה (זמנו למכור) הוא. **פסק**

הרמב"ם המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואוכל ושותה עד שיעשו כל אותן הפירות שהניח מעשר ונותן ללוי, מצאן שאבדו ה"ז חושש לכל שהפריש ואינו מעשר ודאי מעשר (זו,ד). **ביאר הכס"מ** פסק בחכמים (חלוקים חזינו על ר' אליעזר ופירש"י חלוקים ואמרי לעולם חיישין הו"ל ונמלאו אכזרים וכל פירות שתקנו על ידי אותם פירות לריד לחזור ולהפריש) ופסק רבינו כמותם דרבים נינהו. **פסק הש"ע** אחד מהשותפין שבא לישן הפירות עד הזמן הידוע למכור אותם פירות, אין חבירו מעכב עליו. אבל משהגיע זמן המכר, יכול כל אחד מהם למכור, ואין חבירו יכול לעכב עליו (לשון הרמב"ם וכפי' ר"ח). ואם מכר בלא דעת חבירו, ונתייקר אחר כך, אין לחבירו עליו כלום... ואם אין זמן ידוע למכור אותם פירות, ורוצה אחד מהם לישנם, חבירו מעכב עליו הו"מ (קעו,יד).

וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא הַשֶּׁמֶשׁ נִלְמָן אֱלֹהִים רִיחַ קָדִים (וזה מזהמת) **חרישית**, מאי חרישית, אמר רב יהודה בשעה שמנשבת, עושה תלמים תלמים בים (כתלם של מענית המחרישה דהיינו חרישית לשון חרישה לפי שחזקה היא). א"ל רבה אי הכי (בתמיה) היינו דכתיב

לא: - לב.

שבמע'י אשה, הוא ישסה אוצר כל כלי חמדה
זו מרגלית שבים.

אמר רבא עדי סוראה הוא (הדבר הזה מבני
סורא הוא...) דדייקי קראי. מאי כי הוא בין
אחים יפריא? אמר רבא אפילו [דף לב ע"א]
שופתא (בית יד) בקופינא (חור שבראש...) **דמרא**
(לעז"י נס"י מוס) רפיא (ועל שם שדחוק
בין שני צדי החור קרי ליה בין אחים
שמדובקין). **רב יוסף** אמר אפילו סיכתא
בדפנא (יתד שבדופן) רפיא (שמתייבש
מחמת החום ורפה). **רב אחא בר יעקב** אמר
אפילו קניא בכופתא (קנה הארוג בכפיפה)
רפיא (כמו יפריא).

פרק השולח

משנה השולח גט לאשתו, והגיע (והשיג)
בשליח או ששלח אחריו שליח, ואמר לו גט
שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל, קידם אצל
אשתו או ששלח אצל שליח, ואמר לה גט
ששלחתי לך בטל הוא (ביארו התוס' דלרבי
דאמר 'בטלו מבטל' נקט הגיע בשליח אורחא דמלתא
דאז מותר לבטלו ורגיל הוא לבטלו, אבל בפני ב"ד
שלא בפני השליח אסור לבטלו מדרבנן משום תקנת
ר"ג. ועוד נקט הגיע בשליח דהשתא אין צריך בית דין,
אי נמי היא גופה אתא לאשמועינן דלא אמרינן
לצעורה קא מיכוין כדאמרינן בגמרא, ולא לומר דדוקא
בכי האי גוונא בטל) הרי זה בטל, אם משהגיע
גט לידה, שוב אינו יכול לבטלו. בראשונה
(לא היה מבטלו בפני השליח ולא בפני
האשה אלא במקום שהיה עומד היה מבטלו
בפני שלשה) היה עושה ב"ד ממקום אחר
ומבטלו, התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהו
עושין כן, מפני תיקון העולם (שהשליח שאינו
יודע בדבר מוליכו לה והיא ניסת בו).

גמרא הגיעו (הוי משמע שרדף אחריו
והשיגו) לא קתני, אלא הגיע ואפי' ממילא
(שנשתתה שליח בדרך והיה לו לזה דרך
לשם וראהו ואפ"ה בטל) ולא אמרינן (אין
בדעתו לבטלו, אלא) לצעורה (בעלמא חדש
או חדשים) הוא דקא מיכוין (שאם היה

רבא ורב נחמן בר יצחק הוו יתבי, הוה חליף
ואזיל רב נחמן בר יעקב דיתיב בגוהרקא
(עגלה עשויה כשידה ומנהיגים בה שרים)
דדהבא ופרים עליה סרבלא דכרתי (צבע
תכלת דומה לכרתי) רבא אזל לגביה, רב
נחמן בר יצחק לא אזל לגביה, אמר דלמא
מאינשי דבי ריש גלותא נינהו, רבא צריך
להו, אנא לא צריכנא להו [פירש רש"י דרב נחמן
חתניה דנשיאה הוה בחולין (קכד). התוס' הביאו את
פירוש וכתבו דלפירושו רב נחמן סתם שבגמ' הוא רב
נחמן בר יצחק, דבהעור והרוטב משמע דסתם רב
נחמן הוא חתניה דבי ריש גלותא ואין נראה
דבעירובין (מג:)] אמרינן יתיב רב נחמן בר יצחק
אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן, וכן (שם
יח:)] גבי מנוח עם הארץ היה משמע דרב נחמן סתם
לאו היינו רב נחמן בר יצחק, וכן לקמן (לט:)] גבי
אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרבה בר שילת דהוה קאי
אפיתחא דבי תפלה וכן בכמה דוכתי. אלא רב נחמן
סתם הוא רב נחמן בר יעקב דהא רב נחמן סתם הוא
חברו של רב ששת, ובירושלמי מוכח בדוכתי טובא
דרב נחמן בר יעקב הוא חברו של רב ששת, וגם
בש"ס שלנו אינו מזכיר בשום מקום רב נחמן בר יעקב
אלא כשמזכיר אצלו רב נחמן אחר רב נחמן בר יצחק
או רב נחמן בר רב חסדא, והא דקאמר הכא רב נחמן
בר יצחק לא צריכנא להו עשיר היה ולא היה צריך
להם. כדחזא דרב נחמן בר יעקב הוה אזיל
לגביה, גלי (רב נחמן בר יעקב) לדרעיה
(שהיתה רוח מזרחית מנשבת והוחם לו)
אמר שדיא נשיב [פירש רש"י השידה מנשבת
אמנם התוס' ביארו דארוח מזרחית קאמר כדמוכח
סוגיא ולא ששמה שדיא אלא לפי שהיתה קשה קראה
כך, אמנם הערוך בערך אסתנא ביאר ד'שדיא' רוח
דרומית היא וזהו לשונו לד' רוחות יש להן שמות רוח
מזרחית שותא רוח מערבית אוריא רוח צפונית
אסתנא רוח דרומית שדיא (התוס' לא"ש צ"ל ש"ס
צערוך טעות סופר אללא רוח מזרחית נקלאת קליא וכו'
לרומית שותא)] **אמר רבא הכי אמר רב אשה**
מפלת בו ושמאלא אמר אפי' מרגלית שבים
מרקבת בו ר' יוחנן אמר אפי' שכבת זרע
(תוך שלשה ימים) שבמע'י אשה מסרחת בו.
אמר רב נחמן בר יצחק, ושלשתן מקרא אחד
דרשו. יבוש מקורו זו מקורה של אשה (עובר
שבמעיה) ויחרב מעיינו זה שכבת זרע

דעתו לא לשליח ולא לאשה ולא לב"ד והווי' להו' דברים שבלב דאינן דברים אע"פ שנאמן לומר כך היה בלבי, ואע"ג דבעלמא גבי ההוא דזבין אדעתא למיסק לארץ ישראל (קדושין מט:): בדין הוא דלא הוו דברים כיון שלא חשש לפרש רוצה הוא שיתקיים הדבר בכל ענין אבל כאן עושה כל מה שיכול לעשות, מ"מ עשאו'ם כדברים שבלב.

דמדאורייתא לא הוי גט (כיון שפעל לזטל הגט לא חשיב דברים שבלב) ומדרבנן הוה גט, דכיון שקצת דומה לדברים שבלב (שהרי למעשה לא פירש צפה שמזטל הגט) לא חשיבא עקירת דבר מן התורה, ועדיפא מינה אמרינן בבבלי שלא בב"ד בלא ידיעת שליח ואשה דמשמע פשט הלכה דלא הוי בטול. וצ"ע (אם אפשר ללמוד מציטוט ס"ל ד"ז) כי שמא בטול שלא בב"ד אינו מועיל להקל אבל יועיל להחמיר (כגון שהא' כהן ואסור בגרוסה) ועוד נראה לר"י כי דברים שבלב אינן דברים אפי' היכא דקי"ל שנאנס מלפרשם כמו שרוצה להוכיח בקדושין (ג). דדברים שבלב אינן דברים וכופין אותו עד שיאמר רוצה אני דגט ודכפרה. ולא מהני דברים שבלב להיות דברים אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת דעתו מעצמנו.

ת"ר בטל הוא (משמע בטל יהא) אי איפשי בו דבריו קיימין (משמעות לשונות אלו היא על ההוה, שרואה לזטל עתה את הגט מכאן ולהבא. לפיכך מועילים דבריו, והרי הגט זטל). פסול הוא אינו גט (לא משמע דאיהו מבטל ליה אלא מוציא עליו שם פסול, והא' ליכא) לא אמר כלום.

למימרא, ד'בטל' לישנא דלכטיל (מכאן ולהבא) משמע, והאמר רבה בר איבו אמר רב ששת (כתבו התוס') ול"ג רבה בר אבוח א"ר ששת, דרבה בר אבוח היה רבו של רב נחמן ורב נחמן חבירו של רב ששת) ואמרי לה אמר רבה בר אבוח מקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו מתנה זו מבוטלת, תיבטל, אי איפשי בה, לא אמר כלום (וזכה בה על כרחו ואם יש לו בעל חוב גובה אותה בשבילו לפי שכל הלשונות הללו לשון עתיד הן והואיל וקבלה אינו יכול לחזור בו. בטלה היא [משמע בטלה היתה מקודם שקיבלתי, הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והרי אומר שלא זכה בה וחוזרת לנותן, והכי נמי תניא לקמן (מ:): כתבתי ונתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא כתב ונתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים, והאי נמי דאמר בטלה היתה

בדעתו לבטלו היה רודף אחריו לבטולי כתבו התוס', וא"ת פשיטא שהוא בטל היאך היה לנו לומר שאינו בטל והוא עומד וצווה וי"ל דהוה אמינא כיון שאינו מביא עדים על כך א"כ אינו רוצה לבטלו א"נ הוה חיישינן להחמיר (שאם הוא כהן נאסר אותה עליו, ללא הוה ציטול) משום דלמא לצעורה קא מיכוין, קמ"ל דלא חיישינן).

'או ששלח אחריו שליח' ל"ל? מהו דתימא, לא אלימא שליחותיה דבתרא משליחותיה דקמא (דאמרינן ליה לא עדיפת מיניה) דלכטיליה, קמ"ל.

'קדם הוא אצל אשתו' למה לי? מהו דתימא, כי לא אמרינן לצעורה קא מיכוין ה"מ לשליח, אבל לדידה ודאי לצעורה קא מיכוין, קמ"ל.

'או ששלח אצל שליח' למה לי? מהו דתימא, איהו הוא דלא טרח אדעתא לצעורה וכי בטליה הוא בעצמו בטל וליכא למימר לצעורה מיכוין דלא הוה מטרע נפשיה משום לצערה כתבו התוס' משמע דקידם אצל אשתו לא הוי ממילא אלא בטירחא ותימא דאמאי לא נקט רבותא טפי נזדמן אצל אשתו ממילא או שלוחו דלא אמרינן לצעורה קא מיכוין, דתמוה לומר שאז אין מועיל ביטול כיון שכונתו לצערה (הר"ן צ"ח לא נקטה הגמ' כן, כיון דאינו מלוי שיפגוש את אשתו קודם שיגיע אליה הסליח) אבל שליח (כי שלח שליח לבטל) דלא איכפת ליה (משום טירחא דשליח) כי טרח ודאי לצעורה קא מיכוין, קמ"ל.

'אם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו' פשיטא! לא צריכא, דמהדר עליה מעיקרא לבטולי, מהו דתימא, איגלאי מלתא למפרע דבטולי בטליה, קמ"ל וכתבו התוס' ורבא דאמר לקמן (לד.) דגלוי דעתא בגיטא מלתא היא, היינו שנודע קודם שהגיע גט לידה, אבל אם לא נודע אותו גילוי דעתא עד אחר שהגיע לידה לאו כלום הוא כגון דהוה רהיט בתר שליח לבטוליה וסבר שליח דהא דרהיט בתריה דבעי למימר אשור הב לה כדאמר לקמן, וכי מבטל ליה אחר שבא לידה לפי שסבור שעדיין הוא ביד השליח ולא בא לידה אגלאי מילתא למפרע דלכטולי הוה רהיט קמ"ל מתני' דלאו כלום הוא וטעמא משום דבאותה שעה שהוא רץ לא נודע

לב. - לב:

הפקר אבל בההיא דרב ששת דמודה שלא זכה בה מעולם הוי דמרה, דכי יהיב אינש אדעתא דמקבלי לה מיניה, ואי לא, לא הוה מתנה דהכי משני התם אקושיא אחריתי, ומיהו השתא משני שפיר בלאו הכי. **ובתר הכי** פריך מאומר לחברו דין ודברים אין לי על שדה זו וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום (הצנת הגמ') שלשון 'ידי מסולקות הימנה' כלשון 'אי אפשי' ופנינו ללא אמר כלום וקשה על ריש לקיש שסובר שדבריו קיימים ולכאן קשה על פירוש רש"י, שלדברי רש"י אין זה קושיא שהרי יש לחלק בין מטלטלים שכוונתו להפקירם ובזה ס"ל לריש לקיש שדבריו קיימים, לבין שדה שאין כוונתו להפקירה, אלא כוונתו לסרב לקבלה במתנה **ויש לומר** דפריך שפיר משדה אמטלטלין, דבשדה שהיא שלו איירי בדפי' רש"י האומר לחברו שהוא שותף עמו דלא שייך למימר דעתו שלא תהא המתנה קיימת כמו בההיא דרב ששת, ואי לשון אי אפשי הוי הפקר במטלטלים א"כ ידי מסולקת הימנה בשדה שלו הוי נמי הפקר שאי אפשר לומר שרוצה לומר בענין אחר, ואמאי לא אמר כלום?

אמר אביו בטל **[דף לב ע"ב]** שתי לשונות משמע (וכיון דהכי הוא סתמא דמילתא כי טעין איניש מילתא דמהניא במילתיה קא טעין) משמע דבטל ומשמע דליבטיל, גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר, גבי מתנה לישנא דמהני בה קאמר.

אמר אביו, נקטינן שליה מתנה הרי הוא כשליו הגט (ואם ביטלה הנותן קודם שתגיע ליד המקבל הרי היא בטלה) נפקא מינה, להולך לאו כזכי דמי **[ואע"ג]** דמתנה זכות הוא מצי למיהדר דהולך לאו כזכי דמי **בתבוי התוס'** בגט לא שייך לומר הולך לאו כזכי, דאפילו זכי נמי לא מהני (כיון דחוב הוא לה, לא חזין לאדם אלא צפניו) ולא נקטיה אלא לסימנא בעלמא לומר כי היכי דלא מהניא הולך בגט לא מהני נמי במתנה].

רבינא אשכחיה לרב נחמן בר יצחק דתלי (נשען) וקאי בעיברא דדשא וקא מיבעיא ליה בטל, מהו (אם אמר בטל ולא אמר הוא מהו, לשעבר משמע ואין בדבריו כלום כיון דלא אמר הוא או דילמא בלא הוא נמי ב' לשונות משמע ולישנא דאהני ביה קאמר)? תיקו.

אמר רב ששת, ואמרי לה במתניתא תנא גט זה לא יועיל לא יתיר, לא יעזיב, לא ישלח,

מקודם לכן נאמן] אינה מתנה דבריו קיימים. אלמא בטל מעיקרא משמע הקשו התוס', תימה בדבריות (כד.) גרסי' איפכא 'מבטלת היא תיבטל אי אפשי בה דבריו קיימים, בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום' ואי אפשר למיגרם התם כדחכא, דהתם פריך מינה אדריש לקיש דאמר הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה. וקשה מדברי רב ששת דקאמר דאי אפשי בה דבריו קיימים מאי לאו דבריו קיימים והדרה למרה. ומיהו לספרים דגרסי התם והכא 'אי אפשי בה בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימים' אתי שפיר, והא דלא מקשה מאי אפשי בה כמו שמקשה אבטלה, משום שפשוט לו דהאי דדבריו קיימים באי אפשי בה היינו משום דהוי לשון הפקר כדמתרין בכריתות לריש לקיש, ומיהו גירסא זו אינה ברוב ספרים. ור"י אומר שיש לשנות את הגירסא כאן ולהשוות אותה לגירסא שבכריתות 'בטילה היא, אינה מתנה, לא אמר כלום' ודייק ד'בטל' מעיקרא משמע מדקתני 'בטלה היא אינה מתנה' לא אמר כלום, דאי ליבטל משמע (לשון עתיד) להבא א"כ היו דבריו קיימים והוי הפקר וכל המחזיק בה זכה, אבל השתא דמעיקרא משמע הרי הוא כאומר על כל מתנות שאדם נותן לחברו וזוכה בהן שאינן מתנות דכאן נמי זוכה בהן ולכך לא אמר כלום, והאי דקאמר (בתיכונן) 'שתי לשונות משמע ולישנא דמהני בה קאמר' לאו דמהני דבריו במתנות קאמר, אלא דמהני היינו לשון הטוב לו, דטוב לו שיתבטל הגט וטוב לו שלא יתבטל המתנה. והא דמשמע בב"מ (עו:) דחשיב עילוי לבעל מה שממחר הגט לחול דאמרינן בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמה שאמרה ואמר רב נחמן כיון שהגיע גט לידו מוגרשת אלמא אעילויה ידיה סמוך (ואינו כמזכור צסוגייתו שעיפות לבעל שיתבטל הגט) **אולם זה אינו קשה** דהתם ודאי שרוצה לגרשה חשוב ליה עילויה (שתתגרש כמה שיתגר מהר) אבל כאן שמגלה דעתו שחפץ בביטולו היינו עילויה ידיה (שיתבטל הגט). **ורש"י פי'** בכריתות (כד.) דמשנים הגירסא המופיעה בכריתות ומשווים אותה לגירסא שמופיעה כאן, ולא פריך מ'אי אפשי' דלא אמר כלום, דכי אמר ר"ל במתנת מטלטלין דכיון דאתו לידיה הוי 'אי אפשי' לשון הפקר ומפקירם, אבל זה לא הפקיר את השדה אלא אומר אני חפץ שתהא המתנה קיימת. אלא קושיית הגמ' מסיפא דקתני 'בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימים' דלשעבר משמע ומודה שלא קיבלה לשם מתנה והודאת בעל דין כמאה עדים דמי, וקשה על ריש לקיש דס"ל דלשון 'אי אפשי' ביאורה דהוי הפקר ואינה חוזרת לנותן ומתרת הגמ' שגם בסיפא 'בטלה היא, אינה מתנה' אין הביאור שהוזרת המתנה לנותן, אלא הפקר היא. והוא הדין דהוה מצי לתרוצי דההיא דריש לקיש כיון שכבר זכה הוי

לכ:

קודם שיהו חלין, ה"נ ליבטיל גיטא? הכי השתא, התם דיבור ודיבור הוא (מתחילה היתה מתקדשת על ידי הדיבור שנתרצתה בקדושין) אתי דיבור (של חזרה) ומבטל דיבור (ומיהו המעות לא בטלו שאם חזר וקדשה בהן מדעתה מקודשת כתבו התוס' מתוך הלשון משמע דאפי' ביטלו בפירוש לגט אינו מבטל מדקאמר התם דיבור ודיבור הוא משמע דהכא לאו דיבור ודיבור הוא אלא דיבור ומעשה, וגם מדקאמר גט גופיה מי קא בטיל משמע דאין לו כח לבטל. אבל בקידושין בדף (נט). איתא 'נחי דבטליה מתורת שליחות מתורת גט לא בטליה' משמע דאם ביטלו בפירוש מודה רב נחמן דבטל. וכן צריך לומר דגט לא חשיב מעשה כל זמן שלא הגיע ליד האשה, דאי לאו הכי תקשי לרב ששת כדפירשנו לעיל. ומדקאמר לעיל (יח). גבי נכתב ביום ונחתם בלילה דלא הכשיר ר"ש מיכן עד עשרה ימים דחיישינן שמא פייס פ' שמא ביטל את הגט כדפי' ר"ת אין ראייה כדפרי' בפ"ב, ועוד דשמא התם לא נחתם לא חשיב גמר מעשה) והכא נחי דבטליה לשליחותא דשליח (האי דאמר בטל הוא לשליח הוא דבטליה שלא יהא שלוחו לגרשה בגט זה דאתי דיבור ומבטל דיבור) גיטא גופיה מי קא בטיל (גט שהוא בעין אינו נפסל).

בראשונה היה עושה' איתמר בפני כמה הוא מבטלו (קודם תקנת רבן גמליאל) רב נחמן אמר בפני ב' (דבשלמא גבי דינא דמומנא בעינן שלשה אבל הכא אודועי בעלמא הוא ובתרי סגי) רב ששת אמר בפני ג'. רב ששת אמר בפני ג', ב"ד קתני, ורב נחמן אמר בפני ב', לכי תרי נמי ב"ד קרי לחו וכתבו התוס' אין לומר דרב נחמן לטעמיה דאמר בסנהדרין (ה): משמיה דשמואל שנים שדנו דיניהם דין, דהא רבא לית ליה התם (ג). דשמואל, ועל כרחך רבא אית ליה הכא כרב נחמן דאמר בפני שנים, דהא פליגי ר' יוחנן ור"ל בסמוך בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת ורבא פסיק ביבמות (לו). בבבלי הש"ס כר' יוחנן לגבי דר"ל לבר מתלת, ור' יוחנן קאי כרב נחמן. ועוד אמר בירושלמי דסנהדרין רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו שנים שדנו אין דיניהם דין, וביבמות (מו): נמי א"ר יוחנן גר צריך שלשה משפט כתיב ביה. וע"כ צריך לומר אע"ג דתרי אין דיניהם דין כיון דפרוזבול סגי בתרי קרי לחו בית דין. וא"ת בסנהדרין (ל). דפריך גבי אודיתא דילמא ב"ד חצוף כדשמואל דאמר

ולא יגרש, יהא חרם, יהא כחרם דבריו קיימין. אינו מועיל (משמע דהוא אינו מבטלו אלא מעיד בו שהוא פסול והא לא חזינן ביה פסול ויתקיים בחותמיו) אינו מתיר, אינו מעזיב, אינו משלח, אינו מגרש, חרם הוא, כחרם הוא לא אמר כלום (דכל לשונות הללו לשעבר הוא).

איבעיא להו הרי הרי הוא חרם, מהו (להבא משמע או לשעבר משמע)? א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא, ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מאי שנא מהרי הוא הקדש נדקי"ל דהוי הקדש בכמה דוכתי דתנן בנדרים (מה). אם שלי הן הרי הן מוקדשים לשמים הקשו התוס', בגמ' כאן משמע שלשון המועיל בהקדש מועיל גם לבטל הגט, ותימא דבנדרים (לד): משמע דכבר זה הקדש מועיל, ואם יאמר את אותו לשון לבטל הגט 'גט זה חרם' ודאי לא אמר כלום, שהרי מבואר בסוגיותנו שאם אמר 'גט זה חרם הוא' לא אמר כלום, ו'גט זה חרם' גרע מ'גט זה חרם הוא' שהרי 'בטל הוא' דבריו קיימין, וכי אמר 'גט זה בטל' ולא אמר הוא, מיבעיא לן ועמד בתיקון הרי הוא הפקר (בהפקר נמי תנן בה הרי הוא מופקר לכל מי שאחפוץ אלמא להבא משמע).

חוזר ומגרש בו (אם נמלך הבעל לחזור ולגרש בגט שביטלו) או אינו חוזר ומגרש בו (מי אמרינן בטל גיטא והוה ליה כחספא או דילמא שליחותא דשליח הוא דבטיל ליה עד דהדר ומשוי ליה שליח, אבל גיטא לא בטיל הקשו התוס', תימא והא ריש לקיש ור' יוחנן דפליגי בקידושין (נט). משמע דמודו דלא אתי דיבור ומבטל מעשה כמו שמוכיח שם ממתני' דכל הכלים יורדים לידי זוממא במחשבתה... וכתיבת גט לשמה הוי מעשה, דאם כתב אדם ס"ת לשמה אינו יכול לחזור ולבטל וי"ל דכל זמן שלא הגיע ליד האשה לא חשיב גמר מעשה?) רב נחמן אמר חוזר ומגרש בו, ורב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו. והלכתא כוותיה דרב נחמן.

איני, והא קי"ל הלכתא כוותיה דר' יוחנן, דאמר חוזרת (בקדושין אמר לאשה התקדשי לי במעות הללו לאחר שלשים וחזרה בה בתוך שלשים בטלו הקדושין הואיל ובטלתן

לב: - לז.

והוא הדין אי חתמי דיינין? הא קמ"ל דלא שניא כתוב בלשון דיינים (כגון בי דינא הוינא ואתא פלוני ואמר לנא מוסרני לכם פלוני ופלוני...) וחתמי עדים (בלשון עדות כגון איש פלוני עד) ולא שניא כתוב בלשון עדים (כגון דוכרן סהדותא דהוה באנפנא...) וחתמי דיינים (למטה אני פלוני דין אמנם התוס' ביאר בשונה מרש"י 'לשון דיינים וחתמי עדים' כמו שכתוב בפרוזבול כי דינא הוינא אנא פלוני בר פלוני ונזכרין שם הדיינים בתוך התורף ולמטה חותמים עדים להעיד על הפרוזבול שהוא אמת וקמ"ל דחשיב פרוזבול אע"פ שלא חתמו בו הדיינים עצמם, 'לשון עדים וחתמי דיינים' שאין דיינין נזכרים בתוך התורף של פרוזבול דכתיב ביה הכי כי דינא הוינא ואתא פלוני ואמר לנא מוסרני לכם כל חוב שיש לי ביד פלוני ופלוני ופלוני עדים, וחתומים למטה הדיינים).

'מפני תיקון העולם' מאי מפני תיקון העולם? ר' יוחנן אמר מפני תקנת ממזרים (כלומר שלא יהו ממזרים בישראל) ריש לקיש אמר מפני תקנת עגונות.

ר' יוחנן אמר מפני תקנת ממזרים, סבר לה כרב נחמן, דאמר בפני שנים (היה מבטלו קודם תקנה) ובי תרי לית להו קלא (ולא ידעה דבטליה ואזלה ומינסבא כתבו התוס' וא"ת ולתקנו שיבטל בפני ג' וי"ל מפני תקנת עגונות) והיא לא שמעה ולא ידעה ואזלה ומינסבא, ואיכא ממזרים.

וריש לקיש אמר מפני תקנת עגונות (ש"ס יהא יכול הצעל לצטל את הגט במקומו, ולא יוכל להטריח את עצמו עד מקום השליח או האשה, יהיה נוטה ציתר קלות לצטלו, ועל ידי כן יתרבו עגונות ציטראל) סבר לה כרב ששת, דאמר בפני ג', ובי תלתא אית להו קלא [כתבו התוס', ואע"ג דמלוה על פה לא גבי ממשעבדי אפילו הלווהו בפני כמה עדים (ג' עדים) היינו משום דמאן דיוזף בצנעא יוזף כדאמרינן בב"ב (מב.) ואין רגילות להודות לבני אדם אלא כופר לכל השואלים ממנו. והא דאמר הכא דבי תרי לית להו קלא וגבי מוכר שדהו בעדים (ג' עדים) אמרינן בב"ב (מא:) דגובה מנכסים משועבדים, הכא בעינן גילוי מילתא טפי (משום ממזרות)] ושמעה וידעה ולא מינסבא, ותקנת עגונות הוא דאיכא [דאצרכיניה לילך אחריו או לשלוח שליח והוא לא יטרח בכל

שנים שדנו... בלאו שמואל נמי איכא למיפרך דהא ר' יוחנן ורבא לית להו דשמואל וקא סברי דלתרי בית דין קרי להו, וכי האי גוונא נמי פריך גבי קיום שטרות בכתובות (כב.) וי"ל דהתם כיון דבעינן שלשה באודיתא וקיום שטרות אין שייך לגבי ההוא מילתא לקרות לתרי ב"ד, מש"ה קאמר דלמא לא בעי התם ג' כדשמואל. וא"ת ומאי נפקא מינה השתא בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת בפני כמה מבטלו הא תיקן רבן גמליאל שלא יהו עושין כן. ואומר ר"י דנ"מ לרבי דאמר לקמן אם ביטלו מבוטל, ופסק לקמן רב נחמן כוותיה, ומודה רבי דאם ביטלו בפני ב' לרב ששת או בפני אחד אפי' לרב נחמן דאינו מבוטל, דאפילו קודם תקנת רבן גמליאל לא היה מבוטל, דדוקא בפני ג' לרב ששת מבוטל דליכא למיחש לממזרות אבל בפני שנים דאיכא למיחש לממזרות לא, ולרב נחמן אע"ג דבפני שנים איכא למיחש לממזרות כדאמרינן בסמוך ואפ"ה הוי מבוטל, מ"מ בפחות משנים דאיכא למיחש טפי אינו מבוטל ובהא אפילו רבי מודה דאמרינן מה כח ב"ד יפה. עוד כתבו, וא"ת דביבמות (כה:) גבי מייאנה או חליצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ודייק טעמא דב"ד הוא הא בי תרי לא. וקשה, והא אמר הכא דלתרי נמי ב"ד קרי להו ואיר"י דהתם דייק מדלא קאמר מפני שהם שנים אלא תלי טעמא בב"ד ש"מ דלא סגי התם בתרי א"נ מייאון דומיא דחליצה, וב"ד דחליצה היינו ג', ולא אתי כמאן דמכשיר חליצה ביחיד, דחד לא מקרי ב"ד, ואיכא נמי רננה).

אמר רב נחמן מנא אמינא לה (שמצטלו צפני צ') דתנן מוסרני לפניכם [לקמן (לו.) הוא בפרקין גבי פרוזבול שהוא מוסר שטרותיו לב"ד דאיהו לא תבע ליה לב"ח אלא הב"ד והן יורדין לנכסיו ולא קרינא ביה לא יגוש] דף לג ע"א פלוני ופלוני (תרי משמע וקרי להו דיינים) הדיינין שבמקום פלוני. ורב ששת, אטו תנא כי רוכלא (מוכר צרורות של בשמים) ליחשיב וליזיל.

אמר רב נחמן מנא אמינא לה, דתנן הדיינים חותמין למטה [גבי פרוזבול תנן לה במסכת שביעית (יד.)] או העדים. מאי לאו דיינים דומיא דעדים, מה עדים שנים, אף דיינים נמי שנים. ורב ששת, מידי איריא, הא כדאיתא, והא כדאיתא.

ל"ל למיתנא דיינים, ל"ל למיתנא עדים (פשיטא דסגי בהני או בהני וליתני עדים

אמר ליה רבינא לרב אשי תינה דקדיש בכספא (איכא למימר אפקעינהו לקידושין בגט דדבריהן ואמרו ליהוי מעות למפרע מתנה וממילא פקעו שהרי כשקידש ע"מ כן קידש) קדיש בביאה [דקיימא לן בקידושין (ד) מכי יקח איש אשה ובעלה דאשה מתקדשת נמי בביאה] מאי איכא למימר (אפקעתא איכא למימר בהא ביאה)?

שוויה רבנן (להחיא ביאה למפרע ע"י גט זה) לבעילתו בעילת זנות (דאפקעו שם קידושין מינה, ויש בהן כח לכך שהרי כשקידש על מנהג חוק דתם קידש. **כך אני מפרש בכל מקום מלבי.** ומרבתי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, דקדושי כסף דרבנן דלא כתיב בהדיא אלא גמרינן קיחה קיחה משדה עפרון, והיינו דקפריך תינה דקדיש בכספא קדיש בביאה דכתיב בהדיא 'כי יקח איש אשה ובעלה' מאי איכא למימר היאך יכלו לעקור דבר מן התורה ומשני שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות של כל מקדש בביאה כדאמר התם (קידושין יב:) רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה משום פריצותא ותשובות קשות יש בדבר חדא דגו"ש גופה תורה היא שהרי לא למדו לנסקלין אלא בגזירה שוה, ונותר שהוא בכרת מגזירה שוה למדנו, ונערה המאורסה נהרגת בקדושי כסף, ואי דרבנן מי מיקטלא ועוד דקמשני שוויה רבנן לבעילתו בעילתו זנות היכי מצי לשווייה בעילת זנות הא דאורייתא היא וכי אמרן רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה קידושין מיהא לא בטלי. **אלא** הא והא דאורייתא והא דאית ברבנן כח לבטל מפני שבשעת קידושין תלה בדעתם לקדש כדת שהנהיגו חכמים בישראל).

ת"ר אמר לעשרה, כתבו גט לאשתי [וקיימא לן (ס:) כל כמה דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמין] יכול לבטל זה שלא בפני זה (מותר לבטל ולומר לשנים מהם אל תכתבוהו ואין זה לעקור תקנת ר"ג) דברי רבי, רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה (שאף זו מן התקנה, ואם בטלו אינו מבוטל דאם כן מה כח בית דין יפה).

במאי קמיפלגי, בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ואפי' נשתיירו שנים שעדותן עדות, וזה לא בטל בפניהם, בטלו אף הן) קמיפלגי, רבי סבר עדות שבטלה מקצתה

אלה בשביל לעגנה כתבו התוס' אע"ג דבדין לא מינסבא, חשיב עגון דהכי נמי אמרינן לעיל (כו:) 'זבדין הוא אפי' טופס לא לכתוב אלא זימנין דבעי למיזל למדינת הים ולא משכח ספרא שביק לה ואזיל ומיעגנה ויתבה'.

ת"ר בטלו (לאחר תקנת ר"ג בפני ב"ד) מבוטל (דאע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחותא) דברי רבי, רשב"ג אומר אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו (אם היה בו שום תנאי) שא"כ, מה כח ב"ד יפה (של תקנת ר"ג יפה אם דבריהן בטלים ע"י זה).

(קושיא על רשב"ג) ומי איכא מידי דמדאורייתא בטל גיטא [שהרי לא בא לידה (כ"ל כל לילה 'גט' שצנעס אינו כלום, שהרי זה ציטלו) וזה ביטל את השליח מהיות שלוהו לגירושין] ומשום מה כח ב"ד יפה שרינן אשת איש לעלמא? אין, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש (להיות קדושין חלין כדת משה וישראל שהנהיגו חכמי ישראל, והרי הם אמרו שיפקיעו כל קדושין שבישראל על ידי גט כזה הילכך פקעי שעל מנת כן קידשה כתבו התוס' ולכך אומר בשעת קידושין כדת משה וישראל) ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה (הביאו התוס', הקשה ה"ר שמואל אם כן יחפה על בת אחותו וכשיבואו עדים שזינתה ישלח לה גט ויבטל שלא בפני שליח ופקעי קידושין ונמצא שהיא פנויה. ואומר ר"י דלא קשה, דאין לחוש אלא כשמחפה עליה שלא כדיון (כ"ל שצאמת חייבת מיתה) אבל הכא כדיון מחפה, ומן התורה פטורה (כי צאמת שזנתה לא היתה חשודה). ועוד הקשה רבי, שמואל דהיכי מחייבין לעולם מיתה אשת איש שזינתה והא התראת ספק היא דשמא ישלח לה גט ויבטלנו, ועוד יכולין ממזרים ליטער ואומר ר"ת דכי האי גוונא לא הוי התראת ספק דאזלינן בתר רובא ורוב אין מגרשין נשותיהן וכששולחין גט אין מבטלין ועוד דאוקמינן אחזקתה שהיא עכשיו נשואה, דאם לא כן נזיר שהיה שותה יין או מטמא למתים אמאי לוקה דאם אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת (נזיר מב.) והא התראת ספק היא שמא ישאל על נזירותו. ומה שהקשה אם כן יחפה על בת אחותו ויכולין ממזרין ליטער אי ידעינן שלכך מתכוין לא מפקעינן קדושין מיניה דלתקנה עשו חכמים ולא לתקלה שמתוך כך יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות, אבל אם ברור לנו שלא נתכוין לכך לא חיישינן אם יכולים ליטער).

(דבטל) ואזלי וכתבי ויהבי (לה, ומינסבא בגט פסול) ושרו אשת איש לעלמא.

ואיבעית אימא דכולי עלמא עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה (ואין כאן גזירה אלא טעמא דרשב"ג לא משום תקנה הוא אלא קסבר אין ביטולו ביטול עד שיבטל בפני כולן, והאי 'אינו יכול' דקאמר, לאו איסורא הוא משום עובר על תקנה, אלא הכי קאמר אין בו כח לבטל אלא בפני כולן) והכא היינו טעמא דרשב"ג, קסבר מלתא דמתעבדא באפי עשרה צריכא בי עשרה למישלפה (לחלצה ולחסירה כתבו התוס' ואפי' אותם שנים שביטל יכולין לכתוב. ותימא כיון דמדאורייתא יכול לבטל אפי' שלא בפניהם אמאי תקנו חכמים שלא יועיל ביטול לגבי אותם שנים עצמם וי"ל כיון שהוצרכו לתקן שאין ביטול מועיל לגבי אחרים תיקנו נמי שלא יהא לו כח לבטל בזה הגט כלל).

איבעיא להו כולכם (חתמו דקי"ל דאינו גט עד שיחתמו כולן) מהו (מי אסר רשב"ג שלא יבטל את אחד או את שנים שלא בפני חבריהם) טעמא דרשב"ג (היכא דלא אמר כולכם) משום דקסבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (וחייש דלמא אזלי הני דלא ידעי בביטולא ויהבי לה, והכא ליכא למיחש להכי דמידע ידעי דכולן צריכין לחתום וכל כמה דלא חתימו כולוהו לא יהבי לה) והני כיון דאמר להו כולכם לא מצו כתבי ויהבי, או דלמא טעמא דרשב"ג, משום דקסבר כל מלתא דמתעבדא באפי בי עשרה צריכא בי עשרה למישלפה, והילכך אפילו כולכם נמי (והלכך לאו בטל הוא לגמרי וחתמי ביה אפי' הני דבטיל קמייהו עם חבריהם ויהבי לה)?

ת"ש אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה (והוי ביטול ואין זה כשר להיות עוד עד בדבר עד שיצוהו) דברי רבי, רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה (והלך עצמו כשר לחתום) והא שנים (דכולם צריכין לחתום וליכא למיחש דלמא אזיל חד וחתים בלא חבריה וקאמר אינו יכול לבטל אלמא רבן שמעון לאו איסורא קאמר

[דף לג ע"ב] לא בטלה כולה ואי אזלי הנך כתבי ויהבי ליכתבו וליתבו (כתבו התוס', וא"ת מנא ליה להש"ס דרבי סבר לא בטלה כולה ויכול לבטל' היינו אפי' לכתחילה, דלמא סבר בטלה כולה ואפילו הכי יכול לבטל בדיעבד, דהא לעיל אית ליה בטלו מבוטל, דמלשון 'יכול' לא מצי למידק שיהא מותר לבטל לכתחילה כדמוכח בב"מ (מט). דאמר האומר לחבירו 'מתנה אני נותן לך, יכול לחזור בו' ופריך יכול פשיטא אלא אימא מותר לחזור בו. וי"ל דמשמע ליה מילתא דרבי דיכול לבטל אפי' בפני אחד אע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים, כיון שלשליח עצמו אומר שהוא מבטלו הוא מבוטל. אי נמי אפי' לא מהני בלא שנים מ"מ יכול לבטל בפני ב' זה שלא בפני זה, ואי בטלה כולה אפילו רבי מודה דאינו מבוטל אפילו בדיעבד כדפרישית לעיל דדוקא בפני ג' לרב ששת או בפני שנים ביחד לרב נחמן הוא דמבוטל. **אי נמי** אע"ג דביטלו בב"ד אומר רבי דמבוטל היינו משום דהתם ליכא למיחש כולי האי לממזרות שאם יוודע לשליח קודם הנתינה לא יתננו לה או לאשה קודם שתנשא לא תנשא, אבל כאן אפי' כשידעו כולם וגם האשה שביטל הבעל מקצת מן העשרה, פעמים יטעו ויהיו סבורים שאחרים לא נתבטלו ותנשא ע"י גיטה, ולכך אם היה סובר בטלה כולה היה מודה דאינו מבוטל, ולפ"ז אתי שפיר מה שמסתפק הש"ס הי כרבי והי כרשב"ג אפילו למאי דמוקמינן פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה, דאפי' קי"ל כרבי בביטול מבוטל, בזה שלא בפני זה מצי שפיר לפסוק כרשב"ג דאינו מבוטל דאפילו רבי אי הוה סבר בטלה כולה הוה מודה באומר לעשרה שאינו מבוטל. **אבל** מתוך פירוש רש"י משמע דלרשב"ג דבטלה כולה אף זה מתקנת רבן גמליאל, ועל כרחק למ"ד מפני תקנת עגונות לא דמו אהדדי, ולפירושו שמשוה אותם, מה שמסתפק הש"ס הי כרבי והי כרשב"ג, היינו דוקא לפי מה דמוקי פלוגתייהו בצריכי בי עשרה למשלפה, אבל למאי דמוקי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה אין להסתפק, דאי קי"ל בביטול מבוטל כרבי תו לא מצי למיפסק באומר לעשרה לגמרי כרבן שמעון בן גמליאל, דאפי' קי"ל כוותיה דבטלה כולה במאי דקאמר שאין הביטול מועיל אפי' בדיעבד לא קי"ל כוותיה. **ומיהו** אם משמעות ד'אינו יכול' דקאמר רשב"ג לא משמע בדיעבד אלא דאתא לאפוקי מדרבי דשרי אפי' לכתחילה אתי שפיר דמסתפק אפי' ללישנא דפליגי בעדות שבטלה מקצתה, ומ"מ לרשב"ג אפי' בדיעבד אינו מבוטל כדפירש רש"י מכא הדיא דלעיל דקאמר א"כ מה כח ב"ד יפה). רשב"ג סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ואפי' נשתיירו שנים שעדותן עדות וזה לא בטל בפניהם בטלו אף הן) והנך לא ידעי

אמר רב שמואל בר יהודה שמעית מיניה דר' אבא תרתי (כלומר בהנך תרתי פלוגתא דרבי ורשב"ג בביטול מבוטל וביכול לבטל זה שלא בפני זה, שמעית מיניה דרבי אבא דקבע הלכתא בתרדווייהו...) חדא כרבי וחדא כרשב"ג, ולא ידענא הי כרבי והי כרשב"ג.

אמר רב יוסף ניהוי אנן נכתבו התוס' אע"ג דרב יוסף אית ליה הכא דביטול אינו מבוטל קאמר רב יוסף בקידושין (יב:) דרב מנגיד אמאן דמבטל גיטא אע"ג דאינו מבוטל דמ"מ הרי מוציא לעז על הגט כי היכי דמנגיד אמאן דמקדש בשוקא או בביאה אע"ג דליכא איסורא דכי אתא רב דימי אמר מעשה ועשה רבי (בכתובות צט:) כדברי חכמים (שהיו אומרים שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל) אמר לפניו רבי פרטא בנו של רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול אם כן, מה כח בית דין יפה, וחזר רבי ועשה כרשב"ג (אלמא הדר ביה וקם בשיטתיה דרשב"ג ליפות כח בית דין, אלמא בהא הלכה כרשב"ג נכתבו התוס', וא"ת מנא ליה משום דחזר בו התם דחזר בו נמי ממאי דאמר ביטול מבוטל, דלמא ההיא דשום הדיינים דמי טפי לביטול שלא בב"ד דהתם מודה רבי דאינו מבוטל דאמרינן מה כח ב"ד יפה כדפרישית לעיל וי"ל דרב יוסף מדמה להו משום דלא איפלגו רבי ורשב"ג אלא בהני תרי מילי במה כח ב"ד יפה בשום הדיינים ובביטול הגט בב"ד ולכך מדמה להו אהדדי, ומסתמא כשחזר מזה חזר נמי מזה) ומדהא כרשב"ג, הך כרבי.

ואף ר' יאשיה דמן אושא סבר חדא כרבי וחדא כרשב"ג, דאמר רבה בר בר חנה חמשה סבי הוינן קמיה דר' יאשיה דמן אושא, אתא החוא גברא קמיה ואשקליה גיטא על כורחיה (השיאו בעל כרחיה לגרש את אשתו כגון בהנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה) אמר לן זילו אטמורו (לאחר שכפאווהו עד שיאמר רוצה אני הסתירו עצמכם כדי שלא יבטל אתכם מן העדות) וכתבו לה. ואי ס"ד (בקמייטא הלכתא) כרבי (שאם ביטלו בפני שנים אחרים מבוטל) כי מיטמרי מאי הוי, אלא שמע מינה כרשב"ג.

אלא אינו ביטול קאמר) דכי כולכם דמו, ופליגי.

אמר רב אשי (נא ללכות את מה שהגמ' ניסתה להוכיח מהת"ש) אי (הני שנים) בעדי כתיבה (וחתימה הם) הכי נמי (דמודה רשב"ג דיכול לבטל וביטולו ביטול דטעמא משום גזירה היא והכא ליכא למיגזר מידי) הכא במאי עסקינן בעדי הולכה (דהאי תנו דקאמר הכא לשנים הגט ניתן להם להיות שלוחים ולמוסרו לה דהכא כי קאמר לחד אזיל אידך דלא ידע ומסר לה לפי שאין זה עדות שיהו שניהם צריכין להיות שם אלא שליחות ולא ידע דבטלה שליחותא דשליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה דכי היכי דבטליה להאי בטליה להאי).

הכי נמי מיסתברא (דבעדי הולכה קאמר וטעמא משום חששא דלמא אזל האי דלא ידע ויהיב לה) דקתני סיפא אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו (אי מתחלה כשעשאן שלוחים לא אמר לשניהם יחד אלא לאחד מהן וחזר ואמר לחבירו הנה מסרתי גט לפלוני לתתו לאשתי ואם תרצה גם אתה הוי שליח לגרשה) יכול לבטל זה שלא בפני זה (ובטל זה מתורת השליחות שאם גרשה זה אינה מגורשת, אבל השני יכול לגרש דכיון דמתחלה לא בבת אחת הוי אין כאן לומר שליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ואי אזיל האי דלא ידע בביטולא ויהיב לה שפיר קיהיב לה) אי אמרת בשלמא בעדי הולכה שפיר (איכא למימר אמר לזה בפני עצמו שאין זה עדות שיצטרכו לראות או לשמוע העדות תחילה כאחד) אלא אי אמרת בעדי כתיבה (הא עדות גמורה בעינן ו...) מי מצטרפי (כי אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו) הא אמר מר אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד (את העדות)? דלמא כר' יהושע בן קרחה סבירא ליה [דפליג עלה בכתובות כו.) ובסנהדרין ל.) ואמר אפי' בזה אחר זה].

לג: - לר.

ואינם עושים גוד או איגוד על דעת עולם) ומדקדק ר"ת דאי חולקין אפילו בדבר ששייך בו גוד או איגוד, אמאי דחיק בקידושין (מב:) יכולין למחות ברוחות, הוה ליה למימר דיכולין למחות בגוד או איגוד. והא דלא קאמר יכולין למחות אם טעו בפחות משתות דמכרן קיים, משום דלא מסתבר שיאמר שמואל אם הגדילו יכולין למחות בשביל טעות דפחות משתות, דמודה שמואל, ויש ליפות בכך כח ב"ד דהוי כמאן דלא טעו כלל אע"ג שיכולין למחות ברוחות, בזה אין ליפות כח ב"ד, דאין זה תלוי בשומא, וכ"ש דאם נפרש דמכרן קיים ומחזיר האונאה דאתי שפיר. ומיהו יש לדחות (ש"פ) לומר שגוד או אגוד גם כן חולקים) דהא מינייהו נקט (שיטות) למחות ברוחות, וה"ה בלופנים (נוספים). ומתהו דמבמות (סז:) דמשמע שעושים תקנה לכל העבדים שיאכלו בתרומה שנותנין לבנים כל העבדים וחלק אחד נותנים לעובר כנגדן אין להוכיח (לחולקין) אפילו דלכך שייך צו גוד או איגוד כגון העבדים) דשאני התם דמתעלה חלק העובר בכך במה שעבדים אוכלים בתרומה ויש לעובר בכך חלק יפה יותר ועוד לא לכל העבדים באנו לעשות תקנה אלא לחלק הבנים שגדלו, ועוד שיש שדות שיכולין ליתן לעובר כנגד העבדים שיש כח לב"ד לעשות כן כדאמרין (גב.). ושותף הבא לחלוק שלא בדעת חברו **מספקא** לר"י אם יכול לחלוק הקרקעות ששייכא קפידא ברוחות, ואין לדקדק מהא דב"ב (קו:) אלא מעתה הני בי תלתא אחי דקיימי ואזיל תרי מינייהו ופלוג הכי נמי דבטלה מחלוקת דמשמע שהחלוקה קיימת, אע"ג דבקרע מיירי שהחלוקה שבקרע קיימת, איכא למימר היינו כשחור וחלקו עמו נפל לו בגורל אותו חלק עצמו שנפל לו בתחילה כשחלקו השנים בלעדיו דאז קיימת חלוקתם, אבל מ"מ חוזר ומטיל גורל עם שניהם כאילו באים לחלק בתחילה) הגדילו יכולין למחות, ורב נחמן ידידה אמר הגדילו אין יכולין למחות, דאם כן, מה כח בית דין יפה (שמינו להם האפטרופוס)?

התם ממונא (והפקר ב"ד היה הפקר) הכא איסורא [דא"א ומשום מה כח ב"ד יפה לא אפקעו רבנן קידושין **כתבו התוס'** וא"ת א"כ היכי דייק לעיל (לג:) ממה שחזר רבי ועשה כרשב"ג (לענין טעות בשומא, ליפות כח הצית לין) בההיא דכתובות (ק.) דחזר בו נמי ממאי דאמר (הכל צגט) ביטלו מבוטל (ליפות כח הצית לין, לכך למדו אמוראי לעיל דף לג:) הא איכא לחלק בין איסורא לממונא (כמו שרז נחמן חילק כאלו) וי"ל דרב נחמן דאמר הלכה כרבי בשתיקה (לא) מיפה צגט את כח הצית לין) הוא דמפליג בין איסורא לממונא (שמיהא את כח הצית לין אף בממונא דטעו, משא"כ צגט, אמנם אמוראי דלעיל לא מחלקים וצנניהם מיפס את

סבירא ליה, ואי סלקא דעתך אידך נמי כרבן שמעון בן גמליאל, למה להו אטמורי, ליבדרו איבדורי (שלא ימצאם ביחד ואינו יכול לבטל זה שלא בפני זה **כתבו התוס'** אפי' למאן דמוקי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה דייק שפיר דבהא קי"ל כרבי, דלדידה ליכא למימר דלבדורי איבדור דכיון שיכול לבטל זה שלא בפני זה לא יועיל פיזור דיבטל כל אחד שימצא בפני עצמו עד שיבטל כולו, אבל לרשב"ג דאין יכול לבטל זה שלא בפני זה אין בביטולו כלום אפי' מבטל כולם כל אחד בפני עצמו, אע"ג דהשתא ליכא למיחש דלמא אולי הנך דלא ידעי וכתבי ויהבי לה לא הוי ביטול עד שיבטל כולם יחד זה בפני זה) אלא שמע מינה חדא כרבי, וחדא כרשב"ג.

ורבא אמר רב נחמן הלכה כרבי בשתיקה. ולית ליה לרב נחמן מה כח בית דין יפה, והאמר רב נחמן אמר שמואל **[דף לד ע"א]** יתומין (קטנים) שבאו לחלוק בנכסי אביהן **[כתבו התוס', אומר ר"ת]** דוקא שניהם רוצים אבל אחד רוצה ואחד אינו רוצה לא. **והיכא** שלא באו שניהם אלא אחד, והשני אינו בפנינו **אמר ר"י** דחולקין, דהא בקידושין (מב.) מיייתי לה אחלוקת הארץ שהיו שם כמה יונקי שדים (וחלקו, א"כ רואים שכל עוד שהקטן אינו מוחה, חולקים). ומיהו, אין ראייה גמורה משם דלאו לגמרי מדמי לה, דחלוקת הארץ היתה על פי הדיבור והיו שם אורים ותומים, משום הכי הגדילו אין יכולין למחות. וכיבמות (סז:) דאמר זכרים יאכלו אע"ג דשמא ימצא עובר זכר דעבדינן תקנתא כדרב נחמן, נמי אין ראייה דהתם שאני דאע"פ שלא בא כי אם האחד עבדינן להו תקנתא, לפי שיש תקנה גם לעובר ומתעלה חלקו בכך במה שיאכלו עבדים של אלו בתרומה שלא ימותו ברעב) בית דין מעמידין להן אפטרופוס (לכל אחד) ובוררים להן (כל אפטרופוס יברור) חלק יפה (שלו, שמתוך כך יהיו החלקים שווים **כתבו התוס'** אומר ר"ת וכן ר"ה דבוררים להם ב"ד (ולא האפטרופוס) דצריך שומת ב"ד, ואפטרופוס מעמידין להן לשמור לכל אחד חלקו בפני עצמו, דעד עתה היה שומר הכל ביחד, ובוררין ע"י גורל דאין טריחותא להטיל גורלות, ואפילו בגורל שייך לומר שבוררים להם חלק יפה, כגון אם יש שלש שדות דטוב שיטול כל אחד ואחד שדה אחת ויהיה חלקו בבת אחת ממה שיחלקו כל שדה לג' חלקים וכמה ענייני ברירות יש בו בחלונות וסולמות ודרך. **ודוקא** בדבר שאין שייך בו גוד או איגוד חולקין (אכל אם הוא דבר שאין שייך בו גוד או איגוד חולקים להם שגדלו,

לד.

ואמר להו לסהדי הכי אמר לכו רב ששת לבטל גיטא (רב ששת אמר לכם ואני שמעתי דלפטיל גיטא) ואצרכיה רב ששת גיטא אחרינא (אלמא משום דגליא דעתיה בביטולא). ואביי, אטו רב ששת מבטל גיטא דאינשי הוה (אפילו גלוי דעתא ליכא, דהא לא אמר אנא בטלתיה אלא רב ששת, והכא ליכא גלוי דעתא ידידיה) איהו בטלה (ואמר בהדיא ליבטיל) והאי דקאמר להו הכי, משום דפנוי (בני אדם המכין וחובטין אותו במצות רב ששת ואומר לו למה אתה מבטל אמר להו הכי רב ששת צוה כן).

ואמר אביי מנא אמינא לה, דרב יהודה אשקליה גיטא להתניה דר' ירמיה ביראה (כך שמו) ובטליה, תנא אשקליה (שנה שנית וכפחו לצוות לכתוב אחר) ובטליה (שנה שנית וכפחו לצוות לכתוב אחר) הדר תנא ואשקליה על כרחיה, ואמר להו לסהדי אותיבו קרי באוניכו (שימו קניבת ירק דק של דלועין באוניכם שלא תשמעו ביטולו) וכתובו ליה, ואי סלקא דעתך גלוי דעתא בגיטא מילתא היא, הא חזו ליה דקא רהיט בתרייהו. ורבא, האי דקא רהיט בתרייהו, דאמר להו אשור הבו לה הייא (התחזקו לתתו מהר) כי היכא דמשלם צערא דההוא גברא.

ואמר אביי מנא אמינא לה, דההוא דאמר להו אי לא אתינא עד תלתין יומין ליהוי גיטא, אתא ופסקיה מברא, אמר להו חזו דאתאי, חזו דאתאי, ואמר שמואל לא שמיה מתיא. ורבא, אטו התם לבטולי גיטא בעי (זה שגילה בדעתו שאינו חפץ בגירושין הללו כלום גילה שהוא בא להפקיען על ידי ביטול גט) התם לקיומי תנאיה קא בעי (על ידי קיום תנאי הוא בא להפקיע לומר התניתי לבא עד שלשים ואם לאו יהא גט והרי באתי וקיימתי תנאי) והא לא איקיים תנאיה.

ההוא דאמר להו אי לא נסיבנא (כתב גט ונתן לארוסתו ע"מ שאם לא יכנס...) עד

כח הבית לין). אע"ג דרב נחמן גופיה (כ"ג המהרש"א והמהר"ם ש"ף) לא מפליג בין איסורא לממונא היכא דטעו (בשניהם לא אמרינן 'מה כח צ"ל יפה') מ"מ רב נחמן אליבא דרבי מפליג אפי' בממונא דטעו (מיפה את כח בית לין צממון אף שהצ"ל טעו, וצאיסורא לא מיפה את כח הבית לין) דהא רבי גופיה חזר בו בכתובות (ויפה את כח הצ"ל, וכל זאת סובר רב נחמן שנגט לא חזר בו רבי) והכא פסיק רב נחמן בוותיה, אבל הנהו (אמוראי) דלעיל (שאמרו מדרכי חזר צו צממון, חזר צו גם צביטול הגט) לא מפליג (בין ממונא דטעו לצאיסורא ובשניהם מיפס את כח הבית לין). וכי פריך הכא דרב נחמן אדרב נחמן היה יכול להקשות והא רבי גופיה הדר ביה מביטולו מבטל כדמוכח ההיא דכתובות אלא דניחא ליה לאקשוויי דרב נחמן אדרב נחמן גופיה. ועי"ל דהכא מחלק בין איסורא לממונא דלא טעו (שמיפה את כח הבית לין צממון צאופן שלא טעו הבית לין, משא"כ צאיסורא שלא מיפה את כח הבית לין) אבל לעיל מדמה ממונא דטעו לאיסורא (מחזיר צו לגבי צממון דטעו ליפות כח הבית לין, מיפה את כח הבית לין גם צגט). ובקדושין (מב.) ובכתובות (ק.) פריך ארב נחמן דפסיק התם הלכה כחכמים מההיא דיתומים שבאו לחלוק דאית ליה לרב נחמן מה כח ב"ד יפה ומשני הא דטעו (לא מיפה את כח הבית לין) הא דלא טעו (מיפה את כח הבית לין) ורבי ודאי כשהחזר בו מההיא דכתובות (צממון דטעו) חזר בו גם מביטולו מבטל (שצנניהם מיפה את כח הבית לין) והא דפסיק רב נחמן כרבי בביטולו מבטל (לא ליפות כח הבית לין צגט, אף שרבי חזר צו) משום דאיהו פוסק בההיא דכתובות כחכמים (לא ליפות כח הבית לין צממון ציאוור התוס' הוא עפ"י המהרש"א והמהר"ם ש"ף, וללא כהמהרש"א).

גידול בר רעילאי שדר לה גיטא לדביתהו, אזל שליחא אשכחה דהוה יתבה ונוולת (אורגת) אמר לה הא גיטיך (הראהו לה ולא מסרו לה) אמרה ליה זיל השתא מיהא ותא למחר. אזל לגביה וא"ל, פתח ואמר ברוך הטוב והמטיב (שלא מסרת לה). **אביי אמר** ברוך הטוב והמטיב ולא בטל גיטא (ואם בא שליח זה ומסרו לה למחר מגורשת) **רבא אמר** ברוך הטוב והמטיב, ובטל גיטא. במאי קמיפלגי? בגלוי דעתא (שאינו חפץ עוד בשליחות זה) בגיטא קמיפלגי, דאביי סבר גלוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא, ורבא סבר גלוי דעתא בגיטא מילתא היא.

אמר רבא מנא אמינא לה, דרב ששת אשקליה גיטא לההוא גברא בעל כרחיה,

לד. - לד:

מחזור לרוץ אחר השליח לבטלו, ולא הספיק להגיע אליו עד שתגיע לידה, אינו בטל (ביאר באר הגולה כאביי דאסיקנא דהלכתא כוותיה והיא אחת מהלכות יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי)... אה"ע (קמא, סב). ד. באיזה לשונות מבטל גט, אמר בטל הוא, אי איפשי בו, גט זה לא יועיל, לא יתיר, לא יעזוב, לא ישלח, לא יגרש, יהא כחרם, הרי הוא כחרם, אם אמר אחד מלשונות אלו וכיוצא בהם, ה"ז בטלו. אבל אם אמר גט זה אינו גט, פסול הוא, אינו מועיל, אינו מתיר, אינו משלח, אינו מגרש, חרם הוא, לא אמר כלום. אמר גט זה בטל, ולא אמר הוא, או שאמר גט זה בטל, שמשמעו פועל עבר, כמו חמק עבר הרי זה ספק אה"ע (קמא, סג). ה. השולח גט ביד שליח וביטל הגט, ה"ז חוזר ומגרש בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו, כגון שאמר גט זה בטל הוא, אינו מגרש בו לעולם. וכן אם פירש בעת שבטלו, והוא ביד השליח, ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט, אינו מגרש בו ואם גירש, הרי זו ספק מגורשת אה"ע (קמא, סו). ביאר הב"י (לב): אסיקנא דהלכתא כרב נחמן דאמר דא"פ שביטל הגט חוזר ומגרש בו, ואקשינן דהא קי"ל כוותיה דרבי יוחנן דאמר גבי קידושין חוזרת ומשני הכי השתא התם אתי דיבור ומבטל דיבור, הכא דבטליה לשליחותא גיטא גופיה מי קא בטיל. וכתבו התוספות דמתוך הלשון משמע שאפילו ביטלו בפירוש אינו מבטל אבל בקידושין (נט): כתוב בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליחות מתורת גט לא בטליה, משמע דאם ביטלו בפירוש מודה רב נחמן דבטל, וכן צריך לומר דגט לא חשיב מעשה כל זמן שלא הגיע ליד האשה... ודעת הר"ן והרשב"א שאינו יכול לבטלו. וכתב הרשב"א וכן דעת רבותינו הצרפתים אלא שחשו ואמרו דלמעשה אין להקל בדבר אלא חוששין לו ולכתחלה לא יגרש בו וכ"ד הרא"ש והרמב"ן. והרמב"ם פסק דאם פירש בעת שביטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם. סיכמ הב"י וכיון דפלוגתא דרבוותא היא דלשאר מפרשים חוזר ומגרש בו אלא שחשו לה להחמיר אם נתגרשה בו הוי ליה ספק מגורשת. ו. שלחו על ידי שנים או על ידי עשרה, יכול לכתחילה לבטל זה שלא בפני זה (ביאר באר הגולה כרבי) ואותם שביטל

תלתין יומין ליהוי גיטא, כי מטו תלתין יומין, אמר להו הא טרחנא (בצרכי חופה ואנוס אני) למאי ניהוש לה, אי משום אונסא אין אונס בגיטין (והוי גיטא) אי משום גלווי דעתא בגיטא פלוגתא דאביי ורבא הוא (כתבו התוס' היינו לפי סברת אביי, אבל רבא קאמר לעיל אטו לבטולי גיטא קבעי לקיומי תנאי קא בעי ולא פליג רבא הכא).

ההוא דאמר להו אי לא נסיבנא לריש ירחא דאדר ליהוי גיטא, כי מטא ריש ירחא דאדר, אמר להו אנא לריש ירחא דניסן אמרי למאי ניהוש לה, אי משום אונס אין אונס בגיטין, אי משום גלווי דעתא פלוגתא דאביי ורבא.

והלכתא כנחמן [דאמר לעיל ביטול בפני שנים (קודם תקנת ר"ג)] והלכתא כנחמן [נמי בהא דאמר הלכה כרבי בשתיקה] (א. זטלו צפני ז"ל לאחר תקנת ר"ג מבוטל ולא אמרין ח"כ מה כח בית דין יפה. ז. אמר לעשרה, כתבו גט לאשתי יכול לזטל זה שלח צפני זה) [דף לד ע"ב] והלכתא כנחמני (אביי דאמר גלווי דעתיה בגיטא לאו מלתא היא, וזו היא אחת מהלכות של סימן יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי, ונראה בעיני דעל שם שרבה בר נחמני גידל אביי בביתו ולמדו תורה שהיה יתום השיאו את שם אביו נחמני, רבה סתם הוא רבה בר נחמני).

פסק הש"ע א. השולח גט לאשתו, ובטלו קודם שיגיע לידה, הרי זה בטל. ואם הגיע לידה, אינו יכול לבטלו... אה"ע (קמא, נט). **ב.** לכתחילה אין לו לבטלו אלא בפני השליח עצמו או בפניה, אבל בדיעבד אפילו בטלו שלא בפניה, מבטל (ביאר באר הגולה כרבי בברייתא שם לג. דאיפסק שם הלכתא כוותיה) והוא שיבטלנו בפני שנים (ביאר באר הגולה כמימרא דרב נחמן שם לב. הסכמת הפוסקים)... אה"ע (קמא, ס). **ג.** בד"א שהוא בטל, כשביטלו בפירוש. אבל אם לא ביטלו בפירוש, אע"פ שגילה דעתו שחפץ בביטולו, כגון שא"ל השליח לא נתתיו לה עדיין, ואמר ברוך הטוב והמטיב, וכיוצא בזה, אינו בטל. ולא עוד אלא אפילו היה

לד:

התוס' בטופסי גיטין של הלכות גדולות כתוב שצריך לכתוב בגט 'וכל שום וחניכה דאית לי ולא תראי' משמע שלשון זה היו כותבין בגט. ואין נראה לר"ת דזימנין דאית לידי תקלה כשאין לו אלא אותו שם הכתוב בגט ואין לו חניכה וכשכותב בגט 'וכל שום וחניכה' נראה זה הגט של אדם אחר שיש לו שם וחניכה. לכך נראה לר"ת וכל שום שיש לו דקתני במתניתין היינו כל שמותיו בפירוש. ותיקן ר"ת לכתוב בגט 'אני פלוני דמיתקרי כך וכך' כדאמרינן בגמ' שרה דמיתקריא מרים, אחא בר הדיא דמיתקרי איה מרי, והא דקתני בגמ' בשמו שביהודה ושם דגליל עמו משמע קצת כפי ר"ת) אשה פלונית וכל שום שיש לה, מפני תיקון העולם (שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לאמר לא גירשה בעלה שאין זה שמו).

(גמרא) אמר רב יהודה אמר שמואל, שלחו ליה בני מדינת הים לרבן גמליאל בני אדם הבאים משם לכאן, שמו יוסף וקוראין לו יוחנן, יוחנן וקוראין לו יוסף, היאך מגרשין נשותיהן, עמד ר"ג והתקין, שיהו כותבין 'איש פלוני וכל שום שיש לו, אשה פלונית וכל שום שיש לה' מפני תיקון העולם. אמר **רב אשי** והוא דאתחזק בתרי שמי (אבל לא אתחזק כאן שיש לו שני שמות אין צריך לכתוב וכל שום שיש לו ואפי' נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר הוי הגט כשר שאין לנו אלא שם שקרא הוא לעצמו בפנינו והוחזק בו **כתבו התוס'**, שאלו לר"ת על מומר לעבודת כוכבים שגירש את אשתו ולא נכתב בגט אלא שם של יהדות (המקורי) ולא שם של עובד כוכבים (החלש) **והשיב** ר"ת חלילה להזכיר שם עובד כוכבים בתורת משה וישראל והביא ראיה מדאמר בתוספתא (פ"ו) גר ששינה שמו לשם עובדי כוכבים (כתב דגט את שמו קודם שנתגייר) וגרש בו כשר (כיון שהזכיר שמו הראשון, אפי' של גויות מועיל בדיעבד מאחר שזו שמו הראשון...) וה"ה במומר דהזכיר שם יהדות (המקורי) דכשר אף לכתחלה. עוד יש להזכיר מהא דלקמן (פז) 'חניכתי וחניכתי כשר' ופי' בערוך אע"פ שלא נכתב שם מובהק, אלא רק הכינוי, ובה"ג מפרש (פז:) וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים כן היינו שהיו כותבין חניכתי וחניכתי, והא דקתני בברייתא דבסמוך דאינה מגורשת עד שיכתוב שם דיהודה ושם דגליל עמו, היינו דוקא דאיתחזק בשני שמות בב' המקומות חד במקום הכתיבה וחד במקום הנתינה, דהא לא קתני היו לו שני שמות ביהודה או שני שמות סתם שיגרש בשני

שליחותם בטל, ואינם יכולין לעשות שלוחים אא"כ יתמנו פעם אחרת. ובעשרה שעשאו שלוחים, לכתוב וליתן גט בין שעשאו שלוחים להולכה, אם ביטל מקצתם לא נתבטלו כולם **(ביאר באר הגולה כאוקימת' דגמרא שם אליבא דרבי).** ויש מי שאומר דבשליחות, אם ביטל אחד מהם נתבטלו כולם **(ביאר באר הגולה הרמב"ם סובר שאפי' למאן דאמר בעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה שליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה)** אה"ע (קמא, סא). ט. אמר לה הרי זה גיטיך אם לא אבא בתוך שלשים יום, או שאמר על מנת שלא אבא בתוך ל' יום, והיה בא בדרך בתוך ל' יום, וחלה או עכבו נהר ולא בא עד אחר ל' יום, הרי זה גט, אפי' עומד וצווח הריני אנוס, שאין אונס בגיטין. ואף ע"פ שגילה דעתו שאין רצונו לגרש, כיון שלא התנה חוץ מאם יקראני אונס, אבל אונס דלא שכיח כלל, כגון אכלו ארי או הכישו נחש או נפל הבית עליו, לא אסיק אדעתיה להתנות עליו, ומבטל הגט... אה"ע (קמא, א). מ"ש דאונס דלא שכיח מבטל הגט, כן למדו הראשונים מכתובות (ב:).

משנה בראשונה היה משנה שמו ושמה (כשהיו לו שני שמות אחד כאן ואחד במדינת הים היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט, ולא היה מקפיד לכתוב שניהם) שם עירו ושם עירה **(כתב הרא"ש)** הא דקתני שהיה משנה שמו לא שהיה כותב שם אחר שאינו שלו אלא כדמפרש בגמ' שהיו לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל שכן דרך בני אדם הגולים ממקומם מחמת ממון או מחמת מרדין שמשנים את שמם פן יחקרו אחר מקום חנייתן וירדפו אחריהם, ואם הוא מגרש באחד מן השמות זהו קורא שינוי, שאם יגרש באותו שם שיש לו במקום שהוא עומד נקרא שינוי לבני אנשי המקום שהאשה עומדת כי יאמרו שאינה מגורשת כי אינם יודעין שיש לבעלה שם זה במקום אחר, ואם יגרש בשם שיש לו במקום שהאשה עומדת נקרא שינוי לבני אותו המקום שהוא עומד, ואם תבוא האשה לגבות מנכסיו או לינשא באותו מקום יאמרו שאינה מגורשת לפי שאינן מכירים באותו שם הכתוב בגט, לכן...) התקין ר"ג הזקן, שיהא כותב איש פלוני וכל שום שיש לו (ר"ל שאין צריך לפרט את הסם הנוסף, אלא סגי בכך שכותב וכל קום שיש לו **כתבו**

לד:

(שאינו ביהודה וגליל) וגרש באחד מהן מגורשת (משום דבאותו מקום לא היו מוחזקין שיהיו לו שני שמות אבל ביהודה היו יודעים שיש לו שם אחר לפיכך הוצרכו כל שמותיו שהחזיק עצמו בהם לפנייהם דבתר חזקה אזלינן) והאמרת שם דגליל עמו, אלא שמע מינה הא דאתחזק, הא דלא אתחזק, שמע מינה.

ההיא דהו קרו לה מרים, ופורתא שרה (מיעוט בני עירם היו קוראין את שמה שרה) אמרי נהרדעי מרים (צריך לכתוב בגט שהוא עיקר) וכל שום שיש לה, ולא שרה וכל שום שיש לה. **פסק הש"ע א.** כותבין שם האישה והאשה, בגט. ואם יש לאחד מהם שתי שמות, כותבין שם שהם רגילים בו ויודעים בו ביותר (ביאר באר הגולה מההיא דהו קרו לה מרים ופורתא שרה) וכותבים איש פלוני וכל שם שיש לו גירש אשה פלונית וכל שום שיש לה. ואם כתב חניכתו וחניכתה, כשר. [חגה וכל שכן אם כתב עיקר השם לבד, דכשר, ולכן אין להקפיד על הכינויים כל כך. וי"א דאין לכתוב כל שום שיש לו, אלא אם יש לו שני שמות יכתוב פלוני דמתקריא פלוני (ר"ת הרמב"ן והרשב"א) וכן נוחגין, ואין לשנות. ואפילו נכתב הגט אין לגרש בו, אע"פ שכתב וכל שם, עד שיכתוב שני השמות (קונטרס) לא כתב אלא שם האחד, אפילו הוא שם הטפל וגירש בו, כשר (טור). אה"ע (קכט,א). ב. כתב השם שאינם ידועים בו ביותר, וכתב כל שם שיש לו, הרי זה פסול. אבל אם השני שמות כתובים בפירוש בגט, אין הפרש בין שכותב זה ראשון או זה אה"ע (קכט,ב). ג. שינה שמו או שמה, או שם עירו או שם עירה, אף על פי שכתב כל שם שיש לו וכל שם שיש לה, אינו גט אה"ע (קכט,ג).

משנה אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים (את כתובתה) אלא בשבועה [שלא נתקבלה כלום כתבו התוס', וא"ת והא לא ניתנה כתובה ליגבות מהיים (זמן פירעון הכתובה הוא רק לאחר מיתת

שמותיו אלא כשיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל דאז צריך לכתוב שניהם מקום הכתיבה ומקום הנתינה דאותן שבגליל לא יכירו שם דיהודה ויאמרו שלא גרש ויציאו לעז על בניה מן השני אבל בהחזק בשני שמות במקום אחד כשר בדיעבד אפי' באחד מהן ואפי' בחניכה. ומהו לכתחילה צריך לכתוב שניהם אפילו כתיבה ונתינה במקום אחד כדאמר בסמוך רובא מרים ומיעוט שרה מרים וכל שום שיש לה משמע דבחד מקום קרו לה הכי והכי, וכן משמע בירושלמי על הך ברייתא דהכא מתני' כשהיה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שבגליל או שהיה בגליל וכתב לגרש את אשתו שביהודה, אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש אשתו שביהודה כו' הרי זו מגורשת אמר רבי יוסי הדא דתימא בדיעבד אבל לכתחילה צריך לכתוב שניהם. **והכא** (בסוגייתנו) עושה שם מקום הנתינה עיקר ושל מקום הכתיבה טפל בדקתני עד שיגרש אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו (מזה שהזכיר מקום האשה, ש"מ מקום האשה עיקר)... אבל בתוספתא עושה מקום כתיבת הגט עיקר וכן איתא התם יש לו ב' נשים אחת בגליל ואחת ביהודה גירש אשתו שביהודה בשם שבגליל ואשתו שבגליל בשם שביהודה פסול, ואם אמר אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל או שהיה במקום אחר וכתב אחד מהן כשר רשב"ג אומר אפי' כתב שם דיהודה בגליל ושם דגליל ביהודה כשר, ומהתם נמי משמע דבמגרש בגליל אותה שביהודה מיירי, והשתא בראשונה היה משנה שמו ושמה קורא שינוי מה שאינו כותב אלא שם אחד משני המקומות לפי שאין מכירין בו במקום אחר ודומה להם שינוי שמו ושמה, וכן יש לפרש שם עירו ושם עירה. **והא** דקאמר לקמן (פז:) כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים כן, משמע אפילו לכתחילה אין צריך לכתוב שניהם, אע"ג דגבי מרים שבסמוך ובירושלמי אמרינן דדוקא בדיעבד כשר צ"ל דנקיי הדעת שבירושלים היו שמותיהן ידועים וליכא לעז **אי נמי** כשהשמות דומין זה לזה שהכנוי דומה לשם לכתחילה כשר אף בכינוי. אמר ליה רבי אבא לרב אשי רבי מרי ורבי אלעזר קיימי כוותך.

תניא כוותיה דרב אשי היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל, ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל, וגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה, ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל אינה מגורשת, עד שיגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו, ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו, יצא למקום אחר

לד: - לה.

היא גם על אפשרות של גירושין, וזוהי היא להיות בטוחה
בכתובתה גם במקרה של גירושין, ואם לא תהא בטוחה בכך,
לא ימלאו האנשים חן צעינה להנשא) מ"מ לא שמיענו
מינה אלמנה, דגרושה נהי דאיכא חינא, הווי אחר
זמנה, אבל אלמנה אית בה תרתי דתוך זמנה (כמו
שנאילו התוס' לעיל שאף שזמן פירעון הכתובה לאחר מיתת
הבעל, מ"מ כיון שהוא תנאי צית לין, חוששים שפרע לה
בחיו) ואיכא נמי חינא ועוד דדרך תנא להשמיענו
כשאין צריך להאריך בשביל כך יותר אע"פ שכבר
השמיענו במקום אחר כדאשכחן בריש ברכות (ב).
ובשאר דוכתין.

'נמנעו מלהשביעה' מ"ט, אילימא משום דרב
כהנא, דאמר רב כהנא, ואמרי לה אמר רב
יהודה אמר רב מעשה באדם אחד בשני
בצורת שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה,
והניחתו בכד של קמח, ואפאתו בפת ונתנתו
לעני, לימים בא בעל הדינר ואמר לה הבי לי
דינרי, אמרה ליה יהנה (יועיל להמיתו) סם
המות באחד מבניה של אותה אשה אם
נהניתי מדינרך כלום, אמרו לא היו ימים
מועטין עד שמת אחד מבניה וכתבו התוס',
וא"ת ומאי טעמא איענש, הא אמרינן בשבועות (כו).
האדם בשבועה פרט לאנוס, כדבר כהנא ורב אסי,
דמר משתבע הכי אמר רב, ומר משתבע הכי אמר
רב, וכי אתו לקמיה דרב ואמר כחד מינייהו אמר ליה
איך ואנא בשקרא אישתבעי, ואמר ליה את לבך
אנסך, וליכא למימר דלא ממעט קרא התם אלא
למפטר מקרבן אבל עונש איכא כדאשכחן בנדרים (יז).
גבי נשבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד
למיפטריה מקרבן וחד למיפטריה מלאו (והכא דליכא
אלא חד קרא למיפטריה מקרבן) אבל עונש דשבועת
שוא איכא, דהא לבך אנסך משמע ולא נשבעת לשקר.
ועוד, דבנדרים (כה:) מייתי דרב כהנא ורב אסי
אשבועות שגגות דתניא בגמרא כשם שנדרי שגגות
מותרות כך שבועות שגגות מותרות, ומפרש שבועות
שגגות כדבר כהנא ורב אסי דמשמע דמותרות ואפי'
עונש ליכא ולא דמי לנשבע לבטל את המצוה דאיכא
עונש שבועת שוא דהתם מיבעי לן ב' קראי אחד
למיפטריה שוגג מקרבן ואחד למיפטריה מזיד ממלקות
וכשפטריה שוגג לגמרי פטור מעונש ומקרבן וה"ה גבי
האדם בשבועה פרט לאנוס דפטור לגמרי וי"ל דהכא
גבי פקדון הוה לה להזהר יותר לשמרו היטב והוה לה
לאסוקי אדעתא שתבא לידי שבועה) וכששמעו
חכמים בדבר, אמרו מה מי שנשבע באמת
כך, הנשבע על שקר על אחת כמה וכמה,

הבעל) ואמר ריש לקיש בב"ב (ה). חזקה אין אדם פורע
בתוך זמנו (כ"ל לא רק שזמן הפירעון הוא לאחר מיתת
הבעל, גם יש חזקה שהבעל מנדיבות ליבו לא פרע קודם
לכן) ואמרינן התם הלכתא כוותיה ואפילו מיתמי
ליפרע בלא שבועה וי"ל דהני מילי בעל חוב אבל
אלמנה דאית לה בתנאי בית דין מתפים לה צררי אפי'
בתוך זמנה כדאשכחן בכתובות (קב:) דחיישינן
בבנותיו טפי לצררי מבנות אשתו משום דכיון
דאיתנהו בתנאי ב"ד אתפסינהו צררי. וא"ת הא
דפריך בגמרא מאי איריא אלמנה אפי' כ"ע נמי...
לימא דנקט אלמנה אע"פ שהוא תוך זמנה וי"ל דטפי
ה"ל לאשמועינן בדבר שאינו תנאי ב"ד כגון בבעל חוב
לאחר זמנו מבאלמנה אע"ג שהיא תוך זמנה, כיון
דאית לה בתנאי בית דין). נמנעו מלהשביעה
(והיתה מפסדת כתובתה, ובגמ' מפרש מאי
טעמא) התקין ר"ג חזקן, שתהא נודרת
ליתומים כל מה שירצו (יבחרו להם דבר
קשה להדירה בו כגון קונם מיני מזונות עלי
אם נהניתי מכתובתי) וגובה כתובתה (ואם
נתקבלה תחילה הרי היא נאסרת בכל מזון
הילכך לא הות הדרה ושקלה דלא חשידא
לעבור על נדרה). העדים חותמין על הגט
(כל אלו מתקנות רבן גמליאל חזקן) מפני
תיקון העולם (אכולהו קאי, גבי אלמנה שיהו
נשים נשאות לבעלים ולא תדאגנה להפסיד
כתובתה, וגבי חותמין מפרש בגמרא מאי
תיקון איכא). והלל התקין פרוזבול, מפני
תיקון העולם.

(גמרא) מאי איריא אלמנה, אפילו כולי עלמא
נמי **(כתבו התוס')** ואי משום דבעי למיתני סיפא
דנמנעו מלהשביעה הוה ליה למיתני אין נפרעין מנכסי
יתומים אלא בשבועה ונמנעו מלהשביע את אלמנה
ומשני אלמנה איצטריכא ליה והוי חידוש באלמנה טפי
מבעל, חוב ולכך נקט רישא נמי באלמנה) דהא
קיימא לן הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע
אלא בשבועה? אלמנה איצטריכא ליה סד"א
[דף לה ע"א] משום חינא (שיהא חן האנשים
בעיני הנשים לינשא להם) אקילו רבנן גבה
(ולא תילטך שנועה) קא משמע לן **(כתבו התוס')**
וא"ת אלמנה נמי תנינא בכתובות (פז). הנפרעת
מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה וי"ל דאיכא
לאוקמא בגרושה, אע"ג דבכתובות (צז:) אמרינן
דגרושה נמי בעי חן (בשעה שהאשה צאה לנישא חושנת

לה.

איני, והא רב לא מגבי כתובה לארמלתא (משום דנמנעו מלהשביעה, ואם איתא לישבעה חוץ לבית דין ולגבייה כתובתה?) קשיא.

בסורא מתנו הכי. בנהרדעא מתנו הכי, אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בבית דין, אבל חוץ לב"ד משביעין אותה. ורב אמר אפי' חוץ לב"ד נמי אין משביעין אותה. רב לטעמיה, דרב לא מגבי כתובה לארמלתא. וליאדרה (כדתנן נודרת ליתומים כל מה שירצו) וליגבייה? בשני דרב קילי נדרי (קלים היו נדרים בעיניהם לעבור עליהם, הלכך לא סמכינן אנדרה לאגבייה).

ההיא דאתאי לקמיה דרב הונא, אמר לה מה אעביד לך, דרב לא מגבי כתובה לארמלתא. אמרה ליה מידי הוא טעמא אלא דלמא נקיטנא מידי מכתובתי, חי ה' צבאות אם נהניתי מכתובתי כלום, אמר רב הונא מודה רב בקופצת (הואיל וקפצה ונשבעה הרי נשבעה וגובה).

ההיא דאתאי לקמיה דרבה בר רב הונא, אמר לה מאי אעביד לך, דרב לא מגבי כתובה לארמלתא, ואבא מרי לא מגבי כתובה לארמלתא. אמרה ליה הב לי מזוני, אמר לה מזוני נמי לית לך, דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות (מעתה דגליא דעתה דבעי לאינסובי ואיהו לא אתני בהדה אלא כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי שהיא אלמנה בשביל כבודו). אמרה ליה אפכוה לכורסיה (תשפל גדולתו) כבי תרי עבדא לי (כרב דלא מגבי כתובה, וכשמואל להפסיד מזונות) הפכוה לכורסיה ותרצוה (הפכו כסאו וזקפוהו כדי שתתקיים הקללה בכך) ואפילו הכי לא איפרק מחולשא (לא נצול מלבא לידי חולי).

אמר ליה רב יהודה לרב ירמיה ביראה אדרה בב"ד (כל מה שירצו יתומים) ואשבעה חוץ לב"ד, וליתי קלא וליפול באודני (חפץ

מאי טעמא איענשה, דאישתרשי לה מקום דינר (נשתכרה בו עיסה כעובי הדינר שאם לא היה הדינר היתה נותנת עוד עיסה בככר) ומאי מי שנשבע באמת (האי לאו אמת הוא)? כמי שנשבע באמת (דהא שוגגת היא ומפני שעונש שבועה מרובה נמנעו מלהשביעה).

אי משום הא, מאי איריא אלמנה, אפילו גרושה נמי, אלמה א"ר זירא אמר שמואל לא שנו אלא אלמנה, אבל גרושה משביעין אותה? אלמנה שאני, דבההיא הנאה דקא טרחה קמי דיתמי אתיא לאורויי היתרא (בדבר מועט וסבורה שאין פרעון לה שבשכר טורחה נוטלתו כתבו התוס' ולכך נמנעו מלהשביעה שעונש שבועה מרובה, אלא בנדר דלא חמיר כולי האי (הר"ן והמאירי הביאו בשם הידעלסלמי שנסים מפחדות מנכרים יותר משבועות. וזיאל המאירי שחמור דעיניה שעל הנדר עוצרת ככל רגע, משא"כ על השבועה עוצרת פעם אחת) והשתא בזמן הזה תקנו לקבל חרם במקום שבועה שלא יהא העונש גדול כל כך).

אמר רב יהודה אמר ר' ירמיה בר אבא, רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו (שאין משביעין את האשה חלל מליכין אותה) אלא (בשבועה) בב"ד וכתבו התוס', פי' רש"י דחמירא משום דהויא באנקומי חפצא ואיכא עונש טפי (עולה מדברי רש"י שאף בשבועה דרבנן נשבעים צניקית חפץ, שהרי אלמנה הצאה לגבות מנכסי יתומים חייבת שבועה רק מלרבנן כליתא בשבועות מל). והא דאמר בכתובות (פה) אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא פי' רש"י דנפקא מינה בין דאורייתא לדרבנן לענין אנקומי חפצא, לא הוי כפירוש רש"י כאן דאפי' שבועה דרבנן הויא באנקומי חפצא, אלא יש לחלק בין דאורייתא לדרבנן כמו שמפרש בערוך דשבועה דאורייתא הויא בכבוי נרות, ועוד בשבועות (מא). מפרש חילוקים נוספים בין דאורייתא לדרבנן אבל חוץ לבית דין משביעין אותה (ששבועת הדיינים של תורה היא (הש"ל הסני) שאין הכוונה להי לאורייתא, חלל כל שבועה צנית לין קרויה שבועה מן התורה) ונקט ס"ת בידיה או תפילין ומשביע לה בשם או בכינוי כדאשכחן באברהם שים נא ידך... ואשביעך בה' ועונשה מרובה, וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט מידי ואין עונשה כל (כך).

לה. - לה:

יהנה מן העולם (ושלחו לרצ חסדא סתיר נדרו). מה מועיל מאי דשרקיה דכי אנסביה מיד עבר כיון שאין יכול בסוף לקיים וי"ל דדוקא בשעה שנודר אם אי אפשר לו לקיים עובר לאלתר, אבל התם בשעה שנדר היה יכול לקיים דאפשר לו שלא ישא, אע"ג דכי אנסביה אין יכול לקיים אינו עובר לאלתר עד שיהנה עלה (אם קבלה מכתובתה) דלא קבילת מכתובתה אלא גלופקרא (קוטא) אחד וספר תהלים אחד וספר איוב וממשלות (ספר משלי) בלואים [דף לה ע"ב] ושמנום בחמשה מנה (הביאתם לפנינו ושמנו דמיהן חמשה מנה) לכשתבא לידכם הגבוה את השאר?

אמר רב אשי ההוא גט יבמין הוה (פירש רש"י יבמה היה זה שנתן לה גט לפוסלה על האחין והיא באה לגבות כתובה מנכסי בעלה הראשון שנתארמלה הימנו. התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו דלפירושו לא היה להם להזכיר שקיבלה גט דלא ניתנה כתובה ליגבות עד שתחלוץ והיה להם לכתוב שחלצה, שבזה תלויה זכותה לגבות ואמר ר"י גט יבמין הוה דלאחר שנתייבמה גרשה היבם וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ומוריא היתירא משום דקא טרחה קמי אחיו).

'התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת...' **אמר רב הונא לא שנו (דגביא בהדרה) אלא בשלא ניסת (לאחר בשעת גביית כתובה)** אבל ניסת אין מדירין אותה וכתבו התוס', וא"ת וידירה שלא תאכל כבר זה אם נהנית משל בעלה ותאכל לאלתר בפנינו (כך שזעלה שניסת לו עתה לא יכול להפך לה) וכן קשה בסמוך דפריך וליחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה (י"ס להקשות את אותה קושא) ולרבי אליעזר דאמר בנדרים (עה). שיכול להפך כל נדרים שעתידיה לידור' אתי שפיר' דאיכא למיחש שמא כבר הפך לה כל מה שעתידיה לידור, אבל לשאר תנאי (שחולקים על ר"א) קשה וי"ל שאינה חוששת אלא בנדר שעל ידה היא עומדת באיסור כל ימיה (ולא נדר שעוצרת עליו פעם אחת כלל). וא"ת ונדירה בפני בעלה ויאמר לה הבעל 'קיים ליכי' דאז אין יכול להפך כדאמר בנדרים (עט). וי"ל דהיישנין שמא יפר לה בלחש קודם שיאמר קיים ליכי. וא"ת וידירה על דעת רבים דאין לו הפרה כדאמר אממור לקמן וי"ל דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים וכיון דלרב הונא ברבים יש לה הפרה, ה"ה על דעת רבים, דכיון שאינה תלויה בדעתה דיכול להפך אפילו בלא חרטה כך יכול להפך בלא דעת רבים, אכן גבי הקושיא לקמן 'ודלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה' הוה מצי לשנויי

אני שישמע הקול באזני שהוגבה כתובה בימיו) דבעינא כי היכי דאעביד בה מעשה (כשמואל רבי להוציא מלבן של תלמידיו של רב כגון רב הונא ובית דינו שלא היו מגבין כתובות אלמנה).

גופא, אמר רבי זירא אמר שמואל לא שנו אלא אלמנה, אבל גרושה משביעין אותה (דלא טרחה קמייהו ולא מוריא היתירא). וגרושה דאדרה לא (לא סגי בהדרה, בתמיה) והא שלחו מתם (האשה מכבל היתה והלכה היא ובעלה לארץ ישראל וגרשה שם ותבעתו כתובתה ועשו לה פסק דין על נכסיו שבבבל) איך פלוניתא בת פלוני קבילת גיטא מן ידא דאחא בר הידיא דמתקרי איה מרי (כך היתה חניכתו) ונדרת ואסרת פירות שבועולם וכתבו התוס' ל"ג כל פירות (דכיון שא"א לקיים הנדר, אינה נאסרת בו, ולכן אינה חוששת לעצור על הנדר) וראיה לכך, כדאמר בנדרים (טו). גבי קונם עיני בשינה דפריך ואי לא יהיב שיעורא למילתיה מי שבקינן ליה עד דעבר באיסור בל יחל (וכי מניחים לנו לחותו עד שיעצור איסור כל יחל. כלומר וכי נדר כזה שאינו יכול לקיימו ובהכרח יעצור על כל יחל, וכי חל הוא מעיקרו כלל) והא"ר יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו וישן לאלתר (ר"ל ללא נאסר, ומ"מ עובר צדל יחל). והא דנדרים הבאי מותרים (לא חל הנדר וגם לא עובר צ' צל יחל) כדאמר בנדרים (כד): לאו משום דאסר עצמו במה שאינו יכול לקיים כגון דאמר יאסרו כל הפירות שבועולם עלי אם לא ראיתי גמל פורה באויר ונחש כקורת בית הבד. אלא לפי שאין דעתו לומר ממש גמל ולא ממש כקורת בית הבד אלא מה שהוא מרופף בגבו מאד ומשונה משאר נחשים קורא כקורת בית הבד, וחיל גדול מאד שראה קורא כעולי מצרים ואינו אומר כן אלא להחזיק דבריו, ודוקא שבועות הבאי אסור מדרבנן דהחמירו משום דכתיב בה לא ינקח, אבל נדרי הבאי, ואפילו לא אמר כל הפירות אלא אסר עליה חד פירא שרי בנדר, ואין חילוק בין כל פירות ובין חד פירא, מ"מ הכא ל"ג כל פירות דאע"פ שעוברת לאלתר בכל יחל אם קבלה מכתובתה, כיון דמשם ואילך לא מיתסרא כדאמר מכין אותו וישן לאלתר אינה חוששת הואיל ואינה עומדת באיסור כל ימיה כדמפרש בסמוך. וא"ת בנדרים (פט): דאמר ההוא גברא דאמר תיתסר הנאות דעלמא עלי אי נסיבנא איתתא עד דלא תנינא הלכתא (וניסה ללמוד ולא כלל צילו...) ואתא רב אחא ושבישיה (הטענה שאם יסא אשה לא יחול נדרו) ואנסביה איתתא ושרקיה מינא כדי שלא

לה:

בפנינו, אבל לרב הונא דקאמר ניסת אין מדירין אותה ואין מועיל להדירה על הכתר שאינה חוששת כיון דאינה באיסור כל ימיה, כי לא ניסת נמי ניהוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה. וא"ת בין חכם בין בעל איך יכולין להפר שלא בפני היתומים הא אמרינן בנדרים (סה.) דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו ויליף ממשא (שנלר ליתרו שיש עמו) וצדקיהו (שנסצע לנכונלנלר שלא יספר שאל כלל חננת) בְּמִדְּוֹן נִדְרָת בְּמִדְּוֹן לך והתיר נדרך וי"ל דבדיעבד אם הפר מופר תדע מדסמך צדקיהו שהיה חסיד גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נכונלנלר. ועוד טעם דאין מתירין לו אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים דאמר התם בפ' השותפין המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל אלא בפניו, שלא בפניו נשאל בין בפניו בין שלא בפניו, ר' יוחנן אמר מפני הבושה (כלי לזייס אותו, שהרי הוא לא חש על כך שמזייס את חבירו כשהלכו בפניו, לכן כשנשאל להיפך, יתבייש אף הוא) ור' יהושע בן לוי אמר מפני החשד (שאל יסאל שלא בפניו, שאל אותו חזר לא ישמע שהגדר הותר לו ויחשוד בו שפועל על הגדר) ואתא דהא פלוגתא כהלן פלוגתא דתניא יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דברי ר' יהודה בן בתירא, ר"ע אומר אין צריך לפרט את מעשיו פי' מפני הבושה שנתבייש לפניו במה שנדר הנאה ממנו וכן מפרט מעשיו כדי שיתבייש מחטאיו, ומ"ד מפני החשד פי' שלא יחשדוהו שעבר על נדרו ולכן נמי לא יפרט מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות. והשתא ניהא הכא דלא שייך לא בושא ולא חשד דלא ידעי אם קבלה כלום מכתובתה, והא דיליף ממשא וצדקיהו היינו כר' יהושע בן לוי דהתם מפני החשד איכא (שיתרו ונכונלנלר הם ציקסו מהם להיפך) מפני בושא ליכא?

קסבר צריך לפרט את הנדר (הנשאל לחכם על נדרו צריך לפרט היאך נדר הנדר הזה וכי מפרטה קמיה דליתומים נדרה וכך נדרה אם נהניתי מכתובתי כלום לא שרו לה כתבו התוס' בירושלמי משמע דהכי קיימא לך, דההוא דאתא קמיה דר' בון אמר ליה התיר לי נדרי, אמר ליה מאי נדרת, א"ל נדרית דלא מרווחנא, אמר ליה וכי עבדין כדון, אמר ליה (נדרתי שלא...) לצחק בקוביא, אמר ליה ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך לפרט את הנדר דאי לא דפרטת לנדר התרתיהו לך. וא"ת בערכין (כג.) גבי מקדיש נכסיו והיה עליו כתובה (ובעל חוב) דקאמר ר' אליעזר כשהוא מגרשה ידור הנאה ור' יהושע אומר אינו צריך, ומפרש דפליגי בנדר שהודר ברכים דרבי אליעזר סבר דאין לו הפרה, ור' יהושע סבר יש לו הפרה, ואינו צריך דקאמר היינו דאין מועיל, וא"כ תקשי כדפריך התם לעיל לימא רב הונא כתנאי אמר לשמעתי, דכיון דרב הונא סבר צריך לפרט אמאי אינו מועיל, וא"כ הא דרב הונא דצריך

דמדרינן לה על דעת רבים אלא דבלאו הכי משני שפיר. ועי"ל דרב הונא לית דאמימר (וס"ל) גס נלר על דעת רבים יס לו הפרה) והא דאמר אמימר אפי' למאן דאמר יש לו הפרה לא קאי ארב הונא אלא אדרבנן דרבי יהודה דמתניתין, דתנן (מה:) ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר משום פריצותא (שננות ישראל לא יהיו פרוטות נזכרים) שנדרה נדר שאין לו הפרה, ושלא ידעו בו רבים יחזיר דלא חייש לקלקולא (שלאחר שתינשא לאחר יאמר הנעל אילו ידעתי שיש לו הפרה, הייתי מפר לה) ורבנן פליגי ואמרי לא יחזיר משום קלקולא, ולא מפלגי בין ידעו רבים ללא ידעו בו רבים, אלמא יש לו הפרה, וכן משמע התם דקאמר לרבנן אמו התם מי חייל עליהו שבועה כלל משמע דלרבנן יש לו הפרה. וא"ת לאמימר, והא על דעת רבים אין לו הפרה, א"כ ע"כ לא בכל ענין אמרי רבנן דלא יחזיר, דבעל דעת רבים ליכא קלקולא, א"כ ברבים נמי מנא ליה דסברי דיש לו הפרה. וי"ל דברבים שהזכיר רבי יהודה אם איתא דלרבנן אין לו הפרה הוו להו לרבנן לפרושי ולחלק ולומר איפכא מדר' יהודה, אבל בעל דעת רבים אין לחוש דלא איירי בה רבנן, דר' יהודה נמי לא הזכיר על דעת רבים. ועוד דבעל דעת רבים לא פסיקא להו לרבנן למתני דיחזיר (שאלו הפרה) דלפעמים יש היתר בעל דעת רבים כגון מדעתם של אותם רבים או לדבר מצוה ואיכא קלקולא, אבל ברבים אם איתא דאין לו הפרה הוי להו למתני דיחזיר דמילתא דפסיקא היא דבשום ענין אין לו הפרה למ"ד אין לו הפרה לא שנא לדבר מצוה ולא שנא לדבר הרשות, תדע דמעשה גבעונים לדבר מצוה היה (משום 'לא תחיה כל נשמה' או משום 'לא יסנו באלהך').

ניסת מאי טעמא, דמיפר לה בעל (והיא סומכת על כך ונודרת וגובה על שקר) כי לא ניסת נמי, לכי מנסבא מיפר לה בעל? אין הבעל מיפר בקודמין (בנדרים שקדמו לנשואין).

וניחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה וכתבו התוס' משמע דאדרב הונא פריך, אבל אי לאו דרב הונא (שלא מזכיר את הנשואה מחשש שמא יפר לה הנעל) לא הוה קשיא ליה אמתניתין (וצלמת לכאן) קשה גס על המשנה, שמדוע התקין ר"ג שמהל נולדת, הלא יכולה להחזיר אלל חכם) ולמאי דפרישית דרב הונא פליג אאמימר אתי שפיר דאמתני' ליכא למיפרך, דהא איכא למימר דמדרינן לה על דעת רבים (שאלו הפרה) אבל לרב הונא (וס"ל יס לו הפרה) לא מצי לשנויי הכי, אבל למאי דפירשתי דגבי חכם מודה רב הונא דאין לו הפרה, בלא רב הונא הוה מצי למיפרך אמתניתין. וי"ל דלא מצי למיפרך אמתניתין בלא רב הונא, דאיכא למימר שנדיר אותה על זה הכתר ותאכל לאלתר

לה: - לו.

אינו צריך לפרט את הנדר, ליחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה (כתבו התוס' קשה לר"י דאמאי הוצרך לאתויי 'ותני עלה' לפרוך ממתניתין גופיה דקתני פסול עד שידור הנאה, ואי אמרת אין צריך לפרט הנדר ליחוש דילמא... ונראה לי דאמתניתין הוה מצי למימר דפסול מלעבוד אפי' גרשה עד שידור הנאה שלא יקח לעולם נשים פסולות יותר ולכך לא שייך למיפרך ליחוש דילמא... כיון דכבר גירש תו ליכא למיחש דילמא ישאל על נדרו כדי ליקח נשים פסולות, אבל הא דתני ועובד ומגרש פריך שפיר כיון דעדיין לא גרשה יש לחוש דילמא אזל לגבי חכם ושרי ליה ולא יגרש)?

[דף לו ע"א] דמדרינן ליה ברבים. הניחא למאן דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה, אלא למאן דאמר יש לו הפרה מאי איכא למימר? דמדרינן ליה על דעת רבים (כך יאמרו לו הרי אנו מדירין אותך על דעתינו) דאמר אמימר, הלכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה וכתבו התוס' במכות (טז.) גרסי' ברוב ספרים אמר אמימר 'הילכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, על דעת רבים אין לו הפרה' ולפי גירסא זו משמע דכן הלכה דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה, ולמאי דגרס נמי 'אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים...' שלא בא לפסוק בהודר ברבים, מ"מ מדפסק בעל דעת רבים דאין לו הפרה, מכלל שסובר דברבים יש לו הפרה, דאי אין לו כ"ש על דעת רבים, ומה הוצרך לפסוק הלכתא בעל דעת רבים כיון דאפילו ברבים אין לו הפרה, ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד ברבים יש לו הפרה... ואע"ג דקאמר לעיל אליבא דרב נחמן דמדרינן ליה ברבים, וקי"ל כוותיה בדיני, ולענין דינא איתשיל לענין פרעון כתובה (ול"ל לכו"ל) שכלה שגס נכזים אין לו הפרה) הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד ואיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי (היינו שחזר בו, ואין לו הפרה רק זעל לעת נכיס) ומדאדריה רב אחא נמי לההוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה, ורב יוסף דאמר בפסחים (קז.) אדור ברבים דלא אישתי שיכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי על דעת רבים אין לו הפרה. והני מילי (דאין לו הפרה) לדבר הרשות (שאין צריכים להפרתו לצורך דבר מצוה) אבל לדבר מצוה יש לו הפרה (כתבו התוס', אימר ר"ת משום דמסתמא ניהא להו לרבים משום מצוה. ועוד אימר ר"ת דעל דעת היינו כשאומר על דעת פלוני ופלוני אפי' שלא

לפרט הויא כתנאי, ומיהו לא קיימא התם מסקנא הכי (להעמיד את מחלוקת ר"א ור' יוסע).]

רב נחמן אמר אפי' ניסת. ניסת ודאי מיפר לה בעל? דמדרינן לה ברבים (נודרת בפני עשרה וקסבר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה).

מיתיבי ניסת גובה כתובתה אם נדרה, מאי לאו נדרה השתא (בשעת גבייה לאחר נשואין, וקשיא לרב הונא)? לא, דנדרה מעיקרא (נדרה קודם נשואין גובה אף אחר נשואין דאינו מיפר בקודמים דכתיב ואם בית אישה נדרה). והתניא ניסת נודרת וגובה כתובתה (משמע נודרת השתא)? תנאי היא [לקמן (מה):] פליגי בה באיכא למ"ד יש לו הפרה ואליביה לא גביא משום דמיפר לה] דאיכא למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, ואיכא למאן דאמר אין לו הפרה (ואליביה מדרינן לה ברבים וגביא).

איבעיא להו צריך לפרט את הנדר, או אינו צריך? **רב נחמן אמר אינו צריך רב פפא** אמר צריך. רב נחמן אמר אינו צריך, דאי אמרת צריך, זימנין דגייז ליה לדיבוריה (ואינו מפרש הכל) וחכם מאי דשמע מיפר (אינו מיפר אלא לדעת מה שישמע הילכך לא יפרט על מה נדר אלא יאמר כך נדרתי ואסרתי עלי פירות מין פלוני) רב פפא אמר צריך, משום מילתא דאיסורא (שמא על דבר איסור נדרה כגון על גיבוי כתובה וכגון יאסרו עלי כל פירות שבועולם אם אעבור עבירה פלוני ובא להתיר את נדרו סתם ורוצה לעבור העבירה).

תנן (כתבו התוס' ה"ה דמצי למיפרך ממתניתין דהכא) הנושא נשים בעבירה (כהן הנושא נשים פסולות לכהונה) פסול (לעבודה) עד שידור הנאה [ממנה לגרשה, ומשנה היא בבכורות (מה):] ותני עלה נודר (הנאה) ועובד (עבודה) ואע"פ שעדיין לא גרשה (יורד מן העבודה לאחר שסיים...) ומגרש. ואי אמרת

לא פרט, אין התרתן התרה. ומיהו כשיפרוט לאחד מהמתירין, סגי יו"ד (רכה,יד). ה. נדר שהודר ברבים, יש לו התרה מאחר שלא אמר על דעתם יו"ד (רכה,כג). ו. נדר שעל דעת רבים, אין לו התרה בלא דעתם. (הגה ויש מחמירין דאפילו עם דעתם אין להתיר לדבר הרשות תשובת הרמב"ן והרשב"א וכן נכון להחמיר לכתחלה) אלא אם כן יש מצוה בהתרתו... יו"ד (רכה,כא).

והעדים חותמין על הגט, מפני תיקון העולם' (כתבו התוס' ר"ת מחק מספרו וי"ו מוהעדים, ושם משום דהוה משמע דר"ג תיקן, ובגמ' אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו משמע דמקודם נתקנה). מפני תיקון העולם, דאורייתא הוא, דכתיב וְכָתוּב בַּסֵּפֶר וְחָתָם? אמר רבה לא צריכא לרבי אלעזר, דאמר (פו.) עדי מסירה כרתי (דקתני ר"א אומר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר והאי קרא עצה טובה קמ"ל) תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם דזמנין דמייתי סהדי (עדי מסירה) אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים (ומערער בעל לומר לא גירשתיה).

רב יוסף אמר אפי' תימא לר' מאיר, התקינו שיהא עדים מפרשין שמוותיהן בגיטין (ראובן או שמעון, מעיקרא לא היו חותמים אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו) מפני תיקון העולם, כדתניא בראשונה היה כותב אני פלוני חתמתי עד, אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר [דמתוך שלא היה מפרש שמו לא היו יודעין לבקש עדים מכירים ויודעים שיעידו על כתב ידו, והיו צריכין לחזר אחר שטרות אחרים שהתימתם דומה לזו ונתקיימו בב"ד על ידי העדאת החתומים עצמן כדקי"ל בכתובות (כ.) אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד] ואם לאו פסול, אמר רבן גמליאל תקנה גדולה התקינו, שיהיו מפרשין שמוותיהן בגיטין, מפני תיקון העולם (שמאחר שיתפרשו שמותם יחזרו אחר יודעיהם ומכירהם להעיד על כתב ידם).

בפניהם, אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא, ועל דעת יחיד אע"פ שפרט על דעתו יכול חכם להתיר) כי תהא מקרי דרדקי דאדריה (שלא ילמד עוד תינוקות) רב אחא על דעת רבים, דהוה פשע בינוקי (חובטן יותר מדאי) ואהדריה רבינא, דלא אישתכח דדייק כוותיה.

פסק הש"ע א. אין אלמנה גובה כתובתה, עיקר ותוספת, אלא בשבועה... אה"ע (צו,א). **ב.** כשמשיבין בית דין או היורשים את האלמנה כשתבא לגבות כתובתה, אין משיבין אלא חוץ לבית דין **ביאר באר הגולה** מימרא דרב יהודה (לה). הסכמת הפוסקים ופי' או זה או זה] מפני שבתי דינין היו נמנעים מלהשביע, שהוששין שמא לא תדקדק על עצמה **(ביאר באר הגולה** משום מעשה שהיה באשה אחת שהיתה סבור' לישבע באמת ונענשה ביותר) ושבועה חוץ לבית דין אינה חמורה כל כך, שאינה בשם ולא בנקיטת חפץ, אלא בקבלת ארור **(ביאר באר הגולה** כפי' רש"י שם וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א). ואם רצו היתומים להדירה, נודרת להם כל מה שירצו, ומדירין אותה בב"ד ואח"כ נוטלת כתובתה. וצריך שהנדר יהיה בדבר שיש בו עינוי נפש, שתהיה באיסור כל ימיה. ולא מהני נדר אלא כל זמן שלא נשאת, אבל אם נשאת אינה גובה בנדר, מפני שהבעל יפר לה **(ביאר באר הגולה** מימרא דרב חונא) אה"ע (צו,ט). **ג.** גרושה שבאה לישבע, משיבין אותה בב"ד **(ביאר באר הגולה** מימרא דשמואל וכדמפרש דבאלמנה הוא דנמנעו להשביע' משום דבהחיא הנאה דמרחא קמיה יתמי אתיא לאורויי היתרא בדבר מועט לומר בשכר מרחתי נוטלת אבל בגרושה ליכא למימר הכי) אה"ע (צו,ב). **ד.** אלמנה ניוזנית מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה... ואין היורשים יכולין לפרוע לה כתובתה ולסלקה מהמזונות, אלא היא ניוזנית על כרחם כל זמן שלא תתבע כתובתה... אה"ע (צו,ג). **ה.** קודם שיתירו צריך שיפרט להם הנדר והסיבה שבשבילה נדר **(ביאר באר הגולה** כרב חונא ורב פפא גיטין לה: תוספות שם והרשב"א וש"פ מהירושל' בההוא עובדא דאתא קמי דר' בון... א"ל לשחק בקוביא קאמינא) ואם

המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין, מ"מ לא היה לו לעשות תקנה ללמד לעשות כן שביטל בכך השמטת כספים שצותה תורה. ורש"י פירש דתירוצו של רבא 'הפקר בית דין הפקר' קאי נמי לשנויי פרכא דהכא, ודרשא דספרי עיקרה אמלוח על המשכון, דמוסר שטרותיו הוי מטעם דהפקר ב"ד היה הפקר, ודברי הספרי בעניין מוסר שטרותיו הם רק לאסמכתא בעלמא?

אמר אבוי בשביעית בזמן הזה נפירש רש"י והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמטת מלוח בזמן הזה דרבנן הוא, ואע"ג דהלל בבית שני הוה, סבירא ליה לאבוי דבבית שני הואיל ולא היה יובל נהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ודאמרינן בערכין (לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר. **ומצאתי בתלמודי רבינו יצחק הלוי שכתב במסכת גיטין בירושלמי מנין שאין השמיטה נהגת אלא בזמן שיוכל נהג שנאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית, אבל בת"כ ראיתי דשביעית נהג בזמן שאין יובל נהג ואומר אני שהוא מחלוקת. התוס' הביאו את פירוש רש"י דהשמטת קרקע לא נהגא בבית שני. וקשה לר"ת מאחר שהגמ' באה ליישב כיצד הלל עצמו תיקן לעקור מצוה מה"ת, היתה הגמ' צריכה להביא בתירוץ את דרשת הירושלמי, שבזמנו של הלל לא נהגא מצות שמיטה, שתירוץ הגמ' שבזמן הזה השמיטה אינה נהגת, לא מספקת לתרץ כיצד הלל שחי בזמן בית שני, תיקן את תקנתו. ואפי' נאמר דסמך אההיא דירושלמי, והך דהכא מיייתי משום כספים (ללמד שנסמכה שמיטת כספים לשמיטת קרקעות) אכתי קשה דבמ"ק (ב:) דפריך חרישה וזריעה בשביעית מי שרי, ומיייתי הך דהכא, והתם לא שייך כלל לאתווי אלא ההיא דירושלמי. ונראה לר"ת דדרשת רבי היא ממש דרשת הירושלמי, 'דהשמטת קרקע' דהכא ודהתם לא איירי בחרישה וזריעה אלא בשדות החזרות לבעלים ביובל, ו'השמטת קרקע' קרי ליובל, 'ולשביעית' השמטת כספים, דשמיטה משמטת כספים ולא יובל כדאמרינן בהדיא בפרשת ראה, ודריש לה מדבר השמיטה שמוט וה"ק בזמן שאתה משמט יובל אתה משמט שביעית כי ההיא דירושלמי. ואר"ת דבבית שני נהג יובל דאמרינן בכריתות (יא.) 'אֲשָׁמִים אֵיל צֶאֱן עַל אֲשָׁמָתָם' מלמד שכולן שפחות חרופות בעלו (שחזרו עולי צל עס עזאל, הם הביאו קרבן אֶסֶס על שזעלו שפחה חרופה) ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי, ועבד עברי אינו נהג אלא בזמן שהיובל נהג כדאמר בערכין (כט.). ולא מסתבר לומר שהביאו על שבעלו שפחות חרופות בבית ראשון, כדאשכחן בהוריות (ו.) שהביאו על ע"ז שעבדו בימי צדקיהו, דבע"ז אשכחן דנחשדו, אבל על שפחה חרופה**

ובסימנא לא, והא רב צייר כורא (ולא היה חותם שמו) ורבי חנינא צייר חרותא (ענף של דקל) רב חסדא סמך, ורב הושעיא עין, רבה בר רב הונא צייר מכותא (וילון ספינה)? שאני רבנן, דבקיאינן סימנייהו. מעיקרא במאי אפקעינהו (במה הודיעו לבריות שאלה חותמיהן בשטרות ליכא למימר מעיקרא דהא אמרת התקיננו)? בדיסקי (שטרי שאלות ותשובות ושלומות). **פסק הש"ע א.** כשחותם העד, צריך לכתוב שמו ושם אביו, כגון יוסף בן יעקב עד... אה"ע (קליא). **ב.** צריך שיהיו שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט, (הגה ושימסור לה הגט בפני שניהם ביחד) וכן צריך להחתים עליו עדים לכתחלה נפלא באר הגולה משנה גיטין (פו.) שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם. וכתב הר"ף שמעינן מיהא דלכתחלה בעינן עידי מסירה והן העיקר שאין העדים חותמים.. אה"ע (קלגא).

'הלל התקין פרוסבול...' תנן התם פרוסבול אינו משמט (מאחר שכתב פרוסבול אינו משמט חובו בשביעית) זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן, שראה את העם שנמנעו מלחלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה השֹׁמֵר לֹא יִפְּחֶינָה דְּבָרִי עִם לִבְבִּי בְּלִיעַל... עמד והתקין פרוסבול וזה הוא גופו של פרוסבול מוסרני לכם (את שטרותי שאתם תהיו נוגשים ואני לא אגוש, ולקמן מוקי דיש כח בידם להפקיע ממונו של זה וליתן לזה במקום שיש סייג ותקנה) פלוני דיינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים חותמים למטה או העדים.

ומי איכא מיד, דמדאורייתא משמטא שביעית, והתקין הלל דלא משמטא [ועקר דבר מן התורה כתבו התוס' השתא לא בעי רבא לשנויי אהך קושיא דהפקר ב"ד היה הפקר' כדמשני בתר הכי, משום דהכא קשיא ליה, דלא היה לו להלל לעקור שביעית שהיא דאורייתא (כ"ל שהקושיא היא לא כייל יס את היכולת לתקן, אלא מדוע תיקן) ואע"ג דדרשינן בספרי 'ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך' – ולא של אחיך בידך, מכאן אמרו המלוח חבירו על

לו. - לו:

לעקור דבר מן התורה כגון שופר ולולב ודומיהן ביבמות (ז: דלא עקירה בידים היא). **רבא אמר** (לעולם בין לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא ותקין הלל דלא תשמט, בין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן דתשמט לא תיקשי דבר בדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה במקום סייג וגדר) הפקר ב"ד (בממון) היה הפקר, דאמר ר' יצחק מנין שהפקר ב"ד היה הפקר, שנאמר וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא לְשִׁלְשֵׁת הַיָּמִים פַּעֲצַת הַשָּׂרִים וְהַזְקָנִים יִחָרֵם כָּל רְכוּשׁוֹ (באנשי כנסת הגדולה כתיב) וְהָיָה יִפְדֹּל מִקֶּתֶל הַגּוֹלָה. רבי אליעזר אמר, מהכא אֵלֶּה הַנִּחְלָתִים אֲשֶׁר נִחְלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת... וכי מה ענין ראשים אצל אבות (הוה ליה למכתב וראשי המטות)? לומר לך, מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו (מחלק נכסיו על פיו) אף ראשים מנחילין העם כל מה שירצו.

איבעיא להו כי התקין הלל פרוסבול לדריה הוא דתקין, או דלמא לדרי עלמא נמי תקין למאי נפקא מינה, לבטוליה (להושיב ב"ד, אי אכשור דרי שלא יהו מונעין מלהלוות, לבטל את תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט) אי אמרת לדריה הוא דתקין מבטלינן ליה, אלא אי אמרת לדרי עלמא נמי תקין, הא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין וכתבו התוס', וא"ת היכי דמי אי דפשט ברוב ישראל אפי' גדול הימנו אין יכול לבטל כדאמרינן בע"ז (לו.) גבי י"ח דבר שאפי' יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו, ואי דלא פשט ברוב ישראל אפי' קטן יכול לבטל כדאמרינן נמי התם גבי שמן דרבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו משום דלא פשט איסורו ברוב ישראל וי"ל דהא קאמר התם וסמכו רבותינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולים לעמוד בה, משמע משום דהוה תרתי היה להם כח להתיר א. לא פשטה הגזירה ב. לא היו יכולים לעמוד בה, אבל הכא או פשט ולא היו יכולים לעמוד, או היו יכולים לעמוד ולא פשט (צאופנים הללו

לא אשכחן דנחשדו, ועוד דהא נהג בתי ערי חומה בבית שני כדתנן בערכין (לא:) ומייתי לה לקמן (עד:) בראשונה היה נטמן התקינו... ואמרינן נמי בערכין (כט.) דבתי ערי חומה אין נוהגין אלא בזמן שיוכל נוהג, ולא תיקון הלל פרוסבול לדורו שהרי היה בזמן הבית ודהלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה (שבת טו.) אלא לאחר חורבן דהוו ידעי דחרוב ביתא כדאמרינן בגזיר (לב:), והא דבעי בסמוך לדריה תקין לאו לדריה ממש אלא לדור הסמוך אחר חורבן, אי נמי ההיא בעיא אליבא דרבא דמשני הפקר ב"ד היה הפקר. והא דאמר בערכין (לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין דמשמע דיוכל לא נהג, היינו למאי דס"ד התם מעיקרא דלא חזרו עשרת השבטים שגלו ולא היו בגלות בכל אלא ב' שבטים וכשעלו בבית שני לא היו כל יושביה עליה, אבל במסקנא דאמרינן דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהן נמצאו דהיו שם מ"ב שבטים, ואע"ג שלא עלו כולם חשיב כל יושביה. ומיהו קשה דזיל קרי בי רב הוא דבעזרא מני לכל י"ב שבטים (כ"ל מאחר שלכ"ת אין לוכך שיהיו ממס כל יושבי א"י עליה על מנת שיהיה היוכל, אלא מספיק שישבו צא"י מכל שבט ושבט, הלא הדבר צריך צפוסים בעזרא שמכל שבט ושבט חזרו מעט, כיצד הצינה הגמ' בתחילה שצמח צית שני, לא היו כל יושביה עליה, ולא נהג (היוכל) ורבי היא דתניא, רבי אומר וְזֶה דִּבְרַר הַשִּׁמְשָׁה שְׁמוֹשׁ בִּשְׁתֵּי שְׁמִיטוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע (כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ) אי אתה משמט כספים (ואע"פ שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן בהיקישא דלא נהגא) [דף לו ע"ב] ותקינן רבנן דתשמט (בזמן הזה) זכר לשביעית (שלא תשתכח תורת שביעית כתבו התוס' והא דלא תקון נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים רצופות). ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה, עמד והתקין פרוסבול.

ומי איכא מידי, דמדאורייתא לא משמטא שביעית (בזמן הזה כרבי) ותקינן רבנן דתשמט (ונמצא הלוח גזלן על פיהם)? **אמר אביי** שב ואל תעשה הוא [והלוח הזה שב ובטל ואינו עושה המצוה לפרוע את חובו ולא עקר ליה בידים, וכי האי גוונא מותר

פרוסבול כי היה אומר דלא בעינן אלא ב"ד חשוב שבדור (ר"ל אי"ל צית לין חשוב כצית ליןס של ר' אמי ור' אסי) ואשכחן נמי (לו). שהיו מקילין רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו אהדדי. **תנן** במסכת שביעית (י,ה) פרוסבול המוקדם כשר והמאוחר פסול, ומפ' בירושלמי משום דפרוסבול אינו מועיל מה שמלוה אחר כתיבת פרוסבול אלא למה שהלוה קודם זמן הכתוב בפרוסבול, ולכך מאוחר פסול דמרויח שלא כדן כל מה שהלוה אחר כתיבת פרוסבול עד זמן הכתוב בו) אבל לכולי עלמא לא.

ת"ש, דאמר **שמואל** הא פרוסבולא עולבנא דדייני הוא (לקמן מפרש לשון הוצפא שנוטלים ממון שלא כדן בחזקה) אי איישר חיל (אם אחזיק כח) אבטליניה (אלמא לאו לדרי עלמא תקין, דא"כ היכי מצי שמואל למימר אבטליניה).

אבטליניה, והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין? הכי קאמר אם איישר חיל יותר מחלל אבטליניה.

ורב נחמן אמר אקיימנה. אקיימנה, הא מיקיים וקאי? הכי קאמר אימא ביה מילתא (אושב בית דין ואתקין דסתם מלוין יהו כמוסרין שטרותיהן לבית דין...) דאע"ג דלא כתוב ככתוב דמי.

איבעיא להו האי עולבנא, לישנא דהוצפא הוא או לישנא דניחותא הוא (לא עשאוהו אלא לנחת הדיינים שלא יטריחו להגבות מלוותיהם לפני שביעית שלא תבא שביעית ותשמיטיה הלכך אי איישר חיל אבטליניה)? **ת"ש**, דאמר עולא עלובה (חצופה) כלה שזינתה בקרב חופתה (בעוד שכינה וישראל בסיני עשו את העגל שהרי לא נסעו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה כדכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני... ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני). אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא (דיש לדרוש עליהם כלה מזנה בחופתה) עד-שהמלך במסב' (בחופתו) נרדף נתן ריחו

אס הכי"ל גדול מחזירו יכול לנטל). **ואין** משמע כן בירושלמי בפ"ק דשבת דאמר התם ר"י בעי ולא כן תנינן שאין ב"ד יכולין לבטל דברי ב"ד חברו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין, ור' יהודה הנשיא ובית דינו מתירין מה שאסר דניאל וחבורתו (צתמיה) אלא רבי יוחנן כדעתיה, דא"ר יוחנן בשם רבי אלעזר בר צדוק מקובלני שכל גזירה שב"ד גזרין על הצבור ולא קיבלו רוב צבור עליהן אינה גזירה, ובדקו ומצאו בגזירתו של שמן ולא קבלו רוב צבור עליהן, אלמא משמע דבהאי טעמא לחודיה סגי. **ועוד** קשה דבמגילה (ב.) פריך ואי ס"ד אנשי כנסת הגדולה י"ד וט"ו הוא דתקין, אתו רבנן ועקרו תקנתא דתקינן אנשי כנסת הגדולה, והתנן אין ב"ד... והתם מסתמא פשט, ויכולין לעמוד ולבטל אם הבית הנ"ל גדול מהראשון. וי"ל דדוקא ב"ה דבר אפי' גדול אין יכול לבטל כדאשכחן בירושלמי מפני שעמדו להם בנפשותיהם כדאיתא התם דתלמידי ב"ש היו הורגין בתלמידי ב"ה ובכל דבר גדול יכול לבטל חוץ מ"ה דבר, והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו עליהן בנפשותיהן אפי' קטן יכול להתיר, והא דקאמר וסמכו רבותינו אהא דאין גוזרים גזירה על הצבור לא מייתי ההוא טעמא אלא משום דלא תימא הואיל והראשונים נמנו עליו לאוסרו למה נמנה הוא עליו להתירו אדרבה היה לו להמנות לאסור דאשכחן בכמה דוכתי דראשונים גזרו ולא קיבלו מנייהו ובתראי גזר וקבלו מנייהו בשבת (יד:) ובחולין (ו.) להכי קאמר דלא רצה להמנות לאסור משום דהוא דאין רוב צבור יכולין לעמוד בו. **ומיהו** בדבר שלא תקנו שיתפשט האיסור בכל ישראל אלא במקום אחד דוקא כההיא דחולין (קי.) דרב איקלע לטטלופוש דאמר בקעה מצא וגדר בה גדר ואסר להו כחל, וכן כל הנך דשבת (קלט.) דשלחו ליה בני בשכר ואסר להם לפי שאינן בני תורה, גדול יכול להתיר ולא קטן (דיק לו תוקף של גזרה) **מאי?**

ת"ש, דאמר שמואל לא כתבין פרוסבול (דלא אלים לאפקועי ממונא) אלא אי בבי דינא דסורא (רב) אי בבי דינא דנהרדעא (שמואל, דכי אמרה שמואל להך מילתא וכי איתשיל הך שאלתא בבי מדרשא הוה בי דינא דרב אמי ורב אסי, והיינו דמשני דלמא כי תקון הלל נמי לדרי עלמא לא תקון אלא כגון בי דינא דרב אמי ורב אסי) ואי סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תקין, בשאר בי דינא נמי לכתבו? דלמא כי תקין הלל לדרי עלמא כגון בי דינא דידיה, וכרב אמי ורב אסי, דאלימי לאפקועי ממונא וכתבו התוס' ר"ת כתב

לו: - לו.

יתומין אין צריכין פרוסכול, דר"ג ובית דינו (כלומר נשיאי ישראל שבכל דור ודור) אביהן של יתומין (וממונים עליהן ועל ממונם והיו שטרותיהן כמסורים לב"ד, הא דנקט רבן גמליאל שהיה בית דינו קיים ונוהג כשנשנית משנה זו והא דרמי בר חמא ברייתא היא).

תנן התם אין כותבין פרוסכול אלא על הקרקע [אם יש קרקע ללוה דלא תקנו אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהוי מלתא דשכיחא כדאמרינן בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא, ואע"פ שאינו שוה כל החוב בדקתני לקמיה קרקע כל שהוא האמרן אפילו מלא מחט גובה מלא קרדום כמעשה דקטינא דאביי (כתובות צא:). כתבו התוס' משום דמלתא דשכיחא היא שמלוה למי שיש לו קרקע לפי שאין יכול לכלותו ועומדת בפניו, ואע"ג דעציץ נקוב יכול לכלותו לא פלוג רבנן במקרקעי. והא דכתבין אקרקע כל שהוא פי' רש"י משום דראוי לגבות בו כל החוב כמעשה דקטינא דאביי. ורבינו שמואל פי' משום דקרקע כל שהוא שוה כל החוב דאין אונאה לקרקעות. וקשה דהא אמרי' (כתובות ק:) דביטול מקח יש להם עד פלגא [אם אין לו (קרקע ללוה) מוזכרו (המלוה קרקע) בתוך שדהו כל שהו. וכמה כל שהו? אמר רב חייא בר אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב].

אמר רב יהודה אפי' השאילו מקום לתנור ולכירים (להניח בו תנור או כיריים המטלטלין) כותבין עליו פרוסכול. איני, והתני הלל (אמורא הוה) אין כותבין פרוסכול אלא על עציץ נקוב בלבד (שהוא מחובר וכל שכן על קרקע עצמו אם שלו היא) נקוב אין, שאינו נקוב לא. אמאי, והא איכא מקומו (דהא מקומו או שלו הוא או השאילוהו לו הואיל ועציץ שלו הוא)? לא צריכא דמנח אסיכי (על גבי יתדות ואין הקרקע שלו הלכך נקוב הוי כמחובר ושאינו נקוב אין כאן קרקע).

רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא (גזע דקל קצוץ, והגזע מחובר בארץ) וכתב עליה

(בושמי עזב ריחו הטוב). אמר רבא עדיין חביבותא הוא גבן (אע"פ שהזכיר קלקוליהן לא הזכיר אלא במראית חובה דלא כתיב הסריח) דכתיב נתן ולא כתיב הסריח (כתבו התוס' אע"ג דאית ליה למכתב לישנא מעליא, מ"מ הוה מצי למכתב עזב).

תנו רבנן הנעלבין (מיד אחרים) ואינן עולבים (את אחרים וז"ל ספר החינוך מצוה שלח ואולם לפי הדומה אין במשמע שאם בא ישראל אחד והתחיל והרשיע לצער חבריו בדברים הרעים שלא יענהו השומע, שאי אפשר להיות האדם כאבן שאין לה הופכים, ועוד שיהיה בשתיקתו כמודה על החירופין, ובאמת לא תצוה התורה להיות האדם כאבן שותק למחרפיו כמו למברכיו ול"כ לפי"ז מוזן שמעיקר הדין היה ניתן להעליב בחזרה את המעליב, והנמנע מכך אע"פ שמוחר לו, נקרא נכס 'ואהביו...') שומעין הרפתן ואין משיבין (יש לשאול דלכאורה שומע הרפתן ואינו משיב היינו הנעלב ואינו עולב ביאר בשו"ת הרדב"ז ילקוט החנוכי סימן מד דהנעלב ואינו עולב אינו ראויה למעלה, דיתכן שאין לו מה להשיב, אבל 'שומע הרפתן' הכוונה של העולב, היינו שיש לו מה להשיב, ואינו מחרף עליו הכתוב אומר 'ואהביו') עושיין (מצות מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות) מאהבה ושמהין ביסורין, עליהן הכתוב אומר וְאַהֲבֵיו כְּצֹאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּנִבְרָתוֹ.

מאי פרוסכול? אמר רב חסדא פרום (תקנה) בולי ובוטי (עשירים ועניים, עשירים שלא יפסידו ועניים שלא ינעלו דלת בפניהם) [דף לו ע"א] בולי אלו עשירים, דכתיב וְשִׁבְרֹתֶי אֶת גְּאוֹן עֲזָבָם, ותני רב יוסף אלו בולאות (עשירים) שביהודה בוטי אלו העניים, דכתיב העבט (ומי הן הלווים עניים) תעביטנו.

אמר ליה רבא ללעזא (שאינו מדבר בלשון עברי הוא לעזא ואותו ששאל רבא הימנו זאת היה מדבר בלשון פרוזבול ופי' לו שבלשונו פרוז פורסא תקנה) מאי פרוסכול? א"ל פורסא דמילתא.

אמר רב יהודה אמר שמואל יתומין אין צריכין פרוסכול (שאין שביעית משמטת חוב של אביהן המת) וכן תני רמי בר חמא

תניא אידך סיים (הראה בסימניה ובמצריה דכגבוי ממש דמי) לו (הלוח למלוח) שדה אחת בהלוואתו (יחדה לו לגבות הימנה) אינו משמט. ולא עוד, אלא אפילו כתב כל נכסיי אחראין וערבאין לך (דלא דמי לגבוי כל כך כסיום אפ"ה...) אינו משמט.

קריביה דר' אסי (הוא היה המלוה) הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים, אתא לקמיה דר' אסי, אמר ליה משמט או אינו משמט, א"ל אינו משמט, שבקיה ואתא לקמיה דר' יוחנן, א"ל משמט. אתא ר' אסי לקמיה דר' יוחנן, א"ל משמט או אינו משמט? אמר ליה משמט, והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל וכי מפני שאנו מדמין (נראה בעינינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבתינו) נעשה מעשה (להוציא ממונו בידים). א"ל והתני' כוותיה דמר? א"ל דלמא הדיא בית שמאי היא [בסוטה (כה).] מתו בעליהן עד שלא שאלו בית שמאי אומרים נוטלות כתובתן ולא שותות... דאמרי שטר העומד לגבות (מאחר ששטר כשר הוא והקרע משועבד בו) כגבוי דמי.

תנן התם המלוה את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לב"ד, דתפסי להו בי דינא (והפקרן הפקר, וגבי מלוה לא קרינן ביה לא יגוש) אלא מלוה על המשכון מאי טעמא? אמר רבא משום דתפס ליה (פירש רש"י ואינו נוגשו ותובעו כלום אמנפ התוס' ביארו דתפס ליה בתורת משכון ודרש' בספרי 'את אחיך תשמט ידך' ולא של אחיך בידך).

אמר ליה אביי אלא מעתה, הלוחו ודר בחצרו דתפס ליה, הכי נמי דלא משמט [כתבו התוס' אין לפרש שהקושיא היא מהלוחו שלא על חצרו (וכגון שדר בחצרו נכסיו ולא משמט מקום שהוא תפס צממונו של הלוחה, ויכול לגבות מקום את חובו) מדלא הקשו 'הלוחו ויש לו שום משכון בידו' אלא פריך הלוחו על חצירו ודר בחצירו דאפ"ה משמט כדמוכח בב"מ (סז): דאמרינן האי משכנתא באתרא דמסלקי (כ"ל שמשכן נשעת ההלואה את חצירו שיאכל פירותיה,

פרוסבול. רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי (בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אמר לחברים הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה). רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא, אמר ליה צריכנא מידי אחרינא? אמר ליה לא צריכת.

ת"ר אין לו קרקע, ולערב יש לו קרקע, כותבין עליו פרוזבול, לו ולערב אין להן קרקע, ולחייב לו יש לו קרקע (לאדם אחר שחייב ללוה זה מנה) כותבין עליו פרוזבול, מדרבי נתן (הוי קרקע לוי החייב לשמעון משועבד לפרוזבול של ראובן המלוה את שמעון) דתניא, רבי נתן אומר מנין לנושה בחברו מנה וחברו בחברו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה, ת"ל וְנָתַן לְאִשְׁרֵי אֲשֶׁם לוֹ וּכְתָבוּ הַתּוֹס' הלכה כר' נתן, דרבא בפסחים (לא). לא מתוקמא מלתיה אלא כרבי נתן גבי פלוגתא דלמפרע הוא גובה דאביי ורבא, וקיימא לן כרבא בר מיע"ל קג"ם, ור"ת בתחלה ר"ל דאין הלכה כרבי נתן ושוב חזר בו].

תנן התם השביעית משמטת את המלוה, בין (שהיה המלוה) בשטר בין (שהיה המלוה) שלא בשטר. רב ושמואל דאמרי תרוייהו (מלוה) בשטר (היינו) שטר שיש בו אחריות נכסים (ששיעבד לו קרקעותיו. מלוה...) שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים, כל שכן מלוה על פה. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו (מלוה) בשטר (היינו) שטר שאין בו אחריות נכסים. (מלוה) שלא בשטר מלוה על פה, אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט [דכגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן וגבויות ממש ואין כאן חוב כתבו התוס' הא דאמרינן לעיל (יה). דאונם קנס ופיתוי שזקפן במלוה משמטין ומפרש דהיינו משעת העמדה בדין אע"ג דמשעמד בדין גבי ממשעבדי כדמוכח בכמה דוכתי וכן כתובה משתפגום ותזקוף משמטת אע"ג דגבי ממשעבדי, מ"מ אלים טפי כשמפורש שיעבוד בשטר].

תניא כותיה דר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש שטר חוב משמט, ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט.

לו. - לו:

תנן התם [דף לו ע"ב] המחזיר חוב לחבירו בשביעית (בזמן שהשביעית נזהגת ועברה עליו שביעית, ואח"כ החזירו ולא שהחזירו בשביעית עצמה דא"כ לא הוה צריך למימר משמט אני דקי"ל אין שביעית משמטת אלא בסופה) צריך (המלוה) שיאמר לו משמט אני, ואם אמר לו אעפ"כ (אני רוצה להחזירו לך) יקבל הימנו, שנאמר וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה (צריך לומר דיבור של שמיטה). אמר רבה ותלי ליה (אם היה רוצה לחזור בו יתלנו על עין אם גברה ידו עד דאמר ליה אעפ"כ) עד דאמר הכי (במתנה אני נותן לך ואין כאן משום לא יגוש דלא בבי דינא קתבע ליה ולא משום חוב). איתיביה אבבי כשהוא נותן לו, אל יאמר לו בחובי אני נותן לך, אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך? אמר ליה תלי ליה נמי עד דאמר הכי.

אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסיק ביה רבה זוזי (היה נושה בו מעות, רבה היה המלוה) אייתינהו ניהליה בשביעית, אמר ליה משמט אני, שקלינהו ואזל. אתא אבבי אשכחיה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציב מר, אמר ליה הכי הוה מעשה. אזל לגביה (אבבי אתא לגבי אבא בר מרתא) אמר ליה אמטת ליה זוזי למר? אמר ליה אין. אמר ליה ומאי אמר לך? אמר ליה משמט אני. אמר ליה ואמרת ליה אעפ"כ? אמר ליה לא. אמר ליה ואי אמרת ליה אעפ"כ הוה שקלינהו מינך, השתא מיהת אמטינהו ניהליה ואימא ליה אעפ"כ. אזל אמטינהו ניהליה ואמר ליה אעפ"כ, שקלינהו מיניה, אמר (רבה) לא הוה ביה דעתא בהאי צורבא מרבנן מעיקרא (למימר אעפ"כ).

אמר רב יהודה אמר רב נחמן נאמן אדם לומר פרוסבול היה בידי ואבד ממני מאי טעמא, כיון דתקינן רבנן פרוסבול (ומצי למיגבי בהיתרא) לא שביק היתירא (דמלוה בלא פרוסבול למימר הוה לי ואבד) ואכיל איסורא (כתבו התוס' אומר ר"ת דמהאי טעמא נאמן

במקומות שיכול הלוה כחך תקופת ההלוואה לפרוע את החוב, וליטול את קרקעו) שביעית משמטת?

אמר ליה שאני משכון (דמטלטלי) דקני ליה (למלוה ואם אבד חייב באחריותו הלכך כגבוי נמי דמי לענין שביעית) מדרבי יצחק וכתבו התוס', וא"ת והא דר' יצחק שלא בשעת הלוואתו (וקק על זה נאמר שקונה משכון) כדאמרינן בב"מ (פב.) ובשבועות (מד.) והכא המלוה על המשכון קתני דמשמע בשעת הלוואתו כדאמרינן התם, והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני ואין סברא לחלק בין המלוה להלוהו, ועוד בב"מ (מח:) ובשבועות (מד:) משמע נמי דאפי' בשעת הלוואתו אינו משמט גבי מלוה על המשכון ואינו שוה אלא פלגא דקאמר רשב"ג דאינו משמט פי' מה שכנגד המשכון ורבי יהודה הנשיא סבר דמשמט משום דלא תפס ליה אלא לזכרון דברים בעלמא, והיינו ע"כ במשכון בשעת הלוואתו, דשלא בשעת הלוואתו מאי דמשכן שקיל לגוביינא ואפילו הכי אם היה שוה המשכון כנגד ההלוואה אינו משמט. וי"ל דמסתבר ליה להש"ס מאחר דקני ליה מדרבי יצחק שלא בשעת הלוואתו, אלים נמי שיעבודיה בשעת הלוואה דלא משמט דקרינן ביה ולא של אחיך בידך. וכן צריך לפרש בפסחים (לא:) דמיייתי דר' יצחק גבי ישראל שהלוה לעובד כוכבים על חמצו דאלים שיעבודיה אפילו בשעת הלוואתו דמיקרי שלך לעבור בבל יראה, הואיל שלא בשעת הלוואה קני לגמרי, דאפילו מקבל פקדון מעובדי כוכבים אם מקבל עליה אחריות מחייב עליה בבל יראה, ועובד כוכבים שהלוה לישראל על חמצו אי הוה קני עובד כוכבים מישראל לא מחייב ישראל אפי' משכנו בשעת הלוואה משום דאלים שיעבודיה דלא חשיב מצוי ביד ישראל דדרשינן לא ימצא מי שמצוי בידו למעוטי ייחד לו בית אפי' קיבל עליו אחריות כדאמרינן בפסחים (ו.). ומיהו בקידושין (ח:) גבי קדשה במשכון אחרים דמקודשת ומיייתי מדר' יצחק, צ"ל דדוקא במשכנו שלא בשעת הלוואתו מקודשת, דבב"מ (פב.) משמע דלא מהני דר' יצחק להתחייב באונסין, ולא חשיב אלא כשומר שכו, אלמא לא חשיב כשלו לגמרי, א"כ מאיזה טעם נחשב כשומר שכו אם לא משום דנהנה דקני ליה לקנות בו את האשה וקרקעות או בחליפין, וא"כ בשעת הלוואתו אינו יכול לקדש בו את האשה (ביאור המהרש"א כיון ללא קני שלא בשעת הלוואה אלא מטעם דמאי מקדש בו אשה ע"כ בשעת הלוואה ללא קני ליה לא מלי מקדש בו את האשה לאל"כ מ"ש) דאמר רבי יצחק. מניין לבעל חוב שקונה משכון, שנאמר וְלֹךְ תִּתְּנָה צֶדֶקָה, אם אינו קונה צדקה מנין, מכאן לבעל חוב שקונה משכון.

לו:

או למי שחייב לו, כותבין. ואפילו אין לזה ולא לזה, ויש למלוה או למי שחייב לו, מזכהו אפילו על ידי אחר, ואפילו שלא בפניו... חו"מ (פז,כב). ז. השאלו מקום לתנור או לכירים, כותבים עליו פרוזבול והוא הדין אם השכירו לו חו"מ (פז,כג). ז. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ומסר דבריו לתלמידים, ואמר מוסרני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה, אינו צריך לכתוב פרוזבול, מפני שהם יודעים ששמיטת כספים בזמן הזה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחת. (הגה וי"א דכל אדם נמי יוכל לומר דבריו בעל פה לפני ב"ד, ומהני, ואין צריך פרוזבול. ואין חילוק בין אם המלוה בעיר הדיינים או לא, כי יכול לומר אפילו שלא בפניהם אני מוסר שטרותי לבית דין פלוני שבעיר פ'). חו"מ (פז,כ). ח. המחזיר חוב שעברה עליו שביעית, יאמר לו המלוה משמט אני וכבר נפטרת ממני. אמר לו אעפ"כ רצוני שתקבל, יקבל ממנו. ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך, אלא יאמר לו שלי הם, במתנה אני נותן לך. החזיר לו חובו ולא א"ל כן, מסבב עמו בדברים עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתי לך. ואם לא אמר, לא יקבל ממנו, אלא יטול מעותיו וילך לו (ביאר באר הגולה ל' הרמב"ם כפי פירושו אהא דאמרי התם תלו ליה עד דא' הכי, ולא כפירש"י) חו"מ (סו,לו). ט. נאמן אדם לומר 'פרוזבול' היה לי ואבד' ולא עוד אלא שפותחין לו שמה פרוזבול היה לך ואבד, ואם אמר כן, נאמן. (הגה ואם לא פתחו לו הב"ד, ויצא מב"ד וחזר ואמר פרוזבול היה לי, אם הוא קודם פסק דין, נאמן. אבל אם הוא לאחר פסק דין, אינו נאמן) חו"מ (פז,לג).

משנה עבד (כנעני) שנשבה ופדאוהו (ישראלים אחרים) אם לשום עבד ישתעבד, אם לשום בן חורין לא ישתעבד, רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד.

(גמרא) במאי עסקינן, אילימא לפני יאוש (של בעלים הראשונים פדאוהו מן העובד כוכבים)

אפי' בלא שבועה). כי אתו לקמיה דרב, אמר ליה מידי פרוסבול היה לך ואבד, כגון זה פתח פיך לאלם הוא.

תנן וכן בעל חוב שמוציא שטר חוב ואין עמו פרוסבול הרי אלו לא יפרעו (בכתובות בפרק הכותב, אלמא לא מהימן לומר היה לי ואבד דעל כרחיך בדטעין היה לי ואבד עסקינן דאי לאו הכי צריכא למימר דשביעית משמטת) תנאי היא, דתנאי המוציא שטר חוב צריך שיהא עמו פרוסבול, וחכמים אומרים אינו צריך (דנאמן לומר אבד).

פסק הש"ע א. פרוזבול, אינו משמט. ואינו נכתב אלא בבית דין חשוב, דהיינו שלשה בקיאים בדין ובענין פרוזבול, ויודעים ענין שמיטה, והמחוס רבים עליהם באותה העיר (ביאר באר הגולה רמב"ם שם מהא דאמרינן כרב אמי ורב אסי דאלימי... וכמו שפי' הר"ן דבריו דרב אמי ורב אסי לאו דוקא אלא ה"ה ב"ד חשוב שבדור, וכ"כ התוס' שר"ת כתב פרוזבול מטעם זה). וי"א דכותבין פרוזבול בכל בית דין (ביאר ביאור הגר"א הרא"ש, דרבנן דבי רב אשי לא ס"ל הא דשמואל). ונראה לי דיש להקל בזמן הזה. חו"מ (פז,יה). ב. זה גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים או העדים חותמים מלמטה... חו"מ (פז,יט). ג. אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא בזמן שהיובל נוהג. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, בכל מקום. (הגה כן הוא הסכמת הפוסקים. אבל י"א דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו, שאין נוהגים דין שמיטה כלל בזמן הזה... חו"מ (פז,א). ד. יתומים קטנים שיש להם מלוה ביד אחרים, אין צריכים פרוזבול. מי שחייב לקופת הצדקה, אינו משמט חו"מ (פז,כח). ה. אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, ואפילו קרקע כל שהוא סג, ואפילו אין לו אלא עציץ נקוב מונח על גבי יתדות באויר, אעפ"י שאין מקום היתדות שלו, סגי אפילו אין ללוה כלל, ויש לחייב לו או לערב,

לו: - לוז.

(וטעמא דת"ק משום מימנעי ולא פרקי) היינו דקאמר כשם (דאיהו לא חייש למימנעי ולא פרקי משום דמצוה לפדותו) אלא לרבא, דאמר לאחר יאוש (וטעמא דת"ק משום אפקעתא דיאוש הוא...) האי כשם, משום דחזקיה הוא (שלא יפיל עצמו לגייסות הוא)? אמר לך רבא רשב"ג לא הוי ידע מאי קאמרי רבנן, ודחי קאמר להו אי לפני יאוש קאמרינו היינו כשם, אי לאחר יאוש קאמרינו, בדחזקיה (כתבו התוס' אע"פ שמשפך רשב"ג בדברי רבנן, מ"מ לא מסתבר ליה לרבא כלל לומר דפליג לפני יאוש).

ולרבא, דאמר לאחר יאוש, ולרבו שני, רבו שני ממאן קני ליה, משבאי, שבאי גופיה מי קני ליה? אין, קני ליה למעשה ידיו [וישראל קני ליה מידו למעשה ידיו בכספא, ולגופיה בטבילה לשם עבדות, כדאמרינן ביבמות (מז): ואפילו מל וטבל גבי רבו ראשון קנייה שבאי ביאוש למעשה ידיו, דהא אפי' ישראל נמי מיקני ליה לעובד כוכבים למעשה ידיו, ונהי דישראל נפיק מיניה ביובל אבל עבד משתעבד לעולם] דאמר ריש לקיש מנין לעובד כוכבים שקנה את העובד כוכבים למעשה ידיו, שנאמר וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַנִּזְרִים עִמָּכֶם מִהֶם תִּקְנוּ (רבויה הוא דהא כתיב לעיל מיניה מהם תקנו עבד ואמה, וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולישתוק) אתם קונים מהם [דף לח ע"א] ולא הם קונים (את אחד מכם) מכם, ולא הם קונים זה מזה, יכול לא יקנו זה את זה, יכול לא יקנו זה את זה, האמרת לא הם קונים זה מזה? ה"ק ולא הם קונים זה מזה לגופו (שיהא צריך הימנו גט או אם יברח ממנו ויתגייר מותר בבת ישראל שאין גופו קנוי לחברו) יכול לא יקנו זה את זה למעשה ידיו, אמרת ק"ו עובד כוכבים ישראל קונה (למעשה ידיו שנאמר, וכי תשיג יד גר... או לעקר משפחת גר) עובד כוכבים עובד כוכבים לא כ"ש. ואימא הני מילי (דעובד כוכבים קונה חברו) בכספא (דומיא דעובד

לשום בן חורין אמאי לא ישתעבד, אלא לאחר יאוש, לשום עבד אמאי ישתעבד (וקס"ד לרבו ראשון, ואמאי הרי נתייאש)?

אמר אביי לעולם לפני יאוש, ולשום עבד (על מנת להחזירו לרבו ראשון או אפי' על מנת להשתעבד בו) ישתעבד לרבו ראשון (דשני לא קנה, דמידע ידע דלא פקע שם מריה מיניה לפני יאוש, והרי הוא כגוזלו ממנו) לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני, לרבו שני לא, דהא לשום בן חורין פרקיה (כתבו התוס' ה"ה דמצי למימר דהא לפני יאוש הוא) לרבו ראשון נמי לא, דילמא ממנעי ולא פרקי (כתבו התוס', וא"ת מהאי טעמא כשפדאו לשום עבד ישתעבד לרבו שני וי"ל דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה את עבדו וליתנו לחבירו ולא שייך האי טעמא אלא כשפודהו לשם מצוה לשם בן חורין) רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד (לרבו ראשון) קסבר כשם שמצוה לפדות את בני חורין, כך מצוה לפדות את העבדים (ולכא למיחש למימנעי ולא פרקי).

רבא אמר לעולם לאחר יאוש, ולשום עבד ישתעבד לרבו שני, לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני, לרבו שני לא, דהא לשום בן חורין פרקיה, לרבו ראשון נמי לא, דהא לאחר יאוש הוה רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד (פירש רש"י לרבו ראשון. הביאו התוס' את פירושו וכתבו דכן מניה ר"ת, דאי כשפדאו לשם עבד ישתעבד לשני יפיל עצמו לגייסות כדי שירויה לענין מציאה ומתנה דלא קני ליה שני אלא למעשה ידיו, ופעמים נמי שהוא שונא לרבו ראשון מתמול שלשום ומפקיע עצמו ממנו. ומיהו נוכל לומר דלא פליג רשב"ג את"ק אלא בפדאו לשום בן חורין, דמשום דבר מועט לא יפיל עצמו לגייסות) בדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות, ומפקיע עצמו מיד רבו.

מיתיבי, אמר להן רשב"ג כשם שמצוה לפדות את בני חורין, כך מצוה לפדות את העבדים. בשלמא לאביי דאמר לפני יאוש

לז.

במצות? דכתיב **וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׂבִי** (מדקרי ליה שבי ידיה ש"מ קנייה בחזקה **כתבו התוס'** וא"ת למה לי השתא הא דעמון ומואב טהרו בסיחון השתא עובד כוכבים ישראל קני, עובד כוכבים לעובד כוכבים לא כל שכן וי"ל דמוישב ממנו שבי לא הוה ילפינן מיניה שום קנין אי לאו דאשכחן דמיהרו, ולחכי מיייתי לעיל מדריש לקיש, דמוישב ממנו שבי לחודיה לא הוה ידעינן, ומיהו איצטריך לאתויי דריש לקיש לאשמועינן דלא קנוי גופו).

אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן עבד (כנעני של ישראל שנשבה) שברח מבית האסורים (של עובדי כוכבים) יצא לחירות (מלחשתעבד לרבו עוד) ולא עוד, אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שיחרור (להתירו בבית ישראל).

תנן (קושיא על ר' יוחנן לעיל) רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה [וקשיא דר' יוחנן אדר"י (איך אמר רבי יוחנן 'עבד שצרכה מצית האסורין, ילא לחירות' והלא במשנתו קאמר רשב"ג 'שתעבד' לראשון, והוא הדין לזרח)]. בשלמא לאביי, מוקי לה להאי (רשב"ג דאמר בין כך ובין כך ישתעבד) לפני יאוש, והאי (מימלא דר' יוחנן כאן) לאחר יאוש, אלא לרבא, דאמר לאחר יאוש, קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן? אמר לך רבא טעמא מאי, משום דחזקיה (מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות, ומפקיע עצמו מיד רבו) בורח שאני, השתא לקטלא מסר נפשיה (כדי לצאת מידי גייסות שהרי בורח מן האסורין ויודע שאם ישיגוהו יהרג) אפולי אפיל נפשיה לגייסות (צחמיה).

אמתיה דמר שמואל אשתבאי, פרקוה לשום אמהתא ושדרוה ליה, שלחו ליה אנן כרשב"ג סבירא לן, את אי נמי כרבנן סבירא לך, אנן לשום אמהתא פרקינן לה ניהלה. ואינהו (דפרקוה לשום אמהתא) סבור לפני יאוש הוה [דלא נתייאש מר שמואל הימנה הקשו התוס', תימה דלמא ידיעי שפיר דלאחר יאוש הוה וסברי כרבא דלעיל (שאף לאחר יאוש אס פלואה לשם

כוכבים קונה ישראל בכסף דכתיב מכסף מקנתו, בעברי הנמכר לעובד כוכבים, וקניית עובד כוכבים בעובד כוכבים הא ילפת ליה מקניית עובד כוכבים בישראל) אבל בחזקה לא **פירש רש"י** כגון שבאי שהחזיק בו וקנאו בחזקה יאוש כשהפקירו רבו כשנתייאש הימנו. חזקה שעבד כנעני נקנה בו היינו חזקה של עבדות הלכישו הנעילו הרחיצו לרבו כדתני' בקדושין (כב:) נהי דישאל קני ליה לעובד כוכבים בחזקה דאיתקיש עבדים לקרקעות, אבל עובד כוכבים לא קני קרקע בחזקה מישראל (כת"י) אלא כל קניינו בכסף. **כתבו התוס', פי' רש"י** חזקה של עבדות כגון הלכישו הנעילו והרחיצו לרבו כדתניא בקדושין (כב:). **וקשה** (הגמ' מצאלת לקמן ראה שהגוי קונה את הישראל בחזקה מ'ישב ממנו שבי', וא"כ קשה על פירוש רש"י שצ"ל דמייכי בחזקה של עבדות...) דאפילו ישראל מישראל לא קני עבד עברי אלא בכסף ושמר כדאמר בקדושין (יד:) כ"ש עובד כוכבים, ועוד דאמר התם אשכחן עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קניינו של עובד כוכבים בכסף ופר"ת הואיל וכל קניינו של עובד כוכבים בע"ע, אבל בעלמא קניינו של עובד כוכבים במשיכה לר' יוחנן דקיי"ל כוותיה לגבי ריש לקיש, וכיון דאמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות א"כ לעובד כוכבים במשיכה כדמוכח בבכורות (יג.). **אלא צריך לפרש** דהכא בחזקה של כבוש מלחמה איירי, ובפר"ח (כלומר שהעכו"ם יכול לקנות ישראל ועבד כנעני למעשה ידיו, כמה שהוא כוזב מלחמה)]. **אמר רב פפא** (שיכול לקנות בחזקה) עמון ומואב טהרו בסיחון (אלמא עובד כוכבים קונה מחבירו קרקע בחזקה, והאי עבד נמי כיון דאפקריה ישראל ביאוש קנה ליה עובד כוכבים בחזקה. **טהרו בסיחון** – דכתיב אל תצר את מואב, וכן בבני עמון אל תצורם, וכתיב כי חשבון עיר סיחון... אלמא טהר מואב בסיחון, ובני עמון אשכחן ביפתח שאמרו לו מלאכי בני עמון 'כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד היבוק' ואשכחן כשכבשו את ארץ סיחון ויירש את ארצו מארנון עד יבוק... אלמא מבני עמון כבשה והדור ישראל וכבשו מיניה וטהרה להם על ידו, אלמא קנייה בחזקה **כתבו התוס'** וכי היכי דקנו ארצם בחזקה קנו נמי גופם בחזקה).

אשכחן עובד כוכבים עובד כוכבים, עובד כוכבים ישראל מזלן (כגון עבד זה דשייד

באפיה (מפני שיגלה לכל ששפחת ישראל היתה) ומפריק לה (נותנה בכדי פדיונה). והאמר מר (ע"ז כב:) חביבה להן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן? הני מילי בצינעא, אבל בפרהסיא זילא בהו מילתא.

ההיא אמתא דהות בפומבדיתא דהו קא מעבדי בה אינשי איסורא, אמר אביי אי לא דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה [לעולם בהם תעבדו כתבו התוס' והא דאמר לקמן (מ.) במי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה, ומסקינן, דאי אמר לשון שיחרור כופין את היורשין לכתוב לה גט שיחרור, וכן בירושלמי אמרי' בהדיא דאי אמר שחררו משחררין התם כיון דאין היורשין רשאים להשתעבד בה משום מצוה לקיים דברי המת לא קרינן בה לעולם בהם תעבדו, ומשום נתינת גט לחודיה ליכא איסור עשה. וחציו בן חורין (מא:) דכופין את רבו התם משום דאיכא מצוה רבה דלשבת יצרה, כדדרשינן הכא משום מצוה דרבים) הוה כייפנא ליה למרה וכתוב לה גיטא דחירותא (ונסיב לה ישראל ומינמר לה). רבינא אמר כי הא מודה רב יהודה, משום מילתא דאיסורא.

ואביי, משום איסורא לא, האמר רב חנינא בר רב קטינא אמר ר' יצחק מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין, **דף לה ע"ב** וכפו את רבה (מפני שלא היתה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין) ועשאה בת חורין, ואמר רב נחמן בר יצחק (לאו משום דאיתתא מיפקדה אפריה ורביה אלא מתוך שלא היתה ראויה לא היתה מיוחדת לאיש...) מנהג הפקר נהגו בה (בזנות)? הכי השתא, התם לא לעבד חזיא ולא לבן חורין חזיא, הכא אפשר דמיוחד לה לעבדיה ומנמר לה.

גופא, אמר רב יהודה אמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה, שנאמר **לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ**. מיתבי מעשה בר' אליעזר שנכנס בבית הכנסת ולא מצא עשרה, ושחרר עבדו והשלימו לעשרה? מצוה שאני. **פסק הש"ע א.** עבד שנשבה, אם נתייאש ממנו רבו ראשון, כל הפודה אותו לשם עבד

עבדות תשתעבד) ולמאי דפרישנא דלרבא מודה רשב"ג לרבנן דלשם עבד ישתעבד לרבו שני, נחא, דא"כ היתה שלהם ולא מסתבר שהיו באים לתתה לו במתנה ולא היא, לאחר יאוש הוה (יאוש הוי הפקר) ושמואל לא מיבעיא דאשתעבדי לא משתעבד בה, אלא גיטא דחירותא נמי לא אצרכה וכתבו התוס' כאביי ס"ל (סלחא ר' יאוש לא ישתעבד העבד לא ללשון ולא לשני) דלרבא כיון דאמר ישתעבד בעי' גט שיחרור] שמואל למעמיה, דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות, ואינו צריך גט שיחרור וכתבו התוס' אין להקשות א"כ לשמואל למה לי שטרא בעבד כנעני לימא ליה באפי תרי זיל כדאמרין בקידושין (מז.) גבי עבד עברי, ומאי משני נמי התם דעבד עברי גופו קנוי, אכתי יפקירנו, דאפי' מאן דצריך בעבד כנעני גט שיחרור היינו כדי להתירו בבת חורין, אבל בעבד עברי בלאו הכי מותר בה, דהתם בקדושין לא קאמר אלא משום דס"ד דעבד עברי אין גופו קנוי, ולחכי פריך למה לי שטר דאותו לשון עצמו שכותב בשטר כגון הרי את בן חורין הרי את לעצמך יאמר לו בעל פה, ומשני דגופו קנוי ולא מהני הרי את לעצמך שהוא לשון קנין או לשון מחילה בלא שטר. ולאותן לשונות צריך שטר אבל הפקר שמסלק רשותו מעליו מהני לשמואל אפי' בלא שטר] שנאמר **וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת בָּסָף (איש יתירא הוא) עבד איש ולא עבד אשה, אלא, עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד, שאין לו רשות לרבו עליו אין קרוי עבד.**

אמתיה דרבי אבא בר זוטרא אישתבאי, פרקה ההוא תרמודאה (עובד כוכבים היה מתרמוד) לשום איתתא, שלחו ליה לדידיה (לר' אבא) אי יאות עבדת, שדר לה גיטא דחירותא. היכי דמי, אי דמצו פרקי לה [שהעובד כוכבים (הגזל) רוצה לתתה בדמים] למה לי גיטא דחירותא (יפדוה לו לשם עבדות) אי דלא מצו פרקי לה, כי שדר לה גיטא דחירותא מאי הוי (הרי כבושה היא ביד העובד כוכבים)? לעולם דמצו פרקי לה, וכיון דמשדר לה גיטא דחירותא, חבורי מחברי (בני העיר) אהדדי ופרקי לה [אבל לשם עבדות לא היו רוצין לפדותה לו דלית להו דרשב"ג]. ואב"א לעולם דלא מצו פרקי לה, וכיון דמשדר לה גיטא דחירותא, מיתזלא

דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתא בשבתא ואחת קבעה סעודתא בערב שבת (בלילי שבת ואין כאן כבוד שבת דקיימא לן כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היו מתכוונים בשביל ביטול בית המדרש, ואיכא דמפרשי בערב שבת ממש וכן בכל יום מרוב עושר אבל בהא מיחא איכא איסורא שיכנס לשבת כשהוא שבע בלא תאוה) ושתייהן נעקרו.

אמר רבה אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות מאי טעמא, גופיה לא קדיש (שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית) לדמי לא קאמר (היה לו לומר דמי עבדי עלי) דליהוי עם קדוש קאמר (פירש רש"י ישראל גמור, דכתיב בהו 'כי עם קדוש אתה' ולא דמי למקדיש בהמה טמאה דהתם כיון דליכא למימר בה דתיהוי עם קדוש קאמר על כרחך לדמי קאמר ואע"ג דלא קאמר דמיה עלי הכי קאמר הרי היא קדושה לימכר, אבל הכא דשייכא בגופיה לשון קדושה לא אמרינן לדמי קאמר. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ואם תאמר ואמאי לא קאמר נמי 'קדוש לימכר' לא קאמר (ר"ל שלכאוף הגמ' היתה צריכה לשלול סוג הקדש נוסף שאפשר להחיל, שיהיה קדוש לדמיו, שאם ימכר למי יתנו להקדש) וי"ל בדפירש רש"י בסמוך דאפי' אמר כן בהדיא שיהא 'קדוש לימכר' יצא לחירות מידי דהוה אמתפים תמימים (בהמות הראויות למזבח) לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח לעולם (מדן זה יש ללמוד אף ענין מקדש את עבדו, שאם שייך צעזע קדושת הגוף להיות 'עם קדוש', גם אם יאמר שרואה להקדישו קדושת למים, תחול עליו קדושת ישראל החמורה) ולהכי לא מוקי ההיא דאין הגזברין (לקמן בגמ') כגון דאמר שיהיו קדושין לדמיהן. ומיהו קשה דאי מדמינן למתפים תמימים נימא דאע"פ שהעבד יצא לחירות צריך לפדייה ויפלו דמיו לבדק הבית כמו במתפים תמימים שתימכר לצורכי מזבח כדאמרי' במנחות (קא). כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח והדמים הם לבדק הבית כדאמר בתמורה (ו). דאע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי, ולכאורה משמע דליהוי עם קדוש קאמר ואינו נותן שום דמים להקדש. ועוד, מאי קפריך (לקמן בהמשך) מאך כל חרם דהתם דאמר בלשון חרם לא שייך לומר דלמיהוי עם קדוש קאמר, ועוד כי משני דאמר לדמי והיינו לפירוש רש"י הביאור יהיה דאמר 'דמי עבדי ושפחתי עלי' שהרי אם 'הקדישם לדמים' יצאו לחירות, וא"כ מאי איריא עבדיו ושפחותיו אפילו דחברו נמי, ועוד מאי שנא כנענים אפילו עבדיו ושפחותיו העברים נמי.

ישתעבד בו והרי הוא שלו, ואם פדהו לשם בן חורין, ה"ז בן חורין. ואם לא נתייאש ממנו רבו ראשון, הפודה אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו וחוזר לרבו, ואם פדהו לשם בן חורין, חוזר לרבו ראשון בלא כלום יו"ד (רסז, סז). כתב הב"י הרי"ף והרמב"ם פסקו כרבנן ואליבא דרבא. וכן הלכה ב. עבד שנשבה (וברח), ובא אחר שנתיאש רבו ממנו, אינו יכול להשתעבד בו עוד וכופין אותו לכתוב לו גט שחרור (ביאר באר הגולה מימרא דרבי יוחנן בגיטין לח.) יו"ד (רסז, סז). ג. המשחרר את עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו, ומותר לשחררו לדבר מצוה, אפילו היא מדבריהם, כגון שלא היו בבית הכנסת י' הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו מנין י', וכן כל כיוצא בזה. וכן שפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, כופין את רבה ומשחררה, כדי שתנשא ויסור המכשול יו"ד (רסז, עט). **פסק הרמב"ם** עכו"ם שקנה עכו"ם לעבדות לא קנה גופו ואין לו בו אלא מעשה ידיו, אעפ"כ אם מכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל עבדים (ט, ה).

ת"ר לעולם בהם תעבודו רשות (משום דכתיב בשבעה אומות 'לא תחיה כל נשמה' איצטריך למיכתב 'מבני התושבים... לעולם בהם תעבודו' להתיר אחד משאר אומות הבא על הכנענית שהיא משבעה אומות והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד וחכי מפרש לה בהמקנא) דברי רבי ישמעאל, ר"ע אומר חובה. ודילמא ר"א סבר לה כמאן דאמר רשות (בר' ישמעאל ומאי דוחקיה לשנויי לעיל מצוה שאני)? לא סלקא דעתך, דתניא בהדיא, רבי אליעזר אומר חובה.

אמר רבה, בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון, דמפקי עבדיהו לחירותא (ועברי בעשה) ודסיירי נכסייהו בשבתא (שדותיהם מסתכלין בשבת לידע מה הן צריכין) ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא (כשהחכם דורש דרשות לרבים בשבת והם יושבין בסעודה והיה להם להקדים או לאחר)

לז: - לט.

פדיון אלמא המקדיש עבד קדוש לדמיו?
מתניתין קא רמית עליה דרב, רב תנא הוא
ופליג.

ת"ש אַן פֿל תָּרם (איש לה' מפל אשר לו) מאַדם
אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים (שואם הקדישן
מקודשים לבדק הבית, וכיון דילף טעמא
מקרא קשיא לרב)? הכא במאי עסקין דאמר
לדמי (דמיו עלי להקדש ולא הזכיר עליו שם
קדושה). אי הכי, אידך נמי (אמאי אוקמת
דפליג אדרב, תרצה נמי...) דאמר לדמי. א"ה,
אין הגזברים רשאים להוציאן לחירות, גזברים
מאי עבידתייהו [מה רשות יש להן בעבד
הלא אין להן על הבעלים אלא מעות, ואי
קשיא לוקמה כגון דאמר הרי הוא קדוש
לדמיו דעכשיו הוא קדוש לימכר ורשותו עליו
למכור וכמקדיש קרקע ובהמה טמאה תריץ
דכיון דשייך בגופו לשון קדושה דעם קדוש כי
אמר הרי הוא קדוש לדמיו חיילה אגופו
למיהוי בן חורין כדקיי"ל במתפיים תמימים
לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח בכריתות
ובתמורה (לג): הלכך על כרחך מתני' פליגא
למימר דכי אמר הרי הוא קדוש לא לשון עם
קדוש הוי אלא לשון הקדש לימכר בדמיו].
ותו, אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים
מוציאין אותן לחירות, אחרים מאי
עבידתייהו? ותו, רבי אומר, אומר אני אף
הוא נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא
כמוכרו לו, ואי לדמי, מאי מפני שהוא
כמוכרו לו?

תא שמע המקדיש עבדו, עושה (העבד)
ואוכל (ואין מעשה ידיו הקדש) שלא הקדיש
אלא דמיו (ולא אמר אלא הרי הוא הקדש
לדמיו והוי כקרקע ובהמה טמאה)? **[דף לט
ע"א]** הא מני, ר"מ היא דאמר אין אדם
מוציא דבריו (להקדש) לבטלה [דתניא (ערכין
ה). המעריך פחות מבן חדש, ר"מ אומר נותן
דמיו, דאדם יודע שאין ערך לפחות מבן חדש
וגמר ואמר לשם דמים, הכא נמי יודע שאין
עבד ראוי לא להקרבה ולא לבנין וכיון

ונראה לפרש (כוונת הגמ' צלופן אחר) 'גופיה לא קדיש'
פי' ליאסר בהנאה כמו בהמה טמאה שמועלין בה, וכן
בקרקע אם עקר ממנו חוליא ואפילו במחוכר איסורא
מיהא איכא, 'לדמי לא קאמר' שיהא גופיה קדוש
לימכר, והשתא פריך שפיר מכל חרם דמיתפסא בהון
קדושה ליאסר בהנאה כמו מחרים שאר נכסים, ומשני
'דאמר לדמי' שיהיו לימכר ולא מיירי במקדיש בלשון
חרם, והשתא ניהא דדוקא עבדיו ושפחותיו הכנענים,
ופריך אידך נמי דאמר לדמי ומשני אי הכי גזברין מאי
עבידתייהו דאותו שהקדישו לדמיו הוא יפדנו ויהיה
(שלו).

ורב יוסף אמר רב המפקיר עבדו יצא
לחירות. מ"ד מקדיש, כ"ש מפקיר, מאן דאמר
מפקיר, אבל מקדיש לא, דלמא לדמי קאמר.

איבעיא להו צריך גט שיחרור (מקדיש
ומפקיר) או לא צריך? ת"ש, דאמר רב חייא
בר אבין אמר רב אחד זה ואחד זה (מקדיש
ומפקיר) יצא לחירות, וצריך גט שיחרור.

אמר רבה, ומותבין אשמעתין (אשמועת
עצמינו המקדיש עבדו יצא לחירות) המקדיש נכסיו
והיו בהן עבדים, אין הגזברין רשאים להוציאן
לחירות [ואפי' לקבל מיד העבד פדיונו
דקיימא לן (קידושין כג): עבד קונה את עצמו
בכסף אם נתנו לו על מנת שאין לרבו רשות
בו פודה בו את עצמו מיד בעליו, והני גזברין
אין רשאים לכך שאין גופן קנוי להקדש שלא
הקדישן אלא לדמן וזו דרך שיחרור הוא ולא
דרך מכירה, אבל מוכרין אותן לאחרים
והדמים להקדש כתבו התוס' וכן אמר לקמן (נב).
גבי יתומין דאין האפטרופסין רשאים להוציא אותן
לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים... ונראה דהיינו
טעמא דאסור דרך שיחרור דסברי דקא מולולי בנכסי
יתומים והקדש, אבל דרך מכירה ידעי כולי עלמא
שמוכרין אותן בשוין] אבל מוכרין אותן לאחרים
(והדמים להקדש) ואחרים מוציאין אותן
לחירות (אם ירצו) רבי אומר, אומר אני אף
הוא נותן דמי עצמו ויוצא (אם ימצא אדם
שיהא נותן לו כסף על מנת שאין לבעליו
רשות בו) מפני שהוא כמוכרו לו (הגזבר לו
לעצמו כשם שהוא יכול למכור לאחרים
ובלבד שיתנם דרך מקה וממכר ולא דרך

לט.

בהא קמיפלגי, דמר סבר עבדא כמקרקעי דמי (ולכך אין מועלים בו דאין מעילה בקרקעות דגמרינן (מעילה יח:) מעילה חטא חטא מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש כ"כ התוס' והוסיפו דהא דאמרינן בב"ב (עמ.) הקדיש בור מלא מים מועלין בו ובמה שבתוכו לא כמו שפי' שם רבינו שמואל שהצניע חפציו בבור דהא אין מעילה במחומר, אלא כשעקר מן הבור חוליא ונחנה ממנה) ומר סבר כמטלטלי דמי.

אי הכי, אדמיפלגי בשערו, ליפלגו בגופו? אלא, דכולי עלמא עבדא כמקרקעי דמי, והכא בשערו העומד ליגוז קמיפלגי, מ"ס כגוזו דמי (ואינו כמחומר לקרקע) ומר סבר לאו כגוזו דמי.

לימא, הני תנאי כהני תנאי דתנן, ר"מ אומר יש דברים שהם כקרקע (מחוברין לקרקע) ואינן כקרקע (דקי"ל אין נשבעין על הקרקעות, ועל גפנים הללו נשבעין בהודאת מקצת הטענה) ואין חכמים מודים לו, כיצד, עשר גפנים טעונות מסרתי לך (לשמור בקרקעי) והלה אומר אינן אלא חמש, ר"מ מחייב, וחכמים אומרים כל המחומר לקרקע הרי הוא כקרקע, וא"ר יוסי בר' חנינא ענבים העומדות ליבצר איכא בינייהו, דרבי מאיר סבר כבצורות דמיין, ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין.

אפי' תימא רבי מאיר (הא דקתני הכא אין מועלין בשערו כר"מ היא) עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא בענבים, דכמה דקיימין מיכחש כחשי, אבל הכא (נשע) כמה דקאי אשבוחי משבח (הלכך לאו כגוזו דמי דעדיין צריך לחיבור).

כי סליק ר' חייא בר יוסף, אמר להאי שמעתא דרב (המפקיר עבדו יצא לחירות) קמיה דר' יוחנן, א"ל אמר רב הכי (בתמיה).

(מקשה הגמ') והוא (רבי יוחנן) לא אמר הכי (ומאי מתמה אדרב) והאמר עולא אמר ר' יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות, וצריך גמ

דבלשון הקדש אקדשיה גמר בדעתו להקדיש דמיו ולומר דמיו עלי וכתבו התוס' הכא משמע דרב דלא כר"מ, והא דאמר בערכין (ה.) האומר ערך כלי עלי נותן דמיו כר"מ, וכן בפ' בערכין (כ.) דתנן ערך ידי ורגלי עלי לא אמר כלום ואמר רב עלה נותן דמיה ומפרש לר"מ. אליבא דר"מ קאמר וליה לא סבירא ליה. ואע"ג דבסנהדרין (טו.) גבי הערכין המטלטלין מפרש רב באומר ערך כלי עלי כר"מ, לא סבירא ליה הכי, וכי האי גוונא אשכחן בכתובות (צו.) דבעי למימר שמואל דהניזונת תנן וכאנשי יהודה, אע"ג (נד.) אמר שמואל הלכה כאנשי גליל].

ה"נ מסתברא, דקתני סיפא וכן הוא שהקדיש עצמו עושה ואוכל, שלא הקדיש אלא דמיו. אי אמרת בשלמא ר"מ היא (וטעמא לאו משום מקדיש סתם שיקדיש לימכר, אלא משום דאין מוציא דבריו לבטלה הוא וכמו שאמר דמיו עלי ויש להן עליו מעות היינו דחייב לתת דמים דאדם יודע שאין גופו קדוש ואמר לשם דמים) שפיר, אלא אי אמרת רבנן היא (וטעמא משום דמקדיש סתם דבר שאין ראוי לגופו הקדישו לדמיו לימכר) בשלמא עבדו (איכא למימר סתמיה) לדמי קאי (וה"ק הרי הוא קדוש לימכר) אלא איהו (בעצמו) לדמי קאי (מי איכא למימר שיהא קדוש לימכר, וכי יש דמים לבן חורין, ומה מכירה יש בו, אלא ר"מ היא ולא דמשמע מלתא לדמי, אלא מתוך שאינו מוציא דבריו לבטלה גמר בלבו ואמר דמי עצמי עלי, והיינו דאמר 'הריני הקדש' שמין אותו כעבד ולא שימכר, וגבי עבד נמי אין רשות הגזברין עליו אלא מעות יש להן על הבעלים)?

לימא כתנאי (מקדיש עבדו קדוש או לא קדוש) המקדיש עבדו אין מועלין בו, רבן שמעון בן גמליאל אומר מועלין בשערו (דוקא נקט ולקמיה מפרש לה) מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר (נשע"ג) סבר קדוש (קדוש לדמיו, ולכן מועלין נשערו) ומר (ת"ק) סבר לא קדוש (ולכן אין מועלין בו). ותסברא, האי מועלין בו ואין מועלין בו, האי קדוש ואינו קדוש מיבעי ליה, אלא, דכולי עלמא קדוש (לימכר לדמיו) והכא

לט. - לט:

אפי' ישראל נמי (ישראל שמת נמי לא יזכו בניו בעבדיו דהא כשתנו הם?) אמר קרא וְהִתְנַחֲלָתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֲחֵזָה. אי הכי, המפקיר עבדו (דתו ליכא נחלה לבניו) ומת נמי (לא ליבעי גט שחרור להפקיע איסורו דהא מית ליה ובניו לא זכו בהן מעולם) אלמה אמר אמימר המפקיר עבדו ומת, אותו העבד אין לו תקנה (כדמפרש לקמן דכיון דהפקירו פקע ממוניה מיניה ואיסורא הוא דפש לבעלים עליהן וכי מיית אין זו ירושה להוריש לבניו הלכך אין לו מי שיתירנו בגט כתבו התוס' וא"ת מאי אי הכי כ"ש דלשמואל תקשי דאמימר. וי"ל דהא לא קשיא ליה משום דשמואל תנאי היא ביבמות (מח.) ובנזיר (סב:) אבל הא קשיא ליה אי אתיא דאמימר דלא כר' יוחנן רביה ולחכי נמי לא מצי למיפרך לאמימר מדרבנן דאבא שאול, דאיהו מוקי להו כההוא תנא דאית ליה דשמואל, אבל איהו סבר כההוא תנא דפליג עליהו וסבר דלדידיה צריך גט שחרור ואין לו תקנה?) דאמימר קשיא.

אמר רבי יעקב בר אידי א"ר יהושע בן לוי הלכה כאבא שאול [ענדי גר שמת, שהגדולים קנו עצמן בני חורין, ואילו הקטנים, כל המחזיק בהן זכה בהן **כתבו התוס'** אומר ר"ת דהלכה כריב"ל לגבי רבי יוחנן (בהמשך הסוגיה ר' יוחנן אמר שאין הלכה כדאבא שאול, קמ"ל התוס' שהלכה כריב"ל) כדמוכח במגילה (כו.)]. דאמר כוותיה דרב פפי מסתברא דאמר ריב"ל בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש, ואע"ג דר' יוחנן פליג עליה התם, דייק מדר' יהושע בן לוי דהלכה כרב פפי.

אמר ליה רבי זירא לרבי יעקב בר אידי **דף לט ע"ב** בפירוש שמיע לך (מרב' יהושע בן לוי) או מכללא שמיע לך, מאי כללא (מאיזה כלל יש לי ללמוד דקבעית מינאי מכללא שמיע לך?) דאמר ר' יהושע בן לוי, אמרו לפני רבי אמר נתייאשתי (לשון הפקר הוא) מפלוני עבדי, מהו, אמר להם, אומר אני אין לו תקנה (בבת ישראל ולא בשפחה שהרי משוחרר הוא קצת ואינו גמור) אלא בשטר, ואמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבי גמר לה לה מאשה, מה אשה (אם הפקירה בעלה לא התירה לינשא לאחר בכך עד שיתן גט) בשטר, אף עבד נמי בשטר, וקא דייקת מינה

שחרור? הכי קאמר ליה אמר רב כוותי! **איכא דאמרי** לא סיימוה קמיה (למילתיה דרב כולה אלא כרב יוסף אמרו קמיה דלא סיים בה משמיה דרב וצריך גט שחרור ולא פירשו לפניו הא דאמרינן לעיל דרב חייא בר אבין סיים בה משמיה דרב וצריך גט שחרור) א"ל ולא אמר רב צריך גט שחרור, ור' יוחנן לטעמיה, דאמר עולא א"ר יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות, וצריך גט שחרור.

גופא, אמר עולא אמר ר' יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות, וצריך גט שחרור. איתיביה ר' אבא לעולא גר שמת (ואין לו יורשין וכל נכסיו הפקר) ובזבזו ישראל נכסיו, והיו בהן עבדים, בין גדולים ובין קטנים קנו עצמן בני חורין (הן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר) אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן בני חורין, קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן [אין להן יד לזכות בעצמן כ"כ התוס' והוסיפו דכ"כ בב"ב (קנו:) גבי פלוגתא דזכין לקמן ואין זכין לגדול, ואע"ג דאית ליה זכיה במציאה כדאמרינן (נמ:) היינו מדרבנן מפני דרכי שלום, והכא לא שייך ההוא טעמא. וא"ת בסוכה (מו:) אמר לא ליקני איניש לולבא לינוקא ב"ש ראשון דינוקא מקני קני אקנויי לא מקני, וליכא למימר דהתם בפיקח כגון צרור וזרקו אגוז ונטלו דהא בקדושין (כב:) בההוא עובדא דא"ל שלוף לי מסנאי משמע דהוה בו דעת וקאמר התם איכא דאמרי קטן הוה וי"ל דדעת אחרת מקנה אותן שאני] וכי מי כתב גט שחרור לאלו (מעתה להתירן בישראלית הרי מתו בעלים **כתבו התוס'** אלמא לא בעי גט להתירו בבת חורין והיינו כשמואל דאמר מי שאין לו רשות רבו עליו אינו קרוי עבד וטעמא דאבא שאול בקטנים דחשיב רשות רבן עליהן כיון שאין להן יד בעצמן?) אמר דמי האי מדרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא. וטעמא מאי, אמר רב נחמן, קסבר עולא עבדו דגר כי אשתו [כלומר אין הפקר זה דומה להפקר מחיים, דעבד גמר לה לה מאשה וכתב לה ספר' או 'חופשה לא נתן לה', הלכך מחיים אין לו תקנה בלא גט כאשה, אבל הפקר שלאחר מיתה...] מה אשתו משתלחה בלא גט, אף עבדיו משתלחים בלא גט. אי הכי,

לט:

דוק מינה להך גיסא, מה אשה איסורא ולא ממונא, אף עבד נמי איסורא ולא ממונא! אמר ליה בפירוש שמיע לי.

אמר מר 'אמר להם, אומר אני אין לו תקנה אלא בשטר'. והתניא רבי אומר, אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא כמוכרו לו? הכי קאמר או בכסף או בשטר (תקנתו של עבד, דהא איתקוש פדיון כסף לשטר, דכתיב 'והפדה לא נפדתה או חופשה'...) והאי (דאפקריה) פקע ליה כספיה (ומעתה אין לו תקנה אלא בשטר).

ולאפוקי מהאי תנא (הא דאמרינן עבד ניתר בכסף לאפוקי מהאי תנא) דתניא, ר' שמעון אומר משום רבי עקיבא יכול יהא כסף גומר בה (שחרורה אף להפקיע מידי איסור) כדרך ששטר גומר בה, ת"ל וְהִפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה, אורעה כל הפרשה (כל מקרא הפרשה אורעה וסויימה ללא חופשה מדלא כתיב בסיפא לא יומתו כי לא נפדתה או חופשה, אלא כי לא חופשה, ש"מ כי נפדתה נמי לא יומתו דאין בקידושין משום אשת איש הואיל ולא נכתב לה גט שחרור. וה"ק קרא, 'והפדה לא נפדתה' פדויה ואינה פדויה הנחרפת לאיש כגון שפחה כנענית חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי שהוא מותר בשפחה וכבת חורין, הבא עליה באשם דאי לא נפדתה כלל אין כאן אשם, ולכך הוזכרה פדיה ולא משום דאי נפדתה לגמרי יהו קידושיה קדושין והבא עליה במיתה דמדכתב סיפא 'לא יומתו כי לא חופשה' משמע אורעה דין מיתתה בחיפוש השטר ואפילו נפדתה כולה בלא שטר אין בה מיתה, והא דכתיב לא נפדתה רבותא אשמעינן דאע"ג דלא נפדתה כולה אלא חציה איכא אשם) כולה ללא חופשה, לומר לך שטר גומר בה (מוציאה לגמרי בין משעבוד בין מאיסור) ואין הכסף גומר בה.

אמר רמי בר חמא א"ר נחמן הלכה בר' שמעון (שלין פדיון כסף גומר צעזל או צפחה להפקיע

(כיון דרבי מאשה יליף, לא איירי רבי אלא במפקיר עבד גדול שיש לו יד לקנות עצמו ומשהפקירו אין לו עליו אלא איסור אבל לא ממון כאשה זו שגט שלה אינו בא להפקיע ממון שיש לו עליה אלא איסור, אבל בעבד קטן לא איירי רבי דלאו דומיא דאשה הוא דאיכא דררא דממונא עליה ובדידיה סבירא ליה דיש לו תקנה בשפחה דלא קנה עצמו בהפקר) כאשה, מה אשה איסורא ולא ממונא (כתבו התוס', וא"ת היאך עבד משתחרר בשטר לאבא שאול אם לא יפקירנו תחלה דמה אשה איסורא ולא ממונא, אף... וכי תימא דלשון הכתוב בשטר כגון הרי את בן חורין הרי את לעצמך הוי לשון הפקר אם כן לשמואל למה לי שטרא יפקירנו ועוד דאפי' על ידי הפקר היאך משתחרר קטן לאבא שאול ואור"י דדוקא בקנין דמיתה דילפינן מאשה אמרי' איסורא ולא ממונא דומיא דאשה, אבל שטר שכתוב בהדיא בקרא או חופשה לא ניתן לה משוחררת בשטר לחודיה דמקרא מלא דיבר הכתוב, ועוד דאיתקש שטר לקנין כסף דכתיב 'והפדה לא נפדתה' ועיקר קנין כסף מפקיע ממון כדאמר הכא נתייאשתי מפלוני עבדי אין לו תקנה אלא בשטר, אבל בכסף לא דפקע ליה כספיה מכי אפקריה) אף עבד נמי איסורא ולא ממונא. ואי מכללא (ילפינא) מאי (קשיא לך בגוה דאצטריך לך למיבעי בפירוש או מכללא)? א"ל אדרב', דוק מינה לאידך גיסא, מה אשה בין גדולה בין קטנה (התרתה בגט) אף (מפקיר) עבד (דאיירי ביה רבי) נמי בין גדול בין קטן (ודומיא דאשה הוא להך גיסא) אמר ליה בפירוש שמיע לי.

ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אין הלכה כאבא שאול. אמר ליה ר' זירא לר' חייא בר אבא בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך? מאי כללא, דאמר ר' יהושע בן לוי, אמרו לפני רבי נתייאשתי מפלוני עבדי, מהו, אמר להם, אומר אני אין לו תקנה אלא בשטר (כאשה, השתא משמע דעבד אינו ניתר אפי' בפדיון) ואמר ר' יוחנן מאי טעמא דרבי, גמר לה לה מאשה, מה אשה בשטר, אף עבד נמי בשטר, וקא דייקת מינה כאשה, מה אשה בין גדולה בין קטנה, אף עבד נמי בין גדול בין קטן. ואי מכללא מאי? אדרבה,

לט: - מ.

מדלוי, ולא דמי להא דאמר לקמן (פה:) דאתקין רבא מיומא דנן ולעלם לאפוקי מר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אע"ג דרב גופיה פסיק כוותיה בההיא פרקא, דהתם לשופרא דשטרא אתקין, אבל הכא למאן דאמר בכליו של מקנה לא מהני בכליו של קונה ורש"י פירש בב"מ (מו.) דלוי דאמר בכליו של מקנה כ"ש בכליו של קונה ואין נראה כיון דאמר דגואל נתן לבעז לא מהני אלא בענין זה, כמו לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין משום דבעינן דומיא דנעלו, ולא אמרינן דהואיל דכלי שוה פרוטה קני כל שכן פירות שוים אלק וזו דאיכא הנאה טפי דגמר ומקני, ועוד (יט לסוכה) שהלכה כרב אמרינן בנדרים (מה:) דסודרא (קניין סולד) קני על מנת להקנות הוא (כאיה ז' נטוה רק לכך דס"ל שהקונה מקנה למקנה כלי ע"מ שיקנה לו קרקע).

אמר רב שמואל בר אחיתאי אמר רב המנונא סבא אמר ר' יצחק בר אשיאן אמר רב הונא אמר רב המנונא הלכה כר' שמעון. ולא היא, אין הלכה כר' שמעון.

אמר ר' זירא אמר ר' חנינא אמר רב אשי אמר רבי עבד שנשא את בת חורין בפני רבו [דף מ ע"א] יצא לחירות (דאי לאו דשחרריה לא הוה שביק ליה למנסב בת חורין).

א"ל רבי יוחנן כל כך יש בידך (משמיה דרבי) ואני שונה הכותב שטר אירוסין (הרי את מקודשת לי וקדשה בו) לשפחתו, ר"מ אומר מקודשת, וחכ"א אינה מקודשת?

כדאמר רבה בר רב שילא (לקמן, כד יט להסגרי דברי רבי שלא יוקשה מדברי חכמים...) בשרבו הניח לו תפילין (כתבו התוס') ולא משום דלא מיעביד ליה איסורא דמכרד עליה ואיכא ברכה לבטלה, דהא סוכה לולב ושופר וכמה מצות עשה שהנשים מברכות, אלא משום דאין עבדים רגילים בתפילין, ואי לאו דשחרריה לא הוה מנה ליה) הכא נמי בשרבו השיאו אשה (דאי לאו דשחרריה לא הוה מיעבד איסורא על ידו).

(הגמ' מקשה על התירוצ' לעיל שמיישז דברי רבי עס דברי חכמים) ומי איכא מיד, דלעבדיה לא מעבד ליה איסורא (לכן טענת שיואל לחירות) ואיהו עבד איסורא (שנושא את שפחתו, ולכן טענת שאינה יאלה לחירות, ולכן אינה מקודשת)?

מידי איסור) ורב יוסף בר חמא א"ר יוחנן אין הלכה כר' שמעון (אלא הלכה כרבי, שפדיון כסף גומר הוא בעצד או נשפחה כשטר שחור).

אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרבא בר שאילתא דהוה קאי אפיתחא דבי תפלה (בית הכנסת) א"ל הלכה או אין הלכה? א"ל אני אומר אין הלכה, ורבנן דאתו ממחוזא אמרי אמר רבי זירא משמיה דרב נחמן הלכה (נחלקו עלי ואמרו דר' זירא משמיה דרב נחמן אמר הלכה) וכי אתאי לסורא אשכחתי לר' חייא בר אבין, אמרי לי אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה (דרב נחמן) דשמעינן מינה דאמר הלכה היכי הוה) אמר לי דההיא אמתא דהוה מרה שכיב מרע, אתיא בכיא קמיה, אמרה ליה עד אימת תשתעביד ותיזיל ההיא איתתא, שקל כומתיה (כובעו) שדא בה, אמר לה זיל קני הא וקני נפשיך, אתו לקמיה דרב נחמן, אמר להו לא עשה ולא כלום מאן דחזא, סבר, משום דהלכה כר' שמעון (שהיו סבורין שאלו חליפין הן בקנין סודר דקונה ככסף דכתיב 'שלף איש נעלו', ולא אמר כלום דרב נחמן להתירה לישראל קאמר כר' שמעון אבל מידי שעבוד יצאת) ולא היא (האי דאמר לי דרב נחמן אמר הלכה אלא אין הלכה קאמר כדאמינא מדעתאי אף מידי שעבוד לא יצאת) אלא משום דהוה ליה כליו של מקנה וק"ל בב"מ (מו:) דהלכתא כרב דאמר בכליו של קונה, ומשום דברי שכיב מרע ליכא שהרי לא צוה כמוסר לבניו להקנותה לעצמה במתנת שכיב מרע אלא בקנין זה נתכוין לשחררה והרי הוא טעות התוס' הביאו דברי רש"י והוסיפו דלמצוה לקיים דברי המת איכא לדמויי אם היה כמוסר לבניו עוד כתבו התוס' אבל אם היה כליו של קונה היתה זוכה עצמה בחליפין דתני בהדיא בקידושין (כב:) דעבד כנעני נקנה בחליפין משום דחליפין דמו לכסף, וכל היכא דכסף קני, חליפין נמי קני לבר מאשה משום דבפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה כדאמר בקדושין (ג.). ומכאן יש להוכיח דהלכה כרב דאמר בכליו של קונה בב"מ (מו:) ועוד אמרינן התם במנא דכשר למקנייה ביה לאפוקי

אמר אמימר המפקיר עבדו אותו עבד אין לו תקנה [ואפי' בשטר כתבו התוס' פירוש לא בבת חורין ולא בשפחה כדפירש רש"י לעיל]. ואין נראה מדאמר לעיל (לח.) עבד שברח מבית האסורין... ולא עוד אלא שכופין את רבו ועושה אותו בן חורין, ומאי קמ"ל (לפירוש קס"י) פשיטא דכופין אותו, כיון דאסור בשפחה ובבת חורין כמו חציו עבד וחציו בן חורין, וכן הא דאמר בירושלמי דהיכא דאמר שחררו (אלון סליוס נקטת מיתתו לשחרר את עבדו) כופין את היורשים משום מצוה לקיים דברי המת, (לפירוש קס"י...) תיפוק ליה משום דאסור בשפחה ובבת חורין. ובכריתות (כד:) אמרינן דסבר רשב"ג המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גמ' שחרור ומעוכב גמ' שחרור אוכל בתרומה ומסתברא כיון דאוכל בתרומה דשרי נמי בשפחה. ולכך נראה דאין לו תקנה בבת חורין קאמר אבל בשפחה שרי. מ"ט, גופיה לא קני ליה, איסורא הוא דאיכא גביה, ואיסורא לא מצי מקני ליה.

א"ל רב אשי לאמימר והאמר עולא אמר רבי יוחנן, ורב חייא בר אבין אמר רב אחד זה ואחד זה יצא לחירות, וצריך גמ' שחרור? א"ל צריך ואין לו תקנה [ואפי' בשטר הקשו התוס' תימה דתיקשי ליה מאידך דרבי יוחנן דאמר לעיל (לח.) עבד שברח מבית האסורין... ולא עוד אלא כופין את רבו אלמא יש לו תקנה (עיין פנ"י שיינש קושיא וז).]

איכא דאמרי, אמר אמימר המפקיר עבדו ומת, אותו העבד אין לו תקנה (ואפי' בשטר) מאי טעמא, גופיה לא קני ליה, איסורא הוא דאיכא גביה, ואיסורא לבריה לא מורית (שאין ירושה אלא בדבר שיש בו ממון).

א"ל רב אשי לאמימר והא כי אתא רב דימי א"ר יוחנן (וכיון דאמר אל ישתעבדו בה פקע ליה ממזנא מינה, וקאמר יורשין כותבין לה גמ' שחרור)? דרב דימי טעותא היא (כדאמרן לעיל דהוא לא צוה לשחררה). א"ל מאי טעותא (דרב דימי...) דלא אמרה בלשון שחרור, הא אמרה בלשון שחרור (הרי את בת חורין לא הוו קפדי רבי אמי ורבי אסי עלה) הכי נמי (הקשו התוס' תימה דלעיל קאמר אדרבי יוחנן אי הכי המפקיר עבדו ומת נמי יהא משתלח בלא גמ' דעבדו כאשתו, והכא משמע דבעי גמ', ושמא לעיל אתיא כרב שמואל בר רב יהודה דהכא, אי נמי הכא בעי גמ' מדרבנן שלא יאמר לו

אמר ר"נ בר יצחק הכא (מחלוקת רבי מאיר וחכמים) במאי עסקינן דאמר לה צאי בו והתקדשי בו (כלומר אי דאמר התקדשי בו גרידא ודאי שחררה מעיקרא, אבל השתא דאמר לה צאי בו והתקדשי בו וזה יהיה לך שטר שחרור ושטר ארוסין, גלי מילתיה דלא שחררה אלא בהאי) רבי מאיר סבר יש בלשון הזה (הרי את מקודשת לי) לשון שחרור (וה"ק הוי ראוייה להתקדש לי בו והתקדשי בו) ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון שחרור.

א"ר יהושע בן לוי עבד שהניח תפילין בפני רבו (אין דרך עבד להניח תפילין דמ"ע שהזמן גרמא היא דלילה לאו זמן תפילין הוא) יצא לחירות.

מיתיבי לוח הימנו רבו, או שעשאו רבו אפוטרופוס (על נכסיו דאי לאו דשחרריה לא הוה חשיב ליה) או שהניח תפילין בפני רבו, או שקרא שלשה פסוקים בבהכ"נ בפני רבו ה"ז לא יצא לחירות? אמר רבה בר רב שילא כשרבו הניח לו תפילין.

כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה לאחר מותי, כופין את היורשים וכותבין לה גמ' שחרור, אמרו לפנינו (לפני ר' יוחנן) רבי אמי ורבי אסי רבי, אי אתה מודה שבניה עבדים (דאל ישתעבדו אינו לשון שחרור ולא לשון הפקר, אלא לא יטריחוה בעבודתה, אבל וולדות היוצאין ממנה מעכשיו עבדים הם ואמאי כופין לשחררה ויפסידו ולדות מכאן ולהבא שלא צוה אביהם כן).

כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי קורת רוח עשתה לי יעשה לה קורת רוח, כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח (ואם אין רוחה נתקרה בלא שחרור ישחררה) מ"ט, מצוה לקיים דברי המת.

עבדי אתה (ר"ל חוקשים שמא היוקשים יקראוה שפחה) כדאמר לקמן לחד תנא ביוצא בראשי אברים? א"ל אנא כדרב שמואל בר יהודה סבירא לי (דאמר לא א"ר יוחנן בן, ולא אמרו לו רבי אמי ורבי אסי בן, וכיון דקאמר יעשה לה קורת רוח לא מנע כח היורשין ממנה אלא בהן תלה).

ההוא דסקרתא [קריה (רש"י צמדנר כ"ז ל"ט ציאר לקריה היא עיר מללא שווקים אנשים וטף צחלותיה)] דעבדי דאזדבן לעובד כוכבים [עבדים של ישראל היו ומכרום לעובד כוכבים ותנן (מג.): המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות] כלו מרוותא בתראי (כלו אדונייהם האחרונים עובדי כוכבים) אתו (העבדים) לקמיה דרבינא (להתירן בבנות ישראל) אמר להו זילו אהדרו אבני מרוותא קמאי (חזרו על בני אדוניכם הראשונים ובקשו מהם) ויכתבו לכו גיטא דחרותא. אמרו ליה רבנן לרבינא, והאמר אמימר המפקיר עבדו ומת, אותו העבד אין לו תקנה (דאיסורא לבניו לא מורית, והא נמי כי זבניה פקע כספיה מיניה, ואיסורא הוא דהוה ליה גביה, ואיסורא לאו ירושה היא להורישה לבניו) אמר להו אנא כרב דימי סבירא לי (דאמר אל ישתעבדו בה, ופקע להו ממונא מינה וקאמר כותבים לה גט שחרור). אמרו ליה דרב דימי טעותא היא, אמר להו מאי טעותא, דלא אמרה בלשון שחרור, הא אמרה בלשון שחרור (כגון הרי את בת חורין) הכי נמי (דלא טעותא היא וכופין דירושה היא להורישה לבניו) והלכתא כרבינא (שהננים כותבים גט שחרור, ומהני).

ההוא עבדא דבי תרי, קם חד מינייהו ושחרריה לפלגיה, אמר אידך השתא שמעי בי רבנן ומפסדו ליה מינאי (כדאמרינן במתני' כופין את רבו ועושה אותו בן חורין) אזל אקנייה לבנו קטן (שאין ראוי לכופו בבית דין) שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא, שלח ליה כאשר עשה בן יעשה לו גמולו ישיב לו בראשו, אנן קים לן

בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי, מוקמינן ליה אפוטרופוס (לינוקא לברור לו דמים יפין כמה שהוא נישום בשוק, שהרי צריך העבד לכתוב שטר על חצי דמיו) [דף מ ע"ב] ומקריש ליה (עבדא) זוזי [דבר מועט לינוקא ולא יצטרכו ב"ד לכופו, שהוא ישחררוהו מדעתו בשביל זוזי, ובלאו קרקושי זוזי לא אפשר, דינוקא לאו בר כפייה הוא, ואפוטרופוסין אין רשאים להוציא עבדים לחירות ולא לחוב ליתומים כדאמרינן (נב.), ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין כדתנן (נב.) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלים, ואפוטרופוס מוקמינן לעיין בתקנתו לשומו בדמים מעולים] וכתב ליה גיטא דחרותא על שמיה [כתבו התוס' לא נהירא לרבינו שמואל פי' רש"י (ד"ה זוזי) דמפרש על שמיה דקטן (היינו שהקטן משחקר את העבד) שאין מעשה קטן כלום להתירו בבת חורין כמו קטן שקנה יבמתו מן התורה דאינו נותן גט עד שיגדיל, ואע"ג דפעוטות כבר שית כבר שבע ממכרן ממכר במטלטלים (נב.) היינו בממון דוקא דהפקר ב"ד היה הפקר. אלא נראה לו לפרש דכתב ליה גיטא על שמיה דאפוטרופוס, ואע"ג דבעלמא אין האפוטרופוסין רשאים להוציאן לחירות, הכא כיון דעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן, הפקירוהו ב"ד ונתנוהו לאפוטרופוס לשחררו כדאמרינן דאפוטרופוסין תורמין ומעשרין לאכול. ואע"ג דדרשינן (נב.) אתם ולא אפוטרופוסים, אלא הפקר ב"ד הפקר, והפקירו ב"ד התבואה של תינוק ונתנוה לאפוטרופוס שיוכל לתרום ואינו אוכל טבלים, ובלא קרקושי זוזי לא רצו בית דין להפקירו ליתן לאפוטרופא לשחררו דאינו נכון לעבור על דעתו של תינוק. ור"ת מפרש דהכא לא קנסא הוא (כמו ציאר ר' שמואל לעיל) מדלא קאמר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך נעשה לו שלא כהוגן כדקאמר ביבמות (ק). אבל כאשר עשה בן יעשה לו הוי דינא, כדאשכחן בב"מ (קא:), ובדין יכול האפוטרופוס לשחררו דרך מכירה כדאמרינן ומוכרין אותן לאחרים, ולרבי נותן דמי עצמו ויוצא ואפילו בלא קרקושי זוזי אלא משום דמיהזי כחוכא ואיטולול שהתינוק עומד וצווח שלא למכור לפי שאביו מלמדו לצווח ואיכא לזות שפתים, אבל כי מקרקש ליה זוזי לא יחוש לדברי אביו, וגיטא דחרותא נמי לא הוה צריך דכסף גומר בלא שטר, דדוקא ביוצא בראשי אברים איכא דמצריך שטר משום דכתיב ישלחנו כדאמרינן בקידושין (כד:) אלא לפי שנעשה על כרחו של אב צריך מדרבנן לגיטא דחרותא שלא יאמר לו עבדי אתה].

ההוא דסקרתא [קריה (רש"י צמדנר כ"ז ל"ט ציאר לקריה היא עיר מללא שווקים אנשים וטף צחלותיה)] דעבדי דאזדבן לעובד כוכבים [עבדים של ישראל היו ומכרום לעובד כוכבים ותנן (מג.): המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות] כלו מרוותא בתראי (כלו אדונייהם האחרונים עובדי כוכבים) אתו (העבדים) לקמיה דרבינא (להתירן בבנות ישראל) אמר להו זילו אהדרו אבני מרוותא קמאי (חזרו על בני אדוניכם הראשונים ובקשו מהם) ויכתבו לכו גיטא דחרותא. אמרו ליה רבנן לרבינא, והאמר אמימר המפקיר עבדו ומת, אותו העבד אין לו תקנה (דאיסורא לבניו לא מורית, והא נמי כי זבניה פקע כספיה מיניה, ואיסורא הוא דהוה ליה גביה, ואיסורא לאו ירושה היא להורישה לבניו) אמר להו אנא כרב דימי סבירא לי (דאמר אל ישתעבדו בה, ופקע להו ממונא מינה וקאמר כותבים לה גט שחרור). אמרו ליה דרב דימי טעותא היא, אמר להו מאי טעותא, דלא אמרה בלשון שחרור, הא אמרה בלשון שחרור (כגון הרי את בת חורין) הכי נמי (דלא טעותא היא וכופין דירושה היא להורישה לבניו) והלכתא כרבינא (שהננים כותבים גט שחרור, ומהני).

ההוא עבדא דבי תרי, קם חד מינייהו ושחרריה לפלגיה, אמר אידך השתא שמעי בי רבנן ומפסדו ליה מינאי (כדאמרינן במתני' כופין את רבו ועושה אותו בן חורין) אזל אקנייה לבנו קטן (שאין ראוי לכופו בבית דין) שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא, שלח ליה כאשר עשה בן יעשה לו גמולו ישיב לו בראשו, אנן קים לן

כתבו (יט:) לפי"ז מותר לעצל לשאת צת חורין. אולם צר"ן מנאכר שחול אסור צצת חורין. כתבתי ונתתי לו, והוא אומר לא כתב לי ולא נתן לי הודאת בעל דין (עבד וכן מקבל מתנה) כמאה עדים דמי [כיון דאמר לא קבלתי נאמן, ויכול זה לחזור ולזכות בו אם ירצה דאמרינן טעה כסבור שקבלה זה מידו כתבו התוס' בנותן לא אמרינן 'הודעת בעל דין....' דפעמים סבר שמקבל מידו וזכה בה והוא לא קבל, והא דנעי מי אוכל פירות פי' בעלמא הוא כדמסיק ולא פליגי (ביאר הרש"א כוונת התוס' שאלת הגמ' מי אוכל פירות הוא ספק בהצנת הצרייתא שאמרה 'הודאת המקבל או להודאת הנותן אמנם הרש"א דחה פירוש זה (וע"ע צמהרש"א שצ"ח צענין אחר)]. האומר נתתי שדה פלונית לפלוני, והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר. כתבתי ונתתי לו, והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

(דנה הגמ' כשהיתה הולאה המקבל כנגד הולאת הנותן) מי אוכל פירות? **רב חסדא אמר** נותן אוכל פירות, ו**רבה אמר** משלשין את הפירות (ביד שלישי נאמן עד שיבא אליהו). ולא פליגי הא באבא, הא בברא (אם מקבל מתנה עצמו בחיים ואמר 'לא נתן לי' נאמן, ואוכל הנותן את הפירות, אבל אם מת ובנו אמר לא נתן שדה זו לאבא משלשין, דשמא יבואו עדים שמכרה לאביו וזה לא ידע).

פסק הש"ע א. המפקיר עבדו, יצא לחירות וצריך גט שחרור (ביאר באר הגולה מימרא דרב ורבי יוחנן). ואם מת קודם ששחררו, הירש כותב לו גט שחרור (ביאר באר הגולה כרבינא בעובדא דההוא דיסקרתא דעבדי) יו"ד (רסו, סד). **ב.** הכותב שטר אירוסין לשפחתו, אע"פ שאמר לה צאי בו לחירות והתקדשי בו, אין זה לשון שחרור ואינה לא מקודשת ולא משוחררת (ביאר באר הגולה כרבנן) יו"ד (רסו, נח). **ג.** עבד שהשיאו רבו בת חורין (ביאר באר הגולה מימרא דר' זירא) ... (הגה וכ"ש אם נושא שפחתו) או שהניח לו רבו תפילין בראשו (ביאר באר הגולה מימרא דריב"ל) או שאמר לו רבו לקרות ג'

ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, עשוי בן חורין, הרי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין (כלומר בא' מן הלשונות הללו הרי הוא בן חורין) אעשנו בן חורין רבי אומר קנה (דהכי משמע אעשנו בן חורין בשחרור זה שאני מוסר לו עבשיו ואנן מוקמינן לה בדכתב ליה הני לישני בשטרא ומסר ליה) וחכ"א לא קנה (שאין זו אלא הבטחה שיעשנו בן חורין לאחר זמן ובשטר אחר ועדיין לא עשה).

א"ר יוחנן וכולן בשטר (האי האומר דקתני כותב, הוא שכתב לו אחד מן הלשונות הללו ומסר לו, אבל באמירה בעלמא לא הוי בן חורין ולא פקע ממוניה מיניה ומצי למיהדר ביה אם לא קנו מידו על ידי חליפין דהוי כקונה עצמו מידו בכסף כדאמרינן לעיל גבי תהוא דשקיל כומתיה שדא בה. **אי נמי** שכיב מרע משום דדבריו ככתובים וכמסורים דמי וכולן בשטר נמי דשדה הכי מפרשינן דאילו בדיבורא לא מיקניא ארעא. **ואני שמעתי** וכולן בשטר צריך לכתוב גט שחרור, וכן גבי שדה צריך לכתוב לו שטר מתנה, והאומר דקתני אמירה בעלמא היא. **ויש להקשות** (על פירוש זה) בשלמא גבי עבד איכא למימר בלשון חירות פקע כספיה וקנה העבד עצמו בן חורין, אבל גבי שדה מי איכא למימר הכי, והיכי נימא קנה, נהי דגבי נתתי ונתתיה נימא הרי הודה שכבר נתן על ידי שטר או בקנין מתנה גמורה, אבל אתננה היכי נימא דקנה).

ת"ר האומר נתתי שדה פלונית לפלוני, נתונה לפלוני, הרי היא שלו, הרי היא שלו. אתננה לפלוני ר"מ אומר קנה, וחכ"א לא קנה. **א"ר יוחנן** וכולן בשטר.

ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר לא עשאי, חיישינן שמא זיכה לו (גט חירות) ע"י אחר [ואמר לו זכי בו לפלוני וזכות הוא לו וזכין לו שלא בפניו כתבו התוס' האי חיישינן הוי ודאי כמו חיישינן שמא במי מילין

כשיגיע השטר לידו. (הגה אבל בדיבורא בעלמא לא קני אלא אם כן קנו מידו)... חו"מ (רמב"א). ח. ...האומר נתתי שדה פלונית לפלוני, והוא אומר לא נתת לי, הולכין אחר דברי הנותן, דאיכא למימר זיכה לו על ידי אחר... חו"מ (רמב"ד). פ. אמר כתבתי שדה פלונית לפלוני ונתתי לו בידו, והלה אומר לא נתת לי, אם המקבל מתנה הוא שאמר כן, הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והנותן אוכל פירות שדהו. ואם בן המקבל הוא שאמר כן לא נתת לאבי שדה זו, והוא אומר כתבתי ונתתי לו, מניחים את הפירות על ידי שלישי, עד שיוודע הדבר היאך הוא חו"מ (רמב"ה).

משנה עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ואם לא אפרע לך חובך ממקום אחר, הרי זה (העצל) לפניך לגבותה[ושיחררו (בגמ' מפרש לה לכולה) שורת הדין אין העבד חייב כלום, אלא מפני תיקון העולם, כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר על דמיו, רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב אלא משחרר.

(גמרא) 'עבד שעשאו רבו אפותיקי ושיחררו' מי שחררו? אמר רב רבו ראשון, שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני (שלא היה גופו קנוי לו אלא משועבד, ואתי שחרור ומפקיע שעבוד) כדרבא, דאמר רבא הקדש ופירש רש"י עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף למזבח ודוקא קדושת הגוף, דקדושת דמים לא מפקעה שעבוד כדתנן (ערכין כג:) מוסף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו. התוס' הביאו את פירוש רש"י. וכתבו, דקשה לר"ת דאי חשיב ברשותו של לזה, כל זמן שלא הגיע הזמן אפי' קדושת דמים נמי תפקיע מיד שעבוד, ואי לא חשיבי ברשותו אפי' קדושת הגוף נמי לא, דכי יקדיש את ביתו כתיב מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ואור"י דרבא למעמיה דאמר בפסחים (לא). דבעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה וחשיב ברשותו (סל לזה, וללא כחצ"י לס"ל שגביותו נתכר למפרע שהם קנויים לו משעת הלוואה, וכיון שכן מאחר שהנכסים עד הגבייה נחשבים כנשות הלוואה, הוא יכול גם להקדישם...) ודוקא קדושת הגוף שאין לו פדיון מפקיע מידי שעבוד כגון שור תם למזבח או קונמות דכתובות

פסוקים בספר תורה בפני הצבור, וכן כל כיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהן אלא בן חורין, יצא לחירות וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור, אבל אם לזה מעבדו או שעשאו אפוטרופוס או שהניה תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בצבור בפני רבו (הגה או שנשא בת חורין לפניו) ולא מיחה בו, לא יצא לחירות (ביאר באר הגולה ברייתות שם) יו"ד (רס"ע). ד. מי שצוה בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יורשים, הרי זו שפחה כמו שהיתה ואסור ליורשים להשתעבד בה. ואם אמר עשו לה קורת רוח, כופין את היורשין ואין משתעבדין בה אלא במלאכה שהיא רוצה בה... ואם צוה ואמר שחררה, כופין את היורשים לשחרר אותה (ביאר באר הגולה דק"ל דמצוה לקיים דברי המת) יו"ד (רס"ע). ח. עבד של שני שותפין ששחרר אחד מהם חלקו, כופין את השני שישחרר גם הוא חלקו. ואם ידע מחבירו שרצה לשחרר חלקו והקנה חלקו לבנו קמן ואחר כך שחרר חבירו, אין ב"ד יכולין לכופ לקמן לשחרר, אבל מעמידים לו אפוטרופוס ושם את העבד בדמים ונותן קצת מהדמים לקמן, כדי שיתרצה בשחררו וישחררנו האפוטרופוס בדמים שקבל הקמן, ויכתוב לו האפוטרופוס שטר שחרור על שמו... יו"ד (רס"ג). ו. כתב בשטר אעשה פלוני עבדי בן חורין, ומסרו לידו, לא יצא לחירות. אבל אם כתב עשיתי פלוני עבדי בן חורין או עשוי הוא בן חורין או הרי הוא בן חורין או יהא בן חורין, ומסרו לידו, יצא לחירות. אבל אם אמר לו על פה אחד מלשונות אלו, לא יצא לחירות. והני מילי בבריא, אבל שכיב מרע שאמר אחד מלשונות אלו, יצא לחירות. וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין, וכופין את היורשים לכתבו לו. ואפילו בריא, אם אמרו דרך הודאה, יצא לחירות וצריך גט שחרור וכופין את רבו לכתבו לו יו"ד (רס"ע). ז. הכותב בשטר נתתי שדה פלונית לפלוני, או שכתב נתתיה לו, או הרי היא שלו, הרי זה זוכה בה

מ: - מא.

(שקיעצד הצעל לכתובתה) יש לחלק דלא אמרינן אלמזה, אלא בקונמות דלא מיתסרי אלא אבעל חוב (שחסר את החפץ רק למלוה) דאילו לדידיה (ללוה) שרי כיון דאין מתכוין (ללוה) אלא להפקיע שיעבודא (למלוה) אבל היבא דמיתסר אכולי עלמא כגון מיתנא והקדש דקדושת הגוף לא אלמזה לשיעבודיה. וא"ת ולאבי דאמר בפסחים (לא.) דלמפרע הוא גובה, היכי משני למתני' דהכא (לעצד שפאלו חלוטו אפותיקי, ושחררו משוחרר) דכדרבא לא מצי לשנויי, דאביי לית ליה דמפקיע מידי שיעבוד, כיון דסבר דלמפרע הוא גובה, ובעולא נמי לא מצי לשנויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום במצות, ולאביי דאמר למפרע הוא גובה אמרינן דשפיר אקדיש ושפיר זבין (משום שמתכנן למפרע שהעבד היה שלו) ואפי' העבד שוה יותר מן החוב לכל הפחות חלקו משוחרר וי"ל דאביי מפרש כעולא וכגון דרוצה הלזה לסלקו בזווי (ולא הולך המלוה לגבות את החוב מן העבד, לפי ששילם לו הלזה את מעות החוב, וא"כ הוצרך למפרע שלא היה העבד קנוי למלוה, ולכן אין שיחרורו כלום). וא"ת ואצטלא דפרסוה אמיתנא (יתומים שפרסו על המת נגד המשועבד לכתובת האשה) אמאי קנייה מיתנא, הא אין יכולין לסלקה בזווי דהדין עמה, א"כ מודה רבא התם דלמפרע הוא גובה דבפסחים (לא.) מפרש טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זווי הוה מסליק ליה בזווי אשתכח דהשתא הוא דקא קני (וצנ"ל"ד כיון שצוואר נגמ' ציצמות שהאשה יכולה לדרוש שיחזירו לה דוקא את הצג שהכניסה לצעל, א"כ כאן כאלו גם רבא מודה שגבייתה למפרע, וא"כ יכולים היתומים להפקיע את שיעבודה) וי"ל דמכל מקום כיון דמשתמשינ באצטלא לעשות בו כל חפצם ואם מכרוה לא מרפה מלקוחות ומסלקו לה בזווי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה [חמץ] עובד כוכבים שהלוחה את ישראל ושיעבד לו (הישראל את) חמצו ולא הרהינו אצלו אתי איסור חמץ ומפקע לשיעבודיה דעובד כוכבים והוה ליה חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה] ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, אלא מפני תיקון העולם, שמה ימצאנו בשוק [דף מא ע"א] ויאמר לו עבדי אתה (ויוציא לעז על בניו) כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין, וכותב עבד שטר על דמיו, רשב"ג אומר אין העבד כותב אלא משחרר כותב (שטר לבעל חובו על דמיו הואיל והזיק שיעבודו ישלם לו).

במאי קא מיפלגי, במזיק שיעבודו של חבירו קא מיפלגי וכתבו התוס' וכגון דא"ל אין לך פרעון אלא מזה, דלא גבי משאר נכסים, דאי לאו הכי אמאי

(נמ:), ואצטלא דפרסוה אמיתנא ביבמות (סו:), דכיון שחל שעה אחת תו לא פקע, דלא עדיף שיעבוד מנתנית דמים וכן חמץ וכן שחרור ומפרש בירושלמי טעמא משום דלא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד והיינו כדפרישית דקדושת הגוף כיון דחיילא תו לא פקע, אבל קדושת דמים לא אלים כח הקדש מכח מקדיש כיון דיש לה פדיון וראויה לפקוע כדאשכחן בשדה מקנה כשהקדיש לוקח דחוזרת לבעלים ביובל (ר"ל כיון ללקושת דמים יש פדיון ע"י נתינת דמים להקדש, ונמלא שהמקדיש יכול לפדות דמיו את החפץ, הרי שאין כח להקדש נכסים אלו יותר מאשר למקדיש, וכמו שהשיעבוד היה מוליד מהמקדיש את הנכסים אם הם היו נכסותו, כמו כן הוא מוליד גם מההקדש). (התוס' שואלים מדוע נקט רק ג' דברים המפקיעים מידי שיעבוד הרי המשותף לשלושתם שאין היתר לחיסורם, א"כ יש עוד דברים כגון תכריכי מת וע"ז) והא דלא חשיב רבא מת כגון ההיא דאצטלא, וע"ז כגון שעשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו דמפקיעין מידי שיעבוד משום דהוה בכלל הקדש. והא דלא חשיב מכר דעשה שורו אפותיקי ומכרו (ב"ק יא:) דאין בעל חוב גובה ממנו, התם תקנתא דרבנן היא משום פסידא דלקוחות דלית ליה קלא, דהא בעשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו (שם) כיון דאית ליה קלא ונזהרים הלקוחות. ועוד יש לומר דלא חשיב אלא הנך תלתא שהם משניות או ברייתות ודשחרור שמעינן ממתניתין דהכא, וחמץ בפסחים (לא.) וקונמות בכתובות (נמ:) אבל מת וע"ז ומכר דלא שמעינן להו ממישנה או מברייתא לא חשיב. אך לבאר יש להקשות על דברי רבא מהנמ' בב"ק (לג:) (הגדון שם צדור תס סגנה, שהדין הוא שמחוייב המזיק לשלם חלי נזק מגוף השור, לר"ע השור נקנה לניזק, ולר' ישמעאל הוא רק משועבד לו ומחוייב דמים לניזק. וביארה הגמ' שאם המזיק צעל השור יקדיש את השור) הקדישו מוקדש (מלכנו) משום דרבי אבהו (שלא יאמרו הקדש יולא ללא פדיה) אבל קדושה גמורה לא (א"כ לכאן) רואים שאין הקדש מפקיע מידי שיעבוד) איבא לאוקמי אפילו בראוי למזבח, אפילו הכי אין מפקיע מידי שיעבוד דניזק, דכיון דאינו יכול לסלקו בזווי (שאלו צעל השור המזיק יכול ליתן ולפדות את שורו מן השיעבוד) אפילו לר' ישמעאל כדמפרש (שם), וכיון שאינו יכול לסלקו בזווי) מודה רבא דלמפרע הוא גובה. וא"ת כיון דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד כהקדש א"כ כל לוח יפקיע נכסיו מן המלוה שיאסר עליו בקונמות (נל) וי"ל דאלמזה רבנן לשיעבודיה דבעל חוב (שלא יופקע החוב ע"י קונס) כדאמר בכתובות (נמ:) דאלמזה רבנן לשיעבודא דבעל, דעל כרחיק לאו דווקא דבעל, דהא בכתובות (ע.) פריך וכיון דמשעבד לה כל כמיניה דמפקיע ליה לשיעבודה, אלמא דאלמזה נמי לשיעבודה דאשה. והא דאמרינן ביבמות (סו:) דקנייה מיתנא (ללוחו נגד שפרסו עליו) ומפקע ליה לשיעבודה דאשה

מא.

גובה משאר נכסים (כתבו התוס' כלומר אם רצה המשעבד מוכר השדות שניזוק, ומי שהשדה משועבדת לו גובה משאר הקרקעות של המשעבד).

אמר רב נחמן בר יצחק משום דאמי שפיר נאה הוא, אומר שמעתא דלא שפיר, תתרגם שמעתיה, דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו (אבל אמר לו אם לא פרעתך גבה מזו, לא קמה ליה ברשותיה, ולא אדעתא דידה לחודה אוזפיה, ואינו חייב באחריותה, וגובה משאר נכסים). תניא נמי הכי העושה שדהו אפותיקי לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים (כלומר אם ירצה מוכר את אלו והן גובין מן השאר), ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים.

תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבע"ח ולכתובת אשה גובין משאר נכסים, רשב"ג אומר בעל חוב גובה משאר נכסים, אשה אינה גובה משאר נכסים, שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינים (פירש רש"י כלומר דווקא הטילה אחריות כתובתה על שדה זו, וע"מ כן נשאת, ולא שיהיו כל נכסיו אחראין לה ולא תדע על איזה לחזר מי קנה ראשון ומי אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד ואחד. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו (לחלוק על פירוש) דנראה (לרשב"ג) אם (הבעל) מכר מכרו במל לגמרי, דאפילו בעל עצמו שמכר יכול לחזור ולבטל המכירה, דהכי אמרינן ביבמות (סו): גבי מכנסת שום לבעלה דתניא מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלוקחות ופי' רש"י שם מכרו שניהם או זה או זה, דאם מכר הבעל האשה מוציאה, ואם מכרה האשה הבעל מוציא ור"ת פי' דאפילו אם מוכר הבעל הוא עצמו מוציא דתקון רבנן שלא יתקיים המקח כלל ובטל לאלתר שלא תטרה האשה לטרוף מהם, דרשב"ג למעמיה דאמר הכא שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינים ולא דמי לשאר נכסים של בעל שהמקח קיים עד שתבא האשה וטרוף, דהתם אין כתובתה מיוחדת עליהן יותר משאר נכסים ואי איכא בני חרי לא גביא ממשעבדי, אבל הכא אפילו איכא בני חרי יכולה היא לומר לא שקילנא אלא הני שנתיחדו לי על כן הפקיעו חכמים כח המוכר לאלתר שלא תהא צריכה לחזר אחר בתי דינים, וכן מוכח בירושלמי דפליג ר' יוחנן ור"א בנכסי צאן ברזל, ר' יוחנן אמר מכרו אינן מכורין, א"ל ר"א אוכלין בתרומה מכחו ואת אמרת אינן מכורין

פטור הרי עדיין חייב לו חובו, והא דלא מוקי פלוגתייהו בדינא דגרמי משום דאפי' מאן דפטור בדינא דגרמי אפשר דמחייב במזיק שעבוד חברו כדמוכח (ב"ק לג:)) דמר (רשב"ג) סבר חייב (ולכן משחרר כותב) ומ"ס (ת"ק) פטור (ולכן עזר כותב). איתמר נמי המזיק שיעבודו של חבירו, באנו למחלוקת רבן שמעון ב"ג ורבנן.

עולא אמר מי שיחררו, רבו שני, שורת הדין אין העבד חייב כלום במצות (הנוהגות בבני חורין יותר מבעבדים, שלא היה קנוי לו, ולא יכול לשחררו) אלא מפני תיקון העולם, שהרי יצא עליו שם בן חורין, כופין את רבו ראשון ועושה אותו בן חורין, וכותב (הענד) שטר על דמיו (העודפים על החוב) רשב"ג אומר אינו כותב (אין עבד כותב לו שום שטר דמאי עבד ליה איהו לא גרם ליה ולא מידי) אלא משחרר כותב (לו שטר על העודף).

במאי קמיפלגי, בהיזק שאינו ניכר קמיפלגי וכתבו התוס' לרב דמוקי לה בשחררו רבו ראשון חשיב שפיר היזק ניכר, אבל שחרור דרבו שני דלא הוי אלא מדרבנן חשיב היזק שאינו ניכר. וצ"ל דהאי היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דלקמן (נג). דהתם קי"ל דלא שמיה היזק, והכא קי"ל כרשב"ג דמשנתנו דשמיה היזק (טעם החילוק כיון שלקמן לא ניכר האיסור בפירות כלל, משא"כ בעבד ניכר האיסור, כיון שנוהג מנהג בן חורין) מ"ס (רשב"ג) שמיה היזק, ומר (ת"ק) סבר לא שמיה היזק (לפיכך אין לנו לחייב את המשחרר אלא העבד לפי הנאתו מן השחרור).

עולא מ"ט לא אמר כרב? אמר לך שני, רבו קרית ליה (תנא דמתני' בתמיה דקתני כופין את רבו ומוקמת לה ברבו שני) ורב מ"ט לא אמר כעולא? אמר לך שני, משחרר קרית ליה (מי הוי שחרורו שחרור).

איתמר העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר (ושוב כל השדה וגוף הקרקע מקולקל שהמים צפין עוד לעולם עליה) אמי שפיר נאה (כך כינויו) א"ר יוחנן אינו גובה משאר נכסים (לפי שלא נשתעזלה לו אלא שדה זו, ואם נתקלקלה, הפסיד את חובו) ואבהו דשמואל אמר

מא.

אפשר לקיים שניהם על ידי כפייה, ועוד דכי מיעקרא לאו לא מקיים עשה אלא בגמר ביאה דחזיא להתעבר, ועוד דבדידה ליכא עשה דאפי' מיעקרא אפשר לה בכיוצא בה. וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי, דע"ע שרי בשפחה, ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו שפחה כנענית. וי"ל דאמר בב"מ (עא.) גר ומשחרר אין נמכרין בע"ע משום דבעינן 'ושב אל משפחתו'. וא"ת וישא חציה שפחה וחציה בת חורין (כלוק כמותו) כדאמרין בחולין (עט.) דפרדה שתבעה אין מרביעין עליה אלא מינה וי"ל דגבי כלאים לא אסר אלא תרי מיני, והנהו הוו חד מינא, אבל הכא אתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות. וא"ת וישא ממזרת דצד עבדות שרי בה כדתנן בקידושין (סט.) יכולין ממזרים ליטטר כיצד ממזר נושא שפחה, וצד חירות נמי שרי בה כדתנן בקידושין (סט.) חרורי וממזרי מותרין לבא זה בזה, וכ"ת דאתי צד עבדות שבו ומשתמש באשת איש (סהרי נקאלה גמורה ללך בן חורין קנו) ישאנה באיסור (זנות) בלא קדושין כמו שממזר נושא שפחה, וכמו 'לישא שפחה אינו יכול' (שמוכח שאם היה יכול, אף שאינו ע"י נישואין אלא זנות, לא היו סופין). ואומר ר"ת דאין זו תקנה להרבות ממזרים בישראל. וא"ת וישא נתינה, דחרורי (עבד משומר) ונתיני מותרין לבא זה בזה (שם) ועבד נמי מותר בנתינה כדאיתא ביבמות (פה:) קס הגמ' הציאה את דברי ר' שמעון בן אלעזר שציאר שצנאוי איסור שהאשה נפסלת מחמתם כגון גרושה לכהן, קנסו את העבד להוציאה ולתת לה כתובה, משום שהוא זה שציללה להינשא לו באיסור, אולם במקום שהאשה היא זו שמגילה ומסללת את העבד להינשא באיסור, קנסו אותה שתפסיד כתובתה, ואמרה הגמ' (סלרש"א...) ממזרת ונתינה שנישאו לישראל מפסידות כתובתן כיון שבמקרים אלו היא מרגילתו שמעוניינות שיהיה להם זרע מישראל פי' שיוכל בנה ליטטר על ידי שישא שפחה (א"כ ללא) מצואר שלנתיני מותר לשאת שפחה) וי"ל דאע"ג דאסור בנה בשפחה אינה חוששת רק שיש לו טהרה דסבורה שלא יחשב איסור כמו שהיא אינה חוששת דהא מינסבא לישראל. והא דאסור נתין בשפחה טפי מממזר אע"ג דשניהם פסולי קהל דנתין אית ביה לאו דלא תתחתן אור"ת משום דבממזר לא שייך 'לא יהיה קדש' כיון שכל הווייתו בעולם הוא מאיסור חמור שאין בו תפיסת קידושין נחשב 'קדש' בעצמותו, ולכן הוא לא בכלל איסור זה. ואע"ג דאיסור משכב זכר ובהמה נפקי נמי מ'לא יהיה קדש' אין להתיר לממזר איסורים אלו, שאין להתירו מחמת שהוא בגדר 'קדש' רק בסוגי 'קדשות' שיכול להיווצר מהם. והא דשרי חרורי בנתיני, ואסירי בשפחה אע"ג דבתרומיהו איכא לאו אור"ת דנתיני ילפינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי ומצרי ואדומי דשרו בקהל גרים דלא אקרי קהל, אבל עבדות דלאו בני קדושין נינהו לא ילפינן מיניהו

והדר קאמר במאי פליגון במכרן לעולם או במכרן לשעה ומסיק דאיתא דר"א כרבנן דאמרי הכא גובין משאר נכסים ור' יוחנן כרשב"ג הוי כשמכרן לשעה אינון קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אינון קיימין.

פסק הש"ע א. עבד (ביאר הגר"א כאוקימתא דרב) שעשאו רבו אפותיקי (פירוש אפה תהא קאי כלומר לא יהיה לך פרעון אלא מזה) לבעל חובו ואחר כך שחררו, הפקיעו מידי שעבוד והרי הוא בן חורין (ביאר באר הגולה משנה (מ): דהקדש וחמין ושחרור מפקיעין מידי שעבוד) וצריך לשלם לבעל חובו (ביאר באר הגולה כרשב"ג שם דמחייב במזיק שעבודו של חבירו כדמפרש בגמ' (מא.) וכמ"ש התוס' שם דדיני דגרמי הוא) וכופין לבעל חובו שיכתוב לו גט שחרור (ביאר באר הגולה שם במשנה מפני תקון העולם פי' שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה) יו"ד (רסו,סח.). ב. העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו או לאשה בכתובתה, והוא שיכתוב להם מכאן תגבו, ושטפה נהר, הרי זה גובה משאר נכסים וטורף אותם... ואם התנה עמו שלא יהא לו פרעון אלא מזו, אינו גובה משאר נכסים... חו"מ (קיא,א).

משנה מי שחציו עבד וחציו בן חורין (כגון שהיו ב' אחין או ב' שותפין, ושחרר א' את חלקו) עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה, ב"ש אומרים תקנתם את רבו (שאינו חסר כלום) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אי אפשר [מפני צד חירות שבו כתבו התוס', וא"ת אפי' יכול לישא שפחה הא אינו מקיים בכך פריה ורביה כדמוכח ביבמות (סב.) גבי היו לו בנים קודם שנתגייר ונתגייר דאמר הכל מודין בעבד שאין לו חיים וי"ל דאם היה יכול לקיים שבת כל דהו, משום מצות פרו ורבו להודיה לא הוה כפינן לרבו, דלא מחייב בה כיון דאנוס הוא. וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו ולידחי 'לאו דלא יהיה קדש' (ציאר המהר"ם שצפסעות הכוונה שישא בת חורין גם ללא ששחררוהו, שעל ידה מקיים מצות פריה ורביה, רק שלפי ציאר זה ל"ל שכותה התוס' שעשה דפ"ר ידחה איסור 'לא תהיה קדשה' (ולא כמו שכתוב 'לא יהיה קדש') שהוא האיסור שעל הכת חורין להינשא לעבד אמנם התוס' בחגיגה (ד:) הקשו שישא שפחה, ולפי"ז ל"ל שאין הכוונה שמוטת פו"ר תלחה את האיסור 'לא יהיה קדש' אלא מצות 'שבת' תלחה, והמהר"ם נתן פנים לציאר זה גם בתוס' לידן) וי"ל דהבא

וכותב שטר על חצי דמיו, וחזרו ב"ה לחורות כדברי ב"ש. **פסק הש"ע** מי שחציו עבד וחציו בן חורין, אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, לפיכך כופין את רבו לשחררו, וכותב לו שטר על חצי דמיו... יו"ד (רסו, סב).

(גמרא) ת"ר המשחרר חצי עבדו, רבי אומר קנה (והוי חציו בן חורין) וחכ"א לא קנה. **אמר רבה** מחלוקת בשטר, דרבי סבר **והפדה לא נפדתה** [דגבי שפחה חרופה איכא דדריש ליה בפדויה ואינה פדויה לקמן ובכריתות (יא). חציה שפחה וחציה בת חורין וסתם פדייה בכסף ובשוה כסף] או **הפשה לא נתן לה** (היינו שטר דגמר לה לה מאשה) מקיש שטר לכסף, מה כסף בין כולו בין חציו (כדיליף מוהפדה לא נפדתה) אף שטר נמי בין כולו בין חציו, ורבנן גמרי לה לה מאשה, מה אשה חציה לא (אין אשה מתגרשת מבעלה לחצאין) אף עבד נמי חציו לא, אבל בכסף דברי הכל קנה, פדויה ואינה פדויה.

לימא בהא קמיפלגי, דמר (רבי) סבר הקישא עדיפא (דכי איכא למילף מהיקש ומג"ש שבקינן ג"ש וילפינן בהיקש) ומר סבר גז"ש עדיפא (דלא שבקינן ג"ש וילפינן מהיקש)?

לא, דכולי עלמא גזירה שוה עדיפא [דכיון דמופנה לדרוש הוי ליה כמאן דכתביה בגופיה דקרא, דהא קרא יתירא הוא, וכי (וגס אס...) לאו מופנה נמי ואין להשיב עליה, כיון דמסיני גמרינן לה דאין אדם דן ג"ש מעצמו איחי עדיפא מהיקש **כתבו התוס'** בזבחים (מת). ובכריתות (כב:) פליגי ר"ע ורבנן בספק מעילות ומשמע דלכ"ע הקישא עדיפא **הכא שאני** משום דעיקר שטר שחרור מג"ש מגט אשה נפקא לן (מסתבר גס את שטר דינו של שטר לומדים מג"ש) **ושאני הכא** (בגזירה שוה זו, שסובר רבי להעליף את הלימוד מהיקש) דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף (לפיכך אינה מתגרשת לחצאין **כתבו התוס'** אע"ג דג"ש מופנה היא דילפינן מינה מילי טובא, מ"מ כיון דאיכא למיפרך שבקינן לה משום הקישא) תאמר בעבד שיוצא בכסף (הלכך כי נפקא בשטר תצא אף לחצאין).

שכבר חציו בן חורין, **[דף מא ע"ב]** בת חורין אי אפשר (לישא מפני צד עבדות שבו) שכבר חציו עבד, יבטל, והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר **לא־תהו בְּרֵאָה לְשֶׁבֶת יִצְרָה** [יוצר הארץ לא על תוהו להיות ריקנית ברא אותה כי אם לשבת להיות בה יישוב יצרה **כתבו התוס'** הא דלא נקט קרא ד'פרו ורבו' משום דאי הוה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לא הוה כפינן ליה, והכא כפינן ליה כדפירשנו. **אי נמי** נקט האי קרא משום דמוכחא דמצוה רבה היא, וכן במגילה (כז.) מיייתי לה גבי מוכר ספר תורה ללמוד תורה ולישא אשה דקאמר שאני תלמוד תורה דאמר מר גדול תלמוד תורה כו' אשה נמי לא תוהו בראה. **וה"ר יצחק ברבי מרדכי מפרש דנקט לשבת יצרה** משום דשייך אף בצד עבדות אבל פרו ורבו לא שייך אלא בצד חירות, וכן משמע קצת בירושלמי דפרקין ודמ"ק דאמר 'תמן תנן אין נושאין נשים במועד, שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אומר מפני ביטול פריה ורביה פירוש שלא ימתין מלישא עד המועד שהוא זמן שמחה ופנוי מכלום, בעון קומי (שאלו לפני...) רבי אסי, העבד מהו שישא במועד אומר להון נשמענה מן הדא יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה ואמר שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן כל שהוא מצווה על פריה ורביה אסור לו לישא במועד פירוש כל שהוא מצווה על פריה ורביה משום לשבת יצרה כגון עבד, אבל אפרו ורבו ודאי לא מייחייב, ולפי זה בשפחה נמי שייך בה שבת. **והא דלא** כפינן בחציה שפחה וחציה בת חורין אלא היכא דנהגו בה מנהג הפקר היינו משום כיון דלא מיפקדא אפרו ורבו שמוא גם לאחר שתשתחרר לא תקיים (צ"ל) החת"ס כוונתם לאמלעות עשה לפ"ו המפורשת בתורה מכין עד שתלא נפשו משא"כ שנת ללכרי קבלה אף על פי שהוא מלא (רבה) **אלא מפני תיקון העולם, כופין את רבו ועושה אותו בן חורין** **כתבו התוס'** וא"ת וכי אומרים לאדם חטא כדי שיוכה חבירך דהכי אמר בשבת (ד.) גבי הדביק פת בתנור וי"ל דדוקא התם אמרינן הכי משום דפשע שהדביק סמוך לחשיכה, אבל הכא דלא פשע לא, וכן בערובין (קג:) אומר כהן שעלתה לו יבלת חברו חותכה לו בשיניו דקעביד שבות כדי שיוכה חברו בעבודה, וכן בפסחים (נט.) אומר מחוסר כפרה בערבי פסחים שמביא כפרתו אחר תמיד של בין הערבים דעשה דפסח שיש בו כרת דחי עשה דהשלמה, אלמא קא עברי כהני בעשה דהשלמה כדי שיוכה זה בפסה, וחציה שפחה וחציה בת חורין דכפו את רבה (לח:) משום דנהגו בה מנהג הפקר אע"ג דהם פושעים כיון שהיתה מחזרת אחריהם ומשדלתן לזנות חשיבי כאונסים, ועוד דמצוה דרבים שאני]

חציו בשטר עדיין לא למדנו שאם שיחרר חציו יהא חציו בן חורין) חציו בשטר מנין ת"ל והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה, מקיש שטר לכסף, מה כסף בין כולו בין חציו, אף שטר נמי בין כולו בין חציו.

בשלמא לרב יוסף בטר דאיתותב (ואוקימנא על כרחין דבתרווייהו פליגי) הא מני (דאמר דבתרווייהו נפקא לחצאין) רבי היא. אלא לרבה (דאמר בשטר פליגי אבל בכסף דברי הכל קנה) רישא (דקתני בכסף לחצאין) דברי הכל וסיפא (דקתני אף בשטר לחצאין) רבי? אמר לך רבה אין, רישא דברי הכל, וסיפא רבי.

רב אשי אמר רבי היא (רבי אמרה לכולה דאית ליה בתרווייהו קנה ורבנן איפלוג עליה בעלמא אשטר ולא אכסף, והא מתניתא מיהא איהו אמרה, ול"ג ונסיב לה אליבא דתנאי).

אלא מתניתין דקתני מי שחציו עבד וחציו בן חורין, בשלמא לרבה, מוקים לה (דמשכחת חציו עבד וחציו בן חורין) בכסף ודברי הכל, אלא לרב יוסף, לימא רבי היא ולא רבנן (שלדעת חכמים אין לך עזר משתכח לחציו)?

אמר רבינא **[דף מב ע"א]** בעבד של שני שותפין (דכיון דאין לו בו אלא חציו אפי' רבנן מודו דקנה כי שחרריה לפלגיה דהא לא שייר מידי, והוי כאשה דנפקא מיניה לגמרי) ודברי הכל **[כתבו התוס', וא"ת והא לר' אליעזר בב"ק (צ.)]** אינו יכול לשחרר חלקו כמו שאינו יוצא בשן ועין דבעינן עבדו המיוחד לו, ומוקי התם אליביה הא דאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום, וקאמר התם חציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יוצאין בראשי איברים (אליבא דר"א) וי"ל דשותפין דהתם היינו לזה גוף ולזה פירות כמו מוכר עבדו לאחר ופסק עמו ע"מ שישמשנו ל' יום דהוי דומיא דאיש ואשה, אבל כשיש לו גוף ופירות יכול לשחרר חציו, והא דקאמר התם חציו עבד וחציו בן חורין היינו למשנה אחרונה. וא"ת (קשה על המבואר סס שאמימר כר"ל שאלון שזעלונו על העבד אינה גמורה אינו יכול למוכרו ולשחררו) והא אמימר גופיה אית ליה לעיל (מ.) אחד לישנא דמפקיר עבדו יש לו תקנה בשטר וי"ל דשטר ודאי מפקיע האיסור כדאמרינן לעיל מה אשה

ורב יוסף אמר מחלוקת בכסף, דרבי סבר 'זהפדה לא נפדתה' פדויה ואינה פדויה (שמועיל פדיון בכסף לחצי שפחה או עבד) ורבנן סברי דברה תורה כלשון בני אדם (ולעולם בשפחה גמורה משתעי. ח"כ מחסר שלא מלאנו ריבוי שהיא נפדית לחציה בכסף, ממילא לומדים אנו מאשה שאינה נפדית לחציה ואפילו בכסף שאינו שייך נאשה) אבל בשטר דברי הכל לא קנה (דגמור לה לה מאשה).

מיתיבי המשחרר חציו עבדו בשטר, רבי אומר קנה, וחכ"א לא קנה, תיובתא דרב יוסף תיובתא.

(חדר פריך נימא בהך מתניתא שטר נקט דוקא דאילו בכסף דברי הכל קנה) בשטר הוא דפליגי, אבל בכסף לא פליגי, לימא תיחוי תיובתא דרב יוסף בתרתי (חדא דאמר בשטר רבי מודה והכא תניא דפליגי, ועוד דאמר רב יוסף דבכסף פליגי וברייתא דיקא דבכסף מודו רבנן דקנה)?

אמר לך רב יוסף פליגי בשטר וה"ה בכסף, והא דקא מיפלגי בשטר להודיעך כחו דרבי (דאפי' בשטר דאיכא למגמר לה לה מאשה דלא תיפוק לחצאין, פליגי). וליפלגי בכסף, ולהודיעך כחן דרבנן (דאפי' בכסף דאיכא למדרש והפדה לא נפדתה פליגי) כח דהיתירא עדיף ליה.

ת"ש 'זהפדה' יכול לכל (שכולה פדויה ונתארסה לעבד עברי קרא משתעי וקאמר דלא יומתו מחמת ניאוף) ת"ל לא נפדתה, אי לא נפדתה יכול לכל (דלא נפדתה כלל ואפ"ה מיחייב אשם אביאה דידה הואיל ונתייחדה לעבד עברי שמותר בשפחה) ת"ל והפדה, הא כיצד, פדויה ואינה פדויה בכסף ובשוה כסף. ואין לי אלא בכסף (דאמרי' ביה דנפקא לחירות) בשטר מנין (שיוצאה לחירות) ת"ל והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה, ולחלן הוא אומר וכתב לה ספר פרישתה, מה לחלן בשטר, אף כאן בשטר. אין לי אלא חציו בכסף (וכ"ש כולו) או כולו בשטר (אבל

מונע את השני מלחול כמו בשתי אהיות שמונעים קידושי הראשונה מלחול קידושי שניה, אבל הכא הא דלא קני שני בזה אחר זה לאו משום דלא חזי לקנות אלא משום דכבר נסתלק הנותן ואין לו בהן כלום מידי דהוה אנותן כל נכסיו לשנים וכתב לכל א' נכסיו נתונים לך במתנה וזיכה להן בבת אחת דקנו כל הנכסים ועוד (מהמ"ס צ"ח סוף תי"ז נוסף) אין לדמות ממון הראוי לחלק ואיתיה להצאין כדאמר התם אמעשר).

והא מדקתני סיפא (דברייתא) ואם אמר חצי חצי לא קנו (וסלקא דעתין דהכי קאמר ואם אמר חצי חצי חצי נמי לא קנו) מכלל דרישא דאמר כולו (ואפ"ה לא קנו)? פרושי קא מפרש אף עצמן לא קנו, כיצד, כגון דאמר חצי חצי. הכי נמי מסתברא, דאי ס"ד רישא דאמר כולו, השתא אמר כולו לא קנו, אמר חצי חצי מיבעיא. אי משום הא לא איריא, תנא סיפא לגלויי רישא, שלא תאמר רישא דאמר חצי חצי, אבל אמר כולו קנו, תנא סיפא דאמר חצי חצי, מכלל דרישא דאמר כולו ואפ"ה לא קנו.

ואיבעית אימא לא קשיא כאן בשטר אחד (לא קנה כגון כל נכסי לפלוני ופלוני עבדיי דכתיב לה ולא לה ולחברתה אין שתי נשים מתגרשות בגט אחד ואין שני עבדים משתחררים בגט אחד) כאן בשני שטרות.

בשטר אחד, מאי איריא (דפריש סיפא לרישא) חצי חצי (כדאמרן) אפי' אמר כולו נמי לא קנו (כתבו התוס' הכא ליכא לשנויי תנא סיפא לגלויי ארישא דפשימא דבשטר אחד אין חילוק בין אמר חצי חצי לאמר כולו)? ה"נ קאמר (כלומר לאו פרושי קמפרש) אף עצמן לא קנו, בד"א בשטר אחד, אבל בשני שטרות קנו, ואם אמר חצי חצי אף בשני שטרות נמי לא קנו (משום דשייר).

ואיבעית אימא ל"ק (תרווייהו בדאמר כולו) כאן (הא דקתני קנו שמסר שני השטרות...) בבת אחת (אפילו לרענן קנו משום שלא שייר) כאן (והא דתני לא קנו) בזה אחר זה.

בשלמא בתרא לא קני, דהא קני ליה קמא, אלא קמא ליקני נפשיה ולקנייה לחבריה?

איסורא ולא ממונא (אכל שחרור כסן ועין או שטר הכא להפקיע את הבעלות הממונית אינו מועיל, אלא צדעלות מושלמת לגוף ופירות).

אמר רבה מחלוקת (דרכי ורבנן) בשייחרר חציו והניח חציו (דבעינן דניפוק כוליה מיניה כי אשה) אבל שייחרר חציו ומכר חציו (תחילה או בבת אחת) או נתן במתנה חציו, כיון דקנפיק מיניה כוליה דברי הכל קנה.

אמר ליה אבבי ובכולו לא פליגי, **והתני חדא** הכותב נכסיו לשני עבדיו (שכתב שני שטרות כל נכסיו לזה וכל נכסיו לזה, וזיכה לשליח אחד בבת אחת לשניהם דפלגי דלא קדם אחד לחבירו) קנו ומשחררין זה את זה (לפי שכל אחד זכה בחצי חבירו) **ותניא אידך** האומר כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדיי אף עצמם לא קנו. מאי לאו הא רבי, והא רבנן?

לא, אידי ואידי רבנן, הא דאמר כולו (קמיייתא, כגון שכתב שני שטרות כדפרישית ובכל אחד כתב כל נכסי לפלוני עבדי ומודו רבנן דכיון דזיכה להם בבת אחת ונפקי כוליהו מיניה קנו) הא דאמר חצי חצי (פירש רש"י בשטר האחד כתב חצי נכסי לך וכן בשני לחבירו לפיכך לא קנו, דהוה ליה בכל אחד שחרר חציו והניח חציו, ולא מיבעיא כתב ומסר לזה והדר מסר לזה דלא קנו דכי מסר לקמא שייר פלגיה ולא קנה וכן לשני, אלא אפילו מסר לשניהם כאחת לא קנו דכיון דחצי נכסיו כתב בכל חד דלמא חד פלגא כתב לתרווייהו ואיכא שיור. **התוס' הביאו** את פירוש רש"י **וכתבו** דקשה לרבינו שמואל דהא מדקאמר כל נכסי משמע שמפרש בשטר שחציו שנתן לזה לא נתן לזה אלא הכל נתן לשניהם, ועוד מדמפליג בין אמר כולו לאמר חצי משמע דוקא אמר כולו קנו אבל חצי אפי' פירש שלא חצי אחד נותן לשניהם אלא הכל אפי' לא קנה **ונראה לרבינו שמואל** דרבה למעמיה דאית ליה בקידושין (ג:) ובעירובין (ג:) כל שאין בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו, ובזה אחר זה לא קנה כיון דשייר, ולא דמי לשיחרר חציו ומכר חציו דהתם הוי בזה אחר זה אם מכר חציו תחילה. **וקצת קשה** לפירושו דאם כן כי אמר כולו נמי לא ליקני בבת אחת כיון דבזה אחר זה שני לא קני כמו במקדש שתי אהיות דאינן מקודשות כיון דבזה אחר זה לא תפסי קדושין בשניה, אלא ודאי לא שייך כל שאינו בזה אחר זה אלא היכא שהראשון

והלוקח או המקבל חצי האחר (ביאר באר הגולה ג"כ אוקימתא דרבה) וכן עבד של שני שותפים ששחרר אחד מהם את חלקו, אפילו בשטר, קנה, והוא חצי בן חורין וביאר באר הגולה מימרא דרבינא (מב.) וכפי' רש"י, כיון דאין לו בו אלא חציו כי שחרריה לא שייר מידין יו"ד (רסז,ס). ב. המשחרר שני עבדים בשטר אחד, לא קנו עצמם. לפיכך הכותב כל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד, אף עצמם לא קנו. ואם כתב בשתי שטרות, קנו ומשחררין זה את זה. במה דברים אמורים, כשכתב בכל שטר משניהם כל נכסי נתונים לפלוני ופלונני עבדי (הנה ונתן לאדם אחד ב' השטרות ביחד) אבל אם כתב חצי נכסי לפלוני עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי, אף בשני שטרות לא קנו כלום יו"ד (רסז,נט).

נגחו שור (אמתני' קאי מי שחציו עבד... ומימרא בעלמא הוא) יום של רבו לרבו (אם ביום של רבו נגחו וחבל בו פחת דמיו לרבו שור משלם נזק דהיינו פחת דמים כתבו התוס' היינו למשנה ראשונה (עובד את עלמו יום אחד, ואת רבו יום אחד) דלמשנה אחרונה (לכופין את רבו...) מעשה ידיו שלו, דבסמוך מדמי ליה למעוכב גט שחרור, ומיהו נ"מ אף למשנה אחרונה כגון בשל יתומים קטנים דלאו בני כפייה נינהו או בחציה שפחה וחציה בת חורין ולא נהגו בה מנהג הפקר. וקצת תימה כיון דלפי משנה אחרונה מעשה ידיו שלו מה הרויח לעיל ההוא גברא דאקני לבנו קטן, והא מכי משחרריה חבריה לפלגיה מיד זכה העבד בעצמו והוה ליה מעוכב גט שחרור ואין יכול להקנות לבנו אלא מה שיש לעצמו בו (קניין איסור כלל) אבל מפי לא ושמא הקנה לבנו קודם ששחררו חבירו לפי שהיה יודע שחברו היה רוצה לשחרר חלקו) יום של עצמו לעצמו.

אלא מעתה, יום של רבו ישא שפחה, יום של עצמו ישא בת חורין? איסורא לא קאמרינן (דתיהוי לחצאין אבל כל זכיית ממון כי היכי דמלאכתו תלויה בימים כן כל שבה ממון).

ת"ש חמית (בשור המועד קאי דגבי עבד נותן שלשים כסף דהיינו קנס דאפילו אינו שוה דינר נותן שלשים סלע וגבי בן חורין נותן כופר דהיינו דמי ההרוג) מי שחציו עבד

אלא, מחזורתא כדשנינן מעיקרא (בהנך לישני כולחו).

רב אשי אמר (ליקט את סתירת הנרימות) שאני התם, דקא קרי להו עבדיי (בשטר גופיה דקתני כל נכסיי לפלוני ופלונני עבדיי שמע מינה לא שחררינהו לדידהו וטועה דסבר יכול הוא לתת להם שאר נכסים בלא שחרור).

א"ל רפרם לרב אשי, ודלמא עבדיי שהיו כבר, מי לא תנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות, שייר קרקע כל שהוא (דכתב חוץ מן הקרקע כל שהוא) לא יצא לחירות (דלא ידעינן הי קרקע שייר, ובכל כל שהוא אמרינן האי שייר, וכיון דקרקעות לא קנה, לגופיה נמי לא קנה, דלא פלגינן דיבורא הואיל ובחד דיבורא אקני ליה גופיה ונכסים ופלגא דיבורא לא איתקיים אידך פלגא נמי לא מיקיים) ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין (סבר פלגינן הואיל והזכיר קרקע בשיוורא קרקעות הוא דלא קנה אבל הוא עצמו דליכא לספוקי בשיוורא קנה) עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבתן (דכיון דלא פירש שיוורא אמרינן היינו איהו דשייריה ולדידיה לא חשיב ליה אלא אחד מרבוא). טעמא דאמר חוץ מאחד מרבוא שבהו, הא לא אמר הכי קני, אמאי, והא עבד קא קרי ליה? אלא עבדי שהיה כבר, הכא נמי עבדיי שהיו כבר.

פסק הש"ע א.

המשחרר חצי עבדו, בשטר, לא קנה העבד את חציו ונשאר עבד כמו שהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, שנתן לו דמי חציו כדי להשתחרר, קנה, והוא חצי בן חורין וביאר באר הגולה ברייתא (מא:) כרבנן, וכאוקימתא דרבה דגמרי רבנן לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד חציו לא. במה דברים אמורים, בשחרר חציו בשטר ונשאר בו חצי האחר, אבל אם מכרו או נתנו לאחר, בין שהיה השחרור והמכירה או הנתינה כאחד, בין שקדם המכירה או הנתינה לשחרור, קנה העבד את חציו,

לחלק בין שומרים לאדם המזיק מדפריך בב"ק (ד:) ותו שומר חנם והשואל... אדם דאזיק שור הוא, והא דפריך בסנהדרין (פד:) הכחישה באבנים ה"נ דלא מייחייב היינו בהכחשה דלא הדרא. ור"ח אומר דלא שייך דין 'שבת' אלא באדם, דשבתו לא הוי בכלל נזק דמשום שבת לא פחת דמיו כל כך, אבל שור פשיטא דשבתו בכלל נזק הוא דפחת דמיו, ומתחלה כשהוזק שמין אותו כמה דמיו פחותים לימכר?

אב"א כשהכחו אדם [הא דאמרן לעיל (נגחו שור) יום של רבו לרבו, כשהכחו אדם] ואי בעית אימא מימרא (מה שחלקנו בתשלומי נזק בין יום של רבו ליום של עולמו) היא (ואינה לא משנה ולא ברייתא) ומימרא לרבא (רבא אמר לך דהא מימרא...) לא סבירא ליה. **פסק**

הש"ע (חליה שפחה וחליה בת חורין) ...ואם הכה אדם על ידה וצמתה וסופה לחזור, אם הכה ביום שעובדת את רבה, הנזק לרבה. ואם ביומה, הנזק לעצמה [ביאר באר הגולה תוספות (מב.) והרא"ש אהא דאמרין למשנה ראשונה]. אבל אם נקטעה ידה, וכן כל דבר שאין סופו לחזור, חולקין הנזק היא והאדון. ואם המיתה, נותן חצי הקנס לאדון ופטור מחצי הכופר יו"ד (רסז,סב).

איבעיא להו מעוכב גט שחרור (מחוסר גט שחרור, כל הנך דאמרין בהו דיצאו לחירות ואין לרבו עליהם אלא שצריכין גט שחרור כגון מקדיש ומפקיר ומי שחציו בן חורין דתנן כופין את רבו) יש לו קנס (שלשים כסף לרבו אם נגחו שור) או אין לו קנס? **פסק** שלשים שקלים יתן לאדניו, אמר רחמנא, והאי לאו אדון הוא, או דלמא כיון דמחוסר גט שחרור אדון קרינא ביה.

ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין, נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו מאי לאו כמשנה אחרונה [לאחר שחזרו בית הלל להורות דכופין את רבו ואפי' הכי שקיל קנס דצד עבדות כל זמן שלא נכתב הגט כתבו התוס' לעיל הביאה הגמ' ברייתא זו דשור המועד שהמית חציו עבד וחציו בן חורין, נותן חצי קנס לרבו (על כל עבדות) וחצי כופר ליורשיו (על כל חירות) והקשתה למה לא נאמר יום של רבו לרבו, יום של

וחציו בן חורין, נותן חצי קנס לרבו **דף מב ע"ב**] וחצי כופר (דצד חירות) ליורשיו (ולקמן פריך יורשין מנא ליה) אמאי, הכי נמי לימא יום של רבו לרבו, יום של עצמו לעצמו? שאני חבא, דקא בליא קרנא.

ואלא ה"ד דלא קא בליא קרנא, כגון שהכחו על ידו וצמתה (יבשה) ידו וסופה לחזור (ושיימינן ליה כמה דמיו פחותים בכך למכור עכשיו בשוק, ואם יום של רבו היה ינתן הכל לרבו, ואם יום של עצמו היה הכל לעצמו).

הניחא לאביי [דאמר בב"ק (פו.) באדם שחבל בחברו בענין זה...] דאמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה [שבת גדולה הן פחת דמיו לימכר עכשיו בשוק והוא נזק ולהכי קרי ליה שבת שפחת דמיו של עכשיו אינו אלא משום שבת שאינו ראוי לעשות מלאכה בשתי ידיו עד זמן שתחזור ידו אלא לשמור קישואים יהא ראוי לאחר שיקל ממנו כאב המכה קצת. ושבת קטנה היינו כאילו הוא שומר קישואין שנותן לו כל ימי חליו שישכב במטה מחמת חולי זה שאינו יכול לשמור קישואים] שפיר (דכיון דשייך דין נזק במכה זו מייחייב שור עלה, וכיון דלא בליא קרנא לגמרי יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו) אלא לרבא, דאמר אינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום (ואין כאן פחת דמים הואיל וסופו לחזור אלא לפי שבת של כל יום יתן לו כל ימי נפילתו למטה יתן שכר אדם שלם לפי מלאכה שהיה רגיל בה, וכשיעמוד ויהא ראוי לשמור קישואין ישמור קישואין וזה יתן לו פחת השכר) האי שור הוא (כלומר הואיל ואדם החובל כך אינו משלם נזק אלא שבת, שור פטור לגמרי, דה' דברים גבי אדם כתיב ולא גבי שור דכתיב 'איש כי יתן מום בעמיתו' ולא שור בעמיתו) ושור אינו משלם אלא נזק [כתבו התוס', יש רוצים לפטור את השוכר או שואל סום מחבירו אפי' הוזק בפשיעה ונתבטל הרבה ממלאכתו כיון דסופו לחזור להתרפאות דכי היכי דדרשינן איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ה"נ דרשינן איש בעמיתו ולא איש בשור ואין

מב:

ביאר הב"י (מב:) בעיא דלא איפשיטא מעוכב גט שחרור אם יש לו קנס או אין לו קנס, ומשמע התם בסוגיא דאי אין לו קנס הוא הדין דאין לו דמי נזק. **פסק הרמב"ם** כל עבד שיצא לחירות ועדיין לא הגיע גט שחרור לידו אין לו קנס חובל ומזיק (ד"א).

איבעיא להו מעוכב גט שחרור, אוכל בתרומה (אם עבד כהן הוא) או אינו אוכל קנין כספו אמר רחמנא (לענין תרומה) והאי לאו קנין כספו הוא, או דלמא כיון דמחוסר גט שחרור, קנין כספו קרינא ביה וכתבו התוס' הך בעיא לא אתיא אליבא דר"ל דכריתות (כד:) דמסקינן אליבא דרשב"ג דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה אי נמי יש לחלק דהתם במעוכב גט שחרור ע"י הפקר אוכל בתרומה כמו שמותר בשפחה כדפרישית (מ.) והכא איירי בחציו עבד וחציו בן חורין (תוס' רא"ש דהם ז"ל אורז זה, שחלו בן חורין שפוט שאינו יכול לאכול תרומה מחמת החלק בן חורין שבו)?

ת"ש, דאמר רב משרשיא כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו אוכלין בתרומה [שניהם ממה נפשך דחד כהן וחד עבד כהן כתבו התוס' והא דאמרינן בכתובות (יג:) גבי עשרה כהנים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי שמשתיקין אותו מדין כהונה מדכתיב 'זהית' לו ולזרעו אחריו' שיהא זרעו מיוחס אחריו הא אמרינן ביבמות (ק:) דזרעו מיוחס אחריו דרבנן, וכי גזור רבנן בזנות בנישואין לא גזור אי נמי הכא לאחר שנולדו נתערבו וחולקין חלק אחד על הגורן [ביבמות (צט:)] מפרשים חלק כאחד שאין נותנין להם תרומה בגורן לזה בלא זה דקסבר אין חולקין תרומה לעבד כנעני בגורן אלא א"כ רבו עמו דלמא אתי למימר כהן הוא ומסקו ליה ליוחסין והשתא לא אתי לאסוקינהו, והאי מעוכב גט שחרור הוא ואין לרבו רשות עליו דלא ידע הי מינייהו עבד וצריכין שישחררו זה את זה. וקתני סיפא... הגדילו התערובות משחררין זה את זה (וקתני אוכלין בתרומה).

הכי השתא, התם אם יבא אליהו ויאמר בחד מינייהו דעבד הוא, קנין כספו קרינא ביה, הכא לאו קנין כספו הוא כלל. **פסק הרמב"ם** המשחרר את עבדו משיזכה לו בגט שחרור פסלו מלאכול בתרומה וכל עבד

עצמו לעצמו, ויכלה הגמ' לתרין דהא דנותן חצי קנס לרבו למשנה אחרונה דקנסא לרבו מעשה ידיו לעצמו, והא דנגחו שור יום של רבו לרבו הוי למשנה ראשונה, אמנם לא תירצה בן (אלא חילקה בין כליא קננא ללא כליא קננא) כי היכי דלא לפשוט בעיא דהכא לא, כמשנה ראשונה (דלית ליה כופין, ואדון גמור הוא).

ת"ש הפיל (רבו) את שינו (של עבד כנעני, ואח"כ...) וסימא את עינו, יוצא בשינו (לחירות, וקס"ד צריך גט שחרור, וכי סימא עינו קודם גט) ונותן דמי עינו (כבן חורין) ואי אמרת יש לו קנס וקנס לרבו, השתא חבלי ביה אחריני יהבי ליה לרביה חבל ביה רביה גופיה יהיב ליה לדידיה (כתבו התוס' אע"ג דמעשה ידיו לעצמו, כיון דקנסא לרבו חבלה נמי לרבו, דמה לי קטליה כולו ומה לי קטליה פלגא)?

דלמא כמ"ד אינו צריך (גט שחרור) דתניא בכולן [עשרים וארבעה ראשי אברים האמורין במס' נגעים (פ"ו מ"ז) לענין שאינן מטמאין משום מחיה ראשי אצבעות של ידים ורגלים וראש החוטם וראשי האזנים וראש הגוויה שהן משופעין לכאן ולכאן ואין נגען נראה לכהן בבת אחת ולא קרינא ביה לכל מראה עיני הכהן] עבד יוצא כהן לחירות [דמומין שבגלוי הן ואינן חוזרין כשן ועין ואתרבו בכלל ופרט וכלל בקדושין (כד:)] וצריך גט שחרור מרבו, דברי ר' ישמעאל, ר"מ אומר אינו צריך, ר"א אומר צריך, רבי טרפון אומר אינו צריך, ר"ע אומר צריך, המכריעין (דעת חכמים איזו נראה ולא אתפרש מאן נינהו) לפני חכמים אומרים נראים דברי ר' טרפון בשן ועין, הואיל ותורה זכתה לו, ודברי ר"ע בשאר אברים, הואיל וקנס חכמים הוא. קנס, הא קראי קא דרשינן (קידושין כד:) אלא אימא הואיל ומדרש חכמים הוא (כתבו התוס' אומר ר"ת דחיישינן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה, אבל בשן ועין לא חיישינן דויל קרי בי רב הוא). **פסק הש"ע** מי שיצא לחירות ועדיין לא הגיע גט שחרור לידו, וחבלו בו אחרים, פטורים חו"מ (תכד,ה).

אומר יליד בית בין שיש בו שוה כסף בין שאין בו שוה כסף אוכל, קנין כסף יש בו שוה כסף אוכל, אין בו שוה כסף אינו אוכל, ת"ל קנין כספו... ויליד ביתו, מה יליד בית אע"פ שאינו שוה כלום אוכל, אף קנין כספו אע"פ שאינו שוה כלום אוכל. ואי סלקא דעתך עבד שמכרו רבו לקנס מכור, מי איכא עבדא דלא מזדבין (בפרוטא) לקנסא (שאם יגחנו שור יטול שלשים כסף כתבו התוס', וא"ת כי אמר נמי דאינו מכור, תקשי ליה מי איכא עבדא דלא מזדבין לקנסא, שיוכל למכרו כולו לגמרי וי"ל דלא ימצא קונים שיקנוהו לגמרי אפי' לא יצטרכו לפרנסו שיוכל לומר 'עשה עמי ואיני זנך' מ"מ מימנעי אינשי לקנותו שלא יהא רגיל אצלם, אבל אם מכרו לקנס מכור, זמנין דזבני ליה. ועי"ל דאפי' מוכרו כולו לגמרי אינו מכור דהא אינו שוה כלום ואינו מוכרו אלא לקנס ולקנס אינו מכור? אין, איכא עבד טרפה (שאין משלמין עליו קנס דגברא קטילא הוא). והא חזי למיקם קמיה (לשרתו אע"פ שנחתכה רגלו למעלה מן הארכובה או ניקב קרום המוח ראוי לשירות קל)? במנוול ומוכה שחין (דמאים והוי נמי טרפה דלאו בר קנסא הוא). **פסק הרמב"ם** מכר עבדו לקנס שאם יוגח וימות יהיה קנס של לוקח, הרי זה ספק לפיכך לא קנה, ואם תפש הקנס אין מוציאין מידו [ביאר המ"מ בעיא דלא איפשיטא (מב:) ופסק כדרכו בתיקו דממונא] מכירה (כגג).

איבעיא להו מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין, מהו (בקדושין אמרינן התקדשי לחציי מקודשת, חצייך מקודשת לי אינה מקודשת, הכא מי הוי קדושין או לא)? אם תמצא לומר (כלומר אי בעית למפשט מדקיימא לן...) בן ישראל שאמר לבת ישראל התקדשי לחציי מקודשת (לא דמי דהתם בר חורין הוא) דחזיא לכוליה (והכי קאמר לה אי בעינא נסיבנא אחריתי בהדיך) הא לא חזיא לכוליה (לא חזיא לפלגא דעבדות ידיה). ואם תמצא לומר בן ישראל המקדש חצי אשה אינה מקודשת (ובעית למפשט הא מינה דכי היכי דמקדש חצי אשה אינה מקודשת הואיל דלא מצינן למימר דהכי קאמר לה דתנסיב

שיצא לחירות ועדיין הוא מעוכב גט שחרור כמו שיתבאר בהלכות עבדים אעפ"כ הרי הוא אסור לאכול בתרומה [ביאר הכפ"מ בעיא (מב:) ולא איפשיטא] תרומות (ט,ה).

איבעיא להו עבד שמכרו רבו (לאחר) לקנס (שאם יגחנו שור יהא קנסו שלו אבל לשאר דברים לא מכרו כתבו התוס' מכר קנס של עבד לא מיבעיא ליה, דאפי' לר"מ לא קני, דהא לא עבידי דאתי כדאמרינן, וכ"ש לרבנן, אלא במכרו רבו לקנס מיבעיא ליה דדילמא אפי' לרבנן קני להו כמו דקל לפירותיו כדאמרינן הא קאי שור והא קאי עבד, או דלמא אפי' לר"מ לא קני דלא דמי לפירות דקל שהפירות יוצאים מגוף הדקל ועבידי דאתו, אבל קנסא מעלמא אתי ולא עבידי דאתי) מכור (לקנס מיהא) או אינו מכור (ואם נגח קנסו לרבו ראשון דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם)?

תיבעי לר"מ, תיבעי לרבנן. תיבעי לר"מ [נדאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם האומר לאשה הרי את מקודשת לי לכשאתגיר... (קדושין גג.)] עד כאן לא קאמר ר"מ אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא כגון פירות דקל (המוכר פירות דקל עד שלא חנטו דפליגי בה רב הונא ורב נחמן אליבא דר' מאיר) דעבידי דאתו, אבל הכא מי יימר דמיננח, ואם תמצא לומר דמיננח, ממאי דמשלם, [דף מג ע"א] דלמא מודה (בב"ד קודם העדאת עדים) ומיפטר (למודה בקנס פטור). ותבעי לרבנן, עד כאן לא קאמרי רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא כגון פירות דקל דהשתא מיהא ליתנהו, אבל הכא הא קאי שור והא קאי עבד, מאי?

אמר ר' אבא, ת"ש ויליד בית מה תלמוד לומר (לענין אכילת תרומה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו' יליד בית בן שפחתו) אם קנין כסף אוכל, יליד בית לא כ"ש, אילו בן (דלא כתיב אלא 'קנין כספו הוא יאכל בו') הייתי אומר מה קנין כסף שיש בו שוה כסף אוכל, אף יליד בית שיש בו שוה כסף אוכל, ומנין שאע"פ שאינו שוה כלום (כגון שנעשה מוכה שחין) ת"ל יליד בית, מכל מקום. ועדיין אני

אמר רבא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת, כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קדושיה קדושין. דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת, כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אינה מקודשת. א"ל רב חסדא מי דמי, התם שייר בקנינו, הכא לא שייר בקנינו. הדר אוקים רבה בר רב הונא אמורא עליה (העמיד מתורגמן לפניו לחזור ולדרוש), ודרש וְהַמְכָּשְׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדְךָ (כלומר כך התחיל בדרשא מקרא כתוב 'והמכשלה הזאת תחת ידיך' באנשי ירושלים שפסקה תורה מהם והיו שואלין לחבריהם 'שמלה לך קצין תהיה לנו, והמכשלה הזאת תחת ידיך' כלומר דברים שמכוסין כשמלה שלך הן שאתה בקי בהן אמור לנו ותהיה קצין והמכשלה הזאת דברי תורה שאין אדם עומד על אמינותן עד שיכשל בהן להורות טעות ויכלימוהו והוא נותן לב ומבין תחת ידיך, הן אף אני נכשלתי בהוראתי וחזורני בי) אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן, אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת, אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קדושיה קדושין מ"ט, התם שייר בקנינו, הכא לא שייר בקנינו.

אמר רב ששת כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת, כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קדושיה קדושין, ואם לחשך אדם לומר [תשובה לדבר זה מאותה ששנינו במס' כריתות (יא)] 'והפדה לא נפדתה' דשפחה חרופה איזו זו פדויה ואינה פדויה, חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסה לעבד עברי והוא הדין לכל ישראל אלא אורחא דמלתא נקט משום דעבד עברי מותר בשפחה [איזו היא שפחה חרופה, זו שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסה לעבד עברי, אלמא בת איתרוסי היא (מדקתני מאורסת) אמור לו (וכי סבור אתה שהן אירוסין ממש) כלך אצל ר' ישמעאל

אחריןא בהדי דאיתתא לא חזיא לתרי ואשתכח דפלגא הוא דקדיש, הכא נמי חצי איש שקידש לא הוו קידושין, לא דמי... (דשייר בקנינו) (דהוה ליה לקדשה לכולה) והא עבד לא שייר בקנינו (דכל מה דחזי למעבד עבד) מאי [פתבו התוס' הגמ' יכלה לדון את ספיקה להיפך, כלומר, שאפי' אם המקדש אשה לחציו אינה מקודשת יש צד לומר דהכא מקודשת, כיון שלא שייר בקנינו. וכן אם מקדש אשה לחציה מקודשת, יש לומר כאן שאינה מקודשת, כיון שאינו ראוי לכולה. ומה שהגמ' כאן לא מעלה צדדים אלו, כיון שהגמ' בקידושין (ז.) הסיקה שהמקדש חצי אשה לא חלו קידושיו, והמקדשה לחציו חל?]

ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין, נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו, ואי אמרת קידושיו לאו קידושין, יורשין מנא ליה (חקשו התוס', תימה דמה תולה יורשין בקידושין, והלא בנו מן הפנויה יורשו כדאמר (יבמות ק:) גבי עשרה כהנים שפירש אחד מהן ובעל דהולד שתוקי שמשותקין אותו מנכסי אביו משום דלא ידעינן אבהו מנא, ואפי' בנו ממזר מערוה דלא תפסי בה קידושין תנן כיבמות (כב.) דהוי בנו לכל דבר והיינו ליורשו, והכא אי תפסי בה קידושין גרע טפי דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש כדאמרין (מה.) וי"ל דסבר הש"ס דאם איתא דלאו בר קדושין הוא אין בנו מתייחס אחריו ולא דמי לעריות דתפסי בה קדושין לעלמא, אבל האי דלאו בר קדושין הוא בשום מקום אין הכן מתייחס אחריו? אמר רב אדא בר אבהו כשעשאו טרפה (דהוה ליה כמאן דקטליה ויהב ליה לנפשיה) ומאי יורשיו, נפשיה.

אמר רבא, שתי תשובות בדבר חדא, דיורשיו קתני. ועוד, כופר הוא, ואמר ריש לקיש כופר אין משתלם אלא לאחר מיתה (דבשלמא קנס דלא כתיב ביה מיתה אלא נגיחה שנאמר אם עבד יגח השור... איכא לאוקמיה כשעשאו טריפה אבל בכופר של בן חורין כתיב והמית איש או אשה) אלא אמר רבא ראוי ליטול (דפלגא לאו בר קנסא הוא אלא בר כופר) ואין לו (שהרי מת ויורשים אין לו שיגבו וזה המזיק זכה במה שבידו ולעולם בשמת וה"ק נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ראוי לינתן ליורשיו אם היו לו יורשין).

קדושין, קדושי דשמעון לאו קדושין, ואי קדושי דשמעון קדושין, קדושי דראובן לאו קדושין.

איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה, וחזרה ונתקדשה לשמעון (ולאו משום אחיו נקט ליה) **רב יוסף בר חמא אמר ר"נ** פקעו קדושי ראשון (אפי' למ"ד מקודשת בא השחרור והפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והויא לה כקטן שנולד) **ר' זירא אמר רב נחמן** גמרו קדושי ראשון [ע"י השחרור גמרו דעד עכשיו הבא עליה באשם ומלקות היה אפילו מזיד ומכאן ואילך הבא עליה במיתה **כתבו התוס'** בקידושין (ו) מבואר שאדם אינו יכול לקדש חצי אשה, ומבארת הגמ' שאין לומר דכיון שאי אפשר לקדש חצי אשה, יתפשטו כל הקידושין ככולה (ולל' כהא' ליתא' צתמונה (י) שהמקדש חלק בהמה מתפשט כל הקדושה ככולה) משום שהאשה לא התרצתה להתקדש אלא לחציה, ודימתה זאת הגמ' לבהמה של שני שותפין, שהאחד הקדיש את חלקו, שלא חל ההקדש אלא על חלקו, ואינו מתפשט על כל הבהמה, ורק אם המקדיש יקנה את חלק חבירו, וישוב ויקדישו, תחול הקדושה על כל הבהמה. ולפי"ז קשה על מ"ד דהכא שפשטו קידושין בכולה, שאם כדבריו, מדוע השותף שהקדיש חלקו וקנה את חלק חבירו צריך שוב להקדיש את החלק שקנה, למה לא נאמר שיתפשט מאליו. וי"ל דשאני התם דאפשר שתבעה ויהיו חציה דמיה הקדש וחציה חולין, אבל הכא דאי אפשר שתהא חציה מקודשת דכי יקח איש אשה' כתיב לא חצי אשה, מסתבר למימר או גמרי או פקעי, ואע"ג דהתם מדמי למקדש חצי אשה, לא קשה מידי, דמייתי שפיר דהיכא דאיכא דעת אחרת לא פשטי בכולה. אי נמי איכא למימר דבהמה של שני שותפין ששייר בקניינו קצת שהרי בהמה היתה בת הקדש לפיכך לא גמרי, אבל הכא חציה שפחה לא היתה בכלל קידושין].

א"ר זירא כוותיה ידי מסתברא, דכתיב לא יומתו פי לא הפלשה, הא חופשה יומתו (ומוקמינן לה בחציה שפחה וחציה בת חורין וס"ל דה"ק אינן חייבין מיתה משום אשת איש כי לא חופשה לאחר קידושין, הא חופשה לבתר הכי יומתו דהוי לה אשת איש גמורה). **א"ל אביי** ולתנא דבי ר' ישמעאל, דאמר בשפחה כנענית המאורסת לעבד

(דאמר התם דברה תורה כלשון בני אדם ובשפחה כנענית שלא נפדית כלל קמשתעי קרא) שהוא אומר בשפחה כנענית המאורסת לעבד עברי ושפחה כנענית בת איתרוסי היא (וכי שפחה כנענית גמורה בת קדושין היא הא חמורה בעלמא היא עם הדומה לחמור) אלא מאי אית לך למימר, מאי מאורסת מיוחדת (וגזירת הכתוב היא דמחייב עלה אשם הואיל וייחדה לעבד עברי המותר בה) הכא נמי מאי מאורסת מיוחדת (וגזירת הכתוב היא דמחייב עלה אשם הואיל וייחדה לעבד עברי המותר בה).

אמר רב חסדא חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה, וחזרה ונתקדשה לשמעון (אחיו, ובחיי ראובן, וראובן לא גירשה) ומתו שניהם, מתייבמת ללוי, **[דף מג ע"ב]** ואין אני קורא בה אשת שני מתים [לומר חציה היתה לזה וחציה לזה ומכח שניהם היא באה, ואמרינן ביבמות (לא): ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה השני מאמר ומת חולצת ולא מתיבמת שנאמר ומת אחד מהם... מי שעליה זיקת יבם א' ולא שעליה זיקת שני יבמין, וזו ע"י מאמר לא יצתה מזיקת יבם הראשון כולה ובמקצתה חל עליה זיקת יבם השני, אבל הכא לא זיקת שנים עלה דחד מנייהו קדושין גמורים ודאיך לאו כלום. ומיהו, משום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא לן הי מנייהו הוו קדושין והשתא דמתו להו מתיבמת ללוי **כתבו התוס', פי' רש"י** דמשום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא ליה הי מנייהו הוו קדושין. וקשה דרב חסדא גופיה פשיטא ליה דהוו קדושין, ורבה בר רב הונא נמי חזר בו מכח דברי רב חסדא. ונראה דמספקא ליה אי גמרי קדושי ראשון אי פקעי. עוד **כתבו התוס', וא"ת** והכא מאי נפקא מינה אם היא אשת שני מתים, הא אמרינן ביבמות (לא): דזיקת שני יבמין דרבנן גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות, וזה לא שייך הכא וי"ל דהתם במאמר דרבנן הויא זיקת ב' יבמין דרבנן, אבל בעלמא הוי דאורייתא מה נפשך, אי קדושי דראובן

משנה המוכר עבדו לעובדי כוכבים או לחוצה לארץ יצא בן חורין (אם ברח מן העובד כוכבים או שקנסוהו ב"ד לפדותו כדאמר לקמן דקונסים אותו לפדותו, וכשיפדנו לא ישתעבד לו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המצות, וכן לח"ל יצא לחירות מפני שהוציאו מארץ לחוצה לארץ ובגמרא מפרש את מי קנסו אם את הלוקח או את המוכר).

(גמרא) ת"ר המוכר עבדו לעובדי כוכבים יצא לחירות, וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו (שטר), אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו. מאי אונו? אמר רב ששת דכתב ליה הכי לכשתברח ממנו (מן העובד כוכבים) אין לי עסק בכ **וכתבו התוס', וא"ת** הא דאמר אמרימר לעיל (מ.) המפקיר עבדו אין לו תקנה דאיסורא דאיכא גביה לא מצי מקני ליה, ובאן (שחכמים הפקיעו את זעלותו הממונית) משמע דיש לו תקנה בשטר, ועל כרחך לא משחרר ליה עד שיברח, דאי לאלתר הייל השחרור היכי מזבין ליה ומסר ליה לעובד כוכבים להשתעבד בו וי"ל דלא דמי למפקיר (סצמפקיר איצל האדון לגמרי את זעלותו על העצל, אזל...) עובד כוכבים לא קני ליה אלא למעשה ידיו ואכתי פש ליה גבי ישראל ממונא דקני ליה לקנס ולולדות, ולא הפקיעו ממנו חכמים עד אחר שיכתוב לו גט שחרור. **פסק הש"ע** המוכר עבדו לעובד כוכבים או לגר תושב, יצא לחירות, שאם ברח מהעובד כוכבים אין רבו יכול להשתעבד בו עוד... יו"ד (רסז, פ).

ת"ר לזה עליו מן העובד כוכבים, כיון שעשה לו עובד כוכבים נמוסו (לקמן מפרש) יצא לחירות (דהויא כמכירה וקנסוהו רבנן). מאי נמוסו? אמר רב הונא בר יהודה נשקי (חותם וס' עבדות שתולין לעבדים בצואריהם).

מתיב רב ששת האריסין (ישראל שנעשה ארים לעובד כוכבים בקרקע העובד כוכבים וקסבר יש קנין לעובד כוכבים בארץ להפקיע מיד מעשר. ארים – למחצה לשליש ולרביע) והחכירות (שקבלה מן העובד כוכבים בכך וכך חטין לשנה) ואריסי בתי אבות (כלומר

עברי, הכי נמי דכי חופשה (בתר אירוסין) יומתו (וכי קידושין ראשונים כלום היו) אלא מאי אית לך למימר (דוקיא דקרא הכי משמע) שחופשה וחזרה ונתקדשה (יומתו אם ניאפה עם אחר) הכא נמי שחופשה וחזרה ונתקדשה.

אמר רב הונא בר קמינא א"ר יצחק מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין, וכפו את רבה ועשאה בת חורין. כמאן? בר' יוחנן בן ברוקה, דאמר על שניהם הוא אומר ו **וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר... פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ...** (דאשה נמי מיפקדה אפריה ורביה) אמר רב נחמן בר יצחק לא, מנהג הפקר נהגו בה (בזנות דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה). **פסק הש"ע**

א. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, לפיכך כופין את רבו לשחררו... במה דברים אמורים, בעבד, מפני שהוא מצווה על פריה ורביה, אבל שפחה, תשאר כמו שהיתה **וביאר באר הגולה** כרבנן, וכדאמר רב נחמן בר יצחק (מג:): ועובדת את עצמה יום אחד ואת רבה יום אחד. יו"ד (רסז, סב). **ב.** מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש ישראלית, הרי זו ספק מקודשת אה"ע (מד, יא). **ביאר הבי"י** בעיא דלא איפשיטא בדף (מג:). **ג.** המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת חורין, צריכה גט. ואם עד שלא נתן לה גט, נשתחררה, ואחר כך קידשה אחר, מקודשת לשניהם וצריכה גט משניהם **(ביאר באר הגולה** כרב חסדא דמספק' ליה איזה קידושין חלים) או מגרש ראשון ונושא שני... אה"ע (מד, יב). **ד.** מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן, ונשתחררה, וקדשה שמעון אחיו, ומתו שניהם, ונפלה לפני לוי אחיהם, מתייבמת לו, שאינה אשת שני מתים, שאם קדושי ראובן קדושין אין קדושי שמעון כלום, ואם קדושי שמעון קדושין, אין קדושי ראובן כלום אה"ע (קעד, ט).

העובד כוכבים ואם היה ישראל נוטל חלק בפירות פטורה מן המעשר, וגבי עבד כי האי גוונא קנסוה רבנן לישראל ואע"פ שלא משכנו העובד כוכבים עדיין בעבד זה קנסוהו הואיל ועבר זמנו ולא פרע התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דא"כ דהוה ליה למימר אידי ואידי דמטא זמניה לכך נראה דאתא לשנויי שנויא קמא הא דמטא זמניה והא דלא מטא זמניה, והא דאקשינן גבי עבד דמטא זמניה צריכא למימר בשלוח על מנת למשכנו ולא משכנו דס"ד כיון דלא משכנו עדיין לא יצא לחירות קא משמע לן דהואיל ובידו למשכנו דיוצא לחירות). **פסק הרמ"א** לזה עליו מעות לזמן, שאם לא יפרענו לזמן יהא העבד שלו, אם מסרו ליד עובד כוכבים מיד, יצא לחירות מיד, ואם לא מסרו ליד עובד כוכבים מיד, כשיגיע הזמן ולא פרע לו, יוצא לחירות יו"ד (רס"ז, פ).

ת"ר גבאו (העובד כוכבים לעבד) בחובו (שהיה לו על ישראל והוא לא מכרו לו ולא לזה עליו) או שלקחו סיקריקון (בשעה שישראל מופקרין להריגה ואמר לעובד כוכבים שא קרקע זו או עבד זה והניחני) לא יצא לחירות (דאונס הוא וליכא למקנסיה). ובחובו לא, ורמינהי הרי שאנסו בית המלך גורנו, אם בחובו חייב לעשר (עליה דהוי כמוכר) אם באנפרות (הפסד) פטור מלעשר? שאני התם, דקא משתרשי ליה (הרי נהנה מהם שפורע חובו הילכך לענין עישור חייב במעשר, ומיהו גבי עבד קנסא משום מכירה היא וזה לא מכר מדעתו אלא שלא לרצונו גבאו ואמאי נקנסיה).

תא שמע, דאמר רב המוכר עבדו לפרהנג (פירש רש"י מציק ושם עלילות ומכרו לו בדמי אנפרותו שהעליל עליו התוס' הביאו את פי' רש"י והקשו דלא שייך על זה לשון מכירה, ולישנא 'שהיה לו לפיים ולא פיים' (המוצא צסמוך) לא משמע הכי, ועוד דמדמי למוכרו לשלשים יום. ונראה דהפרהנג נוטל עבדו על כורחו אלא שנותן לו דמים לכך פריך דאמאי יצא לחירות כיון דהוי בעל כורחו כמו גבאו בחובו ומשני דהיה לו לפיים דכיון דנותן דמים ודאי היה מתפיים בדבר מועט ומדמי לו נמי למוכרו לשלשים יום דאחר שגומר מלאכתו דרכו להחזירו לישראל וישראל מחזיר לו הדמים) עובד כוכבים יצא לחירות?

אריסות קבועה ועומדת מאבות, שהיו אבותיו של ישראל אריסין בקרקע זה לאבותיו של עובד כוכבים זה, אפ"ה לא הוי כקנוי לישראל, אלא של עובד כוכבים הוא ופטור מן המעשר ישראל זה בחלקו) ועובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל, אע"פ שעשה לו (לישראל) נמוסו, פטורה מן המעשר. ואי ס"ד נשקי, שדה בת נשקי היא? אלא א"ר ששת זמן (אם לא פרעתיך לזמן פלוני יהא חלוט לך). קשיא זמן אומן (דגבי עבד חשיב לה מכירה, וגבי שדה לאו מכירה היא)? ל"ק הא דמטא זמניה (הך דגבי עבד) הא דלא מטא זמניה. אלא גבי עבד דמטא זמניה צריכא למימר?

אלא, אידי ואידי דלא מטא זמניה, ול"ק הא לגופא (גבי עבד דקבע בו זמן לגופו שאם לא יתן לו עד אותו זמן יהא גופו חלוט לעובד כוכבים, ומעכשיו היה משתעבד בו וכיון דזלזל בתקנתא דרבנן דאסרו למכור עבד לעובד כוכבים קנסוהו ואע"ג דלא מטא זימניה) והא לפירא (פירש רש"י גבי שדה דקבע לו זמן לפירות, עכשיו לא תאכל הפירות, ואם לא אפרע לך ליום פלוני אכול פירות עד שאפרע מעותיך, הלכך אפי' מטא זימניה לאו מכירה היא וכ"ש בדלא מטא זימניה התוס' הביאו את פירושו רש"י והקשו תימא כיון דעד דלא מטא זימניה אין לו פירות מה שייך לומר פטור מן המעשר, ועוד דהוה ליה למימר אידי ואידי בין מטא זמניה בין לא מטא זמניה, ומדנקט לא מטא זמניה משמע דלא מתוקמא ההיא דמעשר אלא בלא מטא זמניה ונראה לפרש 'הא לגופא הא לפירא' כמו 'הא גופא והא פירא' (ביאר התוס' ל"ט מיידי דצקניהם אוכל המלוה הפירות ואם לא יפרע לו צמנו סיהא הגוף חלוט לו) אלא דגבי עבד אע"ג דלא מטא זמניה הגוף בבית העובד כוכבים ומפקיעו מן המצות ומש"ה יוצא לחירות, אבל בשדה בלא מטא זימניה אין לו לישראל אלא פירות והשדה ברשות העובד כוכבים, ופטור ממעשר).

[דף מד ע"א] ואי בעית אימא (הא דשדה) בשלוח על מנת למשכנו ולא משכנו (פירש רש"י כגון שלוח העובד כוכבים מישראל על מנת שאם לא אפרע לזמן פלוני בא ומשכנני מקרקע זו ותהא שלך, והא דקתני פטורה מן המעשר כל זמן שלא בא ישראל ומשכנו, דאע"ג דמטא זמניה הויא בחזקת

נשיב) נפק דק ואשכח, דתניא המוכר ביתו לעובד כוכבים (בארץ ישראל דאמר קרא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע) דמיו אסורין, ועובד כוכבים שאנס ביתו של ישראל, ואין בעליו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול את דמיו, וכותב (לו שטר) ומעלה בערכאות שלהן [לחותמו אע"פ שחשיבות הוא להם כתבו התוס' פירש רש"י אע"פ דחשיבות הוא להן. וקשה דשטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים מכשרינן ולא מפלגינן בין לכתחילה בין לדיעבד (ר"ל שגילה שאין חשק כלל שמחשיב) ומפרש רבינו תם דאע"ג דנראה במקום המקח (מקח של איסור, מכירת עזל לגוי) שרי הכא. וההיא דע"ז (יג.) הולכין ליריד של עובדי כוכבים, ולוקחים מהן בהמה ועבדים מפני שהוא כמציל מידם ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים התם נמי מקיים המקח ומתפרסם הדבר שמהנה לעבודת כוכבי' ואפי' הכי שרין מפני שהוא כמציל מידם! ודילמא (הא דלא גזור רבנן בהך דילמא אתי לזבונא מדעתו) ה"מ בית דכיון דלא סגי ליה (לאינש) בלא בית לא אתי לזבונא (לא עבידי אינשי דמוזבני) אבל עבדא דסגי ליה בלא עבדא אתי לזבונא (וגזרינן בהא אטו מכירה דעלמא ולא תפשוט), או לא?

שלח להו ר' אמי (להנך דבעו מיניה) מיני אמי בר נתן תורה (הוראה) יוצאה לכל ישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות, ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול את דמיו, וכותב ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים, מפני שהוא כמציל מידם. **פסק הש"ע** עבד שמל וטבל לשם עבדות והפיל עצמו ליד עובד כוכבים, ואין רבו יכול להוציאו, או שנשבה ואין רוצים ליתנו לפדיון, מותר ליטול מהם דמיו ויכול לכתוב להם שטר מכירה עליו יו"ד (רסז, פא).

א"ר יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו (לפדות מיד העובד כוכבים) עד מאה בדמיו. דוקא או לאו דוקא (פירש רש"י דלא קנסין ליה כולי האי וגזמא קאמר התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דאם כן איזה

התם הוה ליה לפיים (בדבר אחר) ולא פיים (ומסרו לו מדעתו).

גופא, אמר רב המוכר עבדו לפרהנג עובד כוכבים יצא לחירות. מאי הוה ליה למעבד? הוה ליה לפיים ולא פיים. **פסק הרמ"א** אבל אם גבאו העובד כוכבים בחובו, או שקם עליו אנס ופדה עצמו בו, לא יצא לחירות. מכרו לעבדי המלך שרגילין ליקח עבדים ובהמות מאשר ימצאו, ונותנין דמיהם לבעלים, יוצא לחירות יו"ד (רסז, פ).

בעי ר' ירמיה מכרו לשלשים יום (לאחר שלשים יחזור אליו) מהו? תא שמע, דאמר רב המוכר עבדו לפרהנג עובד כוכבים (וקס"ד לעבוד עבודת המלך עד זמן פלוני ולשוב) יצא לחירות! התם בפרהנג עובד כוכבים, שאינה חוזרת.

מכרו חוץ ממלאכתו (גופו קנוי לך ובלבד שלא תשתעבד בו שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו ולולדות דהשתא לא מפקע ממצות לחלל שבתות א"נ מכרו למלאכתו חוץ משבתות וימים טובים) מהו? חוץ מן המצות, מהו? חוץ משבתות וימים טובים, מהו? לגר תושב (שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות) לישראל מומר, מהו? לכותי, מהו? פשוט מיהא (מתנית') חדא (מהנך בעיא) גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים. כותי וישראל מומר אמרי לה כעובד כוכבים, ואמרי לה כישראל. **פסק הרמ"א** מכרו על תנאי שיחזירנו לו לאחר זמן או חוץ ממלאכתו או חוץ מהמצות, או שמכרו לצדוקי ולמומר, הרי זה ספק אם יוצא לחירות, ואזלינן לקולא, דאיסורא דרבנן הוא ולא יצא יו"ד (רסז, פ).

בעו מיניה מרבי אמי עבד שהפיל עצמו לגייסות, ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים, מהו שיטול את דמיו? א"ל ר' ירמיה לרבי זריקא פוק עיין במכילתך (במשנה הסדורה לך לידע מה

אם תימצי לומר (הך דמבעיא לן בבכורות) צרם אוזן בכור ומת (כהן הצורם אוזן הבכור ועבר משום כל מום לא יהיה בו דאמרינן התם לא ישחט עולמית, ומבעיא לן צרם ומת מהו שיקנסו בנו אחריו, ואם תימצי לומר בההיא...) קנסו בנו אחריו (הא דהכא לא מיפשט לן מינה דהתם...) משום דאיסורא דאורייתא היא וכתבו התוס' ובבכורות (לד:) גבי צרם אוזן הבכור קאמר דליכא למיפשט מהכא דשאני עבד דמפקע ליה ממצות, אם כן הוה מצי למימר הכא אם תימצי לומר דהתם לא קנסו הכא קנסו משום דמפקע ליה ממצות, וכן התם הוה מצי למימר איפכא כי הכא אבל הכא (מוכר עבדו לעובד כוכבים) איסורא דרבנן?

[דף מד ע"ב] ואם תימצי לומר (גבי) כוון מלאכתו במועד ומת (שיכול לעשות קודם המועד או להניחה מלהתחיל בה עד לאחר המועד, וכיון דצמצם להתחיל בה סמוך למועד שאם לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד ויהיה מותר לגמרנה, ותנן התם (מ"ק יג.) וכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו ואיבעיא לן כוון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו, ואם תמצא לומר בההיא תפשוט לן דקנסוהו ואע"ג דלא עבד איסורא כ"ש הא דעבד איסורא, אבל אם תמצא לומר בההיא...) לא קנסו בנו אחריו, משום דלא עבד איסורא, הכא מאי (אכתי הא מבעיא לן דהתם הוא דלא עבד אבוה איסורא שהרי מת קודם המועד ולא בא לידי איסור) לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה, או דילמא לממוניה (לפדותו מנכסיו) קנסו רבנן והא איתיה (ביד בנו)?

אמר ליה, תניתנה שדה שנתקווצה בשביעית [ניטלו ממנו קוצים וברקונין ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן התורה לא קנסוהו ותזרע למוצאי שביעית כתבו התוס' פי' ר"ח קוצין התלושים בה, וכן מפרש בירושלמי, אבל מהוברים הן אסורין מדאורייתא כדאמרינן בשבת (קג.) התולש עולשין והמזרז זרדין אם ליפות הקרקע כל שהוא, אע"פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא ליכא לאוקמי בהכי, דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה] תזרע למוצאי שביעית, נטיבה

שיעור יחיד, דאכתי לא ידע ההיא דקונסין אותו עד עשרה דנימא ביה ההוא שיעורא. ונראה לפרש 'או לא דוקא' אלא אפילו ביותר ממאה קנסין ליה עד דפריק כענין שפי' רש"י באיכא דאמרי, ומייתי מבהמה דקונסין אותו עד עשרה בדמיה אלמא לאו דוקא (לא יתכן שחל דוקא, ש"כ המחלוקת ביניהם קילונית) דהוא הדין טפי בדקאמר הכא עד מאה גבי עבדים, והוא הדין דהכא לאו דוקא? ת"ש, דאמר ריש לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים ואין מוכרין בהמה גסה גזירה משום שאלה ושכירות ונסיוני במסכת ע"ז (טו.) קונסים אותו עד עשרה בדמיה (אלמא בהנך דקנום רבנן במכירה דידהו לא קנום כולי האי)! ודלמא שאני עבד (כלומר לעולם אימא לך דעבד דוקא) דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות.

ואיכא דאמרי, אמר רבי יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו. דוקא או לאו דוקא (דאי בעו מיניה טפי קנסין ליה עד דפריק ואורחא דמלתא הוא דנקט) תא שמע, דאמר ריש לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה (וקס"ד ה"ה לעבד ח"כ עשרה לאו דוקא, ואפי' יותר) שאני עבד דלא הדר ליה (כלומר דילמא תרוייהו דוקא ועבד היינו טעמא דלא קנסוהו כולי האי דלא הדר למריה בתר דפריק ליה דהא תנן יצא (לחירות). אלא בהמה טעמא מאי, משום דהדרא ליה, לקנסיה טפי חד (מכדי דמיה היה לך לקנסו יותר מן העבד ותו לא, הואיל וטעמא משום דהדרה ליה הוא, אין כאן אלא כדי דמיה, ואתה קנסו מי' עד ק' אוי לו בחזרה זו)? אלא עבד מילתא דלא שכיחא (שימכרוהו לעובד כוכבים) ומלתא דלא שכיחא לא גזרי בה רבנן. **פסק הש"ע** ...ואם לא ברה, קונסים את האדון לפדותו עד עשרה בדמיו יו"ד (רס"פ). כלישנא בתרא, דנפשט דדוקא עשרה.

בעא מיניה רבי ירמיה מרבי אסי מכר עבדו ומת, מהו שיקנסו את בנו אחריו (לפדותו)

מד:

ויש לומר דמיד כשמכרו קנסינן ליה פן ישתדלנו לוקח בדברים לילך אחריו) וצריך גמ שחרור מרבו שני, רבן שמעון בן גמליאל אומר פעמים יצא ופעמים לא יצא, כיצד, אמר, פלוני עבדי מכרתיהו לפלוני אנטוכי (משמע שנולד באנטוכיא ולא משמע שנולד ודר באנטוכיא, ואיכא למימר לא לקחו על מנת להוליכו שם הלכך...) לא יצא (לחירות, ואפילו הוליכו יש לומר דעתו לחזור) לאנטוכי שבאנטוכיא (משמע שדירתו שם ועל מנת כן לקחו) יצא.

והא תניא מכרתיהו לאנטוכי יצא, לאנטוכי השרוי בלוד (בא"י) לא יצא? לא קשיא הא (דקתני לפלוני אנטוכי לא יצא עד דאמר שבאנטוכיא) דאית ליה (להאי אנטוכי) ביתא בארץ ישראל, הא (דקתני לאנטוכי יצא) דאית ליה אושפיזא בארץ ישראל (ולית ליה בית).

בעי רבי ירמיה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות, ודעתו לחזור (לבבל) מהו [מי הויא הך איתתא כמוכרת עבד זה לחוצה לארץ בנישואין הללו דקיימא לן (כתובות צה.) בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ויצאו לחירות או לא] תיבעי למ"ד הדין עמה, תיבעי למ"ד הדין עמו [ביבמות (סו.) במכנסת שום לבעלה וגירשה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן כמו ששמאום לי באחריותי בנכסי צאן ברזל הנישומין בכתובה, ואיכא למ"ד הדין עמו הואיל ומאותה שעה הם באחריותו, ואיכא למ"ד הדין עמה משום שבה בית אביה] תיבעי למאן דאמר הדין עמה, כיון דהדין עמה כדידה דמו [ולאו מכירה היא (ולכן העזל לא ילא לחיות) דהא אם נתארמלה או נתגרשה דידה נינהו] או דילמא כיון דמשעבדי ליה לפירא (שהוא משעבד בהן למלאכתו) כדידיה דמו (ויאל לחיות) ותיבעי למאן דאמר הדין עמו, כיון דהדין עמו כדידיה דמו, או דילמא כיון דלא קני ליה לגופיה (דאי מיית או מגרש לה הדרי לה) כדידה דמו? תיקו. **פסק הרמב"ם** בן

[פירש רש"י נזדבלה והוליד לה זבל בעגלות ומשאות התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו דהא איסורא דרבנן הוא, והיכי פשיט מינה בבכורות (לד:) אצטר און דהוי איסורא דאורייתא, וכן הכא מפקע ליה ממצות היכי פשיט מינה ומפרש ר"ח נטייבה חרש בה חרישה יתירא דהוי דאורייתא, ונדיירה כפירוש רש"י, ואע"פ שהוא דרבנן חשיב טפי מנתקווצה ומייתי ראייה מנטייבה] או נדיירה (על ידי דיר בהמה לזבלה עבודת קרקע היא וקונסין אותו) לא תזרע למוצאי שביעית, וא"ר יוסי בר' חנינא נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה, אלמא לדידיה קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן והקשו התוס' היכי פשיט משדה לעבד, דילמא עבד שאני דמפקע ליה ממצות חמיר טפי מאיסורא דאורייתא כדאמרינן בבכורות (לד:). ואומר ר"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי מבשום מקום לפי שהיו מוזלזלי בה כדאמרינן לקמן (נד.) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה דלא קנסו בנו אחריו. ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו דמשמע לעולם אפילו את בנו (וקשה שהיה לכאף פסטה הגמ' כאן שאף צאיסור תורה לא קונסים בנו אחריו) יש לומר כיון דקנסו אותו זכה בו הלוה, וממילא שוב אין למלוה זכות להורישו לבניו (כ"ל שאין הקנס על הבן, אלא על האב, ומאליו חל על הבן). ובשנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים דאמר ר' יוסי הכל יהא מונח עד שיבא אליהו (ב"מ לו.) התם קנסינן להו כי היכי דלודי, ואם היה מחזיר לבנו לא היה מודה].

אמר אביי, נקטינן טימא טהרות של חבירו ומת לא קנסו רבנן בנו אחריו [לשלם, ואע"ג שהוא חייב לשלם כדתנן לקמן (נב:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב] מ"ט, היוק שאינו ניכר (הטומאה אינה ניכרת בפירות) לא שמיה היוק (לחייב נכסיו מן התורה) וקנסא דרבנן היא, לדידיה קנסוהו רבנן, לבריה לא קא קנסו רבנן. **פסק הש"ע** א. המוכר עבדו לעובד כוכבים... ואם מת המוכר, אין קונסין היורש להחזיר העבד השחרור.

או לחוצה לארץ תנו רבנן המוכר עבדו לחוצה לארץ (אפילו לישראל) יצא לחירות [כתבו התוס', וא"ת היכי דמי, אי אזיל מנפשיה איבד את זכותו (ללא לחיות) כדאמר בשמעתין דבעל כרחו (אם אינו רוצה ללכת לחיות) אינו יכול (האלון שקנאו...) להוציאו כדאמרינן בכתובות (קי:) דאין הכל מוציאין.

יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר, וקאמר רב ענן בשני דברים הללו שמעתי ממנו מה תהא על המעות...) בחדא הדרי זביני (וחזירות המעות ללוקח) ובחדא לא הדרי זביני (אלא איבד הלוקח מעותיו) ולא ידענא הי מינייהו (וא"ת אי לשמואל במוכר שדהו לא הדרי זביני ואיבד מעותיו במאי פליג עליה דרב דהא לרב נמי לא הדרה דקאמר מכורה ויוצאה, ודאי פליגי דאילו לרב המכר מכר ואם קנו עמה נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה, ולשמואל אינו מכר והמעות מתנה ניהו ואין נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ויכולין לחזור בהן, ומעות המטלטלין חוזרין ומעות הקרקע מתנה דאדם יודע שאין מכר שדה בשנת היובל וגמר ונתן מעות לשם מתנה?)

אמר רב יוסף ניהוי אנן, מדתני בברייתא (לעיל ברישא דשמעתין) המוכר עבדו לחו"ל יצא לחירות, וצריך גמ שחרור מרבו שני, שמע מינה קנייה רבו שני ולא הדרי זביני (ואיבד מעותיו, דאי הדר זביני ורבו ראשון קנייה למה ליה לשני לשחררו היה לנו לכופ את הראשון שאיסורו עליו, אלמא לא הדרי זביני, וכיון דשמע רב ענן בחדא מנייהו, אמר שמואל דהדרי זביני, ודאי גבי שדה אמר שמואל דהדרי ולא הפסיד הלוקח) וכי אמר שמואל התם (בשדה) אינה מכורה ומעות חוזרין. **[דף מה ע"א]** ורב ענן (דלא ידע בהי מנייהו אמר) ברייתא (דלעיל) לא שמיע ליה (דלפשוט מינה).

ואי מדשמואל (וא"ת לפשוט מדשמואל דאמר אינה מכורה כל עיקר, אלמא כיון דלאו מכר הוא מעות חוזרין) ממאי דאינה מכורה (השדה צינל) ומעות חוזרין, דילמא אינה מכורה (לענין דפרישית לעיל) ומעות מתנה ניהו, מידי דהוה אמקדש את אחותו (כתבו התוס') ולפי האמת יש לחלק דלא שייך התם למימר 'אדם יודע' כמו במקדש אחותו, דהא רב קאמר דמכורה ויוצאה) **דאיתמר** המקדש את אחותו, רב אמר מעות (של קידושין) חוזרין (דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון) ושמואל אמר מעות מתנה. אמר ליה

בבל שנשא אשה בארץ ישראל ודעתו לחזור והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות הרי אלו ספק אם הם כמי שמכרה אותם לחוצה לארץ הואיל ויש לו הפירות או אינן כמכורין לו שהרי הגוף שלה עבדים (תו).

אמר ר' אבהו, שנה לי רבי יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא [ארם צובה, וכחוצה לארץ] היא למכירת עבדים כדתניא לעיל (ה). המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ] ומכרו שם רבו יצא לחירות [ואע"פ שיצא מתחלה לדעת, ואי הוה מחי העבד לא הוה רבו מצי כייף ליה כדתנן הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין בכתובות (ק:)]. והתני ר' חייא איבד (הענל) את זכותו?

לא קשיא כאן שדעת רבו לחזור (כשיצא על מנת כן יצא וכיון דמכרו הוי כמוכר מארץ לחוצה לארץ) כאן שאין דעת רבו לחזור. והתניא (בניחותא) יוצא העבד אחר רבו לסוריא (משמע דין על העבד לצאת אחר רבו לסוריא). יוצא, לא סגי דלא נפיק, והתנן ואין הכל מוציאין (מארץ ישראל לחו"ל והכל' לאתויי ענדים?) אלא (כך תסנה את הכרייתא) יצא העבד אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם, אם דעת רבו לחזור (אם כשיצא על מנת לחזור יצא) כופין אותו (להוציאו לחירות) ואם אין דעת רבו לחזור אין כופין אותו. **פסק הש"ע** עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם, איבד זכותו. במה דברים אמורים, כשיצא רבו על מנת שלא לחזור לא", אבל אם דעת רבו לחזור ויצא אחריו ומכרו שם, יצא לחירות וכופין את הלוקח לשחררו י"ד (רסז, פג).

אמר רב ענן, שמעית מיניה דמר שמואל תרתי (בשני דברים הללו שמעתי שפסק דין) חדא הך (מכירת עבד לחוצה לארץ) ואידך, דאיתמר המוכר שדהו בשנת היובל עצמה, **רב אמר** מכורה ויוצאה (לבעלים מיד וזה הפסיד מעותיו) **ושמואל אמר** אינה מכורה כל עיקר (מקל וחומר, ומה מכורה כבר

מיבעי ליה (אשר יתפרש מעמך מן ארץ ישראל להוציאו לחו"ל כמו אשר הציל אלהים מאבינו) אלא אמר רבי אחי בר' יאשיה בעבד שברח מחו"ל לארץ (דהיינו אשר ינצל אליך לארץ) הכתוב מדבר.

תניא אידך לא תסגיר עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח עבד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר (והזהיר הכתוב לבית דין שיכפוהו שלא להשתעבד בו). היכי דמי, אמר רב נחמן בר יצחק דכתב ליה הכי לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו ולכשאקחך וכי זבין ליה חו"ל משוחרר למפרע ומהכא אמרינן ביבמות (צג:) דרבי כרבי מאיר סבירא ליה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם].

רב חסדא ערק ליה עבדא לבי כותאי (חו"ל היא ורב חסדא נמי בבבל הוה, שלח להו כן תעשה לכל אבידת אחיך) שלח להו הדרוה ניהלי, שלחו ליה לא תסגיר עבד אל אדוניו. שלח להו החוה בעבד שברח מחו"ל לארץ, וכדרכי אחי ברבי יאשיה. ומאי שנא דשלח להו כדר' אחי בר' יאשיה? משום דמשמע להו קראי (פשטיה דקרא הכי משמע להו טפי והן אינן שומעין לדברי חכמים להכי לא שלח להו כרבי). **פסק הש"ע** עבד שברח מחוצה לארץ לארץ, אין מחזירין אותו לעבדות, ועליו נאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו, ואומרים לרבו שיכתוב לו גט שחרור ויכתוב לו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם לא רצה האדון לשחררו, מפקיעים בית דין שעבודו מעליו וילך לו. יו"ד (רסז, פה).

אביי אירכס ליה חמרא בי כותאי, שלח להו שדרוה לי, שלחו ליה שלח סימנא, שלח להו דחיוורא כריסיה. שלחו ליה אי לאו דנחמני את (כלומר מכירין אנו כך שחסיד אתה ולא תשקר) לא הוה משדרנא ליה ניהלך, אטו כולי חמרי לאו כריסייהו חיוורין נינהו.

אביי לרב יוסף מאי חזית (במכירת העבד) דקנסין ללוקח (ואנו אומרים שהמכר חל, והלוקח הוא זה שמוציאו לחירות בגט, ואין חוזרים מעות המקח ומפסיד הלוקח) נקנסיה למוכר (שמכרו, ונאמר, המכר אינו חל כלל, והמוכר הוא זה שמוציאו בגט, ויחזיר המוכר את המעות ויפסד המוכר)? א"ל לאו עכברא גנב אלא חורא גנב (חור הכותל שהעכבר נכנס לתוכו וניצול מפני רודפיו ואף כן, אם לא היה המוכר מוצא לוקח שיקנו לו היה מוכר, ומן הראוי לקנוס את הלוקח שיפסיד את מעותיו). א"ל אי לאו עכברא, חורא מנא ליה (הגניבה)? מסתברא, היכא דאיכא איסורא (והנה העבד ביד הלוקח) התם קנסין. **פסק הרמב"ם א.** המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא בן חורין וכופין את רבו השני לכתוב לו גט שחרור ואבדו הדמים, ומפני מה קנסו כאן הלוקח לבדו שאילו לא לקח זה לא יצא העבד לחוצה לארץ עבדים (ח,ו). **ב.** ...מכרה בשנת יובל עצמה אינה נמכרת והדמים חוזרין לבעלים שמיטה ויובל (יא,א). **כתב הכסף** מ פלוגתא דרב ושמואל ופסק כשמואל.

החוא עבדא דערק מחוצה לארץ לארץ, אזל מריה אבתריה (להשיבו בחזקה) אתא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה (כדי אמי לאדון) נכתוב לך (העצ) שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא, ואי לא, מפקנא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה **דתניא** (בשבעה אומות כתיב) **לֹא יָשְׁבוּ בָאָרֶץ** **פֶּן־יִחַטְּאוּ אֶתְּךָ לִי...** יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים הכתוב מדבר, ת"ל לא תסגיר עבד אל אדניו (אל תוציאוהו מביניכם להשיבו לעבודת כוכבים שלו) **אֲשֶׁר־יִנָּצַל אֵלָיךְ מֵעַם אֲדָנָיו, מֵאִי תִקְנֶתוּ, עַמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ...** וקשיא ליה לר' יאשיה, האי מעם אדוניו, מעם אביו מיבעי ליה, אלא אמר רבי יאשיה במוכר עבדו לחוצה לארץ (כאן הזהיר הכתוב לבית דין שאם מכרו לא יסגירו ללוקח אלא יצא לחירות) הכתוב מדבר, וקשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה, האי אשר ינצל אליך, אשר ינצל מעמך

מה.

(ביאר בביאור הגר"א בעיא דלא איפשיטא, אבל מדפליגי בכתובות נב. באשתו משמע משום דלא ליגרבו). וכן לת"ח, או אפילו אינו ת"ח אלא שהוא תלמיד חריף ואפשר שיהיה אדם גדול, פודים אותו בדמים מרובים (ביאר באר הגולה מההוא עובדא דתנוק דפרקיה רבי יהושע בן חנניה, משום שאפשר שיהיה אדם גדול, ומכ"ש מי שהוא כבר אדם גדול)... יו"ד (רנבד). כתב ערוה"ש שיש סכנת נפשות י"א שפודין יתר מכדי דמיהן ויש מגמגמין (עי' פת"ש ש"א כך ויש כך) ב. אין מבריחין השבויים, מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מכבידים עולם עליהם ומרבים בשמירתם (ביאר באר הגולה כת"ק אפי' דליכא אלא חד שבוי שמא יקצפו על השבויים העתידי' לבא) יו"ד (רנב,ה).

בנתיה דרב נחמן בחשן קדרא בידיהו (מגיסות הקדרה בידיהן כשהיא רותחת והרואה סבור שאין האור שולטת בהן שצדקניות הן). קשיא ליה לרב עיליש, כתיב אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מִצְאָתִי (שהוא צדיק) וְאִשָּׁה בְּכָל אֶלֶף לֹא מִצְאָתִי, הא איכא בנתיה דרב נחמן, גרמא להו מילתא ואשתביין (ביאר במהרש"א ר"ל דהך מלתא גופה דבחשן קידרא ומראין עצמן צדקניות הוא גרמא להו דאשתביין ואשתבאי איהו בהדיהו כדי שיתברר לו שלא עשו כן רק ע"י כשפים כדמסיק) ואישתבאי איהו נמי בהדיהו. יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי, אתא עורבא וקא קרי ליה, אמר ליה (רב עיליש לההוא גברא) מאי קאמר (ההיא עורבא) אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח, אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליה. אדהכי אתא יונה וקא קריא, אמר ליה מאי קאמרה, א"ל עיליש ברח עיליש ברח, אמר כנסת ישראל כיונה מתילא (כיונה נמשלה דכתיב יונתי תמתי) ש"מ מתרחיש לי ניסא. אמר איזיל אחזי בנתיה דרב נחמן, אי קיימן בהימנותייהו אהדרינהו. אמר נשי כל מילי דאית להו סדרן להדדי בבית הכסא (נועצות יחד בבית הכסא) שמעינהו דקאמרן עדי (אלו השבאין) גוברין (בעלינו הן) ונהרדעי גוברין (ישראלים אנשינו

משנה אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן, מפני תיקון העולם. ואין מבריחין את השבויין, מפני תיקון העולם, רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין (בגמ' מפרש לה).

(גמרא) איבעיא להו האי (אין פודין את השבויין) מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא (אין לנו לדחוק הצבור ולהביאו לידי עניות בשביל אלו) או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו טפי [ולא ימסרו עובדי כוכבים נפשיהו וליגרבו ולייתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר, ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילהו על הצבור כתבו התוס' והא דתניא בכתובות (נב.) אשה שנשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה (חייב לפדות אותה הכעל) שאני אשתו דהויה כגופו יותר מביתו דהכא, ועל עצמו לא תיקנו שלא יתן, כל אשר לו בעד נפשו. ור' יהושע בן חנניא דפרקיה לההוא תינוק בממון הרבה (נח.) לפי שהיה מופלג בחכמה אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליגרבו (דבין כה וכה יסצו כמה שילא. בתוס' לקמן דף נח. ייסצו את המעשה הנ"ל למיירי שהיה חשך פיקוח נפש, וזוהי לא נאמר שאסור לפדות יותר מכלי דמיו)?

ת"ש דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב (אלמא משום דוחקא דציבורא הוא). אמר אביי ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד, דילמא שלא ברצון חכמים עבד.

ו'אין מבריחין את השבויין, מפני תיקון העולם רשב"ג אומר מפני תקנת שבויין. מאי בינייהו? איכא בינייהו, דליכא אלא חד (שבוי, ת"ק חייש לתיקון העולם כולו שמא יקצפו על השבויים העתידיים לבא ויתנום בשלשלאות ובחריצים, ורבי שמעון לא חייש אלא אם כן יש שבויין אחרים עמו שמא יקצפו השבאין לייסרן ביסורין). פסק

חש"ע א. אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהם, מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מוסרים עצמם עליהם לשבותם אבל אדם יכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה

לה קורין בו משום דאיכא למתלי טפי שישראל כתבו דאין דרך עובד כוכבים לכתוב.

ספר תורה שכתבו עובד כוכבים, **תני חדא** ישרף **ותניא אידך** יגנו, **ותניא אידך** קורין בו, לא קשיא הא דתניא ישרף ר"א היא (חולין לה): דאמר סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים, והא דתניא יגנו האי תנא הוא (**כתבו התוס'** הוה מצי למימר דרשב"ג הוא דבעי כתיבה לשמה כדאמר בסמוך, אלא מייתי תנא דאיירי בה בהדיא) **דתני רב** המנונא בריה דרבא מפשרוניה (שם מקום) ס"ת, תפלין ומזוזות שכתבן מין ומסור (מלשין) עובד כוכבים ועבד, אשה וקטן, וכותי וישראל מומר פסולין, שנאמר וקשרתם... וכתבתם, כל שישנו

בקשירה ישנו בכתיבה **וכתבו התוס'** מכאן אומר ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדה. **ואין נראה** דהא מדפסלינן במנחות (מב.) ציצית בעובד כוכבים דדריש בני ישראל ועשו ולא בעובדי כוכבים מכלל דאשה כשרה ואמרינן נמי סוכת גנב"ד כשרה בסוכה (ה): ודוקא בס"ת ותפלין ומזוזות דכתיב וקשרתם וכתבתם דרשינן הכין וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה (עבד ואשה אינן בקשירה דמ"ע שהזמן גרמא היא דלילה ושבת לאו זמן תפלין הוא, כותי גירי אריות הן, מומר ומסור הרי פרקו מעליהן עול) והא דתניא קורין בו, האי תנא הוא דתניא לוקחין ספרים מן העובדי כוכבים בכל מקום ובלבד שיהיו כתובין כהלכתן, ומעשה בעובד כוכבים אחד בצידן שהיה כותב ספרים, והתיר רשב"ג ליקח ממנו.

ורשב"ג, עיבוד לשמן בעי, כתיבה לשמן לא בעי (בתמיה **הקשו התוס'** דלמא כתיבה לשמן ודאי לא בעי, דמסתמא לשמן קאי, אבל סתם עיבוד עורות לאו לתפלין קיימי, ולא מסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד, דמדקאמר כתיבה לשמן לא בעי משמע דמכתיבה פריך) **דתניא ציפן** (לתפלין) זהב, או שטלה (לשון טלאי) עליהן עור בהמה טמאה (כלומר עשה חיפוי כים שלהן בעור בהמה טמאה) פסולות (דכתיב בפיד, מן המותר בפיד) עור בהמה טהורה כשרות, ואע"פ שלא עיבדן לשמן, רבי שמעון בן גמליאל אומר אפילו

שבנהרדעא בעלינו היו כלומר כשם שהם היו בעלינו כך אלו בעלינו אין אנו צריכין עוד להם) לימא להו לשבוייהו דלירחקינהו מהבא (שירחיקונו מכאן) דלא ליתו אינשין ולישמעי וליפרקינן. קם ערק, אתא איהו וההוא גברא, לדידיה איתרחיש ליה ניסא עבר במברא (מעבר המים ולא יכלו להשיגו עוד) וההוא גברא אשכחיה וקטלוה. כי הדרן ואתן (כאשר חזרו נטו רב נחמן מן הסביה) אמר הוו קא בחשן קידרא בכשפים (**הפכיר הגרש ירחים** מעיקרא לא פסיקא ליה דשמא טובות היו ונתקלקלו אחר כך, אבל כי הדרן ואתן ולא תבעו גט מבעליהן שנאסרו עליהם, כיון שזנו ברצון, אם כן ודאי רשעיות היו, אם כן ודאי בכשפים היו מעשיהן).

משנה ואין לוקחין ספרים, תפלין ומזוזות מן העובדי כוכבים יותר על כדי דמיהן, **נדף מה ע"ב** מפני תיקון העולם (אי משום דוחקא דציבורא אי משום דלא ליגרבו ולייתו טפי).

(גמרא) אמר ליה רב בודיא לרב אשי יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין, הא בכדי דמיהן לוקחין, שמע מינה ס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורין בו (ולא חיישינן שמא הוא כתבו לשם עבודת כוכבים ופלוגתא היא לקמיה) דילמא לגנוז (הך דדייקא מתני' הא בכדי דמיהן לוקחין ליגנוז קאמר ואין מניחין אותו בידו שמא כשר הוא, וגנוזין אותו מספיקא).

אמר רב נחמן, נקטינן ספר תורה שכתבו מין (האדוק בעבודת כוכבים כגון כומר) ישרף (דודאי לשם עבודת כוכבים כתבו) כתבו עובד כוכבים יגנו, נמצא ביד מין (ספק כתבו ספק מצאו וכשר הוא) יגנו, נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנו (מספיקא שמא הוא כתבו) ואמרי לה קורין בו (**פירש רש"י** דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו, ואם תמצא לומר הוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם עבודת כוכבים. **התוס' הביאו** את פירוש רש"י **וכתבו ואין נראה** דרב נחמן קאמר כתבו עובד כוכבים יגנו והיינו אפילו כתבו למכור לישראל דלקמן מפרש טעמא משום כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. **אלא טעמא** דאמרי

לזולזלינהו באפה כולי האי. **פסק הש"ע א.** ס"ת שכתבו אפיקורוס, ישרף. כתבו עובד כוכבים, יגנז. נמצא ביד אפיקורוס, ואינו יודע מי כתבו, יגנז. נמצא ביד עובד כוכבים, ואינו יודע מי כתבו, יש מי שמכשיר (ביאר באר הגולה הרמב"ם, כלישנא בתרא בגמ', וכמ"ש התוס' שם דאיכא למתלי טפי שישראל כתבו וכפשטא דלישנא דמתני' שם) ויש אומרים יגנז (ביאר באר הגולה טור, וכהר"ף והרא"ש דגרסי איפכא וכ"כ ר' ירוחם וכדא"ל רב אשי לרב בודיא שם והרמב"ם ס"ל דדיחוי הוא ואדיחוי לא סמכינן). וחייבין הצבור לקנותו ממנו בכדי דמיו או יותר מעט ולגנזו, כדי שלא יזלזל בו. ואם רצה להעלות בדמיו יותר מכדי דמיו הרבה, מניחין אותו בידו. ואם הוחזקו שבזו עובדי כוכבים ספרי ישראל, תולים שאותם ספרים שלהם היו וקורין בהם (ביאר באר הגולה הר"ף יו"ד (רפא,א)).

ב. נמצאו ביד אפיקורוס ואין יודע מי כתבן, יגנזו (מ"ב מספק שמא הוא כתבן אבל אין לשרוף מספק דהלא כתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם) או"ח (למ"ה). ג. תפילין שכתבן עבד או אשה או קטן אפי' הגיע לחנוך, או כותי או מומר לעבודת אלילים, או מוסר לאנסיין, פסולים משום דכתיב 'וקשרתם וכתבתם', כל שאינו בקשירה או אינו מאמין בה, אינו בכתיבה או"ח (למ"א). ד. גר שחזר לדתו מחמת יראה, כשר לכתוב תפילין או"ח (למ"ג).

משנה המוציא את אשתו משום שם רע (שיצא עליה לעז זנות) לא יחזיר, משום נדר (שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית) לא יחזיר (ואפי' נמצאו דברים בדאים או הנדר התירו חכם וטעמא פליגי בה אמוראי איכא למ"ד משום קלקולא ואיכא למ"ד קנס הוא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים) רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים (שנדרתו ברבים) לא יחזיר (דאין לו הפרה, ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אלא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים. הלכך אי נדרה נדר ברבים פריצות הוא בנדרים וקנסוה) ושלא ידעו בו רבים יחזיר (דיש לו הפרה לא קנסוה) ר"מ אומר כל נדר

עור בהמה טהורה פסולות, עד שיעבדן לשמן וכתבו התוס' כרשב"ג קי"ל דבעי עיבוד לשמה כדמוכח לקמן (נד:) דההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי גוילין שלו לא עבדתים לשמן ומסיק דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת. והא דאיפליגו אבוי ורבא בסנהדרין (מח:) בהזמנה אי מילתא היא, ומוקי התם פלוגתייהו בפלוגתא דרשב"ג ורבנן, לא כמו שפי' רש"י דאבוי דאמר מילתא היא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן, דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא, דקי"ל כרבא לגבי אבוי בר מיע"ל קנ"ם. אלא מפרש ר"ת דאבוי כרבנן דלא בעי עיבוד לשמן דסגי בשאר הזמנות שמתקנין הקלפים ומשרטטין אותם לשמן כיון דהזמנה מילתא היא, ורבא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן ולא הזמנה מועטת, ואע"ג דאמרינן במנחות (מב:) דרב כרבנן, ושמואל כרשב"ג, והלכתא כרב באיסורי, הכא הלכתא כשמואל, ואע"ג דאמר ליה התם אבוי לרב שמואל בר יהודה האי תכלתא היכי צבעיתו לה א"ל מייתי לן דם חלזון וסמנים ורמינן לה ביורה ושקלינן פורתא בביעתא וטעמינן לה באודרא ושדינן להחיא ביעתא וקלינן להאי אודרא בנורא, משמע דבעינן צביעה לשמן צ"ל דאבוי לא קיבלה דאיהו לא בעי לא עיבוד ולא טויה ולא צביעה לשמן? אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו (רע), וההוא דצידין גר הוה וחזר לסורו ויודע דבעי לשמן? לסורו, כ"ש דהוי ליה מין? אמר רב אשי שחזר לסורו משום יראה (וירא לנפשו שלא יתרגוהו הכותים).

תנו רבנן מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיק (אע"פ ששנינו אין לוקחין אותן ביותר מדמיהן טעמא שלא יתנו לב ויטריחו לשלול ספרים, אבל בדבר מועט להעלות בדמיהן טרפעיק לא מוכחא מילתא כולי האי **כתבו התוס'** מתוך פי' רש"י משמע דקאי גם על ספר תורה וקצת תימה דאיך משוה הש"ס ספרי תורה שדמיהן יקרים להעלות כדי טרפעיק כמו בתפילין ומוזוזות לכך נראה דקאי אתפילין ומוזוזות). מאי טרפעיק? אמר רב ששת איסתירא [סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר והכי מפרש בכתובות (סד:)]

ההיא מייעתא (ישמעאלית) דאייתי חייתא (שק קטן) דתפילי לקמיה דאבוי, אמר לה יהבת לי ריש ריש (זוג זוג של ראש ושל זרוע) בתמרי, אימליא זיהרא (נתמלאת ארס מרוב כעס) שקלא שדתינהו בנהרא, אמר לא אבעי לי

עולמית ושוב אינו נאמן לומר כן שכיון שידע שאסור לו להחזירה אפילו לא תנשא לאחר ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו) אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה, ואי לא, לא מצי מקלקל לה [שהרי לא אמר שמוציאה משום שם רע, וכיון דלא מצי לקלקלה משניסת לא אסרו לו להחזירה עד שלא ניסת כתבו התוס' נראה דחששא זו אינה כי אם לעז בעלמא ולא שיהיה ממש גט בטל ובניה ממזרים, דהא לא אמר ע"מ, דאע"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו שטר מברחת בכתיבות (עמ'). וזבין ולא איצטריכו ליה זוזי (צו). הכא ליכא למימר הכי מדבעי לר"מ תנאי כפול. לכך נראה דלא אתי אלא ללעז בעלמא שיוציא עליה לעז כדי להחזירה אע"ג דכבר נישאת לאחר שריא ליה דזנות דשוגג הוא לכך אמרו חכמים דלא יחזיר דהשתא שוב לא יוציא לעז. ורש"י פ' דאפילו יאמר אילו הייתי יודע... אינו נאמן דכיון דיודע שאסור להחזירה ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו, ולר"מ דבעי תנאי כפול כי לא כפליה למילתיה אפילו לעז ליכא, והא דקאמר ר"מ כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר היינו בדכפליה למילתיה ולא כפליה לתנאיה דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר דלעולם איכא קלקולא.

איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך (תקנו חכמים למוציאה שיאמר לה כן, ומיהו בין אמר בין לא אמר לא יחזיר) קסבר טעמא מאי (דלא יחזיר, משום קנס הוא...) כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי **(כתבו התוס' הני תרי לישני דרב יוסף אליבא דת"ק פליגי, דלישנא קמא סבר כיון דקתני במתניתין נמי משום שם רע, והתם אין שייך פריצות, דמה לה לעשות אם מוציאין ש"ר עליה, אלא טעמא משום קלקולא הוא, ולישנא בתרא סבר דבמוציא ש"ר לא מצי מקלקל לה דכיון דמשום ש"ר מגרשה דעתו בכל ענין לגרשה אפי' יהא בטל וכן בנדרים (דעתו ככל ענין לגרשה) דמסתברא דחד טעמא הוי בתרווייהו, והשתא (אחרי שזכרנו ששני הלשונות לנו דלעת ת"ק למתניתין) אתי שפיר דמיייתי תניא כלישנא קמא מדר"מ את"ק, דלא מיייתי (ר"מ) אלא דשייך במוציא ש"ר משום קלקולא והוא הדין לת"ק. וא"ת ללישנא בתרא דרב יוסף דטעמא משום פריצותא מנא לן דפליגי רבנן עליה דר' יהודה**

שצריך חקירת חכם (לילך לפני חכם ולבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר) לא יחזיר (דר"מ סבר טעמא משום קלקולא, הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר, יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה) ושאינו צריך חקירת חכם (אלא הוא יכול להפר, לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו' שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא היפר) יחזיר. א"ר אלעזר לא אסרו זה (שצריך חקירת חכם להחזיר) אלא מפני זה (שאינו צריך, דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקול לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיך דאנן סהדי דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין בפני חכם לילך לבית דינו ולישאל על נדרה, אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשיך). אמר ר' יוסי בר' יהודה מעשה בצידן, באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגרשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה, מפני תיקון העולם.

(גמרא) א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן (נא לנאכר דעת ת"ק 'המוליד את אשתו משום קנס רע לא יחזיר...') והוא שאמר לה (בשעת גירושין) משום שם רע אני מוציאך, **[דף מו ע"א]** משום נדר אני מוציאך (בההוא אסרו רבנן להחזיר, ואי לא אמר מותר להחזיר) קסבר (רב נחמן) טעמא (דמתני') מאי, משום קלקולא (שלא יקלקלנה על בעלה לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאין או שהנדר יש לו הפרה אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך וכן אמרתי בשעת גירושין שמפני כך אני מוציאך, וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך אם ימצאו דברים בדאים ונמצא גט בטל ובניה מן השני ממזרין לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שלא תחזירנה

צריך ד...) מי חלה שבועה עילויהו כלל (הלא בטעות היתה) כיון דאמרו לחו מארץ רחוקה באנו ולא באו, לא חיילה שבועה עילויהו כלל (כתבו התוס', וא"ת בלא"ה מי חיילא שבועה והא הוי נשבע לבטל את המצוה דכתיב 'לא תחיה כל נשמה'. ואע"ג דאמרין בירושלמי דשביעית (ו,א) אמר רבי שמואל בר נחמני שלש פרוזדוגמאות שלא יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ, מי שהוא רוצה לפנות יפנה, להשלים ישלים (פילא היילד נפס יסתעבד ויעלה מס) לעשות מלחמה יעשה מלחמה, גרגשי פינה והלך לאפריקא, גבעונים השלימו שנא' וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו, היינו קודם שעברו את הירדן כדקאמר עד שלא יכנסו לארץ אבל משנכנסו משמע שלא היו יכולין להשלים ולכך הוצרכו להערים ולומר מארץ רחוקה באנו. וי"ל דעל כרחק באין רוצים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכחי קראי זקראת אליה לשלום... ואם לא תשלים עמך... רק מערי העמים... לא תחיה כל נשמה'. וא"ת מ"ט דרבי יהודה הא ודאי שבועה בטעות הוא, ועוד לר' יהודה איך הניחום בארץ הכתיב 'לא ישבו בארצך...' והוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן. וי"ל דקסבר ר' יהודה דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם. וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגיייר כדאמרין לעיל (מה). 'לא ישבו בארצך' פן יחטאו אותך לי, יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים... ואמרין נמי בסוטה (לה): וכתבו להן מלמטה 'למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות...' הא למדת שאם חוזרין בתשובה שמקבלין אותן, וההוא קרא ב' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריהם ועוד דבאותה שעה לא באו להתגיייר, כי אם אחרי כן) והאי דלא קטלינהו, משום קדושת השם (שלא יאמרו העובדי כוכבים עברו על שבועתן).

וכמה רבים, רב נחמן אמר ג' וכתבו התוס' ראה דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים, דבשבועות (למ). כשאמר להם משה לישראל הו' יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת המקום... ופירש שם רש"י דהיינו על דעת רבים. ומיהו לפ"ז לא היה היתר להרמות בזמן הזה (כיון שעושים את החסר על דעת הקהל ועל דעת הקב"ה, ול"כ תמיד הם נעשים על דעת שנים) ונראה דלא אמר משה כן (פילא המה"ס משום שיהא דעת רבים) אלא שלא יערימו כדמפרש התם משום קניא דרבא וכן עתה אין עושין אלא בשביל כך. וא"ת על דעת יחיד נמי לא יהא לו הפרה כיון דהנודר תלה בו נדרו וי"ל דמבטל דעתו

וסברי דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דקאמר ורבנן מי חיילא... (הכי מצולא שחולקים רבנן על ר' יהודה) וי"ל דהך סוגיא (הגמ' לעיל למצולא שחולקים רבנן על ר' יהודה...) אתיא בלישנא קמא דטעמייהו משום קלקול א"נ הא דקאמר 'ורבנן' היינו ר"מ ור"א דאמרי לא אסרו צריך... דקסברי טעמא משום קלקולא ואפילו בהודר ברבים קאמר דלא אסרו אלא מפני שאינו צריך חקירת חכם, דאי ברבים אסור משום פריצותא הו"ל למיסר לא ידעו בו רבים אטו מפני דידעו בו רבים, ולא מפני שאין צריך חקירת חכם).

תניא בלישנא קמא, ותניא בלישנא בתרא. תניא בלישנא קמא, א"ר מאיר מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר, שמה תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין (של שם רע, וה"ה לענין נדר דהותר) ויאמר אילו הייתי יודע שכך הוא, אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, ונמצא גט בטל ובניה ממזרין, לפיכך אומרים לו (קודם גירושין) הוי יודע, שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר, ומשום נדר לא יחזיר (וכיון דלא חש וגרשה תו לא מצי לקלקלה דגלי דעתיה דלא חביבה עליו כולי האי).

תניא בלישנא בתרא, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר, שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים, לפיכך אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך.

'רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר, ושלא ידעו בו רבים יחזיר'. אמר רבי יהושע בן לוי מ"ט דר' יהודה (דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה) דכתיב (בגבעונים) וְלֹא הָכִינָה בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׁאֵי הָעַדָּה (והוה להו לאתשולי אשבועתייהו אי לאו משום דהודר ברבים). ורבנן (דאמרי דיש לו הפרה) התם (לאו משום דאין לו הפרה הוא, דאפילו הפרה לא

מפני תיקון העולם. מאי תיקון העולם איכא? אמר רב ששת ארישא (קאי דקאמר לעיל לא יחזיר ומסיק הכא מפני תיקון העולם אי משום קלקולא אי משום שלא יהו פרוצות). רבינא אמר לעולם אסיפא, והכי קתני אין בזה מפני תיקון העולם (הכי קאמר והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם שלא נמצא כאן לאסור). ההלכה נזה תוצא בסוף המשנה הנכונה.

משנה המוציא את אשתו (בגט) משום אילוניות [פירש רש"י שלא הכיר בה כשכנסה, ומכל מקום צריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ובעל לשם קדושין. אמנם התוס' כתבו דמשמע הכא דאילוניות בעיא גט. והקשו דביבמות (ב:) משמע דלא בעיא גט דהו קדושי טעות, דתנן וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו אילוניות צרותיהן מותרות. ויש לומר דהכא מיירי בספק אילוניות ומוציאה משום חשש אילוניות, תדע מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים, ואילו ודאי אילוניות אין לה רפואה מדפליגי רבי יהושע ורבי עקיבא ביבמות (ע"ט): בספרים חמה דיש לו רפואה וחולין וחולצין לאשתו ובאילוניות לא פליגי (הפנ"י צ"ח סלעת כ"י סלאיללניט יס לפואה) ודרשינן ביבמות (יב.) 'אשר תלד' פרט לאילוניות, והא דאמר (סד:) שרה אמנו אילוניות היתה אין מזכירין מעשה נסים כדאמרינן גבי איוב בחולין (מג.). והא דפליגי בכתובות (עג.) בקדשה על תנאי וכנסה סתם דבעי' גט משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות היינו בשאר מומין דמחיל, אבל באילוניות לא מחיל, ועוד דמומין מסיק אדעתיה שמא לא יתקיים התנאי דשכיחי וכו' ולשם קדושין, אבל אילוניות דלא שכיח לא מסיק לבעול לשם קדושין, והא דתנן בכתובות (ק:) הממאנת והשניה והאילוניות אין להן כתובה דמשמע אבל גיטא בעי דהכי דייק בכתובות (עג.) גבי כנסה סתם ונמצאו... משום שניה נקט הכי, דעל כרחק ממאנת לא בעיא גט אי נמי בהמדיד לא דייק אלא משום דתני ברישא אינה מקודשת ובסיפא תצא שלא בכתובה. והא דאמרינן (יבמות סא:) קמן וקטנה לא חולצין כו' קטנה שמא תמצא אילוניות ולא אמרינן תתייבם ממה נפשך דאי אילוניות היא הרי הן קדושי טעות ושריא לשני **אומר ר"ת** דהתם בדקבלה עילויה וכה"ג משני בסנהדרין (טז:) רבי יהודה אומר לא יחזיר (שמא תנשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנין לי ק' מנה לא הייתי מגרשיך ולדעת כן גרשתיך שאם יבאו לך סימנים שאחזיריך ואם ידעתי שלא תשובי

משום רבים ולא משום יחיד) ר' יצחק אמר עשרה. רב נחמן אמר ג', ימים ב', רבים ג' (גבי זבה דרשינן הכי בשילחי נדה) רבי יצחק אמר עשרה, דכתיב עדה (עשרה דכתיב גבי מרגלים) לעדה הרעה יצאו יהושע וכלב).

רבי מאיר אומר כל נדר שצריך... תניא, רבי אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך. במאי קמיפלגי? ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד (כלומר אינו מקפיד בכך הלכך צריך חקירת חכם מצי לקלקלה) ור"א סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד.

'א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן... מאי תנא (לעיל מיניה בנדרים שנדר הוא) דקתני מעשה (הלא אין אנו עסוקין אלא בנדרים שנדרה היא)? חסורי מיחסר ואי הכי קתני בד"א כשנדרה היא, אבל נדר איהו (שיגרשנה) יחזיר (אם ירצה דליכא למיחש לקלקולא) ואמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה נמי בצידן, באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה, מפני תיקון העולם (ינאל לקמן מה שיד תיקון העולם הכל). [דף מו ע"ב] מאי קונם (הלא קונם לשון הקדש הוא שאוסר הדבר עליו בהקדש ומה אסר זה עליו)? אמר רב הונא באומר יאסרו כל פירות שבועולם עלי אם איני מגרשיך.

והתירו לו שיחזירנה. פשיטא (מאי ניהוש לה) מהו דתימא ליגזור משום דר' נתן, דתניא, ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה [בשעת איסור הבמות כתבו התוס' מפרש רבינו אליהו משום דאתיא בגזירה שוה דחדלה, כתיב הכא 'כי תחדל לנדר' וכתוב התם 'חדלו לכם מן האדם כי במה נחשב הוא' ודרשינן אל תיקרי במה אלא במה ובנדרים (כב.) יליף בהאי גזירה שוה דנקרא רשע דכתיב שם רשעים חדלו רוגזו והמקיימו (ולא נשאל עליו לחכם להתירו) כאילו הקריב עליה קרבן (על הבמה וגמר עונו שלם לפי שע"י כן הוא מרגיל עצמו בנדרים והאי כיון דקיים נדרו ניקנסיה מלהחזיר) קמ"ל.

רפואה ולחכי מצי מקלקל לה דאומר אילו הייתי יודע שיש רפואה לזו הייתי מבקש לה סם לרפואה).

(גמרא) למימרא, דרבי יהודה חייש לקלקולא (שמדבריו למדנו שאם ירצה לומר על מנת אילונית גירשתיך היה מקלקלה) ורבנן לא חיישי לקלקולא, והא איפכא שמעינן להו, דתנן המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר, ומשום נדר לא יחזיר, רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר, ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא, רבנן חיישי לקלקולא, ורבי יהודה לא חייש לקלקולא?

אמר שמואל איפוך. והא מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו, והיא תובעת כתובתה, אמר ר' יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך, מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא? הא נמי איפוך.

אביי אמר לעולם לא תיפוך (ור' יהודה ודאי חייש לקלקולא וגבי נדר חיינו טעמא דלא חייש דקסבר ליכא קלקולא דבנדר הצריך חקירת חכם סבר לה כר' אלעזר דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הילכך לא מצי למימר אילו הייתי יודע... ובשאינו צריך סבר לה כרבי מאיר דאמר אין הבעל טועה בנדר שבידו להפך ואינו יכול לומר לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפך לא גירשתיך) ור' יהודה בההיא סבר לה כר' מאיר וסבר לה כרבי אלעזר, בצריך סבר לה כרבי אלעזר, בשאינו צריך סבר לה כר' מאיר.

אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא, דרבנן אדרבנן לא קשיא? אלא אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא כדשנינן, דרבנן אדרבנן לא קשיא, מאן חכמים (דאמרי הכא יחזיר) ר' מאיר [דאמר במסכת קידושין (סא.)] דאמר בעינן תנאי כפול (כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן 'אם יעברו אם לא יעברו' אינו תנאי) והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה (שלא אמר בשעת גירושין אלא הוי יודעת שמשום אילונית אני מוציאך ולא אמר לה ואם אי

אלי ואת ראויה לילד לא גרשתיך, לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לא יחזירנה (עולמית) וחכמים אומרים יחזיר (דלא חיישינן לקלקולא).

(המשך המשנה) נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו, והיא תובעת כתובתה (מן הראשון שהוציאה בלא כתובה משום מקח טעות ועבשיו נודע שלא הטעתו) אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך (שיאמר אילו ידעתי בסופי ליתן לך כתובה לא גירשתיך **כתבו התוס'** וא"ת 'ואם היא שתקה אנן מי שתקינן' דהכי פריך רב פפא ביבמות (סה.) גבי נשאת לרביעי והיו לה בנים (אשה שזעלה גירסה צעזעור שעשר שנים לא היו לה ילדים יולדת כחובה, וכן צניסואים שנים, אמנם אם נישאת בשלישית לריכה להינשא למי שיש לו ילדים, ואם נישאת למי שאין לו ילדים יולדת ממנו בלא כתובה. והגמ' דנה מה הדין אם יולדת מהשלישי בלא כתובה, ונישאת לרביעי ונולדו לו ממנה ילדים, אם יכולה לתבוע כתובה מהשלישי, ואמרו שעדיף לה לשחוק, שהרי יכול הוא לקלקל את נישואיה בכך שיאמר, 'אם הייתי יודע שיכולה ללדת לא הייתי מגרסה. ושא"ל רב פפא מה מועיל שהיא שותקה, שהרי אם זו טענה נכונה, אנו נריכים לטעון זאת, וא"כ הגט של השלישי בטל ובניה ממזרים) וי"ל דהתם נמי לא הוי אלא לעז, דהא סתם גירשה, ולא התנה כדפרישית הכא, ופריך רב פפא דהוה לן לתקן נמי התם דלא יחזיר (הצעל השלישי) שלא יהא לעז כדתקין הכא, ומשני אלא ודאי בלאו הכי אפילו לעז ליכא דהשתא הוא דברית (הצריחה) ומהאי טעמא לא מצי למתבע כתובה (מהצעל השלישי) אבל הכא אם היא שתקה אנן נמי שתקינן דליכא לעז כיון דתקון דלא יחזיר, ואי אתיא למתבע כתובה מצי אמר לה אדעתא דיהיבנא כתובה לא גירשתיך, והתם דאיירי בעקרה דוקא שייך השתא הוא דברית, אבל הכא דאיירי בספק אילונית כדפירשנו לא שייך לומר השתא הוא דברית, ואפילו לרבנן דלא חיישי הכא לקלקולא פריך התם שפיר אנן מי שתקינן דמודו רבנן התם דמשום דאין לה בנים גירשה שכבר נשאת לשנים ולא היו לה בנים. **וא"ת** בנדה (יב:) גבי אשה שאין לה וסת (ס"מ ס"ל שאסור לצעלה לשמש עמה, ולריך להולידה, ואסור לו להחזירה לעולם) פריך פשיטא דלא יחזיר (שהרי מדינא גירסא מחמת שאין לה וסת) ומשני לא צריכא דהדר איתקן מהו דתימא ליהדרה קמ"ל זימנין דאזלה ומינסבה (ויקלקל את נישואיה)... ואמאי לא אמרינן התם השתא הוא דברית וי"ל דהתם כיון שנתרפאת הרי היה מועיל לה סם

את אילונית לא יהא גט, דהשתא הוי גט אפילו אינה אילונית ולא מצי לקלקלה).
פסק הש"ע המוציא את אשתו משום שם רע שיצא עליה, או מפני שהיא נדרנית, או מפני שהיא איילנית, לא יחזיר. וי"א דוקא בדאמר לה מפני כך אני מוציאך, וכפל דבריו לומר אלמלא כך לא הייתי מוציאך אבל אם לא כפל דבריו, יכול להחזירה (ביאר באר הגולה כלישנא קמא דרב יוסף בר מניומי דכ"פ הרי"ף הרמב"ן והרשב"א כאוקימתא דרבא מו:). וי"א שאם אמר לה מפני כך אני מוציאך, אף ע"פ שלא כפל דבריו, אינו יכול להחזירה. ויש מי שאומר שאפי' לא אמר לה מפני כך אני מוציאך, לא יחזיר (ביאר באר הגולה רמב"ם וכלישנא בתרא דרב יוסף... ולחומרא דס"ל דמוסיף על לישנא קמא) אה"ע (יג).

דאפרקינג. **פסק הש"ע** מי שמכר עצמו לעובד כוכבים, או שלוח מהם ושבו אותו בחלואתו, פעם ראשונה ושניה פודים אותו, שלישית, אין פודים אותו. אבל פודים את הבנים לאחר מיתת אביהם. ואם בקשו להרגו, פודין אותו מיד, אפילו אחר כמה פעמים. (חגה ושבוי שהמיר אפילו למצוה אחת, כגון אוכל נבלות להכעיס, אסור לפדותו)... יו"ד (רנב).

ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי (כתבו התוס' קודם שחזר למוטב, דמסתמא לא היה מזלזל בעצמו כל כך) שקל בהדיה חייתא וגלגלתא (שק קשור ופקיע ועיגול של אבן או של עופרת בתוכו) אמר גמירי, דיומא בתרא (כשהורגין אותו) כל דבעי מינייהו עבדי ליה, כי היכי דליחול אדמיה (שימחול על דמו). יומא בתרא אמרו ליה מאי ניחא לך, אמר להו בעינא אקמטינכו ואותבינכו (לקשור אתכם ולהושיבכם) וכל חד מינייכו אמחי' חייתא ופלגא (כלומר מכה וחצי מכה). קמטינהו ואותבינהו כל חד מינייהו, כד מחייה חד חייתא נפק נשמתיה חרקיניה לשיניה, א"ל אחוכי קא מחייכת בי, אכתי פש לך גבי פלגא דחייתא, קטלינהו כוליהו (ביאר החת"ס והנה כולי עלמא מזבני נפשיה ללודאי אוכלי בשר אדם היצאה"ר המפטם האדם במעדני פתיותיו כדי לאכול בשרו לבסוף ואדם ניצל ממנו בחיותו ופלגא היינו תורה וקריאת שמע שהוא הכאה להמית הלודאי הזה ופלגא הוא יום המיתה שהוא רק פלגא, וצדיק כריש לקיש מהכאה ראשונה שהוא עסק התורה כבר מת ונסתלק היצאה"ר ופש ליה פלגא הזכרת יום מיתה כי

את אילונית לא יהא גט, דהשתא הוי גט אפילו אינה אילונית ולא מצי לקלקלה).
פסק הש"ע המוציא את אשתו משום שם רע שיצא עליה, או מפני שהיא נדרנית, או מפני שהיא איילנית, לא יחזיר. וי"א דוקא בדאמר לה מפני כך אני מוציאך, וכפל דבריו לומר אלמלא כך לא הייתי מוציאך אבל אם לא כפל דבריו, יכול להחזירה (ביאר באר הגולה כלישנא קמא דרב יוסף בר מניומי דכ"פ הרי"ף הרמב"ן והרשב"א כאוקימתא דרבא מו:). וי"א שאם אמר לה מפני כך אני מוציאך, אף ע"פ שלא כפל דבריו, אינו יכול להחזירה. ויש מי שאומר שאפי' לא אמר לה מפני כך אני מוציאך, לא יחזיר (ביאר באר הגולה רמב"ם וכלישנא בתרא דרב יוסף... ולחומרא דס"ל דמוסיף על לישנא קמא) אה"ע (יג).

משנה המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו (הואיל ורגיל בכך כדמוקי בגמרא והוא שמכר ושנה ושילש) אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן.

(גמרא) אמר רב אסי והוא שמכר ושנה ושילש.

הנהו בני בי מיכסי (מקום) דיזפי זוזי מעובדי כוכבים ולא הוה להו למפרעינהו, אתו וקא גרבי להו (היו שובין אותם לעבדים) אתו לקמיה דרב הונא, אמר להו מאי איעביד לכו, דתנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו. אמר ליה רבי אבא לימדתני רבינו, והוא שמכר ושנה ושילש! אמר ליה (כז הונא לרבי אבא) הני מרגל רגילי דעבדי הכי.

ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי (אומה שאוכלין בני אדם) אתא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה **[דף מז ע"א]** פירקן (פלג, כי...) אמר (אוחו אלס) ליה (לר' אמי) תנן המוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו, אבל פודין את הבנים משום קלקולא (שלא יוטמעו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ובחיי אביהן ליכא למיחש להכי דמנטר להון

התם דלעולם יש קנין אע"פ שהדיחוי אמת כדדייק מדנקט מציק מ"מ ראייה גמורה ליכא, ולעולם מצי למימר רבה דסבר אין קנין. ומיהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין בע"ז (כא). דאמר אין משכירין להן שדות משום דמפקע להו ממעשרות, דכל זמן שהיה של ישראל כל מי שזורעה חייב במעשר, וכי זבנה לעובד כוכבים הזורעה פטור דיש קנין, דאי אין קנין, אין זו הפקעה מה שאין עובד כוכבים מעשר קרקע החייבת דהתם פריך בית נמי מפקיע ממזוזה ומשני מזוזה חובת הדר היא ואין זה הפקעה. והא דאמר ר"מ במנחות (סו:) תורמין משל עובד כוכבים על של ישראל (א"כ מוכח שאין קניין לגוי, שא"כ כיצד תורם על של ישראל) התם איירי כשגדלו ביד ישראל ולחכי מוקי פלוגתייהו במירווח העובד כוכבים ולא ביש קנין וכי פריך הכא לרבי אלעזר הוה מצי למימר אנא דאמרי כר"מ אלא דמשני שפיר) שנאמר פי לי הארץ, לי קדושת הארץ, אבל יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות (נחלקו הראשונים מאי קמ"ל בזה שמותר הגוי לחפור בה בורות שיחין ומערות ביאר הרשב"א ללמד שאינה כקנין פירות לבד שאינו יכול לחפור בה בורות שיחין ומערות אמנם רמ"ה והמאירי ביארו דקמ"ל שיש לו רשות לחפור בה שיחין ומערות, ואין אומרים הואיל ומשועבדת למעשרות, אינו רשאי להפסידה שלא תהא ראויה לזריעות) שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם (לכל צרכיהן) ור"א אומר אע"פ שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר, שנאמר דגנך (שאינו חייב אלא דגן הגדל בקרקע של ישראל) ולא דגן עובד כוכבים, אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות, שנאמר לה' הארץ.

במאי קמיפלגי? מ"מ (ר"א) דגנך ולא דגן עובד כוכבים (שאם גדלה התצואה דקרקע של גוי, הרי התצואה פטורה מן המעשר) ומר (רבה) סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים (שאם מירחן עובד כוכבים והן שלו בשעת מירווח שהוא גמר מלאכתן למעשר מירווח העובד כוכבים פוטרן ואפי' לקחן מישראל בשבולין, אבל אם הגדילו בקרקע העובד כוכבים ולקחן ישראל בשבולין ומירחן חייבין במעשר דקרקע א"י ביד עובדי כוכבים לא הופקעה קדושתה כתבו התוס', מתוך פי' רש"י משמע דהא בהא תליא, דלרבה דאמר אין קנין ודריש דיגונך ולא דיגון עובד

לא היה צריך ליה וכמ"ש מורי בהפלאה הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי פי' שלא הוצרכתי להזכיר יום המיתה לעולם כי בטלתיו בתורה וק"ש). נפק ואתא, יתיב קאכיל ושתי (כל ימיו כל מה שהיה משתכר לא היה מצמצם להצניע ליום מחר) אמרה ליה ברתיה לא בעית מידי למזוגא עליה (כר או כסת לישן עליו) אמר לה בתי, כריסי כרי [במני ושומן שבמעי הוא לי כר וכסת כתבו התוס' דרכן (כתוס' לאש גרס לרנו) היה לשכב על בטנם כדאמרינן בזבחים (ה). ריש לקיש רמי אמעוהי ומקשה]. כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא (כרכס) קרא אנפשיה ועזבו לאהרים חילם.

משנה המוכר את שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ממנו בכורים (בכל שנה צריך ליקח מן העובד כוכבים ביכורי פירותיה בדמים יקרים ומביאם לירושלים) מפני תיקון העולם **פירש רש"י** שלא יהא רגיל למכור קרקע בא"י לעובד כוכבים, וגם אם מכר יטריח לחזור אחריה ולפדות. **כתבו התוס'** זו גירסת רש"י (לוקח ומביא ביכורים) דקנסינן ליה לחזור וליקח ממנו, אבל כולי האי לא קנסינן ליקח ממנו (את כל פירותיו) להפריש תרומות ומעשרות. ומיהו קשה לר"ת דבגמ' מייתי ראייה מהא דיש קנין לעובד כוכבים, דמפני תיקון העולם אין דאורייתא לא, מנא ליה דילמא תיקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח. ואומר ר"ת דברוב ספרים לא גרסינן ומביא ב"ז, ולפי גירסא זו הכי קאמר כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים, לא שנא מוכר לא שנא אחר (ואם כן אין זה קנס על המוכר אלא זיהי תקנה על הפירות). ר"ח וכן בירושלמי הגירסא היא המוכר שדהו לעכו"ם וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא ביכורים (החידוש לגי' זו, אף שהפירות הנשלו נכסות העכו"ם, אם המוכר לעכו"ם הוא זה שקנה ממנו, לריד להביא ביכורים).

(גמרא) אמר רבה אע"פ שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר (אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ אין קניינו קנוי להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר כתבו התוס', והא דתניא לעיל (מוג'): אע"פ שעשה ישראל נימוסו פטורה מן המעשר, אלמא יש קנין, איכא לאוקמא בסוריא כדמשני לקמיה. והחיא דב"מ (קא). דהמקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים דמעשר ונותן לו, ודחי לה

אדעתא דישאל, אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי (כתבו התוס' והא דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש בירושלמי דפ"ו דמסכת פאה בהפקיר לישראל ולא לעובדי כוכבים דרבי יוחנן אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה ישראל אבל כי שקיל ליה עובד כוכבים הפקר בטעות הוא ואינו הפקר).

ת"ש ישראל שלקח שדה (זרועה) מעובד כוכבים (והשחה אצלו) עד שלא הביאה שליש (והשחה הקדה ציד ישראל עד לאחר שהביאה התנאה שלש) וחזר ומכרה לו (השכאל לגוי) משהביאה שליש, חייבת במעשר (אם בא ישראל ולקח מן העובד כוכבים מאותן הפירות ומירחן) שכבר נתחייבה [כשהביאה שליש ביד ישראל דקי"ל לענין מעשר במסכת ר"ה (יב:) תבואה וזיתים אחר שליש] נתחייבה אין, לא נתחייבה לא (אם הביאה שליש ביד עובד כוכבים פטורה הרי למדנו שט קנין לגוי צאנן ישראל להפקיע מידי מעשר, ותיקשי לרצה שאינו סוגר כו?) הכא במאי עסקינן בסוריא (דמעשר דידה מדרבנן ושם יש קנין ביד עובד כוכבים להפקיע) וקסבר כיבוש יחיד (דוד כיבשה ולא היו כל ישראל שם והיא ארם צובה) לא שמייה כיבוש.

תא שמע ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות [דף מז ע"ב] טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי [פירוש רש"י אין לך כל חטה וחטה שאין חציה טבל וחציה חולין, שחלק העובד כוכבים פטור, ואף לאחר שחלקו התבואה חלוקה מן העובד כוכבים צריך לעשר (דס"ל לרצי לאין צריכה) וישראל צריך לעשר את שלו מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפריש מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור אבל כי מעשר מיניה וביה מעשר שלם נמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו. התוס' הביאו את פירוש רש"י (שמדכריו עולה שגס למ"ד שאין צריכה, מ"מ כאלו שנים שותפים נחשב שלכל אחד יש חצי ששייך לו לגמרי, רק שלא ידוע איזה חלק, ולכן שפיר יכול להפריש מיניה וביה, שאם לא נאמר כן, הרי בכל חלק יתכן לומר שהוא של הגוי, והוא הפריש את חלקו של הגוי, ועבדו אינו נחלק) והקשו על ביאורו דאמר לקמן דאי קנין פירות לאו כקנין חנוכה דמי, והאחים שחלקו לקוחות הן לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד, הא (לפי ביאורו של רש"י) אפילו למ"ד אין ברירה יש לו

כוכבים אית ליה מירוח העובד כוכבים פטור, ולר"א דאמר יש קנין ודריש דגנך ולא דגן עובד כוכבים אית ליה דמירוח העובד כוכבים אינו פטור. וקשה דכמה תנאים נחלקו במירוח העובד כוכבים ואם כן כל אותם תנאים נמי נחלקו ביש קנין ואין קנין וזהו דוחק דרבה ור' אלעזר נחלקו בפלוגתא דכל הנהו תנאי, ועוד דמשמע במנחות (סז.) דכולהו תנאי דרשי דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים (שמירוח הגוי פטור מתו"מ) ואפילו מאן דמחייב מירוח העובד כוכבים כיון שהוא דורש מיעוט אחר מיעוט דתרי דגנך כתיבי (ולא יתכן לומר שר"א חולק על כל התנאים). לכך נראה דרבה ורבי אלעזר אתו ככולי עלמא ודריש נמי ר' אלעזר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך דאי הוה כתיב תבואתך הוה דרשינן שפיר נמי תבואתך ולא תבואת עובד כוכבים ומ"מ דריש נמי דגנך ולא דגן עובד כוכבים מדלא כתיב דיגונך בהדיא. וא"ת כי היכי דדרשינן גבי דיגונך למאן דמחייב מירוח העובד כוכבים אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות הכי נמי נדרוש גבי דגנך וי"ל דלא מיסתבר לאוקמי מיעוט אחר מיעוט לכל מילי).

אמר רבה מנא אמינא לה, דתנן הלקט והשכחה והפאה (סתמן הפקר ופטורין מן המעשר שנאמר 'ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך' במי שאין לו חלק ונחלה עמך יצאו אלו שיש לו בהן חלק ונחלה עמך שהרי אף לו הן מופקדין. והלקט והשכחה והפאה...) של עובד כוכבים חייבין במעשר אלא א"כ הפקר. היכי דמי, אילימא דישאל (שהניחן ישראל בשדהו) וליקטינהו עובד כוכבים (וקאמר דאם חזר עובד כוכבים ומכרן לישראל חייב לעשרן) אלא א"כ הפקר (ישראל ראשון בשדהו, א"ל לומר כן ...) הא מפקרי וקיימי (דכל לקט ושכחה ופאה הפקר הן) אלא לאו דעובד כוכבים (שהיו משדה העובד כוכבים והניחן כישראל) וליקטינהו ישראל (עניי ישראל, וכיון דעובד כוכבים לא מיפקד להניח פאה ולקט לא חייל עלייהו שמא אא"כ הפקירן עובד כוכבים ממש לשם הפקר ולא לשם פאה להניח סתם) טעמא דהפקיר, הא לא הפקיר חייב (במעשר אלמא שדה העובד כוכבים חייבת במעשר).

לא, לעולם דישאל וליקטינהו עובד כוכבים, ודקא אמרת הא מפקרי וקיימי, נהי דמפקרי

בודאי חלק בו דמחייב בבכורים, והמותר שהוא חולין מצי מקדיש ליה (ועי"כ יולא מדין איסור חולין צעזעה) כדאמרינן בב"ב (פא:) ודוחק לומר דלא משכחת דמיייתי בכורים כהלכתן שלא יצטרך להקדיש קאמר, דלישנא משמע דלא מיייתי כלל קאמר. ועוד בבכורות (מח:) גבי חמש סלעים ולא חצי חמש קאמר (אשה שילדה תלומים, ונתערבו כך שאיננו יודעים מי הזכור, ומת האב והניח חמש סלעים, ונחלקו בזה ר"מ ור' יהודה, והעמידה הגמ'...) דכו"ע אית להו דרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות (לכיון שמסופקים אנו אם יש לו אין ברירה, מספקא לן אם האחים שחלקו יורשים לכל שיש ברירה, או לקוחות לכל שאין ברירה, וכיון שמהלך שהם לקוחות לא יכול לגבות הכהן, שס"ל שמלוה הכתוב בתורה הוי כמלוה על פה, וס"ל כרצ פפא לאין גובים מהלקוחות למלוה שנעשה דע"פ, כיון שאין לו קול, והמחלוקת היא, שלר"מ כיון שבתורה נאמר ה' סלעים ולא חצי ה', אין פודים כלל, ור' יהודה סובר שכן פודים שהתורה אמרה ה', ואפי' חצי ה'. מ"מ...) משמע אבל אי לקוחות הן פטורין אפי' למד חמש ואפילו חצי חמש דאפי' חצי חמש ליבא (שהרי לרש"י ודאי שלכל אחד יש חצי בסלעים השני לזו). לכך נראה דאין תקנה למביל זה דכיון דאין ברירה שמא הגיע לו כל חלקו של עובד כוכבים או חציו ולא ידעין כמה, ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של עובד כוכבים או איפכא או מקצתו ומיהו יכול לתקנן שיפריש עליו ממקום אחר (ואז כל התצאה תוקנה, אמנם מה שהפריש מהמקום האחר, יתכן שחלקו עדיין טבל שמה שהפריש על חלק הגוי לא נתפס ועדיין נשאר בטבלו) ויפריש גם עליו ממקום אחר, ואחרון אחרון מקולקל עד שלא ישאר כי אם מעט, וכל המעשרות והתרומות יתנם לכהן וללוי רבן שמעון בן גמליאל אומר של עובד כוכבים פטור, ושל ישראל חייב (לאחר שחלקו הוי של ישראל טבל גמור ומעשר ממנו על אחר ומאחר עליו דיש ברירה ושל עובד כוכבים פטור לגמרי, ולת"ק אין ברירה ואפילו חלקו בספיקא הן עומדין). עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה, ומר סבר אין ברירה, אבל דכולי עלמא יש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר? הכא נמי בסוריא, וקסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש.

אמר רב חייא בר אבין, ת"ש המוכר שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ביכורים, מפני תיקון העולם מפני תיקון העולם מדאורייתא לא (ואי אין קנין לעובד כוכבים להפקיעה מקדושתה הויא לה לענין קדושתה

אמר רב אשי שתי תקנות הוו (כלומר לעולם מדאורייתא מחייב והא דקתני מפני תיקון העולם משום דמעיקרא משום סייג תקנו שלא ליקח ולהביא כדמפרש ואזיל לפיכך הוצרכו לחזור ולתקן ולהעמידה בדין תורה) מעיקרא הוו מיייתי מדאורייתא, כיון דחזו דקא מקרי (לשון מקרה) ומזבני, דסברי בקדושתיהו קיימן (אין אנו נענשין בדבר), תקינו להו דלא לית, כיון דחזו דמאן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקען ביד עובדי כוכבים (שלא היה חוזר ופודה אותה) הדר תקינו להו דליתו (כדי שיטרח ויפדנו). **פסק הרמב"ם א.** המוכר שדהו לעכו"ם וחזר ולקחה ממנו הרי זה מביא ממנה בכורים מן התורה, שאינה נפקעת מן המצוה בקנין העכו"ם כמו שביארנו. **השגת הראב"ד** אע"פ שבבכור ברשות העכו"ם. ביכורים (במזו). **ב.** עכו"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצוות אלא הרי היא בקדושתה, לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה ככיבוש יחיד אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא בכורים והכל מן התורה כאילו לא נמכרה לעכו"ם מעולם, ויש קנין לעכו"ם בסוריא להפקיע מן המעשרות ומן השביעית כמו שיתבאר תרומות (א"י). **כתב הכסף** בגיטין (מז) איפליגו רבה ור"א במילתא, ופסק כרבה דרב אשי דבתרא הוא מתרין מתני' אליביה (וע"ע שהחזיק בזה). **פסק הש"ע** פירות העובד כוכבים שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל, אם נגמרה מלאכתו ביד העובד כוכבים (ביאר ביאור הגר"א כר"י ור"ש במנחות שם דהלכה כר"י מחביריו

אשתו וקורא, התם הוא דכתיב ולביתך (ומדאיצטריך לרבווי ש"מ קנין פירות לאו כקנין הגוף) אבל בעלמא לא? אמר ליה טעמא ידידי נמי מהבא קאמינא (דכי היכי דאשמועינן דהבא כקנין הגוף דמי הוא הדין בעלמא).

איתיביה (ריש לקיש לר' יוחנן) היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו, ושמע שמתה אשתו (וירשה הוא וקנה גוף הקרקע) מביא וקורא. מתה אין, לא מתה לא ופתבו התוס', וא"ת מאי קושיא דרבי יוחנן דאמר כתנא דלבייתך דמה נפשך פליג וי"ל דאיכא לאוקמה (את התנא של ו'לציתך') במתה כי הך (כלי שלא תעשה מחלוקת בין הכרייתות). וא"ת ולישני (סר' יוחנן יתרו) דהך דמתה בשלא זכתה האשה פירות נכסיה לבעל (בחייה), ולכן רק צמחה, שזכא אז בקרקע וצפירות יחדיו, מציא וקורא) וי"ל דברייתא קתני אף בתר דתקון רבנן פירות לבעל, ועוד (שלא מדובר שנטל את הפירות קודם שמתה, ולא"כ יכא את הקרקע) הוה ליה כקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה דאינו קורא כדאמרינן במסכת בכורים (פ"א) אבל לריש לקיש שהיו לו פירות תחילה אתי שפיר דבמתה מביא וקורא כיון דמעיכרא אגיד בה לפירות?

ה"ה דאע"ג דלא מתה, ומתה אצטריכא ליה, סד"א ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא [דאמר בעינן לקיחה והבאה באחד, וה"נ לבעי לקיחה והבאה באחד קמ"ל] דאמר ר' יוסי בר חנינא בצרן ושגרן ביד שליח ופתבו התוס' פי' רבינו שמואל בב"ב (פא:) בצרן הבעל ושגרן ביד שליח, דאם בצרן שליח והביאן השליח בירושלים שליח ודאי אין יכול לקרות כדתנן במסכת בכורים (א,ה) אבל הבעלים קורין דיכולין לומר הנה הבאתי דשלוהו של אדם כמותו. וקשה לרבינו תם שלר' שמואל שמוחשיב לבצירה לקיחה, למה ליה למימר ומת שליח, הוה ליה למתני בצרן הוא ושגרן ביד השליח או שבצרן שליח והביאן הוא וי"ל דאשמועינן רבותא דאע"ג דמת שליח וגמרו הבעלים הבאה דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים אפי' הכי אינו קורא דבעינן לקיחה וכל הבאה באחד, ואי גרסינן או מת אתי נמי שפיר, וזו אף זו קתני. ור"ת מפרש דבצירה לאו היינו לקיחה ובצרן אורחא דמילתא נקט שבעלים בוצרים כדי לעשות בעין יפה לפי שאין שיעור לבכורים ולקיחה היינו לקיחה מתוך הבית וחדא קתני בצרן ושגרן ביד השליח ומת שליח בדרך דאז הוא רגילות שמביאן אחר ולא הוי לקיחה והבאה באחד,

ועוד דק"ל כמ"ד אין קנין, ולדידיה דגנך ולא דיגון עובד כוכבים...) ומרחקן העובד כוכבים, פטורין מכולם (ש"ך דכיון שנעשה המירווח ומדגן ביד העובד כוכבים שהוא הזמן שהלה עליו חיוכם נפטרו שנאמר דגנך ולא דיגון עובד כוכבים). ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו, קודם שתגמר מלאכתן, וגמרן ישראל חייבים, ומפריש תרומה ומעשר ראשון ותרומת מעשר, ומשייר לעצמו מעשר ראשון, והוא שלו, מפני שהוא אומר ללוי אני באתי מכאן איש שאין אתה יכול ליטול ממנו (הגה והתרומת מעשר מוכר לכהן ונוטל דמיה). י"ד (שלא,ד).

איתמר המוכר שדהו לפירות (שיאכל הלוקח פירות עד עשר שנים ותחזור הקרקע לבעליה ובזמן שאין היובל נוהג קאמר דהיינו משגלו שבט ראובן ושבט גד שגלו תחילה מעבר הירדן ע"י סנהריב עד חרבות ירושלים, דאי בזמן שיוכל נוהג סתם מכירה לפירות היא שהרי סופה לחזור ביובל) ר' יוחנן אמר מביא וקורא, ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא. רבי יוחנן אמר מביא וקורא, קנין פירות כקנין הגוף דמי (ויכול לומר מראשית פרי האדמה אשר נתת לי) ר"ל אמר מביא ואינו קורא, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי.

איתיביה ר' יוחנן לר"ל ולביתך (גבי ביכורים כתיב ושמחת בכל הטוב...) מלמד, שאדם מביא ביכורי אשתו (שגדלו בקרקע מלוג שהכניסה לו אשתו לפירות כתבו התוס', וא"ת והא מן התורה אין לבעל פירות בנכסי אשתו אלא תקנתא דרבנן בעלמא היא (שמציא ציטורי אשתו) א"כ ע"כ גזירת הכתוב הוא. ויש לומר דרך נשים שנותנות פירות לבעליהן וכי האי גוונא איירי קרא, וכענין זה אמרינן בקידושין (ד.) אי כתב רחמנא מעשה ידיה לאביה דקא מיתזנא מיניה, ואע"ג דמדאורייתא אינו חייב במזונות בתו אלא דאורחא דמילתא הוא שהוא זן אותה) וקורא! א"ל שאני התם, דכתיב ולביתך (ומדאיצטריך לרבווי ש"מ קנין פירות לאו כקנין הגוף).

ואיכא דאמרי איתיביה ר"ש בן לקיש לר' יוחנן ולביתך מלמד, שאדם מביא ביכורי

בהא קאמר רבי יוחנן, אבל בהך אימא מודי ליה לריש לקיש, צריכא

ת"ש הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא? הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג.

ת"ש הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו [דקי"ל בב"ב (פא.) דלא קנה קרקע הלכך...] מביא ואינו קורא (דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתת לי) הא שלשה (דקיימא לן דקנה קרקע תחתיהן וביניהן כמלא אורה וסלו) מביא וקורא (ואע"ג דהדרא ביובל)? ה"נ בזמן שאין היובל נוהג. והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת (דריש לקיש ורבי יוחנן) ביובל שני (שמנו ישראל שכבר הורגלו להחזיר קרקעות בההיא קאמר ריש לקיש מביא ואינו קורא דסמכא דעתיה דמוכר דודאי הדרא ליה וזה בטוח שיחזירנה) אבל ביובל ראשון דברי הכל מביא וקורא דאכתי לא סמך דעתייהו, ל"ק הא ביובל ראשון (כל הני מתנייתא ביובל ראשון), הא ביובל שני.

הקדמת רש"י - שדה אחוזה אם הקדישה ולא גאלה קודם היובל ומכרה גיזבר לאחר אינה נגאלת עוד, וכשהיא יוצאה ביובל מיד חלוקה מן הגזבר, מתחלקת לכהנים שניא' זאם לא יגאל את השדה... והיה השדה בצאתו... ושדה מקנה כשהקדישה ולא גאלה ומכרה הגזבר כשהיא יוצאה ביובל חוזרת לבעלים הראשונים שמכרה למקדיש שנאמר בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו.

לימא כתנאי (קנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לא...) מניין ללוקח שדה מאביו והקדישה (בחיי אביו בעודה בידו שדה מקנה) ואח"כ מת אביו (ונעשית לו אחוזה) מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה (אם לא גאלה ומכרה הגזבר שיוצאה לכהנים ביובל) ת"ל אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו (קרא יתירא הוא) שדה שאינה ראויה (בשעה שהקדישה) להיות שדה אחוזה (לעולם) יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה (וכל שכן מת אביו ואחר כך הקדישה דבשעת הקדש כבר

ע"כ. או שצנן הסליח...) ומת שלח בדרך (וחזר והביאן הוא בעצמו) מביא ואינו קורא [וא"א לומר שהביאו שלח אחר דאפי' לא מת שלח ראשון אינו קורא דתנן האשה וטומטום ואנדרוגינים והשלח מביאין ולא קוראין שאין יכולין לומר אשר נתתה לי כתבו התוס', וא"ת ונימא (שכשהלקיחה וההבאה לא היו ע"י אותו אדם, לאמר ר' יוסי בר חנינא למציא ואינו קורא, מדוע כן, נאמר 7...) ירקבו כדאמרין במכות (יה:) הפריש בכורים קודם החג ועבר עליהן החג ירקבו משום דנראו לקריאה ונדחו, וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו, והכא נמי, כשבצרין נראו לקריאה וכששיגרין ע"י שלח נדחו. ויש לומר דאמר בירושלמי דמסכת בכורים רבי אמי אמר ריש לקיש בשם רבי אושעיא כשליקמן (על מנת) לשלחן ביד אחר, אבל אם לקמן להביאן הוא לא ישלחם ביד אחר, שכל הבכורים שנראו לקריאה אין ניתרין אלא בקריאה (אם לקמן על מנת שיביא דעלמא נתחייב בקריאה, ולכן, אינו יכול להביאו ע"י שליח שאינו יכול לקרות, שכן שנתחייב בקריאה, אינו נותר אלא ע"י קריאה) ואמרין התם מתניתין פליגא (על רב אסי) הפריש בכורים ומכר שדהו מביא ואינו קורא (ולכאורה קשה, לכיון שנתחייב בקריאה, כיצד יכול להביא צלי לקרות) קיימנוה (ותירלו) נתן דעתו למכור משעה ראשונה, ולפי זה אם הפריש בכורים קודם החג על מנת להביאן אחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מביא ואינו קורא (א"כ יק' להעמיד את דברי ר' יוסי בר חנינא, דמי שמחילה הסכוין לשלוח את הפירות ע"י שליח) שנאמר ולקחת... והבאת, עד שתהא לקיחה והבאה באחד, קמ"ל.

ואזדו למעמייהו, דאיתמר המוכר שדהו [דף מ"ח ע"א] בזמן שהיובל נוהג (כל מכירת קרקע לפירות שהרי חוזר הגוף ביובל) ר' יוחנן אמר מביא וקורא, ר"ל אמר מביא ואינו קורא. רבי יוחנן אמר מביא וקורא, קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי.

וצריכא דאי איתמר בההיא (דמוכר שדה לפירות) בההיא קאמר ריש לקיש (מציא ואינו קורא) דכי קא נחית אדעתא דפירא קא נחית (ולאו אדעתא למקנייה לארעא אפילו שעה אחת) אבל בהך (ציוצל) דאדעתא דגופיה קא נחית אימא מודי ליה לר' יוחנן. ואי איתמר בהא,

א"ר יוסף אי לאו דא"ר יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי, לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש, דא"ר אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן (דאין ברירה, והוי כמו שהחליפו חלקיהן) ומחזירין זה לזה ביוכל (משום מצות יובל, וכיון דאמר ירושה המתחלקת הויא לקיחה, אם אית ליה קנין פירות דהיינו כל לקיחה שבשעת יובל לאו כקנין הגוף דמי ואין מביא וקורא) ואי ס"ד לאו כקנין הגוף דמי, לא משכחת (מביא וקורא אלא בירושה שלא נחלקה משנפלה בימי יהושע דהיינו חד בר חד שלא היו לו ולאביו ולכל הדורות למפרע עד יהושע שני בנים לאיש אחד שיחלקו ירושה) דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון (פתבו התוס', הקשה רבינו תם ואנו איך מצאנו ידינו ורגלנו דקיימא לן כריש לקיש דלאו כקנין הגוף דמי כדאמרינן ביבמות (לו): וקיימא לן נמי בדבדאורייתא אין ברירה דבסוף מסכת ביצה (לה). פסקינן כרבי אושעיא ורב נחמן דקיימא לן (כתובות יג.) כוותיה בדיני, ואמרינן בקדושין (מב:) האחים שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח, ופסקינן נמי בב"ב (סה.) דאין להן דרך זה על זה דמוכר בעין רעה מוכר אלמא לקוחות הן, והא דפסקינן בב"ב (קז.) כרב דאמר בטלה מחלוקת לאו משום דירשין הוו אלא משום דהוו כלקוחות באחריות, ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש אלא כלומר כיוורשין, וברוב ספרים בב"ב (ט.) גרסינן הכי (כיוורשין). ומיהו רב אסי דאמר יחלקו ומספקא ליה אי יורשין הוו היינו יורשין ממש כדמוכח בבכורות (מה.) גבי חמש ולא חצי חמש ורבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן לאו היינו רב אסי (אינו רב אסי סלמך משמו של ר' יוחנן) אי נמי הא ידיה הא דרביה. והא דפסקינן בנדרים (מו:) כר"א בן יעקב בשותפין שנדרו הנאה זה מזה דמותר ליכנס לחצר (א"כ ללאו' פסקינן יס' זכירה) לאו מטעמיה, דטעמיה משום ברירה כדמוכח בב"ב (נא:) אלא משום דיתור הוא כרבינא בב"ב (נז:) ומותר במודר הנאה. וי"ל (על שאלת ר"ת) דדוקא בההיא לחודה בהכותב לבנו מהיום ולאחר מיתה (הגלון סס' זאנא המקנה לבן מחיים את הקרקע ומשאייר לעצמו הפירות, ואם נאמר שקניין פירות של האב לא כקניין הגוף, א"כ הוה יכול למכור בחי האב את הקרקע) קיימא לן כריש לקיש דלאו כקנין הגוף דמי משום דאבא לגבי ברא אחולי מחיל דהכי מצריך להו בב"ב (קלו:) לתרי מילי דריש לקיש דהכא ודהתם, אבל בעלמא קיימא לן דכקנין הגוף דמי, ואע"ג דקאמר הכא רבא קרא ומתניתא מסייעי ליה לריש לקיש, לרבא לא סבירא

היתה אחוזה) דברי ר' יהודה ור"ש, ר"מ אומר (זו אינה שדה אחוזה וחוזרת לו מחמת אביו שמכרה לו, וקרא כי אתא למת אביו ואחר כך הקדישה אתא) מניין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה, מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה, ת"ל אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו, שדה שאינה שדה אחוזה, יצתה זו שהיא שדה אחוזה, ואילו לרבי יהודה ור"ש מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכא קרא (דאי צריכא קרא הקדישה ואח"כ מת אביו מנא להו). מאי לאו בהא קמיפלגי, דר"מ סבר קנין פירות (שהיתה קנויה לו מאביו בשעה שמת אביו וקנין פירות הוא שהרי היובל נוהג) כקנין הגוף דמי, ובהא במיתת אביו הוא דלא ירית ולא מידי (ולא הויא ליה אחוזה, הלכך אי לאו דרבייה קרא לא הוה אמינא דתיהוי כשדה אחוזה, ואצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה) והלכך מת אביו ואח"כ הקדישה צריך קרא, רבי יהודה ור"ש סברי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי (וכי מית אביו ירית גופא) ובהא במיתת אביו השתא הוא דקא ירית, והלכך מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכא קרא, וכי איצטריך קרא להקדישה ואח"כ מת אביו הוא דאיצטריך.

אמר רב נחמן בר יצחק לעולם אימא לך, בעלמא קסברי ר' יהודה ור"ש קנין פירות כקנין הגוף דמי (ומודו דמת אביו ואחר כך הקדישה צריכא קרא כתבו התוס' דיחויא בעלמא הוא דרבי יהודה אית ליה בהחובל (ב"ב דף צ.) גבי דין יום או יומים דלאו כקנין הגוף דמי) והכא רבי יהודה ור"ש קרא אשכחו ודרוש (לרבווי מינה אף הקדישה ואחר כך מת אביו דאם כן דלא מרבי אלא מת אביו ואחר כך הקדישה) לכתוב רחמנא 'אם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו' (ולא לכתוב משדה), מאי (זה שכתוב) משדה אחוזתו? שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה, יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה.

כתב הכס"מ כר"ל דאיפסקא הלכתא כוותיה **ב.** המוכר שדהו או שמכר אילנות וקרקען בזמן שהיובל נוהג ה"ז מביא וקורא ביובל ראשון בלבד שעדיין לא סמכה דעתו של מוכר שתחזור לו הקרקע, אבל אם חזר ומכרה ביובל שני ה"ז מביא ואינו קורא שהרי סמכה דעתו שאין לו אלא הפירות וקנין פירות אינו כקנין הגוף ביכורים (ד,ז).

פרק הניזקין

משנה הניזקין (כתבו התוס') אין ענין נזקין אצל גיטין, אלא משום דתנא לעיל בהשולח מיילי דתיקון העולם תנא ליה הכא. וגם פשוט דתנא בב"ב ולא תנאה הכא במכילתין, משום דאיירי התם במיילי שטרות כיצד נעשין תנא התם) שמיין להן (ניזקין וגובין דמי ניזקין) בעידית (שבנכסי המזיק, שנוח לו לאדם לגבות מועט מקרקע עידית ולא לגבות הרבה מזיבורית וכולהו מפני תיקון העולם כדמפרש בגמ'...) ובעל חוב בבינונית, וכתובת אשה בזיבורית וכתבו התוס' בגמ' מפרש טעמא משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא (כלומר מעיקר הדין דינא זיבורית, אלא שלגבי זע"ח דינו צדינות כדי שלא ימנעו מלהלוות, ומבארת הגמ' שצאקה לא חששו, שאם תגבה מזיבורית תימנע מלהינשא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא). וקשה דלמאן דאמר כתובה דאורייתא דיליף לה בכתובות (י). מכמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה, מדאורייתא דינה בעידית, ואמאי הפקיעו חכמים דינה מהאי טעמא, ור"מ נמי דאמר דינה בבינונית קסבר כתובה דאורייתא בכתובות (נו). וי"ל דטעמא דהפקיעו חכמים דינה כדאמר בגמ' (מט): גבי בעל חוב שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו הכי נמי חשו חכמים באשה שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובה, וטעמא דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא לא הוי אלא משום דלא תימא כמו שבעל חוב בבינונית משום נעילת דלת אשה נמי משום חינא תהא בבינונית ר"מ אומר אף כתובת אשה בבינונית. אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפילו הן זיבורית וכתבו התוס' ואע"ג דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא, מדאורייתא נמי בלא תיקון העולם לא גבי ממשעבדי, ואפילו למ"ד שעבודא דאורייתא מכל מקום בע"ח דינו בזיבורית מן התורה (א"כ מדוע נאמר כאן שאינו גובה ממסועבדים אפי' זיבורית

ליה הכי, דאם לא כן לא מצא ידי ורגליו דרבא סבר לקוחות הן בקדושין (מב:) ובב"מ (מח). קאמר רבא נמי גבי משיכה מפורשת מן התורה קרא ומתניתא מסייעי ליה לריש לקיש אע"ג דרבא קאי כר' יוחנן בר מתלת (יבמות לו). ועי"ל דדוקא רבי יוחנן אית ליה דמחזירין זה לזה ביובל אבל שאר אמוראים סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין דמכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ירושה ומתנה לא והשתא אתי שפיר. לרבי יוחנן דמחזירין זה לזה ביובל תו לא משכחת שדה אחוזה דכולהו הוו שדה מקנה ולא תתחלק לכהנים וגם יפדוה בשוויה ולא בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף. וי"ל כיון דתחת זו תחזור לו אחרת לא קרינן בה שדה מקנה אלא שדה אחוזה).

אמר רבא קרא ומתניתא מסייעי ליה לר"ל, קרא [דף מח ע"ב] בְּמִסְפָּר שְׁנֵי-תְבוּאוֹת יִמְכְּרֶהָ (ובשעת היובל משתעי בדכתיב במספר שנים אחר היובל... אלמא אין גוף הקרקע מכור אלא תבואות של כל שנה) מתניתא דתניא בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל (כלומר בשדה החוזרת לאחים מחמת שמכרה אביהן, דאי דחזרה בחיי האב פשיטא, ואשמועינן דגוף הקרקע לא היה קנוי ללוקח והוה ליה מוחזק לאביו לפני מותו, דאי כקנין הגוף דמי הוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי דכתיב 'בכל אשר ימצא לו' במוחזק בידו).

אמר אבבי, נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה (מאשתו אם בא לדון עם שום אדם בגוף הקרקע דאי ליכא הרשאה מצי א"ל לאו בעל דברים ידי את דקנין פירות לאו כקנין הגוף הוא). ולא אמרן אלא דלא נחית אפירי (לדון לפירא שאין לו לדון עמו כלום בפירות שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל) אבל נחית אפירי, מיגו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא אגופא. **פסק הרמב"ם א.** המוכר שדהו לפירות הלוקח מביא ואינו קורא שקנין פירות אינו כקנין הגוף אבל מביא אדם מנכסי אשתו בכורים וקורא אע"פ שאין לו גוף הקרקע שנאמר אשר נתן לך יי' אלהיך ולביתך, אף על פי שמתה אשתו אחר שהפריש והוא בדרך מביא וקורא ביכורים (ד,ו).

בזו:

לא היה מחמיר ר' ישמעאל על המזיק בשום דבר טפי מר' עקיבא, אלא אדרבה ר"ע דאמר בדמזיק שיימינן מחמיר טפי כמו שאפרש בסמוך, ולהכי טעי טפי במילתיה דר' ישמעאל מדברי רבי עקיבא דקאמר 'זלר' ישמעאל אכל כחושה משלם שמנה' דמתוך תשובתו של ר"ע משמע ששמע מרבי ישמעאל שבא הכתוב להחמיר על המזיק יותר ממה שהזיק, כדפירשנו) קמ"ל (מדרכבנן) מפני תיקון העולם (שיהו נזהרין מלהזיק) שיימינן בדמזיק.

מאי רבי ישמעאל, דתניא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק, דברי רבי ישמעאל (השתא משמע שאם שילח בעירו ואכלה ערוגה של בית סאה בשדה חבירו שמין ערוגה יפה שבכל שדה הניזק ונותן לו דמיה ואפילו היתה זו כחושה ולקמן פריך אכל כחושה משלם שמנה) רע"א לא בא הכתוב (להחמיר עליו לשלם יותר ממה שהזיק) אלא לגבות לניזקין (שיעור דמי ניזקו כמות שהוא) מן העידית (שאם אין לו מעות ורוצה לפרוע לו קרקע בשומא צריך ליתן לו מקרקע מעולה שלו), וק"ו להקדש (לקמן מפרש).

ולר' ישמעאל, אכל שמנה משלם שמנה, אכל כחושה משלם שמנה (בתמיה, כתבו התוס' פירוש בשלמא אכל שמנה משלם שמנה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמנה א"נ הכי פירושו כיון דבאכל שמנה אינו משלם אלא שמנה כמו שהזיקה ולא קנסין ליה לשלם יותר ממה שהזיק אם כן כשאכל כחושה נמי לא לקנסיה לשלם שמנה)? אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות (והיו בהן כחושות ושמנות מעורבות זו אצל זו) ולא ידעינן (איזו) אי כחושה אכל אי שמנה אכל, דמשלם ליה ממיטב.

אמר רבא אילו ידעינן דכחושה אכל משלם כחושה, השתא דלא ידעינן משלם שמנה, המוציא מחברו עליו הראיה [עליו להביא עדים לברר את הספק, ודאורייתא היא בב"ק (מו:)] 'מי בעל דברים יגש אליהם' יגיש ראיה אליהם.

במקום שיש צני חורין) ויש לתרין דאי לאו משום תיקון העולם היה גובה אפילו ממשעבדי בבינונית משום נעילת דלת להכי קאמר שפיר משום תיקון העולם]. אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית וכתבו התוס' בבעל חוב ניהא דלא חיישינן לנעילת דלת כדאמרינן בגמרא (נ.) דלא מסיק מלוה אדעתיה דמית לוח, אבל ניזקין דדינן מדאורייתא בעידית איך הפקיעו חכמים דינן משום יתומים, ובגמ' אמר דמיתמי בזיבורית אפילו הן ניזקין, ולרבא ניהא דמוקי לה כגון שהיתה עידית דניזק בזיבורית דמזיק... ולאביי ולמר זוטרא דפליגי עליה איכא למימר דסברי שעבודא לאו דאורייתא אי נמי לא פלוג רבנן בין בעל חוב לניזקין. אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות (הגוזל שדה ומכרה לאחר וזרעה וצמחה ועשתה פירות ובא נגזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח ואינו משלם ללוקח כי אם היציאה, חוזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שמכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי היא מלוה בשטר ואת הפירות מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים ובגמ' מפרש טעמא, וכן לשבח קרקעות אם השביחה הלוקח בנטיעת אילנות או טייבה בזבל ודיירה) ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדין, מפני תיקון העולם. והמוצא מציאה (ומחזירה ובעלים אומרים שלא החזיר כולה...) לא ישבע, מפני תיקון העולם (אכולהו קאי).

גמרא מפני תיקון העולם, דאורייתא היא, דכתיב ? אמר אביי לא צריכא אלא לרבי ישמעאל, דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן (מדאורייתא שאם היתה זיבורית של מזיק כעידית של ניזק אינו מנכהו אלא מזיבורית שלו כתבו התוס', הקשה ר"ת דהכא משמע לאביי דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא אי שיימינן בדניזק או בדמזיק וכן תנא בהדיא לקמן, ובב"ק (נמ.) מוקי אביי פלוגתייהו בניהון במשוויר שבו (נחלקו כשאכלה ערוגה צעודה שחת, קלר' ישמעאל חייב לשלם אף על העחיד ללמנות, ואילו לר"ע משלם כפי שווי הערוגה צעעת ההזיק) נראה לפרש דאע"ג דפליגי אי שיימינן בדניזק או בדמזיק מ"מ משמע ליה לאביי דבניהון במשוויר שבו נמי פליגי מדקאמר ר"ע 'לא בא הכתוב' משמע מתוך תשובתו שכך ר"ל לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא לענין עידית לבד בא הכתוב, ואי לא פליגי 'בניהון במשוויר שבו' אלא בעידית לחודיה,

להגבות לניזקין מן העידית של מוזק. ור' ישמעאל (אמר לך) אהני גז"ש (דשדה שדה) ואהני קרא. אהני גז"ש, לכדאמרן (דבניזק שיימינן) אהני קרא (דשדהו ישלם דמשמע דבמוזק שיימינן) דאי אית ליה למוזק עידית וזיבורית, וזיבורית ידידה לא שויא כעידית דניזק (אהני קרא...) דמשלם ליה ממיטב (מעידית ידידה, דאי לאו קרא הוה אמינא לא חיביה רחמנא טפי ממיטב דניזק ולא רמי דיניה דניזק אעידית דמוזק ולישקול מאי דמשכח גביה כאילו לא הוה ליה עידית).

רע"א לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית, וק"ו להקדש מאי ק"ו להקדש (וקא סלקא דעתך בניזקין נמי קאי) אילימא דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש, שור רעהו (וכי יגף שור איש את שור רעהו ומכרו את השור החי וקצו את כספו וגם את הפת יחצו) אמר רחמנא ולא שור של הקדש ושקור של הקדש חס הזיקו אין לריך לשלם. חקשו התוס', תימא אמאי לא מוקי לה (לומר שק"ו להקדש הכונה ל...) שן ורגל שהזיק את ההקדש (שקלם מן העידית) דהתם בשן ורגל לא כתיב רעהו, ומקורן ליכא למילף (לשן ורגל) שכן (קרו) אינה מועדת מתחילתה, וגזירה שוה דתחת נתינה ישלם כסף (בב"ק ה. לומדים גז"ש ממילים אלו שכל הנזקין המוזכרים ממסלמים ממיטב) לא נתקבלה אלא לענין מיטב דוקא (דין מיטב נאמר בשן ורגל, מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, ומהם אנו לומדים לכל חרבע חבות חבות נזיקין. ובחבות נזיקין אנו נאמרו חרבע חבות הכלל, ומהם אנו לומדים בגזירה שוה לכל שאר עשרים וחברע חבות נזיקין) ולא לענין תשלומין, דאי לכל מילי א"כ נפטרנו כולחו ברשות הרבים וכלים ושור פסולי המוקדשים וטמון (כלין שן ורגל). וי"ל כיון דכתיב רעהו (בב"ק) תו ליכא למילף מיטב בשן ורגל שהזיק את ההקדש מק"ו להדיוט, דאיכא למיפרך מזה להדיוט (המוזק את הסליוט) שכן יפה כחו לענין קרן (שחייב בתשלומין) וכה"ג פריך בסמוך 'שכן יפה כחו בניזקין'. אלא שעל זה יש להקשות דלקמן הגמ' העמידה באומר 'הרי עלי מנה לבדק הבית' א"כ בהכרח לומר שלא ידעה שיש לפרוך מזה להדיוט שכן יפה כחו לענין קרן וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מדוע לא העמידה הגמ' בשן ורגל. ויש לומר דלא בעי לאוקמא בשן ורגל, משום דמנזקין אנזקין אסיק אדעתיה שפיר דאיכא למיפרך 'שכן יפה כחו', אבל מנזקין אמלוה לא הוה סלקא דעתיה למיפרך, דהא כי מוקי לה (לקמן) כר"ש בן מנסיא לא פרכינן מזה להדיוט שכן יפה כחו לענין

אלא אמר רב אחא בר יעקב [דף מט ע"א] הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק בזיבורית דמוזק (ולרבי ישמעאל נמי אין שמין אכילת ערוגה אלא לפי מה שהיתה אם שמינה שמינה אם כחושה כחושה ולאחר שנישומה בבית דין ואמר אין לי מעות לפורעו יטול קרקע בדמי מעות נזקו ובא להגבותו מזיבורית שלו והיא טובה כעידית של ניזק והלה אומר מעידית שלך הגביני לפי דמי נזקי שכן אמרה תורה מיטב שדהו) רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן (ומיטב שאמרה תורה שאם בא להגבותו קרקע גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו להגבותו ערוגה במיטב של ניזק על כרחו יגבהו ממיטב אבל טובה מעידיתו של ניזק אין לנו לכוף את המוזק לפרוע ואפילו יש לו) ור"ע סבר בדמוזק שיימינן (ממיטב שדותיו אמרה תורה שייגבנו כתבו התוס' ואיכא לא מצי למימר (דזיבורית דניזק כעידית של מוזק) דכ"ע מודו דאינו נותן אלא מעידית שיש לו ואינו חייב לקנות כדאמרינן בב"ק דב"ק (ז:) אין לו אלא זיבורית כולן גובין מן הזיבורית. ומיהו אי בשל עולם הן שמין לר"ע (ולא בשל מוזק, ולר' ישמעאל שמין בשל ניזק) הוה מצי למימר כגון דאית ליה למוזק עידית בינונית וזיבורית, וזיבורית ידידה (של מוזק) כעידית דעלמא, ועידית ידידה (של מוזק) כעידית דניזק (שצוה לר' ישמעאל, שמין בשל ניזק, ומשלם עידית שלו השוה לעידית הנזק, ולר"ע שמין בשל עולם, ומשלם זיבורית שלו, השוה כעידית העולם). ואפילו למאן דאמר בשלו (של מוזק) הן שמין הוה מצי למימר דאיכא בינייהו כגון דעידית דמוזק בזיבורית דניזק דלמ"ד או כסף או מיטב (ר"ל שאם אין למוזק עידית...) משלם כסף לר' ישמעאל (אף שלר' ישמעאל אין לריך לקנות שדה, מ"מ נדון זה לטורח לשלם כסף) ולר"ע משלם מיטב שלו (אף ששוה כזיבורית הנזק).

מ"ט דרבי ישמעאל, נאמרה שדה למטה (לענין תשלומין מיטב שדהו...) ונאמרה שדה למעלה (לענין נזק ובער בשדה אחר) מה שדה האמורה למעלה דניזק, אף שדה האמורה למטה דניזק, ור"ע סבר מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם (מוזק, והכי קאמר ר"ע, לא בא הכתוב להקל על המוזק להפטר בזיבורית שלו אם היא כעידית של ניזק, אלא

הקדש, בין תם ובין מועד משלם נזק שלם (ודריש רעהו הכי, 'רעהו' הוא דמשלם חצי נזק אבל להקדש נזק שלם, ולגבי הזיק הקדש דריש הכי לרעהו הוא דמחייב אבל הקדש שהזיקה פטור וכתבו התוס' ואם תאמר בב"ק (ה). דפרכינן וליתני תרי גוונני שור (לשיטת ר"ע) ומשני הא תבריה ר"ע לגזיזה, אכתי תיקשי לו דליתני שור דאזיק הדיוט ושור דאזיק הקדש דדיניהו חלוקין אליביה וי"ל דבהקדש לא קמיירי. וא"ת אכתי איכא למיפרך (לר"ע, כולל דוקט"ר ר"ע מיטב דהקדש ק"ו מהלכות, הכי יס לפנך...) מה להדיט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור תאמר בהקדש שהורע כחו, באדם המזיק דכי יאכל פרט למזיק, ובור דכתיב 'זהמת יהיה לו' שהמת שלו (פרט לזה שאין המת שלו) וי"ל דאיכא למיעבד ק"ו הכי מה קרן הדיוט דקיל דתם אינו משלם אלא חצי נזק גובה במועד מן העידית, קרן הקדש דחמיר לא כ"ש.

אי הכי (דר"ע בר"ש אוקמת ליה) מומאי (דוחקין דאוקמת) בעידית דניזק כזיבורית דמזיק פליגי, דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן (בעידית דניזק קאמר דהיא זיבורית דמזיק בר' ישמעאל) וחבא (לא פליגי אלא בק"ו להקדש...) בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי, דר"ע סבר לה בר"ש בן מנסיא, ור' ישמעאל סבר לה רבנן?

א"כ (דלא פליגי עליה דרישא) מאי לא בא הכתוב (דקאמר דמשמע לא בא לכך אלא לכך) ועוד (אי ר"ע קולא קאמר לגבי מזיק בר' ישמעאל) מאי ק"ו להקדש (פירש רש"י מאי ק"ו להקדש דקאמר, הואיל וקולא היא, היכי מצי למימר וק"ו דמקילינן נמי גבי הקדש התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דאף אם נאמר שר"ע סובר ששמיין בשל ניזק, עדיין נצרך הק"ו ללמד חומרא שמשלם ממיטב דניזק ולא מזיבורית דניזק. ונראה לומר שכך ביאור הקושיא מאי קל וחומר להקדש, דלענין לחיובי מזיק בהקדש לא קאמר דהא מ'רעהו' נפקא כדדריש ר"ש בן מנסיא, ואם תאמר שבא ללמד לענין מיטב, לא הוה ליה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו כיון שר' ישמעאל עצמו היה מודה בכך אי לא משום דפטור ליה לגמרי. וה"ר שלמה מרדכי תירץ שכך ביאור הקושיא מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק, מי ידעינן עידית דהקדש, שמא יש להקדש עידית בסוף העולם טובה שאין כמוה, ועל כרחיך בדמזיק שיימינן דלא שייך כלל למישם בדניזק?) ועוד, הא אמר רב אשי, [דף מט ע"ב] תניא

ריבית ואונאה אנזקין. ועוד יש לומר דכולהו נזקין פטורין בהקדש (אף שן ורגל) כדמוכח בירושלמי בריש פרקא דאמר 'במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינא שור רעהו ולא שור של הקדש, ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא באומר הרי עלי מנה...' משמע דלא משכח נזקין להקדש לא בשן ורגל ולא באדם המזיק, ובב"ק (ט): נמי תנן נכסים שאין בהן מעילה ואכולהו ד' אבות קאי ואפילו אנזקי אדם למ"ד מבעה זה אדם (ר"ל שכל הנזקין פטורים צלופן שמיזקים הקדש). והא דמשמע בב"מ (צט): דאדם המזיק את ההקדש חייב לשלם קרן, היינו מדרבנן. וא"ת והא הקדש יליף מתרומה (גז"ש חטא חטא) וכתיב בתרומה 'כי יאכל' פרט למזיק, והתם בתרומה חייב לשלם קרן (פטור רק מחומש) דמזיק ממונן כהן הוא (וא"כ מניין שמיזק את ההקדש פטור לגמרי) וי"ל דאע"ג דבתרומה חייב (לשלם את הקרן) מ"מ לא מהאי קרא מפיך (חיוז קרן בתרומה) אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו ומזיקו (אך מ"כ יאכל' ממעטים אף תשלום קרן) והשתא (למחר שלמדנו מ"כ יאכל' פרט למזיק, להמזיק את ההקדש פטור, שוב יש לומר ד...) כולוהו נזקין דפטורי בו בהקדש ילפינן מאדם, דיותר ראוי לחייב אדם המזיק בידים ממוזיק ע"י כריית בור או שולח בעירו (ר"ל לאס פטרה התורה את האדם המזיק, ק"ו המזיק את ההקדש ע"י כריית בור, או שולח צעירו). וא"ת א"כ (מלחר ששמענו את כל הנזקין דהקדש מהפסוק 'כי יאכל') רעהו (שלמדנו ממנו למעט הקדש) דכתב רחמנא למה לי וי"ל דאי לאו דאשכחן בחד דוכתא דפטור רחמנא להדיוט בהקדש לגמרי, לא הוה דרשינן 'כי יאכל' פרט למזיק, אלא לפטור מחומש לחודיה.

אלא לאומר הרי עלי מנה לבדק הבית, דאתי גזבר ושקיל מעידית (א"כ לומר כן...) לא יהא אלא בעל חוב (בדבורא בעלמא דקביל עליה מי עדיף מחוב) ובעל חוב דינו בבינונית (דאם החמירה תורה בניזקין לא ילפינן חוב מיניה). וכ"ת, קסבר ר"ע בעל חוב שקיל בעידית כניזקין, איכא למיפרך (כלומר אפילו סבירא ליה הכי לא ילפינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך... מה לבעל חוב (שהוא הדיוט) שכן יפה כחו בניזקין (שחברו חייב בנזק) תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין?

לעולם דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש, ור"ע סבר לה בר"ש בן מנסיא, דתניא, ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור, ושל הדיוט שנגח לשור של

מט:

שאשה רוצה להנשא וטב למיתב מן דו, אלא בוודאי כיון ורימו דהואיל ואיש אינו רוצה להנשא יש לחוש אצלו דלמא אתיא לאמנועי לכך כתובת אשה בזיבורית, ע"ש. דבר אחר אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה (על כרחא בעל מגרשה) והאיש אינו מוציאה אלא לרצונה.

מאי דבר אחר (היכי הויא טעמא לכתובה למישקל בזיבורית) וכ"ת (פירש רש"י כלומר מילתא אחריתי קאמר ולא טעמא לזיבורית הוא התוס' הביאו את פירוש רש"י וביארו שאין זה ב' עניינים שונים, אלא הזכי תימא' בא לומר שאין לדחות את הפירוש שהובא לעיל לטעם כתובת אשה בזיבורית, וה"ק, לא תימא על כרחך טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא... ליתא, דחיישין לחינא, והראיה שחיישין לחינא מדלא תקינו ליה רבנן כתובה מינה אם הקניטתו עד שגירשה, קמ"ל דלא תיקנו כתובה ממנה כיון שהגירושין תלוין בו) כי היכי דכי מפיק לה איהו תקינו לה רבנן כתובה מיניה, כי נפקא איהי נמי ליתקני ליה רבנן כתובה מינה, ת"ש אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונה, אפשר דמשהי לה בגיטא (ולא יהיב לה גיטא, וכיון דלא אשהי, מדעתיה גירשה). **פסק הש"ע**

כשבית דין נזקקין לגבות לניזק מנכסי המזיק, גובין מהמטלטלין תחלה, ואם לא היו מטלטלים כלל, או שלא היו לו מטלטלין כנגד כל הנזק, גובין השאר מהקרקע המעולה שבנכסי המזיק וכל זמן שימצא מטלטלין, ואפילו סובין (מימלא לזכ פפא וזכ הונא צביה לזכ יוסע צ"ק ז:) אין נזקקין לקרקע. ואפי' שיש לו כסף, יכול לפורעו בסובין, דכל מטלטלים מיטב נינהו. ושמין אותה כמו שיכול למוכרה מיד ובמקומו. וכשמשלם מהקרקע, אפי' היתה זבורית של מזיק טובה מעידית של ניזק, אינו מקבל ממנו, אלא מגבין לו מעידית שבנכסי המזיק. חו"מ (תימא). ביאר הב"י הטעם שפסקו הפוסקים כר"ע, דהלכה כר"ע מחבירו. **פסק הרמב"ם** שור של ישראל שנגח שור של הקדש או של הקדש שנגח שור של ישראל פטור שנ' 'שור רעהו'... נזקי ממונ (הא). ביאר הגהמ"י דלא כר"ש בן מנסיא אלא כסתם מתניתין.

בהדיא (דלרבי עקיבא בדמזיק שיימינן) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק, דברי רבי ישמעאל, רע"א מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק.

רבינא אמר לעולם מתניתין ר"ע היא, דאמר מדאורייתא בדמזיק שיימינן, ור"ש היא, דדריש טעמא דקרא וכתבו התוס' לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא כגון גבי חובל בגד אלמנה וגבי לא ירבה לו נשים, וה"נ משום האי טעמא שיימינן בדמזיק (ביאר המהר"ם נ"ל דקשה להו לתוס' דמאי פלוגתא שייך לומר על זה, דמה יזיק לן אי דרשינן טעם על המקרא ונותנין טעם לשבט על איזה מלוא מהתורה, ולכך כתבו ללא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא פי' נפקותא דזין שהדין משתנה לפי הטעם) ומה טעם קאמר, מה טעם הניזקין שמין להן בעידית, מפני תיקון העולם (כדקתני בברייתא שיאמר אדם למה אני גוזל...) דתניא, אמר ר"ש מפני מה אמרו הניזקין שמין להן בעידית, מפני הגזלנים ומפני החמסנים (גזלן לא יהיב דמי חמסן יהיב דמי) כדי שיאמר אדם למה אני גוזל ולמה אני חומס, למחר ב"ד יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי, וסומכים על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, לפיכך אמרו הניזקין שמין להן בעידית. מפני מה אמרו בעל חוב בבינונית, כדי שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ודירה נאה, ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי, לפיכך אמרו בע"ח בבינונית. אלא מעתה, יהא בזיבורית, א"כ, אתה נועל דלת בפני לוויין. כתובת אשה בזיבורית, דברי ר' יהודה, ר"מ אומר בבינונית. אמר ר"ש מפני מה אמרו כתובת אשה בזיבורית, שיותר ממה שהאיש רוצה לישא, האשה רוצה לינשא (ביאר הרשב"א בתירוצו השני דכיון דתיקנו חכמים ב"ח בבינונית לא פלוג בתקנה אפילו היכא דלא שייך נעילת דלת, וא"כ אפילו כתובת אשה יהיה דינה בבינונית, רק משום חשש דלמא מימנועי אינשי ולא נסבי אוקמוה אויבורית וכתב המהר"ם שייך לפ"ז בברייתא העיקר חסר ואינו מרמז כלל טעם דלמא ממנועי, ונראה שבמה שכפל לשונו יותר ממה שהאיש רוצה לישא... ול"ל האריכות הזה הוי ליה למימר רק

(לעולם כתובה מיניה ידידה בבינונית וכולה מתני' בערב קמיירי שנעשה ערב לבנו לנזק ולחלואתו ולכתובת אשתו לפורעה בשבילו אם לא יפרעה ולא פרעה ומת ואתו וגבו מן הערב, והכא ודאי אע"ג דלאו מיתמי גביא לא מגבינן לה אלא מזיבורית דהאי כי דיניה והאי כי דיניה) נזקין ובעל חוב דמחיים גבו (דדיניהו ליפרע נמי מחיים של בן תביעתן) איהו נמי כי מגבי כמחיים מגבי (אינה באה כצועקים על היתומים לפיכך כשנפרעים מן הערב נפרעים ממנו כדין שהיו נפרעים מן הבן אם היה בחיים והיו לו נכסים) כתובת אשה דלאחר מיתה גביא, ולאחר מיתה ממאן גביא (אם היו לו לבן נכסים) מיתמי, איהו נמי (ערב) כי מגבי כלאחר מיתה מגבי.

וטיפוק ליה דערב דכתובה לא משתעבד (לפרוע דהכי פסקינן הלכתא לקמן בסמוך?) בקבלן [פירש רש"י שנעשה עליה קבלן שהתפיסה בנו מטלטלין לכתובתה, והיא מסרתן לידו בתורת קבלנות והחזירתן לבנו. התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דאמרינן בב"ב (קעד.) דהכא דנשא ונתן ביד אין לו למלוה על הלוח כלום. ושמא היינו שלקח (הערב, ולא האסה כללעיל) המעות מיד המלוה ונתן ללוה, אע"ג דמשמע התם דבלשון תליא מילתא (סקינל עמנו צפה להיות ערב קבלן) שמא תרוייהו בעינן].

הניחא למאן דאמר (בב"ב בגט פשוט) קבלן אע"ג דלית ליה נכסי ללוה משתעבד שפיר, אלא למאן דאמר אי אית ליה (בשעת הלואה דאיכא למימר עלייהו סמך הערב הזה וגמר ושעבד נפשיה) משתעבד (ואם שטפו נהר אחרי כן נפרעין מן הערב) אי לית ליה לא משתעבד, מאי איכא למימר (פירש רש"י הא ודאי לית ליה נכסים לאותו הבן, דאי הוו ליה נכסים לא היו פורעים מן הערב דתנן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב ומוקמינן לא יתבע מן הערב תחילה. התוס' הביאו את פירושו והקשו דהכא איירי בקבלן. ולכן ביארו, דהכא מיירי בדלית ליה דאי אית ליה נזקין אמאי בעידית כיון שיש ממון ליתומין, דאפילו מיירי בקטנים דלא מצי ערב לאישתעוויי דינא בהדייהו מ"מ לא היה להם לגבות כי אם מן הזיבורית כיון דאית ליה נכסי ליתמי?) איבעית אימא בדהו ליה (נכסים לבן בשעת מלוה) ואישתדוף

'כתובת אשה בזיבורית' אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לא אמרן אלא מיתמי (כגון כתובת אלמנה) אבל מיניה ידידה בבינונית. מיתמי, מאי איריא כתובת אשה, אפילו כל מילי נמי, דהא תנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית, אלא לאו מיניה? לעולם מיתמי, וכתובת אשה איצטריכא ליה, ס"ד אמינא משום חינא (פירש רש"י שיהו אנשים נושאים חן בעיני הנשים וינשאו להם התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דבכתובות (פד.) תנן ר' עקיבא אומר ינתנו לכושל שבהם ואיכא דמפרש בגמ' לכתובת אשה משום חינא, ולפירוש רש"י לא הוה ליה למיקריה כושל דאדרבה האיש כושל שצריך למצוא חן בעיני האשה ובכתובות (נב:) ובקדושין (ל:) קחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תתנו לאנשים בשלמא בנו בידו אלא בתו מאי עביד לה אלמא יותר הבעל מוצא לישא אשה ממה שהאשה תמצא בעל ולעיל נמי יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ונראה כפ"ח דפירש 'משום חינא' שיהו הכל קופצין עליה לישאנה, והכי איתא בהדיא בירושלמי דפירקין אקילו רבנן גבה, קמ"ל.

אמר רבא ת"ש, ר"מ אומר כתובת אשה בבינונית. ממאן אילימא מיתמי לית ליה לר"מ הא דתנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית, אלא לאו מיניה, מכלל דרבנן סברי בזיבורית? לא, לעולם מיתמי, ושאיני כתובת אשה, משום חינא.

אמר אבוי, ת"ש הנזקין שמין להן בעידית, ובעל חוב בבינונית, וכתובת אשה בזיבורית. ממאן (קאמר כל הני דמתני') אילימא מיתמי מאי איריא כתובת אשה, אפילו כל הני נמי (נזקין איכא דמית מזיק וגבי מיתמי מי גבי מעידית הא תנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מזיבורית) אלא לאו מיניה (כתבו התוס' הכא לא שייך לשנויי כדלעיל כתובת אשה איצטריכא ליה והוא הדין כל מילי דהא קתני נזקין בעידית, ואית ספרים דגרסי הכי אילימא מיתמי והתנן אין נפרעין... ופריך אנזקין ובעל חוב?)

אמר רב אחא בר יעקב הכא במאי עסקינן כגון שנעשה ערב לנזקי בנו, לבעל חוב בנו, ולכתובת כלתו, והאי כי דיניה והאי כי דיניה

הזיבורית. אמר אביי תדע (דלא מהני תנאה לגבי יתומים...) דבע"ח דיניה בבינונית, ומיתמי בזיבורית.

א"ל רבא הכי השתא, בעל חוב דיניה מדאורייתא בזיבורית, כדעולא, דאמר עולא דבר תורה בעל חוב בזיבורית, שנאמר בחוץ תעמוד והאיש... מה דרכו של איש (לוח) להוציא (לפרוע) פחות שבכלים [שמרצונו לא יפרע עידית ביארו התוס' וה"ה כשבא ליתן לו קרקע נותן לו פחות שבקרקעותיו דהיינו זיבורית, אבל פחות שבכלים היינו מיטב כדאמרינן בב"ק (ז:)] דכל מילי מיטב הוא] ומה טעם אמרו בע"ח בבינונית, כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא, אלא הבא (בשטר שכתוב בו שצח) כיון דדיניה מדאורייתא בעידית (שהרי שיעבדה לו ונעשה קרקע זו ערב למלוה וערב משתעבד מה"ת דכתיב אנכי אערבנו כתבו התוס' נראה דסבר שעבודא דאורייתא, דאי דרבנן אע"ג דמיניה ידיה דיניה מדאורייתא בעידית, מיתמי יהא בזיבורית, כיון דמדאורייתא לא גבי כלל, ומר זוטרא ואביי דסברי מיתמי מזיבורית צריך לומר דקסברי שעבודא לאו דאורייתא כדפרשנין במתניתין דאי לאו הכי מאי טעמא אפקעוה רבנן, אי נמי לא פלוג רבנן ביתמי) אפילו מיתמי נמי בעידית.

ולרבא, והתני אברם חוזאה אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית, ואפילו הן ניזקין, והא ניזקין דינן מדאורייתא בעידית? הבא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק זיבורית דמזיק (דמדאורייתא מיהא גבי) ורבי ישמעאל היא דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן, ומפני תיקון העולם תקינו רבנן בדמזיק, וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא.

איני, והתני רבי אליעזר נותאה אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית, ואפילו הן עידית מאי אפילו הן עידית, לאו אע"ג דכתיב עידית בשטרא (ותיובתא דרבא)? לא, מאי עידית (דקתני הבא דאע"ג דכתבה בשטר הלואה אינו גובה ממנה כגון) שפאי עידית (לאחר הלואה קפצה מלפניו שאינו

(השתא) ואיבעית אימא כל לגבי בריה (בשביל בנו) שעבודי משעבד נפשיה.

איתמר ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד (חדא דערב בעלמא הוא, ועוד לאו מידי חסרה שלא הוציאה כלום משלה) [דף נ ע"א] קבלן דבעל חוב (תרתני לחיובא איכא חדא דקבלן הוא ועוד דחסריה ממונא) דברי הכל משתעבד, ערב דבעל חוב וקבלן דכתובה פליגי, איכא למ"ד אע"ג דלית ליה נכסי ללוח משתעבד, ואיכא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד, אי לית ליה לא משתעבד. והילכתא בכולהו, אע"ג דלית ליה משתעבד, בר מערב דכתובה, דאע"ג דאית ליה לא משתעבד מאי טעמא, מצוה הוא דעבד (סגס לניסואהס שיחולו) ולא מידי חסרה (פתבו התוס' תרתני בעינן (מלוה עבד, ולא מילי חסרה) אבל היכא דלאו מצוה עבד ולא חסרה כגון שנעשה ערב אחר הנישואין או עבד מצוה וחסרה משתעבד).

אמר רבינא, ת"ש מעיקרא דתקנתין (משורש טעם התקנה דקתני מפני מה כתובה בזיבורית...) יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא. ואי ס"ד מיתמי, האי משום דיתמי הוא, תיובתא דמר זוטרא תיובתא. פסק הש"ע א. אין עיקר כתובה ותוספת נגבים אלא מהזיבורית... אה"ע (ק.ב). ב. אמר להם בשעת מתן מעות הלוחו ואני ערב, נשתעבד הערב ואינו צריך קנין... חו"מ (קכט.ב). ג. הערב לאשה בעיקר כתובה או בתוספת, אינו מתחייב אפילו בקנין. והני מילי באשה דעלמא, אבל לכלתו מתחייב בקנין. ואם היה קבלן שאמר לה הנשאי לזה ואני נותן לך, משתעבד אפילו בלא קנין, אפילו לאשה דעלמא. (הגה וי"א דכל ערב משתעבד בקנין (טור נסס הל"ז) ולכלתו אפי' בלא קנין... אה"ע (ק.ב).)

אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן, שט"ח היוצא על היתומין (שלוח אביהם) אע"פ שכתוב בו שבח (שהתנה עם המלוה לגבות מעידית) אינו גובה אלא מן

בפירוש שיגבה עידית או בינונית ממנו או מיורשיי, מהני תנאה (ביאר באר הגולה רמב"ן, רא"ש, ר' ירוחם בשם ה"ר יונה) הו"מ (קת"ח).

'אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית' בעי רב אחדבוי בר אמי יתומים שאמרו, קטנים או אפילו גדולים, תקנתא היא דעבוד רבנן גבי יתמי (לחוס על היתומים להעמידם על דין תורה שיהא זה טורח ומוכר את הזיבורית שאין להם מי יטרח בשבילם) לקטנים עבוד רבנן, לגדולים לא עבוד רבנן, או דלמא (לאו תקנתא הוא אלא דינא הוא לאוקמינהו אדאורייתא שדינו בזיבורית, דטעמא מאי אמרי דיניה בבינונית משום נעילת דלת, הלכך אי נמי לא מיתקני רבנן למיגבי מיתמי בינונית אין כאן נעילת דלת דלא מסיק אדעתיה האי מלוה לנעול דלת וליחוש דילמא מיית לוח ונפלי קמי יתמי ומגבו ליה זיבורית ואי טעמא הכי הוא אפילו גדולים נמי דינן כן) משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לוח ונפלי נכסי יתמי, דהוה ליה נועל דלת, הלכך אפילו גדולים נמי?

ת"ש, דתני אביי קשישא יתומין שאמרו גדולים, וא"צ לומר קטנים. ודלמא הני מילי לענין שבועה [לענין שאמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הוציא שטר דאי הוה אבוהון דיתמי קיים דלמא הוה טעין ואמר אשתבע לי דלא פרעתיך ומשבעינן ליה כדאמרינן בשבועות (מא.) והשתא אנן טענינן בשביל יתמי ולהא מילתא אפילו גדולים נמי] דגדול במילי דאבוה כקטן דמי (ולא ידע אי פרעיה אבוה אי לא) אבל לענין זיבורית לא (אימא לך דטעמא משום דחסו רבנן עליהו להעמידם על דין תורה הוא וקטנים ולא גדולים).

והלכתא [דף נ ע"ב] יתומין שאמרו גדולים, וא"צ לומר קטנים, בין לשבועה בין לזיבורית (חקשו התוס', וא"ת לשבועה היכי משכחת לה בקטנים לרב אסי דאמר בערכין (כב.) אין נוקקין לנכסי יתומים (להיפרע מהם) אא"כ רבית אוכלת בהם, ובשלמא זיבורית משכחת לה (סנפריס מהס) כשהודה ומת לרב

יכול לגבות הימנה כגון שנטלוה מסיקין או נשדפה או שטפה נהר דבטיל ליה תנאיה, דמהשתא הו"ל להאי בעל חוב לגבווי זיבורית מדאורייתא ומשום שלא תנעול דלת אמור רבנן בינונית וגבי יתמי אוקמוהו אדאורייתא) כדרבא (דאמר דהיכא דשפאי עידית אזל ליה דיניה) דאמר רבא הזיק זיבורית גובה (דמי נזקו) מן העידית (של מזיק, ואפילו עידי עידית לר"ע מדאורייתא ולרבי ישמעאל מדרבנן) שפאי עידית (לאחר היזק ועדיין יש לו עידית ובינונית וזיבורית אלא שזו היתה יפה מאוד) גובה מן הבינונית [נדאזל ליה דיניה דא"ל היאך נסתחפה שדך ומזלך גרם ובדין הוא דנדהייה אצל זיבורית אלא מפני תיקון העולם הוא התוס' הביאו את פירוש רש"י והביאו שהקשה ר"ת 'דמאי עידית שפאי עידית' משמע שסותר הא דקא אמר מאי לאו דכתב עידית בשטר, ולפי' רש"י הוה ליה למימר הכא במאי עסקינן בשפאי עידית, ועוד עידי עידית מאן דכר שמייה, ועוד דפירש רש"י שאם נתקלקל עידי עידית לא יגבה מן העידית הנשארת אם כן הורעת כחן של ניזקין אצל בינונית דכי האי גוונא פריך בב"ק (ח.) ועוד דרבא משמע התם (ח:) דאית ליה בשל עולם הן שמיין גבי ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון, ואם כן מאי עידי עידית שייך הכא דמעדי עידית דעלמא לא גבי מיניה ומפרש רבינו תם 'מאי עידית שפאי עידית' כמו ובכל שפיים מרעיתם דדרך שדות הטובות שאצל הנהר שסוף השדה שעל שפת הנהר ממש עומד למרעה בהמות וגריע מזיבורית מפני שהנהר שוטף תמיד מה שזורעים שם ואפילו הן עידית דקתני בברייתא היינו אפילו הן שפאי עידית אותה קרקע שמגבין יתומין אע"ג דגריעי מזיבורית וכדרבא דאמר הזיק זיבורית גובה מן העידית, אבל הזיק שפאי עידית שהעמיד שם בהמותיו לרעות גובה מן הבינונית דלא חשיב נזקין דלהכי קיימי (שיעמיד קס בהמותיו) אלא הוה ליה כבעל חוב אע"ג דהעמיד שלא מדעת הבעלים וגבי יתמי אוקמוהו רבנן אדאורייתא (לאו אדרבא קאי אלא אדתנא ר"א ניותאה).

פסק הש"ע

אין נפרעים מנכסי יורשים, אפילו גדולים, אלא מהזיבורית. ואפילו התנה שיגבה עידית או בינונית, לא מהני תנאה גביהו (ביאר באר הגולה טור כמימרא דרב נחמן כ"פ הרא"ש ועל מה שפסק הרי"ף כרבא כתב בה"ת בשער ד' שהעיד ה"ר יונתן שחזר בו הרי"ף וכ"פ הראב"ד). ואם כתב

הונא דאמר (שהטעם שאין נפרעים מנכסי יתומים הוא...) משום צררי (חוששים שהאב התפס כסף בחייו, ופרע את החוב) אבל שבועה (באופן זה) ליכא (לצדאופן שהודה לפני מיתתו, בע"ח פטור משבועה). ולר"ת דמפרש דדוקא שותפות אמרו חכמים (סנהדרין סג): דאסור לעשות עם העובד כוכבים שמה יתחייב לו שבועה אבל אם כבר נתחייב לו שבועה מותר לקבל הימנו כדי להציל מידו וקרא דמייתי 'לא ישמע על פיך' אסמכתא בעלמא דקרא בישראל איירי, אתי שפיר, דאיכא לאוקמי בשטר שיש בו רבית, ובעובד כוכבים שקיבל עליו לדון בדיני ישראל, אבל לפי מה שפי' רבינו שמואל דאסור לקבל הימנו שבועה מק"ו דשותפות, קשה. וי"ל דמיירי בגר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים אי נמי כדמוקי לה בירושלמי פרק הכותב תיפתר כשערב לו מן העובד כוכבים וקיבל העובד כוכבים להפרע מן החייב תחילה, דאי לאו הכי העובד כוכבים בתר ערבא אזיל ואסור כדאמרינן בב"מ (עא:): (לרובן שלום מעות בריבית מגוי, ושמעון נעשה ערב על כך, ואח"כ מת לרובן, והגוי צא לתבוע חובו מן שמעון, הרי שמעון תובע חובו מן היתומים, וזהו ודאי שנפרעים מהם, כדי שלא תאכלס הריבית) אי נמי כר' יוחנן דאמר נזקקין לכתובה (אף מן הקטנים). **פסק הש"ע אין נפרעים מנכסי יורשים, אפילו גדולים, אלא מהזיבורית...** חו"מ (קת"י).

'אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין' בעי רב אחדבוי בר אמי במתנה היאך (אם שיעבוד של משועבדים הללו אינו מחמת מכר אלא שנתנם במתנה לאחר שלזה מזה ושייר זיבורית לפניו היאך מיגבי מזיבורית בני חורין או מבינונית משועבדים) תקנתא הוא דעבוד רבנן משום פסידא דלקוחות, אבל מתנה דליכא פסידא דלקוחות לא, או דלמא מתנה נמי, אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה, והלכך כי פסידא דלקוחות דמי?

א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, ת"ש שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני (כתבו התוס' דוקא בכי האי גוונא שאינו נותן להם בשוה, אבל אם היה נותן להם בשוה אפילו בלא אחריות נמי כל הקודם בשטר זכה מדלא אמר תנו שש מאות לפלוני ופלוני ופלוני ש"מ דלהקדימם נתכוון) אין אומרים כל הקודם (שהקדימו את שמו בשטר) בשטר (צוואה, זכה ליקדם שלא יטלו אחרונים

אלא מה ששייר הראשון, שאם יחסר שלא ימצאו שם כל כך, לא יהיה נפסד הראשון, הא לא אמרינן, דכיון דלא אמר אחריו לפלוני לאו דוקא אקדמיה אלא שאי אפשר להוציא שני דברים כאחד) לפיכך יצא עליו שט"ח (על המת לאחר שגבו אלו) גובה מכולן וכלומר כולן נפסדים בדבר איש איש לפי חלקו בעל ארבע מאות נפסד יותר מכולן שהדין לחזור ולחלק לאחר שיפרעו לזה מחלקו של אחד מהם שאם יצא עליהם חוב של מנה חולקין אותו לתשעה חלקים וישלם זה ב' חלקים וזה שלשה וזה ד' ב"ב התוס' דנראה דכל אחד יתן לפי חלקו כדאשכחן גבי בכור דנותן פי שנים. ור"ח דימה למתניתין דבכתובות (צג. ר"ל שיש לחלק כלדך שנאמר סס) ונראה שיש לחלק (בין ירושה לכתובה) אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני, ואחריו לפלוני, אומרים כל הקודם בשטר זכה, לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון (שאפילו יצא שט"ח קודם שגבו הן וגבה בעל חוב את חובו הוה הראשון לצוואה קודם לגבות את הנמצא עד שיגבה כל חובו ואחריו יטול שני והשלישי יפסיד והשתא נמי לא שנא) אין לו (אין בשל אחרון כדי חיוב השטר) גובה משלפניו, אין לו גובה משלפני פניו ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית, מזיבורית גבי (מכתרא כדאמרן דקמא קדים ואמר ליה כשנשתעבדו לי תחילה קודם שאמר ואחריו לפלוני היו שלי משועבדים והשאר בני חורין והוטל דינך עליהן הלכך בתרא שקל דינך אלמא במתנה נמי אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח) מבינונית לא גבי ופתבו התוס' קשה קצת דמאי קא סלקא דעתין דמקשה דלא מפרש (לגובה מן האחרון הכוונה...) דאין נפסד אלא אחרון (וכפי תיכוז הגמ' לקמן) והא רישא דקתני גובה מכולם על כרחך צריך לפרש דנפסדים כולם, דהתם פשיטא דשקיל בינונית (ומאחר שצריש'א מוכרח לפרש כן, מאי הסלק"ל של המקשן צסיפא לא לפרש כן) ש"מ, במתנה נמי עבוד רבנן תקנתא (כתבו התוס' דאע"ג דיש לחלק בין מתנת שכיב מרע לשאר מתנות דלא מסיק אדעתיה דמית ויהיב כל נכסיו כדאמרינן לעיל דלא מסיק אדעתיה מלזה דמית לזה ואין כאן

מכולם, וכפי החלוקה יפרע כל א' מחלקו. אבל אם אמר ק"ק זוז לפלוני ואחריו ש' לפלוני ואחריו ת' לפלוני, כל הקודם בשטר זכה. לפיכך יצא עליהם שטר חוב, גובה מהאחרון. ואם אינו מספיק, גובה משלפניו, ואם אינו מספיק, גובה משלפני פניו. (הגה יש אומרים דהוא הדין אם אמר ר' זוז לפלוני ור' זוז לפלוני ור' לפלוני, דמאחר דנותן לכולם בשוה ולא כללם ביחד, הוי כאילו אמר אחריו לפלוני (הרא"ש) ויש חולקין (המ"מ פ"י מהל' זכיה בשם הסכמת המפרשים). חו"מ (ק"א, ח).

'אין מוציאין לאכילת פירות... מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם' [כתבו התוס' בכתובות (נא): תניא חמשה גובין מן המשוחררין, ותנא ושייר הכא והתם, ואע"ג דהתם תני חמשה] מאי טעמא? **אמר עולא אמר ריש לקיש לפי שאין כתובין (פירש רש"י הפירות הללו כשנכתב שטר מכירת הקרקע הגזולה עדיין לא היו, ולא כתב בשטר אלא פלוני מכר קרקע פלוני לפלוני באחריות. הלכך, דמי הקרקע הוו כמלוה בשטר להחזיר אחריותו עליו, אבל דמי הפירות הוי כמלוה על פה ולא טרפי ממשעבדי, ואע"ג דכתב ליה 'אנא איקום ואשפי זבינא אלין אינון ועמליהון ושבחייהון ופירי דידהון' אהני לאחייביה באחריותם ולגבי מבני חרי אבל ממשעבדי לא. דטעמא דמלוה בשטר טרפא ממשעבדי משום דאית ליה קלא ולחך כתיבה לית לה קלא, דבשלמא על הקרקע נפיק קלא פלוני מכר לפלוני וקיבל עליו אחריות אבל על הפירות שאינן עדיין בשעת מכירה אין קול יוצא התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו, לפי זה הא דפריך והא מזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמי, לאו מבנות פריך אלא מאשה שהיא בעולם אי נמי דבנות נמי מי לא עסקינן דהוו בעולם כגון דגירשה ואהדרה).**

אמר ליה רבי אבא לעולא והא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו [דתנאי בית דין הוא ומשניסת לו קול יוצא שהוא משועבד לה דתנן לא כתב לה בנן נוקבין דיהוו ליכי מינאי... ואת תהא יתבא בביתא... חייב שהוא תנאי ב"ד בכתובות (נב):] וקתני אין מוציאין? א"ל התם מעיקרא הכי אתקון (תנאי ב"ד כך היה) כתובין הן אצל בני חורין ואין כתובין הן אצל משועבדין (לפי שאין לך אדם רוצה ליקח שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו

נעילת דלת לא מסתבר ליה לחלק אי נמי הכא במתנה במקצת דהויא כמתנת בריא)!

הכא במאי עסקינן בבעל חוב [אותן שאמר עליהם תנו להם כך וכך מלוים היו כתבו התוס' ומחבא משמע דבע"ה מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה לא גבה דקתני יצא עליו שטר חוב (הרא"ה לך שהרי אוחזו שהוליא שטר חוב הרי הוא צעל חוב שקודם לשלושה, והדין הוא שלמכות שהאחרון כבר גבה את חלקו ונטל קרקע, ככל זאת צא הצעל חוב הראשון ומוליאה ממנו) וכן הלכה במקרקעי (הסניד המים חיים שבמטלטלין אין דין קדימה, שאינם משתעבדים)]. והא תנו קאמר? תנו בחובי. וליחזי שטרא דמאן קדים? דליכא שטרא (דהלואה דמלוה על פה הוא). והא כל הקודם בשטר קאמר (כתבו התוס' אי במתנה איירי נחא דפשיטא דאיירי בשטר פקדתא דליכא לספוקי בשטרא אחרינא) בשטר פקדתא (צוואה).

ואב"א אפילו מתנה נמי (לעולם אי קמא בינונית ובתרא זיבורית מקמא גבי דשקיל דיניה ולא אמר במתנה אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין) ולא קשיא, מאי גובה מן האחרון, אין נפסד אלא אחרון (דכי נמי גבי מקמא חוזר על האחרון וגובה ממנו דאמר ליה לית לך למשקל מקמאי).

ואב"א (דוקא גובה מן האחרון קאמר ואפילו הכי לא תפשוט מינה דאין נפרעין... והכא במאי עסקינן) דשוו כולוהו להדדי (כולוהו קרקעות או כולן בינונית או כולן זיבורית או כולן עידית). **פסק הש"ע** בד"א שטורף ממשעבדי, כשאינו מוציא ביד הלוח בני חרי לגבות חובו מהם. אבל אם מצא ביד הלוח בני חרי לגבות, אפילו הם זיבורית, לא יטרוף ממשעבדי, לא שנא אם הם לקוחות או מקבלי מתנה. לפיכך אם נתן הלוח מתנה לאחרים, וכתב להם ק"ק לפלוני וש' לפלוני ות' לפלוני, ואין בנכסיו כדי שיספיק לכולם, אין אומרים כל הקודם בשטר זכה, אלא חולקים הנכסים לט' חלקים. ויקח בעל הק"ק ב' חלקים, ובעל הש' ג' חלקים, ובעל הת' ד' חלקים. ואם יצא עליהם שטר חוב, גובה

חוזרים עליו עולמית כתבו התוס' וא"ת אמאי לא משני אימור צררי אתפסה כדאמרינן לקמן ויש לומר דהשתא לית ליה האי שינויא אי נמי לקמן דמוקי לה בקנו מידו איכא למיחש לצררי והכא לא מיירי בקנו מידו ולכא למיחש לצררי). וכן אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן לפי שאין כתובין. אמר ליה רבי זירא לרב אסי והא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו, וקתני אין מוציאין? א"ל מעיקרא הכי אתקון, כתובין הן אצל בני חורין, ואין כתובין הן אצל משועבדין.

ר' חנינא אמר לפי שאין קצובין. איבעיא להו לרבי חנינא, קצובין וכתובין בעי (כתבו התוס' אריש לקיש לא מיבעיא ליה אי קצובין וכתובין בעי או לאו) [דף נא ע"א] או דלמא קצובין ואע"פ שאינן כתובים [פירש רש"י ואית ליה דמלוה על פה שהיא קצובה טרפה ממשעבדי. התוס' הביאו את דברי רש"י וכתבו, ואין נראה דבהדיא תנן בב"ב (קעה.) דגובה מנכסים בני חורין. ומפרש ר"ת דהכא לא איירי במלוה אלא בשאר מילי דקצבה כגון פסק לזון את בתה חמש שנים דדוקא במלוה על פה לא גבי ממשעבדי משום דמאן דיזף בצנעא יזף אבל שאר מילי הוו כמכר דאמרינן בב"ב (מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים, דמאן דמזבן בפרהסיא מזבן?]

ת"ש, דאיתמר מי שמת והניח שתי בנות ובן, וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים (שזה משפט הבנות בשעת בגרות או נישואין ליטול עישור נכסים בהכנסת פרנסת נדונייתן לבד מה שניזונו מזונות עד אותה שעה) ולא הספיקה שניה לגבות (פרנסתה שלא ניסת) עד שמת הבן (ונפלה כל הירושה לפני שתיהן) א"ר יוחנן שניה ויתרה (איבדה עישור נכסים שלה ולא אמרינן תיגבי עישור נכסים ברישא והשאר יחלקו בשוה דטעמא דתקינן עישור נכסים כדי שתהא לבנות פרנסת נישואין והא איכא טפי) וא"ל ר' חנינא (וכי מפני שקדמה זו איבדה זו) גדולה מזו אמרו [שאפילו מכר האח את הנכסים כתבו התוס' למאי דמסיק בכתובות (סמ.) דרבי יוחנן קיבלה מרבי, הוה מצי למיפרך השתא דבעי למידק דקצובין לחודיה מהני ארבי יוחנן דאמר לעיל לפי שאין כתובין, ומיהו התם דחויא בעלמא הוא, ובמסקנא

מתיב רב הונא בר מנוח (הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים וגירשה בתוך חמש שנים ונשאת לאחר ופסקה עמו כמו כן חייב לזונה חמש שנים, אחד זנה וא' נותן לה דמי מזונות...) מתו בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין (כדקתני מתניתין אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים) והיא (אותה בת אשתו) נזונת מנכסים משועבדים, מפני שהיא כבעלת חוב (אלמא כיון דקייצי חמש שנים אע"ג דלא כתיבא גביא ממשעבדי כר' חנינא וקשיא לעולא)?

הכא במאי עסקינן בשקנו מידו (וסתם קנין לכתובה עומד התוס' הביאו את פי' רש"י והקשו דא"כ אמאי פריך (לקמן) אי הכי בנות נמי הא לא מהני כתיבה דבנות כדאמר לעיל. לכך נראה דקנין אלים טפי מכתובה לכך פריך בנות נמי נהי דכתיבה לא מהני קנין ליתנהי. אי הכי, בנות נמי (דהויא לה מיניה ליתזנו ממשעבדי הואיל ובקנו מידו קא מיירי)? בשקנו לזו ולא קנו לזו. מאי פסקא (מאי דעתיה דתנא, וכי פסקא למילתיה דסתם מאן דפסיק הכי קנו מידו לבת אשתו ולא קנו לבתו) בת אשתו דהואי בשעת קנין מהני לה קנין, בתו דלא הואי (שעדיין לא נולדה) בשעת קנין לא מהני לה קנין. מי לא עסקינן (כלומר ומי לא משמע נמי ממתני'...) דהו תרווייהו בשעת קנין,

תנאי היא, דתנאי אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון אשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם, לפי שאין כתובין (ואם באת לטרוף לקוחות אף במלוה על פה אין לך אדם לוקח שדה מחבירו לפי שירא שמא יש עליו מלוה) אמר ר' יוסי וכי מה תיקון העולם יש בזה, והלא אין קצובין (פירש רש"י ובמה יש ללקוחות להזהר ובלא תיקון העולם נמי אין הדין לטרוף. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו, וקשה דהא ר' חנינא דאמר לפי שאין קצובין קאי לפרושי מפני תיקון העולם דמתניתין (וזה הסביר של תיקון העולם ולא של עיקר הדין) לכך נראה דה"פ קא תלית טעמא מפני תיקון העולם בכתיבה מה תיקון העולם יש בזה דאפילו הוו כתובין לא גבי ממשעבדי דאין תיקון העולם תלוי בכתיבה אלא בקציבה).

פסק הרמב"ם... אבל השבח שטרף ממנו ב"ח בין בחציו בין בכולו אין לוי גובהו אלא מנכסים בני חורין של שמעון שתקנת עולם היא שלא יגבה השבח ולא הפירות שאכל הגזלן ולא מזון האשה והבנות מנכסים משועבדין שאלו דברים שאין להן קצבה... מלוה ולוה (כא,א). ביאר המ"מ פסק דלא כעולא אלא כרבי יוסי בר חנינא שנתן הטעם הזה, ולא כן פסקו בהלכות והמפרשים ז"ל אלא כעולא שאמר בשם ר"ל לפי שאין כתובין ופירש"י ז"ל לפי שאין קול יוצא עליהן.

והמוצא מציאה לא ישבע' אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין מצאת לי, והלה אומר לא מצאתי אלא אחד נשבע (כדמפרש טעמא דלא מנתחי מהדדי והוה ליה טענתו של זה טענת ברי אחרי שאחד מהם ביד זה והרי הודה לו במקצת) שני שוורים קשורין מצאת לי, והלה אומר לא היה אלא אחד אינו נשבע מ"ט, שוורין מנתחי מהדדי (וטענת שמא הוא) כיסין לא מנתחי מהדדי וכתבו התוס' ואפילו רבי בביצה (י:) דאמר גבי כיסין זימנין דמיתעכל קיטרייהו היינו משום דאיכא הוכחא שהניח מאתים ולא מצא אלא מנה, אבל הכא מי יימר דלא מצא אלא אחד שני שוורין קשורין מצאת, והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהן הרי זה נשבע (שכן הוא שהחזיר לו האחד, דהויא ליה נמי טענה ודאית, ואע"פ שלא

והיכי דמי, דגרשה (כגון דגרשה לאחר שנולדו לו ממנה בנות) ואהדרה (ופסקה עמו תנאים הללו דהא מתני' סתמא תנן) אלא, בתו דבתנאי בית דין קאכלה לא מהני לה קנין, בת אשתו דלאו בתנאי בית דין קאכלה מהני לה קנין. וכי מיגרע גרעה (כתמיה)? אלא, בתו כיון דבתנאי בית דין קאכלה (והוא נמי קנו מידו נותן לב להשלים חוקה) אימר צררי אתפסה (של מעות התפיסה במותו להיות בידה לזון מהם כתבו התוס' דוקא לגבי משועבדים היישין אבל בני חרי לא דאמרינן בכתובות (קז:) צררי לקמנה לא מתפס. וצ"ע דלענין משעבדי היישין במוזנות טפי לצררי מבכתובה, דכתובה נפרעת בשבועה מנכסים משועבדים, ומוזנות לא גבי כלל אפילו בשבועה, ולענין בני חרי הוי איפכא דלענין מוזנות גבי בלא שבועה, ולכתובה בעי שבועה דנתנן בכתובות (קד:) מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מוזנות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה).

(הגדון צרייתא ללקמן לוי גזל קרקע מלאונו, ומכרה לשמעון, ואח"כ לוי הגזלן מכר קרקע אחרת שהיא שלו ליסודה, צל לראונו וטורף את הקרקע שצרכות שמעון שהי שלו היא, צל שמעון וחוזר על הגזלן, ולגזלן לא היו נכסים בני חורין, לכן חוזר על יסודה וטורף את הקרקע שצרכותו, שהי הוא קדם לו, דקרקע זו צעלס משועבדת לשמעון) ת"ש, א"ר נתן אימתי (אמרו אין מוציאין לאכילת פירות מנכסים משועבדים) בזמן שקדם מקחו של שני (יסודה) לשבחו של ראשון [שמעון, שכשלקח זה השני (יסודה) מן המוכר עדיין לא השביח הלוקח הראשון (שמעון) את הקרקע הגזולה] אבל קדם שבחו של ראשון (שמעון) למקחו של שני (יסודה) גובה מנכסים משועבדים (דמשהשביחה והכל יודעים שבאחריות מכרה לו יצא כל אחריות הקרקע עם שבחו ופירותיה על נכסי הגזלן) אלמא משום דלא קדים הוא (ולאו משום קצובין וכתובין כתבו התוס', פי' רש"י ולאו משום דקצובין וכתובין. וקשה דא"כ כי משני תנאי היא לא הוי רבי נתן לא כמר ולא כמר. ונראה דלעולא פריך דוקא ולמפשט נמי דרבי חנינא קצובין אע"פ שאין כתובין דבזמן שקדם שבחו של ראשון היינו קצובין ואין כתובין דכתיבה לא מהניא אע"ג שכבר בא השבחה, כיון דבשעת הכתיבה אכתי לא הוה).

דא"כ שביק לה ואזיל והאי נמי כיון דלא תבעו כמשיב אבידה הוא כתבו התוס' פירש רש"י דמכח מתניתין פריך. וקשה דלא נקט לישנא דלעיל ולית ליה המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, ועוד דאין הכי נמי דלית ליה מתני' דהא הכי שני ליה הוא דאמר כר' אליעזר בן יעקב דפליג אמתני' לכך נראה דפריך אמאי לא מהימן במיגו דאי בעי שתיק דמיגו הוי מן התורה? אמר רב בטוענו קטן. קטן מידי מששא אית ביה, והתנן אין נשבעין על טענת חרש, שוטה וקטן? מאי קטן גדול וכתבו התוס' הא דלא אמר 'אלא גדול' (שאינה חוזרת מדברי רב לגמרי) משום דבעי לשנויי דלא תקשי לרב וכי לא ידע מתני' (שאלון נשבעין על טענת קטן) ועוד משום מתני' (שבועות לה:) דקתני אבל נשבעין לקטן (ושם הגמ' מקשה סתירה בדברי המסנה, ומיישבת ש'קטן' היינו גדול הבא בטענת אכזר, כהתרוך להכח) ואמאי קרי ליה קטן, דלגבי מילי דאביו קטן הוא. אי הכי, טענת עצמו, טענת אחרים הוא? טענת אחרים והודאת עצמו (על שהודה לו שאמת כדבריו ומודה שעדיין חייב לו פרס הוא נשבע). כולחו טענתא נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו (ולכך נשבעין עליה, ובכי האי גוונא מי פליגי רבנן עליה ומי הוה קאמר פעמים שאדם נשבע כל שעתא כי האי גוונא משתבע)?

אלא (לא תימא בטוענו גדול אלא בטוענו קטן, ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן, הני מילי בשטוענו 'הפקדתי לך' דגבי שבועה כתיב כי יתן איש ולא קטן, אבל בא בטענת אביו נשבעין אפילו לקטן, ולרבנן אפילו לגדול אין נשבעין כדתנן בשבועות מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור ו...) בדרכה קמפילגי (כתבו התוס', פי' רש"י לעולם בטוענו קטן ודקא קשיא לך דאין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן היינו כשבא מכח עצמו דכתיב 'כי יתן איש' ואין נתינת קטן כלום, אבל בא בטענת אביו טענה חשובה היא, וטעמא דרבנן כדרכה משום דבבנו מעיז. וקשה דעיקר התירוץ חסר מן הספר, ועוד דבב"ק (ק:) ממעט נתנו כשהוא קטן וטענו כשהוא גדול משום דבעינן תביעה ונתינה כאחת שוין וא"כ מהאי טעמא נמי נמעיט נתנו כשהוא גדול ותבעו כשהוא קטן דהיינו בבא בטענת אביו. לכך נראה לפרש (להגמרא אינה חוזרת זה ממה שהעמידה צדן גדול,

ראה כשמצאם שהרי גם זה אומר כן, והוה ליה היאך מודה במקצת טענה ברורה. והך סיפא נמי ר' יצחק אמרה ולא גרסינן בה תניא נמי הכי כתבו התוס', פי' רש"י דל"ג תנ"ה והך סיפא נמי ר' יצחק אמרה, וגרס בסיפא דהך שני שוורים קשורים מצאת לי והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהם הרי זה נשבע. וקשה דליהמניה במגו דאי בעי אמר לא מצאתי אלא אחד (שהרי צרישא קאמר 'לא מלאתי חלל אחד' אינו נשבע) ועוד לפי המסקנא ר' יצחק דאמר כמאן (אבל אם נגרוס תנ"ה, ח"כ למסקנה ר' יצחק ס"ל כזו הכרייתא המסייעת לו). אלא הכי גרסינן תניא נמי הכי שני שוורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד אינו נשבע, שני כיסין קשורים מצאת לי והלה אומר מצאתי לך והחזרתי לך אחד מהן הרי זה נשבע וה"ה דאם אמר לא מצאתי אלא אחד דנשבע מדלא מופטר כי אמר החזרתי לך אחד מהן במיגו והיינו כר' יצחק. והא דנקט החזרתי לך אחד מהן בברייתא ולא נקט ולא מצאתי אלא אחד לרבותא נקט דלא מופטר במיגו דאי בעי הוה טעין טענה מעלייתא לא מצאתי אלא אחד קמ"ל דאערומי קא מערים דסבר אי אמינא לא מצאתי אלא אחד בעינן אישתבועי אימא החזרתי ולא בעינא אישתבועי, דכי האי גוונא אמרינן בב"מ (ד:) (ר"ל שסס מוצא שצמקוס שפסק לומר שמערים לא אמרינן מיגו). עוד כתבו התוס' ואע"ג דמסייעא ליה ברייתא (לר' יצחק) פריך ליה ממתני' דהיכי שביק מתני' מקמי ברייתא ומשני הוא דאמר כר"א בן יעקב שהוא קב ונקי, ולבסוף דלא קאי, יאמר על כרחו 'אנא דאמרי כברייתא' לפיכך לא קאמר תיובתא).

ור' יצחק לית ליה המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם? [דף נא ע"ב] הוא דאמר כרבי אליעזר בן יעקב (דהיכא דקא תבעי ליה בטענת ברי לא חשיב ליה משיב אבידה) דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו (השתא משמע שאין אדם תובעו ולקמן מפרש לה בטוענו זה בן המת דדמיא לדרכי יצחק) כיצד, מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס (והחזרתי לו חציו) הרי זה נשבע, וזה הוא שנשבע על טענת עצמו, וחכ"א אינו אלא כמשיב אבידה ופטור.

ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור (כמו והוינן בה ור"א לית ליה חששא דתיקון העולם דמשיב אבידה פטור משבועה

והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, ובכוליה בעי דלודי ליה וכתבו התוס', פי' רש"י (מדבר על שנועת מודה במקל) וכי תימא דלא נשבעיניה אשארא (על מה שלא הודה) דמינו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, אממונא לא חשיד מדלא כפריה כוליה, וכי היכי דמודה בפלגא בכוליה נמי בעי דלודי ליה. וקשה דבב"מ (ו.) מסקינן דלא אמרינן מינו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא וליכא למימר דהתם מדרבנן הוא דלא חשיד לפי שראו דפריש משבועתא טפי מממונא, דהא משמע בב"ב (לג.) גבי נסכא דרבי אבא דאי הוה אמר לא חטפי הוה נשבע להכחיש את העד אלמא לא אמרינן מינו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא, וההיא שבועה דאורייתא, דשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם דתקנתא לתקנתא לא עבדינן כדאמרינן גבי ההוא רעיא בב"מ (ה.). **לכן נראה** דאתא לפרש דלא תימא כיון דאין אדם מעיז פניו אם כן קושטא קאמר ויפטר משבועה מאותו מקצת שכופר מטעם חזקה דאין אדם מעיז ולחכי קאמר ובכולי הוא דבעי דלודי ליה דאינו ברצון מעיז אלא אישתמוטי קא מישתמיט. וא"ת גזלן אמאי פסול לשבועה כיון דלא אמרינן מינו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא וי"ל דמדרבנן פסול משום דפסלתו תורה לעדות דכתיב 'להיות עד חמס' ולא גזרו רבנן אלא היכא דנודע פסולו דגנאי הוא להשביעו. וא"ת מדאורייתא מאי שנא לאו דעדות מלאו דשבועה וי"ל דחמירא ליה שבועה לפי שכל העולם נודעוץ בשעה שאמר הקב"ה לא תשא כדאמרינן בשבועות (למ.). ועוד יש לחלק דעל אותו ממון דחשדינן ליה לא חשיד אשבועתא דעל ידי שבועה יפרוש, אבל גזלן אממון אחר חשוד כמו שממזון אחר לא פירש כמו כן לא יפרוש משבועה, ולא קשה מההוא רעיא דאסתידו ביה דאכל תרי מנייהו אמאי פסול דהנך תרי צריך לשלם ומן השאר יפרוש על ידי שבועה, דהא מה שמשלם ע"י עדים אין זה השבחה מעליא דעל כורחו הוא משלם) והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דקא משתמיט ליה, סבר עד דהו לי זוזי ופרענא ליה, ואמר רחמנא רמי שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה ר' אליעזר בן יעקב סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז, והילכך לאו משיב אבידה הוא, ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז, אבל בבנו מעיז, ומדלא מעיז, משיב אבידה הוא. **פסק הש"ע** המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם. שאם אתה אומר ישבע, יניח המציאה וילך לו כדי שלא ישבע. אפילו מצא כים, וטען בעל המציאה ששני כיסים

והגמ' הקשה על זה, והנשבע על טענת גדול הוי שנועה עפ"י אחרים, ולכן מתרלת הגמ' (...). הא דקרי לה טענת עצמו משום דבבנו מעיז ומעיז וכדרבנן אע"ג דראב"י סבר דבבנו נמי אינו מעיז הכי קאמר להו לרבנן פעמים שאדם נשבע על מה שאתם מחשיבין טענת עצמו) **דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע וכתבו התוס' פי'** למה לא יהא נאמן במינו דאי בעי כופר הכל או נילף מחכא דלא אמרינן מינו, ומשני דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו וליכא מינו דאין לו פנים לכפור הכל, אע"ג דבכופר הכל אמרינן נמי בשבועות (מ:) דאשתמוטי קא משתמיט דלכך נתקנה שבועת היסת בכופר הכל, מ"מ יותר יש לו פנים לכפור מקצת מלכפור הכל וליכא מינו. אבל אין לפרש שבא ליתן טעם אמאי כופר הכל פטור וקאמר 'לפי שאין אדם מעיז' דהא כופר הכל פטור אפילו במקום שיכול להעיז דהרי בבנו דמעיו פטורוהו רבנן אפילו מודה מקצת במינו דאי בעי כופר הכל, וכן בב"מ (ד:) גבי סילעין דינרין פטר ר"ע בלוה אומר ג' משום דמשיב אבידה דאי בעי אמר ב' והוי כופר הכל, דהא דכתיב בשטר כהילך דמי ופריך נמי מינה התם למאן דאמר הילך חייב אלמא כופר הכל פטור, ואע"ג דיכול להעיז משום דמסייע ליה שטרא דהא פטור במודה במקצת במינו דאי בעי כפר הכל, וכופר הכל דפטור גזירת הכתוב דכתיב כי הוא זה, משמע דוקא במודה במקצת ולא כופר הכל כדאמרינן בב"מ (ה.) דתרי קראי כתיבי כתיב הוא וכתיב זה. **אבל** מדחייביה רחמנא שבועה בעד אחד אין להוכיח דכופר הכל פטור, דאי חייב מאי נפקא מינה מעד אחד כיון דכלאו הכי חייב שבועה, דאיצטריך להיכא שאין הבעלים יודעין והעד מעיד שגנב לו או שהיה חייב לאביו חזקה אין אדם מעיז וכתבו התוס', אין לפרש לפי שעשה לו טובה כדפי' רש"י בב"ק (קז.) דאם כן בפקדון שלא עשה לו טובה יפטר במודה במקצת במינו דאי בעי כפר הכל ובכמה דוכתי מחייבין מודה במקצת בפקדון, **אלא** אין אדם מעיז כל מקום שאותו שכנגדו יודע שהוא משקר כדפי' ריב"א, ואין להאריך כאן פניו בפני בעל חובו (לכפור את הכל הלכך בשביל הודאת המקצת אינו נאמן על השאר דהאי בכוליה בעי דלכפריה... וכי תימא לא נשבעיה אשארא דמינו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא אממונא לא חשוד מדלא כפריה בכוליה דהאי כי אודי בפלגא בכוליה נמי בעי דלודי והאי דלא אודי ליה לאו דדעתו למיגזליה אלא אישתמוטי אישתמיט לדחויי השתא) והאי בכוליה בעי למכפריה ליה,

קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים) ואין פודין עליהן את השבויין, ולא כל דבר שאין לו קצבה לאתווי תנחומי אבלים, ואין אפטרופין רשאים לדון (עם בעל דין של יתומים הבא לעורר על נכסיהם שמוא יתחייבו בטענותיהם, ולכשיגדלו היתומין ידונו עמו) לחוב ולזכות בנכסי יתומים. לזכות אמאי לא (ידונו עמו אם דנו ונזדכו היתומים אמאי לא הוי דינא)? אלא (ה"ק אין רשאים לדון...) לחוב על מנת לזכות בנכסי יתומים (אם דנו כדי לזכות ונתחייבו אין היתומין נפסדין).

ואין אפטרופין רשאים למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברעה ולגאול ביפה מ"ט? דדלמא משתדפין.

ואין אפטרופין רשאים למכור שדות וליקח עבדים, אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות, רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא למכור עבדים וליקח שדות מ"ט? דלמא לא משפיין (לא יהו משוקטות אצלו שמוא יצא עליו ערעור).

ואין אפטרופין רשאים להוציא עבדים לחירות (אפילו אין היתומין נפסדין שהעבדים באין לפדות עצמן בכסף שנותנין להם אחרים על מנת שאין ליתומין רשות בו אפי' הכי אין רשאים שהרי אין גופן קנוי להן לשחררן) אבל מוכרין אותן לאחרים (לתקנת היתומין כגון להאכיל או ליקח שדות) ואחרים מוציאין אותן לחירות (ואותם אחרים שהיו רוצין לתת להם הכסף לפדות עצמן הן יקחום ויהיו קנוים להן ואח"כ ישחררום) רבי אומר, אומר אני (כשם שרשאים למוכרן לאחרים כך הם רשאים לקבל הכסף מיד העבד עצמו בתורת מכירה) אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא (האפטרופוס) כמוכרו לו (לעבד עצמו) וצריך לחשב עמהן באחרונה (כשיגדלו יחשב עמהן וישבע שלא נשאר בידו כלום) ר"ש בן גמליאל אומר אינו צריך.

קשורים היו ואי אפשר שימצא האחד אא"כ נמצא האחר הקשור עמו, הרי זה לא ישבע (ביאר באר הגולה כתב ה"ה ז"ל פסק הרב ז"ל פשט המשנה ודלא כר' יצחק דאמר כתנא דברייתא, וכן דעת הרי"ף) חו"מ (רסז,כז).

[דף נב ע"א] משנה יתומין שסמכו אצל בעל הבית (לעשות על פיו ולא נתמנה להן אפטרופוס לא מאביהן ולא מב"ד, אפילו הכי כאפטרופוס הוא) או שמינה להן אביהן אפטרופוס חייב לעשר פירותיהם. אפטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע (כשיגדלו היתומין ישבע להן שאין לו בידו כלום משלהן) מינהו ב"ד לא ישבע (טעמא דהך פלוגתא מפרש בגמרא ובין למר ובין למר מפני תיקון העולם הוא) אבא שאול אומר חילוף הדברים.

(גמרא) ורמינהו אתם ולא שותפין (אין יכול לתרום על חלק חברו שלא מדעתו) אתם ולא אריסין (על חלקו של בעל הבית) אתם ולא אפטרופין ולא התורם את שאינו שלו (הך סיפא טעמא דרישא כלומר אתם ממעט התורם שאינו שלו, והני כולוהו שאינו שלו נינהו. אי נמי זו ואין צריך לומר זו קתני)?

אמר רב חסדא, לא קשיא כאן להאכיל (יתומים לאלתר חייבים לעשר) כאן להניח (התבואה באוצר עד שיגדלו למה ליה עשורי לכשיגדלו יעשרום הם) והתניא (בניחותא) האפטרופין תורמין ומעשרין, להאכיל ולא להניח, ומוכרים להן (כלומר לצרכם מנכסיהם) בהמה, עבדים ושפחות, בתים, שדות וכרמים, להאכיל (המעות) אבל לא להניח (שמוא יגנבו אי נמי משום שבח בית אביהן נוי וכבוד הוא להם) ומוכרין להן פירות, יינות, שמנים וסלתות, להאכיל אבל לא להניח, ועושין להן לולב וערבה וסוכה וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאיתווי שופר, ולוקחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות, וכל דבר שיש לו קצבה לאיתווי מגילה, ואין פוסקין עליהם צדקה (אין להם

לקמיה דרב נחמן, אמר להו היינו דרב חנילאי בר אידי, דאמר רב חנילאי בר אידי, אמר שמואל נכסי יתומין הרי הן כהקדש, ולא מקני אלא בכספא.

משוך פירי מיתמי, אייקור היינו דרב חנילאי בר אידי, זול לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש (כל הדיוט המוכר יכול לחזור בו כל זמן שלא משכו הלקוחות, אבל אם משך לא יכול לחזור, וכל שכן אלו שהן כהקדש דלפיו כח עשאו כהקדש ולא להרעת כח).

אמשיכו (מוכרים) להו פירי ליתמי (שהיתומים משכו פירות מאחרים ולא נתנו דמים) אייקר (ורוצין המוכרים לחזור משום דקנין יתומים בכסף) לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש (וכיון דאי אמשיכו להדיוט לא הדרי השתא כל שכן דלא הדרי) זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי (וניהדרו בהו יתמי) א"ל רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא לדידהו, דזמנין דמצטרכי לפירי, וליכא דיהיב להו עד דיהבי זוזי.

יהבי יתמי זוזי אפירי, זול לא יהא כח הדיוט חמור מן הקדש וכתבו התוס' פירוש והיתומין יכולין לחזור בהן. וא"ת גבי הקדש כה"ג אינו יכול לחזור כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט כדאמרינן בפ"ק דקידושין (כט.) גבי פדאוהו במנה ולא הספיק למושכו עד שעמד במאתים וי"ל דהתם קני בכסף מדאורייתא ומשום שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש נמי ליכא כיון דבהדיוט נמי קאי במי שפרע' אבל יתמי מן התורה דינם כהדיוט ולא קנו בכסף ולא קיימי אפילו במי שפרע' אייקר סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי (ולא יחזרו) אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא לדידהו, **[דף נב ע"ב]** דאתו למימר להו נשרפו חיטכם בעלייה [שהרי קניתם במעות, וכי תימא לא מצו למימר הכי דהא גבי גריעותא דיתמי אמרינן לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש, לאו מילתא הוא, דכיון דלענין חזרה לאו ברשות מוכר הוא לענין דליקה נמי לאו ברשותיה קיימא דהאי דגבי הדיוט מוקמינן לה ברשות מוכר לדליקה היינו טעמא בההיא

אין עושין אפטרופין נשים (אין דרכן לצאת ולבא ולטרוח) ועבדים (אין נאמנים) וקטנים (אינם בני דעת), ואם מינן אבי יתומין הרשות בידו.

ההוא אפטרופוס דהוה בשבבותיה דר' מאיר, דהוה קא מזבין ארעתא וזבין עבדי, ולא שבקיה ר' מאיר אחוהו ליה בחלמיה אני להרום ואתה לבנות, אפילו הכי לא אשגה, אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן, דכל בי שמישי (של ערב שבת) הוו קא מינצו בהדי הדדי, איקלע רבי מאיר להתם, עכבינהו תלתא בי שמישי עד דעבד להו שלמא, שמעיה (לשטן) דקאמר ווי, דאפקיה ר' מאיר לההוא גברא מביתיה.

ההוא אפטרופוס דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי, דהוה קא מזבין ארעא וזבין תורי, ולא אמר ליה ולא מידי סבר לה כר' יוסי, דתניא, א"ר יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי, אלא לאשתי ביתי (שכל צרכי הבית על ידה נעשים והיא עיקר הבית וכן שור עיקרו של שדה) ולשורי שדי.

הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא, הוה להו תורתא, שקלה וזבינתה ניהלייהו. אתו קרובים לקמיה דרב נחמן, אמרו ליה מאי עבידתה דזבנא (מי מינה אפטרופוס) אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן (ואע"פ שלא נתמנה חשיב ליה כאפטרופוס). והא אייקר? ברשותא דלוקח אייקר. והא לא נקיטי דמי? אמר להו א"כ, היינו דרב חנילאי בר אידי אמר שמואל, דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומין הרי הן כהקדש (דכתיב ונתן הכסף וקם לו ולא שייכא בהו משיכה) ולא מקני אלא בכספא.

חמריה דרבנא עוקבא יתמא, משכוח (לקוחות מאפטרופסים) בארבעה ארבעה (החבית) ואייקר וקם בשיתא שיתא, אתו

אומדים אותו בני אדם זה ככה וזה ככה אבל עני אין אדם אומדו א"נ דלא אמיד לבני אדם שיחא עושרו ראוי ליציאות הללו) אימור מציאה אשכח. והא קא מפסיד (נכסי היתומים שאינו מפרנס הקרקעות כראוי להם וקוצין אילנות)? אמר להו אייתו לי סהדי דמפסיד ואיסלקיניה, דאמר רב הונא חברין משמיה דרב אפוטרופוס דמפסיד מסלקינן ליה. דאיתמר אפוטרופא דמפסיד, רב הונא אמר רב מסלקינן ליה, דבי רבי שילא אמרי לא מסלקינן ליה. והלכתא מסלקינן ליה. **פסק הש"ע** ב"ד שהעמידו אפוטרופוס ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יותר מדבר שהיה אמוד בו, יש להם לחוש לו שמא מנכסי יתומים הוא אוכל, ומסלקין אותו ומעמידים אחר (ביאר באר הגולה כתב ה"ה פלוגתא דר' הונא ודבי ר' שיל' וסובר רבינו דמחלוקת אינו אלא באפוטרופוס שמינהו אבי יתומים אבל מינהו ב"ד לכ"ע מסלקינן ליה דב"ד צריכי' לברור אדם נאמן ויודע לשמור הנכסים). אבל אם מינהו אבי יתומים, אין מסלקין אותו, שמא מציאה מצא. אבל אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי היתומים, מסלקין אותו ומשביעים אותו, הואיל והוא מפסיד. (הגה ויש חולקין דאף כשמינהו בית דין אין מסלקין אותו אלא אם כן באו עדים שהוא מפסיד) חו"מ (רצ"ה).

'אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע'. מאי טעמא, אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה ליה אפוטרופוס, ומשום שבועה (דרמית עליה לבסוף) לא אתי לאמנועי (מתחלה שהרי ההנהו זה).

'מינהו ב"ד לא ישבע' מלתא בעלמא הוא דעביד לבי דינא (טובת חנם היא שזה עושה לב"ד לקבל דבריהן ולטרוח לפני יתומין ואתי לאמנועי מעיקרא מלקבל עליו) ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי.

'אבא שאול אומר חילוף הדברים' מ"ט, מינהו ב"ד ישבע, בההיא הנאה דקא נפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא, דהא סמיך

הנאה דקיימא ברשותיה לחזרה כתבו התוס', הקשה רש"י וכי נשרפו יחזרו בהן כמו בזול. וי"ל כיון דברשות יתמי אייקור ומסתברא דברשותם נמי נשרפו. וא"ת לעיל דאמר משוך פירי מיתמי אייקר היינו דרב חנילאי והדרי בהו יתמי, הא רעה הוא לגבייהו דיאמרו להן הלוקחין נשרפו חיטכם בעלייה וי"ל דנעשים הלוקחים שומרי שכר כיון דיכולים לאוכלם ולעשות בהם כל חפצם כדאמרינן בב"מ (פא.) הלוקח כלי מבית האומן לשגרו לבית חמיו ונאנס בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר אלמא בחזרה הוי כנושא שכר דהואיל ונהנה מהנהגה.

יהבי להו זוזי ליתמי אפירי, אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש, זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי, אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה הוא לדידהו, דזמנין דמצטרכי לזוזי, וליכא דיהיב להו עד דיהבי להו פירי.

אמר רב אשי אנא ורב כהנא חתמינן אשטרא דאימיה דזעירא יתמא, דמזבנא ארעא (דיתמי לפיוסי כרגא דיתמי וזבנה בלא אכרזתא מפני שגבאי המלך נחוץ כתבו התוס', פירש רש"י לפיוסי כרגא דיתמי... משמע דלשאר צורכי היתומים בעי הכרזה. וקשה דבערכין (כב.) כי פריך לרב אשי דאמר אין נזקקין לנכסי יתומין אלא א"כ ריבית... ממתניתין דשום היתומין, לוקמה לשאר צורכי יתומים בר מבעל חוב. לכך נראה דהכא בכרגא ומוזונות וקבורה דאשה ובנות (אצל לכל לרכי היתומים מוכרים צלל הכרזה) לכרגא בלא אכרזתא (שמכריזין שלשים יום קרקע פלוני יוצא לימכר בב"ד) דאמרי נהרדעי לכרגא, ולמוזוני, ולקבורה (כתבו התוס' הא פשיטא דאין ממתנינים לקבור את המת עד דמשלמי יומי הכרזה, אלא הא קמ"ל דאם לוו לצורך קבורה מוכרין בלא הכרזה ופורעין) מזבנינן בלא אכרזתא (לפי שאין פנאי).

עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה, אתו קרובים לקמיה דרב נחמן, אמרי ליה קא לביש ומכסי מיתמי, אמר להו כי היכי דלישתמען מיליה (וצורך היתומים הוא שיחא נראה כאדם חשוב). קאכיל ושתי מדידהו, ולא אמוד (אינו עשיר לעשות יציאות הללו משלו, ומשל יתומים הוא עושה, וסתם עשיר

נב:

להם חשבונות מה שהכנים והוציא, אלא אומר להם זה הנשאר, ונשבע בנקיטת חפץ שלא גזלם כלום. במה דברים אמורים, כשמינהו בית דין. אבל אפטרופוס שמינהו אבי היתומים, וכן שאר המורישן, אין נשבע על טענת ספק (ביאר באר הגולה פסק כאבא שאול שם במשנה דהכי איפסקא הלכתא שם בגמ'...) חו"מ (רצ"ט).

תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו אפטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע, מפני שהוא נושא שכר. אמר ליה את אייתת קבא וכיילת ליה? אלא אימא מפני שהוא כנושא שכר.

משנה המטמא (טהרותיו של חברו כגון תרומה) והמדמע (תרומה בחולין של חברו ומפסידו שאוסרו לזרים וצריך למוכרו לכהנים בזול) והמנסך (יין חברו) בשוגג פטור (מתשלומין) במזיד חייב.

(גמרא) **איתמר** מנסך (ששנינו במשנה) **רב אמר** מנסך ממש (שכשך בידו לתוכו לשם ע"ז וכך היתה עבודתו) ו**שמואל אמר** מערב (יין נסך ביין כשר של חברו ואסרו בהנאה). מ"ד מערב, מ"ט לא אמר מנסך? אמר לך מנסך קם ליה בדרכה מיניה [לא מצי למיתני במתניתין אמזיד חייב בתשלומין דהא עובד עבודת כוכבים הוה ונסקל כתבו התוס' ומטעם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרות של חברו אין לחייבו (כ"ל למנות דקיס ליה דלרצה מיניה, שמא נאמר שחיוז התשלומים מדין קנס, זה אין לומר...) דמהאי טעמא (של קנס) לא מחייבין ליה טפי אלא כאילו הוא היוזק ניכר (והרי גם זהיוזק ניכר אמרין קיס ליה דלרצה מיניה). וא"ת ולשמואל מ"ש מדאמרינן בכתובות (ל:) ומודה ר' נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חברו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור חלב. וי"ל דסבר שמואל דהגבהה צורך ניסוך היא טפי דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה, אבל התם אפשר לאכילה בלא הגבהה דאי בעי גחין ואכיל. והכי מפליג התם בין ההיא להא דאמר רבי אבין גבי שבת זרק חין מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראים כהליכתו פטור דעקירה צורך הנחה היא משום דאי אפשר להנחה בלא עקירה, וקסבר שמואל דניסוך נמי דומה לד' אבין, ור' ירמיה ורב דהכא סברי כאידך

עליה בי דינא, משום שבועה לא אתי לאמנועי, מינהו אבי יתומים לא ישבע, מילתא בעלמא הוא דעבדי להדדי (דברי אהבה וריעות היה ביניהם ולא הנאת ממון כל כך) ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי.

אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכתא כאבא שאול [כתבו התוס' אומר ר"ת דכן הלכה אע"ג דקיי"ל (עירובין סב:) דמשנת ראב"י קב ונקי ובברייתא (להוצאת לקמן) קתני נמי וכן הלכה כדבריו אין למידין הלכה מפי תלמוד, וכן מוכיח בכתובות (פח:) דמוקי פלוגתייהו דר"ש ורבנן בפלוגתא דאבא שאול ורבנן, ורבי שמעון כאבא שאול ובבבליהו לישני דהתם רבי שמעון כהלכתא. ואומר רבינו חיים דלא מחייבין אפטרופא לישבע אלא דלא עיכב כלום משלהם אבל לא מישתבע שלא פשע דאפי' ודאי פשע פטור כדאמרינן בב"ק (לט.) גבי שור של יתומים שנגח דגבי מעלייתא דיתמי, דאי אמרת מעלייתא דאפטרופא ממנעי ולא עבדי, ולר' יוסי בר' חנינא נמי דאמר מעלייתא דאפטרופוס חוזרין ונפרעין מיתומין לכו גדלי. והר"ר שלמה בר יוסף הביא ראיה דאפשיעה חייב דאמר בב"מ (מב:) גבי תורא דלא הוה ליה ככי ושיני ומת נימא ליה לאפטרופוס זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתי משמע הא לאו הכי חייב, ולא שייך ממנעי ולא עבדי אלא דוקא התם (בסוגיא בב"ק) שלא נתמנו כל עיקר אלא כדי שישלמו ולא בשביל ריוח היתומין אלא לתקנתא דשאר אינשי דלא ליתזקי, אבל אפטרופא שנתמנה לצורך היתומים לא ממנע בשביל מה שמשלם כשפשע לכ"ע אי משום דעבד ליה דניחא נפשיה אי משום דנפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא, וגבי שבועה דווקא פליגי. ומהו נראה דודאי אי פשע חייב לשלם לכ"ע, אבל כל כמה דלא ידעינן אי נאבד כלום אין ראוי להשביעו על דבר זה בלא טענה כדאמרינן בירושלמי דפירקין קאתיא דרבי יוחנן דאמר משל יתומים כרבנן, ודרבי יוסי בר' חנינא דאמר מעלייתא דאפטרופא כאבא שאול אתיא, דרבי יוחנן כרבנן בתמיה אפילו יסבור כאבא שאול בעי איניש מיתן זוזי בגין דמיתקרי מהימן, אבל גבי שור יתומין דלא הועמד אפטרופא לנאמנות אלא לשמור שלא יגח, ודרבי יוסי ברבי חנינא כאבא שאול אפילו יסבור כרבנן אדם מבריה עצמו מן השבועה ואין מבריה עצמו מן התשלומין פי' רוצה לשלם כשיפשע ואינו רוצה שישביעוהו בהנם). תניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר זה וזה ישבע, והלכה כדבריו. **פסק הש"ע** כשיגדילו היתומים, נותן להם ממון מורישן, ואינו צריך לעשות

שינויא דהתם דמחלק בין זורק חץ לגונב חלבו משום דזורק חץ אי בעי להדורי לא מצי מהדר הכא מצי מהדר, וגבי ניסוך נמי כיון דמצי מהדר חייב. אי נמי קסבר דאפשר לנסך בלא הגבהה ולא דמי לעקירה והנחה דשבת אי נמי אפשר דרבי ירמיה פליג אדרבי אבין, וכן משמע דאמר בב"ק (ע:): דאמר ליה זורק גניבותיך לחצרי ותקני לי גניבותיך ופריך מדמטי לאויר חצרו קנה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דנייה ומשני באומר לא תקני לגניבותיך עד שתנוה והיינו דלא כרבי אבין דלרבי אבין לא צריך לאוקומי הכי דעקירה צורך הנחה היא, וכן משמע בבב"ק (קז:). דקאמר בראשונה היו אומרים מטמא והמדמע חזרו לומר אף המנסך ומפרש מעיקרא סבור כרבי אבין ולבסוף כרבי ירמיה. ועוד י"ל דטעמא דשמואל אף ע"ג דהגבהה לאו צורך דניסוך הוא אפי' הכי פטור כיון דאשעת ניסוך לא מחייב דקים ליה בדרכה מיניה אשעת הגבהה נמי מיפטר דאמר לו הרי שלך לפניך כמו תרומה ונטמאת דכמו דאם נסכו אחר אומר לו הרי שלך לפניך הכי נמי כי ניסך ליה איהו אע"ג דמנסך ליה בידים כיון דקים ליה בדרכה מיניה, ורב סבר כיון דבשעת הגבהה לא שייך למימר דקים ליה בדרכה מיניה יש לחייב מחמת הגבהה, אבל מה שיעשה בידים אחרי כן אע"ג דההיא שעתא קים ליה בדרכה מיניה). ואידך, כדרבי ירמיה דאמר משעת הגבהה (ע"מ לגזלו) הוא דקנה, מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך.

ולמאן דאמר מנסך, מ"ט לא אמר מערב? אמר לך מערב [דף נג ע"א] היינו מדמע (שמערב בהיתר דבר האוסרו) (כגון תרומה בחולין) וכיון דשמעינן דקנסוהו רבנן ה"ה דילפינן מיניה למנסך ולא אצטריך למתנייה, אבל השתא דמנסך ממש איצטריך למתנייה דלא תימא קם ליה בדרכה מיניה (פטור). ואידך, קנסא הוא (מטמע ומדמע דבמזיד חייב קנסא הוא דהיזק שאינו ניכר לא שמיא היזק) ומקנסא לא ילפינן (דהא לאו דינא הוא והיכא דקנוס קנוס והיכא דלא קנוס לא קנוס ולחכי אצטריך מנסך הסציר הרצ שולצין ואין לומר מערב ומדמע היינו הך הם, ואין כאן ילפותא זה מזה, כי מדמע אינו מערב דבר איסור גמור ואינו אוסר את התערובת כהנאה חלל באכילה, ואילו מערב יין נסך הרי הוא מערב איסור גמור שאסור כהנאה).

ולמאן דיליף קנסא מקנסא (היינו רב דאמר מנסך ממש דאילו מערב לא אצטריך דילפינן

(שאלת הגמ') ולחא (לפי מה) דתני אבוה דר' אבין בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע [כתבו התוס' בב"ק (קז:). כתובה איפכא (שכתילה גזרו על המטמא והמדמע) וזו אחת מסוגיות הפוכות] כל חני למה לי (כיון דתנן מנסך בתרתי דרישא כ"ש מדמע דליכא למימר דקם ליה בדרכה מיניה)?

צריכא, דאי אשמעינן מטמא, משום דלא קים ליה בדרכה מיניה, אבל מנסך דקים ליה בדרכה מיניה אימא לא. ואי אשמעינן מנסך, משום דקא מפסיד ליה לגמרי (שאוסרו בהנאה) אבל מטמא דלא מפסיד ליה לגמרי (מפסיד ליה לגמרי לענין שהוא עצמו אינו יכול לאכול, אבל חזי הוא עדיין להסקה או למאכל בהמה דאפי' מטמא תרומה חזי להסקה או לבהמת כהן) אימא לא. ואי אשמעינן חני תרתי, משום דהפסד מרובה

דמפני תיקון העולם דקתני כברייתא קאי אמזידין חייבין דקתני לבסוף, והכי איתא בתוספתא (פ"ג) בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע בשוגג פטור מזיד חייב מפני תיקון העולם, הכהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין מפני תקון העולם וקשה דמרישא דהמטמא והמדמע והמנסך דקיימי בהו הוה ליה למיפרך. **לכך נראה** דלא גרסינן במתני' שוגגין פטורין ובריייתא דהכא לאו היינו דתוספתא דהתם שהבאתי, ומפני תיקון העולם אדיוקא קאי וכד"ג משני לקמן (נה:): אחטאת גזולה שלא נודעה לרבים] ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיא היזק, האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה (דהא חייבין דמזיד דינא דאורייתא הוא ותיקון העולם אפטורין הוא דשייך למיתני כדי שיודיעו)? הכי נמי קאמר מזידין חייבין הא שוגגין פטורין מפני תיקון העולם (דמתניתין לא תני שוגגין פטורין בהדיא ברישא ואי נמי תני תיקון העולם לא ארישא קאי).

מתיב רבי אלעזר העושה מלאכה במי חטאת (דפרה אדומה, וכן פרה עצמה נפסלין במלאכה דכתיב 'אשר לא עלה עליה עול', ובמי חטאת כתיב 'למשמרת למי נדה', ותניא בספרי מה ת"ל שיכול אין לי שתהא מלאכה פוסלת אלא בפרה, ומנין אף במים ת"ל 'למשמרת למי נדה' כלומר שיהו משומרות לכך ולא לדבר אחר) ובפרת חטאת (כתבו התוס' מעובד דומיא דעבד דרשינן דעלה עליה זכר פסולה אע"ג דממילא, כיון דניחא להו לבעלים, וה"ה דכי עביד חבירו בידים וניחא ליה לאותו שעושה דמיתרבי נמי מעובד מ"מ) פטור מדיני אדם (לשלם) וחייב בדיני שמים (פורענות לשלם לרשעים שנתכוין להפסיד את ישראל) ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיא היזק, בדיני אדם נמי לחייב וכתבו התוס', וא"ת והרי צורם אוזן פרתו של חבירו דפטור כדאמר בזבחים (כה:): ובב"ק (צח:): משום דכולהו שזורין לאו לגבי מזבח קיימי, ופריך התם מהך דהעושה מלאכה משמע דוקא מלאכה דלא מינכר הזיקא ומשני דנקט מלאכה לרבותא דאע"ג דלא מינכר מיחייב בדיני שמים (מזבאח ח"כ, שאין מקום לחייב את המזיק לזכמה ולפסלה לכך מעל גבי המזבח גם אם נאמר שהזק שאינו ניכר חשוב כנזק, משום שלא כל ההזכות עומדות להקריבה על גבי המזבח)

(דלא חזיא תו לאכילה) אבל מדמע דהפסד מועט אימא לא, צריכא.

אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מאי טעמא, היזק שאינו ניכר שמיא היזק ובהיזק לא חילקה תורה כשהוא בא בידי אדם עצמו בין שוגג למזיד כדאמרינן (ב"ק פה:): פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד] ומה טעם אמרו בשוגג פטור, כדי שיודיעו (שטימא או דימע, דאי מחייבת ליה לא אתי מודע להו לבעלים ואכלי איסורא). אי הכי, אפילו במזיד נמי? השתא לאוזוקי קא מכזין (דאי לאו להקניטו בא ולהודיעו למה לו דעבד) אודועי לא מודע ליה (נתמיה).

ור' יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור מאי טעמא, היזק שאינו ניכר לא שמיא היזק, ומה טעם אמרו במזיד חייב, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו, ואומר פטור אני וכתבו התוס', הקשה ח"ר אפרים הא דתנן בבכורות (כה:): דן את הדין טימא את הטהור מה שעשה עשוי וישלם מביטו, ואמאי והא שוגג הוא, ומאן דמוקי לה כר"מ דדאין דינא דגרמי ניהא דלקמן קנים ר"מ שוגג אטו מזיד אבל למאן דמוקי אפילו כרבנן, ובנגע בהו שרץ קשה לר' יוחנן אמאי חייב, ומיהו לחזקיה אתי שפיר דלא שייך למיפטריה כדי שיודיעו, ותירץ דהתם פשע דמה היה לו לטמאותה כדי להחזיק דבריו והוי כמו מזיד דהכא. וא"ת בטיהר את הטמא שעירבו עם פירותיו לפטור לחזקיה כדי שיודיעו ויש לומר דאין רגילות שיחזור מהוראתו אלא ע"י אחרים הלכך לא חיישינן.

תנן הכהנים שפגלו במקדש (קרבנות ששחטום וזרקום לאכול מהם חוץ לזמנם ולא הורצו לבעלים) מזידים (שידעו שפסולים בכך) חייבין (לשלם דמיהן לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים, ואי נמי נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש) ותני עלה מפני תיקון העולם (קס"ד דה"ק חייבין מפני תקון העולם שלא ירגילו בכך כתבו התוס' ברוב ספרים גרסינן במתניתין (המשנה הנאה) הכהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין ופריך משום דמשמע ליה

עליו הפסח, אומר לו הרי שלך לפניך (ובלבד שישלם לו אותו עצמו וקרינא בה 'והשיב את הגזלה אשר גזל' שהרי לא נשתנה) ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי גזולן הוא האי גזולן הוא (מכדי מיגזל גזליה מדמשכיה וקם ליה ברשותיה) ממונא מעליא בעי שלומי (כתבו התוס' תימה דהיכי מדמי הכא דממילא (כל הדוגמאות שהוצאו כאן הם דוגמ' שנפסל ממילא ולא צדיקים) למטמא בידים (סוגייתנו עוסקת במטמא תרומתו של חצרו צדיקים) דנחי דמטמא בידים חייב, היכא דנמטמא מאליה אומר לו הרי שלך לפניך, דהא המכחיש בהמת חבירו באבנים או במלאכה חייב ובהכחשה ממילא או פירות שהרקיבו מקצתם אומר לו הרי שלך לפניך, הואיל ועדיין הם בעין ולא קנאם בשינוי. וי"ל דכיון דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק, א"כ חשיב ליה כאילו הוא ניכר, וא"כ אין לך שינוי גדול מזה וקנאם הגזולן בשינוי וצריך לשלם בממון מעליא ושמן כעין שגזל ולא מצי אומר ליה הרי שלך לפניך. וא"ת בב"ק (צח:) דבעי לאוקמי דך משנה דגזל מטבע ונפסל כר' יעקב דאמר החזירו שומר אחר שנגמר דינו מוחזר, ודחי רבה דכ"ע אמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דא"כ לפלגו בחמץ בפסח, אלא הכא בגומרינן דינו של שור שלא בפניו קמיפלגי רבנן סברי אין גומרינן דינו של שור אלא בפניו דאמר ליה אי אייתיתיה ניהלי הוה מעריקנא ליה לאגמא השתא אתפסתי לתוראי ביד מאן דלא מצינא לאישתעויי דינא בהדיהו (התפסת את שורי ציד אנשים שאינו יכול לריב עמם להיטות צית הדין, והיה לך לשמור את הסור, שלא יתפסו צית הדין כלי לגנות ממנו) משמע דחייב משום דאתפסיה בידים וכן פירש רש"י בב"ק (מה.) והשתא אי חשיב ליה היזק שאינו ניכר אפי' אתפסיה בידים פטור כדמוכח הכא, ואי חשיב היזק ניכר אפילו תפסוהו ב"ד מאליהן ולא אתפסיה בידים למה יפטור, וכי לא היה לו לשומרו שלא יבא לידי כך, ועוד אם כשתפסוהו מאליהן פטור גם כי מתפסו בידים יהא פטור דסוף סוף אפילו לא היה מתפסו היו תופסים אותו מאליהם ולא הפסידו הבעלים כלום בתפסתו. ונראה דאתפסיה לתוראי אפי' לא אתפסיה בידים אלא כלומר אתפסתיך גרמה להתפס שלא שמרתו מתפסת ב"ד, ולרבנן כיון דאין גומרינן דינו של שור אלא בפניו מה שנופל ביד ב"ד חשיב היזק ניכר לפי שהיזק ניכר זה בא בפשיעת שומר חייב ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך, אבל לרבי יעקב לא חשיב מה שנופל ליד ב"ד היזק ניכר כיון דאין נפסל ע"י שנפל בידים דאפילו לא נפל בידים היו גומרינן דינו שלא בפניו וכיון דחשיב היזק שאינו ניכר יכול לומר לו הרי שלך לפניך כמו בחמץ שעבר עליו הפסח? תיובתא

ונראה לפרש דהאי דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי לא עביד ליה אלא כהיזק שאינו ניכר (ואם היזק שאינו ניכר דינו כנוזל לדעת חזקיה יס לחייב את הפוסל בהמה להקריבה)?

הוא מותיב לה, והוא מפרק לה פרה שהכניסה לרבקה (למקום אסיפת הבהמות וקישורן) על מנת שתניק (את אמה) ותדוש [בתבואה עם השאר, דתשלומין ליכא אמעשה ידי דאמר לטובה הכנסתיה שתינק, ופסולה לא הוי אלא מחמת מחשבתו שנתכוין אף שתדוש וגרמא בניזקין פטור דאמחשבה לא מחייבין ליה דפסולה מחמת מחשבה הוא כדאמר (פסחים כו:) עובד דומיא דעבד דניהא ליה] מי חטאת ששקל בהן משקלות (שהיו תלויות בכף מאזנים והיה יודע משקלם ונתן בשר לשקלו בכף שניה דלא עבד בהן מעשה בידיו אלא במחשבה מיפסל).

והאמר רבא מי חטאת [דף נג ע"ב] ששקל בהן משקלות כשרה? לא קשיא הא בגופן, הא בכנגדן (כדפרישית ומתניתא דמשמע פסולות ששקל בגופן כדרך הטבחים לשקול בשר במים שיש להם כלי שיש בו שנתות ונותנים מים בראשונה ונותנים בשר במים עד שהמים עולים לרושם השני וכוונתו כבר שבמשקל ליטרא או ב' ליטראות המים עולים ומגיעין לאותו הרושם). בגופן מעשה קא עביד בהו, ואי היזק שאינו ניכר שמיה היזק, בדיני אדם נמי לחייב? אלא, אידי ואידי בכנגדן, ולא קשיא הא (מתני') דאסח דעתיה (משמירתן ע"י המשקל ששקל בהם ונפסלו בהיסח הדעת דלמשמרת למי נדה כתיב שצריכה שימור תמיד, ומיהו בדיני אדם לא מיחייב דגרמא בעלמא הוא כתבו התוס' ומלאכה דנקט משום פרה אי נמי אע"פ שפשע להסיח דעתו מחמת מלאכה אפילו הכי פטור מדיני אדם) הא (דרבא) דלא אסח דעתיה.

מתיב רב פפא גזל מטבע ונפסל (שפסלתו מלכות) תרומה ונטמאת (מאליה) חמץ ועבר

למוצאי שבת (לאחר שהמתין בכדי שיעשו אבל בשבת לא דקנים שוגג אטו מזיד) במזיד לא יאכל עולמית, ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו [דר' יוחנן סבר מעשה שבת אסורין באכילה וילף לה מקראי בב"ק (עא.) ובכתובות (לד.)] במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים.

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר, קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, דר"מ אדרבי מאיר לא קשיא, כי קנים בדרבנן (מטמא ומדמע איסורא דרבנן הוא כיון דלא שמייה חיזק אין כאן איסורא דאורייתא ודברי סופרים צריכין חיזוק הלכך קנים אף השוגג) בדאורייתא (בישול בשבת איסורא דאורייתא הוא ולא שכיח דעברי עלה) לא קנים. והא מנסך דאורייתא הוא וקא קנים? משום חומרא דעבודת כוכבים קנס ליה (להרחיקו מן האיסור קנים ועבד ליה חיזוק). דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא, כי לא קנים בדרבנן (דקיל) בדאורייתא קנים (משום דעבד איסור חמור קנים להרחיקו פתבו התוס', וא"ת והא מתניתין ר' יהודה היא וקתני כהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין ויש לומר דאי קנסין להו שוגגין ממנעו ולא עבדי). והא מנסך דאורייתא, ולא קנים? משום חומרא דעבודת כוכבים מיבדל בדילי מיניה (ולא צריך למיקנסיה).

ורמי דרבי מאיר אדר"מ בדאורייתא דתניא הנוטע בשבת, בשוגג יקיים, במזיד יעקר, ובשביעית, בין בשוגג בין במזיד יעקר, דברי ר"מ. רבי יהודה אומר בשביעית, בשוגג יקיים, במזיד יעקר, ובשבת, בין בשוגג בין במזיד יעקר? ולטעמך, תקשה לך היא גופה, מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא, מאי שנא שבת ומאי שנא שביעית, אלא התם כדקתני טעמא, א"ר מאיר, מפני מה אני אומר בשבת בשוגג יקיים, במזיד יעקר, ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר, מפני שישראל מונין לשביעית (ישראל מונין שנות נטיעותיהן לשביעית לפי שצריכין למנות

(פתבו התוס' אע"ג דמייתי אחרי כן תנאי קאמר תיובתא משום דכן הלכה דלא שמייה חיזוק).

לימא כתנאי המטמא, והמדמע, והמנסך, אחד שוגג ואחד מזיד חייב, דברי ר"מ רבי יהודה אומר בשוגג פטור, במזיד חייב. מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר (ר"מ) סבר חיזק שאינו ניכר שמייה חיזק [הלכך אף בשוגג חייב דאתרבי (ב"ק כו:) מפצע תחת פצע] ומר סבר לא שמייה חיזק (ובמזיד הוא דמחייב משום קנסא)?

אמר רב נחמן בר יצחק דכולי עלמא חיזק שאינו ניכר לא שמייה חיזק (ובמזיד הוא דמחייב משום קנסא) והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קא מיפלגי, דמר (ר"מ) סבר קנסו שוגג אטו מזיד (ואע"ג דמזיד גופיה קנסא הוא) ומר סבר לא קנסו שוגג אטו מזיד.

ורמי דרבי מאיר אדרבי מאיר, ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה, דתניא המבשל בשבת בשוגג יאכל [פירש רש"י הוא עצמו ואף בשבת וב"ב התוס' דמהכא מוכיח דלא קנים שוגג אטו מזיד (א"כ כסוג מותר לגמרי בכל אופן) וכן משמע בשבת (לח.) גבי בעו מיניה מרבי חייא בר אבא שכה קדרה על גבי כירה בשבת ובשלה במזיד לא יאכל פירוש בו ביום בין הוא בין אחרים ובמוצ"ש שרי אפילו לדידיה, וכן נמי שוגג דרבי יהודה, דהא מתניתין בחולין (יד.) דתנן השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשירה ומוקי לה כרבי יהודה ופריך ונוקמה במזיד וכו' מאיר... וקתני שבת דומיא דיום הכפורים דאסור בו ביום בין לו בין לאחרים ותני נמי ושחיטתו כשרה לא שנא לו לא שנא לאחרים כדאמרי' התם על ר' יוחנן הסנדלר, ובמזיד קאמר ר' יהודה לא יאכל עולמית היינו הוא אבל אחרים יאכלו במוצאי שבת, דאי בין הוא בין אחרים קאמר כר' יוחנן הסנדלר אם כן בב"ק (עא.) ובכתובות (לד.) דפטרי רבנן טבח בשבת מתשלומי ארבעה וחמשה ומפרש דסברי לה כר' יוחנן הסנדלר דאמר מעשה שבת אסורין והויא שחיטה שאינה ראויה אמאי מוקי לה כר' יוחנן הסנדלר טפי מרבי יהודה דלדידיה נמי מעשה שבת אסורים, ועוד דבעי מאי טעמא דר' יוחנן הסנדלר ולא בעי מאי טעמא דר' יהודה. כללא דמילתא מזיד דרבי מאיר שוגג דר' יהודה מזיד דר' יהודה שוגג דרבי יוחנן הסנדלר] במזיד לא יאכל, דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר בשוגג יאכל (הוא עצמו)

תרומה אלא חולין מתוקנין, ועל ידי תשלומין
 הן נעשין תרומה שנאמר 'ונתן לכהן את
 הקדש' על ידי נתינתו נעשו קודש אלמא
 דבר הראוי לחול עליו שם תרומה בעינן ולא
 מעות, אבל האוכלה מזיד משלם מעות)
 שילם חולין טמאים, מהו, אמר סומכוס משום
 ר"מ בשוגג (אם בשוגג שילם שלא היה יודע
 שהן טמאין) תשלומיו תשלומין (ופטור באלו
 והן נעשין תרומה טמאה כמה שאכל) במזיד
 אין תשלומיו תשלומין (ולקמיה פריך אמאי)
 וחכ"א אחד זה ואחד זה (שוגג ומזיד)
 תשלומיו תשלומין (והן נעשין תרומה וממון
 כהן ואם קידש בהן אשה מקודשת) וחוזר
 ומשלם חולין טהורים (משום קנס ואינן נעשין
 תרומה). והוינן בה, במזיד אמאי אין
 תשלומיו תשלומין (אמאי קנסת ליה אמזיד
 דהני תשלומין הא לא הויד בתשלומין
 גרועין) תבא עליו ברכה, דאכיל מיניה מידי
 (תרומה טמאה) דלא חזי ליה בימי טומאתו
 (דהאכל תרומה בטומאת הגוף במיתה
 ואפילו היא טמאה) וקא משלם ליה מידי
 (חולין טמאים) דחזי ליה בימי טומאתו
 (ואע"ג דסוף סוף הן נעשין תרומה ולא חזו
 ליה דהא טמאה היא מיהו חולין טמאין
 מיכוין לשלומי ולא ידע דהם נעשין תרומה
 כע"ז ביארו התוס').

ואמר רבא, ואמרי לה בדי, חסורי מחסרא
והכי קתני אבל תרומה טמאה משלם כל דהו
 (כל שהוא חולין בין טהורין בין טמאין) אבל
 תרומה טהורה משלם חולין טהורים, שילם
 חולין טמאין, מהו, סומכוס אומר משום ר"מ
 בשוגג תשלומיו תשלומין (פירש רש"י דהא אוכל
 תרומה שוגג לפי מדה משלם ולא לפי דמים (ר"ל משלם
 לפי כמות התרומה שאכל ולא לפי שויה) ואע"ג דהך
 טומאה גריעא מההיא דאכל תשלומין הן מדאורייתא
 ורבנן נמי לא קנסוהו הואיל ושוגג בתשלומין. **כתבו**
התוס' לא כמו שפירש רש"י דקסבר דלפי מדה משלם
 דאפי' את"ל דלפי מדה משלם לא מיפטר אלא אם כן
 ישלם שיהו שוין להסיקה כשיעור תרומה טהורה
 שאכל, דלא גרע מגזלן כדאמר התם כל היכא
 דמעיקרא שויה ד' ולבסוף שויה זוזא לא תבעי לך דלפי

שנות הנטיעה לערלה ולרבעי כשיוצא
 מאיסור ערלה ומחללין אותו ברביעית
 הרואה מונה השנים למפרע ויודע שנטיעה
 בשביעית ואתי למישרי נטיעה בשביעית) [דף
גד ע"א] ואין מונין (נטיעותיהן) לשבתות
 (שאינן מונין ימים לנטיעה אלא שנים לפיכך
 אין הדבר ידוע לזמן מרובה שנטיע בשבת).
 ד"א נחשדו ישראל על השביעית, ולא נחשדו
 על השבתות. מאי דבר אחר (למה ליה
 לאתויי טעמא אחרנא)? ה"ק וכי תימא,
 שבת נמי זימנין דמיקלע יום ל' בשבת, דאי
 נטיע ההוא יומא הוא דסלקא ליה שתא, ואי
 לא לא סלקא ליה שתא (זימנין דצריך למימני
 דתניא הנוטע ערב שביעית ל' יום לפני ראש
 השנה עלתה לו שנה לשני ערלה דשלשים
 יום בשנה חשובין שנה ומותר לקיימן
 בשביעית פחות משלשים יום לפני ראש
 השנה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן
 בשביעית, הלכך זמנין דשבת זו שנטיע זה
 הויא יום שלשים לפני ר"ה ומונין אותו שנה
 ואי הוה בציר ההוא יומא לא הוה סליק ליה
 שתא ולאחר זמן כשאוכלין מן הפירות לסוף
 שתי שנים ואומרים למה הותרו פירות הללו
 לשתי שנים ואומר להם השלשים שלפני ר"ה
 חשובין שנה ומזכירים שנטיע בשבת
 וליקנסוה) ת"ש, דבר אחר נחשדו ישראל על
 השביעית (ואיכא למיחש מתוך שהדבר ניכר
 אתי למישרי נטיעה בשביעית) ולא נחשדו
 על השבתות (ואפילו יזכר ויודע הדבר לא
 אתי למישרי נטיעתא בשבת). דרבי יהודה
 אדרבי יהודה לא קשיא, באתריה דרבי
 יהודה חמירא להו שביעית, דההוא דאמר
 ליה לחבירו דייר בר דיירתא (גר בן גיורת)
 אמר ליה אנא לא אכלי פירי דשביעית
 כוותך.

תא שמע (דרבי מאיר בדרבנן לא קנים
 שוגג) אכל תרומה (בשוגג ואפי'...) טמאה
 משלם חולין טהורין (ולקמן פריך אמאי
 משלם טהורין האוכל תרומה שוגג אינו
 משלם מעות אלא תבואה, ואינו משלם

דלא קנים בדרבנן, דהא לאו סתם משנה היא
אלא ברייתא היא במנחות (כה). מיהו ניהא
ליה לשנויי דאפי' תימא רבי מאיר היא].

תא שמע המעשר בשבת [איסור שבות
דרבנן היא כדתנן בביצה (לו). אלו הן משום
שבות של מצוה אין מגביהין תרומות
ומעשרות דמיהו כמתקן והך המעשר בשבת
סתם משנה היא במסכת תרומות (בג) וכן
המטביל כליו מטביל נמי איסורא דרבנן היא
במסכת ביצה (יה). מפני שנראה כמתקן כלי,
וכל הני רמינן דרבי מאיר אדרבי מאיר
דקנים לעיל בדרבנן כתבו התוס' משנה היא
בתרומות (פ"ב מ"ג) וכן ההיא דהמטביל כלים ופריך
מינייהו משום דסתם משנה ר"מ היא. ותימה דפריך
ברישא מההיא דמעשר והיא שנויה שם בסוף בשוגג
יאכל, במזיד לא יאכל? הכי השתא, התם
גברא לתקוני קא מיכוין, אנן ליקום
וליקנסיה?

תא שמע המטביל כלים בשבת, בשוגג
ישתמש בהן, במזיד לא ישתמש בהן? הכי
השתא, התם גברא לטהורי מאני קא מיכוין,
אנן ליקום וליקנסיה?

ורמי דר' יהודה אדרבי יהודה בדרבנן דתניא
[דף נד ע"ב] נפלו ונתפצעו (אגוזי פרך אין
בטלין אפילו באלף מפני חשיבותן, נתפצעו
האגוזים של ערלה ואח"כ נפלו לתוך של
היתר יעלו, נפלו תחלה ואח"כ נתפצעו חקשו
התוס' תימה דתניא בירושלמי בפרק בתרא דערלה
'נפלו ואח"כ נתפצעו בין בשוגג בין במזיד לא יעלו
דברי ר"מ, ורבי יהודה אומר בין בשוגג בין במזיד
יעלו, ורבי יוסי אומר שוגג יעלו מזיד לא יעלו' טעמא
דר"מ דקנים שוגג אטו מזיד טעמא דרבי יוסי כדאמר
רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורין שריבה עליהם
שוגג מותר מזיד אסור טעמא דרבי יהודה מפרש
משום דכבר קנסו בידו פירוש כבר נתקלקלו פירותיו
בשעת פציעה) אחד (שפצען) שוגג (שלא
נתכוין כדי לבטל חשיבותן ולהעלותן באחד
ומאתים כדין ערלה) ואחד מזיד (שנתכוין
לכך) לא יעלו (אפילו באלף דקנים ר"מ ורבי
יהודה שוגג אטו מזיד אע"ג דהך עלייה

דמים משלם כי תיבעי לך דמיקרא לא שויא אלא זוזא
ולבסוף שויא ד' מ"מ במזיד אין תשלומיו תשלומין
דאכל מידי דקפצי עליה זבינא ומשלם מידי דלא קפצי
עליה זבינא) במזיד (שידע שטמאין הן) אין
תשלומיו תשלומין (דקנסוהו רבנן שמתכוין
להפסיד כהן) וחכ"א אחד זה ואחד זה
תשלומיו תשלומין, וחוזר ומשלם חולין
טהורין. ואמר רב אחא בריה דרב איקא
[ביבמות (צ). דמזיד נמי דקאמר ר' מאיר אין
תשלומיו תשלומין להפטר לגמרי קאמר
כלומר שצריך לחזור ולשלם חולין טהורין
כרבנן ובשוגג הוא דפליג אדרבנן דלרבי
מאיר לא קנסו שוגג אטו מזיד ורבנן קנסו.
והא הכא איסורא דרבנן היא, דמדאורייתא
תשלומין מעליא ניהו, דלפי מדה משלם וכי
משלם טמאין אפי' במזיד איסורא דרבנן הוא
דעבד ולא קנים רבי מאיר שוגג כתבו התוס'
ביבמות (צ). מעיקרא ס"ד דאין תשלומיו תשלומין כלל
קא"ר מאיר ופריך מינה למאן דאמר אין כח ביד
חכמים לעקור דבר מן התורה ומסיק דאין תשלומיו
תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורים כדרבנן ולא פליגי
אלא בקנסו שוגג אטו מזיד...] הכא בקנסו שוגג
אטו מזיד איכא בינייהו? הכי השתא התם
גברא לשלומי קא מיכוין (ואדם כשר הוא)
אנן ניקום וליקנסיה (על שגגתו, אבל מטמא
ומדמע שוגג אינו מתעסק בטובה)?

ת"ש דם שנטמא וזרקו וכתבו התוס' וא"ת מאי
קשיא ליה לר"מ והא לאו סתם מתני' היא דברייתא
היא במנחות (כה). וי"ל דסמך אסתם מתני' בפסחים
(פ:) דתנן הפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא
הציץ מרצה ודייק בגמ' טעמא דאח"כ נודע הא נודע
ואח"כ נזרק לא וימיתי ברייתא דמפרשא בהדיא והך
קושיא לרבינא דמפרש (שם) דשוגג קאי אזורקה דלרב
שילא דמפרש דקאי אטומאה לא קשה מידי דטומאה
דאורייתא בשוגג הורצה (דהציץ מרצה ומותר
בשר באכילה) במזיד לא הורצה (מדרבנן
וקנסא הוא לאסור בשר באכילה אבל בעלים
נתכפרו והך זריקת מזיד איסורא דרבנן היא
דמדאורייתא זורק לכתחילה דהציץ מרצה)?
אמר לך ר"מ הכי השתא, התם גברא לכפורי
קא מיכוין, אנן ניקום ונקנסיה [על שגגתו,
וה"ה דמצי לשנויי הא מני רבי יהודה היא

נד:

עמו בזבחים, וא"ל זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן. אבל אמר לו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו, וזבחים שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו אינו נאמן.

מאי שנא רישא, ומאי שנא סיפא? אמר אביי כל שבידו (לעשות בשעה שמודיעו) נאמן (ורישא כגון שעודן בידו לטמאן ולפגלן, וגבי קרבנות בכהן העובד קמיירי כגון שהודיעו בין שחיטה לזריקה ואמר פיגלתיה בשחיטה שעדיין בידו לפגלו בשאר עבודות אבל ביום פלוני שכבר יצאו מידו לאו כל כמיניה כתבו התוס' הקשה ר"ת דהכא אפי' לרבא לא מהימן אלא משום שהיה בידו תחילה, ובקידושין (סו.) פליגי אביי ורבא באשתו זינתה בעד אחד והלה שותק ומשמע התם דתרוייהו מודו בא"ל עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן וכן א"ל עד אחד אכלת חלב ואע"ג דאין בידו. ואומר ר"ת דהכא במכחישו או אומר איני יודע אבל התם דשותק הוי כהודאה, וכן משמע ביבמות (פו:) דבעי למיפשט מיניה דעד אחד נאמן באיסורין ודחי דלמא שאני הכא משום דאשתיק ושתיקה כהודאה דמיא, וגבי אשתו זינתה פליגי נמי בשותק ומהני לאביי בעד אחד כשר דלאו גזלנא אף ע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים או בקינוי וסתירה בעד אחד הכא דשותק שאני אי נמי שהוא חומרא מדרבנן, ורבא אפי' שותק לא אסר אלא אם כן מהימן עליה כבי תרי. ומתוך כך אומר ר"ת דאדם המטהר יין לחברו אי אשכחיה ואמר ליה בזימנא קמייתא מהימן כרבא ואפילו מכחישו כיון דהיה בידו אבל אחר לא מהימן אי מכחישו או אומר איני יודע ואי שתיק מהימן, וכן פסק רבינו משולם בן רבינו קלונימוס, ואי מהימן עליה כבי תרי אסור כדאשכחן בהוא סמיא (קדושין סו.) לרבא ואפי' היכא דלא מהימן מכל מקום לדידיה אסור דשוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא. ונראה דאם שותק מחמת שאינו יודע דלא הויא שתיקה כהודאה וכל הסוגיא דקידושין יש לפרש באומר לו נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת. תדע דקתני דומיא דאכלת חלב והתם דוקא הויא שתיקה כהודאה. רבא אמר (אע"פ שאין בידו נאמן, וסיפא...) כגון דאשכחיה (מקמי האידנא) ולא אמר ליה ולא מידי, ולבתר הכי אשכחיה ואמר ליה.

ההוא דאמר ליה לחבריה טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו, אתא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה שורת הדין (כלומר הדין נותן)

שהוא מעלה ומבטל אגוזי פרך איסורא דרבנן בעלמא הוא ואפילו שלמים דמדאורייתא אין חילוק בין חשוב לשאינו חשוב דהכל בטל דכתיב אחרי רבים להטות ורבנן הוא דגזור דברי ר"מ ורבי יהודה, רבי יוסי ור' שמעון אומרים בשוגג יעלו, במזיד לא יעלו. והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטל, ורבנן הוא דגזור, וקא קנים ר' יהודה? התם היינו טעמא דר' יהודה, משום דאתי לאיערומי (ולתכזיב) ויאמר שוגג הייתי ולא נתכוונתי כדי להעלותן).

ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי דתנן נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות אחרות הרי זה לא ילקט (דכל זמן שהיא במקומה כמחובר חשיבא ולא בטלה, וכי לקיט לפירות ומבטל להו במאתים הוי מבטל איסור לכתחילה) ואם ליקט (ולא נמלך) יעלו באחד ומאתים (דה"ל שוגג דלא נתכוון ללקט ע"מ לבטל דסבור שכבר בטלו במחובר) ובלבד שלא יתכוין ללקט (בכוונת ביטול) ר' יוסי אומר אף המתכוין ללקט יעלו באחד ומאתים (אלמא במזיד נמי בטיל)?

הא אתמר עלה, אמר רבא חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת. וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת (אין לך אדם נוטע ערלה בין שאר נטיעות בלא סימן ואוסר כרמו בשביל נטיעה אחת וכיון דלא שכיחא לא אחמור בה רבנן אבל נפילת איסור בהיתר שכיחא). פסק הש"ע המזיק את חברו היזק שאינו ניכר, כגון שעירב יין נסך ביינו, מן התורה הוא פטור (ביאר באר הגולה דק"ל כר' יוחנן דאמר הכי) אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם מחיפה שבנכסיו, כדין כל המזיקים הו"מ (שפה, א.).

משנה הכהנים שפגלו במקדש, מזידין חייבין.

(גמרא) ת"ר היה עושה עמו בטהרות, ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו, היה עושה

ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה ספר תורה שכתבתי לפלוני, אזכרות שלו לא כתבתים לשמן, אמר ליה ספר תורה ביד מי, אמר ליה ביד לוקח, אמר ליה נאמן אתה להפסיד שכרך, ואי אתה נאמן להפסיד ספר תורה (הואיל ואין בידך). אמר ליה רבי ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות, שכר דספר תורה כוליה מי הפסיד? אמר ליה אין, שכל ספר תורה שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום. וליעבר עליהו קולמוס וליקדשיה (לשמן כתב על גבי כתב ולקדשיה) כמאן, נימא דלא כרבי יהודה, דתנן הרי שהיה צריך לכתוב את השם, ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת (ונמצא שם כתוב כדרכו אבל שלא לשמו הוא) מעביר עליו קולמוס (לשמו) ומקדשו, דברי רבי יהודה וחכמים אומרים אין השם מן המובחר? אפילו תימא רבי יהודה, עד כאן לא קאמר רבי יהודה אלא בחדא אזכרה, אבל דכולי ספר תורה (כל אזכרות שבו) לא, משום דמיהזי כמנומר.

ההוא דאתא לקמיה דר' אבהו, א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני, גוילין (קלפים) שלו לא עיבדתים לשמן, א"ל ספר תורה ביד מי, א"ל ביד לוקח, אמר לו מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך, אתה נאמן להפסיד ספר תורה. **[דף נה ע"א]** ומאי שנא מדברי אמי (דאמר ליה אין אתה נאמן להפסיד ספר תורה)? התם איכא למימר (דמשקר ונתכוון להקניט וסבור שלא יפסיד אלא שכר אזכרות כר' ירמיה אבל הכא גבי קלפים דידוע הוא שיפסיד כל שכרו ואתי ואמר אימר קושטא קאמר) טעי בדרי' ירמיה, הכא כיון דקא מפסיד כוליה אגריה ואתא ואמר, אימור קושטא קאמר. **פסק הרמב"ם א.** הכהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבין לשלם בשוגג פטורין... חובל ומזיק (ז,ד). ב. היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו נתפגלו, עושה עמו בטהרות ואמר לו נטמאו, נאמן (השגת הראב"ד כל שבידו נאמן) לא נחשדו ישראל על כך, אבל

אינו נאמן. אמר לפניו רבי אסי רבי, אתה אומר כן (שאינו נאמן אבל רבי יוחנן אמר...) הכי אמר ר' יוחנן משום רבי יוסי מה אעשה שהתורה האמינתו (ואפי' לאחר זמן כדמפרש). היכן האמינתו, א"ר יצחק בר ביסנא כהן גדול ביוה"כ יוכיה (בפר ושעיר שלפני ולפנים שהוא שם יחיד ואין רואהו ואם אמר פגול מהימן דהא כתיב המקריב אותו לא יחשב וקרי לא יחשב מחשבת פיגול ואם חשב פיגול יהיה) דכי אמר פגול מהימן נחקשו חתופי, ותימא הא רבי יוסי גופיה בזבחים (מוד): אית ליה דאין פיגול בדבר הנעשה בפנים דיליף משלמים וי"ל נהי דפיגול לא הוי, פסול מיהא הוי, ופיגול דהכא לאו דוקא כדאשכחן בזבחים (יד). לרבי שמעון דאמר כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול, ואמר רבי יוסי בר' חנינא מודה רבי שמעון דפסול מקל וחומר ואין לתמונה מנא ליה דמהימן דפשיטא דבכל הקרבנות שייך פיגול בכל ד' עבודות) ומנא ידעינן (ביוה"כ דפגיל אי לאו דמהימן) והכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד, אלא לאו משום דמהימן.

ודלמא (כי אמר קרא פיגול יהיה...) דשמעניה דפגיל (בקול רם דאמר הריני מזה על מנת להקטיר אימורין חוץ לזמנן)? אי לאו דמהימן (לומר בשעת עבודה פיגלתי...) אע"ג דשמעניה (דפגיל) נמי לא מהימן, דדלמא לבתר הכי (בתר עבודה) קאמר. ודלמא דחזיניה בפישפש (ודלמא בכה"ג מהימן דחזינן בפישפש דבשעת אמירה היה מזה, פישפש פתח קטן שהיה בבית החליפות פתוח להיכל ושנים היו אחד בצפון ואחד בדרום כדתניא בזבחים (נה:) שני פישפשין היו בבית החליפות אחד בצפון ואחד בדרום כדי להכשיר את כל העזרה לשחיטת קדשים קלים שנחיה קורין בכל הרוחות ושחטו פתח אוהל מועד וגם לול קטן היה פתוח לבית הכפורת והאי דמקשי הכא דלמא דחזיניה בפישפש אהזאות דעל הפרוכת בהיכל קאי וגבי עבודות דלפני ולפנים נמי איכא לאקשווי דחזיניה דרך לול?) קשיא.

דאורייתא כדגזרינן בסמוך גבי חרש בפקחת דאפי' תאכל תרומה דאורייתא הא קטנה היא) ואם מתה בעלה יורשה. ועל המריש (קורה) הגזול שבנאו בבירה (בית גדול) שיטול את דמיו, מפני תקנת השבים (שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר מריש עצמו ימנע מלעשות תשובה) ועל חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים (שהיא גזולה) שהיא מכפרת (ואין צריך להביא אחרת) מפני תיקון המזבח (בגמ' מפרש ומשום הנך תרתי בתרייתא דמשום תקנה נינהו תנא ליה הכא).

(גמרא) אמר רבא מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא (אנו למדין) אמר לעדים (שלא בפניה) ראו גט זה שאני נותן לה, וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה (ולא הודיעה שהוא גט) הרי זו מגורשת, מי לא אמר ר' יוחנן בן גודגדא לא בעינן דעתה (דאשה דהא חרשת לית לה דעתא) ה"נ לא בעינן דעתה. פשיטא! מהו דתימא, כיון דאמר כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה, קמ"ל, אם איתא דבטליה לעדים הוה אמר להו, והאי דקאמר הכי משום כיסופא. **פסק הש"ע א.** יכול לגרשה בלא דעתה... וכל זה מדינא, אבל ר"ג החרים שלא לגרש אשה שלא מדעתה... אה"ע (קט"ו). **ב.** צריך שיתננו לה בתורת גרושין, אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב, אינה מגורשת אא"כ יאמר אחר כך: הרי זה גיטך, או שיודיע כן לעדים בתחלה. (חגה) ובלבד שתדע האשה שנתגרשה בו, או שהעדים מגידים לה אה"כ) אה"ע (קל"ה).

ועל קטנה בת ישראל' ואילו חרשת (שלא השיאה אביה והיא נישאת מעצמה לכהן משגדלה) לא אכלה (בתרומה מדשני תנא במילתיה דאיירי בחרשת ושבקה ונקט קטנה שמע מינה חרשת גדולה דנשואיה דרבנן דכוותה נינהו לא אכלה ע"י קידושין דידה) מ"ט [הא נישואי חרש וחרשת נמי רבנן תקינו ביבמות (ק"ב):] גזירה שמא יאכיל

אם אמר לו זכחים שהקרבת לך באותו היום נתפגלו, ואותן המהרות נטמאו, אם היה נאמן לו סומך על דבריו, ואם לאו שורת הדין שאינו נאמן והרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח פסולי המוקדשין (יט"ט). **כתב הכס"מ** לענין דינא משמע דהלכה כרבא כדקי"ל בכל דוכתא. אבל הראב"ד פוסק כאב"י משום דעובדי דמייתי התם דאתא קמא דרב אמי משמע ליה דאתו כאב"י ולפיכך כתב על דברי רבינו א"א 'כל שבידו נאמן' עכ"ל. ולי קשה על רבינו דלא אתי לא כאב"י ולא כרבא דאי כאב"י ה"ל לפלוגי בין ישנן בידו לאינן בידו, ואי כרבא ה"ל לפלוגי בין אשכחיה ולא אמר ליה ללא אשכחיה. **ואפשר לומר** דפסק כאב"י... וכן נראה מדבריו בפ"א מהלכות תפילין שפוסק כאב"י... ע"ס שאלתיך נזה. **פסק הש"ע ס"ת** שאמר הסופר לאחר שיצא מידו לא כתבתי האזכרות לשמן, אינו נאמן לפסלו. אבל נאמן הוא להפסיד כל שכרו. ולמה אינו נאמן לפסלו, שמא לא נתכוין אלא להפסיד על הלוקח או על זה ששכרו, ודומה שאינו מפסיד באמירה זו אלא שכר האזכרות. לפיכך אם אמר ספר תורה זה עורות שלו אינם מעובדים לשמן, מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסלו, שהכל יודעים שאם אין העורות מעובדין לשמן אין לו שכר כלל (חגה מיהו כשכר חומש בעלמא חייב לשלם לו, דהא מכל מקום לא גרע מחומש). יו"ד (רפ"ה).

משנה העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה (רביתא נקט דאע"ג דקביל אביה קידושין דידה כשהיא קטנה והויא לה אשת איש גמורה) שהיא יוצאה בגט, ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן (והיא יתומה דלא הוו נישואין אלא מדרבנן) שאוכלת בתרומה (דרבנן בהני נישואין ולא גזרינן מידי כ"כ התוס' דבתרומה דרבנן איירי למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאמרין ביבמות (ז). דמפרש ואוכלת בגינו תרומה, בתרומה דרבנן. וא"ת ולוקמה אפילו בתרומה דאורייתא דקטן אוכל נבלות הוא. וי"ל דקטן אוכל נבלות בעיא היא (שם קיד.) ולא איפשיטא, אי ב"ד מצווין להפרישו או לא, ועוד דאוכלת בגינו משמע דאפי' מאכילה בידים, ועוד משמע דאפי' לבי גדלה אוכלת מכה זה אע"פ שעדיין לא בעל, והכא לא גזרינן תרומה דרבנן אטו

בסמוך דמסיק רבא דוולדות אינן שלו רק משעת הקדש ואליבא דעולא קאמר כדמוכח הסוגיא, ואי לעולא יאוש קני הא על כרחך משעת יאוש דהיינו משעת גניבה גיזותיה וולדותיה ידידה הוון. ועוד קשה דמשמע דאי יאוש קני אתי שפיר, והא בב"ק (סח:) פריך אפכא ר' יוחנן לריש לקיש דאמר חיוביה לפני יאוש אבל לאחר יאוש שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר מגנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר... אימת אילימא לפני יאוש מי קדוש אלא פשיטא לאחר יאוש ואי יאוש קני מאי איריא הקדיש כי לא הקדיש נמי פטור מד' וה' דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר, וליכא לשנויי כדמשני התם לר"ל כגון שהקדישוהו בעלים בבית גנב דא"כ מאי קפריך לעולא כרת מאי עבדתיה הא מתחייב כרת שפיר דהא ראוי לפתח אהל מועד כיון שהקדישו בעלים. ונראה לרבינו יצחק דבכל מקום לעולא יאוש לא קני, והאי דבב"ק (קיד.) הוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא משכא והשתא אברוא, כדאמר (שם ס:) ואע"ג דגבי קרבן נמי הוי יאוש ושינוי השם כדאמרין נמי התם (סז.) מעיקרא חולין והשתא הקדש, מ"מ כיון דאינו קנוי אלא מחמת שהקדיש ולא היה קנוי לו קודם פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה ומיהו אם היה קנוי לו קודם ההקדש לא הוה חשיב מצוה הבאה בעבירה כדמוכח בסוכה (ל.) דאמר להו רב הונא להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מן העובדי כוכבים ליגזוז אינהו כו' ופריך וליקננהו בשינוי השם משמע דאי קנו ליה תו לא הוה מצוה הבאה בעבירה ודוחק לומר דסבר כר' יצחק בר נחמני דלא חייש למצוה הבאה בעבירה. ועוד, אמרין התם האי כשורא דמטלטלא עבדו בה רבנן תקנתא מפני השבים ובסוכה לא בעינן משלכם ולא מיפסלא אלא משום מצוה הבאה בעבירה וכי קנייה בתקנתא דרבנן לא חשיב מצוה הבאה בעבירה כל שכן אי קנו קנין גמור. והא דאמר בב"ק (צד.) הרי שגול סאה של חיטין טחנה לשה ואפאה והרים ממנה חלה כיצד יברך אין זה מברך אלא מנאץ ואע"ג דקנה קודם לכן דשנוי קונה, לענין ברכה ראוי להחמיר יותר וחשיב מצוה הבאה בעבירה אע"ג דכבר קנה אין להזכיר שם שמים עליו. והשתא בשמעתין אי לאו ההיא דתני עלה אתי שפיר לעולא הא דפטור מד' וה' דהוי יאוש ושינוי השם דליכא למיפרך נמי אי יאוש קני כי לא הקדיש נמי, דלרב יהודה נמי יאוש גרידא לא קני אלא יאוש ושינוי השם ולא חייש למעם דמצוה הבאה בעבירה) ומה טעם אמרו (חכמים) לא נודעה (סגולה) מכפרת, שלא יהו כהנים עצבין (שאכלו חולין שנשחטו בעזרה שאסורין). אמרי ליה רבנן לעולא והאנן מפני תיקון המזבח תנן? אמר להם כיון דכהנים עצבין, נמצא מזבח בטל [ושנמנעין מלעבוד עבודה, ואי קשיא היאך

(כהן) חרש בחרשת ואי שרית להאכיל פקח בחרשת אתא לאכול חרש בחרשת ופריך...] וליכול, קטן אוכל נבלות הוא [הך חרשת כיון דלית בה דעתא הרי היא כקטן האוכל נבילות, ואיכא למ"ד ביבמות (קיד.) דאין ב"ד מצווין עליו להפרישו ואפילו בתרומה דאורייתא (תיכול)? גזרה שמא יאכיל חרש (כהן שאין קניינו קנין) בפיקחת [שמוזהרת על האיסור הלכך גזור פקח בחרשת משום חרש בפקחת, אבל גדול בקטנה ליכא למיגזור משום קטן בגדולה דקטן לית ליה נישואין אפילו מדרבנן כדאמר ביבמות (קיב:) שומה וקטן שנשאו נשים נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום]. ולאכול (חרש בפקחת) בתרומה דרבנן (חרש בפקחת בתרומה דרבנן דאתו נישואין דרבנן ומחני לתרומה דרבנן)? גזירה שמא אתי לאכול בתרומה דאורייתא.

זעל המריש הגזול שבנאו' תנו רבנן גזל מריש ובנאו בבירה, ב"ש אומרים מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו, וב"ה אומרים אין לו אלא דמי מריש בלבד, משום תקנת השבין.

זעל חטאת הגזולה... אמר עולא דבר תורה בין נודעה (סה"ט גזולה) ובין לא נודעה (סה"ט גזולה) אינה מכפרת. מ"מ, יאוש כדי (יאוש לבדו בלא שינוי רשות אחר היאוש) לא קני ולענין הקרבה, ואפי' שמעינן שנתתיאשו הבעלים לא קרינן ביה קרבנו. כתבו התוס' הכא סבר עולא דיאוש לא קני, ובב"ק (סז.) נמי אמר עולא מניין ליאוש שאינו קונה... והקשה ר"ת דבב"ק (קיד.) גבי פלוגתא דר"ש ורבנן דגנב וגזלן אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קונה. ואומר ר"ת דבכל מקום יאוש קונה לעולא רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה קאמר הכא ובב"ק (סז.) דלא קני משום דמצוה הבאה בעבירה היא. ותדע, דבסמוך פריך לעולא מגנב והקדיש ואח"כ מכר וטבח... ולא פריך מגופה אמאי פטר מד' וה' והא לאו דהקדש קטבח אי יאוש לא קני, אלא ודאי יאוש לכל מילי קני חוץ מלענין הקרבה ולהכי פריך מדתניא עלה דבחוץ חייב כרת, אלמא ראוי לפתח אהל מועד הוא ואפי' לענין הקרבה קני יאוש.

והקלס אותה) ענוש כרת (כלן שחט קלסין בחוץ). ואי אמרת יאוש כדי לא קני, כרת מאי עבדתיה [דבשלמא לענין תשלומי ארבעה וחמשה לא קשיא לן דאיכא למימר דכי אמר יאוש כדי לא קני לענין הקרבה קאמר ולא לענין הקדש קאמר, אלא כרת אי מדאורייתא לא חזיא להקרבה הא קיימא לן (זבחים קיב.) הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ מידי אחרינא לא? אמר רב שיזבי כרת מדבריהם. אחיכו עליה, כרת מדבריהם מי איכא? אמר להו רבא גברא רבה אמר מילתא לא תחוכו עליה, כרת שעל ידי דבריהן באתה לו (כרת דאורייתא, כדמפרש ואזיל) אוקמוה רבנן ברשותיה (ברשות גנב אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמוה ברשותיה לענין כפרה, וקנס היא דקנסוהו, והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה כתבו התוס' פירש רש"י דקנסוהו רבנן. וקשה דמי לא עסקין דאפילו שחטה אחר בחוץ דחייב, אלא כיון דלא נודעה לרבים אוקמוה ברשותיה שלא יהו כהנים עצבים וממילא מחייב השוחט בחוץ) כי היכי דליחייב עליה.

אמר רבא הא וודאי קא מיבעיא לי, כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה, למאי נפקא מינה, לגיזותיה וולדותיה (דלפני הקדש, אי אמרת משעת גנבה קיימא ברשותיה גיזותיה ידידה הוא ואינו משלם אלא דמי פרה העומדת לילד ולא דמי פרה וולדה) מאי? הדר אמר רבא מסתברא, משעת הקדישה, שלא יהא חוטא נשכר [כתבו התוס', וא"ת (ליט להקשות על המסקנה, 7...) אפי' קודם הקדש הן שלו, דהא תנן (ב"ק צג:) גזל פרה מעוברת וילדה ורחל טעונה וגוזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזו ואם נתעברה אצלו משלם כשעת הגזלה וי"ל שדברי רבא הללו הם אליבא דר"מ דאמר התם בגמרא משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה (שליך להחזיר כל מה שנטל ממנה ומה שהשכיחה) משום דקנסו גזלן, ואע"ג דשינוי קונה הכא מ"מ בשעת הקדש אוקמוה ברשותיה ולא קנסו. ולרבי יהודה (לחולק על ר"מ) דאמר גזילה חוזרת בעיניה (כמות שהיא עכשיו ריקנית, ויוסיף

התנו ב"ד לעקור דבר מן התורה ולפטור את זה מחטאת שהוא חייב, הא אמרינן ביבמות (צ:) שב ואל תעשה שאני דלאו מיעקר הוא].

ורב יהודה אמר דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת (אם נתייאשו הבעלים) מאי טעמא, יאוש כדי קני, [דף נה ע"ב] ומה טעם אמרו (חכמים) נודעה אינה מכפרת (דקתני מתניתין שלא נודעה מכפרת הא נודעה אינה מכפרת כלומר אינה קריבה) שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות (כתבו התוס', וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה, דמן התורה אין צריך להביא קרבן אחר וי"ל דדוקא נודעה קודם זריקה אינה מכפרת, אבל לאחר זריקה שכבר נתכפר לא הצריכוהו להביא אחרת).

בשלמא לעולא, היינו דקתני חטאת (דאיכא אכילת כהנים וסייד כזה טעמו 'שלל יהו כהנים עכ"ל) שאלו חולין שנסחטו בעזרה שאסורין) אלא לרב יהודה, מאי איריא חטאת, אפי' עולה נמי (גם בעולה סייד לומר הטעם 'שלל יאמרו מזבח אוכל גזילות')? לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא עולה דכליל היא (ואמרי מזבח אוכל גזילות) אלא אפי' חטאת נמי, דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה, אפי' הכי גזור, שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות.

תנן על חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח. בשלמא לעולא ניהא, אלא לרב יהודה איפכא מיבעי ליה (ועל חטאת הגזולה שנודעה לרבים שאינה מכפרת מפני תקנת המזבח)? הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת, נודעה אינה מכפרת, מפני תיקון המזבח.

מתיב רבא גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל (דכשגנבה חולין הואי) ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה [דכי טבח ומכר הקדש הואי ואין תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה נוהגין בהקדש כדילפינן בב"מ (נז:)] **ותני עליה** (אי שחט) בחוץ כי האי גוונא (שחט חוץ לעזרה, כהמה ז', שגנב

דין ונמנו, שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה, אבל נותן לבעלים רביע.

(גמרא) השתא בהרוגי המלחמה לא היה בה סיקריקון, מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון? **אמר רב יהודה** לא דנו בה דין סיקריקון קאמר (בהרוגי המלחמה דקני לגמרי והלוקח ממנו מקחו קיים, אבל מהרוגי המלחמה ואילך הלוקח ממנו יש לו דין המפורש במשנתינו) דאמר רבי אסי, ג' גזירות גזרו (מיטום בפולמוס שלו) גזרתא קמייתא כל דלא קטיל (ישראל כל היכא דמשכח ליה) ליקטלוהו [הלכך אגב אונסיה כי א"ל שא קרקע זו והניחני אקנייה ניהליה בלב שלם וקיימא לן תלאו זובין זביניה זבינא (ב"ב מז:)]. מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי, בתרייתא כל דקטיל ליקטלוהו הלכך קמייתא ומציעתא, כיון דקטילי אגב אונסיה גמר ומקני, בתרייתא, אמרי האידנא לישקול, למחר תבענא ליה בדינא.

אמר רבי יוחנן מאי דכתיב **אֲשֶׁר־אָדָם מִפֶּתַח תְּמִיד** [דואג לראות הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת כתבו התוס' (ברכות ס.) אמרינן חזייה לההוא גברא דהוה מפחד, א"ל חטאה את דכתיב פחדו בציון חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שדואג שלא ישכח תלמודו וחוזר על משנתו תמיד, והכא נמי מייתי ליה אחני עובדי שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמצא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדאג מן הפורענות ולא דמי לאדם המתפחד בחנם] **וּמִקְשָׁה לָבוֹ יָפוּל בְּרָעָה**, אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא, אשקא דריספק (דופן של מרכבת נשים) חרוב ביתר.

אקמצא ובר קמצא [כך שם שני יהודים **חובא** וז"ל הספר ידף על הדף' מפורסמת הקושיא, שאכן בר קמצא אשם בחורבן הבית, שהלך להלשין על היהודים, אך קמצא מה עשה, ומדוע חורבן הבית נזקף לחובתו. נאמרו בזה כמה תירוצים: העיון יעקב תירץ דעבירה גוררת עבירה, שלפי שהיו מרבים בסעודות מרעים זה עם זה, על כן אירע תקלה זו על ידיהם. הבן יהוידע

לשלם את דמי הגיזות והעוצר כמו שהיו שווים בשעת הגזילה, ואינו משלם את שבח הגיזות והוולד שהשניחו אכלו, כי הם נשטנו וכעת הם שייכים לו, ואינו חייב אלא תשלום על הגזילה כמו שהיתה בשעת הגזילה) לרב זביד דאמר אליביה (דל' יהודה) שבח שעל גבי הגזילה (צ'אופן שהשניחה הגזילה ברכות הגזון ועדיין לא נטל את השבח ממנה, כגון שהיתה הפרה ריקנית ונתעברה, או שכתה טעונה גיזה) דנגזל הוי, הכא דאוקמוה ברשותיה דגזול הוי, אבל לרב פפא דאמר אליביה דהוי דגזול לא נפקא מינה מידי, ולרבי שמעון דאמר התם למחצה ולשליש ולרביע הכא הוי הכל שלו, אבל לרב זביד דאמר דלר"ש כוליה דגזול לא נפקא מינה מידי הכא במאי דאוקמוה ברשותיה].

משנה לא היה סיקריקון (עובד כוכבים רוצח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו ואומר לו שא קרקע זו ואל תמיתני) ביהודה בהרוגי מלחמה (מלחמת טיטוס שהיתה בירושלים וביהודה, ובגמ' פריך מאי קאמר כתבו התוס' בירושלמי מובא דבראשונה גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב 'ידך בעורף אויביך' ותניא נמי בספרי 'ידיו רב לו' בשעה שהרג את עשו. **ובפסוק** (יג.) דאמר חושים בן דן שקל קולפא ומחייא ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב **שמא** לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו) מהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון. כיצד, לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל (דאמרינן מיראה עבד, אי נמי השני נוח לי והראשון קשה הימנו, ובגמ' מוקי לה דלא כתב ליה שטרא) מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים. לקח מן האיש [קרקע המיוחדת לכתובת אשתו או שכתוב בכתובתה או הכניסתו לו שום בכתובתה וכל שכן שאר נכסים דאי לא עבדה ליה אמר לה עיניך נתת בגרושין ובמיתה הכי מוקמינן ליה בב"ב (ג.)] וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל (דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי) מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים, **זו משנה ראשונה.**

ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע (ששיערו דסיקריקון מוזיל גביה ריבעא) אימתו, בזמן שאין בידן ליקח, אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם. רבי הושיב בית

משולשת ואיל משולש פי' בריא וטוב. ויש מפרשים שלישי לבטן ולא יתכן דאמרין בסנהדרין (סה:) דהו מברו להו עיגלא תלתא ולא כמו שמפרש שגדל שלישי דהא בשבת (קלו.) אמר עבד להו עגלא תילתא ביומא דשבעא פירוש יום שביעי ללידתו. בהדי דקאתי שדא ביה מומא בניב שפתים (שפה העליונה) ואמרי לה בדוקין (לעז"י רש"י 'תכלול' כחס נעין המלמס את הראייה) שבקין, דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא (להקריב לגבוה בבמה דידהו אלא מחוסר אבר). סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות, אמר להו רבי זכריה בן אבקולם, יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח, סבור למיקטליה, דלא ליזיל ולימא, אמר להו רבי זכריה, יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג (שיהו סבורין שבשביל שהטיל מום בקדשים ועבר על 'מום לא יהיה בו' נהרג) אמר רבי יוחנן ענוותנותו (סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו) של רבי זכריה בן אבקולם, החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו.

שדר עלוייהו לנירון קיסר. כי קאתי, שדא גירא (לקסום קסם כשהיה סמוך לירושלים) למזרח אתא נפל בירושלים, למערב אתא נפל בירושלים, לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים. א"ל לינוקא פסוק לי פסוקיך, אמר ליה ונתתי את נקמתי בְּאֵדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל (על ידי עמי ישראל)... אמר קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתיה, ובעי לכפורי ידיה (לקנח ידיו) בההוא גברא, ערק ואזל ואיגיר, ונפק מיניה ר"מ.

שדריה עלוייהו לאספסינוס קיסר. אתא, צר עלה תלת שני, הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון, ובן כלבא שבוע, ובן ציצית הכסת. נקדימון בן גוריון, שנקדה [נקבה לשון מקדרין בהרים (עירובין נה.) נקדה לו חמה, זרחה בשבילו במסכת תענית (כ.)] לו חמה בעבורו. בן כלבא שבוע, שכל הנכנס לביתו כשהוא רעב ככלב, יוצא כשהוא שבע. בן ציצית הכסת, שהיתה ציצתו (ציצית של טליתו) נגררת על גבי כסתות (שלא היה

תירין שכל מי שיש בידו למחות ולא מיחה נקרא הדבר על שמו, וכאן ידעו בעלי התלמוד, שבעת שבא בר קמצא, היה קמצא אהובו של בעל הבית יושב, והיה בידו למנעו מן הדבר הזה שלא יוציאנו לבר קמצא מביתו, וכיון דלא מנעו, גם הוא נעשה שותף בנזק אשר נסתבב מחמת דבר זה. ובילקוט הגרשוני מתירין להיפך, שקמצא בסופו של דבר לא בא למשתה כיון שלא קיבל הזמנה, ואפשר שאם גם הוא היה שם, לא היה בעל הבית כועס כל כך, כי היה רואה את אהובו, וכיון שמשום גאווה לא הגיע ללא הזמנה, משום כך נזקף לחובתו. עוד תירין בבן יהוידע שבמה שאמרו אקמצא ובר קמצא, אין הכוונה שבגלל שניהם נחרב ירושלים, אלא בשביל שלא דקדק השומע להבין ולשים לבו, בשינוי שיש בין תיבת קמצא ובין תיבת בר קמצא, נסתבב חורבן ירושלים, וכונת בעל המאמר בזה ללמדנו שצריך האדם לדקדק בלשונו היטב, כמו שאמרו חכמים הזהרו בדבריהם, וכן השומע גם כן צריך לתת לב על הדברים שישמע, כי לפעמים בשביל תיבה קטנה שלא שם לבו עליה יצא מזה חרבן, ובא וראה בשביל הפרש קטן שיש בין מאמר קמצא לבין מאמר בר קמצא, שלא דקדק השומע היטב, חרבה ירושלים. כפירוש זה כתב גם החיד"א, וציין שכן הוא מפורש במדרש איכה רבה (דג.) חרוב ירושלים, דההוא גברא דרחמיה (אהבו היה) קמצא, ובעל דבביה בר קמצא, עבד סעודתא, אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא, אזל אייתי ליה בר קמצא. אתא אשכחיה דהוה יתיב, אמר ליה מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא, מאי בעית הכא, קום פוק, אמר ליה הואיל ואתאי שבקן, ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתנא, [דף נו ע"א] אמר ליה לא (שביקנא לך). אמר ליה (איהו) יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך, אמר ליה לא. אמר ליה יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך, א"ל לא, נקמיה בידיה ואוקמיה ואפקיה. אמר הואיל והוה יתבי רבנן ולא מחו ביה, ש"מ קא ניהא להו, איזיל איכול בהו קורצא (מלשינות) בי מלכא. אזל אמר ליה לקיסר מרדו כך יהודאי, א"ל מי יימר, א"ל שדר להו קורבנא וקרבן להקריב על גבי המזבח דקיימא לן איש איש לרבות את עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל (חולין יג:) חזית אי מקרבין ליה. אזל שדר בידיה עגלא תלתא ופתבו התופ' כמו ושלישים על כולו וכמו עגלה

דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים (ביאר המהרש"א כי ארבעים שנה קודם החורבן ראו סימנים שעומד הבית להחרב) כי הוה אכיל מידי הוה מיתחזי (בגרוננו) מאבראי (מחמת שהיה כחוש) וכי הוה בריא (כשגמר תעניותיו ורצה להברות עצמו) מייתי ליה גרונרות (תאנים יבשין מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה) מייץ מייהו (מוציץ את מימיהן) ושדי להו (ומשליך הגרונרות). כי הוה קא ניחא נפשה, אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא, אמרה האי למאי מיבעי לי, והיינו דכתיב כִּסְפָם בַּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ.

אבא סקרא (כך שמו) ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה, שלח ליה (רבן יוחנן בן זכאי) תא בצינעא לגבאי. אתא, א"ל (רבן יוחנן בן זכאי) עד אימת עבדיתו הכי (דלא שבקיתון לאשלומי) וקטליתו ליה לעלמא בכפנא (ביאר המהרש"א כי להלחם אי אפשר, כדעת חכמים לעיל לא מסתייעא מילתא, ואתם מונעים מאיתנו להשלים עם הרומאים, ונמצא שאתם גורמים להמית את כולם ברעב) א"ל מאי איעביד, דאי אמינא להו מידי קטלו לי, א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק (שיניחוני לצאת מן העיר) אפשר דהוי הצלה פורתא. א"ל נקוט נפשך בקצירי (החזק עצמך כחולה הוציא קול שאתה חולה) וליתי כולי עלמא ולישיילו בך (כמו שאתה גוסס) ואייתי מידי סריא (דבר מסריח כגון נבילה) ואגני גבך (והשכב במטתך) ולימרו דנח נפשך (עמך שיאמרו מת הוא ומסריח כבר) וליעיילו בך תלמידך (יכנסו תחת רגלי מטתך לשאת ולא יניחו אחרים לשאת דאינון ידעין דחייא קליל ממיתה) ולא ליעול בך איניש אחרינא, דלא לרגשן בך דקליל את, דאינהו ידעי דחייא קליל ממיתה.

עביד הכי, נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר, כי מטו לפיתחא בעו (הנך בריוני) למדקריה (ברמחים שמו

מהלך אלא על גבי מילת). איכא דאמרי (בן ציצית שמו ולמה נקרא שמו הכסת) שהיתה כסתו (כסא שלו) מוטלת בין גדולי רומי (כשהיה הולך ברומי להקביל פני קיסר).

חד אמר להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי, וחד אמר להו בדחמרא ובדמלחא ומשחא, וחד אמר להו בדציבי, ושבחו רבנן לדציבי, דרב חסדא כל אקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי, דאמר רב חסדא אכלבא דחיטי בעי שיתין אכלבי דציבי.

הוה להו (להנך תלתא עתירי חיטי ושערי וחמרא וציבי) למיזן (כל בני העיר) עשרים וחד שתא. הוו בהו הנהו בריוני (אנשים ריקים ופוחזים למלחמה) אמרו להו רבנן (להנך בריוני) ניפוק ונעביד שלמא בהדיהו, לא שבקינהו. אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדיהו, אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא (לנצח). קמו (בריוני) קלנהו להנהו אמברי דחיטי ושערי (לאוצרות התבואה ועצים כדי שילחמו) והוה כפנא.

מרתא בת בייתום עתירתא דירושלים הויא, שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא (סלת). אדאזל איזדבן, אתא אמר לה סמידא ליכא, חוירתא (פת נקייה) איכא, אמרה ליה זיל אייתי לי. אדאזל איזדבן, אתא ואמר לה חוירתא ליכא, גושקרא (פת קיבר) איכא, א"ל זיל אייתי לי. אדאזל איזדבן, אתא ואמר לה גושקרא ליכא, קימחא דשערי איכא, אמרה ליה זיל אייתי לי. אדאזל איזדבן, הוה שליפא מסאנא, אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל, איתיב לה פרתא (פרש של גללי בהמה) בכרעא ומתה (מחמת איסטניסותה). קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי תִּרְפָּה בְּךָ וְהִעֲנָנָה אֲשֶׁר לֹא נִפְתָּה כֶּף רַגְלָהּ. איכא דאמרי גרונרות דר' צדוק אכלה (מאותם שנשארו לרבי צדוק שמציץ את מימיה ומצאתה היא ואכלתה לרעבונה ומריח החולי של רבי צדוק שנכנס בגרונרת טעמה ומתה באסטניסותה) ואיתניסא ומתה.

אדהכי אתי פריסתקא (שליח) עליה מרומי, אמר ליה קום, דמית ליה קיסר, ואמרי חנהו חשיבי דרומי לאותיבך ברישא. הוה סיים חד מסאני, בעא למסיימא לאחרינא לא עייל, בעא למשלפא לאידך לא נפק, אמר מאי האי, אמר ליה לא תצטער, שמועה טובה אתיא לך, דכתיב שְׁמוּעָה טוֹבָה תִּדְשָׁן עֵצִים. אלא מאי תקנתיה, ליתי איניש דלא מיתבא דעתך מיניה ולחליף קמך, דכתיב וְרוּחַ יְכָאָה תִּנְפֹשׁ־נָךְם (וכאשר תכאה רוחך מחמת השונא תיבש העצם שלך) עבד הכי עייל. אמר ליה ומאחר דחכמיתו כולי האי, עד האידנא אמאי לא אתיתו לגבאי, אמר ליה ולא אמרי לך, אמר ליה אנא נמי אמרי לך.

אמר ליה מיזל אזילנא ואינש אחרינא משדרנא, אלא בעי מינאי מידי דאתן לך. אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה (שלא תחריבנה ולא תחרוג חכמיה) ושושילתא דרבן גמליאל (משפחת הנשיא שלא תהרגם שלא תכלה שולטנות בית דוד) ואסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק (רופאים תן לי מאנשיך שירפאו את רבי צדוק שלא היה יכול לבלוע אוכל לפי שנתקצרו מעיו בתעניותיו). קרי עליה רב יוסף, ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אחר ודעתם יסכל, איבעי למימר ליה לשבקינהו הדא זימנא. והוא (רבן יוחנן) סבר, דלמא כולי האי (דלישבק לירושלים) לא עביד, והצלה פורתא נמי לא הוי (הלכך בעינא מיניה הא דתיהוי הצלה פורתא).

אסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק מאי היא, יומא קמא אשקיוה מיא דפארי (מים שנישורו בהם סובין) למחר מיא דסיפוקא (סובין גסין וקמח מעורב בהן) למחר מיא דקימחא, עד דרווח מיעיה פורתא פורתא.

אזל שדריה לטיטוס, ואמר אי אֶלְהִימוּ צוּר חָקִיו בּוֹ זֶה טִיטוֹס הַרשָׁע שְׁחִירָף וּגִידָף כִּלְפֵי מַעֲלָה. מה עשה, תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים, והציע ספר תורה ועבר עליה

מערים הוא) אמר להו (אבא סקרא) יאמרו (הרומיים עליכם שאפילו...) רבן דקרו, בעו למדחפיה (אולי יצעק) אמר להו יאמרו רבן דחפו (כתב הכן יהודע פירש רש"י יאמרו) קאי על רומיים. וקשה מהיכן יודעים זה הרומיים, דבשלמא דקירה רואין אותו אחר שיוציאוהו שהוא מדוקר, אך אם דחפוהו איך ידעו, ונראה לומר יאמרו קאי על שאר בריונים שבעיר, שרואין זה ויקשה עליהם בזיון הזה, שעשו הבריונים היושבים בשער העיר, ועיי"כ יהיה פירוד הלבבות בבריונים עצמן, ויהיו נלחמים זע"ז, והיא לא תצלח לבריונים) פתחו ליה בבא, נפק.

כי מטא להתם, אמר שלמא עלך מלכא, שלמא עלך מלכא, א"ל מיחייבת תרי קטלא, חדא, דלאו מלכא אנא (והתעללת בי) וקא קרית לי מלכא, ותו, אי מלכא אנא, עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי, א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא, [דף נו ע"ב] איברא מלכא את (מלך אתה עתיד להיות) דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך (ביארו התוס' אע"ג דאכתי לא מימסרא בידו עד שבא טיטוס מ"מ כיון דכבר צר עליה שלש שנים והוה כפנא הוי כאילו כבר נמסרה) דכתיב וְהִלָּכְנוּ בְּאֲדִיר יְפוֹל, ואין אדיר אלא מלך, דכתיב וְהָיָה אֲדִירָו מִפְּנֵי וּמִשְׁלֹ מִקִּרְבּוֹ יֵצֵא (אלמא אדיר הוא מושל)... ואין לבנון אלא ביהמ"ק (שמלבין עונותיהן של ישראל) שנאמר הָהָר הַטוֹב הַזֶּה וְהִלָּכְנוּ, ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא, בריוני דאית בן לא שבקינן. אמר ליה אילו חבית של דבש ודרקון כרוך עליה (דבוק ולהוט אחריה) לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון (כדי שילך לו הדרקון, כך היה לכם להשחית חומת העיר ולשורפה באש כדי להשליך אותן בריוני מתוכה)? אישתיק. קרי עליה רב יוסף, ואיתימא רבי עקיבא מְשִׁיב חֲכָמִים אַחֲרֵי וְדַעְתָּם יִשְׁכָּל, איבעי ליה למימר ליה שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקמלינן ליה, וחביתא שבקינן לה (כך היינו מצפים אולי נוכל להם ולהוציאם ממנה ותהיה העיר קיימת ונשלים עמך).

תקנתא. כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה, לנכרי יהיב ליה ארבע זוזי, לישראל אמר ליה מיסתיך דקא חזית בסנאך. עד תלתין יומין עבד הכי, מכאן ואילך כיון דדש דש (משהרגיל היתוש ולמד בקול הקורנם הכיר בו ולא הניח ניקורו).

תניא, אמר רבי פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי, וכשמת פצעו את מוחו, ומצאו בו כצפור דרור משקל שני סלעים. **במתניתא תנא** כגוזל בן שנה משקל שני ליטריין. אמר אביי, נקטינן פיו של נחושת וצפורניו של ברזל. כי הוה קא מיית, אמר להו ליקליוה להחוא גברא ולבדרי לקיטמיה אשב ימי, דלא לשכחיה אלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא.

אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה, בעי לאיגורי, אזל אסקיה לטיטוס בנגידא (אוב), אמר ליה מאן חשיב בהחוא עלמא, אמר ליה ישראל. מהו לאידבוקי בהו, אמר ליה מילייהו נפישין ולא מצית לקיומינהו, זיל איגרי בהו בהחוא עלמא והוית רישא, דכתיב הו צריה לראש... כל המיצר לישראל נעשה ראש. אמר ליה דיניה דהחוא גברא במאי? א"ל [דף נז ע"א] במאי דפסיק אנפשיה (מיקלי ובדורי קיטמא) כל יומא מכנשי ליה לקיטמיה ודייני ליה, וקלו ליה ומבדרו אשב ימי.

אזל אסקיה לבלעם בנגידא, אמר ליה מאן חשיב בהחוא עלמא, א"ל ישראל. מהו לאידבוקי בהו, א"ל לא תדרש שלמם וטבתם פל ימיה לעולם. א"ל דיניה דהחוא גברא במאי, א"ל בשכבת זרע רותחת (מדה כנגד מדה שבעצתו התחיל העם לזנות אל בנות מואב).

אזל אסקיה בנגידא לפושעי ישראל, א"ל מאן חשיב בהחוא עלמא, א"ל ישראל. מהו לאדבוקי בהו, א"ל טובתם דרוש, רעתם לא תדרוש, כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבבת

עבירה, ונטל סייף וגידר את הפרוכת, ונעשה גם והיה דם מבצבץ ויוצא (פיארו התוס' להודיע דקשה לפני המקום חורבן בית המקדש) וכסבור הרג את עצמו (כיניו כלפי מעלה) שנאמר שְׁאֲגוּ צִרְיֶיךָ בְּקֶרֶב מוֹעֲדָךְ שָׁמוּ אוֹתָתָם אוֹתוֹת (אמרו שסימניהון סימן דם זה של מי הוא אם לא שהרגנו את עצמו). אבא חנן אומר מי כמוך (מתאפק) חסין יה, מי כמוך חסין וקשה, שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושותק. דבי רבי ישמעאל תנא מי כמכָּה בְּאֵלֶם ה' מי כמוכה באלמים.

מה עשה, נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרגותני (סל גדול ששופים בו יין מגת לבור) והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן, והושיבן בספינה לילך להשתבח בעירו, שנאמר וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבָרִים וְכָאוּ וּמִמָּקוֹם קָדוֹשׁ יִהְיוּ וַיִּשְׁתַּבְּחוּ בְּעִיר אֲשֶׁר בֵּין עֲשֹׂו (הגבורה הזאת שאתם רואין) אל תיקרי קבורים אלא קבוצים, אל תיקרי וישתכחו אלא וישתבחו. איכא דאמרי קבורים ממש, דאפילו מילי דמטמרן (מטמון ממונם של ישראל) איגלייא להון. עמד עליו נחשול (רוח סערה) שבים לטובעו, אמר כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים, בא פרעה טבעו במים, בא סיסרא (נחל קישון גרפם) טבעו במים, אף הוא עומד עלי לטובעני במים, אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה, יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה, אמאי קרי לה בריה קלה, דמעלנא (פה להכנים מאכל) אית לה, ומפקנא (מוצא דרך בית הרעי) לית לה, עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה. עלה ליבשה, בא יתוש ונכנס בחוטמו, ונקר במוחו שבע שנים ופתחו התוס' לא נעשה טרפה בכך דדרך חוטמו נכנס ולא ניקב הקרום, ועוד יש חילוק בין טריפות דאדם לבהמה כדפרישית בערובין (ז).

יומא חד הוה קא חליף אבכא דבי נפחא, שמע קל ארזפתא (קורנם) אישתיק (אותו) יתוש מלנקר מפני קול הקורנם) אמר איכא

אמרו שהמלך לא היה יכול להם מפני גבורתם, והמלך הכיר בכך מתוך הפלגת שמחתם וזהו דקאמר מיוחדא קא חדו בי יהודאי).

א"ר אסי תלת מאה אלפי שליפי סייפא עיילו לטור מלכא, וקטלו בה תלתא יומי ותלתא לילותא, ובהך גיסא הלולי וחנגי, ולא הוו ידעי הני בהני.

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בהר המלך דאמר רב יהודה אמר רב אסי ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך, וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים, אלו הן כפר ביש, כפר שיחליים [מין מאכל הוא במסכת ע"ז (כט.)] כפר דכריא. כפר ביש, דלא יהבי ביתא לאושפיזא. כפר שיחליים, שהיתה פרנסתן מן שחליים. כפר דכריא, אמר רבי יוחנן שהיו נשותיהן יולדות זכרים תחלה, ויולדות נקבה באחרונה ופוסקות.

אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא, ואפילו שיתין ריבוותא קני לא מחזיק. אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקריתו (דאמריתו ששים רבוא עיירות היו בהר המלך והוא אינו מחזיק אפילו ששים רבוא קנים) אמר ליה ארץ צבי כתיב בה, מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו (משחופשט הוא כוון ואין יכול לחזור ולכסותו בו) אף ארץ ישראל, בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמדה (מתכוון).

רב מניומי בר חלקיה ורב חלקיה בר טוביה ורב הונא בר חייא הוו יתבי גבי הדדי, אמרי אי איכא דשמיע ליה מילתא (מה מעשיהם אם צדיקים אם רשעים) מכפר סכניא של מצרים לימא. פתח חד מינייהו ואמר מעשה בארום וארוסתו (מאותה העיר) שנשבו לבין העובדי כוכבים והשיאום זה לזה, אמרה לו בבקשה ממך, אל תגע בי, שאין לי כתובה ממך, ולא נגע בה עד יום מותו. וכשמת,

עינו. א"ל דיניה דההוא גברא במאי, א"ל בצואה רותחת, דאמר מר [בעירובין (כא):] ויליף לה מולחג הרבה יגיעת בשר המלעיג הרבה נידון ביגיעת בשר וקרא בדברי סופרים כתיב ויותר מהמה בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה] כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת. תא חזי, מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם עובדי ע"ז (בלעם שהשכינה נגלית עליו והרשיע לדבר).

תניא, אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושא, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו.

אתרנגולא ואתרנגולתא חריב טור מלכא (מדינה ששמה הר המלך) דהוו נהיגי כי הוו מפקי חתנא וכלתא, מפקי קמיהו תרנגולא ותרנגולתא, כלומר, פרו ורבו כתרנגולים. יומא חד הוה קא חליף גונדא דרומאי, שקלינהו מינייהו, נפלו (בני המדינה היהודים) עלייהו (דרומאי ו...) מחונתו, אתו אמרו ליה לקיסר מרדו בך יהודאי, אתא עלייהו. הוה בהו (ביהודים) ההוא בר דרומא דהוה קפיץ מילא וקטיל בהו, שקליה קיסר לתאגיה ואותביה אארעא, אמר ריבוניה דעלמא כוליה, אי ניהא לך, לא תמסריה לההוא גברא לדידיה ולמלכותיה בידיה דחד גברא, אכשליה פומיה לבר דרומא, ואמר הלא אתה אלהים זנחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו. דוד נמי אמר הכי? דוד אתמוהי קא מתמה. על לבית הכסא, אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה ונח נפשיה. אמר הואיל ואיתרחיש לי ניסא, הא זימנא אישבקניהו, שבקינהו ואזל. איזדקור (קפצו ורקדו) ואכלו ושתו, ואדליקו שרגי עד דאיתחזי (לבני החיל) בליונא דגושפנקא (מי שהיתה לו צורה בטבעתו היה מכירה רחוק מיל מן העיר למראה הנרות) ברחוק מילא. אמר מיוחדא קא חדו בי יהודאי, הדר אתא עלייהו (ביאר המהרש"א שהיה להם להודות ולהלל להקב"ה על ישועתו, אבל הם אכלו ושתו ולא בטחו בו יתברך אלא

נָתַע בְּחֶרֶץ־אֶף כָּל קָרֵן יִשְׂרָאֵל א"ר זירא
א"ר אבהו א"ר יוחנן אלו שמונים אלף קרני
מלחמה (ראשי גייסות תוקעי קרן ומתאספים
עליהם בני צבאם) שנכנסו לכרך ביתר
בשעה שלכדוה, והרגו בה אנשים ונשים וטף,
עד שהלך דמן ונפל לים הגדול שמא תאמר
קרובה היתה (לים) רחוקה היתה מיל.

תניא, רבי אליעזר הגדול אומר שני נחלים
יש בבקעת ידים (שם מקום) אחד מושך אילך
ואחד מושך אילך, ושיערו חכמים שני חלקים
מים ואחד דם (מהרוגי ביתר). במתניתא
תנא שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את
כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל.

[דף נז ע"ב] אמר רבי חייא בר אבין אמר
רבי יהושע בן קרחה סח לי זקן אחד מאנשי
ירושלים, בבקעה זו הרג נבזוראדן רב
טבחים מאתים ואחת עשרה רבוא (2,110,000)
ובירושלים הרג תשעים וארבע רבוא
(940,000) על אבן אחת, עד שהלך דמן ונגע
בדמו של זכריה (בן יהוידע הכהן שהרגוהו
שרי יהודה במצות יואש כשהשתחוו לו
ליואש ועשאוהו אלוה והרגוהו בעזרה) לקיים
מה שנאמר ודמים בדמים נגעו. אשכחיה
לדמיה דזכריה דהוה קא מרתח וסליק, אמר
מאי האי, אמרו ליה דם זבחים דאשתפוך.
אייתי דמי ולא אידמו, אמר להו אי אמריתו
לי מוטב, ואי לאו מסריקנא לבשרייכו
במסרקי דפרזלי. אמרי ליה מאי נימא לך,
נבייא הוה בן דהוה קא מוכח לן במילי
דשמיא, קמינן עילויה וקטלינן ליה, והא כמה
שנין דלא קא נייה דמיה. אמר להו אנא
מפייסנא ליה. אייתי סנהדרי גדולה וסנהדרי
קטנה קטל עילויה ולא נח, בחורים ובתולות
קטל עילויה ולא נח, אייתי תינוקות של בית
רבן קטל עילויה ולא נח, א"ל זכריה, זכריה,
טובים שבהן איבדתים, ניהא לך דאבדינהו
לכולהו, כדאמר ליה הכי נח. בההיא שעתא
הרהר תשובה בדעתיה, אמר ומה אם על
נפש אחת כך, ההוא גברא דקטל כל הני

אמרה להן סיפדו לזה שפטפט (זלזל) ביצרו
(ולא חשבו אלא נתגבר עליו) יותר מיוסף,
דאילו ביוסף לא הוה אלא חדא שעתא, והאי
כל יומא ויומא ואילו יוסף לאו בחדא מטה,
והאי בחדא מטה, ואילו יוסף לאו אשתו, והא
אשתו.

פתח אידך ואמר מעשה ועמדו ארבעים
מודיות (מידות שן תנא) בדינר, נחסר השער
(נתייקר התבואה) מודיא אחת, ובדקו ומצאו
אב ובנו שבאו על נערה מאורסה ביום
הכפורים, והביאום לבית דין וסקלום, וחזר
השער למקומו.

פתח אידך ואמר מעשה באדם אחד שנתן
עיניו באשתו לגרשה, והיתה כתובתה
מרובה. מה עשה, הלך וזימן את שושביניו
(מוסבין) והאכילן והשקן, שיכרן והשכיבן על
מיטה אחת, והביא לובן ביצה (שהוא דומה
לשכבת זרע להוציא קול שבאו על אשתו)
והטיל ביניהן, והעמיד להן עדים ובא לבית
דין. היה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן
ובבא בן בוטא שמו, אמר להן, כך מקובלני
משמאי הזקן לובן ביצה סולד (מתייבש
ומגלד) מן האור, ושכבת זרע דוחה מן האור
(נכנס ונבלע בבגד ואינו מגלד). בדקו ומצאו
כדבריו, והביאוהו לב"ד וחלקוהו והגבוהו
כתובתה ממנו. א"ל אבבי לרב יוסף ומאחר
דהו צדיקים כולי האי, מאי טעמא איענוש?
א"ל משום דלא איאבול על ירושלים, דכתיב
שִׁמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־אֲהֲבֶיהָ שִׁישׁוּ
אֶתֶּהּ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַתְּאֵבִלִים עָלֶיהָ.

אשקא (על שוק) דריספק (מכנסה) חריב ביתר,
דהו נהיגי כי הוה מתיליד ינוקא שתלי
ארזא, ינוקתא שתלי תורניתא (לעז"ל נש"י עז
לורן) וכי הוה מינסבי, קייצי להו ועבדו גננא
(חופה). יומא חד הוה קא חלפא ברתיא
דקיסר, אתבר שקא דריספק, קצו ארזא ועיילו
לה, אתו נפול עלייהו מחונהו. אתו אמרו ליה
לקיסר מרדו כך יהודאי, אתא עלייהו.

ידי עשו' זו מלכות הרשעה, שהחריבה את בתינו, ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו.

דבר אחר 'הקול קול יעקב' אין לך תפלה שמועלת שאין בה מזורעו של יעקב ('קול' לשון תפילה, אינו מועיל אלא כשהוא 'קול יעקב') 'והידים ידי עשו' אין לך מלחמה שנוצחת שאין בה מזורעו של עשו. והיינו דא"ר אלעזר (הא דאמרינן לעיל שעל ידי לשון הרע חרב הבית ונהרגו כמה רבבות) בשוט לשון (שבט מכה) תחבא בחירחורי לשון (במריבת לשון כמו אל תתחר) תחבא.

אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב על נהרותינו בבל שם ישבנו גם-בכינינו בְּזִכְרֵנוּ אֶת-צִיּוֹן, מלמד, שהראהו הקב"ה לדוד חורבן בית ראשון וחורבן בית שני, חורבן בית ראשון שנאמר על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו, בית שני דכתיב זְכָר הוּא לְבָנֵי אָדָם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרֻוּ עָרֻוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ.

אמר רב יהודה אמר שמואל, ואיתימא רבי אמי, ואמרי לה במתניתא תנא מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון (ילדים למשכב זכור וילדות לפלגשים) הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים, אמרו אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העולם הבא, דרש להן הגדול שבהן אָמַר אֲדֹנִי מִבֶּשֶׁן אָשִׁיב אָשִׁיב מִמַּצְלוֹת יָם, מבשן אשיב ('בשן' נוטריקון 'בין שן') מבין שיני אריה אשיב, 'ממצולות ים' אלו שטובעין בים, כיון ששמעו ילדות כך, קפצו כולן ונפלו לתוך הים ופתחו התוס' והא דאמר במס' ע"ז (יח.) מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל בעצמו **הבא** יראים היו מיסורין כדאמרינן (כתובות לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא, ועוד דע"כ היו מענין אותן ולא היו הורגים אותן. נשאו ילדים ק"ו בעצמן ואמרו מה הללו שדרכן לכך (לתשמיש ואין קלונן מרובה בקלון שלנו) כך אנו שאין דרכנו לכך על אחת כמה וכמה, אף הם קפצו לתוך הים. ועליהם הכתוב אומר פִּי-עֲלִיךָ הִרְגֵנוּ כָּל-הַיּוֹם נִחַשְׁבָנוּ כְּצֹאן טְבָחָהּ.

נשמתא על אחת כמה וכמה, ערק אזל שדר שטר פרטתא (שטר צוואה שפרט מה תהא על נכסיו) בביתיה ואגיר.

תנא נעמן גר תושב היה [שלא קיבל עליו שאר מצוות אלא ע"ז שנאמר כי לא יעשה עוד עבדך... (מ"ב ה)] נבוזראדן גר צדק היה. מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק וכתב בספר נחם ישראל למהר"ל דע כי מה שסיפרו כאן מן הרשעים שזרעם נתגיייר בישראל, ולימדו תורה ברכים, הוא ענין נפלא. כי יש לך לדעת, שהרשעים כאשר הם מופלגים ברשעות, ויש להם כח גדול מאוד, כמו שהיה לאלו שזכר, אי אפשר שלא יהיה מורקף כח שלהם אל כח עליון, כח השם יתברך. רק שהיה זה אלכל בטומאה. אבל אלכל הבנים, כאשר נתגייירו, נכרך ונזדקך ונחלצן. ולפיכך היו צניהם גדולים מלמדי תורה ברכים. ואי אפשר שלא יהיה כך, שכל כח כמו אלו שהיה להם כח גדול מאת הש"י, וכיון שהוא מאת ה' יתברך, יש בו כל צחינה מה של קדושה, שהרי הוא מהש"י. ואם אלכל האב היה בטל כח הקדושה אלכל הטומאה, אבל צנים נחלצן כח זה, ולכך למדו תורה ברכים. רק מזרע טיטוס לא היה הש"י מכניס תחת כנפי השכינה, שאין לו חלק בו ית', והוא נדלל מן הקדושה לגמרי, ואינו מלטרף אל הקדושה. וסיים והדבר הזה הוא דבר עמוק) מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים, מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברכים. מאן אינון, שמעיה ואבטליון. היינו דכתיב (אדמיה דזכריה) נָתַתִּי אֶת דְּמָהּ עַל צָחִיחַ (שעיעות כתרנומו) סָלַע (על חלקת אבן חלקה שלא יבלע בארץ כך היה דמו של זכריה על הרצפה ולא נבלע) לְבִלְתִּי הִכָּסוֹת.

הקל' קול יעקב והידים ידי עשו, 'הקול' (קול צוחה ובכי עולה מיעקב ראה יצחק בנבואה מפלה זו של ביתר) זה אדריינוס קיסר, שהרג באלכסנדריא של מצרים ופתחו התוס' והא דאמרי' בסוכה (נא:) דאלכסנדרוס מוקדון הרגם והחריבה שמה פעמים נתיישרה ששים רבוא על ששים רבוא כפלים כיוצאי מצרים (ביאר המהר"ם ש"ף לא אמרו "מאה ועשרים ריבוא" כדי להורות שמנין זה כולל גברים בלבד ולא נשים וטף). 'קול יעקב' זה אספסינוס קיסר, שהרג בכרך ביתר ארבע מאות רבוא (4,000,000) ואמרי לה ארבעת אלפים רבוא (40,000,000). 'והידים

שנא' אומללה יולדת השבעה ובת קול יוצאת ואומרת
 'אם הבנים שמחה' ורוח הקדש צווחת ואומרת על אלה
 אני בוכיה. עיין בפ"ת (יו"ד סימן שמה אות ב') שהביא
 לשו"ת אבן שוהם סימן מד' שכתב דלא נקרא מאבד
 את עצמו לדעת אלא כשעושהו בדעת צלולה ולא
 כשעושהו 'מתוך שגעון'. יצתה בת קול ואמרה
 אם הבנים שמחה.

ר' יהושע בן לוי (הורגנו כל היום דזימנין דמייט) אמר זו מילה שנחתנה בשמיני.

ר' שמעון בן לקיש אמר אלו ת"ח שמראין הלכות שחיטה בעצמן דאמר רבא כל מילי ליחזי איניש בנפשיה, בר משחיטה (שמא יתחבנו בגרונו) ודבר אחר (צרעת ומראות נגעים מפני שמסוכן לקפוץ עליו).

רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר אִלּוּ תִלְמִידֵי חֲכָמִים
שִׁמְמִיתִין עֲצֻמֵּן עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, כְּדֵר' שְׁמַעוֹן
בֶּן לִקְיֹשׁ, דֹּאמַר ר"ש בֶּן לִקְיֹשׁ אִין דְּבָרֵי
תוֹרָה מִתְקִימִין אִלָּא בְּמֵי שְׁמַמִּית עֲצֻמו
עֲלֵיהֶם, שְׁנֵאמֹר זֶה זֶה הַתּוֹרָה אֲדָם פְּיִימֻת
בְּאַחַל...

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ארבעים
סאה [דף נח ע"א] קצוצי תפילין [דפומי
תפילין חוץ מן הרצועה קרוי קציצה
כדאמרינן במסכת סוכה (כז:)] אוחו ברצועה
ואינו אוחו בקציצה] נמצאו בראשי הרוגי
ביתר. רבי ינאי ברבי ישמעאל אמר שלש
קופות של ארבעים ארבעים סאה. במתניתא
תנא ארבעים קופות של שלש שלש סאין.
ולא פליגי (כ' ינאי ור' יוחנן, למרות שר' ינאי אמר שהיו
120 סאה קטלי תפילין, ואילו לר' יוחנן אמר שהיו רק 40
סאה) הא דרישא (שהם גדולים ד' בתים בכל
קציצה הוו ג' זימני מ' סאה) הא דדרעא (מ'
סאה. וא"ת ד' לא היא שבית אחד של זורע
גדול מאחד מבתי הראש לפי שכאן כל
ארבע פרשיות בבית אחד ובשל ראש פרשה
אחת בבית אחד, ומ"מ דפום של ראש מתוך
שצריך לחלק חבתים ולחיות ריוח ביניהן
וקבועין על מושב אחד הוצרך המושב להיות
רחב וחוי על אחד שלשה שבזרוע). אמר רבי

ורב יהודה אמר (הורגנו כל היום) זו אשה
ושבעה בניה, אתיוהו קמא לקמיה דקיסר
ופתבו התוס' שיתא קראי מייתי ובשביעי לא מייתי,
ובמדרש אמר דקמא אמר 'אנכי' והשני 'לא יהיה לך' –
לפנינו הגי' שמוצאת במלכס, ולתוס' היתה גי' אחרת]
אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים, אמר להו,
כתוב בתורה אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אפקוהו
וקטלוהו. ואתיוהו לאידך לקמיה דקיסר, אמרו
ליה פלח לעבודת כוכבים, אמר להו, כתוב
בתורה לֹא־יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנַי,
אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה
פלח לעבודת כוכבים, אמר להו, כתוב
בתורה זִכֹּר לְאֱלֹהִים יַחֲרֵם, אפקוהו וקטלוהו.
אתיוהו לאידך, אמרו ליה פלח לעבודת
כוכבים, אמר להו, כתוב בתורה לֹא
תִשָּׁתַחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו
לאידך, אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים, אמר
להו, כתוב בתורה וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וַהֲשַׁבְתָּ
אֶל־לְבָבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מַמְעַל
וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד, אפקוהו וקטלוהו.
אתיוהו לאידך, אמרו ליה פלח לעבודת
כוכבים, אמר להו, כתוב בתורה, אֶת־ה'
הָאֱמֶרֶת הַיּוֹם... וְה' הָאֱמִירָךְ הַיּוֹם, כבר
נשבענו להקב"ה שאין אנו מעבירין אותו
באל אחר, ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר
אותנו באומה אחרת. א"ל קיסר אישדי לך
גושפנקא (חותמי שצורתי טבועה בו כדי
שתהא נראה משתחוה לה) וגחין ושקליה, כי
היכי דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא
(שולטנות המלך קבל עליו לעשות) א"ל חבל
עלך קיסר, חבל עלך קיסר, על כבוד עצמך
כך, על כבוד הקב"ה על אחת כמה וכמה,
אפקוהו למיקטליה, אמרה להו אימיה יתבוהו
ניהלי ואינשקיה פורתא, אמרה לו בניי, לכו
ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת מזבח
אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות, אף היא
עלתה לגג ונפלה ומתה (באיכה רבה הובא
מעשה זה וכך כתוב לעניין מיתתה לאחר ימים
נשתטית אותה האשה ונפלה מן הגג ומתה לקיים מה

היו דוקרין אותן בחוטריהן (נקולמוס סלהס) וכשגבר אויב ולכדום, כרכום בספריהם והציתום באש.

ת"ר מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי, אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים (צ"ע לשם מה ציינו את יופיו החיצוני של התינוק, ביאר הבן יהודה שמחמת יופיו יש למחר להצילו ולהפרישו מאיסור). הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר מִי־נָתַן לְמִשְׁפָּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבָנִים הָלֹא הָיוּ חֲטָאֵנוּ לוֹ וְלֹא־אָבֵנוּ בְּדַרְכֵּי הַלֹּךְ וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ. אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל (שאל בחידושי הגר"ז החדשים סימן עב מה גדלות ראה בתשובתו של התינוק ותיירן דכיון שראה ר"י שתינוק זה מכיר בחטא ולא תלה בשום דבר מקרה ע"כ היה מובטח כי יהיה מורה הוראה בישראל) העבודה, שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו ופתבו התופ' כי איכא סכנת נפשות פודין שבוין יותר על כדי דמיהן כדאמרינן לעיל (מו.) גבי מוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים כ"ש חכא דאיכא קטלא אי נמי משום דמופלג בחכמה הית'. אמרו לא זז משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל. ומנו, רבי ישמעאל בן אלישע.

אמר רב יהודה אמר רב מעשה בבנו ובבתו של ר' ישמעאל בן אלישע שנשבו לשני אדונים. לימים נזדווגו שניהם במקום אחד, זה אומר יש לי עבד שאין כיופיו בכל העולם, וזה אומר יש לי שפחה שאין בכל העולם כולו כיופיה, אמרו בוא ונשיאם זה לזה ונחלק בולדות. הכניסום לחדר, זה ישב בקרן זוית זה, וזו ישבה בקרן זוית זה, זה אומר אני כהן בן כהנים גדולים אשא שפחה, וזאת אומרת אני כהנת בת כהנים גדולים אנשא לעבד, ובכו כל הלילה. כיון שעלה עמוד השחר, הכירו זה את זה, ונפלו זה על זה וגעו בבכיה עד שיצאה נשמתן. ועליהן קונן ירמיה על אֵלֶּה אֲנִי בֹכֶיָה עֵינֵי עֵינֵי יְרֵדָה מַיִם.

אפי' ארבעה קבין (בחורבן בית ראשון) מוח נמצאו על אבן אחת, עולא אמר תשעת קבין. אמר רב כהנא, ואיתימא שילא בר מרי מאי קראה, בת-בבל השדויה אשרי שישלם-לך את גמולך שנמלת לני, אשרי שישלם לך את על-לך אל-הסלע.

בני ציון תיקר'ים המסל'אים בפז מאי מסולאים בפז, אילימא דהו מחפי בפיזא, והאמרי דבי רבי שילא תרתי מתקלי איסתירי פיזא נחות בעלמא, חדא ברומי וחדא בכולי עלמא, אלא שהיו מגנין את הפז ביופיין (והיינו מסולאים לשון 'סולו לרוכב' לא תסולה בכתם אופיר' משובחין היו ביופיין מן הפז). מעיקרא, חשיבי דרומאי הוו נקטי בליונא דגושפנקא (צורות נאות שבחותמיהן כדי שתתעברנה כנגדן) ומשמשי ערסייהו, מכאן ואילך מייתו בני ישראל ואסרי בכרעי דפורייהו ומשמשי. אמר ליה חד לחבריה הא היכא כתיבא, אמר ליה גם כל-חלי וכל-מפה אשר לא כתוב בספר התורה ה'א'ת. אמר כמה מרחיקנא מדוכתא פלן (שלא הגעתי ללמוד אותו פסוק) אמר ליה אינגד (מעט) פוסתא ופלגא (דף וחצי) אמר ליה אי מטאי לגביה לא איצטריכי לך.

אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב עֵינֵי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בָּנוֹת עִירִי, ארבע מאות בתי כנסיות היו בכרך ביתר, ובכל אחת ואחת היו בה ארבע מאות מלמדי תינוקות, וכל אחד ואחד היו לפניו ארבע מאות תינוקות של בית רבן ונכסה כ" 64,000,000 תינוקות. האחרונים הקשו הרי בב"ב (כא.) אמרו שראוי להושיב מלמד לכל עשרים וחמשה תלמידים, ואיך הושיבו כאן ארבע מאות תלמידים לפני מלמד אחד, וראה בעיון יעקב שיתכן ואכן נענשו בשביל זה, וכדאיתא במדרש רבה ריש איכה, תני רבי שמעון בן יוחאי אם ראית עיירות נתלשות ממקומן, שלא החזיקו בשכר סופרים וכו' ראה שם. ובהגהות ריעב"ן כתב שבמשך יום שלם היו עוברים לפניו סך הכל ארבע מאות תלמידים, אך לא היו באותה שעה יחדיו וכשהיה אויב נכנס לשם

אמר רב לא שנו (דמקחו בטל) **אלא דאמר לו** (בעלים לזה שלקה מסיקריקון) **לך חזק וקני** (בחזקה, דכיון דדיבורא בעלמא הוא איכא למימר השני נוח לי) אבל בשטר קנה (דכולי האי לא הוה ליה למיעבד אי לאו דזבנה ליה מכר גמור ומדעת כתבו התוס' אאשה נמי קאי כדמוכח בסמוך. והא דאמר בכתובות (צה.) כתב לראשון ולא חתמה לו ולשני וחתמה לו איבדה כתובתה משמע דבחד לוקח יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי (אפי' קיט שטר מכה, וקסה על רצ) **התם** כשהתמה על שטר של בעלה, והכא כשכתבה שטר בפני עצמה, ועוד דחתמה דהתם שנתרצית במכירת הבעל או שמחלה לו השעבוד, אבל הכא כשכתבה שטר מכירה שהיא מוכרת לו. **ולמאי דמפרש ה"ר אליעזר משנז"א** דרב ושמואל פליגי הכא באחריות טעות סופר הוא דשמואל למעמיה דאמר בב"מ (יד.) דאחריות לאו טעות סופר הוא בשטרי מקח וממכר, ורב סבר אחריות ט"ס הוא ובסתם שטר ככתבה לו אחריות דמי, וההיא דכתובות כשפירשה דלא קבלה אחריות מידי) **ושמואל אמר** אף בשטר נמי לא קנה, עד שיכתוב לו אחריות (דאי טרפו לה מיניה לגבייה דמי ארעא).

[דף נח ע"ב] **תניא** כוותיה דשמואל, ר' שמעון בן אלעזר אומר לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים, מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל, עד שתכתוב לו אחריות. נימא תיהוי תיובתא דרב? אמר לך רב מאי אחריות (דקתני) נמי שטר (ולא אחריות נכסים, אלא עד שתכתוב לו שטר והוה לו לאחריות שאינה יכולה לחזור עליו עוד).

ת"ר לקח (קנה טלה) מן הסיקריקון, ואכלה (זה הלוקח) שלש שנים בפני בעלים (דהנעלים שחק ולא ערער) וחזר ומכרה (הלוקח) לאחר (לוקח שני) אין לבעלים על לוקח שני כלום. ה"ד, אי דקא טעין (ליה, האי לוקח שני) ואמר מינך זבנה (לוקח ראשון, שנתן לך רביע כתקנת בית דין והדר אכלה שני חזקה ותו לא מצי אמר ליה האי אחזי שטרא דמפי מתלתא שנין לא מזדהר איניש בשטריה, מאי איריא חזר ומכרה לאחר...) אפילו (לוקח) ראשון נמי

אמר ריש לקיש מעשה באשה אחת צפנת בת פניאל שמה, צפנת שהכל צופין ביופיה, בת פניאל בתו של כהן גדול ששימש לפני ולפנים, שנתעלל בה שבאי כל הלילה. למחר הלבישה שבעה חלוקים והוציאה למוכרה. בא אדם אחד שהיה מכוער ביותר, אמר לו הראני את יופיה, אמר לו ריקא, אם אתה רוצה ליקח קח, שאין כיופיה בכל העולם כולו, אמר לו **אע"פ כן**. הפשיטה ששה חלוקים, ושביעי קרעתה ונתפלשה באפר, אמרה לפניו רבוננו של עולם, אם עלינו לא חסות, על קדושת שמך הגבור (והיכן גבורתך) למה לא תחוס, ועליה קונן ירמיה **בְּתַעֲמִי חֲנִי-שֶׁקֶל וְהִתְפַּלְשִׁי בְּאֶפֶר אֲכַל יְחִיד עֲשִׂי לִי מִסְפָּד תְּמִרוֹתַי כִּי פִתְאֵם יָבֹא הַשֹּׁדָד עָלֵינוּ**, עליך לא נאמר אלא עלינו, כביכול, עלי ועליך (ששמי נתחלל בכך) בא שודד.

אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב **וְעָשְׂקוּ גִבּוֹר וּבִיתוֹ וְאִישׁ וְנִחַלְתּוּ** מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשת רבו, ושוליא דנגרי הוה (לא היה רבו לתורה אלא רבו לאומנות של נגרים). פעם אחת הוצרך רבו ללות, אמר לו שגר אשתך אצלי ואלונה, שיגר אשתו אצלו, שהה עמה שלשה ימים. קדם ובא אצלו, אמר לו אשתי ששיגרתי לך היכן היא, אמר לו אני פטרתיה לאלתר, ושמעתי שהתינוקות נתעללו בה בדרך. אמר לו מה אעשה, אמר לו אם אתה שומע לעצתי גרשה. אמר לו כתובתה מרובה, אמר לו אני אלוך ותן לה כתובתה. עמד זה וגרשה, הלך הוא ונשאה. כיון שהגיע זמנו ולא היה לו לפורעו, אמר לו בא ועשה עמי בחובך. והיו הם יושבים ואוכלים ושותין והוא היה עומד ומשקה עליהן, והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן, ועל אותה שעה נתחתם גזר דין. ואמרי לה על שתי פתילות בנר אחד (אשת איש).

'לקח מן הסיקריקון וחזר ולקח מנעל הבית מקחו בטל... לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל'

הלכך אין מכירתו מכירה כלל) ואנפרות עצמה צריכה שתשהה (ביד העובד כוכבים) שנים עשר חדש (דאי לא, הדרא למרה ויהיב דמי בדקתני מתניתין שאם יש בידם ליקח הם קודמין לכל אדם). והאמרת אין בה משום סיקריקון (ושנים עשר חדש לא הוזכרו אלא בו דאילו אנפרות הדרא בלא דמי ולעולם)? ה"ק סיקריקון עצמה (דאמרין דקיימא ליה ביד לוקח) צריכה שתשהה י"ב חדש (ביד סיקריקון).

אמר רב יוסף, נקטינן אין אנפרות בבבל (משמע אין עובד כוכבים אונס קרקע מישראל בבבל באנפרות, ואם בא ישראל וערער על חבירו ואומר קרקע זו שלקחת מן העובד כוכבים שלי היתה וגזלה ממני אינו נאמן). והא קחזינן דאיכא? אלא אימא אין דין אנפרות בבבל (לאפסודיה ללוקח). מ"ט, כיון דאיכא בי דוואר (סלטון) ולא אזיל קביל (לקבול ולהתלונן) אימא אחולי אחיל.

גידל בר רעילאי קביל ארעא בטסקא (מס קרקע) מבני באגא (בני הבקעה כך היה מנהגם פוסקים מס על כל הבקעה לתת כך וכך לשנה למלך והם מחלקין השדות ביניהם ונותן כ"א מס לפי חלקו המגיע ונותנין לאחד והוא נותנו לגבאי המלך, ואם הלך אחד מבני השדות לדרכו גבאי המלך תובע מבני הבקעה כל המס שלם. והבעלים של קרקע זו הלכו לדרכן ובני באגא שהיה כל המס מוטל עליהם נתנו לגידול לפרוע המס בשביל הבעלים ולאוכלה) אקדים ויהיב זוזי (למלך טסקא) דתלת שנין. לסוף אתא מרוותא קמאי, אמרו ליה (מרוותא קמאי) שתא קמייאת דיהבת אכלת, השתא אנן יהבינן אנן אכלינן [כתבו התוס'] והא דאמרין בב"ב (נד): גבי דורא דרעוותא דבני באגי דמטמרי הוו, ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא, והפסידו הקרקע לגמרי התם היו נשמטים מלפרוע, אבל כאן שהבעלים הלכו ולא להשמט, דין הוא דכל הנהו שני מאן דיהיב טסקא אכיל, וכי הדרי אהדרי ארעא למרא [אתו לקמיה דרב פפא וגילל ליה לקבל צחורה את מה שנתן

(בתר דאכלה שני חזקה אי הוה טעין ליה חזרתיה ולקחתיה ממך כתקנת חכמים זה שלש שנים טענתיה טענה) אי דלא קא טעין ואמר מינך זבנה, אפילו שני נמי לא?

אמר רב ששת לעולם דלא קא טעין ליה, וכגון זה (דסיקריקון) טוענין ליורש וטוענין ללוקח [הלוקח מסיקריקון וחורישה לבניו ואכלה ג' שנים או מכרה לאחר ואכלה ג' שנים ובאו בעלים להוציא ממנו ואינו יודע לטעון ולומר לו הראשון קנאה ממך בית דין טוענין בשביל היורש ובשביל הלוקח ואפילו למ"ד בב"ב אין טוענין ליורש ואין טוענין ללוקח טענה זו הראשון לקחה ממך, הכא מודי דטענינן ליה, דסתם מאן דזבין מסיקריקון מידע ידע ולא שדי זוזי בכדי ללוקח אם לא על פי בעלים כתבו התוס', פירש רש"י אפי' למ"ד בב"ב דאין טוענין הכא מודה, ולא מצינו שם פלוגתא אלא אמרי' שם (כג.) טוענין ליורש תנינא טוענין ללוקח תנינא, 'וכגון זה' דאמר ה"פ אפי' כגון זה דסלק"ד דהדין עם הבעלים, דמה שלא מיהו מפני יראת הסיקריקון, אעפ"כ טענינן להו ואידך (אבל לוקח ראשון) אי טעין אין ואי לא טעין לא (אנן לא טענינן ליה, דהא ידע אי זבנה אי לא, ואי איתא דזבנה הוה טעין).

ת"ר הבא מחמת חוב (עובד כוכבים הבא מחמת חוב על ישראל) ומחמת אנפרות (גזל בעלמא ואינו מסור בידו להרוג, ואנס העובד כוכבים קרקעו בחובו או באנפרות) אין בו משום סיקריקון (אם שהה בידו שנים עשר חדש לתת רביע לבעלים כתקון חכמים ויחזיק בקרקעו אלא מחזיר לו הקרקע בחנם, דגבי סיקריקון הוא דחזרו ונמנו דכיון דגמר ואקני אגב אונס מיתה ואפילו בתר דגזור כל דקטיל לקטילה מסתפי ליה מקמא דקמיה דאקטול וסופו הוכיח שהניחה בידו שנים עשר חדש ולא צעק עליו, והלכך נותן לבעלים רביע דקים להו לרבנן דעובד כוכבים אוזיל גבי לוקח רביע לפי שבחנם באה לו אבל האי לא גמר ואקני מידי, ואע"ג דשהתה שנים עשר חדש לא באת לו שעה לכופו

במעות דנכי ריבעא זבין הא איכא לפרושי נמי איפכא דרביע הקרקע יתן לו או בקרקע או במעות דהיינו שליש מעות. ואית ספרים דגרפי בדרכ ובברייתא רביע בקרקע שהוא רביע במעות וכן ר"ה ומפרש רביע בקרקע שנתן דמים עליה דהיינו חומש דעל ארבע חומשים נתן דמים דנכי חומשא זבין) **ושמואל** אמר רביע בקרקע שהן שליש במעות (דסבר שמואל נכי ריבעא זבן שוה ארבע לקח בשלש הלכך שדה זו שלקח במנה שוה ארבע שלישי מנה). במאי קמיפלגי? מר סבר נכי רביע זבין, ומ"ס נכי חומשא זבין.

מיתיבי זו משנה ראשונה (רישא דמתניתין דקתני מקחו בטל) ב"ד של אחריהן אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע, ויד בעלים על העליונה, רצו בקרקע נוטלין, רצו במעות נוטלין. אימתו, בזמן שאין בידן ליקח, אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם. רבי הושיב ב"ד ונמנו, שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חודש כל הקודם ליקח זכה, אבל נותן לבעלים רביע בקרקע או רביע במעות (וקשיא לשמואל). אמר רב אשי כי תניא ההיא (רביע במעות) לאחר שבאו מעות לידו (שליש המעות ליד הבעלים כשמואל קרי להו רביע דהא שלשה שלישי נתן לעובד כוכבים ולזה שלישי הרי ארבעה והכי קאמר נותן לבעלים רביעית הקרקע או מעות שיעור שיהו רביע כשתצטרף של עובד כוכבים ושל בעלים יהו של בעלים רביע בכולן). **פסק הש"ע א.** העובדי כוכבים המציקים לישראל ומבקשים להרגן עד שיפדה עצמו מיד עובד כוכבים בשדהו או בביתו ויתננה למציק ואחר כך יניחנו, כשירצה המציק למכור אותה הקרקע, אם יש ביד הבעלים ליקח מיד המציק, הן קודמים לכל אדם. ואם אין ביד הבעלים ליקח, או ששהתה הקרקע ביד המציק י"ב חדש, כל הקודם ולקח מהמציק, זכה, ובלבד שיתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע או שליש המעות (ביאר באר הגולה משנה אחרונה, וכשמואל, וכדמפרש רב אשי לברייתא אליבא דשמואל. ומשמע, דיד הבעלים על העליונה רצו קרקע או מעות), מפני

למלך עצור השנתיים הזאות, אולם, הבעלים הראשונים לא לא לשלם לו, היות וגבאי המלך תוצע אותם לשלם שוב, כי דרך המלך, לתצוע את המס מחלש, כאשר מתחלפים הבעלים. ועל כן, תצע גידל את צני הצקעה לפנות אותו על מה שהפסיד (לתוס' לקמן תצע את מרוותא קמאי) סבר למיכתב ליה מירפא (שטר מבית דין לטרוף מקרקעות שלהם מה שנתן שאילו לא באו הבעלים לטרוף ממנו לא היה מפסיד כלום, ומעתה שיאכלוה אחרים יטול המלך מנתו מהם ולא יעלו אלה בחשבון ונמצא זה מפסיד מה שנתן) אבני באגא (כתבו התוס' לא אבני באגי דקביל מינהון דמה לחן לפרוע מה שהקדים זה, אלא אמרוותא קמאי) א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא, א"כ, עשית (הדבר כדיון) סיקריקון (דאמרינן במשנה אחרונה שאינו מפסיד כלום דקתני קנה ונותן לבעלים מאי דאוויל עובד כוכבים גביה או אם יש בידם ליקח יחזירו לו מעותיו והאי נמי לא יפסיד מה שנתן למלך וגבי כולה, והכא לאו סיקריקון הוא המלך אין לו עליהם כי אם המס ומפני אותו החוב נמכרה לזה ולא היה לו להקדים וליתן של שלש שנים) אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע הניח מעותיו על קרן הצבי.

זו משנה ראשונה, ב"ד של אחריהן אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע' **אמר רב** רביע בקרקע או רביע במעות (יתן לבעלים רביע מעות שנתן לעובד כוכבים או יתן לו קרקע שוה רביע המעות, אם לקחה במנה נותן לו רביע מנה או מן הקרקע עצמו שוה רביע מנה דהיינו חמישית שבקרקע אם הבעלים חפצים בקרקע, דקסבר רב נכי חומשא זבן מן העובד כוכבים שוה חמש בארבעה הלכך יהיב ליה רביע מנה או חמישית הקרקע דהיינו רביע מנה שהקרקע הנקנית מסיקריקון במנה שוה חמישית רביעים כתבו התוס' פירוש רביע במעות שנתן יתן לו ואותו רביע בקרקע או במעות יתן לו דהיינו חמישית בקרקע כדמפר' דנכי חומשא זבין. ותימה דמאי פריך מברייתא דקתני רביע בקרקע או רביע במעות לשמואל דאמר רביע בקרקע שהוא שליש

דסיפיה דקרא לא מיתוקם אלא בדיני נפשות
כתבו התוס', פי' רש"י דמוקי לה לא תענה על ריב
בכל דבר ואין נראה דלא מיסתבר דפליג אמתניתין
דסנהדרין (לב.) דאייתי אלא משום ענוה שלא להראות
עצמו גדול היה עושה.

ואמר רבה בריה דרבא, ואיתימא רבי הילל
בריה דרבי וולם מימות משה ועד רבי לא
מצינו תורה וגדולה במקום אחד (שתהא
תורתן וגדולתן של ישראל במקום אחד שאין
בישראל גדול בתורה ובעושר כמותו). ולא,
הא הוה יהושע? הוה אלעזר (יחיד לאחר
שנפטרו יהושע). הא הוה אלעזר (יחיד לאחר
שנפטרו יהושע)? הוה פנחס (לאחר אלעזר
תורה וגדולה שהיה כהן גדול אחר אביו).
והא הוה פנחס? הוה זקנים (שקבלו מיהושע
והאריכו ימים אחריו כדכתיב אשר האריכו
ימים אחרי יהושע). הא הוה שאול [גדול
בתורה היה אלא שלא לימד לאחרים
כדאמרינן בעירובין (נג.) שאול לא גלי
מסכתא להכי כתיב ביה בכל אשר יפנה
ירשיע? הוה שמואל. והא נח נפשיה
(דשמואל קודם שאול)? כולוהו שני קאמרינן
(משעמד בגדולה תהא תורה וגדולה במקום
אחד וזה בתחילת גדולתו לא יחיד היה
בתורה). והא הוה דוד? הוה עירא היאירי
[גדול בתורה היה כדאמרינן במו"ק (טז:) דהוה
מתני לחו לרבנן על גבי כרים וכסתות]. והא
נח נפשיה? כולוהו שני בעינן. הא הוה
שלמה? הוה שמעי בן גרא. והא קטליה?
כולוהו שני קאמרינן. הא הוה חזקיה [מלך
יהודה גדול בתורה היה כדאמרינן בסנהדרין
(צד:)? הוה שבנא [גדול בתורה היה
כדאמרינן בסנהדרין (כו.) שבנא הוה דריש
בתליסר ריביותא וחזקיה בחד סרי ריביותא].
הא איקטיל [סנהריב הרגו כדאמרינן
בסנהדרין (כ"ג.)] כולוהו שני קאמרינן. והא
הוה עזרא? הוה נחמיה בן חכליה.

אמר רב אחא בריה דרבא, אף אני אומר
מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה
וגדולה במקום אחד. ולא? והא הוה הונא בר

שזה המציק מוכר בזול הואיל וקרקע שאינו
שלו הוא מוכר, הרי זה מוכר בפחות רביע
או קרוב לו, וזה רביע של בעלים, שהרי
מחמת שהיא שלהם מוכר בזול. לפיכך הלוקח
מהמציק בשלשים, נותן לבעלים עשרה, או
נותן להם רביע הקרקע ואחר כך יקנה הכל
ואם לא נתן, הרי הרביע כגזל בידו... הו"מ
(רלו,א). ב. אפילו תוך י"ב חדש, אם קנאה
מהבעלים תחלה ואחר כך קנאה מעובד
כוכבים, מקחו קיים. אבל אם קנאו מעובד
כוכבים תחלה ואח"כ מהבעלים, מקחו בטל.
ואפילו עושה לו שטר, אלא אם כן קבל עליו
אחריות (ביאר באר הגולה פסקו הר"ף והרא"ש
כשמואל דקי"ל כשמואל בדיני)... הו"מ (רלו,ד). ג. לקח
אחד מהעובד כוכבים, ושהתה בידו ג' שנים
ואחר כך מכרה לאחר, אין לבעלים על לקוח
שני כלום, שטוענים לו שהראשון קנאה מהם
ונתן להם שליש. וה"ה אם לא שהתה ביד
הראשון אלא יום אחד, וביד לוקח שני שלשה
שנים... הו"מ (רלו,ה).

אמר רב [דף נט ע"א] אנא הואי במנינא
דבי רבי, ומינאי ידי מנו ברישא (ממני
שאלו תחלה בשורה כשהיינו יושבין מה
דעתי נוטה והוא היה בינוני לא מן הגדולים
ולא מן הקטנים, ואני שמעתי שקטן שבהם
היה). והאנן תנן דיני ממונות והטהרות
והטומאות מתחילין מן הגדול (כשעומדין
למנין לראות אם רוב מטמאין או רוב
מטהרין) ודיני נפשות מתחילין מן הצד [מן
הקטנים ולא מן הגדול שלא ילמד חובה
והשאר נכנעין מפניו שלא לחלוק עליו משום
לא תענה על רב, ובדיני נפשות מוקמינן
להאי קרא בסנהדרין (ב.) לא כהטייתך
לטובה... ולא ילמדו זכות? אמר רבה בריה
דרבא, ואיתימא ר' הילל בריה דר' וולם
שאני מנינא דבי רבי, דכולהו מניניהו מן
הצד הוו מתחילין [משום לא תענה על ריב
וכתיב חסר בלא "ו" ודרשינן לא תענה על
רב לא תחלוק על מופלא שבבית דין ולא
מוקמי ליה לרישא דקרא בדיני נפשות ואע"ג

משום ר' יוחנן נקט לה) מאי מלתתה? א"ר אבא בר יעקב א"ר יוחנן דבר הנמלל ונמתח (בגדי פשתן הן שחוטין נמתח ע"י מלילה שמולל באצבעותיו כשהוא טווה).

כי אתא רב דימי א"ר יוחנן שיגר לו בוניים בן נוניים (ישראל עשיר הוה) לרבי, סיבני וחומם סלסלה ומלמלא (ארבע מינין של בגדי פשתן דק וטוב) סיבני וחומם כאמגוזא ופלגיה דאמגוזא (טלית גדולה למידתו וכשהוא מקפלה לא היתה יותר מאגוז וחצי), סלסלה ומלמלא כפיסתקא (שאוכלים חזירים) ופלגי דפיסתקא. מאי מלמלא? דבר הנמלל ונמתח.

וטעותן (של פעוטות) עד כמה (הדרא)? א"ר יונה א"ר זירא עד שתות, כגדול (עד שתות קנה הקונה ומחזיר אונאה יותר משתות בטל מקח).

בעי אביי מתנתו, מאי (במטלטלין משום כדי חייו הוא. זביני אין, מתנה לא. או דלמא, מתנתו נמי מתנה דעבדו ליה נייח נפשיה)? רב יימר אמר אין מתנתו מתנה, מר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה.

אפכוה (בני הישיבה טעו והפכו דברים דמר לדמר) ושדרוה לקמיה דרב מרדכי (כמאן ס"ל) א"ל, זילו אמרו לבר מר [לבנו של רבי, דרב מרדכי תלמידו של רב אשי היה בכמה מקומות ובסוטה (מו:)] אמרינן גבי לוייה תלמיד לרב אין לו שיעור רב מרדכי אלויה לרב אשי... לאו הכי הוה עובדא, כי הוה קאי מר (רב אשי) חד כרעיה אארעא וחד כרעיה אדרגא (סולם של עליית בהמ"ד) ואמרנא ליה מתנתו מאי, ואמר לן מתנתו מתנה, אחת מתנת שכיב מרע ואחת מתנת בריא, אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת וכתבו התוס' ומדלא קאמר נמי אחת מתנת מטלטלין ואחת קרקעות, נראה דוקא במטלטלין דאיירי בהו קאמר. והא דאמרינן בב"ב (קנה:) גבי פחות מכן כ' דאין מוכר בנכסי אביו ומתנתו מתנה במקרקעי התם בגדול שהוא בן יג' שנים ויום אחד, אלא דלא היה בן עשרים]. פסק הש"ע א. חרש שאינו שומע

נתן וכתבו התוס' תורה וגדולה היתה לו כדאמרינן במו"ק (כת). דקא דחקא רגלי דהונא בר נתן, ואמר בזבחים (יט). דאיכיים ביה והיו מלכים אומנין] שאני הונא בר נתן, דמיכף הוה כיף ליה לרב אשי.

משנה חרש רומז (רמיזה) – בידיו ובראשו, מה שהוא רומז קיים) ונרמז (ומה שרומזין לו והוא מתרצה קיים) ובן בתירא אומר קופץ ונקפץ (עקימת שפתים שנא' 'קפצה פיה' ואינו סימן ניכר כרמיזה) במטלטלין (אם מכר מטלטלין). הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין (אם מכר מטלטלין).

(גמרא) א"ר נחמן מחלוקת במטלטלין, אבל בגיטין דברי הכל ברמיזה [דקיי"ל חרש שנשא משנתחרש אם רצה להוציא יוציא כשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה (יבמות קיב.)]. פשיטא, במטלטלין תנן (במילתיה דבן בתירא)! מהו דתימא אף במטלטלין (קאמר וכ"ש בגיטין דלא תימא גיטין הוא דקילי משום דבקפיצה כנס בקפיצה יוציא אבל מטלטלין שנפלו בירושה לא מש"ה תנן מטלטלין) קמ"ל (רב נחמן מטלטלין דוקא נקט בן בתירא ולא בגיטין. ובקרקעות, לא ברמיזה ולא בקפיצה דהכא הוא משום כדי חייו תקון רבנן כדלקמן).

איבא דאמרי, א"ר נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין. והאנן במטלטלין תנן? אימא אף במטלטלין.

הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. ועד כמה? מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית, כבר שב. רב כהנא אמר כבר שב, כבר תמני. במתניתא תנא כבר תשע, כבר עשר. ולא פליגי, כל חד וחד לפי חורפיה. וטעמא מאי, א"ר אבא בר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו (דאי לאו זביניה זבינא לא מזבני ליה מזוני ולא זבני מיניה).

וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרָאֵל עַל־הַמִּלְתָּחָה הוֹצֵא לְבוֹשׁ לְכָל עַבְדְּךָ הַפֶּעַל (ביהוא כתיב ומשום רבי אבא בר יעקב

ודגים יש בהן משום גזל, מפני דרכי שלום (מדאורייתא כל כמה דלא מטא לידיה לאו גזל הוא, ובגמ' מפרש ליה במצודות שאין להן תוך דליקני ליה כליו) ר' יוסי אומר גזל גמור (בגמ' מפרש גזל גמור מדבריהם ומעמא דרבי יוסי בכולהו דקסבר עשו מפני דרכי שלום את שאינו זוכה לקנות קנין גמור כזוכה) ה. מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן משום גזל, מפני דרכי שלום, ר' יוסי אומר גזל גמור ו. עני המנקף (חותך) בראש הזית מה שתחתיו גזל, מפני דרכי שלום, ר' יוסי אומר גזל גמור ז. אין ממחין ביד עני עובדי כוכבים בלקט שכחה ופאה, מפני דרכי שלום.

(גמרא) מנה"מ? **אמר רב מתנה**, דאמר קרא ויכתב משה את־התורה הזאת ויתנה אל־הפְּתָנִים בְּנֵי לֵוִי, אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי נינהו, אלא כהן ברישא והדר לוי. **רבי יצחק נפחא אמר**, מהכא ונִגְשׁוּ הַפְּתָנִים בְּנֵי לֵוִי, אטו אנן לא ידעינן דכהנים בני לוי נינהו? אלא כהן ברישא והדר לוי. **רב אשי אמר** מהכא בְּנֵי עֲמָרָם אֶתְּרִן וּמֹשֶׁה וַיִּכְרֹל אֶתְּרִן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. ר' חייא בר אבא **אמר**, מהכא וְקִדְּשָׁתוּ (כי את...) לכל דבר שבקדושה.

תנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון (בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש) ולברך ראשון (בסעודה) וליטול מנה יפה ראשון [אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתמצא ביארו חתופי כגון במעשר עני או בצדקה אם הוא עני או בחברים המסובין בסעודה, אבל במידי דשותפות לא דאמרינן בפסחים (נ:) דהנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם]. א"ל אבבי לרב יוסף מפני דרכי שלום, דאורייתא היא? א"ל דאורייתא, ומפני דרכי שלום. כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא, דכתיב וְדִרְגִּיתָ דְּרָכֵי־נֶעֱם וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם? אלא אמר אבבי (דרכי שלום דקתני מתני'...)

ואינו מדבר, או מדבר ואינו שומע כלום, מוכר ולוקח המטלטלים ברמיזה, אבל לא בקרקע. ואף במטלטלים לא יתקיימו מעשיו עד שבודקין אותו בדיקות רבות ומתיישבין בדבר חו"מ (רלה,יז). ב. קטן עד שש שנים, אין קנייתו לאחרים כלום. ומשש שנים עד שיגדיל, אם יודע בטיב משא ומתן (הגה דהיינו שבדקוהו ומצאוהו שיודע, ולאחר עשרה כל שאינו שוטה) מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו קיימת, בין בדבר מרובה בין בדבר מועט, בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע, ודבר זה מתקנת חכמים, והכל במטלטלים... אבל בקרקע אינו מוכר ולא נותן, עד שיגדיל (הגה דהיינו שהקטן בן שלש עשרה והקטנה בת י"ב והביאו שערות)... ואפילו הוא קרקע שניתן לו במתנה, או שקנה לו האפוטרופס. ואם נתנו, אפילו במתנת שכיב מרע, אינו כלום אפילו הוא קרקע שניתן לו, ואע"פ שהוא יודע בטיב משא ומתן... חו"מ (רלה,א).

משנה אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום א. כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום (כי היכי דלא ליתו לאינצויי תקינו להו רבנן האי סידרא, דכיון דתקנתא דרבנן היא תו לא מצינן לשנויי ולמימר אנא קרינא ברישא). ב. מערבין בבית ישן (בני חצר שרגילין ליתן עירוב החצר בבית אחד אין משנין את מקומן ליתנו בבית אחר...) מפני דרכי שלום **[דף נט ע"ב]** ג. בור שהוא קרוב לאמה מתמלא ראשון (אמת המים המביאה מים מן הנהר לשדות ורגילין לעשות בורות שאם תיבש האמה ימלאו מן הבור וישקו השדות ומרגילין מי האמה לבור עד שיתמלא ותקנו חכמים שיתמלאו בורות שבשדות העליונות שהן קרובין למוצא האמה ואח"כ ימלאו התחתונים וכשהוא ממלאו סוכר את האמה עד שיתמלא) מפני דרכי שלום (שלא תהא מחלוקת ביניהם אני אסבור ראשון דהא תקנתא דרבנן הכי ואע"פ שאינו דין). ד. מצודות חיה ועופות

יהודה מפרש דקורא לוי במקום הראוי לו (לפי גדולתו). והא דאמר בכתובות (כה:) מוחזקני בזה שהוא כהן שקרא אחריו לוי (ולכלא' קשה אולי נתפרדה החזילה, וזה הלוי עלה שני מחמת שהוא שני בגדולה, וזה שעלה לפניו, אינו כהן, אללא שהוא גדול שנקלט) צ"ל דקים ליה דלא קרא זה הלוי במקום הראוי, דגדול היה משלפניו או קטן משל אחריו).

ואמר אביי נקטינן אין שם לוי קורא כהן (במקום לוי). איני, והאמר רבי יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון (שלא יאמרו הראשון אינו כהן, ולקמיה פריך והא קא חזו דסליק ממנינא) לוי אחר לוי לא יקרא משום פגם שניהם (לא ידעי אינשי פגמא בהי מינייהו ויאמרו ראשון אינו לוי לפיכך חזר וקרא לוי **אי נמי** שני אינו לוי אלא ישראל. ולקמיה פריך גבי כהן נמי אמאי ליכא נמי פגם שניהם דאתו למימר שני לאו כהן הוא אלא לוי?) כי קאמרינן באותו כהן [עצמו יחזור ויקרא במקום לוי **כתבו התוס'** למאי דתקון במגילה (כא:) שכל אחד מברך לפניו ולאחריה ניהא, ואפילו לפי מאי דתנן (שם) הפותח מברך לפניו וחותם מברך לאחריה צריך לומר באותו כהן שקורא פעמים שחולץ ויושב בינתים, דאי בעניין אחר במאי הוי מינכרא שתי קריאות, כי ההיא דתניא בתוספתא דמגילה אם לא היה שם אלא אחד דידע לקרות קורא ויושב ועומד וקורא, וזה היה נמי קודם התקנה, דלאחר התקנה שכל אחד מברך לפניו ולאחריה לא צריך, **ומשם רבינו יהודה כתבו** דאם אין בבית הכנסת רק כהנים אחד קורא במקום שבעה ועל כל פרשה יברך לפניו ולאחריה].

מ"ש לוי אחר לוי, דאיכא פגם שניהם, דאמרי חד מינייהו לאו לוי הוא, כהן אחר כהן נמי אמרי חד מינייהו לאו כהן הוא? כגון דמוחזק לן באבוב דהאי שני דכהן הוא (ולא מצי למימר לוי הוא הלכך לראשון הוא דאיכא פגמא). ה"נ דמוחזק לן באבוב דהאי שני דלוי הוא [ומאי פגמא איכא]? אלא (על כרחך היינו פגמא ד...), אמרי (אבוב) ממזרת או נתינה נסיב (מן הגבעונים, שגזר דוד עליהם ואחליה מקדושת לוייה) ופסליה לזרעיה (והוי ישראל פסול ובמקום ישראל קורא). הכא נמי (כהן שני) אמרי גרושה או חלוצה נסיב

לכדמר (אתא רבה בר נחמני שהיה רבו...) דתניא שנים ממתניין זה לזה בקערה, שלשה אין ממתניין (אין צריכין להמתין) הבוצע (כגון בעה"ב שהוא מברך המוציא ואפי' הוא קטן) הוא פושט ידו (בקערה) תחלה (ללפת בו את פרוסת המוציא) ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו ואמר מר עלה לא שנו (דחולק כבוד לרבו) אלא בסעודה (כדאמרן) אבל (לענין לקרות בתורה) בבהכ"נ לא (אין כהן חולק כבוד ללוי ולוי לישראל דלא ליתו שארא לאנצויי ולמימר אנא נמי קרינא ברישא והיינו דקתני מתניתין כהן קורא ראשון... כמה שכתוב בתורה ואינו רשאי לחלוק כבוד בדבר ולשנותו מפני דרכי שלום) דאתו לאנצויי.

אמר רב מתנה הא דאמרת, בבהכ"נ לא, לא אמרן אלא בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים, אבל בשני ובחמישי לא (כתבו התוס') אומר ר"ח הני מילי לדידהו דבחול הוו טרידי במלאכתן ולא שכיחי, אבל לדידן שכיחי בשני ובחמישי כמו ביום טוב). איני, והא רב הונא (ישראל הוה) קרי בכחני בשבתות ויו"ט? שאני רב הונא, דאפילו רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דא"י מיכף הוו כייפי ליה **כתבו התוס'** משמע דאי לא הכי (שהכנים כפופים לו) אסור אפי' הוא גדול מכל בני עירו. והא דאמר במגילה (כה.) א"ר פרידא מימי לא ברכתני לפני כהן ופריך הש"ס מחכם הקורא אחר כהן עם הארץ דחייב מיתה ומוקי לה בשוין ועל כרחך לאו שוין ממש דא"כ מאי רבותיה אלא אתא לאפוקי כהן ע"ה. וצריך למימר נמי דכולהו הוו כפופין לרבי פרידא דאי לאו הכי מאי רבותיה **אי נמי** הא דבעי הכא כייפי היינו בשבתות ויו"ט, ור' פרידא אפילו בשני ובחמישי לא קרא].

אמר אביי, נקטינן (מסורת מאבותינו) אין שם כהן נתפרדה חבילה (נפסק הקשר איבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל כן אמר מורי הזקן, ומורי ר' יצחק בן יהודה, וכן סידר רב עמרם. אבל מתלמידי מורי רבי יצחק הלוי שמעתי משמו שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים **כתבו התוס'** ה"ר יצחק ברבי

לא כהן אחר, כדי שלא יאמרו שהראשון פגום או"ח (קלה,ח). ד. בשבת ויו"ט (שקורין הרבה) ויום הכפורים, קורים אחר הלוי ת"ח הממונין על הציבור, ואחריהם ת"ח הראוים למנותם פרנסים על הציבור (ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר), ואח"כ בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הציבור, ואח"כ ראשי כנסיות וכל העם או"ח (קל,א).

שלחו ליה בני גליל לר' חלבו מהו לקרות בחומשים (שיש שכותבין להן חמשה חומשין כל חומש אחד שלם לעצמו וכל ספריהם היו במגילה כס"ת שלנו) בבבב"נ בציבור? לא הוה בידיה. אתא שייליה לר' יצחק נפחא, לא הוה בידיה. אתא שאיל בי מדרשא, ופשטוה מהא דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן ס"ת שחסר יריעה אחת אין קורין בו. ולא היא, התם מחסר במילתיה (שקורין לו ס"ת וחסר הוא) הכא לא מחסר במילתיה. רבב ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין קוראין בחומשין בבית הכנסת משום כבוד צבור. פסק הש"ע אם כתבו כל חומש לבדו, אפילו בגלילה כספר תורה, אין קורין בו עד שיהיו כל חמשה חומשים תפורים ביחד או"ח (קמג,ב).

ורבב ורב יוסף דאמרי תרוייהו האי ספר אפטרנא אסור למקרי ביה בשבת מאי טעמא, דלא ניתן ליכתב (פחות מספר אחד שלם לעצמו). מר בר רב אשי אמר לטלטולי נמי אסור מ"ט, דהא לא חזי למיקרי ביה. ולא היא, שרי לטלטולי ושרי למיקרי ביה, דר' יוחנן ור"ש בן לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא, והא לא ניתן ליכתב (שום דבר גמרא והלכה ואגדה כדאמרינן לקמן אלה אתה כותב...) אלא כיון דלא אפשר (מליכתב שנתמעט הלב והתורה משתכחת) עת לעשות לה' (ואם בא עת לעשות תקנה לשם שמים) ה'פרו תורתך (הפרו דברי תורה לשעה הצריכה) ה"נ כיון דלא אפשר (שאינ לכל צבור וצבור יכולת לכתוב נביאים שלם) עת לעשות לה' הפרו תורתך.

ואחליה (מקדושת כהונה) לזרעיה (והרי הוא כישראל) סוף סוף לוי מי קא הוי (הואיל ובלוי קרא ליכא פגמא דאי ס"ד חלל הוא סוף סוף לוי מי הוי שיקרא במקום לוי, הלכך על כרחך כיון דאבוה כהן אין זה חלל ואין כאן פגם אלא לראשון). ולמאן (מי פגמו) אי ליושבין (עד שיגלל ס"ת) הא קא חזו ליה (להאי כהן ראשון דסליק למנין שבעה)? אלא ליוצאין (שלא ימתינו ויצאו).

שלחו ליה בני גלילא לרבי חלבו אחריהן (דכהן ולוי) [דף פ ע"א] מי קוראין (כלומר תיקנו שום סדר לישראל בשבתות משום דרכי שלום)? לא הוה בידיה. אתא ושייליה לרבי יצחק נפחא, א"ל אחריהן קוראין ת"ח הממונין פרנסים על הצבור, ואחריהן ת"ח הראויין למנותם פרנסים על הציבור [נדאמרינן במסכת שבת (קיד.) איזהו תלמיד חכם שראוי למנותו פרנס על הצבור כל ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה] ואחריהן בני ת"ח שאבותיהן ממונים פרנסים על הצבור, ואחריהן ראשי כנסיות וכל אדם. פסק הש"ע א. כהן קורא בתורה ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל [מ"ב דכתיב וקדשתו. וקבלו חז"ל שר"ל לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ומ"מ אם רצה הכהן לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו, אבל לענין לקרות בתורה בבבב"נ תקנו חז"ל מפני דרכי שלום שאין הכהן והלוי יכולין למחול אלא דוקא כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל כדי שלא יבוא הדבר לידי מחלוקת שכ"א יאמר אני גדול ואקרא ראשון. ואין חילוק בין שבת ויו"ט לשני וחמישי ושאר זמנים שקוראין בהן (פמ"ג). אם אין כהן בבבב"נ הולכין אחר הגדול בחכמה ומניין אף על פי שהאחר גדול בשנים] או"ח (קלה,ג). ב. ...אם אין כהן בבבב"נ, קורא ישראל במקום כהן, ולא יעלה אחריו לוי. נהגה אבל ראשון יוכל לעלות (נ"י מהרי"ל נסס כ' יוחס נ"ז נח"ג) וכשקורין אותו, אומרים במקום כהן, שלא יטעו לומר שזהו כהן (טור). או"ח (קלה,ו). ג. אם אין לוי בבבב"נ, כהן שקרא ראשון מברך שנית במקום לוי, אבל

אומר בבראשית עד דור המבול, בתורת כהנים עד נִהְיָ בְּיָוֶם הַשְּׁמִינִי (שהוא גמר צווי הקרבנות).

א"ר יוחנן משום רבי בנאה תורה מגילה מגילה ניתנה, שנא' אֲנִי אֶמְרָתִי [כך אמר דוד אז אמרתי כשערערו עלי שאל ודואג לפוסלני מלבא בקהל והועד בבית המדרש עמוני ולא עמונית כדאמרינן ביבמות (עז.)] הִנֵּה-בָאֹתִי (עכשיו באתי לכלל) בְּמִגְלַת-סֵפֶר פְּתוּב עָלַי [מאז ניתנה התורה הוזכרתי בה ואת שתי בנותיך הנמצאות בזכות דוד שעתיד לצאת מרות המואביה ונעמה העמונית אמו של רחבעם כתיב הכא הנמצאות וכתיב התם 'מצאתי דוד עבדי' אלמא מגילה איקרי משום דמתחילה נכתבה מגילת בראשית והדר מגילת נח והדר מגילת אברהם, והיינו דקאמר במגילת אברהם כתוב עלי].

ר"ש בן לקיש אומר תורה התומה ניתנה (גמורה ומסויימה ושליומה כתבו התוס' תימה דכתיב 'זיקה ספר חברית ויקרא באזני העם' ופרש"י בפ' חומש דהיינו מבראשית ועד כאן. ונראה לפרש דלא קאמר התומה ניתנה שלא נכתבה עד לבסוף, אלא שעל הסדר נכתבה, דיש פרשיות שנאמרו תחילה לפני אותם הכתובים לפנייהם ולא נכתבה עד שנאמר לו אותה שכתובה לפנייה וכותב זאת אחריה, ועל זה מייתי מדרבי לוי שאותם לא נאמרו על הסדר, והיה יכול להוכיח זה מכמה מקראות דאין מוקדם ומאוחר בתורה אלא הואיל ומשכח דרבי לוי מייתי לה, ור"ת גריס א"ר לוי מילתא באפי נפשה) שנאמר לְקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה. ואידך נמי הכתיב לקוח? ההוא לבתר דאידיבק. ואידך נמי הכתיב בְּמִגְלַת-סֵפֶר פְּתוּב עָלַי? ההוא, דכל התורה כולה איקרי מגילה, דכתיב וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר אֲנִי רֹאֶה מִגִּלָּה עֲפָה. אי נמי, לכדרבי לוי, דאמר רבי לוי (איקראי מגילה אותן ח' פרשיות שהוצרכו ליום נאמרו ונכתבו ונמסרו בו ביום ונכתבו כל אחת במגילה לבדה לפי שמוכדלות ורחוקות זו מזו, הלכך קרי לשאר נמי מגילה משום דכשחזר והשלימה הוצרך לכתוב

בעא מיניה אביי מרבה מהו לכתוב מגילה (פרשה לבדה של תורה או שתים) לתינוק להתלמד בה, תיבעי למאן דאמר תורה מגילה מגילה (פרשה לבדה של תורה או שתים) ניתנה (כשנאמרה פרשה למושה היה כותבה, ולבסוף מ' שנה כשנגמרו כל הפרשיות חיברן בגידין ותפרן) תיבעי למאן דאמר (לקמן בשמעתין) תורה התומה ניתנה (לא נכתבה עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן, והנאמרות לו בשנה ראשונה ושניה היו סדורות לו על פה עד שכתבן) תיבעי למ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה, כיון דמגילה מגילה ניתנה כותבין, או דילמא כיון דאידיבק אידיבק, תיבעי למ"ד תורה התומה ניתנה, כיון דהתומה ניתנה אין כותבין, או דילמא כיון דלא אפשר כתבינן? א"ל אין כותבין, ומה טעם, לפי שאין כותבין (ואפי' למ"ד מגילה מגילה ניתנה כיון דאידיבק אידיבק).

איתיביה אף היא [הילני המלכה במסכת יומא (לו.)] עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה (לכתוב משם פרשיות לסוטות הבאות)? א"ר שמעון בן לקיש משום ר' ינאי באל"ף בי"ת (כלומר ראשי התיבות).

איתיביה כשהוא כותב (כהן הכותב פרשת סוטה) רואה וכותב מה שכתוב בטבלא? אימא כמה שכתוב בטבלא (לפי הסימנים היה מבין וכותב).

איתיביה כשהוא כותב, רואה בטבלא וכותב מה שכתוב בטבלא, מה הוא כתוב בטבלא, 'אם שכב' (כלומר ואת כי שמיטת...) 'אם לא שכב' (כתבו התוס' אם שכב לא כתיב כלל אלא אם לא שכב כתיב, אלא דבתר הכי כתיב 'ואת כי שמיטת')? הכא במאי עסקינן בסירוגין (תחילת המקרא היה כתוב תיבה שלימה ולבסוף ראשי תיבות).

כתנאי אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה, ואם דעתו להשלים מותר, ר' יהודה

אברם' דאיכא למ"ד אחר סמוך ואחרי מופלג, ואיכא למ"ד איפכא וקשה מאחרי מות דבו ביום היה (א"כ הוא כמ"ד לאחר סמוך) ושמא נאמר אחר כל הפרשיות לכך חשיב מופלג) [דף פ ע"ב] ופרשת שתויי יין (לפי שמאותו היום ואילך נאסרו דהא בביאת אהל מועד תלה רחמנא) ופרשת נרות (בהעלותך לפי שבו ביום התחילו להדליק) ופרשת פרה אדומה [לפי שביום המחרת נשרפה הפרה להיות נטהרין לפסחיהן, וקודם לכן לא יכלו לעשותה דבעינן 'והזה אל נכה פני אהל מועד' והכי אמרינן במסכת מגילה ירושלמי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה].

א"ר אלעזר תורה רוב בכתב (רוב התורה תלויה במדרש שכתובה למידרש בכלל ופרט וגזירה שוה ושאר מדות שהתורה נדרשת בהן) ומיעוט על פה (שאין רמז ללמוד לה בתורה אלא למשה נאמר על פה) שנא' אֶכְתֹּב-לוֹ רַבִּי תּוֹרָתִי כְמוֹ-זֶר נְחֹשֶׁבֶת ור' יוחנן אמר רוב על פה ומיעוט בכתב, שנא' כִּי עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה (על שבעל פה נכרת ברית אלמא איחי הואי רובא). ואידך נמי הכתיב אכתוב לו רובי תורתך? ההוא אתמוהי קא מתמה [כתבו התוס' הביאור בדברי ר' יוחנן שהקב"ה לא רצה לכתוב את רוב התורה בכתב, דהכי איתא במדרש רבה, אמרינן 'כמו זר נחשבו' שעובדי כוכבים כתבו את התורה ואם היה נכתב הכל לישראל היו עובדי כוכבים הכל כותבין ולהכי קאמר רחמנא אכתוב לו רובי תורה והלא מה שכתבתי להם כמו זר נחשבו שהעתיקו זרים. ורש"י פירש בענין אחר] אכתוב לו רובי תורתך (וכי רובי תורתך היה לי לכתוב להם) הלא (באותה שכתבתי להם...) כמו זר נחשבו. ואידך נמי הכתיב כי על פי הדברים האלה? ההוא (כלומר לכך נכרת ברית על אלה שזעל פה, לא משום שרבים הם, אלא...) משום דתקיפי למיגמרינהו (יט קוסי בלימודם).

דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש, כתיב כתוב לך את הדברים האלה (אלמא נכתבה) וכתוב כי ע"פ הדברים האלה (אלמא לא נכתבה) הא כיצד,

מבראשית עד פרשת כהנים לבד, ודילג פרשת כהנים הכתובה כבר, וכתב מפרשת כהנים עד פרשת שילוח טמאים וכן כולם) שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן, אלו הן פרשת כהנים (אמור אל הכהנים שהלכות כהנים כתובות בה, לא יטמא, לא יקה, מום בו, לא יגש, ומפני שבו ביום הוזקק לעבודה הוצרכה קדושתן (להודיעם) ופרשת לויים (קה את הלויים דבהעלותך שבה הלכות לויים וי"א ואל הלויים תדבר ואינו כן כי מה ענינם אצל הקמת המשכן מעשר ראשון לא נהגה עד סוף חמשים וארבעה שנה ועוד פרשת מעשר מיקריא. פרשת לויים - הוצרכה לבו ביום שנזקקו לשיר) ופרשת טמאים (ויחי אנשים...) משום הלכות הפסח, והמשכן הוקם באחד בניסן והוזהרה להם פרשת שילוח טמאים 'וישלחו מן המחנה' שבו ביום הוקבעו שלש מחנות מחנה שכינה ומחנה לוייה ומחנה ישראל, והוזקקו להשתלח, ומתוך כך הוזקקו טמאים לישאל הואיל וצריכין שילוח, ולא יוכלו ליכנס למשכן היאך יעשו פסחיהם, ולרבי לוי יכולים היו ליטתר עד ט"ו ולא נזקקו לפסח שני אלא א"כ לא יטתרו כתבו התוס' פי' רש"י ויהי אנשים וקשה לפירושו דאמר בפסחים (ו). שואלים בהלכות פסח קודם הפסח ל' יום שהרי נביא עומד בפסח ראשון ומוזהיר על פסח שני ולפ"ז איכא חדש וחצי כיון שנאמר בראש חדש ניסן, ועוד דלא יתכן לרבי יוסי הגלילי דאמר נושאי ארונו של יוסף היו ולרבי יצחק דאמר למת מצוה נטמאו וחל שביעי שלהם בערב פסח. ונראה דפרשת טמאים היינו פרשת 'וינזרו' דכתיב ביה טומאת שרץ ונבילה וכל הצריך לטומאת מקדש וקדשיו) ופרשת שילוח טמאים (וישלחו מן המחנה שבאותו היום הוקבעו המחנות וכשנגללים הפרוכת בכל סילוק מסעות הותרו זבין ומצורעים ליכנס לשם) ופרשת אחרי מות (אע"פ שהיא של יום הכפורים בו ביום נאמרה כדכתיב אחרי מות ומפני שמתו בני אהרן בשביל ביאה שלא לצורך נאמרה אותה אוהרה לאהרן אל יבא בכל עת כתבו התוס' בבראשית רבה איכא פלוגתא גבי 'אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל

שתו מיא ברישא ושמואל אמר עילאי שתו מיא ברישא. בדמיוז כולי עלמא לא פליגי (אם אינן סוברים את הנהר אלא דולין והולכים והנהר מושך כפשטו כ"ע לא פליגי שכל הרוצה לדלות ידלה כתבו התוס' אפילו נהר קטן שמימיו פוסקין כל הרוצה לדלות כיון שמושך הנהר כפשטו) כי פליגי במיסכר ואשקויי (שאינן בו כדי לדלות כולן יחד ורוצין העליונים לסוכרו שלא ירדו המים למטה ולהמשיך הנהר דרך נגרים קטנים עד שישתו כל שדותיהן ותחתונים מעכבין עליהם אלא א"כ נשקה אנחנו תחילה) שמואל אמר עילאי שתו מיא ברישא, דאמרי אנן מקרבינן טפי ורב אמר תתאי שתו מיא ברישא, דאמרי נהרא כפשטיה ליוזיל.

תנן בור הקרוב לאמה (היינו עילאי) מתמלא ראשון, מפני דרכי שלום? תרגמה שמואל אליבא דרב באמה המתהלכת ע"פ בורו (שמתמלא מאיליו כדרך הילוכו ואין צריך לסכור הנהר). אי הכי, מאי למימרא? מהו דתימא, מצי אמרי ליה סכר מיסכר (פי בורך שלא ירדו המים לתוכו שממעט משיכת הנהר) ואשקי בהינדזא [לעז"ז רש"י הזמנות, מקרה כפי מה שיעלה לך לדלות מן משיכת הנהר] קמ"ל.

אמר רב הונא בר תחליפא השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, כל דאלים גבר (פירש רש"י ולית ליה דהלכתא כשמואל בדיני וכן ביארו תוס' בפירוש ראשון. א"נ הכא מסתבר טעמא דרב אע"ג דדחקינן מתניתין אליביה).

רב שימי בר אשי אתא לקמיה דאביי, אמר ליה לותבן מר בעידנא (יושיבני אדוני ללמוד בעת קבוע) אמר ליה אית לי עידנא לדידי (לגירסא). ולותבן מר בליליא? א"ל אית לי מיא לאשקויי. א"ל אנא משקינא ליה למר מיא ביממא, ולותבן מר בליליא? א"ל לחיי. אזל לעילאי, אמר להו תתאי שתו מיא ברישא, אזל לתתאי, אמר להו עילאי שתו מיא ברישא, אדהכי סכר מיסכר ואשקי. כי

דברים שבכתב (שאמרתי לך בכתב) אי אתה רשאי לאומרן (למוסרם לישראל) על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן (לכותבן) בכתב (מכאן אתה למד שהתלמוד לא ניתן לכתוב אלא מפני שהתורה משתכחת). דבי רבי ישמעאל תנא אלה אלה אתה כותב (תורה שנעל פה) ואי אתה כותב הלכות.

א"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. **פסק הש"ע** לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיו בה פרשיות. ואין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה, ואם דעתו להשלימה לחומש, מותר יו"ד (רפג,ב).

'מערבין בבית ישן, מפני דרכי שלום'. מאי טעמא, אילימא משום כבוד (של בעל הבית) והא ההוא שיפורא (פירש רש"י של תקיעת ע"ש רב שרירא גאון פירש בכתב תשובתו שיפורא שופר של נדבה שהיו נותנין לתוכו נדבה השלוחה לבני הישיבה כמו י"ג שופרות היו במקדש בשקלים (ח). כתבו התוס' לפי מה שפי' רש"י שתוקעין בע"ש קשה דבשבת (לה:)) משמע דחזון הכנסת היה מניחו בראש הגג, ועוד דרב יהודה היה בפומבדיתא ורבא במחוזא אלא נראה כלשון אחר שפירש שופר שבו נותנין נדבה לתלמידים) דהוה מעיקרא בי רב יהודה (שהיה ראש ישיבה בפומבדיתא) ולבסוף (כשנפטר ומלך רבה נתנוהו...) בי רבה, ולבסוף בי רב יוסף, ולבסוף בי אביי, ולבסוף בי רבא? אלא משום חשדא [פירש רש"י הואיל והורגל העירוב בתוך אותו הבית אם באת לשנות את מקומו הנכנסין לאותו הבית ולא יראו שם את העירוב יחדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב אמנם התוס' כתבו שפירש ר"ת שלא יאמרו מפני החשד שחושדים אותו לנגוב פת של עירוב אין מניחים אותו שם, אבל בשיפורא ליכא חשדא שיודעין שמניחים אצל ריש מתיבתא לחלק לתלמידים]. **פסק הש"ע**

עירוב... ואם רגילים ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר, מפני דרכי שלום או"ח (שסו,ג).

'בור שהוא קרוב לאמה...' איתמר בני נהרא (שדות שעל שפת הנהר) רב אמר תתאי

'מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן...' (פתבו התוס' ולא דמי למרחיקין מצודות הדג מן הדג דב"ב (כא:)) דהתם אומנתו בכך ומן הדין הוא שירחק משם דא"ל קא פסקת לחיות, אבל הכא דאין אומנתו בכך לא הוי גזל אלא מפני דרכי שלום) באוזלי (רשתות של חוטין שיש להם תוך) ואוהרי (לעז"י נס"י מצודות דגים עשויות קני סוף) [דף סא ע"א] כולי עלמא לא פליגי (דכיון דיש להם תוך קנה לו כליו והוי גזל גמור) כי פליגי בלחי (חכה) וקוקרי (שאר מצודות ומכשולים שנותנים חוט ארוך בנהר וחורזין בו מחטים על פני כולה. פסק הש"ע הפורש מצודה שאין לה בית קבול, וצד חיה או עוף או דגים, ובא אחר ונטלה, הרי זה גזל מדבריהם (הגה ואם יש לו בית קבול, הרי זה גזל דאורייתא) חו"מ (שע,ד).

'מציאת חרש שוטה... ר' יוסי אומר גזל גמור' אמר רב חפדא גזל גמור מדבריהם (אפי' לר' יוסי לאו גזל דאורייתא הוא). למאי נפקא מינה (מדר' יוסי) להוציא בדיונין (דלרבנן לא נפיק בדיונים, ומיהו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו). פסק הש"ע מציאת חרש שוטה וקטן אין בה משום גזל אלא מפני דרכי שלום, לפיכך עבר א' וגזלה מידם אינה יוצאה בדיונים חו"מ (רע,א).

'עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו...' תנא אם ליקט ונתן (על גבי קרקע) ביד (הואיל ומטו לידית...) ה"ז גזל גמור (פתבו התוס' נראה דאצטריך לאשמועינן בתלשן בידו ומפיל, אע"פ שלא נתעכבו בידו ולא אחז בהן אלא להפילם).

רב כהנא הוה קאזיל להוצל, חזייה לההוא גברא דהוה שדי אופיי (פירש רש"י מקלות התוס' הביאו את פירוש, וכתבו וקשה דרב כהנא היכי הוה מנקיט ואכיל, ומי לא הוה חייש לדרכי שלום ונראה בר"ה שפירש אופיי חריות של דקל הוה שדי מן הדקל ונתרי תמרי, ורב כהנא היה סבור שאותו אדם רצה את החריות ולא את הפירות שעל החריות ואמר לו אנא בידאי שדיתנהו וגזל נמי איכא) וקא נתרן תמרי, אזל קא מנקיט ואכיל. א"ל חזי מר דבידאי שדיתנהו, א"ל מאתריה דר' יאשיה

אתא לקמיה דאביי, אמר ליה כבי תרי (רב ושמואל) עבדת לי (פתבו התוס' והוא סבר כיון דאמר כל דאלים גבר יכול להערים עליהם. ולא דמי דמה נפשך מיצעי לא שתו ואעילאי ותתאי הוא דשייך כל דאלים גבר) ולא טעמינהו אביי לפירי דהתיא שתא (פתבו התוס' להודיע שלא על פיו עשה. ושמואל מכרם דאין כאן גזל אלא מפני דרכי שלום בעלמא).

הנהו בני בי חרמך (שם העיר) דאזול כרו ברישא דשנוותא (שם הנהר) ואהדרוה ושדיוה בשילחי נהרא (רצו לחקף את שדותיהן במי הנהר וכרו מלמעלה לשדותיהן לצד ראש העליון של הנהר והסיבו מקצתן סביב שדותיהן ובסוף שדותיהן הסיבוהו עד שחזר ונפל לתוך הנהר) אתו עילאי לקמיה דאביי, אמרו ליה קא מתקיל לנהרין (נהר שלנו נתקל מפני שהסיבוהו ואינו נמשך מהר וצפין המים דרך שדותינו שכן דרך הנהר המיסב אין מימיו קלין לרוץ מפני העקמומית) אמר להו (אנני לאותם שכו את המעלה) כרו בהדיהו טפי פורתא (העמיקו המים אצלכם בראש המסיבה כדי שישטפו המים במרוצה). אמרו ליה קא יבשי פירין (אם נעמיק ייבשו חריצין שלנו כשלא יתברכו מימי הנהר יעמיקו המים ויחדל הלחלוחית ולא ינבעו המים לחריצין שיש לנו) אמר להו (אביי לבני חרמך) זילו סליקו נפשייכו (וסתמו את מסיבתכם) מהתם (פתבו התוס' פי' ר"ח דלעילאי אמר שאין יכול למחות בהן משום דכל דאלים גבר, וקצת משמע כן שהרי לחן היה מדבר ומ"מ נראה כפירוש רש"י דלבני חרמך היה מדבר שיסתמו את מסיבתם ולא דמי לדרב ושמואל כלל). פסק הש"ע בני הנהר משקין על הסדר. רצה אחד לסכור, כדי שיחזיר לו המים וישקה תחלה ואחר כך יפתח, ואחר רוצה להשקות תחלה, כל המתגבר זכה. ובור שהוא קרוב לאמה (הגה והנהר מושך בו על פי הלוכו) מתמלא ראשון מפני דרכי שלום. (הגה ויש אומרים דוקא שקדם בור לאמה, אבל איפכא לא המגיל ונ"י נסס הכשנ"א) חו"מ (קע,ב).

דבודאי בפירות שביעית איירי וי"ל דקסבר הש"ס דאחמור רבנן בתבואת החשודים כאילו הוא בודאי טבל דאוקמיה אחזקה) נפה וכברה וריחים ותנור (כתבו התוס', ובאשת עם הארץ לא תנא תנור וריחים משום דתנא נפה וכברה והוא הדין ריחים ותנור דיגיד עליו ריעו. א"נ משום דתנור אין דרך להשאילו דמיטמא ומעון שבירה ואידי דלא תנא תנור לא תנא ריחים אבל בחשודה אשביעית לא מטמא דלא חשודה אטומאה. ומיהו קשה דבבכורות (ל) תנן החשוד על זה ועל זה פירוש אשביעית ואמעשרות חשוד על הטהרות ושמא התם בטומאת פירות אבל אטומאת הגוף לא חשוד) אבל לא תבור ולא תטחן עמה (לסייעה מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה). אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה, ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה (בגמרא פריך אמאי הרי חשודה על המעשרות) אבל משתטיל את המים לא תגע עמה (לפי שמשגלגלה הוטבלה לחלה וקא מיטמאה מחמת כלים טמאים וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה) לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וכולן לא אמרו (שהתירו להשאילם כלים ולסייעם בלא שעת עבירה עצמה...) אלא מפני דרכי שלום. ומחזיקין ידי נכרים (הכא משמע מסייעין ממש) בשביעית, אבל לא ידי ישראל, ושואלין בשלומן (כל הימים, וע"פ שמתיל על הנכרי שם שמים שהשלוש שמו של הקב"ה) מפני דרכי שלום.

(גמרא) מאי שנא רישא (דקתני לא תבור שמסייעת ידי עוברי עבירה שביעית) ומ"ש סיפא (דקתני ובוררת וטוחנת והלא מסייעת ידי עוברי עבירה טבל)? **אמר אביי** רוב עמי הארץ מעשרין הן (הלכך חששא דרבנן בעלמא היא ומפני דרכי שלום מותר לסייען אבל חשודה על השביעית משמע דמוחזק לן בה שחשודה). **רבא אמר** (לעולם כמחצה על מחצה (דמי) מספקינן להו ואסור לסייען הואיל ועבירה דאורייתא היא, ומתני' במוחזק לעשר קאמר) הכא בעם הארץ דר"מ (שחשוד לאכול פירות בטומאה כתבו התוס' אביי מיקל טפי לסייע במעשר מבטומאה וטהרה דרבנן כדמוכה בסמוך ורבא איפכא, ורבא נמי אית ליה רוב

(מן הוצל הוה) אתה (לפיכך אתה בקי בדינין לפי שהוא דורש לרבים ומודיען) קרי עליה **יצדיק יסוד עולם**. **פסק הש"ע** עני המנקף בראש הזית זתים של שכחה, ונפלו לארץ, עד שלא נטלם בידו אם בא אחר ונטלם הרי זה גזל מדבריהם (הגה ואם כבר באו לידו, הרי זה גזל גמור ומוציאין מידו) חו"מ (שע,ה).

אין ממחין ביד עניי נכרים בלקט בשכחה ובפאה, מפני דרכי שלום. ת"ר מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל, ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל, וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל (לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל) מפני דרכי שלום. **פסק הש"ע** אין ממחין ביד עניי עוברי כוכבים מליטול לקט שכחה ופאה יו"ד (קנא,ג).

משנה משאלת אשה לחבירתה החשודה על השביעית (לשמור פירות שביעית ולהצניעם מן הביעור ואילך כתבו התוס' בסיפא מפרש דקתני מתני' מפני דרכי שלום. וקשה לר"ת ותיפוק ליה דהוה שרי משום דאיכא למיתלי בתבואה של היתר כדאשכחן במסכת שביעית בפ"ה (מ"ח) ב"ש אומרים לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול לשוחטה, עוד תנן התם (שם מ"ו) אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרם בשביעית מחרישה וכלי העול... זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור, לאיסור ולהיתר מותר. וליכא למימר דהתם נמי לא שרי אלא מפני דרכי שלום דבמכר לא שייך דרכי שלום, ועוד דקא דייק בע"ז (טו:) מינה מבית הלל דשרי למכור פרה לעובד כוכבים דאימר לשחיטה זבנה, ואפילו שייך דרכי שלום במוכר לישראל משום דנראה כחושדו כשאינו רוצה למכור לו, במוכר לעובד כוכבים לא שייך כלל דרכי שלום, ועוד דעל כרחך התם לאו משום דרכי שלום הוא מדלא תני להו הכא. ואומר ר"ת דהכא בידוע שאין לה אלא פירות שביעית, הלכך אי לאו משום דרכי שלום הוה אסור, ובמכר דלא שייך דרכי שלום אסור היכא דליכא למיתלי. וכן משמע בירושלמי דקאמר אני אומר נפה לספור בה מעות, כברה לכבר בו חול, ריחים למחון בו סמנין, תנור לטמון בו אונין של פשתן, משמע דמירי דאין לו תבואה של היתר למיתלי בה, וההיא דירושלמי לא הוה תלייה גמורה כמו פרה לשחיטה, דא"כ בלא דרכי שלום נמי הוה שרי כמו במוכר. וא"ת לפירוש ר"ת מאי פריך בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון

לא נגמרה מלאכתו לתרומה וי"ל דלא דמי, דהכא אם מפריש קודם גלגול אין שם חלה עליה כלל, אבל התם חל שם תרומה קודם גמר מלאכתו כגון מעשר שהקדימו בשיבולין וגם אסור באכילת קבע, ומ"מ אסור הכא משתטיל למים אע"ג דלא מייחבא בחלה עד שתגלגל. ומיהו קשה דתנן נמי התם בע"ז (נה:): נחתום שהיה עושה בטומאה לא לשין ולא עורכים עמו ותני עלה לא בוררין עמו ובירושלמי פריך ומשני כאן בלותת כאן בשאינו לותת, ומיהו האי שניויא לא יתיישב אלא לאביי דמחמיר לענין טומאה טפי מלענין דמאי אבל לרבא שרי אפי' בהוכשרו כיון דטומאת חולין הוא, ולא אסר אלא משתטיל למים. ור"ת תירץ דהתם העושה פירות בטומאה קתני משמע דודאי בטומאה קא עביד וכן נחתום העושה בטומאה להכי החמירו משעת בצירה וברירה, אבל הכא לא איירי אלא בחשוד בעלמא, והא דפריך הכא מאין טוחנין לאוכלי פירות בטומאה, לאוכלי לא משמע אלא חשדא בעלמא וחשוד קרי ליה בתר הכי. וא"ת דבגדה (ו:): אמרינן תנן התם נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה (ועדיין לא התחייבה העיסה נהפכת חלה) תעשה בטומאה, משגלגלה תעשה בטהרה (על אף שהחלה שתופק ממנה לא תאכל מחמת ספק הטומאה) והכא אסרינן משתטיל למים וי"ל דשאני התם דכבר נולד לה ספק טומאה לא חיישינן כל כמה דלא איחייבה בחלה ואין הפסד לכהן דבלאו הכי לא יאכל הכהן את החלה אבל הכא בטהרה אסור משתטיל למים).

ורמינהו **[דף סא ע"ב]** טוחנין (תבואה מתוקנת) ומפקדין (אותה) אצל אוכלי שביעית (החשודים לעצור על אסור פירות שזעית לאחר זמן ציעוס) ואצל אוכלי פירותיהן בטומאה (טעם ההיתר - שאין חשודים לא להחליף ולא ליגע) אבל לא (טוחנים) לאוכלי שביעית (תבואה של עוברי עבירה אין טוחנין אותה להם שאסור לסייען בעבירתם) ולא לאוכלי פירותיהן בטומאה (ומתני' קתני טוחנת עמה, ומוקמת לה באוכל חולין בטומאה)?

אמר אביי **[כתבו התוס']** אביי מתרין אליבא דרבא, דלידיה לא קשיא מידי, וכן מצינו בעירובין (נו: , עו:): התם בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה עסקינן, דהוה ליה טומאה דאורייתא.

אי הכי מפקדין (אי בכהן קאי מי מצי מפקדין אצלו ולא חייש שמא יגע) ורמינהו מפקדין תרומה אצל ישראל עם הארץ

עם הארץ מעשרין הן והקילו בדמאי בכתובות (נו:): ובשבת (כג:). אבל סבר הכא אע"ג דרוב עמי הארץ מעשרין הן מ"מ איסור דמאי איכא ואסור לסייעם ואביי בשבת (יג:). גבי לא יאכל זב פרוש עם זב ע"ה חייש טפי שמא יאכילנו דברים שאינן מתוקנים אע"ג דרוב מעשרין, ורבא לא חייש) וטומאה וטהרה (דחולין) דרבנן (דתורה לא הזהירה לאכול בטהרה אלא תרומה וקדשים בלבד הלכך לאו איסורא דאורייתא היא ומפני דרכי שלום מותר לסייען) **דתניא איזהו ע"ה**, כל שאינו אוכל חוליו בטהרה, דברי ר"מ **[כתבו התוס']** בע"ז בתוספתא (פ"ג) מיתניא לענין שמיאיים לע"ה בנות גדולות של חבר (ת"ח) ופוסקין עמו שלא תעשה על גביו טהרות (מתקן שהוא יטמא) ורשב"ג אומר אינו צריך לפסוק וקתני בתריה איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ, דכיון דמעשר אין להחמיר עליו שלא להשיאו בת חבר וחכמים שרו אפילו אינו מעשר ותנהוג תחתיו דברי חכרות. וא"ת בסוטה (כב:). קאמר ר"מ איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית בברכותיה, וחכ"א כל שאינו מניח תפילין, בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית ונראה דהתם אתי לפרושי איזהו ע"ה שאין מזמנין עליו כדאמרינן בברכות (מו:): ושאין מכריזין על אבדתו כדאמרינן בפסחים (מט:): **[וחכ"א כל שאינו מעשר פירותיו]**.

והא מדקתני סיפא משתטיל את המים לא תגע עמה (ס"ל להאי דפריך דטעם דמשתטיל את המים אסור משום דהוכשרו עכשיו הוא ועד עכשיו לא הוכשרו) מכלל דרישא לאו בטומאה וטהרה עסקינן (שיהא שום נדנוד עבירה דטומאה דהא לא הוכשרו, ואי בנאמן על המעשרות קמיירי אמאי קתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום)?

רישא וסיפא בטומאה וטהרה (ובפירות מוכשרין) ורישא (כל זמן שלא גלגלה אינה אלא...) בטומאת חולין (ולא גזור בה משום מסייע במקום דרכי שלום ובלבד שלא תאכל) וסיפא בטומאת חלה (דאורייתא שאסור לטמאה ביד דכתיב את משמרת תרומותי עביד לה שימור כתבו התוס', וא"ת משום חלה ליתסרו משעת ברירה טחינה והרקדה כדאשכחן בע"ז (נו:). דאין בוצרים עם ישראל העושה פירותיו בטומאה אע"ג דשרי התם עם עובד כוכבים, עם ישראל אסור משום דטבלא לתרומה, אע"ג דעד שירד לבור או יקפה

(ותרוייהו בתרומה, ובשלחן אסור לסייען דחבר לא ידע אי הוכשרו אי לא).

ורמינהו המוליד חטין לטוחן (זה שם האומן בלשון המשנה) כותי, או לטוחן ע"ה, הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית (שאין חשוד להחליף בשאינו מעושר ובפירות שביעית) אבל לא לטומאה (חיישינן שמא נגע, ולעיל קתני מפקידין אצלם)? האי מאי רומיא, לאו אוקימנא (לכרייתא ד'מפקידין') בפירות שלא הוכשרו (אכל המסנה ד'מוליד חטין לטוחן עם הארץ, עוסקת בפירות שהוכשרו, ולפיכך אין הם בחזקת טהרה).

ודקארי לה מאי קארי לה (הא איתרצא לה הכי)? משום דקא בעי למירמי אחריתי עלה נ"ל שמה שהגמ' הקשתה מהמסנה של 'המוליד חטין' (כריש הפיסקא הקודמת) משום שרצתה להביא קושיא אחרת עליה **ביאורי התוס'** ואע"ג דאקמייתא (על הכרייתא של טוחנין ומפקידין שהוצאת כריש סב.) נמי מצי לאקשווי דקתני טוחנין ומפקידין ולא חיישינן לאיחלופי, מ"מ מייתי לה נמי משום דבעי למירמא מע"ה אעם הארץ) 'הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית' ולחלופי לא חיישינן, ורמינהו הנותן לחמותו (עיסה לתקנה לו והוא חבר והיא אשת עם הארץ והטבילה לכך) מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה, מפני שחשודה מחלפת המתקלקל (ונותנת לו היפה שלה הלכך מעשר את שהוא נותן לה שאם תחליפנו נמצא מאכילה שאינו מעושר ואת שהוא נוטל הימנה שאם תחליפתו נמצא אוכל שאינו מעושר)? התם כדקתני טעמא, אמר רבי יהודה רוצה היא בתקנת בתה (ולא לרעה היא מחלפת) ובושה מחתנה.

ולעלמא לא חיישינן, והתנן הנותן לפונדקית (תלמיד היושב לפני רבו ונתאכסן אצל עם הארץ פונדקית אופה לו את עיסתו) מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה, מפני שמחלפת? התם מוריא (פירש רש"י לטובה היא מתכוונת ומוריא לעצמה הוראת מצוה בחלוקה זה אמנם התוס', הקשו דלשון מוריא לא משמע כן אלא לשון הוראת היתר כמו מוריא ואמרה תורה מדישה קא אכיל (חולין ו:)) ועוד דבמשנה קאמר ר"מ עלה אין אנו אחראין לרמאין. ומפרש ה"ר מנחם

(דמתוך שאינו רגיל בה לא יגע בה) ולא אצל כהן ע"ה, מפני שלכו גם בה (רגיל בה)? א"ר אילעא הכא במאי עסקינן בכלי חרש המוקף צמיד פתיל. וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה (מטמאה את משאה ואע"פ שאין נוגעת כתבו התוס' אבל להיסט עם הארץ גופיה לא חיישינן, וכן לקמן 'ובא עם הארץ ונוטל את שתיהן, ואינו חושש' היינו משום דלא גזרו עליו הומרא יתירה כגון משכב ומושב והיסט דאין צבור יכולין לעמוד בה, וכן מוכח במסכת טהרות (ו:)) דתנן הגנבים שנכנסו לבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הן מטמאין אוכלין ומשקין וכלי חרס הפתוחים אבל משכבות ומושבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורין ואם יש עמהן עובד כוכבים או אשה הכל טמא. משמע בהדיא דאין עם הארץ עושה משכב ומושב. **והשתא** הא דתנן בגדי ע"ה מדרס לפרושים, בגדי פרושים מדרס... ומפרש רבא בחולין (לה:)) שמא ישבה עליהם אשתו נדה קאי נמי אבגדי ע"ה. **והא** דאמר בבבא (לג:)) כותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר הא דנקט ודרס ולא נקט ונגע לאו משום דאי לא טבל יש לו טומאת מדרס, אלא נקט ודרס משום דבעי דליהוי בגד חבר תחת לרגלו של כותי דהכי קתני התם במתני' ומטמא משכב תחתון כעליון אבל בצינורא שלו שאפשר ליהרר ולעמוד בה גזרו כדמוכח בחגיגה (כג:)) ובבבא (לג:)) **והרב ר' משה מפונטיז"א** היה מפרש דלשום דבר לא עשו עם הארץ כזב ואינו מטמא אלא מטעם בגדים שמא ישבה עליהם אשתו נדה והרי הוא נושא את המדרס, דצינורא שלו טמא לפי שנגע בשפתיו ולא מטעם מעיין. **ואין נראה** דא"כ בבבא (לג:)) דקאמר 'אי משום טומאת ע"ה הא טביל ליה' למה ליה למימר הא טביל ליה כי לא טביל נמי לא מטמא כיון שהוא ערום דאין נושא מדרס מטמא כלי חרס אחר שפירש מן המדרס כדתנן במסכת זבים (הא) ועוד גבי צדוקי דפריך התם מה הועיל כ"ג במה שקדם אצל אשתו תיפוק ליה משום צינורא דע"ה, הרבה הועיל דאם בועל נדה היה נטמא הוא ובגדיו כנושא רוקו של זב, ואי משום צינורא דע"ה בגד לחודיה הוא דנטמא משום משקה דמטמא כלי מדרבנן. **וא"ת** דמשמע הכא דאפילו לתרומה אין היסט לע"ה ובתוספתא דחגיגה תניא ספק רשות ע"ה מדרסו הציצו והסיטו טהורין לחולין וטמאין לתרומה וי"ל דהתם חיישינן משום אשתו אבל לחולין לא חיישינן לאשה לא למדרס ולא להיסט, וההיא דגנבים שנכנסו לבית מיירי נמי לתרומה)?

אלא א"ר ירמיה, לא קשיא כאן (הא דתני אין מפקידין בפירות שהוכשרו, כאן (הא דתני מפקידין בפירות שלא הוכשרו

אותה בטהרה לא ישמע לו שהרי כבר נטמאה כל העיסה ביד עם הארץ והכהן יסמוך על הגבל שהוא חבר ויהא סבור שהחלה טהורה התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו דלפירושו אם יפריש ממקום אחר על אותה עיסה חלתו טהורה. ונראה דבכל ענין אסור דכל עיקר לא התירו אלא כדי חייו ולא התירו אלא היכא שנוטל שכר מכל העיסה אבל משום שכר חלה גרידא משום ההיא פורתא לא התירו דחיישינן דלמא נגע) אבל עושין עיסת חוליו בטהרה, ונוטל הימנה כדי חלה ומניחה בכפישא או באנחותא (כלים של בלאי חמותות ואין רגילים ליתן בהם עיסה וטומאה אין מקבלין) וכשבא ע"ה ליטול, נוטל את שתיהן ואינו חושש (הגבל שמא יגע עם הארץ בחלה ויטמאנה ולקמיה מפרש טעמא) ואין עושין תרומת זיתיו בטהרה (לאחר שהפך זיתים לתתן לבית הבד אין מפרישים בדדים חבירים תרומה מהן לעשותן בטהרה לפי שכבר הוכשרו במעטן ונטמאו והכהן סומך עליהם וסובר שהן טהורים) אבל עושין זיתים חוליו בטהרה, ונוטל הימנה כדי תרומה ומניחה בכליו של חבר (כתבו התוס' נראה דלא נקט כפישא ואנחותא לפי שהן פשוטי כלי עץ ולא חזו לזיתים) וכשבא עם הארץ ליטול, נוטל את שתיהן ואינו חושש וטעמא מאי (שרו רבנן לאקולי בתרומה כי האי קולא דאיכא למיחש דלמא הדר נגע) א"ר יוחנן משום כדי חייו דגבל, ומשום כדי חייו דבדד. וצריכא דאי אשמועינן גבל, משום דלא נפיש אגריה (ששכרו מועט לפיכך הוא עני וצריך למזונות) אבל בדד דנפיש אגריה אימא לא. ואי אשמועינן בדד, משום דלא שכיח ליה (להשתכר כי אם משנה לשנה להכי צריך למזונות) אבל גבל דשכיח ליה אימא לא, צריכא.

אמר מר נוטל הימנה כדי חלה ומניחה בכפישא או באנחותא, וכשבא ע"ה ליטול, נוטל את שתיהן ואינו חושש. וליחוש דילמא נגע בה? דאמרינן ליה (לאיים עליו) חזי, אי נגעת בה (ותטמאנה) הדרא לטיבלא (והוא אינו חשוד לאכול טבל שבמיתה). וליחוש

דבתמיה קאמרה דבר בי רב ליכול חמימא... והלא מרחתי בשבילו. והא דלא חיישינן לאיחלופי בחולין (ו). גבי נותן עיסתו לשכנתו לאפות וקדרה לבשל אע"פ שטורחת בשבילו משום דדרך שכנים לטרוח זה בשביל זה) ואמרה בר בי רב ליכול חמימא, ואנא איכול קרירא.

ואכתי לעלמא לא חיישינן, והתניא אשת חבר טוחנת (מסייעתה) עם אשת עם הארץ בזמן שהיא טמאה (אשת חבר, דכיון דבימי טומאה אינה רגילה ליגע בטהרות לא חיישינן שמא תטול ותתן לתוך פיה) אבל לא בזמן שהיא טהורה, ר"ש בן אלעזר אומר אף בזמן שהיא טמאה לא תטחון, מפני שחברתה [דף סב ע"א] נותנת לה ואוכלת (אלמא חשודה אשת עם הארץ לגנוב משל בעלה וליתן לחברתה). השתא מיגנב גנבא, חלופי לא מיחלפא [תוס' הביאו את פירושו של רש"י בסוגיא כאן, וכתבו דבחולין (ו). פירש בדברי רשב"א דאע"ג דאשת חבר אינה חשודה לא לאכול גזל ולא לאכול דבר שאינו מעושר חיישינן לשכחה דעביד איניש דמינשי ואכיל מאי דיהיב ליה, אבל לתת לאחרים אי לאו דחשודה על הגזל לא מינשיא. וזה החילוק דחוק, ועוד דאין זה גזילה דמקבלין דבר מועט מן הנשים כדאמרינן בב"ק (קמט.) ועוד הרי היא מסייעת ידי עובדי עבירה ואסור לרבא, ולאביי דאמר רוב עמי הארץ מעשרין הן שרי לסייע אף בזמן שהיא טהורה דהא בוררת קתני במתניתין ואי אפשר שלא תגע. ומפרש ר"ת וכן ר"ח דאשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ איירי בתבואה של חבר, ובתוספתא דקתני אשתו של עם הארץ טוחנת עם אשתו של חבר בזמן שאשת עם הארץ מחזקת עצמה בטומאה שאז היא נזהרת מליגע בתבואה, אבל לא בזמן שהיא מחזקת עצמה טהורה שאינה נזהרת מליגע ומטמאה, ורשב"א אומר אף בזמן שמחזקת עצמה בטומאה לא תטחון מפני שחברתה אשת עם הארץ אחר שסבורה שהיא טהורה נותנת לה ואוכלת והשתא פריך בפשימות השתא מיגזל גזלה תבואה של אשת חבר בע"כ חלופי מיבעיא? אמר רב יוסף, התם נמי מוריא (הוראת היתר לעצמה) ואמרה תורא מדישיה קאכיל.

העיד ר' יוסי בן המשולם משום ר' יוחנן אחיו שאמר משום ר"א בן חסמא (בריייתא היא) אין עושין חלת עם הארץ בטהרה (פירש רש"י עם הארץ שאמר לגבל חבר הפרש חלה מעיסתי ועשה

אדמה שאין מקבלין טומאה וכשיבא עם הארץ נוטל את שתיקה את העיסה ואת החלה ואומרים לו הזהר שלא תגע בחלה שמא תחזור לטבלה, ומפני מה התירו לו זה משום כדי חייו של גבל ביכורים (ח"ב).

'מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית' מחזיקין, והאמר רב דימי בר שישנא משמיה דרב אין עודרין (חופרין) עם העכו"ם בשביעית ופתבו התוס' והא דקאמר בסנהדרין (כו.) גבי כהן וחורש יכול לומר לו 'אגיסטון אני בתוכה' לא כמו שפי' רש"י שכיר לנכרי, דהא משמע הכא דאסור, ולא מסתבר לחלק בין חנם לבשכר **אלא מפר"ת** אגיסטון בקרקע שמקבלים מן המלך לפרוע כך וכך תבואה בשנה כדאמר התם לעיל מינה רבי ינאי מכריו פוקו וזרעו ארנונא בשביעית, ושם סכנת נפשות איכא אם לא יפרעו מס המלך **אי נמי** קסבר יש קנין לנכרי בארץ להפקיע משביעית (ולכן ליהודי מותר לעבוד נקמה **אי נמי** שביעית בזמן הזה דרבנן, אע"ג דמדרבנן אסור ליהודי לעבוד אצל נכרי, גבי מלך התירו) ואין כופלין שלום לעובד כוכבים (דהא דנותנים שלום לעובד כוכבים מפני דרכי שלום הוא דשרי ומשום דרכי שלום בחדא זימנא סגי)? לא צריכא, למימרא להו אחזקו בעלמא (כשאומרים לעושי מלאכה העוברים עליהם תחזקנה ידיכם) כי הא דרב יהודה אמר להו אחזקו, רב ששת אמר להו אשרתא [אף הוא לשון חזק כמו אישרנוהי (כתובות כא.)] **בתבו** התוס' בירושלמי **איכא למאן דאמר** דהיינו (אומרים לגוי נשבעית) חרש בה טבאות ולבתר שמיטה נסיבא לה מינך, ולישראל אמרינן יישר (אף שעובר איסור, מותר מפני דרכי שלום) ואיכא למ"ד דלעכו"ם אמר יישר ולישראל שלום עליכם. משמע דלכ"ע לעכו"ם אסור לומר שלום עליך ודלא כש"ס שלנו הכא דלא אסרינן לעובד כוכבים אלא כפילת שלום. ונראה דלפי' הירושלמי דמחזיקים ידי נכרים בשביעית ושואלים בשלוםם חדא מילתא היא שאומר לו חרש בה טבאות]. **פסק הרמב"ם** מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית בדברים בלבד, כגון שראהו חורש או זורע אומר לו תתחזק או תצליח וכיוצא בדברים אלו, מפני שאינם מצווין על שביתת הארץ אבל לא יסעדנו ביד... שמיטה ויובל (ח"ה).

'ואין כופלין שלום לעובד כוכבים'. רב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא (ביאר חר"ן מקדים להו

דילמא לא איכפת ליה? השתא לתקוני קא מיכוין (שהרי בא אצלו לתקנה לו) מיכפת לא איכפת ליה (בתמיה)?

אמר מר נוטל הימנה כדי תרומה ומניחה בכליו של חבר, וכשבא ע"ה ליטול, נוטל את שתיקה ואינו חושש. וליחוש דילמא נגע בה, בשלמא התם (גבי חלה) אית ליה היכרא (שהניחה בכלים שאין עשויין להניח בהן עיסה ונזכר על שאימנו עליו) הכא מאי היכרא אית ליה (דלידכר)? דמנח ליה בכלי גללים בכלי אבנים, בכלי אדמה (שאינן מקבלים טומאה, דאי נגע בכלי לא מקבל טומאה, ובעיסה גופה אית ליה היכרא משום הני כלים שאינו רגיל להשתמש בהן ועם הארץ לא אחמור רבנן עליה כולי האי לשוייה כזב גמור לטמא במשא). א"ה, מאי איריא דחבר אפי' דעם הארץ נמי? ה"נ קאמר בכלים של עם הארץ (שאינן מקבלין טומאה...) הראויין להשתמש בהן חבר. **פסק הרמב"ם א.** וכן משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה רחים ותנור, אבל לא תבור ולא תטחון עמה שמיטה ויובל (ח"ה). ב. אשת חבר מרקדת ובוררת עם אשת עם הארץ אבל משתטיל מים בעיסה לא תסייע אותה מפני שהיא עושה עיסתה בטומאה... ביכורים (ח"ה). ג. אין מפקידין תרומה אצל כהן עם הארץ מפני שלבו גם בה לאכלה, אבל מפקידין אותו אצל ישראל עם הארץ בכלי חרש המוקף צמיד פתיל ובלבד שלא יהיו פירות מוכשרין, גזירה שלא תסיטם אשתו נדה. **השנת הראב"ד** טעה בזאת הסוגיא של מסכת גיטין אם פירות שלא הוכשרו כי תסיטם אשתו נדה מאי הוי ולמה לי כלי חרס מוקף צמיד פתיל תרומות (יב"ח). עיין בדברי הכסף שביאר שלרמב"ם היתה גירסא אחרת, ולפיה מתורצות קושיות הראב"ד. ד. אין עושים חלת עם הארץ בטהרה אבל עושים עיסת חולין בטהרה, כיצד מגבל העיסה זה החבר ומפריש ממנה כדי חלתה ומניחה בכלי גללים או כלי אבנים או בכלי

פרק האומר

[דף סב ע"ב] משנה האומר התקבל גט זה

לאשתי **(כתבו התוס')** בירושלמי תנא התקבל אחר הניזקין ואחריו מי שאחזו (כך גם אלכנן) **וכן נראה לר"ת** דהניזקין תנא בתר השולח משום דאיירי במילי דהויא מפני תיקון העולם, והשתא הדר למילתיה דאיירי בשליחות, ואידי דאיירי באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו תנא בתריה מי שאחזו דאיירי נמי באומר כתבו, ואידי דתנא במי שאחזו במגורשת ואינה מגורשת תנא בתריה הוורק דקתני בה מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת) או הולך גט זה לאשתי, אם רצה לחזור (הבעל) יחזור (דגט חוב הוא לה, ואין חבין לאדם אלא מדעתו ליעשות לו שליח לחובתו). האשה שאמרה התקבל לי גיטי, אם רצה לחזור לא יחזור (כיון דאיחי שויתיה שליח הרי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה). לפיכך (כיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ...) אם אמר לו הבעל (לזה שעשתה אותו שליח לקבלה) אי איפשי שתקבל לה (להיות כידה) אלא הולך ותן לה (שליח שלי תהא לחוליכו לידה) אם רצה לחזור (כל זמן שלא הגיע גט לידה) יחזור (שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש והרי אמר לא יהא גט עד שיגיע גט לידה) רשב"ג אומר אף האומרת טול לי גיטי (לשון קבלה הוא) אם רצה לחזור לא יחזור.

(גמרא) א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי טעמא דלא שויתיה איחי שליח לקבלה (אהולך גט זה לאשתי קאי דקתני מתני' יחזור ומיירי בדלא שויתיה איחי שליח לקבלה ובעל לאו בר שוייה שליח לקבלה הוא דהא חוב הוא לה, וחבא הוא דקאמרין יחזור) הא שויתיה איחי שליח לקבלה (וקאמר איהו הולך כתבו התוס' השתא סלקא דעתין דלא איצטריך למיתני התקבל אלא למידק דכי היכי דהתקבל דוקא בלא שויתיה שליח הולך נמי דוקא בלא שויתיה שליח) רצה לחזור לא יחזור (דלא עקריה משליחותא דידה) ש"מ הולך כוזי דמי [ופלוגתא היא לעיל (יד)].

שלום כדי שלא יצטרך לכופלו אם ישאלו שלום תחילה). רב כהנא א"ל שלמא למר **(פירש רש"י** ולא היה מתכוין לברכו אלא לבו היה לרבו **התוס'** הביאו את פירוש רש"י **וכתבו** וצ"ע שהרי זה גונב דעת הגוי (בחולין לז). מנחל שסור לגנוב דעת הצדקות, אפי' לעת גוי) **ואפשר** לבאר שהגמ' באה לספר שרב כהנא היה אומר שלום רק פעם אחת, ולא כופל שלום).

ושואלין בשלומן. השתא אחזוקי מחזקין (ידיהם בדבורא בדבר האסור לישראל כגון עבודת שביעית) שואלין בשלומן (כל ימות השנה) מיבעיא? אמר רב ייבא לא נצרכה אלא ליום חגם (ולא חיישינן דלמא אזיל ומודה) דתניא לא יכנס אדם לביתו של עובד כוכבים ביום חגו ויתן לו שלום (דכיון דאחשביה כולי האי דלמא אזיל ומודי) מצאו בשוק, נותן לו בשפה רפה ובכובד ראש.

רב הונא ורב חסדא הוו יתבי, חליף ואזיל גניבא. א"ל חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא (בן תורה), אמר לו ומקמי פלגאח ניקום [חולק על החכמים שהיה מצערו למר עוקבא שהיה אב בית דין כדאמרין בגיטין ז.] אדחכי אתא איהו לגביהו, אמר להו שלמא עלייכו מלכי, שלמא עלייכו מלכי, אמרו ליה מנא לך דרבנן איקרו מלכים, אמר להו, דכתיב **ב' מַלְכִּים יִמְלְכוּ...** אמרו ליה ומנא לך דכפלינן שלמא למלכי, אמר להו דאמר רב יהודה אמר רב מנין שכוּפלין שלום למלך, שנאמר **וְנָתַתְּ לְבָשָׁה אֶת־עֲמָשָׁי רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים...** וגו'. אמרי ליה ליטעום מר מידי, אמר להו, הכי אמר רב יהודה אמר רב אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר **וְנָתַתְּ עֵשֶׂב בְּשֶׁדֶךָ לְבִהֶמְתֶּךָ, וְהָדָר וְאֶכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ.** **פסק** **הש"ע** א. אסור ליכנס לבית העובד כוכבים ביום חגו וליתן לו שלום. מצאו בחוץ, מותר, אבל יאמר לו בשפה רפה ובכובד ראש יו"ד (קמח,ט). ב. אסור לכפול לו שלום לעובד כוכבים לעולם. לפיכך טוב להקדים לו שלום, כדי שלא יתחיל העובד כוכבים ויצטרך לכפול לו שלום יו"ד (קמח,י).

לקבלה מושלחה מביתו קרי ביה (ושלחה) שכן
אשה (היא עצמה) מקבלת גיטה מיד בעלה,
איש לקבלה והאשה להולכה, מאי (מי
אמרינן כיון דהוא עצמו לאו בר קבלה הוא
שאר זכרים נמי לאו בני קבלה נינהו, וכן
לענין הולכה באשה כתבו התוס' משום דכגמ,
אשה בהולכה לא שייכא ואיש בקבלה, משום הכי
קבעי?)

ת"ש האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך
גט זה לאשתי, אם רצה לחזור יחזור. האשה
שאמרה התקבל לי גיטי, אם רצה לחזור לא
יחזור מאי לאו בחד שליח (קאמר דבין א"ל
בעל הולך בין א"ל התקבל הוי שליח להולכה
ואי אמרה ליה איחי מעיקרא להחוא התקבל
הוי שליח לקבלה, אלמא החוא דאכשר להיות
שליח לבעל להולכה מכשר להיות שליח
לאשה לקבלה) וש"מ כשר לקבלה כשר
להולכה. לא, בשני שלוחין (וה"ק הבעל
שאמר לאיש בין התקבל בין הולך לשון
הולכה היא, והאשה שאמרה לחברתה
התקבל ונתנו לה הבעל אם רצה לחזור לא
יחזור ולא אשליח דרישא קאי).

תא שמע לפיכך, אם אמר לו הבעל אי
איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה, אם
רצה לחזור יחזור. והא הכא דחד שליח הוא
(להחוא דאמרה ליה איחי התקבל, א"ל איחו
אי איפשי שתקבל אלא הולך) וש"מ כשר
לקבלה כשר להולכה. פשוט מינה איש הוי
שליח לקבלה שכן אב מקבל גט לבתו קטנה
[כלומר מתרתי בעיין דבעינן לעיל חדא
מצית למפשט מינה דאיכא למימר מתני'
באיש קמיירי דכשר אף לקבלה, ודין הוא
שהרי מצינו שהוא ראוי לקבלה בגט של בתו
קטנה שהתורה זכתה לו לקבל קידושיה
כדילפינן בכתובות (מו:)] מויצאה חנם אין כסף
ולקבל את גיטה דכתיב ויצאה והיתה לאיש
איתקש יציאה להויה, הלכך בשליחות נמי
כשר [אשה להולכה (אכתי) תיבעי לך, מאי?
אמר רב מרי, ת"ש אף הנשים (חמותה ובת

לא, לעולם אימא לך הולך לאו כזכי דמי
(ואפילו שויתיה איחי שליח לקבלה ואמר לו
איחו 'הולך' מיעקר עקריה משליחותא ושויה
איחו שליח להולכה, והאי דנקט מתני' בדלא
שויתיה שליח, משום התקבל נקט לה)
והתקבל גט לאשתי איצטריכא ליה, דס"ד
אמינא הואיל ובעל לאו בר שויה שליח
לקבלה הוא אע"ג דמטא גיטא לידה לא להוי
גיטא (דהא לאו להולכה שויה שליח, ולקבלה
נמי לא בר שויה שליח הוא) קמ"ל דהתקבל
והולך קאמר (דהתקבל דקאמר ליה התקבל
והולך קאמר, דאדם יודע שאין לו שליחות
לקבלה, ואידי דתנא התקבל תנא הולך,
דהכי קאמר מתני' בין שאמר בעל בלשון
קבלה בין שאמר בלשון הולכה הוי שליח
להולכה).

תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי, אם
רצה לחזור לא יחזור, מאי לאו (אתרווייהו
מילי דתנא לעיל מינה קאי) לא שנא (כי אמר
הבעל) אקבלה, לא שנא אהולכה (אי שויתיה
איחי שליח לקבלה מעיקרא לא יחזור, ש"מ
הולך כזכי דמי?) לא, אקבלה.

ת"ש לפיכך, אם אמר לו הבעל אי איפשי
שתקבל לה אלא הולך ותן לה, אם רצה
לחזור יחזור. מעמא דאמר אי איפשי, הא לא
אמר אי איפשי, אם רצה לחזור לא יחזור,
ש"מ הולך כזכי דמי! דילמא בהילך (בהך
סיפא לא תיתני הולך ותן לה אלא הילך ותן
לה, דהילך ודאי הילך כדקאמרה היא, ואי
לאו דאמר אי איפשי הוה ליה שליח לקבלה
כתבו התוס' אינו מניה כן, אלא ר"ל ששמא יש שגורם
במשנה הילך, ולדבריו אין להוכיח לענין 'הולך').

פשיטא, איש (זכר) הוי (יכול ליעשות) שליח
(לבעל) להולכה (כיון דאיתרבי שליחות
מקרא מושלחה פשיטא דודאי זכר להולכה
רבי) שכן בעל מוליד (עליו להוליד) גט
לאשתו (ובמידי דאיהו כשר שלוחו נמי כשר),
ואשה (אחרת פשיטא לן ד...) הויא שליח
(לחברתה) לקבלה (מאחר דרבי קרא שליחות

נחמן עלה משיגיע גט לידו מגורשת איכא למיפשט ד... אדיבורא דידה הוא דקא סמיך (ולא הימניה, אלא תלה בדעתה ומסריה ניהליה בתורת קבלה) א"צ (הוה אמר רב נחמן עלה משיגיע גט...) לידה אדיבורא דידה קא סמיך (והימניה דהכי אמרה ומסריה לידה בתורת הולכה) אלא (השתא דאמר רב נחמן אינה מגורשת ליכא למיפשט דטעמא משום דסמיך אדיבוריה דשליח הוא דאי נמי אדיבורא דידה סמיך ושויה שליח להולכה אשמועינן רב נחמן דשליח גופיה לאו בתורת הכי קבלה דלא ניהא ליה בטירחא דהולכה ועקריה לשליחותיה ואמר שליח לקבלה אפשר להיות, שליח להולכה אי אפשר להיות, הלכך אי נמי אמליך ואמטייה ניהלה לאו גיטא הוא דמעיכרא לא קבל עליו להיות שליח לבעל להוליך) הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי הוא, דאמר שליח לקבלה הוינא, להולכה לא הוינא.

א"ר הונא בר חייא, תא שמע (תיובתא לרב נחמן) האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי, רצה לחזור יחזור טעמא דרצה, הא לא רצה הוי גט (ואמטייה לידה מגורשת) ואמאי, הא בעל לאו בר שויא שליח לקבלה הוא (ואיהו בתורת קבלה יהביה) אלא (על כרחיך משום דאמרינן אע"ג דלא יהביה אלא בתורת קבלה כיון דאמטייה לידה מיגרשה משום ד...) אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה (לכי מתיידע ליה דלא מצי לשוייה שליח לקבלה ניהא ליה דליהוי שליח להולכה) מימר אמר תיגרש כל היכי דמגרשה. הכא (גבי מילתיה דרב נחמן) נמי (אע"ג דההיא שעתא לא נעשה שליח להולכה מיהו לכי מימליך ואמטייה מינח ניהא ליה לבעל והוי שלוחו להולכה) כיון שנתן עיניו לגרשה, מימר אמר תיגרש כל היכי דמגרשה? הכי השתא, התם אדם יודע שאין שליחות לקבלה, וגמר ונתן לשם הולכה (והתקבל דקאמר ליה התקבל והולך קאמר ולא טעמא כדקאמרת הוא דהיכא דשני ניהוי

חמותה צרתה ויבמתה ובת בעלה) שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה, והתם הולכה היא (דקתני להביא). אמר רב אשי מסיפא נמי שמע מינה, דקתני סיפא האשה עצמה מביאה את גיטה, ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ואוקימנא בהולכה (בפ"ק מדקתני צריכה לומר בפני נכתב והוינן בה מכי מטא גיטא לידה איגרשה לה, ומתרצינן דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם) ש"מ.

איתמר (האשה שאמרה לשלוחה) הבא לי גיטי (והשליח אומר לבעל) ואשתך אמרה התקבל לי גיטי, והוא (הבעל) אמר (לשליח) הילך כמה שאמרה, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת (כדמפרש ואזיל). שמע מינה (דמאן דאמר לשליח הילך כמה שאמרה) אדיבורא דידה קא סמיך (אדעתא דדיבורא דשליח קאמר ליה האי הילך כמה שאמרה דמהימנת לי דשליח לקבלה את, הילכך אינה מגורשת דכי יהב בעל ניהליה אדעתא דשליחות קבלה יהיב ניהליה ולא אדעתא דהולכה ושלח לקבלה לא הוי, ותפשוט מינה בעיא דאיבעיא לן בב"מ אדיבורא דשליח סמיך) דאי אדיבורא דידה קא סמיך (והכי קאמר ליה אנא לא ידענא אלא כדאמרה איהי מסרנא ליה ניהלך) מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש (דהא בעל נמי שליח להולכה שוייה).

אמר רב אשי הכי השתא [דף סג ע"א] בשלמא אי איתמר איפכא (פתבו התוס') בלא איפכא הוי מצי למימר בשלמא אי אמר רב נחמן משהגיע גט לידה מגורשת הוה ש"מ דאדיבורא דידה סמיך אלא משום דבאיתמר איפכא איכא תרי גווני נקטיה אמרה ליה היא...) התקבל לי גיטי [והוא (השליח) אמר לבעל...] אשתך אמרה הבא לי גיטי, והוא (הבעל) אמר הילך כמה שאמרה, וא"ר נחמן אמר רבה בר אבוח אמר רב כיון שהגיע גט לידו מגורשת (איכא למיפשט בעיין מדרב נחמן, דאי אמר רב

דחוי מיהא שליה להולכה דכיון שנתן עיניו לגרשה... כדלעיל, וכ"ש היכא דאמר לו הילך כמה שאמרה דאיכא למימר לאו אדיבוריה סמך אלא בדעתה תלה ושווייה נמי שליה להולכה? לא, קבלה (דקתני זכי לה והתקבל לה קאי...) אהולכה (אאשתך אמרה הבא לי, דאיהי נמי שליה לקבלה שויתיה שהרי אמרה לו התקבל ולקמיה פריך אם רצה לחזור אמאי יחזור) והולכה (דקתני הולך ותן לה) אקבלה (אאשתך אמרה התקבל). אי קבלה אהולכה, מכי מטי גיטא לידיה (דשליח) לאלתר ליהוי גיטא (דהא תרווייהו שליה לקבלה שווייה ואמאי אם רצה לחזור יחזור), שמעת מינה דאדיבורא ידיה (דשליח) קא סמך (כלומר תיפשוט מדקתני יחזור דאדיבורא ידיה סמך ואיהו א"ל אשתך אמרה הבא לי והא הימניה והתקבל דקאמר ליה התקבל והולך קאמר דהכי נמי אוקימנא לעיל דאי אתמר דרב נחמן איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא והוא אמר הילך כמה שאמרה ואמר רב נחמן משיגי' גט לידה מגורשת הוה פשטינן מיניה דאדיבורא דשליח סמך? הכי השתא, התם קאמר ליה הילך כמה שאמרה (הא דאמרן לעיל דאי אתמר דרב נחמן איפכא כי הא דהכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר הילך כמה שאמרה והוה אמר רב נחמן דכשיגיע גט לידה הוא דהווי מגורשת הוה פשטינן מיניה דאדיבורא ידיה סמך דהא קאמר ליה הילך כמה שאמרה וכיון דלא מיגרשה בקבלה דהאי איכא למיפשט מינה בעיין דהשוכר דאיבעיא לן בכי האי גוונא דהאי כמה שאמרה דקאמר ה"ק לה מהימנת לי דהכי קאמרה ובתורת הולכה יתביה ניהליה) הכא (דקאמר ליה זכי והתקבל) מי קאמר ליה הילך כמה שאמרה (דתיפשוט בעיין דהשוכר מינה, הא דקתני הכא יחזור, משום דכיון דאמר ליה שליה להולכה עשאתני אשתך ואיהו א"ל התקבל אדם יודע שאין עושה שליה לקבלה והתקבל והולך

שליחות) הכא טעי (בעל כסבור שהיא עשאתו שליה לקבלה דסמך אדיבוריה ולא יתביה ניהליה אלא לשם קבלה. ולרב אשי נמי דאוקי טעמא דרב נחמן משום דמעיקרא עקריה שליה לשליחותיה שפיר מיתרצה בהכי כדתרצינן דטעמא דמתניתין משום דהתקבל והולך קאמר ומתחילה נעשה שלוחו ולא איצטריכא למינקט הכא טעי אלא אליבא דלישנא קמא דקא סלקא דעתין טעמא דרב משום דאדיבורא ידיה סמך (הוא).

אמר רבא, תא שמע קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה (שאיין הקטן עושה שליה הילכך לאו שלוחא ידיה הוא אלא שלוחו ידיה הוא) כי מטי גיטא לידה מיהא מגרשה, ואמאי, והא לאו שליה להולכה שווייה, אלא אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה, מימר אמר תיגרש כל היכי דמגרשה, ה"נ כיון שנתן עיניו לגרשה, מימר אמר תיגרש כל היכי דמגרשה? הכי השתא, התם אדם יודע שאין שליחות לקטן (ואין זה שליה לקבלה...) וגמר ונתן לה לשום הולכה ידיה, הכא טעי.

ת"ש (האשה שאמרה לשלוחה) הבא לי גיטי (והשלוח אמר לבעל) ואשתך אמרה התקבל לי גיטי, (האשה שאמרה לשלוחה) התקבל לי גיטי (והשלוח אמר לבעל) ואשתך אמרה הבא לי גיטי, והוא אמר הולך ותן לה (א) זכי לה (א) התקבל לה (אחד מכל הלשונות הללו אמר לו) רצה לחזור יחזור (מפרשינן לה ואזלינן) משהגיע גט לידה מגורשת. מאי לאו קבלה אקבלה, והולכה אהולכה (זכי והתקבל דקתני קאי אאשתך אמרה התקבל, והולך ותן לה דקתני קאי אאשתך אמרה הבא, וקתני בתרווייהו משיגיע גט לידה מגורשת. ותויבתא דרב נחמן מקבלה אקבלה, דקתני הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל והוא אומר התקבל דבהדיא יתביה ניהליה בתורת קבלה ובעל לאו בר הכי הוא ואיהי נמי לא שויתיה וקתני

יחזור, ר' נתן, וקאמר בהילך רצה לחזור לא יחזור, ש"מ הילך כזכי דמי, ש"מ.

אתמר (האשה שאמרה לשליח) התקבל לי גיטי, (והשליח אמר לנעל) ואשתך אמרה התקבל לי גיטי, והוא (הנעל) אומר (לשליח) הולך ותן לה, אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב (אם מת הבעל קודם שהגיע גט לידה) נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת (ולא מתייבמת). למימרא, דמספקא ליה לרב אי הולך כזכי דמי (ונתגרשה בקבלתו של זה) אי לאו כזכי דמי, והא אתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו, אמר רב חייב (המשלח) באחריותו (שחרי לא צוהו המלוה לשולחו) ואם בא לחזור אינו חוזר (אלמא כזכי דמי)? התם ספק ממונא לקולא (והמוציא מחבירו ידו על התחתונה לפיכך אינו חוזר) הכא ספק איסורא לחומרא.

אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה ור' חנינא אמר אשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה. מ"ט דרב? **איבעית אימא** משום בזיון דבעל (כסבור קלותי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה, דאילו כי עבדא לקבל מיד הבעל אין כאן חשש בזיון, דהא ידע ולא קפיד) **אב"א** משום חצרה הבא לאחר מיכן (לאחר שנתן לה הבעל הגט בחצר של אחרים קנאתו דההוא לאו גיטא הוה דבעינן ונתן בידה או בחצרה דאיתרבאי מידה וזה בשעה שנתן לא היה החצר שלה וגזרינן שלא יקבל שליח האשה מיד שליח בעלה משום דדמי להא שקדם הבעל ומסרו ליד שליח ואחר כך עשתה היא שליח לקבלו ואתו נמי למימר חצר הוי שליח הבעל וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה).

מאי בינייהו (בין הני תרי לישני)? איכא בינייהו, דקדמה איהי ושויה שליח (דידה) מעיקרא (קודם שמסר הבעל ליד שלוחו דהשתא לא דמי לחצר הבא לאחר מיכן כתבו התוס' הוה מצי למימר דאיכא בינייהו היכא דלא קפיד בעל).

קאמר, אבל אי אמר לו הילך כמה שאמרה אימא לך דאדיבורא דידה סמך ולא הימניה ובדעתה תלה ואם רצה לחזור לא יחזור דתרוייהו שליח לקבלה שוינהו).

ת"ר (האשה שאמרה לשליח) התקבל לי גיטי, (והשליח אמר לנעל) ואשתך אמרה התקבל לי גיטי, והוא (הנעל) אומר הולך ותן לה (א) זכי לה (א) התקבל לה, רצה לחזור לא יחזור (קסבר הולך כזכי דמי) ר' נתן אומר הולך ותן לה, רצה לחזור יחזור, זכי לה והתקבל לה, רצה לחזור לא יחזור, רבי אומר בכולן אם רצה לחזור לא יחזור **וכתבו התוס'** דהולך כזכי, ואע"ג דלעיל (יד:) סבר ר' יהודה הנשיא דהיינו רבי דהולך לאו כזכי גבי הולך מנה לפלוני, שאני הכא כיון שאמר ליה שליח אשתך אמרה קבל לי גיטי סתמא דמילתא דאדעתא דהכי יחייב ליה אבל אם אמר לו אי איפשי שתקבל לה (גלי דעתיה דהולך דקאמר ליה לאו זכי הוא) אלא הולך ותן לה, רצה לחזור יחזור. רבי היינו ת"ק? **איבעית אימא** אי איפשי אתא לאשמועינן, **ואיבעית אימא** הא קא משמע לן מאן ת"ק, רבי.

איבעיא לחו הילך לר' נתן, כזכי דמי או לאו כזכי דמי? ת"ש (נעל שאמר לשליח) האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי, רצה לחזור יחזור. האשה שאמרה (לשליח) התקבל לי גיטי (כלומר ואם אמרה לו מתחלה האשה התקבל ונתנו ליה הבעל באחת משתי לשונות הללו...) רצה לחזור לא יחזור **[דף סג ע"ב]** מאי לאו בהילך (תנן במתני') ור' נתן, לא, בהולך ורבי.

ת"ש לפיכך, אם אמר לו הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה, רצה לחזור יחזור. טעמא דאמר אי אפשי, הא לא אמר אי אפשי, רצה לחזור לא יחזור. מאי לאו בהילך ור' נתן? לא, בהולך ורבי.

ת"ש הולך גט זה לאשתי רצה לחזור יחזור, הילך גט זה לאשתי רצה לחזור לא יחזור מאן שמעת ליה דאמר בהולך רצה לחזור

גיטא מעליא ואבד (קודם שנתנוהו לה) עשו עדים שליחותן (ואינן רשאים לכתוב גט שני וליתן לה שהרי כבר כתבו גט כשר).

מתקיף לה רב נחמן מי קאמר להו כתבו ואנחוה בכיסיכו, אלא אמר רב נחמן כותבין ונותנין אפי' מאה פעמים (כתבו התוס', נראה לר"י היכא דלא נאבד הגט אלא שמסופקין בו אם נעשה כתיקון אם לאו דאין לעשות אחר שהרי עשו שליחותן, אם הוא כשר. לפיכך טוב ללמד את הבעל שיצוה לעשות כמו שירצו עד שיצאו מן הספק).

בעא מיניה רבא מרב נחמן כתבו ותנו לשליח (לשליח שלי שמינתי וכן עשו ואבד בדרך) מהו, סלוקי סליק להו (מי אמרינן עשו כל שליחותם ונסתלקו) או דילמא (האי נמי עד שיבא גט לידה ותתגרש עשאו שלוחין לכתוב אלא...) לטירחא דידהו חייש (שלא להטריחם בהולכה)?

א"ל רבינא לרב אשי ויוליך לה, מהו (את"ל בהך דלא אמר אלא כתבו ותנו לשליח, והם כתבו ונתנו לו ואבד דעשו שליחותם דהא כל מה שצום גמרו ועשו, הכא מאי מי אמרינן כיון דאמר כתבו ותנו לשליח ויוליך לה עשאו שלוחים לחזור ולכתוב עד שיגיע לידה לכך פירש להם כל כך או דלמא לא שנא? תיקו.

'רשבג"א אף האומרת טול לי גיטי, אם רצה לחזור לא יחזור'. תנו רבנן טול לי, ושא לי, ויהא לי בידך כולן לשון קבלה הן. **פסק הש"ע א.** עשאתו שליח להביא לה גיטה, ובא ואמר לבעל אשתך עשאתני שליח לקבל לה גיטה, והוא אמר הולך כמו שאמרה היא, אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת (ביאר באר הגולה משום דעקר שליח לשליחותיה לגמרי ואמר שליח לקבלה אפשר להיות ולא להולכה שיש בו טורח יותר). ואם הבעל אמר לו הולך לה או זכה לה, ולא אמר כמו שאמרה היא, כשיגיע לידה מתגרשת אה"ע (קמ"ח). **ב.** עשאתו שליח לקבלה, ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח להובאה, ואמר לו הילך כמו שאמרה

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו, אזל שליחא אשכחה כי יתבה וקא לישא, אמר לה הילך גיטך, אמרה ליה ליהוי בידך (ותהיה אתה שלוחי לקבלה) אמר רב נחמן אם איתא לדרבי חנינא (אם הייתי יודע שהלכה כמותו) עבדי בה (בהא מילתא) עובדא (כוותיה ואמינא מגורשת ולא חיישינן לחצרה הבאה לאחר מיכן). אמר ליה רבא ואם איתא לדר' חנינא, עבדת בה עובדא, הא לא חזרה שליחות אצל הבעל (שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה לו שהות לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחותך ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד אינה שליחות) שלחה לקמיה דר' אמי, שלח לה לא חזרה שליחות אצל הבעל, ור' חייא בר אבא אמר נתיישב בדבר (נעיין בה עד שיתיישב דעתנו להשיב כהלכה). הדור שלחה (לאחר ימים לדעת מה נתיישב בדבר) קמיה דר' חייא בר אבא, אמר כל הני שלחו לה ואזלי (כל אלו פעמים חוזרים ושולחים), כי היכי דמספקא להו לדידהו, הכי נמי מספקא לן לדידן. הוי דבר שבערוה (שנולד בו ספק בבית המדרש), ודבר שבערוה חולצת (ולא מתייבמת, אם מת). הוה עובדא (כי האי גוונא) ואצרכה רב יצחק בר שמואל בר מרתא גט (אחר, משום דלא חזרה שליחות) וחליצה. תרתני? גט (אם באת לינשא) מחיים (צריכה גט שני), וחליצה לאחר מיתה (אם מת, ולא נתן לה גט).

ההיא דהוו קרו לה נפאתה (כך שמח) אזול סהדי (שאמר להם בעל כתבו גט ותנו לה) כתוב תפאתה (טעו בשמה) אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב עשו עדים שליחותן (לגט אחד עשאו שלוחים ועדים והרי כתבו גט אחד ואינן שלוחים עוד לחזור ולכתוב גט כשר).

מתקיף לה רבה מי קאמר להו כתובו חספא והבו לה, אלא אמר רבה ודאי אי כתוב סהדי

שאלמו צפנינו קינל) וכוליה דבר הוא, ואפילו למ"ד בעל נאמן ה"מ כששלשתן בעיר בעל שליש ואשה כמו שאפרש בגמ' הלכך כיון דאם אין שלשתן בעיר לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה כוליה דבר הוא) **[דף פד ע"א]** או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהן (שלישי שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהם).

(גמרא) איתמר בעל אומר (גט שנתון ביד שלישי...) לפקדון (נתתיו בידך כתבו התוס' הא דלא נקט בעל אומר להולכה ושליח אומר לקבלה משום דלא שייך האי טעמא דקאמר 'דאם איתא דלגירושין לדידה הוה יהיב לה' אלא כשאומר הבעל לפקדון) ושליש אומר לגירושין (נתת לי שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי והאיש והאשה יחד בעיר כתבו התוס' פירוש שאומר שהיה שליח לקבלה ומיירי כשיש שנים שמעידין בפנינו אמרה דשויתיה האשה שליח לקבלה כדתנן במתני' מי נאמן רב הונא אמר בעל נאמן ורב חסדא אמר שליש נאמן. רב הונא אמר בעל נאמן, דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה, לדידה הוה יהיב לה ניהלה וכתבו התוס', וא"ת א"כ מה הועילו חכמים דתקון לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום דאי אתי בעל ומערער לא משגיחין ביה, אכתי יערער שיאמר לפקדון נתתי (ולרע חסדא נאמן) ואי דאיכא עדים דיהבינהו לגירושין, הרי באופן זה לא בעינן בפני נכתב. וי"ל דלא מהימן אלא בששלשתן בעיר דשייך האי טעמא דלדידה הוה יהיב לה. והא דפריך לרב חסדא ממתניתין משמע דלרב הונא ניהא חיינו משום דלדידה איכא לאוקמי בששלשתן בעיר. וא"ת והנהו דמצרכי (ו) מערסא לערסא ומשכונה לשכונה דבעיר אחת מה הועילו חכמים בתקנתן. וי"ל דסברי רב חסדא דאמר שליש נאמן אפי' בעיר אחת אי נמי התם איירי כשהבעל אומר כתבו ותנו והלך לדרכו דליכא למימר דלדידה הוה יהיב לה) ורב חסדא אמר שליש נאמן, דהא הימניה (כשמסרו בידו כתבו התוס' אפי' אומר הבעל שנתן לו בפני עדים מ"מ סמך עליו דזימנין דמייתי עדים או אזלי למדינת הים. דאין לפרש דנאמן השליש מטעם מינו דאי בעי עביד ביה מאי דקאמר שיכול למוסרו לאשה כדפי' רש"י בסמוך, חדא דבלא שום מינו הימניהו רבנן לשליש כדמשמע בסנהדרין (לא). גבי ההיא סבתא דאפקידו גבה שטרא ואמרה דפריע הוא והימנה רב נחמן בלא שום מינו דכיון דאיתחזק בב"ד אי בעי קלתיה לא אמרינן, ועוד אי חשיב מינו לא הוה פליג רב הונא, דהיכא דאיכא

היא, כיון שהגיע הגט לידה הרי זו מגורשת. ואם נשרף הגט או אבד קודם שהגיע הגט לידה, הויא ספק מגורשת (ביאר באר הגולה מור ור"ן וש"פ כיון דאבעי' היא ולא נפשטא בב"מ דף עו ע"א) אה"ע (קמ"ט). ג. אמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום וליתן גט לאשתו, וכתבו וחתמו ונתנו לה, ונמצא פסול או שכתבוהו ונאבד, יכולים לכתוב גט אחר. ואם לא נאבד, והם מסופקים אם הוא כשר מכמה חומרות שנהגו להחמיר, הרי עשו שלחותם וצריך לחזור הבעל לומר להם לכתוב ולחתום... לכן אם הבעל הולך מהעיר, יאמר שהוא נותן להם רשות לכתוב ולחתום גט מאחד עד מאה עד שיהא א' כשר בין בכתיבה בין בחתימה לדעת הרב שבעיר בלי שום פקפוק אה"ע (קכ"א). ד. אמר להם כתבו וחתמו ותנו לשליח ויוליך לה, וכתבו ונתנו לשליח ונמצא הגט פסול או בטל, אין כותבין גט אחר עד שימלכו בבעל. ואם לא נמלכו בו וכתבו גט אחר כשר ונתנוהו לשליח ונתנו לה, הרי זו ספק מגורשת... אה"ע (קכ"ב). ה. אמרה לו התקבל לי גיטי או טול לי או יהא לי בידך, כולן לשון קבלה הן (הגה וי"א דה"ה שא לי) אה"ע (קמ"ד).

משנה האשה שאמרה התקבל לי גיטי [והוא (השלח) חזר ואמר קבלתי] צריכה (להביא לפנינו) שתי כיתי עדים, שנים שאומרים בפנינו אמרה (לו לקבלו) ושנים שאומרים בפנינו קבל וקרע (ובגמ' פריך למה לו למיקרעיה) אפי' הן הראשונים והן האחרונים (שהשנים שאמרה בפניהם הן עצמן ראו כשקבלו כתבו התוס', וא"ת מאי אפי', אדרבה הכי עדיף טפי (סיהו) אלו אותם עדים) דלא הוי חצי דבר. וי"ל משום דבכת אחת דומה לשקר דהיכי מתרמי שהיו בשעת אמירה ובשעת קבלה וגבי גט הוה לן למיחש שמא שכרתם האשה כדאשכחן בסוף פירקין באומר אמרו שמא תשכור עדים, והדר קאמר או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם אפילו לאותו יחידי לא חיישינן שמא שכרתו. וא"ת לר"ע דאמר בב"ק (ע.) ובב"ב (נז:) 'דבר ולא חצי דבר' היכי מכשרינן הכא שתי כיתי עדים. וי"ל דלמ"ד בגמ' שליש נאמן לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה (אי"ל להניא ז' עדים

שקרעו אין בידו למוסרו בידה. **אמנם התוס' ביארו** שאף שיכול להביא הקרעים, אין לסמוך על זה, דשם מצאו באשפה. דדוקא היכא שהגט שלם בידו דהימניה הבעל ומסרו לו נאמן).

תינח (דעני עדים שיאמרו בפנינו) **אמרה**, קיבל למה לי **(פירש רש"י** לאתויי עדים שראוהו מקבלו מיד הבעל, הרי הוא בידו בפנינו והא דאי קבליה **בעי"ז ביארו התוס'** תינח דבדין צריך שנים שיאמרו בפנינו אמרה ומוזה לא הוה קשה מעולם, אלא בפנינו קיבל למה לי, נהי דלא סגי בשנים אומרים בפנינו אמרה כיון דנקרע הגט ולא נפיק גיטא מתותי ידיה, מ"מ למה לי בפנינו קיבל, לא היה צריך אלא לעדים שראוהו בידו שלם)? **אמר רבא הא מני, ר"א היא** (דאמר אין גט כשר בלא עדי מסירה) **דאמר עדי מסירה כרתי** **[כתבו התוס' ומיירי שאין העדים התומין בו, ולכך לא סגי במה שראוהו בידו שלם כיון שלא ראו הקבלה, אבל אם עדים התומין בו כשר אפי' אין כאן עדי מסירה לפנינו דמסתמא נמסר בפני עדים ונעשה כדן כדאמר' (לו).]** **אמר רבה לא צריכא אלא לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי** תיקנו חכמים עדי התימה דזימנין דמייתי סהדי או אזלי למדינת הים ולקמן (פו). **תנן במילתיה דרבי אלעזר גופיה אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם.**

קרע למה לי (כלומר למה לי למקרעיה)? **אמר רב יהודה א"ר בשעת הגזירה שנו** (שגזרו על המצות).

אמר רבה ומודה רב הונא, דאי אמרה איהי לדידי אמר לי שליש דלגירושין יהביה ניהליה מהימנא. מי איכא מידי, דשליש גופיה לא מהימן, ואיהי (כי אמרה משמיה) מהימנא? אלא, אי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה, מהימנא, מיגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהליה בעל.

בעל אמר לגירושין (נתתיו לשליש למוסרו לה) ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד, **אמר רבי יוחנן** הוה דבר שבערוה, ואין דבר שבערוה פחות משנים. ואמאי, וליהימניה לשליש? מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהימניה. וליהימניה לבעל, דאמר רב חייא בר אבין א"ר יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן (דמה לו לשקר הרי בידו לגרשה)? מי קאמר גירשתי (שליח להולכה

מיגו מודה כדאמרינן בסמוך ומודה רב הונא דאי אמרה קמי ידי... אלא לא חשיב מיגו דהא אין ביד השליח למוסרו לאשה דשם האשה לא תתרצה לקבל הגט כיון דבעלה אומר לפקדון. **לכך נראה לפרש** דהא הימניה כיון שמסר בידו על דעת כן מסר לו שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין אע"פ שהוא משקר, ולפי זה מהימנינן ליה לשליש אפילו בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר היכא דלא אמר בתורת שאילה אלא אומר בפקדון יהביה ניהליה).

מתיב ר' אבא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ושליש נאמן משניהם **[כתבו התוס' משמע דנאמן אפילו כולן בעיר אחת, אע"ג דאיכא למימר דאם איתא דלאו לפקדון יהביה הוה יחייב לה (היה נותנו לאשה)]** **כיצד, זה אומר כך וזה אומר כך שליש נאמן? שאני ממון, דאיתיהיב למחילה (שאם מחלו מחול הלכך שליש נאמן דכיון שהאמינו ומסר בידו נתרצה בהבטחתו עליו למחול על ממונו ולהאמין כל מה שיאמר, אבל במילתא דאיסורא אין בידו להאמין דבעי"ז פירשו התוס' דכיון שהאמינו ומסר בידו נתרצה בהבטחתו עליו למחול על ממונו ולהאמין על כל מה שיאמר אפי' ישקר שהאמינו להפסידו ממונו אפילו שלא כדן, אבל במילתא דאיסורא אין בידו להאמינו, ורב הסדא סבר דבגט נמי שליש נאמן דעל כן נתן לו שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין כדפירשנו). והא תניא וכן לגיטין? גיטי ממון (שאינ גט אלא לשון שטר). והתניא וכן לשטרות? מידי גבי הדדי תניא (וכן לגיטין וכן לשטרות, דנימא מדהא לשטרות דממון קמייטא לגיטי נשים, הני תרי תנאי נינהו ותרוייהו בממון איירי).**

תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים, שנים שיאמרו בפנינו אמרה, ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע. ואמאי **(פירש רש"י** בעי עדים בקבלה ובאמירה **אמנם התוס' ביארו** אמאי צריך שנים שיאמרו בפנינו קיבל, אבל צריך לעולם שנים שיאמרו בפנינו אמרה כדפירשנו לעיל) **ליהימניה לשליש (אלא באמירתו בלבד להימניה, דהא הימניה בעל)? מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהימניה** **(פירש רש"י** בפנינו להראותו לנו דניהימניה הא קרעו, ואע"פ שהקרעים בידו בפנינו אין שליש אא"כ השלישית בידו דמיגו דאי בעי הוה עביד ביה מאי דקאמר, נאמן נמי על אמירתו, אבל זה

פסק הש"ע א. כשהיא עושה שליח לקבלה, צריכה לעשותו בפני שני עדים. וצריך לקבל הגט בפני שנים, אפילו אם השנים המעידים על השליחות הם מעידים על קבלת גיטה, או אחד מעיד על השליחות ואחד על הקבלה ואחד מצטרף עם כל אחד להיות מעיד על זה ועל זה. (הגה ולכתחילה לא ימסור הבעל הגט ליד השליח, עד שיברר תחלה שנעשה שליח קבלה בעדים). אה"ע (קמא, ח). ב. ואם הוא מודה שכתבו, אלא שאומר שלא נתנו בתורת גירושין אלא בתורת פקדון, והשליח אומר שקבלו (בשבילו) שתתגרש בו השליח, נאמן, אפילו אם שלשתם בעיר אחת (ביאר באר הגולה דפלוגתייהו בכה"ג הוא כמ"ש רש"י ותוס'). וי"א שאם שלשתם בעיר אחת, הבעל נאמן (ביאר באר הגולה כרב הונא שם דהוא רביה דר"ח הרא"ש ור"א וכמו שהעיד הרמב"ן שראה בנוסחאות ראשונים של הרי"ף מכתבת ידו 'שהלכ' כרב הונא שכיון שלא נתגל' לנו טעמו של הרי"ף ראוי להחמיר כדבריו הראשונים) דאם איתא דבתורת גירושין יהביה, לדידה הוה יהיב לה... אה"ע (קמא, נה). ג. היה הגט יוצא מיד האשה והיא אומרת שליח זה נתנו לי לגירושין, והשליח אומר כן נתתיו לה לגירושין, והבעל אומר לא נתתיו לו אלא לפקדון, השליח נאמן והיא מגורשת (ביאר באר הגולה ל' הרמב"ם שם וכדרכ חסדא). ואם אבד הגט ואין עדים שראו אותו בידה, אף על פי שהבעל אומר לגירושין נתתיו לשליח, והשליח אומר נתתיו לה, הרי זו ספק מגורשת, שהרי הוחזקה אשת איש, ואין כאן אלא עד אחד ובעל. ואפילו אמרה האשה בפני נתנתו לו לגירושין ונתנו השליח לי, הואיל והבעל והשליח מסייעים אותה אפשר שתעזי פניה, ושמא לא נתגרשה. אה"ע (קמא, נו). ד. האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה, ומת השליח, ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש, הרי זה בחזקת שקידש, שחזקה שליח עושה שליחותו. והואיל ואין יודע איזו אשה קידש לו, הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה, כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן, שאם

הוא דעבד). ולימא חזקה שליח עושה שליחותו (כיון דבעל נאמן דמסריה להאי על מנת לגרשה נימא שחזקה שהשליח עושה שליחותו) דאמר רבי יצחק האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם, ומת שלוחו אסור בכל הנשים שבעולם (שמא זו קרובת ארוסתו שקדש לו שלוחו היא אא"כ חזר שלוחו לומר לו פלונית קדשתי לך או לא קדשתי לך שום אשה כתבו התוס' אבל לכל אדם אין לאסור לקדש ולחוש שמא זאת היא שקדש השליח דאם איתא דנתקדשה לא היתה חוזרת ומתקדשת, אבל האי אסור לקדש שמא שלוחו קידש לו אחת מקרובותיה כגון אמה ואם אמה וכיוצא בהן ואפי' באות כל הקרובות ואמרו שלא נתקדשו לא סמכינן אדיבורא בעלמא. וא"ת יתומה קמנה תיאסר לכל אדם שמא אביה קדשה לזה השליח ונראה דקנסא בעלמא הוא דקנסינן ליה שצוה לקדש סתם ולא חשש על עצמו שלא יבא לידי תקלה, אבל מן הדין מותר בכל הנשים דאין זה חזקה גמורה דאינה בידו להתקדש שמא לא תתרצה, ועוד דאזלינן בתר רובא, ומ"מ מוכיח שפיר דחזקה שליח עושה שליחותו דאי לאו הכי לא הוה ראוי לקנוס כאן. והא דפריך עלה בנזיר (יב). מקן סתומה שפרח אחד מהם לאויר העולם יקח זוג לשני ואילו שאר קניני בעלמא מיתקנן ואע"ג דהכא קנסא בעלמא מ"מ פריך שפיר דהתם נמי הוה לן למקנסיה על שלא נזהר שלא יפרח, וממה דשאר קניני בעלמא מיתקנן לדידיה פריך, והא דמשני אמינא לך אנא אשה דלא ניידא לאו משום דתיחשב כקבועה שלא תתבטל ברוב דבדבר המתערב ואינו ניכר לא אמרינן דליהוי קבוע ידידיה כמחצה על מחצה אלא כלומר מחמת קביעותא קנסינן מפי מבגוזל חזקה שליח עושה שליחותו? [דף סד ע"ב] הני מילי לחומרא (כי הא דרבי יצחק) אבל לקולא לא וכתבו התוס' ואפי' לרב ששת דאמר בעירובין (לב). דבשל תורה נמי חזקה שליח עושה שליחותו הני מילי במקום שאם לא יעשה שליחותו יבא המשלח לידי עבירה אם יסמוך על השליח, אבל כאן אם לא יתן גט או לא יקדש שלא יבא המשלח לידי עבירה בשביל כך מודה רב ששת דאין חזקה שליח עושה שליחותו לקולא ושם הארכתין. וליהמנה לדידה מדרב המנונא, דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת, חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה? ה"מ היכא דליכא דקא מסייע לה, אבל היכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה.

במקום אביה יד דילה לאו כלום היא (דלגמרי אוקמה רחמנא ברשותיה כל ימי נערוֹת אלא א"כ ניסת).

וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה ת"ר קטנה היודעת לשמור את גיטה מתגרשת, ושאִינה יודעת לשמור את גיטה אינה מתגרשת [פירש רש"י דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת הכי דרשינן לה ביבמות (ק"ג): הלכך אפילו בקבלת אביה אינה מתגרשת כתבו התוס', פ"י רש"י אפילו על ידי אביה דהא שוטה היא, וא"ר יצחק ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת וכן ביבמות (ק"ג): ור"ת מפרש דעל ידי אביה מתגרשת אע"ג שאינה יודעת לשמור את גיטה, והורה כך הלכה למעשה דהא לר' ינאי דדריש התם מונתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצתה זו... לפי אותו טעם מגורשת על ידי אביה דהא אפילו פיקחת אביה מקבל את גיטה, ותנא דבי ר' ישמעאל דמפיק מושלחה לא פליג עליה אלא בהא דמפיק מקרא אחרניא אבל משמע דליכא בנייהו מידי וטעמא כיון שיש לה אב הוא שומרה מלחזור, ועוד דבירושלמי בהדיא קורא אותה שיש לה אב יכולה לשמור את גיטה א"כ מתגרשת על ידי אביה לכולי עלמא דהא לא מצרכי הכא אלא שתהא יכולה לשמור את גיטה וכן נראה דאי כשאִינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת אפי' ע"י אביה א"כ לענין קדושין נמי לא תתקדש דויצאה והיתה כתיב דאיתקש הויה ליציאה ולפי זה לא מיתוקמא הך סיפא דכל שאינה יודעת... ביש לה אב כר"י אלא כרבנן דלר"י מאי איריא אינה יודעת לשמור את גיטה דאינה מתגרשת על ידי עצמה אפילו יודעת לשמור אינה מתגרשת על ידי עצמה אבל באין לה אב מיתוקמא שפיר כרבי יהודה] ואיזו היא קטנה יודעת לשמור את גיטה, כל שמשמרת גיטה ודבר אחר. מאי קאמר? א"ר יוחנן, ה"ק כל שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה (שאם אבדה גיטה משמרת דבר אחר שאינו דומה לו וסבורה שהוא גיטה). מתקיף לה רב הונא בר מנחם הא שוטה בעלמא היא (ואין לך משלחת וחוזרת יותר ממנה, דמדלא קתני שמשמרת שטר אחר, מכלל דלאו שטר הוא אלא מידי דלא דמי ליה)? אלא אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב איקא כל שמבחת בין גיטה לדבר אחר (כתבו התוס') היינו כפעוטות, ופעוטות היינו כבר שית וכבר עשר כל

תאמר ישא זו, שמא אמה קידש לו שלוחו או אחותה או בתה. ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיצא בהן, והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה שליח, אע"פ שנתגרשה קודם שימות השליח, ה"ז מותר בה, ואין אומרים שמא קידש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה, מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח, ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות. [הנה וכן אם באו הקרובות ואמרו לא נתקדשנו, ועמדו ונשאו, מותר באשה זו, דהא ודאי לא נתקדשו הקרובות...] אה"ע (לה"א). חו"מ (נ"א).

משנה נערה המאורסה, היא ואביה מקבלין את גיטה [או היא או אביה, היא יש לה יד דהא גדולה היא, ואביה נמי זכאי לקבלו ומ"מ יד דידה כדקיימא קיימא דהא גדולה היא, ואם היתה יתומה היא מהוה את עצמה והיא מקבלת את גיטה, והשתא נמי לא שניא כתבו התוס' פירש רש"י (מג): דוקא נערה, אבל קטנה דוקא אביה ולא היא אם יש לה אב, והא דאמר בגמ' רבנן סברי יד יתירא זכי לה רחמנא היינו יד עצמה שניתוסף לה כשהיא נערה, דכשהיתה קטנה לא היה לה יד כי אם יד אב. ושוב הנה רש"י בקידושין (מג): דה"ה קטנה, והא דנקט נערה להודיעך כח דרבי יהודה וכן עיקר. והביא ראיה רבינו יצחק ב"ר מאיר דבקדושין (מד): פריך לרב נחמן דאמר אין נערה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה מהא דתנן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה הרי זה גט ומשני כשאין לה אב, אבל מעיקרא סלקא דעתך דאיירי כשיש לה אב ואפילו הכי קתני עד שיגיע גט לידה ש"מ דאף אם יש לה אב אם הגיע גט לידה מגורשת, והא דאמר' בגמרא יד יתירא זכי לה רחמנא היינו יד האב דיד עצמה עיקר שיש לה בבגרות ולא ניתן לה יד האב לבטל כח ידה, ור' יהודה סבר דבטל כח ידה וניתן לה יד האב] אמר רבי יהודה אין שתי ידיים זוכות כאחת, אלא אביה מקבל את גיטה בלבד. וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה, אינה יכולה להתגרש.

(גמרא) במאי קמיפלגי? רבנן סברי ידא יתירתא זכי לה רחמנא, ורבי יהודה סבר

אביו, ועל חנם דחק לומר ר"ת דשפחה אוכלת בשכרה, דנראה דלא חשבינן יתום ידו כיד בעל הבית בשביל שהוא סמוך על שלחנו אלא דוקא בבנו, דכל הסמוכין על שלחן בעל הבית אין מציאתם שלו, ובתו נראה דאפי' אין סמוכה על שלחן אביה מציאתה שלו משום איבה דלמא מסר לה למנוול ומוכה שחין כדאיתא בכתובות (מו). דטעמא משום איבה שייך אפי' אינה סמוכה על שלחנו ואף בנערה עד שתיבגר. **וצריך** ליזהר שלא לזכות ערוב ע"י בנו אפי' גדול אם סמוך על שלחנו דקיי"ל כר' יוחנן לגבי שמואל דלאו גדול גדול ממש. **ואין לתמוה** דהכא אמר שפחה שהיא קטנה זוכה בעירוב, ובעירובין (מט): אמרי' דלשמואל דאמר עירוב משום קנין קטן לא, דהתם דאית ליה בית לקטן קאמר וקתני זוכה לאחרים?

שאני שיתופי מבואות, דרבנן (דמדאורייתא אין אסור להכניס ולהוציא אלא מרשות היחיד לרשות הרבים **כתבו התוס'** משמע דרב יהודה ורב חסדא פליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא או לא, ואע"ג דמציאת חרש שוטה וקטן לא הוי גזל אפילו לרבי יוסי אלא מדבריהם (א"כ כילד ניתן לומר קטנים נעצור לאחרים מן התורה) הכא דדעת אחרת מקנה אותם שאני. **וא"ת** והא זכיה היא מטעם שליחות ואין שליחות לקטן מ'אתם' גם אתם (קידושין מא: וא"כ כילד הקטן יכול לזכות, אף אם אחר מקנה לו) וי"ל דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במילתא דליתיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה, אבל בזכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרים. **וא"ת** תקשי ליה לרב יהודה הא דאמרינן בקידושין (מב.) איש זוכה ואין קטן זוכה וי"ל דהתם לא מיירי בדעת אחרת מקנה אותו, אלא לאשמועינן דפסח שלו אינו יכול להמנות אחרים עליו דסלקא דעתין שיוכל להמנות משום דשה לבית אבות דאורייתא והוי לענין פסח כמו גדול **אי נמי** היא גופה קמ"ל דדין ההתמנות על הקרבן 'שה לבית אבות' לאו דאורייתא, ואין לו כח לזכות בו לא לאחרים ולא לעצמו).

אמר רב חסדא אישתיק וורדאן (נאלם שלא השיב תשובה על תירוץ זה). מאי הוה ליה למימר, כל דתקון רבנן **[דף סה ע"א]** כעין דאורייתא תקון **(כתבו התוס')** והא דסגי בהגבהת טפח גבי חבית של שיתופי מבואות אפי' לפירוש רש"י דלא קניא הגבהה בעלמא אלא בג' טפחים **חשיב** ליה כעין דאורייתא כיון דמגביה בר זכייה, ויש בה הגבהה קצת). ואידך, כי אמרינן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון במילתא דאית לה עיקר מה"ת, אבל מילתא דלית לה עיקר מן התורה לא.

חד לפום חורפיה כדאמרינן לקמן וכנגדן בקטנה מתגרשת. והשתא, אי שיעורא דרב יהודה דאמר חפץ ומחזירו לאחר שעה קודם לשיעורא דפעוטות היה סברת רב יהודה אפכא לגמרי מדרב חסדא, דלרב יהודה זוכה לאחרים קודם שיחא מקחו מקח וממכרו ממכר, ולרב חסדא הוה אפכא דפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר ואינן זוכים לאחרים עד שיביאו שתי שערות לרב חסדא מדפריך עליה משפחה שלא הביאה שתי שערות).

אמר רב יהודה אמר רבי אסי צרור וזורקו אגוז ונוטלו (קטן שנותנין לו צרור וזורקו, וכשנותנין לו אגוז נוטלו) זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים (אם זיכה אדם לחברו דבר ע"י אותו קטן שמסר בידו החפץ ואמר זכה בחפץ זה לפלוני, לא זכה ואם בא הנותן לחזור חוזר) חפץ ומחזירו לאחר שעה (כשתובעין אותו ממנו) זוכה בין לעצמו ובין לאחרים (ומדרבנן), כי אמריתה קמיה דשמואל, אמר לי דא ודא אחת היא (שתי תקנות אלו דינן שוה). מאי דא ודא אחת היא (שניהם לזכות או שניהם שלא לזכות)? **אמר רב חסדא** אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים.

מתיב רב חיננא וורדאן (מאנשי וורדנא מקום על רב חסדא) כיצד משתתפין במבוי (להיות כל החצרות מוציאים לתוכו ויטלטלו בכולן) מניח את החבית (שהיין בתוכה לשיתוף דסתם שיתוף ביין) ואומר הרי זו לכל בני המבוי, ומזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים, וע"י עבדו ושפחתו העברים. האי שפחה היכי דמי, אי דאיתא שתי שערות, מאי בעיא גביה (הרי היא יוצאת בסימנין) אלא לאו דלא איתא שתי שערות **וכתבו התוס'**, וא"ת מאי שנא שפחה מבנו ובתו הקטנים דאין מוכה על ידם. **ואור"ת** דלרבי יוחנן דאמר בב"מ (יב:) גבי מציאה לא גדול גדול ממש... אלא גדול הסמוך על שלחנו של אביו הוא קטן, הוא הדין כאן (מלכזכרנו ונתנו הקטנים הכוונה אפי' גדולים, אלא קסמוכים על שולחנו) אבל שפחה בשכר מורחה אוכלת (ולכן יכולה לזכות נעצור לאחרים). **ולשמואל** דאמר התם קטן קטן ממש ומפרש טעמא התם בשעה שהוא מוצאה מריצה אצל אביו צריך לומר דמהאי טעמא לכל דבר ידו כיד

וא"ת והא דתנן בב"ב (קנו:) זכין לקמן ואין זכין לגדול, הא קמן גופיה אמר הכא דזכי (וא"כ מדוע לרין שיזכו בעצורו) י"ל דהתם בפחות מכאן (עדיין לא הגיע לשיעור של 'לרור וזרקו') אי נמי בקנין חליפין דאין מבחין (ר"ל שאינו צד לעת להצחין ולהסכים לקנין זה) וכנגדן בקטנה (חשיב לה יודעת לשמור קידושיה ומתקדשת בקידושי אמה או אחיה לדעתה או בקבלת עצמה אם יתומה היא) מתקדשת למיאון [שצריכה למאן ואינה יוצאה בלא מיאון דתנן ביבמות (ק:) כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן וזו יודעת לשמור היא]. הפעוטות [תנן בגיטין (נט.) דמקחן מקח במטלטלין ופרשי' כבר שית כבר תמני] מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין, וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה (משהגיעה לימים הללו משלחה ואינה חוזרת קרינא בה ומתגרשת בקבלת עצמה אפי' קיבל בה אביה קידושין ומת ואע"פ שקידושיה קידושין מן התורה). הגיעו לעונת נדרים [שנה אחת לפני נערותה נדריה נבדקין כדתנן בנדה (מה:) בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדריה נבדקין ואם ידעה לומר לשם מי נדרה לשם מי הקדישה...] נדריהן נדר והקדשן הקדש, וכנגדן בקטנה חולצת (פירש רש"י אם הביאה סימנין ולא אמרינן שומא נינהו, אבל קודם הזמן הזה קטנה היא ואין סימנין ואינה חולצת דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש כתבו התוס' פירש רש"י שנה אחת לפני נערות כגון בת י"א שנה ויום אחד אם הביאה סימנין חולצת ולא אמרינן שומא נינהו. וקשה דרבא גופיה פסיק בנדה (מו.) הלכתא תוך הזמן (שנה לפני הנערות) כלפני הזמן (לינס כסימנים הנאים בזמן הקטנות) ותיירין רבינו שמואל שגם כאן הכוונה בדברי רבא 'כנגדן בקטנה חולצת' היינו בגיל בו באיש מגיע לעונת נדרים' היינו בן יב' שנה ויום אחד, דהא הגעת נדרים של קטן, כנגדן באשה גדולה היא (ר"ל צלואו גיל שהאיש מגיע לעונת נדרים, בגיל זה האשה יש לה לין נערה) ואין חלשין משמע כן. ואור"ת דאליבא דר' יוסי קאמר רבא הכא, דאמרינן ביבמות (קה:) מדברי ר' יוסי נלמד דקטנה חולצת בפעוטות, ורבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים, ועוד מפרש דהא דמסיק התם והלכתא עד שתביא שתי שערות כל זה מדברי רבא כלומר לר' יוסי עד שתגיע לעונת נדרים, אבל הלכה עד שתביא שתי שערות, והא דנקט רבא למילתיה כר' יוסי כדי לעשות כלל שלו ולומר בכולן כנגדו בקטנה. ועוד יש

מתיב רב אויא מערימין על מעשר שני (לפדותו בלא חומש שאדם מוסיף חומש כשפודה את מעשר שני שלו ואינו מוסיף חומש על של אחרים אם קונהו מחבירו) כיצד, אומר אדם לבנו ובתו הגדולים, לעבדו ושפחתו העברים הא לכם מעות הללו ופדו בהן מעשר שני זה [ממנו דהו להו אחרים לגביה והם סמוכים על שולחנו ושלחם שלו שהם חוזרים ונותנים לו כתבו התוס' וא"ת ומאי מהני פדיית קטן והא אין מעשה קטן כלום, ובת"כ (פרשת בחקותי) ממעט קטן שאינו פודה מעשר שני ותנן נמי (תרומות א,א) חמשה לא יתרומו וקטן חד מנייהו, ולעיל (גב.) תניא אפוטרופין תורמין ומעשרין משמע אבל קטן לא ומאי שנה פדיית מעשר מתרומה וי"ל דאתיא כמ"ד במס' תרומות (א,ג) דהגיעו לעונת נדרים כשם שנדרן נדר כך תרומתן תרומה, וכשם שחל שם תרומה על פיו ומשתרי טבל באכילה ה"נ מתחלל מעשר שני על ידו. וא"ת היאך פודה לאחרים הא אפי' למ"ד זוכה לאחרים היינו כשדעת אחרת מקנה אותו לאחרים, ופדיית מעשר נהי דחשבינן ליה כזוכה לאחרים מ"מ אין דעת אחרת מקנה אותו לאחרים ע"י זכיית קטן והוי כמו מציאה דלא זכי מדאורייתא וי"ל כיון דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא ותרומתו תרומה וחילולו חילול אם לגבי ממון זוכה לאחרים מן התורה כשדעת אחרת מקנה אותו א"כ לענין חילול מעשר יש לו להועיל אפי' בלא דעת אחרת, אבל לרב חסדא דאינו זוכה לאחרים אע"פ שלעצמו זוכה גם בחילול מעשר לא יזכה לאחרים בחילול אע"פ שלעצמו מחלל] האי שפחה ה"ד, אי דאתיא ב' שערות, מאי בעיא גביה, אלא לאו דלא אתיא ב' שערות? הכא במאי עסקינן במעשר בזמן הזה, דרבנן.

ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא וכתבו התוס' ה"נ הוה מצי למיפרך אי בזמן הזה למה לו להערים, והלא יכול לחלל שוה מנה על שוה פרוטה וחומשה, ולמאן דאמר בב"מ (נג:) דבעינן אף בחומשה שוה פרוטה יחלל שוה מנה על חמש פרוטות] והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג [דבעינן ואיש אל משפחתו תשובו]? אלא בעציץ שאינו נקוב, דרבנן.

אמר רבא, ג' מדות בקטן (שלש מדות חלוקות בזכיית קטן) צרור וזורקו, אגוז ונוטלו, זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכתבו התוס',

האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני, וקיבלו לה במקום אחר פסול, ר' אלעזר מכשיר (טעמא מפרש בגמ'). הבא לי גיטי ממקום פלוני, והביאו לה ממקום אחר כשר.

(גמרא) ורבי אלעזר, מאי שנא רישא דלא פליג (גבי תן גט זה לאשתי במקום פלוני וקתני פסול) ומאי שנא סיפא דפליג (על ת"ק, ומכשיר מה ש"ק פסול)? איהו דמדעתיה מגרש קפיד (והדבר תלוי בו איכא למימר קפידא היא ודוקא קאמר ליה אבל...) איהי דבעל כרחיה מתגרשת (מנא ידעה דניחא ליה לבעל למיתבי' התם הלכך אינה אלא...) מראה מקום היא לו (שם תמצאנו). **פסק הש"ע** א. קטנה, אפילו אין לה אב, או שנשאת, אינה יכולה לעשות שליח קבלה אה"ע (קמא, ג). ב. השליח ששינה בשליחותו במה שאמר לו הוא או היא, לא עשה כלום. כיצד, א"ל תנהו לה במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר... אה"ע (קמא, מה). ג. אמר ליה תן גט זה לאשתי, הרי היא במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, ה"ז גט, שאין זה קפידא אלא מראה מקום אה"ע (קמא, מז). ד. האשה שאמרה לשלוחה קבל לי גיטי במקום פלוני, וקבלו במקום אחר, אינו גט. אבל אם אמרה הבא לי גיטי במקום פלוני, והביאו לה במקום אחר, כשר אה"ע (קמא, מט).

משנה הבא לי גיטי אוכלת בתרומה (אם אשת כהן היא) עד שיגיע גט לידה, התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד (פתבו התוס' הוה לן למימר דאוקי אשה בחזקתה שלא נתגרשה, אלא חומרא בעלמא היא שהחמירו חכמים משום דחזקה שליח עושה שליחותו, ואע"ג דאין ביד השליח לעשות, שמא לא יתן לו את הגט, וכפי שמצינו לעיל שאסור בכל הנשים שבגמ' דכל אחת היא לו בחזקת היתר, וגם אין ביד השליח לעשות שליחותו, דשמא לא ימצא מי שתסכים להתקדש למשלחו). התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום (שכך אמרה לו לא תהא שלוחי לקבלה אלא שם. ובגמ' פריך וגיטא היכי הוי הואיל וקיבלו במקום אחר

לומר דהכא גרסינן רבה דהא מסיק ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ובב"ב (קנה). אמר רבא אמר ר"נ מכן י"ח שנה, וליכא למימר דהתם משמיה דר"נ קאמר וליה לא ס"ל, דהא מסיק התם דמכללא איתמר ומוכח מעובדא דאתא לקמיה דרבא דפחות מכן עשרים דזבין נכסי... דסבר רבא בן י"ח ולמכור בנכסי אביו (קרקעות) עד שיהא בן עשרים (הוי קטן). **פסק הש"ע** א. נערה המאורסה... מתגרשת בקבלת גיטה בידה כמו קבלת אביה... אה"ע (קמא, ב). ב. קדשה אביה כשהיא קטנה, ומת, או שנשאת, אם מבחנת בין גיטה לדבר אחר, דהיינו שנותנים לה צרור וזרקו, אגוז ונוטלו, ויש אומרים דהיינו משתגיע לעונת הפעוטות דהיינו בת שית או בת שבע (ביאר באר הגולה כגירסת רש"י והתוס' וכגירסת שלפנינו) כל חד וחד לפום חורפיה (טור) מתגרשת על ידי עצמה. ואם אינה מבחנת, וגירשה ע"י עצמה, אינה מגרשת. אבל ע"י אביה מתגרשת, אפילו אינה מבחנת (ביאר באר הגולה טור בשם ר"ת והרא"ש וכ"כ התוס' שם והרשב"א בשם רב האי ובה"ג וכן דעת הרמב"ם). ויש מי שחולק ואומר שכל שאינה מבחנת אינה מתגרשת אפילו על ידי אביה (ביאר באר הגולה רש"י אה"ע (קמא, ו). ג. קטן שנותנים לו צרור וזרקו, אגוז ונוטלו, זוכה לעצמו (הגה ודוקא כשיש דעת אחרת מקנה לו, אבל במציאה, לא) ואינו זוכה לאחרים. פחות מזה, לא לעצמו ולא לאחרים חו"מ (רמב"ם, ד. אבל אינה חולצת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד ובדקה אח"כ ומצאוה שהביאה ב' שערות אה"ע (קמא, ד).

משנה קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה, לפיכך אם רצה הבעל לחזור (קודם שיגיע גט לידה) יחזור, שאין קטן עושה שליח, ואם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה, אם רצה לחזור לא יחזור. האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר פסול (דאין רצונו שיעליו עליו שם וקפידא היא) הרי היא במקום פלוני (אינו אלא כמראה מקום שם תמצאנה) ונתנו לה במקום אחר כשר.

עירוב? **אמר רבה** ל"ק הא רבנן (דאמרי לעיל גבי דידה אע"ג דלא בדידה תליא ולא איכפת לה, אמרינן כל מאי דאמר איניש לשלוחיה אי שני לאו שלוחיה הוא, ה"נ אין עירובו עירוב) הא רבי אלעזר. הא רבנן, דאמרי קפידא, הא רבי אלעזר, דאמר מראה מקום היא לו (במידי דליכא פסידא ולא איכפת ליה). **ורב יוסף אמר** הא והא רבנן (ואינהו נמי לא אמור קפידא אלא גבי אשה דהתם ניהא ליה דתיתזל ולא בדוכתא אחרינא והנך מתנייתא...) כאן בשלו (עירובו עירוב דלא איכפת ליה) כאן (האי דקתני אינו עירוב) בשל חברו [כגון דיהב ליה חבריה רשות לערובי מתמרים ידיה ואמר לו האיך לשלוחיה ערב לי בתמרים דפלוני דהכא ודאי קפידא הוא דבגרוגרות דחבריה לית ליה רשותא התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דלא משמע כלל דפליג רב יוסף אסוגיא דלעיל דסבר דלרבנן הוי קפידא בעירוב שלו כמו באשה, ולא בא רב יוסף לחדש אלא בשל חברו, ועוד דא"כ הל"ל הא והא ככולי עלמא דרבי אלעזר נמי מודה בשל חברו דהויא קפידא כמו בבעל דמודה ר"א דהוי קפידא. **ולכך נראה לפרש** דשלו הוי קפידא אבל בשל חברו דהוי בשל שליח בכל מה שירצה השליח יערב לו כיון דמערב לו בפירות עצמו. **וא"ת** השתא משמע שלפירוש זה לרבנן בשלו הוי קפידא גם לרב יוסף, וכן במעילה (כא). הבא לי מן החלון והביא לי מן הדלוסקמא שליח מעל משום דלא עשה שליח שליחותו דקפידא הוי. **ותימה** דבב"מ (מב): גבי כשותא משמע דלא הוי קפידא משום דלא אמר לו מהאי רמי ומהאי לא רמי, ואין נראה לומר דאתיא לרבי אלעזר דהכא, דהילכתא כוותיה, דקאי רשב"ג בשיטתיה בב"ב (קסח). מדלא מיייתי לה התם בהמפקיד. **ונראה** דהכא ודאי שהזכיר תמרים וגרוגרות והזכיר חלון ודלוסקמא לא היה מזכיר אם לא שהיה מקפיד, אבל בהמפקיד דאחוי לסרסיה היכן כשות שלו מונח, והווי התם תרי כריא דכשותא, וגם אין רגילין להקפיד כיון שהכל מין אחד הא לא הוי ליה לאסוקי אדעתיה שיחא לאחרים כשות בביתו של זה).

א"ל אביי, ואלא הא דתניא האומר לשלוחו ערב לי במגדל (קא סלקא דעתין הנח לי עירובי במגדל שבסוף אלפים) ועירב לו בשוכך, בשוכך ועירב לו במגדל, דתניא חדא עירובו עירוב, ותניא אידך אין עירובו עירוב,

ואפי' כשיגיע שם, והא תנן לעיל (פסול) ר"א אוסר מיד (משפירש מאצלה, רבי אלעזר לטעמיה דמכשיר כשקיבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו ומשעת קבלה איגרשא לה, לפיכך משעה שפירש מלפניה אסורה שמה מצאו חוץ לעיר וקיבלו הימנו).

(גמרא) וגיטא מיהא הוי, והאמרת רישא לא הוי גיטא? לא צריכא, דאמרה ליה התקבל לי גיטא במתא מחסיא וזימנין דמשכחת ליה בבבל (כיון דהדר אמרה ליה הכי מכלל דלא קפדה אי מקבל ליה בדוכתא אחרינא והאי דקבעה ליה עיקר במתא מחסיא הכי קאמרה לא תהא שלוחי לקבלה להתגרש אני על ידך עד דמטית התם) וה"ק ליה משקל כל היכא דמשכחת ליה שקליה מיניה **[דף סה ע"ב]** גיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא **[כתבו התוס', וא"ת]** ואם אינה רוצה שיחא גט עד מתא מחסיא גם כשיגיע למתא מחסיא לא יהא גט דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל והווי כמו טלי גט מעל גבי קרקע, ואי מיירי כשהבעל עושהו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם הוי שליח לקבלה והא לא חזרה שליחות אצל הבעל וי"ל דמיירי דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם, וכי מטית התם שוי שליח להולכה וקבליה כדאמרינן לעיל (כד). **א"נ** מכבל ועד מתא מחסיא הוי הכל שליח לקבלה והוי כאומר לאשה ה"ו גיטך ולא תתגרשי בו עד לאחר ל' יום].

זרבי אלעזר אוסר מיד' פשיטא, דהא מראה מקום היא לו (דאמר רבי אלעזר לעיל אשה כיון דלאו בדידה תליא קביעות מקומה לא הויא קפידא אלא כמראה מקום)? לא צריכא (הא דאיצטרך למיתני אוסר מיד אלא...), דאמרה ליה זיל למזרח דאיתיה (לבעל) במזרח, וקא אזל (שליח) למערב, מהו דתימא (לא תתסר מיד) במערב הא ליתיה (לבעל), קמ"ל, דילמא בהדי דקאזיל מיגס גאים ביה (פוגע בו) ויהב ליה גיטא.

האומר לשלוחו ערב לי בתמרים (לסוף אלפים של תחום) ועירב לו בגרוגרות, בגרוגרות ועירב לו בתמרים, **תני חדא** עירובו עירוב **ותניא אידך** אין עירובו

פטרות, פרנסות, עשו לה כנימוס, עשו לה כראוי לא אמר כלום. **תניא** רבי נתן אומר פטרות (לשון צוואה הוא כמו שלוחה וכמו דברו שברו) דבריו קיימין (לשון גט פטורין שהוא דגש) פיטרות (לשון פטור וחובה, דאי לשון פטורין היה לו להדגיש פטרות) לא אמר כלום. אמר רבא רבי נתן דבבלאה הוא, ודייק בין פיטרות לפטרות (שמספרין פעמים בלשון ארמי ופעמים בלשון עברי הלכך כי אמר פטרות לשון גט פטורין הוא שהדגיש וסיפר בלשון ארמי, וכי אמר פיטרות סיפר בלשון עברי ואמר לשון פטור וחובה) תנא דידן דבר א"י הוא (וכל סיפורו לשון עברי לא דייק בין פטרות ובין פיטרות ולא לגט פיטורין איכוון, דפיטורין לשון ארמי הוא תרגום של שילוח) לא דייק.

איבעיא להו הוציאותה, מהו (מי אמרי' לישנא דקרא נקט ויצאה מביתו או דילמא לאו לישנא דקרא הוא דלא כתיב והוציאתה מביתו אלא ויצאה היא מעצמה)? עזובה, מהו (לשון איגרת שיבוקין הוא, או דלמא כיון דלאו לשון עזובה כתבינן בגט לאו לישנא דגיטא הוא)? התירוה, מהו (לשון מותרת לכל אדם הוא, או לשון התרת נדרים או התרת חגורה)? הניחוח, מהו? הועילו לה, מהו? עשו לה כדת, מהו? פשוט מיהא (מתניתא) חדא (מהני בעיין עשו לה כדת לא אמר כלום), דתניא עשו לה כדת, עשו לה כנימוס, עשו לה כראוי לא אמר כלום. **פסק הש"ע** בעל שעשה שליח להולכה, צריך שיאמר לו תן גט זה לאשתי, או שיאמר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו גט ויתנו לאשתו, או לשון שמשמעו שיגרשוה, כמו גרשוה או שלוחה או שבקוה או תרכוה או כתבו אגרת ותנו לה, אבל אם אמר פטרות, פרנסות, עשו לה כדת, עשו לה כנימוס, עשו לה כראוי, לא אמר כלום. אמר להם עזובה, הוציאותה, התירוה, הניחוח, הועילו לה, הרי זה ספק אה"ע (קמא, טו).

התם מאי שלו ושל חבירו איכא (דמקפיד, מי מקפיד ההוא חבריה אי מנח ליה בהאי או בהאי כתבו התוס' לא בעי לשנוי הא דתניא עירובו עירוב בסמוכין זה לזה, והא דתניא אין עירובו עירוב במרוחקין זה מזה, דא"כ אפי' שובך ושובך נמי, ועוד דניחא ליה לשנוי הכל בחד גוונא)? התם נמי איכא פירי דמגדל ופירי דשובך (מגדל דקתני, לאו לאתנוחיה הוא, אלא ערב לי מפירות פלוני שיש לו במגדל). **פסק הרמב"ם** האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה או ליד שלוחה שעשתה לקבלה... האשה שעשתה שליח לקבל לה גיטה אסורה לאכול בתרומה מיד, ואם אמרה קבל לי גיטי במקום פלוני אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום, שלוחה שליח להביא לה גיטה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה... תרומות (ט, א). **פסק הש"ע** האומר לחבירו ערב עלי בתמרים, ועירב עליו בגרורות, בגרורות ועירב עליו בתמרים, אמר לו הנח עירובי במגדל, והניחו בשובך, בשובך, והניחו במגדל. בבית, והניחו בעלייה, בעלייה, והניחו בבית, אינו עירוב א"ה (תט, י).

משנה האומר כתבו גט ותנו לאשתי (לשון בני אדם הוא כבר החזיקו בו לקרות לספר כריתות אשה – גט) גרשוה (נמי כבר נהגו לקרות גירושין) כתבו איגרת ותנו לה (גם זה לשון הגט שכותבין בו ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואיגרת שבוקין) הרי אלו יכתבו ויתנו. פטרות (לא אמר כלום, דדלמא לשון פטור וחובה להקל מעליה חובות שחייבת) פרנסות [כל לשון פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא, הלכך לא ידעינן אי צורכי גט הוא שלא תהא זקוקה ליבם, או צורכי מלבוש וכסות הוא] עשו לה כנימוס (לא ידעינן אי חק גט אי חק מזון וכסות, וכן כראוי) עשו לה כראוי לא אמר כלום.

(גמרא) ת"ר שלוחה (לשון ושלוחה מביתו), שבקוה (לשון אגרת שבוקין) תרכוה (לשון תרוכין גירושין) הרי אלו יכתבו ויתנו.

מיתה בעיא קנין, והא קי"ל דלא בעי קנין? אלא, רבי אבא הכי קא קשיא ליה (כילד זוכה המקנל צמתנה שנתן גנינא) חמרא לא קאמר (הבו ליה חמרא בארבע מאה זוזי) דמי חמרא לא קאמר [הבו ליה ארבע מאה זוזי מדמי חמרא דנימא לזבונא חמרא ומיתב ליה כתבו התוס', וא"ת כי אמר נמי דמי חמרא הוי דבר שלא בא לעולם כדאמרינן בערכין (כ:)] גבי דמי שור זה עלי עולה ומוקי לה באומר לכשיבואו דמיו יקדשו, ופריך והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וי"ל דהתם משום דאמר לכשיבואו אבל אמר דמי שור זה עלי עולה משמע התם דלא חשיב זה דבר שלא בא לעולם אלא הוי כמו דקל לפירותיו דבעי למימר יקדש השור לדמיו וה"ל כי אמר דמי חמרא בעי למימר שיהא היין קנוי לו לדמיו אי נמי כאן היה דמי יין שכבר נמכר ויין שלא נמכר והכי קאמר דמי חמרא שכבר נמכר לא קאמר וגם חמרא העומד למכור לא קאמר [מחמרא קאמר (זוזי מחמרא קאמר דניתבו ליה וכי עושין מעות מיין) ואידך, מחמרא, כדי לייפות את כחו (פירש רש"י לכך לא פירש לא זו ולא זו כדי לייפות את כחו שיהא לו כל היין שלו אחריות שאם אמר תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היו היורשין אומרים לו שלך החמיץ, ואי אמר דמי חמרא ומכרו ממנו קצת ואבדו המעות אומרים לו אבדו מעותיך הלכך אמר מחמרא דמשמע יין ודמיו שהכל אחריות לו כתבו התוס' פירש רש"י (נלופן נגיל, היינו שלל אמר 'זוזי מחמרא') שיהא כל היין שלו באחריות שאם אמר תנו לו יין אם החמיצה חבית אחת מן היין היו יורשין אומרים לו שלך החמיץ ונראה שלא רצה רש"י לומר שיהא כל ההפסד שלו דמן הדין אין לו להפסיד אלא לפי החשבון, והשתא דכולו אחריות אינו מפסיד כלל. וא"ת ורב הונא מה הוצרך להשמיענו כיון דאמר תנו ואע"ג דלא קנו מיניה הא פשיטא דמתנת שכיב מרע בכולה או מצוה מחמת מיתה דלא בעינן קנין ואומר ריב"ם דאיצטריך ליה לאשמועינן דאפי' יוצא בקולר כמו עובדא דגניבא דמייתי עלה יש לו דין שכיב מרע, דכל היכא דמועיל כתבו כמו תנו יש לו דין זה]. שלחו מתם מחמרא, כדי לייפות את כחו. **פסק הש"ע א.** האומר כתבו גט לאשתי, הרי אלו כותבין ונותנין לבעל בידו, ואין נותנין לאשתו עד שיאמר להם ליתן לה. ואם נתנו לה, אינו גט. בד"א, בבריא. אבל במסוכן, והוא אדם שקפץ החולי במהרה והכביד עליו חליו מיד, והיוצא בקולר, אפילו על עסקי ממון, והמפרש בים והיוצא בשיירא ואמר

משנה בראשונה היו אומרים היוצא בקולר (ליהרג למלכות) ואמר כתבו גט לאשתי (אע"פ שלא אמר תנו) הרי אלו יכתבו ויתנו (דאגב פחדיה טריד ולא פריש) חזרו לומר אף המפרש (לים) והיוצא בשיירא (למדברות) רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן (חולה).

(גמרא) גניבא יוצא בקולר הוה, כי הוה קא נפיק, אמר הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא, מחמרא (מיין שיש לי) דנהר פניא. אמר רבי זירא **[דף סו ע"א]** דרא רבי אבינא לסילתיה (יטעון רבי אבינא סלו על כתיפו למזונותיו להוצאת הדרך...) ואזל לגבי דרב הונא רביה (כי על פיו ושמועותיו יזכה במתנה בלא קנין) דאמר רב הונא (עב:) גיטו (דשכיב מרע) כמתנתו, מה מתנתו אם עמד חוזר, אף גיטו אם עמד חוזר. (ומינה ילפינן...) ומה גיטו אע"ג דלא פריש (תנו) כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו (נותנין כדתנן במתניתין ביוצא בקולר ובמסוכן) אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה.

מתקיף לה רבי אבא אי מה מתנה ישנה לאחר מיתה, אף גט ישנו לאחר מיתה. הכי השתא, בשלמא מתנה איתה לאחר מיתה, אלא גט לאחר מיתה מי איכא (לאחר שמת מי מגרשה ובשעת מיתה הוזקקה ליבם ולחא מילתא היכי נדמינהו)?

אלא, רבי אבא (לאו הכי אתקיף אלא...) הכי קא קשיא ליה (אדר' זירא דאמר קנה רבי אבינא להא מתנה דגניבא) מתנת שכיב מרע במקצת היא (ששייר לעצמו שלא נתן כל נכסיו) ומתנת שכ"מ במקצת בעיא קנין [דהכי קי"ל בב"ב (קנא:) דכיון ששייר לגרמיה מידי אינו כמצוה מחמת מיתה הואיל וחם על פרנסת עצמו והרי היא כמתנת בריא].

מכלל דרב הונא סבר לא בעיא קנין, והא קי"ל דבעיא קנין? שאני הכא, דמצוה מחמת מיתה הוא (שהיה יודע שהיוצא בקולר אינו חוזר). מכלל דר' אבא סבר מצוה מחמת

לקלקלה שתנשא בגט זה ותאסר על בעלה)?
 תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה (כגון
 זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי)
 כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין (אם זהו
 שפירש שמו). **פסק הש"ע** וכן מי שהיה
 מושלך לבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט
 לאשתי, ופירש שמו ושם אשתו, שם עירו
 ושם עירה, הרי אלו יכתבו לה. ואף על פי
 שהעלוהו ולא הכירוהו, הרי זו כשר, שזה
 כשעת הסכנה הוא, שכותבין ונותנין אף על
 פי שאין מכירין (**ביאר באר הגולה** תנא דבי ר'
 ישמעאל שם, ושם וס"ל להרמב"ם דבתר דמייתי תנא
 דבי ר' ישמעאל לא צריכי להא דא"ר יהודה דחוי ליה
 בבואה וכ"כ הנ"י בשם הרמב"ם). וי"א דהני מילי
 שראו לו דמות אדם וחזו ליה נמי בבואה
 דבבואה, הא לאו הכי חיישינן שמא שד הוא,
 שדרך השדים לימצא בבורות וכן בשדות
 (**ביאר באר הגולה** הרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן
 דסברי הא דתני דבי... לא אמרו אלא למדחי' חששא
 דצרה דלא שכיח' שם) אה"ע (קמא, יט).

משנה הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה
 לשחק בה (הואיל ולא אמר תנו). מעשה
 בבריא אחד שאמר כתבו גט לאשתי, ועלה
 לראש הגג ונפל ומת, אמר רשב"ג אם
 מעצמו נפל הרי זה גט (דדעתו מתחילה
 היתה לכך וסופו הוכיח והוה ליה כמפרש
 ומסוכן) אם הרוח דחתו אינו גט.

(**גמרא**) מעשה לסתור (רישא תנא לא אמר
 כלום ואח"כ נתן חילוק בין מעצמו נפל ובין
 דחתו הרוח)? חסורי מיחסרא והכי קתני אם
 הוכיח סופו על תחילתו הרי זה גט, ומעשה
 נמי בבריא שאמר כתבו גט לאשתי, ועלה
 לראש הגג ונפל ומת, ואמר רשב"ג אם
 מעצמו נפל הרי זה גט, אם הרוח דחתו אינו
 גט.

ההוא גברא דעל לבי כנישתא, אשכח מקרי
 ינוקא ובריה דיתבי ויתיב איניש אחרינא
 גבייהו, אמר להו בי תרי מיניכו נכתבו גיטא
 לדביתוהו, לסוף שכיב מקרי ינוקא, מי משו

כתבו גט לאשתי, הרי אלו יכתבו ויתנו לה,
 שהדבר ידוע שלא נתכוין זה אלא לכתוב
 וליתן לה. אה"ע (קמא, מז). ב. שכיב מרע שאמר
 תנו לפלוני שוה ק"ק זוז מייני, והחמיץ קצת
 מהיין, ההפסד לפי חשבון. וכן אם אמר תנו
 לו מדמי ייני ק"ק זוז, ונמכר ונאבדו קצת
 מהמעוה, ההפסד לפי חשבון. אבל אם אמר
 תנו לו ק"ק זוז מייני, בין אם החמיץ קצת
 מהיין או נמכר ואבדו קצת מהמעוה, כל
 האחריות על היורשים, ונוטל המקבל ק"ק זוז
 שלמים... הו"מ (רנג, ג).

משנה מי שהיה מושלך לבור, ואמר כל
 השומע את קולו (ופירש שמו ושם עירו)
 יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו
וכתבו התוס' אע"פ דאמרינן בנדרים (לו): גבי מודר
 הנאה מחבירו דתורם לו תרומתו לדעתו. ודייק בגמרא
 לדעתו דמאן, אי לימא לדעתא ידיה מאן שווייה שליח
 אלא דבעל הכרי הא קא מהני ליה דעבד שליחותיה
 ומוקי לה באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום, לאו
משום דכי אמר הכי לאו שליחותיה עביד דבתרומה
 בעינן שליחות, אלא לענין מודר הנאה דוקא לא חשיב
 שליחות שיחשב בכך כמהנה ליה כיון שלא צוה לו
 לעצמו או שמא יש לחלק דהכא לא קאמר כל הרוצה
 לכתוב אלא כל השומע דייחד יחידה למי ששומע קולו.

(**גמרא**) וליחוש שמא שד הוא **וכתבו התוס'** דוקא
 בבור או אותו שעומד על ראש ההר וראהו ביבמות
 (קכב.), ואסור לאדם שיתן שלום לחבירו בשדה
 דבמגילה (ג.) כעין עובדא דיהושע שראה אותו וחרבו
 שלופה בידו, כל כי האי גוונא חיישינן שמא שד הוא,
 אבל בעיר מותר ליתן שלום לחבירו ומכירו בלילה או
 לעדים לומר בלילה כתבו גט לאשתי ולא חיישינן, וכן
 משמע בירושלמי דפירקין דמייתי עלה ומשיאיין על פי
 בת קול ומפרש והוא דחזו בבואה ומפרש הדא דתימא
 בשדות אבל בעיר אע"פ שלא ראה בבואה של אדם
 ופריך מההיא דהיה מושלך בבור... ומשני מצויין הן
 בבורות כדרך שמצויין בשדות? א"ר יהודה
 כשראו לו דמות אדם. אינהו נמי אידמויי
 אידמו (פעמים שעושין עצמם בדמות אדם)
 דחזו ליה בבואה (צל). אינהו נמי אית להו
 בבואה? דחזו ליה בבואה דבבואה. ודלמא
 אינהו נמי אית להו? א"ר חנינא, לימדני
 יונתן בני בבואה אית להו, בבואה דבבואה
 לית להו. ודלמא צרה היא (שמתכוונת היא

(גמרא) א"ר ירמיה בר אבא, שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו, אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי, ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן, מהו (הא דקתני מתניתין לכתבו בעצמן אחתימה קאי והכא הרי חתמו הן או דילמא אכתב הגט קאי פתבו התוס' הוה מצי למיבעי באומר לשנים תנו בלא כתבו, דתנו לשנים בלא כתבו ככתבו ותנו דמי, ושמואל נקט כתבו ותנו לרבותא)? שלח להו תצא (אם ניסת בגט זה תצא מספק דמספקא לן אי כשר או לא) והדבר צריך תלמוד (כלומר אין הדבר הזה ברור לנו וצריכין אנו לתלמוד מן הגדולים ממנו אם כשר הוא או לא). מאי הדבר צריך תלמוד (מאי מספקא ליה לשמואל בגווה) אילימא משום דהוה להו מילי, ומספקא ליה מילי אי מימסרן לשליח (וכשר, ודברים שנאמר לשליח זה אם יוכל למוסרן לשליח אחר) אי לא מימסרן לשליח (ופסול, דהכא מילי בעלמא מסר להו, ואינן חוזרין ונמסרין לסופר, ולא דמי למוסר גט לשלחו שיכול לחזור ולעשות שליח אחר) והאמר שמואל, אמר רבי הלכה כר' יוסי (דמתני') דאמר מילי לא מימסרן לשליח ופתבו התוס' והוא הדין דהוה מצי למיפרך מדשמואל (כט). דאמר מתנה הרי היא כגט דמילי לא מימסרן לשליח, אבל ממתני' דאפי' רבי מאיר מודה באומר לשנים תנו או לשלשה אומר כתבו ותנו לא מצי למיפרך דה"א דטעמא משום בזיון דבעל כדאמר אביי (שם) והוה אמינא דבכתיבה ליכא בזיון אלא בחתימה דאיכא פרסום טפי?

אלא לשמואל הא קא מיבעיא ליה (מספקא ליה אי...) האי כתובו (דקאמר להו) אי כתב ידן (חתימתן הוא דקאמר, והרי חתמו הן) אי כתב הגט (והרי לא כתבוהו פתבו התוס' אע"ג דלא נפקא מינה מידי דאידי ואידי מילי נינהו ולא ממסרן לשליח, הא מסיק דלשמואל אמר אמרו כשר (ר"ל ש"ס ליה צמפורש ששליחות הדברים תועבר לשליח אחר, לזיוו מועיל, והשליחות יכולה להימסר) וא"כ חתם (על הגט ה...) סופר ועד פסול דהא בהא תליא כדאמרינן בסמוך, וכשאומר לשנים כתבו ותנו הוי כאילו אמר להם בפירוש שישתפו אחר עמהם לכתוב או לחתום (שהרי אם שניהם יחתמו על הגט, אחר ילטוך לכותבו, שאל"כ הוי חתם סופר ועל פסול) לכך בעי (ר"ל לכך מסתפקת הגמ') מה רוצה הבעל שיעשו הם (האם

אינשי ברא שליחא במקום אבא (דלא מקפיד בהי מינייהו ומעיקרא להאי ברא נמי שווייה שליח ועכשיו שמת האב יתנו לה הבן הזה וחבירו שהרי הלך הבעל למדינת הים) או לא? רב נחמן אמר לא משוו אינשי ברא שליחא במקום אבא ורב פפי אמר משוו אינשי ברא שליחא במקום אבא. אמר רבא הילכתא משוו אינשי ברא שליחא במקום אבא. פסק הש"ע בריא שאמר כתבו גט לאשתי, וכתבו ונתנו לה, והרג עצמו מיד, כגון שהשליך עצמו מן הגג, או הפיל עצמו לים, הרי זה גט כשר. ואם לא כתבוהו, כותבין ונותנין לה כל זמן שיש בו נשמה. עלה לגג ודחתו הרוח ונפל ומת, אינו גט אה"ע (קמאיז).

משנה אמר לשנים תנו גט לאשתי (אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי אלו יחתמו בעצמן ולא יאמרו לעדים אחרים לחתום דלאו בית דין מנינהו לצוות על אחרים אלא עדים שווינהו) [דף סו ע"ב] או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו (אע"פ שהן ראויין לעשות בית דין כיון דבהדיא אמר להו כתבו לא ב"ד שוינהו אלא עדים). אמר לשלשה תנו גט לאשתי (ולא אמר כתבו) הרי אלו יאמרו (לעדים...) אחרים (לכתוב ולחתום וליתן) ויכתבו, מפני שעשאו ב"ד דברי ר"מ, וזו הלכה העלה רבי חנינא איש אונו (משמו של רבי עקיבא) מבית האסורין (שנחבש בבית האסורין) מקובל אני, באומר לשלשה תנו גט לאשתי שיאמרו לאחרים ויכתבו, מפני שעשאו ב"ד. אמר רבי יוסי, נומינו לשליח (אמרנו לשליח לחנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאומרה בבית המדרש) אף אנו מקובלין, שאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו (אם אינם יודעין לכתוב ילמדו לכתוב) ויכתבו (בעצמן) ויתנו. אמר לעשרה כתבו ותנו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין, כולכם כתבו אחד כותב וכולם חותמין, לפיכך אם מת אחד מהן הרי זה גט בטל.

אחר עמו כשר כתבו התוס', וא"ת הא שמואל גופיה קאמר לקמן (פו): דכתב סופר ועד שנינו ואתיא מתניתין אפילו כר"מ דלא נפיק מיניה שום חורבא א"כ מאי פריך ליה הכא לשמואל וי"ל דנהי דפליג בפירוש דמתניתין דכתב סופר ועד, במילתיה דר' יוסי לא אשכחן דפליג אדרב חסדא ורבי ירמיה אי מודה ר' יוסי באומר אמרו אי לאו, ולקמן (עב). דייקנן מברייתא לאפוקי ממאן דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו ואמר רב חסדא מתניתין (דמכשר חתימת סופר בגט) מני, ר' יוסי היא, דאמר מילי לא מימסרן לשליח (הלכך אין אדם חותם בגט אא"כ שמע מפי עצמו, לפי שאין השליח רשאי לומר לעדים חתמו בגט פלוני, ומשום הכי ליכא למיחש הכא שמא הבעל לא צוה שיחתום אלא לשלוחו צוה שיאמר לסופר זה לכתוב ולאחרים לחתום, והשליח חשש שמא יתבייש הסופר לומר אין מקבלין אותו בעד ומתוך חששא זו צוה לסופר לחתום, ומהכא שמעינן דבאומר אמרו נמי פליג רבי יוסי כתבו התוס' אפילו באומר לשלשה תנו, הוא הדין באומר אמרו ולחכי לא נפקא מינה חורבא, אבל לר"מ דאמר מילי מימסרן לשליח באומר לשלשה תנו כ"ש באומר אמרו דכשר, ולחכי לדידיה חתם סופר ועד פסול דלא ליתי לידי חורבא, ולמאי דמסיק נמי באומר אמרו 'כשר ולא תעשה' ולא שכיחא. מ"מ לא מתוקמא מתניתין דמכשיר 'חתם סופר ועד' כרבי מאיר דחיישינן לדידיה לתקלה אחריתי דזימנין דאמר לשלשה תנו ונמלכו שלשתן לומר לסופר לכתוב ולפלוגי ופלוגי לחתום ואולי תרתי מינייהו מדעת שלשתן ואמרו לסופר וכתב ומשום כיסופא דסופר מחתמי ליה בלא ידיעת שלישי, והא שכיחא דכשאומו לשלשה תנו אומרים לאחרים שיכתבו ויתנו לכתחילה כדתנן במתני', ולא חיישינן שמא תשכור עדים כי אמר לג' תנו, דכיון דאומר אמרו כשר ולא תעשה לא יחתום הסופר אם לא שידע בודאי שעשאן הבעל ב"ד. וא"ת כיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול היכי תנן אמר לשנים תנו הרי אלו יכתבו ויתנו דברי ר' מאיר. וי"ל דלר"מ כיון דחתם סופר פסול הו"ל כאומר אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו והרי אלו יכתבו היינו יחתמו. וא"ת אכתי היכי קתני הרי אלו יכתבו ויתנו לכתחלה למאי דאמר בסמוך, הא נמי כשר ולא תעשה. ותירץ ר"ת דמשום דאמר לשלשה שהוא לכתחלה נקט האי לישנא דיכתבו ויתנו אי נמי הכי קאמר אם באו לקיים שליחותם יכתבו ויתנו בעצמן דאי אמרי לאחרני ועבדי אפי' דיעבד לא מהני אי נמי דזימנין דתעשה אפי' לכתחלה כגון בשעת הדחק) ואי סלקא דעתך

שיחתמו על הגט וילכפו עמם אלס נוסף שיכתבו, או שאלח מהם יכתוב את הגט, וילכפו אליהם אלס נוסף שיחתום עליו עפ"י המהרש"א (ולקמן (בהמשך הגמ') דאמר אי סבירא לן דכתבו (בעל שאמר כתבו) כתב ידן הוא הא כתב הגט יכו להיעשות ע"י אחרים, הוא הדין דהוה מצי למימר אפכא אי סבירא לן (ל'כתבו' הכונה) כתב הגט הוא כתב ידן כשר).

ותיפשוט ליה ממתניתין אמר לשנים תנו גט לאשתי, או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו? היא גופא קא מיבעיא ליה כתובו, כתב ידן הוא או כתב הגט הוא. פשיטא דכתב הגט הוא, דקתני סיפא אמר רבי יוסי, נומינו לשליח אף אנו מקובלין, שאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו לה, אי אמרת בשלמא כתב הגט הוא שפיר, אלא אי אמרת כתב ידן הוא, מי איכא בי דינא דלא ידעי מחתם חתימת ידיהו? אין, איכא בי דינא חדתא (שלא למדו לחתום עדיין).

ואי סבירא לן דהאי כתובו כתב ידן הוא (כ"ל שהכונה לחתימתו) הא כתב הגט (אם אמרו לסופר וכתב) כשר (כתבו התוס', וא"ת ומאי קשיא ליה מהא דמילי לא מימסרן לשליח, הא לר"מ אפי' מצאו באשפה כשר וי"ל דשמואל פוסק הלכה כר' אלעזר ול"ל דר"מ, ולפ"ז ר' יוסי דמתני' נמי כר"א א"נ נהי דמכשר ר"מ כשמצאו הבעל באשפה, היכא שצוה לכתוב מודה ר"מ שצריך לעשות צויו ואפילו כתב ידן הוא הוי כאילו צוה להדיא שיאמר לסופר שיכתוב ולא סגי הכא במצאו באשפה אפילו לר"מ) והאמר שמואל, אמר רבי הלכה כר' יוסי (דמתני'), דאמר מילי לא מימסרן לשליח (כיון דפריש שמואל טעמא דר"י משום דמילי לא מימסרן לשליח הוא, היאך כשר הא מילי נינהו)? אמרי אי סבירי לן (ופשיטא לן) דכתבו כתב ידן הוא (כ"ל מחתמתו) כתב הגט (מדלא קפיד עליה) נעשה כאומר אמרו (לסופר ויכתוב, וקס"ד ד...) מודה ר' יוסי באומר אמרו.

ומי מודה ר' יוסי באומר אמרו, והתנן כתב סופר ועד כשר, ואמר ר' ירמיה (לנאל כוונת זו המסנה) חתם סופר שנינו [האי 'כתב סופר' דקתני חתם הוא, שאם חתם הסופר בעד ועד

אליבא דרבי מאיר פליגי, דלרבי יוסי פסול לגמרי, ואיתא לדרב חסדא דהא דקתני חתם סופר כשר רבי יוסי היא דליכא למיחש שמא שלח צוה ולא בעל) ושמואל (דאמר לעיל הדבר צריך תלמוד דאי כתובו כתב ידו הא כתב הגט נעשה כאומר אמרו וכשר) סבר לה כוותיה (כרבי יוסי) בחדא (דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי היכא דלא אמר אמרו) ופליג עליה בחדא (באומר אמרו).

גופא אמר שמואל, אמר רבי הלכה כרבי יוסי, דאמר מילי לא מימסרין לשליח. אמר לפניו ר"ש ברבי מאחר שר"מ וחנינא איש אונן חולקין על רבי יוסי, מה ראה רבי לומר הלכה כר' יוסי? אמר לו שתוק, בני, שתוק, לא ראית את ר' יוסי, אילמלי ראיתו נמוקו עמו (פירושו עמו לתת טעם לכל דבריו שהיה מיישב את דבריו) דתניא, איסי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים ר"מ חכם וסופר [כדאמרינן במסכת סוטה (כ.)] אמרתי לו לבלר אני [ר' יהודה חכם לכשירצה] כשהיה רוצה להיות מתון ומתיישב בדבריו היה חכם כתבו התוס' יותר מר"מ, ודילמא ר"מ חריף ומקשה ור' יהודה מתון ומסיק, וכי האי גוונא אמרינן בהוריות (יד.) [ר' טרפון גל של אגוזין] [מפרש באבות דר' נתן (פרק יח) מה גל של אגוזים אדם נוטל אחת מהן והם נקבצות ונופלות זו על זו כולן, כך ר' טרפון בא תלמיד ושאלו דבר היה מביא לו ראיה מקרא מדרש משנה הלכה ואגדה הכל יחד] ר' ישמעאל חנות מיוזנת [יינה מוכן בה תמיד שאין החנוני צריך לומר ללוקחין המתינו ואביא לכם. כך נצרך אדם ללמד מפיו מזומן לו ותלמודו ערוך בפיו כתבו התוס' לשון מזון ואית דגרסי מיוזנת לשון זיון (ציאל המהרש"א עפ"י הערוך שצילוחו נוי, שהיה ר' ישמעאל נאה)] ר"ע אוצר בלום [כך מפורש באבות דרבי נתן למה היה ר' עקיבא דומה לעני שנמל קופתו ויצא לשדה מצא שעורים קצר ונתן בה, מצא חמין נתן בה, וכן פולים, וכן עדשים, וכשבא לביתו בירר כל מין ומין לעצמו כך ר"ע

מודה רבי יוסי באומר אמרו, נפיק מינה חורבה, דזימנין דאמר להו לשנים [דף סז ע"א] אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו (כתבו התוס' באופן שעשו כמצוות הבעל הסופר כתב ופלוני ופלוני חתמו, לא דמי לעד מפי עד, דהני מילי כששמעו מפי עדים שפלוני לוח מפלוני מנה שלא נמסרה עדות לאלו המעידים אלא בפני הראשונים, אבל כאן עיקר עדות לא נמסרה אלא לאלו, והראשונים הם שלוחי הבעל שמצוה לאלו לעשות לה גט) ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי חד מהנך סהדי וסופר בהדיהו, ובעל לא אמר הכי?

כיון דאמר מר (לקמן בשמעתין גבי אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו) כשר (הגט אבל...) לא תעשה כן בישראל, לא שכיח [הלכך לא גזרינן, ושמואל לית ליה דרבי ירמיה דאמר חתם סופר שנינו אלא כתב סופר וחתם עד כדאמרינן לקמן (פו:)] ולא מוקי לה כר' יוסי, ולא איירי מתני' בחתימת סופר כלל, ובין לרבי יוסי ובין לר' מאיר כשרה החתימה, ושמואל לית ליה דרב חסדא דאמר רבי יוסי היא וכתב סופר ודברי הכל היא כתבו התוס' פירש רש"י (לפני האמת) לשמואל אית ליה לקמן (פו:) דכתב סופר ועד שנינו, ואתיא אפי' כרבי מאיר. ומ"מ צריך לומר נמי אליביה דלא שכיחא, דמתחילה לא הקשה אלא מכא דלא מסתברא דפליג שמואל אדר' ירמיה ורב חסדא].

וליהוש דילמא אמר להו לבי תרי אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו (דבהא אמרינן לקמן כשר ותעשה ואי מכשרת חתימת סופר בגט...) אזלי הנך משום כיסופא דסופר ומחתמי ליה לסופר בהדי חד מינייהו, ובעל לא אמר הכי? אמרי הא נמי כשר ולא תעשה הוא. הניחא למ"ד כשר ולא תעשה, אלא למ"ד כשר ותעשה (פלוגתא היא לקמן) מאי איכא למימר?

אלא רבי יוסי תרתי אמר (לפסולא, בין שאמר לשלשה תנו, בין שאמר אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו פסול, והנך אמוראי דאמרי לקמן תעשה ולא תעשה

גופא אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוגי ופלוגי ויחתמו **אמר רב הונא אמר רב כשר, ולא תעשה זאת בישראל.** אמר ליה עולא לרב נחמן, ואמרי לה רב נחמן לעולא מאחר דכשר, אמאי לא תעשה זאת בישראל? א"ל חיישינן שמא תשכור עדים (לכך שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום).

ומי חיישינן, והתניא עדים החתומין על שדה מקח ועל גט אשה, לא חשו חכמים לדבר זה (מאחר שמכירין חתימתן לא חשו לומר שקר חתמו)? מעשה לא עבדי (שיחתמו שקר או יעידו שקר) דבורא קאמרי [אומר לאחרים לעשות והאחרים סבורים שהבעל ציוה כתבו התוס' והאמרינן ביבמות (כה:)] גבי מיאנה או שהלצה בפניו (צפני אחד מן הדיינים צבית הדין) ישאנה (יכול זה הדיין ליסאנה) מפני שהוא ב"ד (אין חוששים שיחשדו צו שהתיכה לשוק על מנת ליסאנה לאחר מכן, משום שאינה יכולה לחלוץ או למאן, חלץ צבית דין של שלוסה, שאין צני חלס חושדים אותם כצד) ופריך בגמרא טעמא דב"ה, הא בי תרי לא, והתניא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים כו' ומאי קושיא לישני דיבורא אמרי מעשה לא עבדי, כדאמר הכא דהתם לא הוי אלא דיבורא שאומר שמיאנה או שהלצה (צפניהם), והוי ליצור בעלמא, משא"כ לזיף גט כלי ליסאנה) ויש לומר כיון דהתם על ידי דיבורא נגמר הדבר שע"י כך ניסת לשוק מעשה גמור חשיב ליה, אבל הכא אין נגמר על ידם, ואינו אלא דיבור בעלמא].

אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו (דליכא למיחש שמא תשכור כיון דאין חותמין אלא אם כן שמעו מפי הבעל עצמו) **רב חסדא אמר כשר ולא תעשה (גזירה הא אטו הא).** רבה בר בר חנה אמר כשר ותעשה. רב נחמן אמר כשר ולא תעשה, רב ששת אמר כשר ותעשה, רבה אמר כשר ולא תעשה, רב יוסף אמר כשר ותעשה. [דף פז ע"ב] ואיכא דאפיק להו (לרבה ורב יוסף).

'אמר לעשרה כתבו גט' ת"ר אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי אחד כותב על ידי כולם (בשביל כולן) כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם (כולן ילכו עמו) חוליכו גט

כשלמד מרבתי שמע דבר מקרא מרבתי ואחריו הלכה ואחריו מדרש ואחריו אגדה נתן לבו לחזור עליהן ולגורסן עד שהיו סדורין בפיו ולא אמר אלמוד מקרא לעצמו מדרש לעצמו אבל כשנעשה חכם גדול עשה כל התורה מטבעות מטבעות סידר מדרש ספרי וסיפרא לבדן ושנאן לעצמן לתלמידיו, והלכות לעצמן, ואגדות לעצמן. ונראה בעיני אוצר בלום סגור מסגירות לבדן מחיצות מחיצות כמו שעושיין בתיבות גדולות ליתן חטין מכאן שעורין מכאן עדשים מכאן כמו פיו בלום ורגליו מבולמות בבכורות (מ:)] כתבו התוס' רש"י גרים ב'מ' כמו פיו בלופ ורגליו מבולמות בבכורות (מ:)] ואית דגרפי ב'ס' (הכוונה לאולכ מכל מיני סוגים) כמו בבראשית רבה (פרק כ"ח) משל למלך שהיו אוצרותיו בלופים והתומין ומעורבין] **ר' יוחנן בן נורי** קופת הרוכלים (מפרש התם מה רוכל זה שבא לעיר שואלין ממנו אפרסמון עמך אומר הין, פלייטון עמך אומר הין, קנמון עמך אומר הין. כך נצרך אדם לשאול דבר במקרא משיבו, וכן בגמרא, וכן במדרש, וכן באגדה. ואין שבח זה דומה לשל ר"ע שנתן לבו תחילה ולמד הכל מבולבל ואח"כ סדרן) **רבי אלעזר בן עזריה** קופה של בשמים (דומה לקופת הרוכלין אלא שהרוכל מתוך שאומנתו לכך מרבה מינין יותר וקושר כל אחד בצרור לבדו להיות מזומן לשואלו), **משנת ר' אליעזר בן יעקב** קב ונקי (לא לימד הרבה כשאר חבריו אלא מה שאומר בבית המדרש נקי הוא שהלכה כמותו לעולם) **ר' יוסי** נמוקו עמו **רבי שמעון** טוחן הרבה (שנה הרבה) ומוציא קימעה. **תנא** משכח קימעה (מתלמודו), ומה שמוציא אינו מוציא אלא סובין (מה ששכח מתלמודו לא שכח אלא דברים שלא נראו שהלכה כמותן).

וכן אמר ר"ש לתלמידיו בניי, שנו מדותי (למדו תורתני) שמדותי תרומות מתרומות מידותי של ר"ע (בחרתים ותרמתים מתוך עקרי משניותיו של ר"ע והיינו ברירה אחר ברירה).

בו העדים, עד שיאמר להם הבעל לכתוב ולחתום [ביאר באר הגולה משנה (עא:)]. (הגה ולכתחלה יאמר לסופר לפני העדים). וכשיאמר להם הבעל, יכתבוהו הם בעצמם ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום. אפילו אמר לבית דין תנו גט לאשתי, לא יאמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום [ביאר באר הגולה משנה (סו:)] ואפילו אמר להם אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו, לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו [ביאר באר הגולה מסקנת הגמרא (סו:)]... אה"ע (קכד). ב. אמר לעשרה כתבו גט לאשתי, אחד כותב בשביל כולם. ואם אמר כלכם כתובו, אחד כותב במעמד כולם אה"ע (קכו). ג. אמר לעשרה כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי, א' כותב ושנים חותמים ואחד נותן אה"ע (קכח). ד. אמר כלכם חתמו, או שמנאם, בין שמנה כולם ובין שמנה מקצתם, ואמר להם חתמו, הרי זה כאומר כולכם חתמו, וכולם צריכין לחתום בו (ביאר באר הגולה איכא תרי לישני שם ולא איפסקא הלכתא שם ולחומרא)... אה"ע (קכט). ה. תיקנו חכמים שהאומר לרבים לכתוב גט או לחתום או להוליך גט לאשתו אם לכתובה, אומר להם 'כל אחד מכם יכתוב גט לאשתי', וכן להולכה 'כל אחד מכם יוליך' ואם לחתימה, יאמר להם 'כל שנים מכם יחתמו בגט זה' אה"ע (קכיא).

פרק מי שאחזו

משנה מי שאחזו קורדייקוס (שם שידה השולטת כששותה יין הרבה מגיתו) ואמר כתבו גט לאשתי, לא אמר כלום (שאינ דעתו מיושבת הפבירו חתופ' ואפי' אמר כתבו ותנו). אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס, וחזר ואמר לא תכתבנו אין דבריו האחרונים כלום. נשתתק (לאו אשאחזו קורדייקוס קאי, אלא אדם שנעשה אדם מחמת חולי) ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין (הטה) בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים (בדברים אחרים), אם אמר על לאו לאו ועל הן הן (שואלין לו

לאשתי אחד מוליך ע"י כולם, כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם).

איבעיא להו מנה אותן, מהו (אם לא אמר כולכם אבל מנאן א' ב' ג' ד' ואמר כתבו גט לאשתי מהו, מדמננהו לכולהו הנך מנויין איכוון או דלמא כיון דלא אמר להו כולכם המנויין כתבו לא בעינן כולם)? **רב הונא אמר** מנה אינו ככולכם ר' יוחנן **משום ר' אלעזר דמן רומה** אמר מנה הרי הוא ככולכם. אמר רב פפא, ולא פליגי הא דמנה כולהו, והא דמנה מקצתייהו. אמרי לה להאי גיסא (מנה כולהו אכולהו קפיד, מנה מקצתייהו לא קפיד אלא אמנויין, השנים מהני מנויין חתמו, למעוטי השאר שלא נמנו אתא, ולא לכל הני מנויין איכוון שיחתמו כולם, כיון דלא מנה לכולהו הוברר שטורח הדבר עליו וחדל לו מדעתו הראשונה ואפי' המנויין אינם צריכין לחתום אלא מקצתן) ואמרי לה להאי גיסא (מנה מקצתן גלי דעתייה דאהני קפיד וצריכין כולן המנויין לחתום, מנה כולן כיון דלא אמר כולכם לא הקפיד אלא לומר בפני מנין זה ולא שיחתמו כולם).

אתקין רב יהודה בגיטא דכולכם (בגט שאדם אומר במעמד רבים ויש לחוש שמא יאמרו לכולכם איכוון ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל, התקין שיהו כותבין בו כך אמר לנו פלוני...) כתובו או כולכון (אחד כותב במעמד כולם) או כל חד וחד מינכון (אפי' אין חביריו עמו) חתומו או כולכון או כל תרי מינכון, אוכילו (הוליכו) או כולכון או כל חד וחד מינכון.

אמר רבא זימנין דגאזי ליה לדיבוריה, ואמר כולכון ולא אמר כל חד מינכון, ואתי לאיפסולי (שמא לא יהא אחד מהן במעמד כתיבתו או לא יחתמו כולן) אלא אמר רבא כתובו כל חד מינכון, חתומו כל תרי מינכון (ולא לימא כולכם) אוכילו כל חד מינכון. **פסק הש"ע** א. לא יכתבנו הסופר ולא יחתמו

אמר הני כל דאמינא להו מיפך אפכי, אמר להו בישראל סומקא אגומרי וחמרא מרקא, אייתו ליה אינהו בישראל שמינא אגומרי וחמרא חייא, שמעה ילתא [אשת רב נחמן] והיא בת הנשיא ואשת אב בית דין וחשובה כדאמרינן בחולין (קכד.) דרב נחמן חתנא דבי נשיאה הוה] ומעיילה ליה לבי מסותא (מרחץ) ומוקמי ליה במיא דבי מסותא עד דמהפכי מיא דבי מסותא והוו דמא (מחמת זיעה אדומה היוצאה ממנו ע"י בשרא שמינא וחמרא חייא) וקאי בישריה פשיטי פשיטי (בהרות עגולות). **רב יוסף** איעסק בריחויא (לתלגא בריחים כדי שיחמם ויזיע). **רב ששת** איעסק בכשורי (לשאת קורות ומשאות), אמר גדולה מלאכה שמחממת את בעליה.

א"ל ריש גלותא לרב ששת מ"ט לא סעידי מר גבן? א"ל דלא מעלו עבדי, דחשידי אאבר מן החי. א"ל מי יימר, אמר ליה השתא מחוינא לך. א"ל לשמעיה זיל גנוב, אייתי לי חדא כרעא מחיותא, אייתי ליה. אמר להו אהדמו לי הדמי דחיותא (סדרו לפני נתחי הבהמה לנתחיה) אייתו תלת כרעי אותיבו קמיה. אמר להו הא בעלת שלש רגלים הוא? פסוק אייתו חדא מעלמא, אותיבו קמיה. אמר ליה לשמעיה אותביה נמי להך דידך, אותבה. אמר להו האי בת חמש רגלים הוא, אמר ליה (ריש גלותא) אי הכי (דמשום דחשידי הוא) ליעבדו קמיה דמר וליכול (כלומר קמיה שמעיה דמר יסדרו המאכל בהיתר) א"ל לחי. קריבו תבא (שולחן) קמיה, ואייתו קמיה בישראל ואותיבו קמיה ריסתנא דחנקא חמתא (עצם קטן שעל כף הירך שאדם בולעו ונחנק משום דרב ששת סגי נהור הוה ולא יראנו ויאכל ויחנק) גששיה (מששה והרגיש באותו עצם) ושקלה (כל החתיכה) כרכה בסודריה (כתבו התוס' משום דאשכח ביה טעמא דחורא הוא דעבד הכי והגמרא לא פירשו עד לבסוף). לבתר דאכיל, אמרי ליה **[דף פח ע"א]** איגניב לן כסא דכספא (שהיו רואים אותו כרך בסודריה

דברים שהוא ראוי להשיב עליהן, אם ראו דעתו מיושבת שמרמזו על תשובת לאו הרכנה שדרך בני אדם להרכין על לאו, ועל הין הרכנת הין שלשה פעמים לכל אחד) הרי אלו יכתבו ויתנו (אם מרכין על הגט הרכנת הין).

(גמרא) מאי קורדייקוס? **אמר שמואל** דנכתיה (נשכו, כלומר ששתה הימנו והרגיש בו) חמרא (יין) חדתא (חלש) דמעצרתא (גס). וליתני מי שנשכו יין חדש? הא קמ"ל, דהא רוחא (שד האוחז על ידי כך) קורדייקוס שמה. למאי נפקא מינה? לקמיעא (שמשביעין בה את הרוח בשמו). מאי אסותיה? בישראל סומקא (כחוש) אגומרי (על גחלים) וחמרא מרקא (מזוג במים הרבה).

אמר אבוי, אמרה לי אם לשימשא בת יומא (חולי שאחזו מחמת חום בו ביום) כוזא דמיא (ישתה) בת תרי יומי סיכורי (הקזת דם בקרן) בת תלתא יומי בשרא סומקא (כחוש) אגומרי, וחמרא מרקא. לשימשא עתיקתא (מימים רבים) ליתי תרנגולתא אוכמתי וליקרעה שתי וערב, וליגלחיה למציעתא דרישיה (דחולה) ולותביה עילויה, וננחיה עילויה עד דמיסרך (ידבק זו הסם שלה), ולינחות וליקום במיא עד צואריה עד דחליש עלמא עילויה (פג לבו), ולימוד (ישוט) ולסליק וליתיב. ואי לא, ליכול כרתי, ולינחות וליקום במיא עד צואריה עד דחליש עלמא עילויה, ולימוד (יטבול) ולסליק (יעלה) וליתיב (ויצא).

לשימשא בישראל סומקא אגומרי, וחמרא מרקא. לתלגא (חולי שאחזו מחמת צינה) בישראל שמינא אגומרי, וחמרא חייא (בלא מזיגת מים).

רב עמרם חסידא כי הוה מצערין ליה (העבדים מפני שהיה חסיד ופרוש ומחמיר עליהן באיסורין) בי ריש גלותא, הוו מגנו ליה אתלגא (משכיזים אותו לישון על סג) למחר אמרו ליה מאי ניהא ליה למר דלייתו ליה?

ותענוגות בני האדם – אלו בריכות (לרחוץ בהן בצונן) ומרחצאות, שדה ושדות – הכא תרגימו (בבבל) שידה ושיתין (שד זכר ושד נקבה) במערבא אמרי שידתא (שידה עגלה למרכבת נשים ושרים).

אמר רבי יוחנן שלש מאות מיני שדים היו בשיחין (באותו מקום) ושידה עצמה איני יודע מה היא (מה דמותה ומה טיבה ויש אומרים שידה עצמה ראש כולן ואמן איני יודע מאי היא).

אמר מר, הכא תרגימו שידא ושיתין. שידה ושיתין למאי איבעי ליה? דכתיב וְהָיְתָה בְּהַבִּנְתּוֹ אֶבֶן-שְׁלֵמָה מִסֵּעַ נִבְנְהָ... אמר להו לרבנן היכי אעביד (כלי כלי ברזל)? אמרו ליה איכא שמירא (בריה מששה ימי בראשית ואין כל דבר קשה יכול לעמוד מפניו) דאייתי משה לאבני אפוד [דאמרינן במסכת סוטה (מח):] אבנים הללו אין כותבין עליהם בדיו שנאמר פְּתוּחֵי חוֹתָם ואין מסרטינ עליהם באיזמל שנאמר בְּמִלּוֹאֲתָם שלא יהו חסרות כלום, אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן כתבו התוס' הכא משמע דלאבני אפוד בעי שמיר, ובקידושין (לא). גבי עובדא דדמא בן נתינה בקשו ממנו אבנים לאפוד וזה היה בבית שני מדקאמר לשנה נולדה לו פרה אדומה... דבבית ראשון לא עשו פרה כדאמר שניה עשה עזרא, ואם כן היה שמיר בבית שני. ואין להקשות דבסוטה (מח). תנן משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים, ומשחרב בית המקדש בטל שמיר, אין להקשות, כיון שהכונה לביהמ"ק השני מדנקט בית המקדש סתם, והתם בגמרא נקט בית המקדש ראשון על מילי אחרני, ועוד מדלא ערבינהו בהדי אורים ותומים והוי ליה למיתני משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים והשמיר, דמשמתו נביאים הראשונים היינו משחרב בית המקדש ראשון בטלו אורים ותומים וצ"ל ששמרוהו מימי שלמה עד חורבן בית שני. הקשה ח"ר אלהנן בע"ז (נב:) גבי אבני מזבח ששקצום אנשי יון (שהקטירו על המזבח לע"ז) ליתברינהו? אבנים שלמות אמר רחמנא. לינסרינהו? לא תניף עליהם ברזל, אמר רחמנא. וקשה שינסרם ע"י שמיר (סהכי אמרנו שהשמיר היה מלוי צבית שני)? ואומר ר"י דע"י

ורוצין לבדוק מהו) בהדי דקא מעייני ואתי, אשכחה דכרוכה בסודריה, אמרי ליה (לריש גלותא) חזי מר, דלא מיכל קא בעי אלא לצעורן, אמר להו אנא מיכל אכלי, וטעמי (טעמתי) ביה טעמא דחורא (בשר בעלת שחין). אמרי ליה חורא לא עביד לן האידנא (לא שחטנו היום בהמה בעלת שחין) אמר להו בדקו בדוכתיה (בעור היו בודקין במקום ריסתנא זו בכף הירך ותמצאנו בעור שהוא לבן) דאמר רב חסדא אוכמא בחורא, וחורא באוכמתא, לקותא היא נפירש רש"י טלאי לבן בעור שחור לקותא היה שם בבשר ונהפך העור ללבן וכן ביארו התוס'. הקשה רבינו תם דכנזיר (לא): משמע דלא מיירי רב חסדא אלא בשור שחור בין שוורים לבנים שהשחור מגרע כולם ומתקלקל מקחם על ידו, ופריך התם ממתני' דהתם דמשמע שהלבן גרוע ומסיק דרב חסדא איירי בתורא דקדמנא דהתם שחור גרוע טפי. ואור"ת דתרי מילי נינהו, ומילתיה דהכא איירי בטלאי שחור בעור לבן, ולכן בעור שחור והתם מיירי בשור שחור בין שוורים לבנים. ותדע דבכל הספרים ישנים לא גרסינן התם במילתיה דרב חסדא אלא אוכמא בחורא לקותא ותו לא, וכן נראה דאי גרסינן תריווייהו כמו הכא ונפרש חד לטלאי וחד לשור בין השוורים אם כן מאי פריך התם דמנא ליה דאוכמא בחורא קאי אשור בין השוורים נימא איפכא, ולא יקשה כלום רבינו תם) בדוק אשכחה. כי קא נפיק, כרו ליה בירא (חפרו גומין שיפול בו) ושדו ליה ציפתא (השליכו מחצלת על פי הבור כדי שלא יבין מושבו) עילויה, ואמרי ליה ליתי מר לינח (לשכב במשכבו), נחר ליה רב חסדא מאחוריה (עשה לו סימן כמו נחרת סוסיו) אמר ליה (רב ששת) לינוקא פסוק לי פסוקיך, אמר ליה נִטָּה לָךְ עַל-יְמִינֶךָ אֲנִי עַל-שְׂמאלֶךָ (פסוק הוא בעשהאל). אמר ליה לשמעיה מאי קא חזית, אמר ליה ציפיתא דשדיא, אמר ליה הדר מינח (חזור מעליה לימין או לשמאל). לכתר דנפק, אמר ליה רב חסדא מנא הוה ידע מר, אמר ליה חדא, דנחר לי מר. ועוד, דפסק לי ינוקא פסוקא. ועוד, דחשידי עבדי דלא מעלו.

עֲשִׂיתִי לִי שָׂרִים וְשָׁרוֹת וְתַעֲנוּגֹת בְּנֵי הָאָדָם שָׂדֶה וְשָׂדוֹת, שרים ושרות – אלו מיני זמר,

הֵינִן הַמָּה שֶׁכָּר וְכָל־שָׁנָה בּוֹ לֹא יִחַסְּם. וּכְתִיב
זָנוּת וְנִין וְתִירֹשׁ יִקְח־לָב וּכְתָבוּ הַתּוֹסֵף אַע"פ
שׁוֹה הַפֶּסוּק לֹא נִכְתַּב עֲדִיין הֵיוּ יוֹדְעִין, כְּמוֹ אֲרוּר
עוֹשֶׂה מִלֵּאכֶת ה' רְמִיָּה בִּב"ב דָּף (כא:) גְּבִי יוֹאֵב לֹא
אִישְׁתִּי. כִּי צָחִי, לֹא סָגִיא לִיה (לֹא יִכּוֹל
לְהִתְאַפֵּק), אִישְׁתִּי רוּחַ וּגְנָא (נִשְׁתַּכֵּר וְנִרְדֵּם).
נְחִית, אַתָּא (בְּנִיהוּ מִן הָאֵילָן) שְׂדָא בִּיה
שׁוֹשִׁילְתָּא, סְתִמְיָה (סָגַר הַשְּׁלֵשֶׁלֶת סָבִיב
צוּאָרוֹ שְׁלֹא יוֹכַל רֹאשׁוֹ לְצֹאת). כִּי אַתְעָר
הוּהָ קָא מִיפְרוֹזֵל (מִשְׁתַּגֵּעַ וּמִתְעַסֵּק לְנִתְקָה
הִימְנוֹ), א"ל שְׂמָא דְמִרְךָ (הַקֶּב"ה) עֲלָךְ, שְׂמָא
דְמִרְךָ עֲלָךְ.

כִּי נָקִיט לִיה וְאַתָּה, מִטָּא דִּיקְלָא חָף בִּיה
(נִתְחַכֵּךְ בּוֹ) שְׂדִיָּה, מִטָּא לְבִיתָא שְׂדִיָּה,
מִטָּא גְּבִי כּוּבָא (צִרִיף קֶמֶץ) דְּהִתִּיא אֲרַמְלָתָא
(אֲלֻמְנָה הִיתָה דְרָה בּוֹ) נִפְקָא [דָּף סח ע"ב]
אִיחַנְנָא לִיה (לִימְשֵׁךְ מֵעֲלָיו שְׁלֹא יִחוּף בּוֹ)
כִּפָּא לְקוּמְתִיָּה מִינִיה (לְצַד אַחֵר וְאִיסְתַּלַּק
עוֹבֵי כְּתִיפּוֹ מִן הַבֵּית) אִיתְּבֵר בִּיה גְּרֵמָא,
אֲמַר, הֵינִנוּ דְכְּתִיב וְלִשְׁוֹן רָפָה תִּשְׁכַּרְגְּנָרָם
(עַל יְדֵי לִשְׁוֹן רַכָּה שְׁחַנְנָה מַעֲנָה רַךְ נִשְׁכַּרְהָ
עֲצָמָיו).

חֲזָא סְמִיא דְהוּהָ קָא טְעִי בְּאוּרְחָא, אִסְקִיָּה
(הֶעֱלָהּ לְהַטּוֹתוֹ אֶל הַדֶּרֶךְ) לְאוּרְחִיהָ. חֲזָא
רוּיָא (שִׁיכּוֹר) דְהוּהָ קָא טְעִי בְּאוּרְחָא, אִסְקִיָּה
(אֶל הַדֶּרֶךְ) לְאוּרְחִיהָ. חֲזָא חֲדוּתָא דְהוּוּ
קִמְחָדִי לָהּ (רָאָה הַכֶּנֶסֶת כֹּלָה שֶׁהָיוּ מִרְבִּין
בְּשִׁמְחָה מְאֹד) בִּכְתָּ. שְׁמַעִיָּה לְהִתְּוֹא גְּבֵרָא
דְהוּהָ קָאֲמַר לְאוּשְׁכַּפָּא עֵבֶיד לִי מִסָּאנִי לְשִׁב
שְׁנִי, אַחִיד. חֲזָא הִתְּוֹא קִסְמָא דְהוּהָ קָסִים,
אַחִיד.

כִּי מִטָּא לְהַתֵּם, לֹא עֵיילוּהָ לְגַבִּיהָ דְשַׁלְמָה עַד
תִּלְתָּא יוֹמֵי. יוֹמָא קָמָא אֲמַר לָהּ אֲמָאִי לֹא
קָא בְּעִי לִי מִלְכָּא לְגַבִּיהָ, א"ל אֲנִסְיָה
מִישְׁתִּיא, שְׁקַל לְבִינְתָּא אוֹתִיב אַחְבַּרְתָּהּ. אַתָּו
אֲמַרוּ לִיה לְשַׁלְמָה, אֲמַר לָהּ, הֲכִי אֲמַר לָכוּ
הַדּוֹר אֲשֶׁקִּיּוּתָהּ. לְמַחֵר אֲמַר לָהּ וְאֲמָאִי לֹא קָא
בְּעִי לִי מִלְכָּא לְגַבִּיהָ, אֲמַרוּ לִיה אֲנִסְיָה
מִיכְלָא, שְׁקַל לְבִינְתָּא מַחְבַּרְתָּהּ אוֹתְבָהּ

שְׁמִיר אֵין נַעֲשִׂין חֲלָקוֹת, דְּחִגִּירַת צְפוּרָן פּוֹסֶלֶת כְּמוֹזְבָּה.
וְהָךְ סוּגִיא (סוּגִייתָנוּ שְׂבָא מוֹבָא שְׁנַלְכָד שְׁלֵמָה לְשְׁמִיר לְזַנְיִין
צִיהֲמ"ק) אַתִּיא כְּמ"ד בְּסוּטָה (מַח:): דְּאִיצְמָרִיךְ שְׁמִיר
לְאַבְנֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָא דְכְּתִיב מְגוּרָרוֹת בְּמִגְרִיהָ
(שְׁהִשְׁתַּמְּשׁוּ צְמִסוֹר לְאַבְנֵי צִיהֲמ"ק) מוֹקִי לָהּ בְּאַבְנֵי בֵיתוֹ
(הֲמ"ד הַשְּׁנִי ס"ל שְׁהִשְׁתַּמְּשׁוּ צְמִסוֹר לְזַנְיִין צִיהֲמ"ק, וְמָה
שְׁנַלְכָד שְׁמִיר, זֶה צְעָזֹר הָאֶפּוֹד לְזָלָד). אֲמַר לָהּ הִיכָא
אִישְׁתַּכַּח, אֲמַרוּ לִיה אִיִּיתִי שִׂידָה וְשִׂידְתִּין
(כְּתָבוּ הַתּוֹסֵף כִּי לֹא רָצוּ לְשֹׂאֵל בְּאוּרִים וְתוֹמִים
כְּשִׁיכּוֹלִין לְשֹׂאֵל עַל יְדֵי דְבֵר אַחֵר) כְּבִשְׁיִנְהוּ (מִכְבֵּשׁ)
אַחֲדִיד, אֲפֻשֵׁר דִּידְעִי וּמִגְלוֹ לָךְ.

אִיִּיתִי שִׂידָה וְשִׂידְתִּין כְּבִשְׁיִנְהוּ אַחֲדִיד, אֲמַרִי
אַנֵּן לֹא יִדְעִינֵן, דִּילְמָא אֲשַׁמְדָּאִי מִלְכָּא דְשִׂידִי
יֵדַע. אֲמַר לָהּ הִיכָא אִיתִיָּה (אֲשַׁמְדָּאִי שְׂאוּכַל
לְכַבְּשׁוֹ) אֲמַרִי לִיה אִיתִיָּה בְּטוּרָא פִּלָּן (כְּהַר
פִּלּוּנִי) כְּרִיא לִיה בִּירָא (כְּרָה לוֹ שֵׁם בּוֹר)
וּמִלִּיא לִיה מִיא וּמִיכְסִיא בְּטִינְרָא (אֲבָן)
וְהִתְּמִיָּה בְּגוּשְׁפִּנְקִיָּה (בְּחֻתְמוֹ) וְכָל יוֹמָא סְלִיק
לְרִקִּיעַ וּגְמַר מִתִּיבְתָּא דְרִקִּיעָא, וְנִחִית
לְאַרְעָא וּגְמַר מִתִּיבְתָּא דְאַרְעָא, וְאַתִּי סִיר
לִיה לְגוּשְׁפִּנְקִיָּה (בּוֹדְקוֹ שְׁלֹא נִגַּע אָדָם בּוֹ לְגִלּוֹת
בּוֹרוֹ) וּמִגְלִי לִיה וְשְׁתִּי, וּמִכְסִי לִיה וְחִתִּים לִיה
וְאַזִּיל.

שְׂדִרִיָּה לְבִנְיָהּ בֶּן יְהוּדָע, יִהֲב לִיה שׁוֹשִׁילְתָּא
דְּחִקִּיק עֲלָה שֵׁם וְעִזְקָתָא דְּחִקִּיק עֲלָה שֵׁם,
וּגְבִבִי דְעִמְרָא (גִּיזוֹת צִמְר) וְזִיקִי דְחִמְרָא (נִדּוֹת
יִין). אֲזַל כְּרָא בִירָא מִתְּתָאִי (בְּמִוֹרֵד הַהָר
לְמִטָּה מְבוֹרוֹ שֶׁל אֲשַׁמְדָּאִי) וְשִׁפְיָנְהוּ לְמִיא
וְהִרִיק מִי בּוֹר הָעֲלִיּוֹן לְתוֹךְ הַתְּחַתּוֹן דֶּרֶךְ נִקְב
שְׁנִקְבִּי בְּשִׁפָּה שְׁבִין שְׁתֵּי הַבּוֹרוֹת וּמִתּוֹךְ
שְׁהִרָאשׁוֹן קִרְקַעִיתוֹ גְּבוּהָהּ מִקְרַקַּעִית
הַתְּחַתּוֹן נִרְוֹקוֹ הַמִּים לְתוֹכּוֹ מֵאֲלִיהֶן
וּסְתִמִּינְהוּ (לְנִקְבִּים שְׁבִין זֶה לְזֶה כְּדִי
שְׁכַשִּׁישִׁים יִין בְּעֲלִיּוֹן לֹא יִזּוֹב מִמֶּנּוּ לְתַחַתּוֹן)
בְּגְבִבִי דְעִמְרָא, וְכְרָא בִירָא (אַחֲרִינָא) מֵעִילָאִי
(לְבוֹרוֹ שֶׁל אֲשַׁמְדָּאִי) וְשִׁפְכִינְהוּ לְחִמְרָא
וְטִמְיָנְהוּ (מִילָא אוֹתָן שְׁתֵּי בּוֹרוֹת עֵפֶר כְּדִי
שְׁלֹא יִכִּין אֲשַׁמְדָּאִי) סְלִיק יִתִּיב בְּאִילָנָא. כִּי
אַתָּא (אֲשַׁמְדָּאִי) סִירִיָּה לְגוּשְׁפִּנְקָא (וּמִצְאוֹ
שֵׁלֶם) גְּלִיָּה אֲשַׁכְחִיָּה חִמְרָא, אֲמַר, כְּתִיב לִין

אמר ליה בעי מימת גברא בגו תלתין יומין, ובעיא מינטר ליבם קמן תליסרי שנין (עד שיביא שתי שערות ויהא ראוי לחליצה ויודע היה זה שעתידה להמתין שלש עשרה שנה). מאי טעמא כי שמעתיה לההוא גברא דאמר ליה לאושכפא עביד לי מסאני לשב שנין, אחיכת, אמר ליה ההוא שבעה יומי לית ליה (אינו בטוח לחיות שבעה ימים שמא למחר ימות) מסאני לשב שנין בעי. מ"ט כי חזיתיה לההוא קסמא דהוה קסים, אחיכת, אמר ליה דהוה יתיב אבי גזא דמלכא (תחתיו היה אוצר גדול זהב וכסף טמון), לקסום מאי דאיכא תותיה.

תרחיה גביה (איחר אצלו שלמה לאשמדאי) עד דבנייה לבית המקדש. יומא חד הוה קאי לחודיה (שלמה אצל אשמדאי) אמר ליה, כתיב פְּתוּעַפֹּת רָאִם לֹא (להקב"ה יש לו תועפות ראמים למשלחתו וליפרע פורענות בשליחותו) ואמרינן 'כתועפות' אלו מלאכי השרת, 'ראם' אלו השדים, מאי רבותייכו מינן (שנשתבח הקב"ה בכם)? א"ל שקול שושילתא מינאי והב לי עיזקתך (טבעתו היה שם חקוק עליה) ואחוי לך רבותאי. שקליה לשושילתא מיניה ויהיב ליה עיזקתיה, בלעיה, אותביה לחד גפיה ברקיעא ולחד גפיה בארעא, פתקיה (דחהו) ארבע מאה פרסי (1536 ק"מ, עפ"י גר"ח נאה). על ההיא שעתא אמר שלמה מה־יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ שִׁיעָמָל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ.

וְזֶה־הָיָה חֶלְקִי מִכָּל־עֲמָלִי מאי וזה? רב ושמואל, חד אמר מקלו, וחד אמר גונדו (לבושו). היה מחזר על הפתחים, כל היכא דמטא אמר אֲנִי קִהַלְתִּי הָיִיתִי מִלֶּךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם. כי מטא גבי סנהדרין, אמרו רבנן מכדי שומה בחדא מילתא לא סריך (אינו נדבק לומר דבר אחד של שטות כל הימים, שזה אומר הייתי מלך ואינו אומר דבר שטות אחרת) מאי האי, אמרו ליה לבניהו קא בעי לך מלכא לגביה, אמר להו

אארעא. אתו אמרו ליה לשלמה, אמר להו, הכי אמר לכו נגידו מיניה מיכליה (משכו ידיכם מלהאכילו כי אם מעט). לסוף תלתא יומי עייל לקמיה שקל קניא (קנה) ומשח ארבעה גרמידי ושדא קמיה, א"ל מכדי כי מיית ההוא גברא לית ליה בהדין עלמא אלא ד' גרמידי, השתא כבשתיה לכולי עלמא ולא שבעת עד דכבשת נמי לדידי, א"ל לא קא בעינא מינך מידי, בעינא דאיבנייה לבית המקדש וקא מיבעי לי שמירא, א"ל לדידי לא מסיר לי, לשרא דימא מסיר ליה, ולא יהיב ליה אלא לתרגגולא ברא דמהימן ליה אשבועתיה. ומאי עבד ביה, ממטי ליה לטורי דלית בהו ישוב (של זרעים ואילנות להתפרנס שם) ומנח לה אשינא דטורא ופקע טורא (מתבקע מעט כמין חריץ עד שמשליך שם זרע האילנות וגדלים אילנות שם ומתפרנס מהם) ומנקיט מייתי ביזרני מאילני ושדי התם והוי ישוב. והיינו דמתרגמינן נגר טורא.

בדקו קינא (בדקו עד שהיו בקיאים היכן יש קן של דוכיפת דהוא תרגגולא ברא) דתרגגולא ברא דאית ליה בני, וחפויה לקיניה זוגיתא (זכוכית כדי שיראה את בניו ולא יוכל ליכנס אצלם ויהא צריך לשמיר לבקע הזכוכית) חיורת. כי אתא בעי למיעל ולא מצי, אזל אייתי שמירא ואותביה עלויה, רמא ביה (שלוחו של שלמה) קלא שדייה, שקליה, אזל חנק נפשיה (התרגגול) אשבועתיה.

אמר ליה בניהו מאי טעמא כי חזיתיה לההוא סמיא דהוה קא טעי באורחא, אסיקתיה לאורחיה (מה חששת לו), אמר ליה מכרזי עליה ברקיעא דצדיק גמור הוא, ומאן דעבד ליה ניהא נפשיה זכי לעלמא דאתי. ומאי טעמא כי חזיתיה לההוא רויא דקטעי באורחא, אסיקתיה לאורחיה, א"ל מכרזי עליה ברקיעא דרשע גמור הוא, ועבדי ליה ניהא נפשיה כי היכי דליכליה לעלמא. מאי טעמא כי חזיתיה לההוא חדוותא, בכית,

מה שאינו עובר מאיליו או ע"י רפואה קלה חשיב מום קבוע **אי נמי** רפואה דחכא ודהמוציא היינו בתחילת החולי אבל בסוף החולי אין לו רפואה] ליתי עקרבא דשב חומרי (מנומר בשבע גוונין מחמת זקנה) ונייבשיה בטולא (כלומר שלא מחמת שמש) ונישחוק תרתי מנתא כוחלא וחדא מנתא מיניה (שני חלקים כחול וחלק אחד ממנו) ולימלי (ישום בעינו) תלתא (שלשה פעמים) מכחלי (מכחול הוא כנף עוף או כף רחב דק של עץ שנוטל בו הכחול ונותן בעין) בהאי עינא, ותלתא מכחלי בהאי עינא, טפי לא לימלי, דאי לא (מיוחדר דלא לימלי טפי) פקע עיניה.

לשברירי דליליא (סנורים הבאות על האדם בלילה) ניתי שודרא ברקא (חבל של שיער בהמה ושל זנב סוס ופרה) וניסר חדא כרעא מיניה וחדא כרעא מכלבא (יקשור אחד מרגליו ורגל הכלב בשני ראשי החבל) וניטרפו ינוקי חספא אבתריה (יקשקשו תינוקות שברי חרסים אחריו) ולימרו ליה (לחש זה) אסא כלבא אכסא תרנגולא (זקן כלב שומה תרנגול), וליגבי שב אומצי (חתיכות בשר) משבעה בתי, וליתבינהו ניהליה (בני הבתים להנך אומצי) בצינורא דדשא, וניכלינהו בקלקולי (אשפות) דמתא, בתר הכי לפשוט שודרא ברקא (יתיר הקשר מרגלו) ונימרו הכי שברירי דפלוני בר פלוניתא שבקינהו לפלוני בר פלוניתא וליחרו לכלבא בביתא דעיניה (בבבת עינו).

לשברירי דיממא ליתי שבעה סומקי (טחולים) מגווא דחיותא וניטוינהו אחספא דאומנא (כלי חרס מנוול שמקויון לתוכו דם) וליתבי איהו מגווא ואיניש אחרינא מאבראי, ונימא ליה עורא (לפתיחא) הב לי דאיכול, ונימא ליה האיך פתיחא סב איכול, ובתר דאכיל ליתבריה לחספא, דאי לא הדר עילויה.

לדמא דאתי מנחירא ליתי גברא כהן דשמיה לוי, וליכתוב ליה לוי למפרע. ואי לא, ליתי איניש מעלמא, וניכתוב ליה (לחש) אנא פפי שילא בר סומקי למפרע. ואי לא, ניכתוב ליה הכי (לחש) טעם דלי במי כסף טעם דלי במי

לא. שלחו להו למלכוותא קאתי מלכא לגבייכו, שלחו להו אין, קאתי. שלחו להו בידקו בכרעיה (שרגליו של שד דומות לשל תרנגולים) שלחו להו במוקי קאתי (אינו בא לשכב יחף אלא באנפילאות) וקא תבע להו בנידותייהו, וקא תבע לה נמי לבת שבע אימיה.

אתיוה לשלמה וחבו ליה עזקתא ושושילתא דחקוק עליה שם, כי עייל חזייה, פרח, ואפילו הכי הוה ליה ביעתותא מיניה. והיינו דכתיב הנה מפתח של שלמה ששים גפרים סביב לה מגברי ישראל כלם אחי חרב מלמדי מלחמה איש חרב על ירכו מפחד בלילות.

רב ושמואל, חד אמר מלך והדיוט (היה שלמה לא חזר שוב למלכותו) וחד אמר מלך והדיוט ומלך.

לדמא דרישא (חולי כאב הראש הבא מחמת דם) ליתי שורבינא (מין ארז) ובינא (ערבה) ואסא דרא (הדם לח), וזיתא, וחילפא (צפצפה), וחילפי דימא (פרח) ויבלא (מין עשב) ולישלוקינהו בהדי הדדי, ולנטול תלת מאה כסי אהאי גיסא דרישא, ותלת מאה כסי אהאי גיסא דרישא. ואי לא, ליתי ורדא (ורד) חיוורא דקאי בחד דרא (כל עלין שלו מצד אחד זה למעלה מזה) ולישלקיה, ולינטול שיתין כסי אהאי גיסא דרישא, ושיתין כסי אהאי גיסא דרישא.

לצליחתא (כאב חצי הראש) ליתי תרנגולא ברא, ולישחמיה (ישחמנו) בזוזא חיוורא (בדינר של כסף צרוף) אההוא גיסא דכייב ליה (שיזוב הדם על חצי הראש ששם הכאב) ונזדהר מדמיה דלא לסמינהו לעיניה, וליתלייה (לתרנגולא שחוט) בסיפא דבבא (במזוזות הפתח), דכי עייל חייף ביה, וכי נפיק חייף ביה.

[דף סט ע"א] לברוקתי (חולי שבעין כתבו התוס' הכא משמע דיש לה רפואה, וכן בשבת (עח.) נמי קאמר שכן כוחלין לברוקתי. וקשה דבבכורות (לח:) חשיב ליה גבי מומין הקבועין ואומר רבינו יצחק דכל

לכבא פירש רש"י חולי השנים הפנימים כתבו התוס' שבע"ז (כח.) פירש דהיינו חניכיים, ונראה שהפירוש הנכון הוא 'שינים' מדאמרינן בפסחים (קיג.) לא תעקר כבא (לא שייך לעקור חניכיים) וכן בחולין (נט:.) נתור ככי ושיני דגברי אמר רבה בר רב הונא ליתי תומא יחידאה (ראש שום שלא היה בו אלא צלע אחד) ונימרסיה (ישחקנו) במישחא ומילחא, ונתביה אטופראי דאליונא (על צפורן של בוחן יד) דההוא גיסא דכייב ליה, ונהדר ליה גדנפא דלישא, וניזדהר לבישריה (שלא יגע אותו שום בבשרו) דקשי לחיורא (צרעת).

לחינכי (אבעבועות הגדלים בגרון) אמר רבי יוחנן חומתי כי ממרו (עלי של חומם פילטרו טוב לרפואה זו כמין עשב שקורין ממרו בלשון ארמי) ועיקרא דחומתי (שורש החימום פילטרו) עדיף (לרפואה) מממרו, ונינקוט בפומיה הני (חומתי וממרו) לאוקומי (החולי שלא ינפח יותר מדאי). לבשולי (האבעבועות שתקבץ לחה שלהן לתוכן שתהא יוצאה כשיבקעו אותו) לייתי פארי דריש נפיא (סוכים גדולים שצפין למעלה בנפה כשמרקדין) וטלפחי בעפרייהו (עדשים עם עפר שנתלשו בהן), ושובלילתא (תלתן) וחומרתא דכשותא (פרח שבכשות) ונינקוט כאמגוזא (כשיעור אגוז) בפומיה. לאיפתוחי (האבעבועות שיבקעו ותצא הליחה) לינפח ליה (בגרונו) חבריה תחלי חיורתא בגילא דחיטתא (שהוא חלול ויכנים זרע השחלים לתוכו בראשו אחד ויכנסנו בתוך פיו של חולה עד הבליעה וינפח חבירו בראש האחר ויצאו השחלים ויפלו ויחנו על החולי). לאסוקי (להעלות בשר לרפאות הביקוע) ליתי עפרא מטולא דבית הכסא (מתחת צל אבנים המסודרות לבית הכסא בשדות ומתקנות כעין מושב), וניגבול בדובשא וניכול דמעלי ליה.

לברסם (נזלת חריפה) ליתי כי פיסתקא דנישדור, וכי אמגוזא דחלבניתא דובשניתא (חלבנה מתוקה שקורין גלמא), ומלי תרוודא (כף) דובשא חיורא, ומלי נטלא בת מחוזא חמרא נקידא (יין צלול יפה שאינו אדום)

פגם. ואי לא, ליתי עיקרא דאספסתא ואשלא דפוריאי עתיקא (חבל של מיטה) וקורטסא (נייר של מוכין) ומוריקי (קרוג) וסומקא דלוליבא (דבר אדום הגדל בלולב) ונקלינהו בהדי הדדי, וליתי גבבא דעמרא וניגדול תרתי פתילתא (לשון גדילים יעשה פתילה מן הצמר) ולטמיש בחלא (ישרה בחומץ) וניגדבל בקיטמא הדין (יגלגלנו באפר וידבק האפר בו) ונתיב בנחיריה. ואי לא, ליחזי אמת המים דאזלת ממזרח כלפי מערב, ונפסע וניקום חד כרעא להאי גיסא וחד כרעא להאי גיסא, ונישקול טינא בידיה דימינא מתותי כרעא דשמאליה, ובידיה דשמאלא מתותי כרעא דימיניה, וניגדול תרתי פתילתא דעמרא וניטמיש בטינא, ונתיב בנחיריה. ואי לא, ליתיב תותי מרזבא ונייתו מיא ולישדו עליה (דרך מרזב), ולימרו כי היכי דפסקי הני מיא ליפסוק דמיה דפלניא בר פלניא.

לדמא דאתי מפומא בדקינן ליה בגילא (קא) דחיטתא, אי סריך (נדבק הקש בדם) מריאה קאתי ואית ליה תקנתא, ואי לא, מכבדא קאתי ולית ליה תקנתא. אמר ליה רב אמי לרב אשי, והאנן איפכא תנן ניטל הכבד ולא נשתייר הימנה כלום, הריאה שניקבה או שחסרה? אמר ליה כיון דמפומיה קאתי (דדמא דכבדא שהיא תלויה למטה מן הריאה) עולה למעלה ונפיק דרך הפה) אימר איתמוחי איתמח (כולה כבדא ולא נשתייר הימנה כלום ונפל לריאה דרך קנה הכבד שמחובר לקנה של ריאה).

אמר מר אי מריאה קאתי אית ליה תקנתא. מאי תקנתיה, ליתי שבעה כוני (מלא אגרוף) מפירמא דסילקא (קניבת תרדים) ושבעה כוני פירמא דכרתי, וחמשה כוני פרידא (מין עשב וי"א עץ דובדבן הבר) ותלתא כוני דטלפחי, וכונא דכמונא וכונא דחבלי, וכנגדן כנתא פטירתא (שומן המעיים של בהמה שהיתה פטר רחם לאמה) וליבשיל וליכול, ולישתי אבתריה שיכרא חריפא דטבת.

(פילפלין שלנו) בחמרא. רבין דמן נרש עבד לה לברתיה דרב אשי מאה וחמשין מהני דידן, ואתמאי.

לכירצא (תולעים שבמעים) אנפקא דחמרא באטרפא דעראה (עלה של עץ ארע). לכירצא חורא ליתי ביזרא גלגילא (זרע אורוגא) וניציירה בשיסתג (יקשרנו בחתיכת בגד של צמר גפן) וניתיירה במיא ונשתיה, ונזדהר מבינתא (יזהר שלא יבלע את גרגיר הזרע), דאי לא מנקבא לה למעיניה (למעיניו). למיסר (לעצור את השלשול) סיסין (סוג של נענה) רטיבא במיא למישרא (לשלשל אדם עצור) יבישתא במיא, וסימנך (שלא תחליף לשתות לה לשלשל ויבש לעצור) איצא (שם עשב וכשהוא לח סוכרין בו נהרות כך הלח סותם) רטיבא דסכר נהרא.

למחלא (שטחול שלו נפוח וגדול מחמת חולי) ליתי שב ביני דמיא (שבע עלוקות של מים) ונייבשינהו בטולא, וכל יומא נישתי תרתי ותלתא בחמרא. ואי לא, ליתי מחלא דציפרתא דלא איפתח (עז שלא ילדה) ונמחיא בתנורא, ונוקי להדיה (יעמוד כנגדו) ונימא כי היכי דיביש האי מחלא, נייבש מחליא דפלוני בר פלוניתא, ואי לא (אי ליכא תנורא), נמחיייה (להחוא מחלא) ביני אורבי (יטיח אותו בכותל וידבק בין שורות הכותל וייבש שם) דביתא חדתא, ונימא הכי (כי היכי דיביש האי מחלא...). ואי לא, ליבקי (לשון בקיאות) שכבא (יטרח עד שידע היכן יש מת...) דשכיב בשבתא, ונישקליה לידיה (דשכבא) ונותבה אטחליה, ונימא כי היכי דיביש הא ידא, נייבש מחליא דפלוני בר פלוניתא. ואי לא, ניתי ביניתא (דג) וניטווייה בי נפחא (יצלנו בגחלים שלפני הנפה) וניכליה במיא דבי נפחא (אותם שמכבה בהן את הברזל) ונישתי ממיא דבי נפחא. ההיא עיזא דהות שתיא מיא דבי נפחא, אישתחיט ולא אישתכח לה טחלא. ואי לא, ליפתח חביתא דחמרא לשמיה (יקנה חבית של יין לשתייתו כלומר

ונישלוקינהו בהדי הדדי, וכי בשיל נשדור בשיל ליה כוליה (זה סימן יהיה לך לכשיבשל הנשדור בידוע ששאר סמנין מבושלין לפי שהוא קשה). ואי לא, ליתי רביעתא דחלבא דעיזא חיוורת דף פט ע"ב וניטייפיה אתלת קלחי כרבא (יטיפנו על שלשה קלחי כרוב ככלי) וניבכשיה בגווא דמרמהין (יגיס את הקדירה בקיסם של עץ ששמו מרמהין) וכי בשיל גווא במרמהין (יגיס את הקדירה בקיסם של עץ ששמו מרמהין) בשיל ליה כוליה. ואי לא, ליתי נפקי דכלבא חורא (צואה של כלב לבן) וניגבול בנטפא (צרי), וכמה דאפשר (לו ברפואה אחרת או להתאפק בחוליו) נפקא לא ניכול (לא יאכל צואת הכלבים) דמפריק (מנתק אבריו).

לגירא (כאב נוקב) ליתי גירא דלילתא (חץ של לילית אבן שעשויה כחץ ונופלת עם הברד) וניפכיה (העוקץ למטה ובית יד למעלה), ונשדי מיא עלויה ונשת. ואי לא, ליתי ממיא דאישתי מינייהו כלבא בליליא, וניזדהר מגילויא (שיחו במקום שאין נחש מצוי).

לגילויא אנפקא (זהו רביעית, וכן שם הכלי) דחמרא חייא. למורסא (קלוג) אנפקא דחמרא באחלא תולאנא (אהלות אדום כמין תולעת שני). לפירחא דליבא (שלבו פורח) ליתי תלת ברושייתא (חלות) דשערי, ונשטרינהו בכמכא (ישרה אותם ככותח) דלא עבר עילויה ארבעין יומין (שנעשה הכותח) וניכול, ונשתי אבתרייהו חמרא מרקא (מוזג במים הרבה). א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא וכל שכן דפרח ליביה (שדברים חלשים הן כל אלו ומתישין כחו של אדם)? אמר ליה אנא ליוקרא דליבא (שלבו כבד עליו) אמרי. לפירחא דליבא ליתי תלת ברושייתא דחיטי ונישטרינהו בדובשא וניכול, ונישתי אבתרייהו חמרא חייא.

לצרחא דליבא (כאב הלב) ליתי תלת ביעי ניניא (נענה) וביעתא דכמונא וביעתא דשומשימי וליכול. לכאב מעי ליתי תלת מאה פלפלי אריכתא, וכל יומי נשתי מאה מינייהו

לצימרא ברא (חוס חילוני) ליתי תלתא גריבי (פאיין) סופלי (גרעיני תמרים) ותלתא גריבי אטרף אדרא (עלין של עץ ששמו אדר) ונישלוקינהו כל חד לחודיה וליתיב בינייהו, ולתבינהו בתרתי משיכלי (עריבות) וניתי פתורא וננח עילויה, וניקום מעילוי האי ולותיב עילוי האי, ומעילוי האי ולותיב עילוי האי, עד דניסק ביה הבלא ולסחי מינייהו, וכי שתי (דקיימא לן הרוחץ בחמין שותה מהם והם רפואה לו) ממיא דאדרא לישתי, ממיא דסופלי לא לישתי, משום דמיעקרי (עושין אותו עקר מלהוליד).

לצימרא גוונא (לחוס שמעפנים) ליתי שבעה בוני (מלא יד) דסילקא משב משארי (משבעת ערוגות) ונישלוקינהו בעפרייהו (עפר העולה בשרשיהם) וניכול, ונישתי אטרף אדרא בשיכרא או **דף ע"א** ענבי תאלא (ענבי גפן המודלת בדקל) במים.

לחזויתא (ילפת) ליתי שב חיטי ארזנייתא (חטין גסים) וניקלינהו אמרא (על ברזל של מכוש) חדתא, ונפיק משחא מינייהו ונישוף (ימשח). רב שימי בר אשי עבד ליה להווא עובד כוכבים לדבר אחר (צרעת), ואיתסי **והביאו** חתופ' שהקשה ה"ר אלחנן אמאי לא אסור לרפאות העובד כוכבים כדאמרינן בע"ז (כו.) גבי מילדת ומניקה אפילו בשכר, לפי שמגדלו לעבודת כוכבים ואורי' דשמא כדי להתחכם ברפואה שרי כדי שידע לרפאות ישראל ע"י כן. א"נ העובד כוכבים היה יודע שהיה בקי ברפואה זאת ושרי משום איבה או שמא לא שייך כאן מגדל בן לעבודת כוכבים כמו במילדת ומניקה.

אמר שמואל האי מאן דמחו ליה באלונכי דפרסאי (בנוכליות של פרסאים שמצרפין אותן במי סם המות) מיחייא לא חיי, אדהכי והכי ניספו ליה בשרא שמינא אגומרי וחמרא חייא, אפשר דחיי פורתא ומפקיד אביתיה (צוואה על נכסיו).

אמר רב אידי בר אבין האי מאן דבלע זיבורא מיחייא לא חיי, אדהכי והכי נשקיה רביעתא דחלא שמזג (חומץ חזק) אפשר דחיי פורתא ומפקיד לביתיה.

ישתה יין טוב תמיד הרבה). א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אית ליה חביתא דחמרא, לא אתי לקמיה דמר (לשאל רפואה שהיין רפואה לו): אלא מרגל בפת שחרית, דמעליא לכולי גופיה.

לרושחתא (תחתוניות) ליתי אקיקא (עשב) ואילווא (אהל) ואספירכא (כסף חי) ומרתכא (והוא מפסולת הכסף מקום שחופרין כסף מן הקרקע ויוצקים אותו ומעלה ריתחא והוא מרתחא) וחומרתא דפילון (בוטון שהנשים תולות בצואריהן של זהב או של כסף ונותן בו שמן שמעורב בו מין בושם ששמו פילון ודומה לעלי גפנים) ושיאפא דחמימתא (צואת יונים ולשון מורי צואת תרנגולין), ונינקט (כל אלו) בשחקי דכיתנא (שהם קרים בקייטא) בקייטא ודעמר גופנא בסיתוא (שהן חמים בסתוא וישים באותו מקום). ואי לא, לישתי שיכרא מרקא.

לשיגרונא (חולי הירכים והקלבוסת הנקרא מותן) ליתי פתיא דמוניני (כלי מלא ציר דגים קטנים) וניגדריה שיתין זימני אהא מטחתיה (יגלגלו ששים פעמים על ירך זה למעלה בקלבוסת) ושיתין זימני אהא מטחתיה.

לצמירתא (אבן הגדילה בגיד ועוצרת השתן) ניתי תלת ניטופייתא (טיפות) מישחא דכופרא (פסולת של זפת והוא עיטרן) ותלת ניטופייתא איצרא דכרתי (סחיטת כרישין) ותלת ניטופייתא דחמרא נקידא (יין נקי) ולישדי ליה לאיש באמה ולאשה באותו מקום. ואי לא, ליתי אונא דזיקא (אוזן של נוד) ולתלי ליה לאיש באמה ולאשה בדדין. ואי לא, ליתי חוטא דזהוריתא דשדתיה דומה בת דומה (חוט של זהורית שטואתו אשה חשודה בת חשודה) וליתלי ליה לאיש באמה ולאשה בדדין. ואי לא, ליתי כינה דזכר ונקבה, וליתלי ליה לאיש באמה ולאשה באותו מקום. וכי משתיין, נשתיין אסיסנא (על סנה יבש) יבישתא בצינורא דדשא ונעיין בחומרתא דנפקא מיניה (יהא זהיר באבן היוצאת ממנו לשומרה) דמעליא לכולהו צימרא (קדחת).

ע.

אמר מר עוקבא האי מאן דשתי טיליא (יין רע) חזירא אחזתו ויתק (חלשות). אמר רב חסדא שיתין מיני חמרא הוו, מעליא דכולהו סומקא ריחתנא (שיש לו ריח טוב מאד) גריעא דכולהו טיליא חזירא.

אמר רב יהודה האי מאן דיתיב בצפרני (צבקים של) ניסן גבי נורא, ושייף משחא ונפיק ויתיב בשמשא אחזתו ויתק.

תנו רבנן הקיז דם ושימש מטתו הוויין לו (אם נתעברה באותו תשמיש) בנים ויתקין (חלשים) הקיזו שניהם ושימשו הוויין להן בנים בעלי ראתן [חלשים הרבה מחמת שיש להן שרץ במוח כדאמרין בכתובות (ע:)]. אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא טעים מידי (בין הקזה לתשמיש) אבל טעים מידי לית לן בה. אמר רבה בר רב הונא בא מן הדרך ושימש מטתו הוויין לו בנים ויתקין.

תנו רבנן הבא מבית הכסא, אל ישמש מטתו עד שישחה שיעור חצי מיל (נע בין 9-12 דקות לשחטות השונות) מפני ששד בית הכסא מלוה עמו, ואם שימש הוויין לו בנים נכפים (נופלין מאותו חולי).

תנו רבנן המשמש מטתו מעומד אוהזתו עוית (התכווצות שרירים) מיושב אוהזתו דלריא, היא מלמעלה והוא מלמטה אוהזתו דלריא. מאי דלריא? אמר רבי יהושע בן לוי סם דלריא דרדרא (סם רפואתה של דלריא דרדרא שמה). מאי דרדרא? אמר אבבי מוריקא דחוחי (הגדל בקרקע מזובל בזבל הצאן). רב פפא אלים (לועס בשיניו) ובלע ליה, רב פפי אלים ושדי ליה.

אמר אבבי מי שאינו בקי בדרך ארץ (שאינו לו כח לשמש) ליתי ג' קפיוזי (כלי מחזיק ג' רביעיות) קורטמי (כנס) דחוחי, ונידוקינהו (יכתשם הדק) ונישליקינהו בחמרא ונישתי. אמר רבי יוחנן הן הן החזירוני לנערותי (בתשמיש).

שלשה דברים מכחישים כחו של אדם, ואלו הן פחד (דאגה שדואג על דבר העתיד כגון

א"ר יהושע בן לוי אכל בשר שור בלפת, ולן בלבנה בלילי י"ד או ט"ו בתקופת תמוז אחזתו אחילו. **תנא** והממלא כריסו מכל דבר (שהוא טוב לו ומתוק לחיכו ואוכל ממנו כל תאוותו) אחזתו (חולי ששמו) אחילו. אמר רב פפא אפי' מתמרי. פשיטא! סד"א, הואיל ואמר מר (שהתמרים יפין לגוף כל כך) תמרי משבען ומשחנן (מחממות) ומשלשלן (משלשלות) ומאשרן (נותנות כח) ולא מפנקן (אינן מתענגות את הלב להיות איסטנים ואע"פ שהן מתוקות) אימא לא, קמ"ל.

מאי אחילו? א"ר אלעזר אש של עצמות. מאי אש של עצמות? אמר אבבי אש גרמי. מאי אסותיה? אמר אבבי, אמרה לי אם כולוהו שקייני (כל משקין שאדם שותה לרפואה יש להן מנין ימים לשתותם, יש מהן...) תלתא (יש מהן...) שבעא (יש מהן...) תריסר, והאי עד דמתסי. כולוהו שקייני אליבא ריקנא, והאי בתר דאכל ושתי ועייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה, ומייתו ליה בונא דשתיתא דטלפחי (מלא אגרוף מן שתיתא שם מאכל העשוי מקמח עדשים ומלח) ובונא דחמרא עתיקא, וניגבלינהו בהדי הדדי וניכול, וניכרוך (גופיה) בסדיניה (כדי שיתחמם גופו ויזיע) וניגניה, וליכא דנוקמיה (ולא יהיה אדם שיקיצנו לפי שהזיעה יפה לו) עד דקאי מנפשיה, וכי קאי לישקליה לסדיניה מיניה, ואי לא הדר עילויה.

אמר ליה אליהו לר' נתן אכול שליש (מלא מעיך שליש) ושתה שליש, והנח (בטנך ריקם) שליש, לכתכעוס (וימלא בטנך כעס) תעמוד על מילואך (אבל אם תמלא מעיך אכילה ושתיה לכתכעוס תבקע).

תני ר' חייא הרוצה שלא יבא לידי חולי מעיים, יהא רגיל בטיבול (לטבול בחומץ או פת ביין) קיץ וחורף, סעודתך שהנאתך ממנה (שערבה לך) משוך ירך הימנה (שלא תמלא את כריסך) ואל תשהה עצמך בשעה שאתה צריך לנקבך.

ובקילבוסת). וכשות שלא בזמנה. תנא כשם שקשה שלא בזמנה, כך יפה בזמנה. אמר רב פפא זמנה תמוז, שלא בזמנה טבת, יומי ניסן ויומי תשרי לא מעלו ולא קשו.

אמר כתבו גט לאשתי ואחוז קורדייקום, וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום' **אר"ש בן לקיש** כותבין ונותנין גט לאלתר (ואפילו בתוך חוליו הואיל ואמר קודם לכן ולא אמרינן שוטה הוא ואינו יכול לגרש) ור' יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה. מ"ט דר"ל, דקתני אין בדבריו האחרונים כלום (כתבו התוס' מייתור הלשון דייק דהוה ליה למימר הרי אלו יכתבו ויתנו אי נמי דייק מדלא תנא אין צריך לבדוק פעם שניה, דהוה משמע שממתינים מיהא עד שישתפה). ור' יוחנן אמר לך אין בדבריו האחרונים כלום, דלכי מתציל לא צריך למיהדר אימלוכי ביה (ליטול רשות) ולעולם אין כותבין אלא לכשישתפה.

במאי קמיפלגי, ר"ל מדמי ליה לישן, ור' יוחנן מדמי ליה לשוטה. ור' יוחנן נמי לידמיה לישן? ישן לא מחוסר מעשה, האי מחוסר מעשה (שצריך רפואה בשרא סומקא אגומרי). ור"ל נמי נידמיה לשוטה? שוטה לא סמיה בידן (אין סם רפואתו בידינו) האי סמיה בידן, בישרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא.

ומי אמר ר' יוחנן הכי, והאמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים, ורמו ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו (כתבו התוס', וא"ת השתא דמדמי ליה לאחוז קורדייקום תקשי ליה מתני' דקתני מי שאחוז קורדייקום ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום, והכא בשחט בו שנים ואמר כתבו הרי אלו יכתבו ויתנו י"ל דהא פשיטא דבשעה שאמר כתבו אכתי דעתא צילתא היא ולא דמי לאחוז קורדייקום אבל קודם שיכתוב וינתן יתחלש ויתקלקל ועל שעת נתינה נראה לו לדמות לאחוז קורדייקום וקשה לרבי יוחנן דאמר אין כותבין ונותנין עד שישתפה. הקשה הרב רבי אלחנן דאמאי פריך לרבי יוחנן, לריש לקיש נמי תיקשי דהא טעמא דריש לקיש באחוז קורדייקום משום דסמיה בידיה והכא דאין סמיה בידיה מודה ר"ל דאין כותבין

טירוד מזונות או פחד אויב) דרך, ועון (כתבו התוס' דאגת העון א"נ עונש העון). פחד, דכתיב לְבִי סִחַרְחַר (מוקף דאגה) עֲזָבֵנִי כְחִי, דרך דכתיב עֲנֵה בְּדֶרֶךְ כְּחִי, עון דכתיב כָּשַׁל בְּעֹנֵי כְחִי.

שלשה דברים מתזוין גופו של אדם, ואלו הן אכל מעומד (רש"י גרס 'אכל ועמד' וביאר מיד קודם ששהה מעט) ושתה מעומד, ושימש מטתו מעומד.

חמשה קרובין למיתה יותר מן החיים, ואלו הן אכל ועמד (מיד קודם ששהה מעט), שתה ועמד, הקיז דם ועמד, ישן ועמד, שימש מטתו ועמד (כתבו התוס' משמע אפילו עושה אחד מהן בלבד מדלא קאמרינן עלה דבעינן כסדרן).

ששה העושה אותן (כולן כאחת) מיד מת, ואלו הן הבא בדרך ונתייגע, הקיז דם, ונכנס לבית המרחץ, ושתה ונשתכר, וישן על גבי קרקע, ושימש מטתו. אמר רבי יוחנן והוא שעשאן כסידרן. אמר אבבי כסידרן מת, שלא כסידרן חליש. איני, והא מעורת (שם אשה) עבדה ליה לעבדה תלת מינייהו ומית? ההוא כחוש הוה.

שמונה רובן קשה ומיעוטן יפה (כשיש לאדם מעט מהם יפה לגופו לרפואה, וטוב שיחא לו קצת משלא יהא לו כלום) ואלו הן דרך (להלך בדרכים) ודרך ארץ (תשמיש) עושר (מיעוטו יפה ורובו קשה שמבטלו מת"ת ומגביה לבבו) ומלאכה, יין, ושינה, חמין (לרחוץ ולשתות) וחקות דם.

שמונה ממעטים את הזרע, ואלו הן המלח, והרעב, והנתק (צרעת), בכייה, ושינה על גבי קרקע, וגדגדניות (כוסבר), וכשות שלא בזמנה, וחקות דם למטה (היא ממעטת) כפלים (בכולן).

תנא כשם שקשה למטה כפלים, כך יפה למעלה כפלים. אמר רב פפא **[דף ע"ב]** למטה למטה מן הביצים (כמו ברגליו ובשוקיו) למעלה למעלה מן הביצים (בכתפים ובצואר

ע:

המכה' מקטלא ודלמא בשוגג ומאי ונקא מגלות דמשמע דחייב גלות אפילו לא מת לאלתר) אלמא תניא שחט בו שנים או רוב שנים ה"ז אינו גולה? הא איתמר עלה, א"ר הושעיא חיישינן שמא הרוח בלבלתו (ואלמלא הרוח לא מת) **אי נמי** הוא קירב את מיתתו [על ידי שפירכם, ונמצא שלא הרגו זה, אבל מכל מקום סופו למות **כתבו התוס'** דווקא בגלות חיישינן להני טעמי אבל במזיד לעולם חייב **ושמא** יש שום דרשא גבי גלות כמו שיש חילוק בין גלות למיתה לענין דרך ירידה ועליה, והא דמשמע (שם) כי מוקי ונקא המכה אשוגג דחייב גלות אפי' לא מת לאלתר מיירי בביתא דשישא וכגון דלא פירכם]. מאי בינייהו? איכא בינייהו, דשחטיה בביתא דשישא ופירכם. **אי נמי**, דשחטיה בברא ולא פירכם (**כתבו התוס'** מר חשיב בלכול הרוח קירוב מיתה יותר מפרכוס, ומר חשיב פרכוס קירוב מיתה יותר מבלכול הרוח, ותרוייהו בעו שימות מחמת הרוצח ולא מחמת דבר אחר. **אי נמי** מר חשיב פירכוס מחמת רוצח משום דכל אדם דרכו לפרכוס מחמת שחיטה ומר חשיב בלכול רוח מחמת רוצח משום דאתי ממילא **אי נמי** לא פליגי הני לישיני ואינו חייב אלא בביתא דשישא ולא פרכוס, והש"ס מפרש נפקותא בין הנך טעמי).

'נשתתק, ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלש פעמים (**כתבו התוס'** פ' שלש פעמים על לאו ושלש פעמים על הן דהיינו ששה פעמים בין הכל. ובגמ' דקאמר וניחוש דלמא שיחיא דלאו לאו נקטיה אי נמי שיחיא דהן הן' לאו משום דלא ניבעי תרוייהו, דתרוייהו בעינן כדפירשנו אלא כלומר ובחד מהן או בלאו או בהן אינו בדעתו וי"ס דל"ג **אי נמי** ובדיקה זו מפרש בירושלמי כיצד בודקין לאו והן אומרים לו נכתוב גט לאשתך אומר הן לאמך אומר לאו, לאחותך אומר לאו, לבתך אומר לאו...) אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו' וליחוש דלמא שיחיא (השתחוויה) דלאו לאו נקטיה **אי נמי** שיחיא דהן הן נקטיה (חולי של שגעון המלמדו תמיד להרכין ראשו בהרכנת לאו או הין ואינו משיב על דברי שאלתם)? א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן דאמרינן ליה בסירוגין (ממתינין בין הרכנה לשאילה שעה וחוזרין ושואלין לו אותה שאילה עצמה). וליחוש דלמא שיחיא דסירוגין נקטיה (לשחות

ונותנין דמדמי ליה לשומה, ולפפריים דלא גרסי ומי אמר רבי יוחנן הכי אתי שפיר דפריך לתרוייהו **אי נמי** נקט רבי יוחנן משום דקאמר בהדיא אין כותבין) ותניא ראוהו מגויד (מהותך כחתיכות) או צלוב על הצליבה, ורמזו ואמר כתבו גט לאשתי (**כתבו התוס'** כגון שאמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו **ושמא** אין צריך לבדוקו כמו במתניתין משום דאית ביה דעתא צילתא כדאמרינן בסמוך) הרי אלו יכתבו ויתנו?

הכי השתא, התם דעתא צילתא היא (צלולה היה דעתו אלא שכחש כחו מלהוציא דבר בפיו **כתבו התוס'** לא ידע רבינו יצחק עד מתי יחשב דעתא צילתא, דליכא למימר דבדקוהו בשעת נתינת הגט, דאם כן לא הוה פריך מידי לרבי יוחנן, ושמא עד שיודע שנמרפה דעתו יחשב דעתא צילתא. ובגמ' **שכיב מרע**, **אומר ר"י** דצריך לזוהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה, דאם נתקלקל בינתיים אפילו נתפקח לבסוף אין מועיל אפי' לריש לקיש דהא לא סמיה בידיה, ופעמים ששכיב מרע אינו בדעתו ומספקא אי חשבינן ליה כשומה או שמא תונבא בעלמא הוא דנקטיה וכישן דמי) וכחישותא הוא דאתחילה ביה, הכא דעתא שגישתא היא (דעת מבולבל).

ומי אמר שמואל הכי (שחט בו שנים כותבין גט לאשתו, אלמא גט מחיים הוא) והאמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים וברח מעידין עליו (שמת להשיא את אשתו) ואי ס"ד חי הוא, אמאי מעידין עליו (**כתבו התוס'** דסלקא דעתך דמעידין עליו שכבר מת קאמר ומשני חי וסופו למות לאלתר קודם שיתירוה ב"ד לינשא) אמרי חי הוא (וגיטו מחיים) וסופו למות (לכך מעידין עליו לאחר זמן להשיא את אשתו היכא דלא גירשה).

אלא מעתה (הואיל וסופו למות) יהא (השוחטו בשוגג) גולה על ידו (**כתבו התוס'** לשמואל פריך דכיון דקאמר דמת לאלתר היה לו לגלות, ולאז אשינויא דחי הוא וסופו למות פריך, דכ"ש אי חשבת ליה כבר מת דקשה טפי, דקס"ד דגלות תלי במת לאלתר ואם לא מת לאלתר אינו גולה דס"ד דבהכי תלי דלישנא דכתיב גבי גלות 'ויפל עליו וימות' משמע ליה לאלתר אע"פ שבמזיד חייב אפילו לא מת לאלתר, יש חילוק בין מיתה לגלות כדמפלגי בגלות בין דרך ירידה לדרך עליה ובמזיד אין שום חלוק, ולית ליה השתא הא דפריך בכתובות (לג:) ממאי דבמזיד ונקא

ע: - עא.

שיכתבו גט לאשתו, והרכין בראשו לומר הן, בודקין אותו בדברים אחרים (ביאר באר הגולה כדמוקי לה בגמרא כתנא דבי ר' ישמעאל) בסירוגין (ביאר באר הגולה כאוקימתא דרב יוסף) חד הן ותריין לאו, חד לאו ותריין הן, אם הרכין בראשו על לאו לאו ועל הן הן, הרי אלו יכתבו ויתנו. (חגה וי"א דבודקין אותו על ידי פירות שאינם נמצאים אלא בקיץ ושואלין אותו בימות החורף אם רוצה שילקטו לו מן האילן, או להיפך כד פי' הסוס). אה"ע (קכא,ה). ביאר הב"י הר"ף והרא"ש כתבו כל סוגיא זו. משמע דסבירא להו דלא פליג רבי ישמעאל אמאי דפריש רב נחמן אמתניתין, אלא דרב נחמן אתא לפרושי דבדקין ליה בסירוגין ובחד לאו ותריין הן... כי היכי דלא נימא שיחיא דהכי והכי נקטיה, ורבי ישמעאל אתא למימר דבדקין ליה בפירי וכיוצא בהם דאי בדקין ליה בגלופקרי איכא למימר קורא אחדיה, וכן בכל דבר דאיכא למיתלי כהאי גוונא לא מהניא בדיקה, דבדיקה לא מפקא לן מספיקא אלא היכא דליכא למיתלי במידי כגון בדיקת פירי, ואם כן בעינן לבדוק בפירות וכיוצא חד לאו ותריין הן ג. שחטו בו שנים או רוב שנים, וכן אם היה מוגויד או צלוב והחיה אוכלת בו, ורמזו ואמר כתבו גט לאשתי, כותבין ונותנין כל עוד שנשמתו בו (ביאר ביאר הגר"א תוספתא)... (חגה מיהו צריך בדיקה ג' פעמים כשנשתתק הס"ן). אה"ע (קכא,ח). ה... שחטו בו שני סימנים או רובן, אפילו עמד וברח, מעידין עליו שמת, שודאי סופו למות. וכן כל כיוצא בו מדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב, הרי אלו מעידין עליו אה"ע (יז,ל). פסק הרמב"ם אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם כן מת הנהרג מיד אבל אם חבל בו בשגגה אע"פ שאמדוהו למיתה וחלה ומת אינו גולה שמא הוא קירב את מיתת עצמו או הרוח נכנסה בחבורתו והרגתהו, אפילו שחט בו כל שני הסימנים ועמד מעט אינו גולה על ידו, לפיכך אם לא פרכם כלל או ששחטו במקום שאין הרוח מנשבת בו כגון בית סתום של שיש הרי זה גולה, וכן כל כיוצא בזה. רוצח ושמירת הנפש (ה,ב). ע"ע בהשגת הראב"ד, ומה שיישב הכפ"מ.

ולהרכין בענין זה לשעות)? דאמרינן ליה חד לאו ותריין הן, ותריין לאו וחד הן (דכי הך שיחיא לא נקטיה).

דבי רבי ישמעאל תנא (כתבו התוס' אין נראה לומר דפליגי, דבדיקה דמתני' למה לא תועיל, אלא דקתני בדיקה עדיפא טפי הכי דליכא למימר ביה דשיחיא דלאו לאו או דהן הן נקטיה, שהיא חכמה גדולה, כיון שאינו טועה בין ימות החמה לימות הגשמים אפילו בעינן שלשה לאו ושלשה הן, סירוגין לא בעי) אומרים לו (כשבדקין אותו על לאו שואלין לו אם מבקש דברים הראויין לו בימות החמה ועכשיו ימות הגשמים) דברים של ימות החמה בימות הגשמים, ושל ימות הגשמים בימות החמה. מאי ניהו, אילימא גלופקרי (שמלות, כותונות) וסדיני (אם יכסוהו בסדיני פשתן בימות הגשמים) ליחוש דלמא קורא אחדיה (בימות החמה, ואע"פ שמשיב הין על הגלופקריין לאו שומה הוא) א"נ חמה אחדיה (ביארו התוס' (כוונת הגמ' להקשות...) למה לנו לחושבו כשומה ונאמר שאינו גט ונענן אשתו חנם)? **[דף עא ע"א]** אלא בפירי (שאינם מצוים באותה שעה כגון דובדבנים בימות הגשמים, ובימות החמה שסק כתבו התוס' אין לפרש ששואלין לו אם רוצה פירי של ימות הגשמים בימות החמה או איפכא ואומר הן, כי זה אפשר למצוא בכבושים בדבש או בענין אחר, אלא ששואלין לו אם רוצה שילקטו לו מן האילן). **פסק הש"ע א.**

צריך שיחיה בדעתו בשעה שמצוה לכתבו. לפיכך אם אחזו רוח רעה בשעה שמצוה לכתבו, אין כותבין אותו אפילו לכשיבריא... אה"ע (קכא,א). ב. היה בריא בשעה שצוה לכותבו, ואח"כ אחזו החולי, אין כותבין אותו בעודו בחליו (ביאר באר הגולה כמימר' דרבי יוחנן שם דהלכה כוותיה). ואם כתבוהו ונתנוהו קודם שיבריא, אם הוא חולי דסמיה בידן, הרי זה פסול (ביאר באר הגולה ב"י מסוגיית הגמר' שם) ואם לאו, אינו גט (ביאר באר הגולה פי' בטל מן התורה אבל במקום שאמרו פסול הוא פסול מדברי סופרים). (חגה אבל לאחר שנתרפא, כותבין ונותנין, אפילו מיחה בחליו שלא ליתנו) אה"ע (קכא,ב). ג. מי שנשתתק, ושאלוהו אם רוצה

עא.

חייב קרבן שבועה על שבועת העדות אם השביעו והרכין בראשו שאינו יודע). אמאי, הא יכול להגיד מתוך הכתב (ואם איתא לדרב כהנא ליחייב כתבו התוס' דהגדה חשיבה ע"י הכתב כדפרישית אע"ג דממעט חרש וחרשת מחליצה לפי שאינם באמר ואמרה, אמירה ודאי לא הוי אלא בפה, ועוד דהתם יליף וענתה מוענו הלוי שצריך בלשון הקדש ומינה נמי שמעינן דהויא בפה כמו בלויים)? אמר ליה אביי עדות קאמרת, שאני עדות, דרחמנא אמר מפייהם (על פי שנים עדים) ולא מפי כתבם [יעידו בב"ד דלא דמי לשטר שחתמוהו ביומו דההוא אורחיה להכי כתבו התוס' בפ' שני דכתובות (כ:)] הארכתני בה].

מיתיבי כשם שבדקין אותו (אנשתתק והרכין בראשו קאי) לגיטין, כך בודקין אותו למשאות ולמתנות (למכור בנכסיו), ולעדיות ולירושות. קתני מיהת עדיות (פירש רש"י שיעיד עדותו מפי הכתב והאמרת מפייהם וזה נאלם אמנם התוס' מבארים שהקושיא היא על הברייתא שאומרת 'פרט לאלם שאינו יכול להגיד' ומיהו לר"י נראה שהקושיא היא גם לרב כהנא בשם רב (כפירוש לר"י) שהרי הקושיא הבאה ניסוכת על דברי רב כהנא בשם רב. והכי פירוש הקושיא בשלמא אי לאו דרב, אע"פ שלענין עדות חשיבה הגדה מה שמרכין בראשו כדקתני הכא דבודקין אותו לעדות, מ"מ פטר קרא אלם שאינו יכול להגיד, דלענין קרבן שבועה לא חשיבה הגדה אלא הגדה מעליא, אלא לרב דחשיב דיכול לדבר מתוך הכתב עדות מעליא, כיון דאפילו בחרש מהני, אע"פ דהרכנה לא מהניא ביה כלל, וא"כ צריך לומר הא דממעט קרא אלם שאינו יכול להגיד אע"פ שיכול לדבר מתוך הכתב משום דרחמנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם, וא"כ איך בודקין אותו לעדות הא בעינן מפייהם ולא מפי כתבם. ולמאי דפירשנו פרט לאלם שאינו יכול להגיד דהיינו חרש (כ"כ תוס' לעיל, אצל לחו פירוש זה, שכלשון 'אילס' לא משתמעט כן) אתי שפיר, דאי לאו דרב, באלם סגי בהרכנה בכל דבר, אבל חרש לא סגי אפי' יכול לדבר מתוך הכתב לא לענין גט ולא לענין עדות, אבל לרב אע"ג דפסול לענין עדות, כשר גבי גט, תקשי ליה, דהא הכא מכשרינן עדות כמו גט)? אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב ששת בעדות אשה (להשיאה) דאקילו בה רבנן (בעד אחד קרוב ושפחה). והא קתני ירושות וקא סלקא דעתך להעיד על ירושה שהוריש אדם מעלמא כתבו התוס' השתא דקסבר ירושות

אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב [שהיה פיקח כשכנסה וקדושו קידושין גמורין ותנן ביבמות (קיב:)] נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית לפי שאין כח בגירושי חרשות להפקיע קידושי חכמה, וקאמר רב דאם יכול לדבר מתוך הכתב דיוודע לכתוב על הקלף כתבו ותנו גט לאשתי אתם פלוני ופלוני ומסר להם פיקח גמור הוא ו...] כותבין ונותנין גט לאשתו.

אמר רב יוסף מאי קא משמע לן, תנינא נשתתק, ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים, אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו? אמר ליה רבי זירא אלם קאמרת, שאני אלם (דכיון דשומע הוא הרי הוא כפיקח לכל דבריו, אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר אי לאו דיכול לדבר מתוך הכתב ברמיזה לא מפיך, ואי לאו דאשמעינן רב לא הוה ידענא) דתניא מדבר ואינו שומע זהו חרש (ולא זהו חרש שדברו בו חכמים בכל מקום וחשווהו לשוטה דזהו כפיקח לכל דבריו כדקתני בחדיא אבל חרש דרב כהנא לא שומע ולא מדבר) שומע ואינו מדבר זהו אלם, וזה זה הרי הן כפקחין לכל דבריהם. וממאי דמדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אלם, דכתיב וְאִנִּי בְּחָרֶשׁ לֹא אֶשְׁמָע וְכָאֵלִים לֹא יַפְתַּח־פִּי. ואי בעית אימא כדאמרי אינשי אישתקיל מילוליה (נוטריקון דאלם).

אמר ר' זירא אי קשיא לי (בהא דרב כהנא חקשו התוס' תימה לר"י דמשמע דפריך לרב כהנא מדקאמר והא יכול לדבר מתוך הכתב, ואמאי לא פריך אמתניתין דהרי יכול להגיד ע"י הרכנה ואור"י דמתניתין לא קשיא ליה, דפשיטא ליה דגבי גט אין צריך הגדה בפה רק שמתרצה כמו שצריך גבי עדות דבור, אבל לרב כהנא דחשיב יכול לדבר מתוך הכתב אפי' בחרש, א"כ דבור מעליא הוא ויש לחושבה הגדה וי"מ דאמתניתין לא קשיא ליה, דאיכא למימר דהא דאמר פרט לאלם שאינו יכול להגיד היינו אלם שאינו שומע דהיינו חרש, אמנם הלשון של הברייתא 'אלם' לא משמע הכי) הא קשיא לי, דתניא אִם-לֹא יִגִּיד פֶּרֶט לֹאֵלֶם שְׁאִינוּ יִכּוֹל לְהִגִּיד (שאינו

עא. - עא:

יבמתו ממאן, אילימא דנפלה ליה מאחיו חרש, כשם שכניסתה ברמיזה כך יציאתה ברמיזה? אלא דנפלה ליה מאחיו פיקח. **ואיבעית אימא** לעולם דנפלה ליה מאחיו חרש, וגזירה אחיו חרש אטו אחיו פיקח. אי הכי, אשתו נמי (ניגזור אטו יבמתו שקידושיה גמורין)? יבמתו ביבמתו מיחלפא (אשת אחיו פיקח באשת אחיו חרש) אשתו ביבמתו לא מיחלפא.

ומי גזרינן (אחיו) חרש אטו פיקח, **[דף עא ע"ב]** והתנן שני אחין חרשין (כיון דהם חרשים לא איכפת לן בנשותיהן אם הן אחת פקחות דמ"מ הם לא כנסו אלא ברמיזה) נשואין שתי אחיות פיקחות, או שתי אחיות חרשות, או שתי אחיות אחת פיקחת ואחת חרשת. וכן שתי אחיות חרשות (לא איכפת לן בפקחות של בעלים דהן לא נכנסו אלא ברמיזה לפיכך פטורות מן החליצה דיוצאה משום אחות אשה דכל עריות פטורות מן החליצה) נשואות לשני אחין פיקחין או לשני אחין חרשין או לשני אחין אחד פיקח ואחד חרש הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום, ואם היו נכריות (ומת אחד מהן השני אינו יכול לחלוץ מפני שהוא חרש או שהיא חרשת ואינה יכולה לומר מאן יבמי אלא...) יכנסו, ואם רצו להוציאן (אחרי כן) יוציאו (דאתי גט חרש ומפקע זיקת קידושי חרש. אלמא היכא דנפלה ליה מאחיו חרש מפיק ולא גזרינן אטו אחיו פיקח?) אלא, מחוורתא כדשנין מעיקרא (דנפלה ליה מאחיו פיקח).

אמר רבי יוחנן חלוקין עליו חביריו על רשב"ג (דאפי' פקח ונתחרש אינו יכול לגרש ואפי' יודע לכתוב, ולא תימא רשב"ג מפרש מילתיה דת"ק, דהכי שמיע ליה לרבי יוחנן דמיפלג פליג).

אמר אביי, אף אנן נמי תנינא נישטת (היא משניסת) לא יוציא (אסור להוציאה, ואע"פ שפקחת ונתחרשה יוציאה, דאשה לא בעינן דעתה, שהרי יוצאה לרצונה ושלא לרצונה

דעלמא ומשאות ומתנות דעלמא ולענין עדות קאמר צ"ל דסלקא דעתיה דפרושי קא מפרש למשאות ומתנות וירושות היינו עדות (ר"ל שמה שכתוב צדקיהו 'עדות' אינו צפני"ע אלא הכוונה שצדק לזכר, היינו, שמשאות ומתנות וירושות לענין עדות). עוד יש לבאר שהגמ' יכלה להקשות דאם הביאור בירושות הוא לענין עדות אשה, א"כ היינו עדויות? אמר רבי אבהו ירושת בנו הבכור (אם רצה להשוות את הבכור כאחד מבניו ולהכי נקט ירושת בנו הבכור דאם לא לשנות על משפט הירושה של תורה הוא בא למה לנו לדבריו הירושה מאיליה תפול התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ואין נראה לר"י אם כן הוה ליה למימר שריבה לזה ומיעט לזה אלא אומר רבינו יצחק דהיינו שאומר על בן בין הבנים שהוא בכור וקא משמע לן דנאמן לכך על ידי הרכנה). קתני מיהת למשאות ולמתנות, מאי לאו לעלמא (דהיינו עדות)? לא, לדידיה.

מיתיבי חרש, לא הלכו בו אחר רמיזותיו (לחשבו כפיקח) ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין, אבל לא לגיטין (היכא דקידושיהו היו קידושין גמורין ותיובתא דרב כהנא)?

תנאי היא דתניא, אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים (דלא הלכו בו בגיטין) בחרש מעיקרו (שאין לו כתב יד של דעת שלא היתה לו דעת צלולה מימיו) אבל פיקח (שלמד לכתוב מדעת צלולה) ונתחרש הוא כותב (גט) והן (אחרים) חותמין (והיינו כרב כהנא כתבו התוס' לא בעי לשנויי דרב מיירי בפיקח מעיקרו וברייתא בחרש מעיקרו כמו שמחלק רשב"ג, משום דקים לן דרשב"ג פליג על הך ברייתא כדאמר רבי יוחנן בסמוך).

וחרש מעיקרו לא, כשם שכונסה ברמיזה כך מוציאה ברמיזה (משנה היא ביבמות דחרש שנשא אשה אם רצה יוציא)? אי באשתו ה"נ, הכא במאי עסקינן ביבמתו (שקידושיה גמורין וזיקתה גמורה, והוא אין יכול לחלוץ לפי שאינו ב'ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה' וכונם ואינו מוציא לעולם דגט ידיה לא מפקע זיקה דאורייתא).

עא:

ח"מ (לה"א). ב. אפילו כתב בכתב ידו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו, לא יכתבו ולא יחתמו עד שישמעו מפיו, בין שהוא פקח ובין שנשתתק, בין שמדבר ואינו שומע בין שאינו שומע ולא מדבר **ב"א** **ב"א** הגולה מברייתא, וממאי דמסקינן לאפוקי מדרכ כהנא, (עב.). ויש מכשירין במי שנשתתק לכתוב ולחתום על פי כתב ידו שיכתוב לסופר כתוב, ולעדים חתומו, והוא שתהא דעתו מיושבת עליו **(ב"א ב"א** הגולה רמב"ם כמימרא דרב כהנא) אה"ע (קכח.). ב. יכול לגרשה בלא דעתה... אבל אם נשתטית, ואינה יודעת לשמור עצמה, אינו מוציאה עד שתבריא, שלא ינהגו בה מנהג הפקר אה"ע (קיטו.).

משנה אמרו לו (לבריא או לשכיב מרע חכם) נכתוב גט לאשתך (שלא תיזקק ליבם) ואמר להן כתובו (והם...) אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו, אה"ע שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל, עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו.

(גמרא) טעמא דלא אמר תנו (בלא כתבו, דכיון דאמר להם כתבו מקפיד היה בדבר שלא יאמרו לאחר ויכתוב, שבושת הוא לו לגלות שאינו יודע לכתוב גט, ובהא אפי' ר"מ מודה לקמן שאם אמר כתבו גט לאשתי אפילו אמר לב"ד לא עשאים ב"ד להרשות את אחרים על כך) הא אמר תנו (גט לאשתי ולא אמר כתבו) נותנין (אומרים לאחרים ויכתבו ויתנו דעשאו ב"ד ועל כרחין כגון שהיו שלשה, דאילו לשנים אפי' ר"מ מודה שאפי' לא אמר כתבו אלא תנו צריכים הם עצמם לכתוב, דהכי תנן לקמן אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי יכתבו הם עצמם ויתנו, אבל אמר לשלשה תנו, יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו מפני שעשאים ב"ד דברי ר"מ, ופליג רבי יוסי עליה דאפילו לשלשה נמי אה"ע דלא אמר כתבו צריכין הם עצמם לכתוב, ומתניתין דנקט כתבו משמע דאי לא אמר כתבו לא

היכא דנשטת אמור רבנן לא יוציא דכיון שאינה יודעת לשמור עצמה ינהגו בה הפקר בזנות וכן מפרש לקמן) נתחרש הוא או נשתטת לא יוציא עולמית. מאי עולמית, לאו אה"ע דיכול לדבר מתוך הכתב.

אמר רב פפא אי לאו דאשמועינן ר' יוחנן, הוה אמינא רשב"ג לפרושי טעמא דת"ק הוא דאתא, ומאי עולמית, אה"ע דחזינא ליה דחריף (אבל מדבר מתוך הכתב לא ממעט) אי נמי (האי עולמית) לכדרכי יצחק [אתא למידק מינה מדקתני סיפא עולמית, ורישא לא תנא עולמית (תלמוד מכלא...) משום דרישא דרבנן כדרכי יצחק, וסיפא (סכתה 'עולמית') דאורייתא, דגבי מגרש בעינן דעתו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו **וכתבו התוס'** אביי נמי דייק עולמית לכדרכי יצחק ביבמות (קיג:) דקאמר התם אף אנן נמי תנינא כדרכי יצחק, ודייק מדקתני עולמית גבי נשתטת ולא תנא גבי נישטת היא, אלא דהכא דייק מדקתני עולמית אתרווייהו אנתחרש ונשתטת, הא דקתני ליה אחרש אשמועינן אפי' יכול לדבר ע"י כתב, ואנשתטת לכדרכי יצחק, ורב פפא דחי דמ"מ איכא למימר דלא אתא עולמית אלא לכדרכי יצחק גרידא] דא"ר יצחק דבר תורה שוטת מתגרשת, מידי דהוה אפיקחת בעל כרחא (מתגרשת ואה"ע"פ שלא מדעתה) ומה טעם אמרו אינה מתגרשת, שלא ינהגו בה מנהג הפקר. **פסק הרמב"ם** מי שנשתתק והרי דעתו נכונה ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלשה פעמים... וכן אם כתב בידו כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו כותבין ונותנין לה אם היתה דעתו מיושבת עליו, שאין דין מי שנשתתק כדין החרש גירושין (ב"מ.). עיין בבכ"מ שמאריך בכיור פסק זה. **פסק הש"ע** א. חרש, פסול. אחד מדבר ואינו שומע, או שומע ואינו מדבר ודעתו נכונה, מפני שצריך להעיד בבית דין בפיו, ושיהיה ראוי לשמוע דברי הדיינים והאיום שמאיימים עליו. וכן אם נשתתק, אף על פי שנבדק בדרך שבדקים לענין גיטין ונמצאת עדותו מכוונת, והעיד בפנינו בכתב ידו, אינו עדות כלל, חוץ מעדות אשה, לפי שבעגונה הקילו

עא: - עב.

בין אמר לשלשה, ומשום שלשה נקט כתבו, דהא אם אמר תנו נותנין, ולהכי לא מצי למיתני בסיפא עד שיאמר לשלשה דהא בשלשה נמי מיירי דכתבו לא מהני אפי' בשלשה, ומ"מ פריך דה"ל למיתני בסיפא ולפרש בהדיא עד שיאמר לשלשה (תנו).

אי הכי, עד שיאמר לשלשה מיבעי ליה? אלא כולה רבי יוסי היא (והא דנקט ברישא כתובו לאו למידק דאילו אמר תנו בלא כתבו אומרים לאחרים ויכתבו) והכא במאי עסקינן (טעמא דפסול...) דלא אמר אמרו (והכי דייקת מינה טעמא דלא אמר אמרו, הא אמר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב, ולפלוני ופלוני ויחתמו, ואמרו לאותו סופר וכתב, ולאותן עדים וחתמו שפיר דמי, דמודי רבי יוסי בהא שהרי עשאן שלוחין לכך כתבו התוס' סלקא דעתא דלא שייך לאקשווי עד שיאמר אמרו מיבעי ליה דניחא ליה למינקט דומיא דרישא שהבעל מצוה לעדים עצמם לעשות אבל אומר אמרו לאחרים שיאמרו לעדים לעשות. וא"ת השתא דמוקי לה כרבי יוסי אמאי נקט כתבו הוה ליה למינקט תנו וכ"ש כתבו, ועוד כיון דכתבו לאו דוקא והוא הדין תנו, נימא דהוא הדין נמי אמרו ותיתי שפיר סיפא עד שיאמר לסופר כתוב כו' ויש לומר דלא חש למיתני תנו דמסיפא שמעינן דהוא הדין תנו מדלא תנא עד שיאמר תנו).

אי הכי עד שיאמר אמרו מיבעי ליה, ועוד, מי מודה רבי יוסי באומר אמרו, והתנן כתב סופר ועד כשר, ואמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו (לא תימא דמתכשר גט בחתימת עד אחד וכתב יד סופר שני, אלא הכי קאמר חתם הסופר בגט עד, ועד שני עמו כשר) ואמר רב חסדא מתניתין (דמכשר להחתים סופר בגט) מני **[דף עב ע"א]** ר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח (הלכך ליכא למיחש לחורבא, דאילו לר' מאיר איכא למיחש דלמא זימנין דאמר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו, ואזלי הני שלוחי וחיישי לכיסופא דסופר ומחתמי ליה בלא דעת הבעל, אבל לר' יוסי ליכא למיחש להכי, שהרי לא יכתוב סופר גט אלא אם כן ישמע מפי הבעל עצמו) ואי ס"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו, נפיק מינה חורבא (הך חורבא גופה לר' יוסי איתא) דזימנין דאמר

הוי פסיל האי גיטא וכגון שהיו שלשה ורבי מאיר (היא) מני, ר"מ היא, דאמר מילי מימסרן לשליח (דרך ארץ הוא לעשות שליח דברים והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו, הלכך היכא דהוו ג' דאיכא למימר עשאן ב"ד לומר לאחרים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו). אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב (משמע דאין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב ואפילו שלשה ואפי' לא אמר כתבו) ולעדים חתמו, אתאן לר' יוסי, דאמר מילי לא מימסרן לשליח, רישא ר"מ וסיפא רבי יוסי?

אין, רישא ר"מ וסיפא רבי יוסי. **אביי אמר** כולה רבי מאיר היא, והכא במאי עסקינן (הך סיפא דקתני עד שיאמר לסופר עצמו) דלא אמר תנו (בלא כתבו, והכי קאמר, האומר כתבו אינו כשר אלא א"כ אמר לסופר עצמו **כתבו התוס'**, וא"ת וכי לא ידע שיקשה לו 'עד שיאמר תנו מיבעי ליה' דמכח זה דקדק תחלה דסיפא כרבי יוסי מדקתני עד שיאמר לסופר כתוב ולא קתני עד שיאמר תנו וי"ל דהמתירין סבר דלהכי לא תנא עד שיאמר תנו משום דכבר שמעינן ליה מדיוקא דרישא דקתני כתבו משמע הא אמר תנו נותנין ולהכי אשמועינן בסיפא דבכתבו לא מהני עד שיאמר לסופר כתוב, וטעמא דרישא קמפרש דלהכי לא מהני מה שעשו אחרים בלשון כתובו משום דמילי לא מימסרן לשליח, ולא מהני עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ופריך עד שיאמר תנו מיבעי ליה דכיון דלא שמעינן ליה אלא מדיוקא דרישא הוה ליה למיתני בסיפא בהדיא עד שיאמר תנו).

אי הכי (כיון דאיכא צד היתר לומר לאחרים הכי איבעי ליה למיתני אינו גמ...) עד שיאמר תנו (בלא כתבו) מיבעי ליה (וכל שכן פשיטא דכי אמר לסופר עצמו, אלא ודאי דוקא קאמר סיפא באומר תנו)! אלא הכא במאי עסקינן דלא אמר לבי תלתא (ובשנים מודה ר"מ דאפילו אמר תנו כותבין הן עצמן דלא עשאם ב"ד **כתבו התוס'** ה"נ תימה וכי לא ידע שיקשה לו עד שיאמר לג' מיבעי ליה, ועוד דאי בדלא אמר לתלתא מאי אירא כתבו, תנו נמי לא מהני וי"ל דהשתא מוקי רישא בכל ענין בין אמר לב'

כותבין ונותנין גט לאשתו. (כתבו התוס', וא"ת ואמאי נקט 'לאפוקי מדרב כהנא', הרי זו הבריייתא אתיא נמי לאפוקי ממתניתין דמכשרה בהרכנת הראש בלא קול וי"ל דמסתברא דהרכנה דמתני' מהני כמו קול כיון דקים לן שמתרצה, לא בעינן שמיעת הקול כמו תן גט זה לאשתי אם היה זכות לה לא היה יכול לחזור בו ואע"פ שהיא אינה אומרת כלום כיון שהיא מתרצה בלא שמיעת קולה הוי שלוחה, ובבריייתא דנקט עד שישמעו קולו לא שנה אלא למעוטי חרש דרב כהנא דמסתבר למעוטי. החלכות עיין בעמ' 278.

משנה זה גיטיך אם מתי (לא אמר כלום, דמשמע לכשאמות, ואין גט לאחר מיתה) זה גיטיך מחולי זה (משמע מחולי זה ואילך, וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה) זה גיטיך לאחר מיתה לא אמר כלום. מהיום אם מתי, מעכשיו אם מתי ה"ז גט [כתבו התוס', כתב ר"ת מהיום אם מתי אם מת בו ביום לא ידענא מה אדון בה (יט' כל לומר שהתכוון שיחול הגט בסוף היום, וא"כ מת קודם סוף היום, והגט לא חל כלל) ולרבינו אלחנן נראה דמהיום הוי כמו מעכשיו ודעתו שיהא גט לאלתר דמסתמא דלכך נותן גט שירא למות, וכי אין לו לירא שמא ימות בו ביום, אלא ודאי לאלתר קאמר שיהא גט, ומכל מקום נכון להחמיר]. מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט (מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו, או חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום, דבשלמא גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופירא לאחר מיתה, אבל הכא ליכא למימר הכי, ואי משום תנאה ה"ל למימר מהיום אם מתי, ובגמ' פריך מ"ש מרישא) ואם מת, חולצת (שמא אינו גט) ולא מתייבמת (שמא גט הוה והו"א לה גרושת אחיו, וקיימא עליה בכרת הואיל ולא החזירה). זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה, ועמד והלך בשוק וחלה ומת, אומדין אותו, אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט, ואם לאו אינו גט.

(גמרא) אלמא אם מתי כלאחר מיתה דמי, והדר תני מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי, אלמא אם מתי לאו כלאחר מיתה דמי (דאילו

להו לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו, ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי ליה ובעל לא אמר הכי [כתבו התוס' הוה מצי לשנויי כיון דאמר מר כשר ולא תעשה כו' ולאסוקי כדמסיק לעיל (סז).] אלא לפי שכבר דקדק ולא חש לחזור ולהאריך, ומכאן יש להוכיח דפרק מי שאחזו סדרו אחר התקבל?]

אלא מחוורתא, רישא ר"מ וסיפא ר' יוסי. **רב אשי** אמר כולה ר' יוסי היא (ורישא דאמר כתבו לאו דווקא דאפילו תנו נמי פסול כדקתני סיפא עד שיאמר לסופר ויכתוב, ואורחא דתנא למיתני ולאוסופי, ונקט למילתיה בלשון לא מיבעיא הך אלא אפילו הא נמי פסיל עד שיאמר) ולא מיבעיא קאמר, לא מבעיא היכא דלא אמר תנו, אלא אפי' אמר תנו לא, ולא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא, אלא אפי' אמר לבי תלתא, אלא אפי' אמר לבי תלתא לא, ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו, אלא אפילו אמר אמרו נמי לא (כתבו התוס' לא מיבעיא קמא אתי אפי' לר"מ דקאמר לא מיבעיא כתבו אלא אפי' תנו כיון דמיירי בב' כדקאמר בתר הכי לא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא, אע"ג דקאי לרבי יוסי אין לחוש דמדקדק כל לא מיבעיא שיכול לומר ויש ספרים דגרסי לא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא תנו אלא אפילו אמר לבי תלתא תנו).

תניא כוותיה דרב אשי (דבאומר אמרו נמי פסיל רבי יוסי כתבו התוס' לכאורה משמע דלא מייתי מינה ראייה אלא דלא מודה ר' יוסי באומר אמרו, אבל הרב רבי אלחנן פירש בשם ר' יצחק דמוכח מינה דלא מיבעיא קאמר כדמשני רב אשי, דודאי אי הוי תני נכתוב גט לאשתך... הוה דייקנין הא אמר תנו נותנין כדדייק אמתני' והוי רישא ר"מ, אבל השתא דנקט כתב הסופר לשמה, דמשמע הא אם אמר לשום אדם מהני, והא ליתא דאפילו לר"מ לא מהני, אלא ודאי לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא לא אמר כתבו אלא אפי' אמר כתבו, ולא מיבעיא דלא אמר תנו כו' כדדייק אמתני') כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה, אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט בטל, עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו. 'ישמעו' לאפוקי ממ"ד מודה רבי יוסי באומר אמרו, 'קולו' לאפוקי מדרב כהנא אמר רב [דאמר לעיל (עא).] חרש שיכול לדבר מתוך הכתב

מיניה, א"ל הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי וכתבו התוס' והא דאמרין לקמן (פה:) התקין רב בגיטא מן יומא דנן ולעלם ולאפוקי מדרכי יוסי אין זה אלא לשופרא בעלמא, דהא כרבי יוסי ס"ל כדאמר הכא, ואית דגריס לקמן רבא, לפי זה צריך לומר נמי דלשופרא דשטרא תקן, דהא אמר בסמוך דלרבא פשיטא ליה דהלכה כרבי יוסי אפילו בע"פ וכן פירש רש"י לקמן לבתר דנפק, א"ל היינו טעמא דרבי יוסי, דקסבר זמנו של שטר מוכיח עליו.

אלא מספקא ליה [דף עב ע"ב] אי א"ר יוסי בעל פה אי לא אמר (כגון גבי גט שכתב כהלכתו וכשמוסרו לה אומר זה גיטיך אם מתי הלכך, לא דמי לשטר, שכיון שכתב התנאי אצל הזמן בשטר איכא למימר דזמן מוכיח דמהיום קאמר, אבל על פה דלמא כי מסריה ניהלה הדר ביה מזמן דשטרא ומסריה ניהלה ע"מ לאחר מיתה הואיל ולא אמר מהיום התוס' ביארו את ההסתפקות של בע"פ, דשמא מבטל בדבורו הוכחת זמן השטר כיון שאין כתוב בו מהיום).

ומי מספקא ליה, והתנן ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש אינו גט (דהא לא שוייה גט עד י"ב חדש והו"ל גט לאחר מיתה) ותני עלה רבותינו התירוה להינשא, ואמרין מאן רבותינו, אמר רב יהודה אמר שמואל בי דינא דשרו מישחא [ר' יהודה נשיאה שהתיר שמנן של עובדי כוכבים במסכת ע"ז (לז.)] וסברי לה כר' יוסי, דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו! אלא מספקא ליה, אי הלכה כר' יוסי בעל פה או אין הלכה.

ומי מספקא ליה, והאמר רבא ה"ז גיטיך אם מתי ושאיני מת (איזה משתי לשונות הללו דלשון תנאי הם) ה"ז גט, כשאמות (משמע לכשאמות יהא גט) ולאחר מיתה אין זה גט. היכי דמי, אילימא דאמר לה מהיום ורבנן, צריכא למימר, והתנן (הא בהדיא תנן לה במתני'...) מהיום אם מתי ה"ז גט, ואלא לאו דלא אמר לה מהיום ור' יוסי (ואשמעינן רבא דבעל פה נמי אמרה ר' יוסי) ש"מ הלכה כר'

במהיום ולאחר מיתה תני סיפא גט ואינו גט?) אמר אבוי אם מתי שתי לשונות משמע, משמע כמעכשיו (אם יתקיים תנאי זה שאמות, וכשמת הוה גט למפרע, אבל לאחר מיתה לא משמע תנאה וספוקי מספקא לן) ומשמע כלאחר מיתה, אמר לה מהיום כמאן דאמר לה מעכשיו דמי, לא אמר לה מהיום כמאן דאמר לה לאחר מיתה דמי.

זה גיטך אם מתי לא אמר כלום אמר רב הונא וחולצת (כלומר אסורה להתייבם דמספקא ליה אי הוה גט אי לא ולקמיה מפרש ואזיל). והא לא אמר כלום קתני? לא אמר כלום, דאסירא לעלמא, וליבם נמי אסירא. והא מדסיפא (גבי מהיום ולאחר מיתה תנא...) חולצת, מכלל דרישא (לא תנא מכלל ד...) יבומי נמי מיבמה?

מתניתין (דבעי מהיום) כרבנן [דפליגי עליה דרבי יוסי בב"ב (קלו.)] דקא תני הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה, ואי לא ה"ל מתנה לאחר מיתה, וה"נ גט לאחר מיתה הוא] ורב הונא (שלאמר 'אם מתי' חולצת) דאמר כר' יוסי, דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו (התם אינו צריך דקא סבר זמנו של שטר מוכיח עליו דמהיום נתן לו את גוף הקרקע והפירות יאכל הוא בחייו דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה).

אי רבי יוסי, חליצה נמי לא תיבעי (דהא אמר אע"ג דלא כתב מהיום כמאן דכתב מהיום דמי, ומהיום אם מתי תנן במתני' דכשר) וכ"ת, מספקא ליה לרב הונא אי הלכתא כר' יוסי או אין הלכה כר' יוסי, ומי מספקא ליה, והא רבה בר אבוב חלש, עול לגביה רב הונא ורב נחמן א"ל רב הונא לר"נ, בעי מיניה מרבה בר אבוב הלכה כרבי יוסי או אין הלכה, א"ל טעמא דרבי יוסי לא ידענא (אמאי קאמר א"צ) הלכה איבעי מיניה, א"ל את בעי מיניה הלכה, וטעמיה דרבי יוסי אנא אמינא לך, בעי

עב:

גופא מהיום ופירי לאחר מיתה, אבל בגט כיון דלאו לשון תנאי הוא הויא ליה ספק תנאה ספק חזרה].

רבי מאי היא? דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט, דברי חכמים, רבי אומר כזה גט. רבי יוסי מאי היא (היכא קתני כזה גט)? דתנן כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מיכן ועד י"ב חדש, כתבוהו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט, ר' יוסי אומר כזה גט (מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו, ואמר 'כתבו ותנו אם לא באתי' ה"ק כתבו עכשיו ותנו אם לא באתי).

זה גיטין מהיום אם מתי מחולי זה, ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט' **אמר רב הונא** גיטו (דשכ"מ) כמתנתו, מה מתנתו [אמרינן בב"ב (קנא:)]

אם עמד חוזר, אף גיטו אם עמד חוזר (פירש רש"י ולא מיבעיא היכא דאמר אם מתי, דהא לא מת, אלא אפילו לא אמר אם מתי אלא יהב לה גט סתמא אם עמד חוזר, דמסתמא אדעתא דמיתה יהב לה והא לא מת. **כתבו התוס'**, פרש"י ור"ח מה מתנת שכיב מרע בלא שום תנאי חוזר, אף גיטו נמי אם עמד חוזר ממילא בלא שום תנאי, ומסיק (נחמך הגמ') דרבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא דכיון דאם עמד חוזר וכי מיית הוי גיטא, אמרי יש גט לאחר מיתה כמו מתנה שאינה חלה עד לאחר מיתה כמו כן גט, ואין להקשות לפירושו דכיון דבסתם אם עמד חוזר מה צריך במתני' למיתני מהיום אם מת מעכשיו אם מת, בסתם נמי הוי כמהיום וכמעכשיו, דאיצטריך לאשמועינן איזה לשון משמע מחיים ואיזה לאחר מיתה. **אבל קשה** דאמאי הוצרך שמואל לתקן בגט דשכיב מרע לקמן (ע"ה): אם ימות יהא גט ואם לאו לא יהא גט, כיון דבסתם נמי חוזר אם עמד **ומיהו י"ל** דשמואל לא סבר כרב הונא אלא כרבה ורבא. **ומיהו קשה** דהא אמרי' בב"מ (סו.) ההוא שכיב מרע דכתב גט לדביתוהו איתנה אמרה ליה דביתוהו אמאי קא מיתנחת אי קיימת דידך אנא וקאמר דפטומי מילי ניהו ופריך פשיטא, ואמאי פשיטא והא רב הונא אית ליה הכא אם עמד חוזר. **ע"כ נראה לר"ת** שכ"מ שנתן גט ולא התנה דאם עמד אינו חוזר, ולא דמי למתנת שכ"מ דאם עמד חוזר, דמתנה אינה חלה כלל אלא לאחר מיתה אבל גט חל מחיים דדעתו שיחול מיד הלכך אינו חוזר אם לא פירש, וגיטו כמתנתו דקאמר רב הונא אומר ר"ת

יוסי? לרבא פשיטא ליה **כתבו התוס'** מכאן קשה על רשב"ם דב"ב (קלו.) גבי בעי מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו פי' אם מועיל הקנאה כמו מהיום א"ל בהקנאה אינו צריך ופי' רשב"ם היינו דלא כר' יוסי, והכא משמע דסבר רבא כר' יוסי ואורי' דהתם מיירי באין כתוב זמן בשטר, שאז גם לר' יוסי צריך לכתוב מהיום, והדיון בגמ' באופן שעושה הקנאה, אם מועיל גם בלא כתב מהיום לרב הונא מספקא ליה. **ואב"א** לעולם דאמר לה מהיום ורבנן, והני לישני איצטריכי ליה, שאני מת כאם מתי דמי, כשאותה בלאחר מיתה דמי.

ואיכא דמתני לה (לדרב הונא לעיל) אסיפא זה גיטין לאחר מיתה לא אמר כלום, אמר רב הונא ולדברי ר' יוסי (דאמר כי לא אמר מהיום כמאן דאמר מהיום דמי) חולצת (דזמן השטר הו"ל כמהיום, וכי מסריה ניהליה ואמר זה גיטין לאחר מיתה מספקא לן אי תנאה הוא אי חזרה הוא).

פשיטא, מדסיפא (כי אמר מהיום ולאחר מיתה תנא מתני'...) לרבנן חולצת, רישא נמי (לאחר מיתה) לר' יוסי (נמי) חולצת (דהא לרבי יוסי כמהיום ולאחר מיתה דמי ור' יוסי ורבנן לא איפלוג אלא בהא לחודה דלר' יוסי בלאו מהיום כמהיום ולרבנן יש חילוק)? מהו דתימא, רבי יוסי בהא כרבי ס"ל דאמר (לקמן) גיטא מעליא הוי וחליצה נמי לא תיבעי (ופליג אדרבנן וקסבר תנאה הוא, והואיל ואשכחן לרבי דפליג, אימא ר' יוסי נמי פליג, דהא שמעינן ליה דמיקל בתנאי) קמ"ל, דלא רבי סבר לה כר' יוסי ולא ר' יוסי סבר לה כרבי, רבי לא סבר לה כרבי יוסי, דקתני כזה גט (במילתיה דרבי) למעוטי דרבי יוסי (היכא דלא אמר מהיום דכיון דקתני כזה משמע דכי האי גוונא הוא דמכשר, אבל בלאו מהיום פסול) ור' יוסי לא סבר לה כרבי, דקתני כזה גט למעוטי דרבי [ר' יוסי גבי תנאי לקמן (גיטין עו:)] ועל כרחיק למעוטי אתא ולא אשכחן דלמעטיה אי לאו הא דמהיום ולאחר מיתה ולאשמועינן דאע"ג דגבי מתנה כשר התם הוא דהכי קאמר ליה

עב: - עג.

ממש אלא על משענתו אם כן פשיטא דצריך אומדנא, ולהכי קאמר קמ"ל דהלך על משענתו הוא דבעינן אומדנא, אידך (מי שלא הלך בשוק מסתמא אף על פי שניתק לחולי אחר יש בו מחולי הראשון) אומדנא נמי לא בעינן.

שמעת מינה שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה (אם מת מחולי האחר, דהא אמרת לאו עמידה היא, וגבי גט דמתני' הוא דבעינן אומדנא משום דמחולי זה קאמר לה) אין, דאמר רבי אלעזר משמיה דרב שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה.

רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא (דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא להו דאם עמד אינו חוזר) גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה (דאי עמד חוזר אתו למימר לא הוי גט עד דמיית, וקא חזינן דלכי מיית הוי גיטא, ש"מ יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטיך לאחר מיתה, ולא ידעו דכיון דלא פריש מידי להכי יהבינא ניהלה שיהא גט מעכשיו וע"מ שימות). ומי איכא מידי, דמדאורייתא לא הוי גיטא (דהא אדעתא דמיית יהב לה והא לא מת) ומשום גזירה שרינן אשת איש לעלמא? אין, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה. א"ל רבינא לרב אשי תינה דקדיש בכספא, קדיש בביאה מאי איכא למימר? א"ל שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

ת"ר זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה, ונפל הבית עליו או הכישו נחש אינו גט (דאונסא דלא שכיח הוא ולא מסיק אדעתיה ולא אמר אלא דימות ע"י החולי) אם לא אעמוד מחולי זה, ונפל עליו בית או הכישו נחש ה"ז גט. מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא (אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה כתבו התוס' בירושלמי מפרש טעמא רבה איכא, דברישא הרי לא מת מחולי זה אבל בסיפא אם לא יעמוד קאמר והרי

מדקאמר גיטו ולא קאמר גט שכ"מ משמע דקאי אמתניתין דמהיום אם מת מחולי זה וקאמר מה מתנתו אפילו בלא תנאי אם עמד חוזר, אף גיטו בתנאי אם עמד חוזר ממילא שאין כאן עוד תנאי כיון דעמד אע"פ ששוב חוזר ונפל באותו חולי הראשון ומת, רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא דאפי' עמד והלך בלא משענת כיון דשוב מת מאותו חולי אינו חוזר והוה גט, דאי לא הוי גט, אע"פ שמת מאותו חולי יאמרו שאין תנאי החולי הזה גורם אע"פ שהתנה שהרי מת זה מאותו חולי אלא מיתה גורמת ולכך לא הוי גט כשעמד ויש גט לאחר מיתה, אבל השתא דעמד אינו חוזר כיון דמת מאותו החולי יאמרו שתנאי החולי גורם ולא מיתה, ופריך אם אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא לפי' רש"י פריך מכ"ש דכיון דאמרת דאם עמד חוזר אף כשנתן גט סתם כ"ש דהיכי דפירש מהיום אם מת, ולפי' ר"ת פריך בפשיטות) ומה גיטו אע"ג דלא פריש, כיון דאמר כתובו אע"ג דלא אמר תנו [כדתנן לעיל (סה.) רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו אדעתא למיתב קאמר] אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה.

תנן זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה, ועמד והלך בשוק וחלה ומת, אומדים אותו, אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט, אם לאו אינו גט, וא"א אם עמד חוזר, למה לי אומדנא, הרי עמד (ובטל הגט מאליו)? אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שניתק מחולי לחולי (ואין זו עמידה אלא אם כן בא לכלל רפואה שעה אחת). והא עמד קתני? עמד מחולי זה ונפל לחולי אחר. והא הלך בשוק קתני? הלך על משענתו (נשען על מקלו, ולעולם חולה הוא, והא דנקט הלך לאו משום דעמידה היא דתילף מינה אם עמד אינו חוזר, אלא הא קמשמע לן טעמא דהלך הוא דבעי אומדנא אם מחמת חולי הראשון מת דאיכא למיחש הואיל והלך ניצל מאותו החולי ומת מחולי אחר והוא אמר מחולי זה) [דף עג ע"א] והא קמ"ל, דהלך על משענתו [הסבירו התוס' פי' בשלמא כדקס"ד (כמו שהגמ' סבירא נהוה למינא)] דהלך ממש ואם עמד אינו חוזר, ניהא דנקט הלך לרבותא אע"ג דהלך ממש צריך אומדנא כיון דעמד אינו חוזר, אבל למאי דקאמר דהלך לאו

לא עמד, ולא עמד משמע בין ע"י החולי בין ע"י דבר אחר, אבל גמרא שלנו אינו סובר חילוק זה אלא בכלל משמע ליה שימות מתוך חולי זה? שלחו מתם (על ידי מעשה שאירע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לארץ ישראל והשיבו אין לנו שיהא גמ דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה) אכלו ארי, אין לנו (מחמת קושיא ללעיל נדחו דברי הברייתא).

ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה, קביל עליה (המוכר, שיפצה את הלוקח. על...) כל אונסא דמתיליד, לסוף אפיקו בה נהרא (צוה המלך שיעבירו את הנהר דרך אותה שדה) אתא לקמיה דרבינא, א"ל זיל שפי ליה (העמידה לפניו בשופי) דהא קבילת עלך כל אונסא דמתיליד. א"ל רב אחא בר תחליפא לרבינא אונסא דלא שכיח הוא? איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבא, אמר להו אונסא דלא שכיח הוא.

לא אסיק אדעתיה אונס דלא שכיח, משום צנועות ופרוצות אין לנו לומר שיהא גמ, דדמי לחוכא ואיטלולא דכיון דבכלל משמעות לשונו נמי לא הוי נפילת בית או נשיכת נחש, אלא ודאי כל אונס מסיק אדעתיה, וכיון דאסיק אדעתיה דעתו לפוטרה בכל ענין שימות, ומתוך חולי זה הוא קאמר ולא מחמת חולי זה, ורבא מהדר ליה דמשובשת היא דהא קשיא רישא לסיפא ולא משום סייעתא דנפשיה קאמר? אמר ליה רבא, ואימא מרישא אינו גמ (אדמותבת לי מסיפא תסייע לי מרישא). א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ומשום דקשיא רישא אסיפא, לא מותבינן תיובתא מינה? אמר ליה אין, כיון דקשיא רישא אסיפא, לא איתמר בי מדרשא (במקום ישיבת תלמידי חכמים שיתרצוה) ומשבשתא היא, זיל בתר סברא (ומסתבר דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה).

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבן (לקחו) שומשמי אגידא דנהר מלכא, אגור מלחי (שכרו להם ספנים) לעבורינהו (להוליכם לביתם) קבילו עלייהו (המוכרים) כל אונסא דמתיליד (עלייהו בדרך) לסוף איסתכר נהר מלכא (ולא יכלו ספינות לעבור שעשו בו סכר) אמרו להו (רב פפא ורב הונא למוכרים...) אגורו חמרי אפקעינהו ניהלן (הוצילו אותם) דהא קבילתו עלייכו כל אונסא דמתיליד, אתו לקמיה דרבא, אמר להו קאקי חיורי (אווזים לבנים לפי שהיו זקנים) משלחי גלימי דאינשי (מפשיטין בגדי אנשים כלומר פוסקים עליהם דין להנאתן) אונסא דלא שכיח הוא.

איתיביה רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה, ונפל עליו בית או הכישו נחש ה"ז גמ נחקשו התוס' תימה מאי פריך ליה רבינא לרבא מגמ, הא אית ליה לרבא בכתובות (ב:) ללישנא קמא שהוא עיקר כדמוכח לעיל (לד.) דאין טענת אונס בגיטין כדמפרש התם משום צנועות ומשום פרוצות, ומאי מהדר ליה רבא נמי 'ואימא מרישא דאינו גמ' והא סבר רבא התם דאין טענת אונס בגיטין, ואפי' באונסא דלא שכיחא איירי התם, דשכיח אמרינן התם דלכ"ע אין אונס, דמייתי מהא דפסקיה מברא, ודחי אונס דשכיח שאני דהוה ליה לאסוקי אדעתיה. ואורי' דאיכא שלשה גווני אונס, דאונס דשכיח לגמרי לכ"ע אין אונס, ואונס דלא שכיח כלל כגון דשמעתין אפילו לרבא יש אונס אפילו בגיטין דליכא למיגזר משום צנועות דסברא דאנים כיון דלא שכיח כלל, ומשום פרוצות נמי לא גזור רבנן כיון דלא שכיח כלל, ופלוגתא דאין טענת אונס היינו בשכיח ולא שכיח. ועוד אורי' דאפילו הוי חכא אונס שכיח כי ההוא דכתובות פריך שפיר רבינא, דדוקא גבי 'אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש' אמרינן אין טענת אונס בגיטין משום צנועות ומשום פרוצות אע"ג דלא אסיק אדעתיה אונס דלא שכיח מ"מ הוי בכלל משמעות לשונו דאם לא באתי משמע בכל ענין שלא יבא, אבל אם מת מחולי זה או לא יעמוד מחולי זה משמע שרוצה לומר שאם ימות ע"י החולי יהא גמ אבל אם ימות מחמת דבר אחר לא יהא גמ, ולהכי פריך רבינא דאם איתא

פסק הש"ע א. הרי זה גיטין אם מתי, או הרי זה גיטין אם מתי מחולי זה, או ה"ז גיטין לאחר מיתה, אינו גמ, ויש אומרים שהוא ספק (ביאר באר הגולה הר"ן, כיון שיש פוסקים כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאומר מהיום) אה"ע (קמהא). ב. הרי זה גיטין מהיום, אם מתי, או מעכשיו, אם מתי, הרי זה גמ, וכשימות תהיה מגורשת. ויותר טוב שיאמר מעכשיו, משיאמר מהיום, שאם אמר מהיום,

שני, ולמאן דלא חייש נמי, מ"מ פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה כתבו התוס', לפי רש"י ניהא דפירש מה היא באותן הימים מילתא באפי נפשה היא, אבל בזה גיטיך 'מהיום אם מתי' דרישא לכ"ע הוי גט משעת נתינה, לפיכך אתי שפיר דתלי בגמרא טעמא דמתניתין דלא תתייחד משום חשש קדושין (שמא נבעלה לסס קידושין) ולא משום גט ישן (שחוקקים שמא תיבעל, ויוללו לה זנים, וסיראו שזמן הגט קודם ללילת הזנים, יבואו לומר שהזנים נולדו מפניה, ויהיה פגם לזנים) שהרי כבר היה גט משעת נתינה, אבל לפי ר"ת ור"ח דמפ' דמה היא באותן הימים קאי ארישא אמר היום אם מתי, ואפילו הכי לרבי יהודה הרי היא כאשת איש לכל דבריה ואינה מגורשת עד שעה אחת סמוך למיתה, לביאורם קשה לר"י אמאי תלי טעמא בגמרא משום חשש דקידושין כיון דעדיין אינה מגורשת, והיו צריכים לחשוש לגט ישן ואורי' דודאי לרבי יהודה הוי טעמא משום גט ישן, אבל לרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת, ולר"מ דאמר בגמ' דבעילתה תלויה, איכא למיחש לקדושין אפי' על פי עבד אפי' ע"פ שפחה, חוץ משפחתה, מפני שלכה גם בה בשפחתה. מה היא באותן הימים, רבי יהודה אומר [דף עג ע"ב] כאשת איש לכל דבריה (והבא עליה במזיד בחנק ובשוגג בחטאת, ואע"ג דמת מאותו חולי, לפי שלא גירשה אלא סמוך למיתה, ובגמ' מוקי לה באומר לה במסירת הגט הרי זה גיטך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי, הלכך רבי יהודה סבר סמוך למיתה הוא דהוי גט, ומקמי הכי אשת איש היא, ורבי יוסי סבר ממי יהב לה גיטא כל שעתא מספקא לן במעת שאני בעולם, הלכך ספיקא היא, והבא עליה באשם תלוי) רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת.

(גמרא) ת"ר ראוה שנתייחדה עמו באפילה וכתבו התוס' לקמן (פא.) תנן המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ובסמוך מייתי לה, ה"ה נתייחדה עמו באפילה כדמשמע הכא] או שישנה עמו תחת מרגלות המטה אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר (בתשמיש) וחוששין משום זנות (שמא בא עליה, ולקמן פריך מאי קאמר) ואין חוששין משום קדושין (שמא בעל לשם קידושין להצריכה גט שני) רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף חוששין משום קידושין. מאי

ומת בתוך היום, יש להסתפק שמא אין דעתו אלא בסוף היום, ואין גט לאחר מיתה אה"ע (קמח, ב.). ה. הרי זו גיטיך מעכשיו, או מהיום, ולאחר מיתה, ומת, ה"ז ספק מגורשת, שמא אחר שאומר מעכשיו, חזר בו מלשון מעכשיו, וסמכה דעתו על לאחר מיתה אה"ע (קמח, ג.). ד. שכיב מרע שגירש, סתם, בלא תנאי דמהיום אם מתי, אין אומרים סתמו כפירוש, כמו שאנו אומרים במתנה, דגט שאני, ואם עמד, אינו חוזר (ביאר באר הגולה כרבה ורבא, גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ואע"ג דמדאורייתא לא הוי גיטא, וכדמפרש טעמא שם בגמ' אה"ע (קמח, ד.). ה. הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה, ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה, ומת, אינו גט. אבל אם אמר אם לא יעמוד מחולי זה, ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי, הרי זו ספק מגורשת (ביאר באר הגולה מדשלחו מתם אכלו ארי אין לנו ולא אמרו אכלו ארי אין זה גט פי' רבינו אין לנו שיהיה גט גמור ומתוך כך כ' ספק מגורשת) אה"ע (קמח, ו.). ו. הרי זה גיטיך מעכשיו אם מתי מחולי זה, ועמד, וחלך בשוק וחלה ומת, אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת, הרי זה גט, אפילו חלך בלא משענת (ביאר באר הגולה מתבאר שם בגמ' סוף ע"ב אליבא דהלכתא שאפילו חלך בלא משענת אם מת מחמת חולי הראשון ה"ז גט) ואם לאו, אינו גט. ואם ניתק מחולי לחולי ולא עמד בשוק, הרי זה גט ואינו צריך אומד אה"ע (קמח, ז.). ז. מעשה באחד ששכר מלחים להביא שומשמים למקום פלוני, והתנה עמהם שהם חייבים בכל אונם שאירע להם עד שיגיעו השומשמים למקום פלוני, ונפסק הנהר שהיו מוליכים בו, ואמרו חכמים זה אונם שאינו מצוי, ואין חייבין להוליך השומשמים על גבי בהמה עד אותו מקום, וכן כל כיוצא בזה חו"מ (רכה, ד.).

משנה לא תתייחד עמו אלא בפני עדים [זה שנתן גט ואמר לה 'מהיום אם מתי' לא תתייחד עמו שמא יבא עליה, דאיכא למ"ד חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט

מאי אף). כמאן אזלא הא (דאוקי ר' יוחנן אליבא דב"ה דהיכא דראוה צריכה גט) דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת כשראוה שנבעלה, אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אין צריכה הימנו גט שני, כמאן? כר' יוסי בר' יהודה (דאילו לת"ק לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, דלא שביק ב"ה וסתים כב"ש (לכרנן, גם שראוה שנבעלה אין צריכה גט שני) אבל רבי יוסי סבר לה כרבי יוחנן ולא כמאן דמוקי פלוגתייהו אף בשלא ראוה שנבעלה, דהא הכא כי לא ראוה כולו מודו דלא חיישינן).

מתקיף לה רבא א"כ, מאי אף (דהא חששא דזנות לאו דווקא חששא אלא קולא היא לומר תולין אותה בזנות ואין חוששין לקידושין, ור' יוסי הוה ליה למימר חוששין לקידושין ואין תולין להקל בזנות כתבו התוס' דהני תרי מילי סתרי אהדי דאי חוששין לזנות אין חוששין לקדושין)? אלא אמר רבא ה"ק רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אף לא ראוה שנבעלה חוששין משום קידושין (דכיון שראוה שנתיהדה עדי היחוד הן הן עדי ביאה, דכיון דגייסי אהדי חוששין לביאה). כמאן אזלא הא דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת כשראוה שנבעלה, אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אינה צריכה הימנו גט, כמאן? דלא כחד (דאי לת"ק אפי' ראוה נמי האמר תולין בזנות ואינה צריכה גט, ואי לרבי יוסי כי לא ראוה נמי קאמר חוששין וסבירא ליה כמאן דמוקי התם פלוגתייהו בשלא ראוה וקמצרכי לה ב"ה גט).

מה היא באותן הימים, רבי יהודה אומר כאשת איש לכל דבריה, ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת' תנא ובלבד שימות (פירש רש"י אבל אי לא מת, איגלאי מלתא דלאו גיטא הוא והייב חטאת התוס' הביאו את פירוש רש"י והוסיפו לבאר טעמא דרבי יוסי מפרש רש"י בסמוך משום דאין ברירה, ולא אמרינן לכשמת הוברר הדבר שמתחלה היו אותן שעות רחוקות מן המיתה והיתה אשת איש בודאי אלא אין ברירה ונחשבה משעת

קאמר (קתני אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר, והדר תני וחוששין משום זנות)? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, ה"ק ראוה שנבעלה חוששין משום קידושין (וצריכה גט שני משום קדושין, ואין כאן טעם גט ישן, שכבר מסרו לה קודם לכן אלא טעם קידושין הללו מצריכין אותה גט) נתן לה כספים (אחר בעילה) חוששין משום זנות (כלומר תולין ביאה זו בזנות) דאמרי' באתננה נתן לה, ואין חוששין משום קידושין [פירש רש"י להצריכה גט, דאי לשם קדושין בעל לא הוה יחיב לה אתנן, והאי חוששין דזנות לאו דווקא דמאי חששא איכא, אי משום כהונה הא גרושה היא ונפסלה, ואי לתרומה כת כהן לא מיפסלא אלא כביאת עבירה כגון כותי חלל נתין וממזר והנך דמפרשי ביבמות ובקדושין, אלא אידי דנקט אין חוששין בסיפא נקט לשון חוששין ברישא. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ומיהו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה נקט נמי שפיר חוששין בזנות. ומיהו סתמא דתלמודא ביבמות (סא:) לא אשכח משנה או ברייתא כרבי אלעזר] רבי יוסי בר' יהודה אומר אף בזו (שנתן לה כספים חוששין משום קידושין דלמא הני כספים לאו אתנן נינהו אלא מתנה) חוששין משום קידושין.

כמאן אזלא הא [דאוקי רבי יוחנן בדף פא. מחלוקת ב"ש וב"ה במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי דמצרכי לה ב"ה גט שני כשראוה שנבעלה אבל לא ראוה לא חיישינן] דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מחלוקת כשראוה שנבעלה, אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אין צריכה הימנו גט שני, כמאן? כדברי הכל (דבין לת"ק בין לר' יוסי אמרינן היכא דלא ראוה לא חיישינן, והיכא דראוה חיישינן, אי לאו משום כספים).

מתקיף לה אביי מידי כספים קתני (אי אתנייה לתנא כספים לא הוה טעי בגירסא למינשייה לגמרי)? אלא אמר אביי, ה"ק ראוה שנבעלה חוששין משום זנות ואין חוששין משום קידושין, ר' יוסי ברבי יהודה אומר אף חוששין משום קידושין (לקמיה פריך

מגורשת ודאי אלא משעת מיתה ואילך והא אין גט לאחר מיתה. וא"ת והא דאמר כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו ופירש רש"י שהיה כותב גט על תנאי אם ימות במלחמה, והא אמרי' הכא הרי היא כאשת איש לכל דבריה לפי' ר"ת דקאי אמהיום אם מתי. ומיהו לפי' רש"י י"ל שהיו מפרשין בהדיא שמהיום תהיה מגורשת אבל קשה דאפילו לפירוש רש"י דהכא דבמהיום אם מתי הויה מגורשת לאלתר משעת נתינה מ"מ קשה דהא אילו לא נהרג אוריה היתה בת שבע אשת איש, ועוד קשה דאם לא היה נותן גט אלא על תנאי אם ימות א"כ מאי כל היוצא, הלא לא היה צריך תנאי זה אלא למי שאין לו בנים ויש לו אח ומיהו זה י"ל דלאו דווקא נקט אם ימות אלא כלומר אם לא יבא בסוף המלחמה ומשום עיגונא. ונראה לר"ת שהיו כותבין גט גמור בלא שום תנאי בצינעא וכשהיה חוזר מן המלחמה היה כונסה והיתה בת שבע פנויה, והא דאמרי' ככ"מ (נמ). מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ולא ילבין פני חבריו ברבים מנא לן מדוד קרי לה ספק אשת איש אע"ג שהיתה פנויה גמורה לפי שגרשה בצינעא ולא היה ידוע לעולם אם היא מגורשת אם לאו.

תנו רבנן ימים שבינתיים (בין נתינה למיתה) בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה, ויורשה [דף עד ע"א] ומטמא לה (אי כהן הוא) כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שני (אם מת דסמוך למיתה הוי גט) דברי ר' יהודה, ר"מ אומר בעילתה תלויה (הדבר תלוי עד שימות או עד שיעמוד מחולי זה אם מת מן החולי הבא עליה פטור, דלר' מאיר משמע ליה מעת שאני בעולם היינו משעת נתינה וה"ק לה ה"ז גיטך מעת שאני בעולם אם מתי הלכך כשמת איגלאי מילתא דגרושה הואי בשעת ביאה ואם לא מת הבא עליה בחטאת) ר' יוסי אומר בעילתה ספק ולכשימות, דמשמע ליה מעת שאני בעולם, ומיהו מספקא לן על שעת ביאה אי גרושה הואי אי לא שמא זו היא שעה הראויה ליסמוך למיתה שמא אינה זו ואינה גרושה, הילכך אם ימות מביא הבא עליה אשם תלוי ואם לא ימות בחטאת ודאי כתבו התוס' ומביא אשם תלוי ולא בעי ר' יוסי חתיכה משתי חתיכות, וה"נ סבר בכריתות (כג.) וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת, ובלבד שימות (והיינו נמי כרבי יוסי

נתינה ועד שעת מיתה ספק גרושה. ואין נראה לרבינו יצחק דאי סבר אין ברירה, א"כ, כי היכי דעד שעת מיתה הויה ספק מגורשת אע"ג שהוברר הדבר לבסוף שאותן שעות היו רחוקות מן המיתה, משעת מיתה ואילך נמי לא תהא מגורשת ודאי אע"פ שהוברר הדבר לבסוף שאותה שעה היתה סמוכה למיתה כיון דבשעה שהיה לגט לחול לא היה מבורר, ולעיל (כה:) דייקנן בהדיא דיש ברירה כיון דכי מיית הוי גט ואפילו לא מת מאותו חולי יהיה לנו לומר שתהא מגורשת מספק כל אותם הימים ולא נאמר הוברר הדבר שלא חלו כלל הגירושין, ועוד דבעירובין (לז:) אמר דלמ"ד אין ברירה לא חייל עירוב כלל, וא"כ הכא נמי לא היה להם לגירושין לחול כלל אע"ג דהוברר הדבר לבסוף. על כן נראה לרבינו יצחק דטעמא דרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת משום דמספקא לן אם חלין הגירושין משעת נתינה כר' מאיר או חלין שעה אחת קודם מיתה כר' יהודה, וכן פירש ריב"ם).

ולכי מיית הוי גיטא, והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה (פרקינן בין לר' יוסי דמשוי לה אשת איש ספק בין לרבי יהודה דמשוי לה אשת איש ודאי)? אמר רבה (מתני' לאו באומר מהיום אם מתי דההיא ודאי לכי מיית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור אלא...) באומר מעת שאני בעולם (להוי גט, הלכך לרבי יהודה סמוך למיתה חייל גיטא ומעיקרא אשת איש היא ורבי יוסי סבר משעת נתינה מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק, ואע"ג דחיי טפי אין ברירה כתבו התוס' פי' רש"י שאמר בפירוש הרי זה גיטך מעת שאני בעולם ומילתא באפי נפשיה היא, ולא קאי ארישא אחרי זה גיטך מהיום אם מתי, דהתם לכולי עלמא מגורשת משעת נתינה. ואין נראה לר"ת דלישנא דמה היא באותן הימים משמע דקאי אמאי דאיירי לעיל, ועוד אומר רבינו יצחק דבתוספתא בהדיא משמע דקאי אמהיום אם מתי דקתני הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה הימים שבינתיים בעלה זכאי במציאתה כו' ומייתי פלוגתא דהנך תנאי דבסמוך ונראה לר"ת כמו שכתב בפ' ר"ח נעשה כאומר בכ"ף מעת שאני בעולם כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים שעה אחת סמוך למיתתו, ואע"ג דקאי ארישא אמהיום אם מתי פריך שפיר והא אין גט לאחר מיתה כיון דקתני הרי היא כאשת איש לכל דבריה א"כ אין גט חל משעת נתינה אלא לאחר מיתה אע"ג דאמר מהיום, וכן ר' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת אינה

עד.

כר"א דאמר התקדשי לי במנה ונתן לה מנה חסר דינר הרי זו מקודשת וישלים דכמאן דאמר ע"מ דמי כדרכ הונא אמר רב דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו (דמי) **רב יהודה אמר** לכשתתן. מאי בינייהו? איכא בינייהו, שנתקרקע הגט (קודם מתן מעות) או שאבד, רב הונא אמר והיא תתן (תנאי בעלמא הוא וכי מקיימא ליה איגלאי מילתא דמשעת נתינה גיטא הוי דכל ע"מ מעכשיו הוא, וע"מ כן דליקיים) אינה צריכה הימנו גט שני, רב יהודה אמר לכשתתן צריכה הימנו גט שני (דלכשתתן כבר אזל ליה גיטא).

ותנן נמי גבי קידושין כי האי גוונא, דתנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים וזו הרי היא מקודשת ויתן, ואיתמר מאי ויתן, רב הונא אמר והוא יתן, רב יהודה אמר לכשיתן. מאי בינייהו? איכא בינייהו, שפשטה ידה (קודם מתן מעות) וקיבלה קידושין מאחר וכתבו התוס' ולעיל גבי גט הוה מצי למימר נמי שפשטה ידה... וה"נ הוה מצי למימר שנתאכלו מעות של קדושין דאע"ג דנתאכלו מקודשת דברשותא דידה קא מתאכלי כדאמרינן בקדושין (נמ.). רב הונא אמר והוא יתן, תנאה בעלמא הוא, מקיים תנאיה ואזיל (והוה קידושיו קידושין למפרע ושל שני אינו כלום) רב יהודה אמר לכשיתן, לכי יחייב לה הוא דהוה קידושין, השתא לא הוה קידושין.

וצריכא, דאי אשמעינן גבי קידושין, בהא קאמר רב הונא והוא יתן, משום דלקרובה קאתי (הילכך מעכשיו קאמר לה משעה שחפץ בה) אבל גבי גירושין דלרחוקה קאתי אימא מודה ליה לרב יהודה (ומסתמא בקושי הוא מגרשה הילכך לכשתתן קאמר וקסבר אדהכי והכי מפייסנא לה) ואי אשמעינן גבי גירושין, בהא קאמר רב הונא והיא תתן, משום דלא כסיף למיתבעה (מעותיו, הילכך לא צריך ליה למתלי גיטא במתן מעות, ומעכשיו קאמר לה) אבל גבי קידושין דכסיפא למיתבעיה אימא מודי ליה לרב יהודה. ואי אשמעינן גבי קידושין, בהא

דמייתי אשם תלוי דספיקא משוו לה ולקמן מפרש מזוני איכא בינייהו).

מאי איכא בין ר"מ לרבי יוסי? אמר רבי יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו, לר"מ לא מייתי אשם תלוי (אם ימות אלא פטור לגמרי כדפרישית לעיל התוס' ביארו דלר"מ דאמר בעילתה תלויה לא מייתי אשם תלוי אלא הדבר תלוי ועומד אם מת מאותו חולי מגורשת משעת כתיבה ואם לא מת חייב חטאת, ושמא אי הוה מספקא לן אם מת מאותו חולי אם לאו, היה לר"מ מייתי נמי אשם תלוי) ולר' יוסי (אם ימות) מייתי אשם תלוי.

והכ"א מגורשת ואינה מגורשת. חכמים היינו רבי יוסי? איכא בינייהו דרבי זירא (כלומר איכא בינייהו מזוני וכדר' זירא ולא דפליגי בדר' זירא, דתרווייהו אית להו דרבי זירא, ומשום הכי לא קרי לה רבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת דקסבר לית לה מזוני, ואע"ג דר' יוסי דמתני' תנא מגורשת ואינה מגורשת, תרי תנאי ואליבא דרבי יוסי והיינו חכמים דברייתא) דאמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה. **פסק הש"ע** האשה שהיה לה ספק גירושין ומת בעלה, אינה ניוזנית מנכסיו, שאין מוציאין מיד היורש, מספק. אבל בחיי בעלה יש לה מזונות עד שתתגרש גרושין גמורים אה"ע (צגב). ע"ע זהלכות שהוצאו על הסוגיא דף (פא.).

משנה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים וזו הרי זו מגורשת ותתן. ע"מ שתתני לי מיכן ועד שלשים יום, אם נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת, ואם לאו אינה מגורשת. אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו, ואמרו חכמים תתן לו את דמיה.

(גמרא) מאי ותתן? **רב הונא אמר** והיא תתן וכתבו התוס' וכן הלכה דקיי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, דבקידושין (ת). פסקינן הלכתא

עד. - עד:

ולרב יהודה דאמר בעל מנת פליגי, אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלגי בעל מנת (לאשמועינן דבעל מנת פסלי רבנן וב"ש הא?) להודיעך כחו דרבי והקשו התוס' תימה, דודאי אי הוה שמעינן מילתא דרבנן במהיום, אי הוה פליגי בע"מ הוה פריך שפיר, אבל אין ענין זה לזה כלום דאפילו הוה אמרי רבנן בעל מנת גט ואינו גט דלמא במהיום הוה מודו דהוי גט גמור דתנאה הוי או שמא לא הוי גט כלל דחזרה הוי (זע"ס טענתם לאין זריכות ט"ס זע"ל מנת' הוי גט ק"ו טמיהם ולאחר מיתה הוי גט) ועוד דמשמע 'ליפלגו בעל מנת' דבעל מנת יאמרו חכמים גט ואינו גט, הא סבר רב יהודה דבעל מנת לא הוי גט כלל אלא לכשיתן. ונראה לר"י דלרב יהודה לכשיתן הוי גט ודאי אבל עד שיתן הוי ספק והוי גט ואינו גט, דמספקא ליה באומר על מנת אי כמעכשיו דמי, ואין סברא לומר כלל דלרב יהודה עד שיתן ודאי לא הוי גט, דפשיטא ליה דלרבנן דרבי ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי, אע"ג דבמהיום ולאחר מיתה מספקא להו, דא"כ הוה אפכא מר' יוחנן, דלרבי יוחנן בע"מ מודו רבנן לרבי דהוי כאומר מעכשיו דמי ובמהיום ולאחר מיתה אין מעשה נגמור מיד לרבנן, א"כ ע"מ הוי טפי כאומר מעכשיו ממהיום ולאחר מיתה, ולחכי פריך וליפלגו בעל מנת וישמיענו דאפי' בעל מנת לרבנן גט ואינו גט כ"ש במהיום ולאחר מיתה, וליכא למימר דאי הוה פליגי בע"מ הוה אמינא מהיום ולאחר מיתה לא הוי גט כלל לרבנן, דא"כ מתני' דקתני מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט אמאן תרמייה. ועוד יש לומר דהכי קאמר אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ולא השמיענו בהך ברייתא אלא מילתא דרבי דמילתייהו דרבנן דאמרי גט ואינו גט תנא לה במתני', לפלוג בע"מ ולאשמועינן מילתא דתרווייהו דאינה שנויה בשום דוכתא, ועוד הארכת בידושין (פ.) וליפלגו בעל מנת ולהודיעך כחן דרבנן? כח דהיתירא עדיף ליה (מיהו רבנן בעל מנת נמי פסלי).

'על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום...' פשיטא! מהו דתימא קפידה לאו קפידא ולזרזה קאתי, קא משמע לן.

'אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן...' מאי תנא (לעיל מינה בדמים) דקתני מעשה (בצידן, מאי ראייה, אין שונין מעשה במשנה אלא לראייה)? חסורי מיחסרא והכי קתני וכתבו התוס', וא"ת למה הוצרך להגיה דפליגי רבנן אדרשב"ג, מנא ליה דפליגי עליה ואומר ר"י דקבלה היתה בידו דפליגי רבנן אם אמר לה ע"מ

קאמר רב יהודה לכשיתן, משום דכסיפא למיתבעיה, אבל גבי גירושין דלא כסיף למיתבעיה אימא מודה ליה לרב הונא. ואי אשמועינן גבי גירושין, בהא קאמר רב יהודה לכשתתן, משום דלרחוקה קאתי, אבל גבי קידושין דלקרובה קאתי אימא מודה ליה לרב הונא, צריכא.

מיתיבי ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, אע"פ שנקרע הגט או שנאבד מגורשת, ולאחר לא תנשא עד שתתן (דדילמא לא יהבה ונמצא גט בטל) ועוד תניא ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ומת, נתנה (לפני מותו) אינה זקוקה ליבם, לא נתנה זקוקה ליבם (ולא סגי לה ליתן ליורשים) רבן שמעון בן גמליאל אומר נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים. עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשי, ומר (ר"ש) סבר לי (משמע) ואפילו ליורשי (כשאיני), וכ"ע מיהא תנאה הוי (ולא תלה הגט בשעת מתן מעות דאי לכשתתן קאמר נהי נמי דלי ואפילו ליורשי משמע מיהו הוה ליה גט לאחר מיתה) תיובתא דרב יהודה? אמר לך רב יהודה הא מני, רבי היא, דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (דה"ק מעכשיו יהא גט ע"מ שתקיימי התנאי) ופליגי רבנן עליה, ואנא דאמרי כרבנן.

וא"ר זירא כי הוינן בבבל, אמרינן, הא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי פליגי רבנן עליה, כי סליק, אשכחתייה לרבי אסי דיתיב וקאמר משמיה דרבי יוחנן הכל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, לא נחלקו אלא במהיום ולאחר מיתה (דרבנן מספקא להו אי תנאה הוי אי חזרה הוי ולרבי ודאי תנאה הוי) [דף עד ע"ב] והתניא (בניחותא דשמעינן מינה מדאצטריכו לאיפלוגי בהא מכלל דבעל מנת מודו) מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט, דברי חכמים, רבי אומר כזה גט.

עד:

יוסף הא לא דלה (ולא שקיל אלא ריבעא כמנהג המקום) רבה אמר הא לא איצטריכא [ומזלו גרם כתבו התוס', וא"ת דבב"מ (עז.) אמרינן שכר את הפועלים ואתא מטרא הפסד דפועלים וי"ל דשאני התם שאינו אלא שכיר יום, שלא שכרו בעל הבית אלא לדלות וכיון שלא הוצרך אינו שכיר, אבל הכא שהוא ארים ועושה כל מלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע כמו בעל השדה, ומיד כשהתנה עמו לדלות ארבעה זכה בשליש שדה, ואפי' אתא מטרא ולא איצטריך כמו שאר אריסים דמשמע דנטלי רבעא ואפילו לא יצטרכו לדלות, ורב יוסף סבר כיון דמשנה עצמו משאר אריסות אמרינן הא לא דלה]. לימא, רב יוסף דאמר כרבנן, ורבה דאמר כרבן שמעון בן גמליאל (דדמים במקום איצטלית הכא נמי מטר במקום השקאה)? ותיסברא, והא קיימא לן הילכתא כוותיה דרבה [בכל מקום שנחלק עם רב יוסף חוץ משדה ענין ומחצה כתבו התוס' מכאן משמע דבכולי הש"ס הלכתא כרבה לגבי רב יוסף מדלא קאמר 'והא בהא קיי"ל כרבה' כדקאמר ובהא לא קיי"ל כרשב"ג. ודלא באומר הא דקאמר הילכתא כרבה לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחצה היינו דוקא במילי דאיפלגו בב"ב, והא דאיצטריך הש"ס לפסוק הלכה בקידושין (ט.) כרבה גבי שיראי לא צריכי שומא פירשנו שם] ובהא אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (דאמר לקמן חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה)? אלא לעולם כרבנן (כלומר תרוייהו אליבא דרבנן אמרי לה) רב יוסף כרבנן, ורבה אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן, עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלצעורה קא מיכוין (דסתם מגרש את אשתו מתוך איבה הוא מגרשה הלכך מספיקא אמרינן לצעורה איכוון ולא תלינן למימר להרווחה איכוון לקולא) אבל הכא משום הרווחה הוא, והא לא איצטריך.

תנן התם (ערכין לא:) בראשונה היה (הקונה בית בעיר חומה...) נטמן יום שנים עשר חדש (שלא ימצאנו המוכר לתת מעותיו) כדי שיהא חלוט לו (כדכתיב 'ואם לא יגאל עד מלאת לו...') התקין הלל הזקן שיהא חולש (זורק) את מעותיו ללשכה (מתוקנת לכך) ויהא שובר את הדלת (של ביתו) ונכנס, ואימתי שירצה הלה יבוא ויטול את מעותיו.

שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו, איצטליתי דוקא קאמר לה, רבן שמעון בן גמליאל אומר תתן לו את דמיה ואמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה נמי בצידן, באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו, ואמרו חכמים תתן לו את דמיה (דלא איכוין אלא להרווחה ידידה).

בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, וחזר ואמר לה מחולים לך, מהו (מי הויא הך מחילה קיום תנאי כאילו נתנתן לו או לא) תיבעי לרבנן תיבעי לרשב"ג, תיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן (דמים לאו במקום איצטלית קיימי, ודמים לאו איצטלית הן) התם, אלא דלא אחלה גבה, אבל הכא הא קאמר לה מחולים לך (והוי כאילו קבל מעות ממש דמחילה כקבלה) או דלמא אפילו רשב"ג לא קאמר אלא דקא מפייסה ליה בדמיו, אבל לגמרי לא? אמר ליה אינה מגורשת.

איתיביה האומר לחבירו קונם שאתה נהנה לי (קונם תהא עליך כל הנאה שתהנה ממני) אם אי אתה נותן לבני כור אחד של חטין ושתי חביות של יין, ר"מ אומר אסור עד שיתן, וחכמים אומרים אף זה (אם רצה הנודר...) יכול להתיר את נדרו שלא ע"פ חכם, ואומר הריני כאילו התקבלתי (אלמא מחילה כקבלה)? הכי השתא, התם לצעורה קא מיכוין ולא ציערה, הכא משום הרווחה הוא (שהיה צריך לצורך בנו) והא לא איצטריך.

ההוא גברא דאמר ליה לאריסיה כולי עלמא דלו תלת דלוותא (כל שאר האריסים שבמקום זה משקין התבואה שלש פעמים בשנה) ואכלי ריבעא (ומנהג האריסין ליטול רביע התבואה בשביל טורח חרישה וזריעה וניכוש והשקאה וכל צרכי השדה) את דלי ארבעה (השקה את השדה ארבעה פעמים) ואכול תילתא, לסוף אתא מיטרא, אמר רב

עד: - עה.

ואמר לא מקבילנא הוה איצטריך להלל נמי לתקוני דתיהוי נתינה, אלא מה שלא הוצרך לא הוצרך וגבי גט דאיסורא הוא לא קיימא תקנתא דהלל).

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו, חוץ מערב (בשילחי גט פשוט) וצידן (דמתני) וראיה אחרונה [בסנהדרין (לא)]. דאפליגי באמרו לו כל ראיות שיש לך להביא הבא עד שלשים ולא הביא עד לאחר שלשים ואמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה בקמייתא הלכתא כוותיה, ובבביתא לית הלכתא כוותיה].

ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי (לא יהיב לה ולא מידי ורחמנא אמר ונתן בידה) אינה מגורשת, על מנת שתחזירי לי את הנייר מגורשת. מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא (קא סלקא דעתיה על מנת לאו מעכשיו הוא כרבנן דפליגי עליה דרבנן, והוי כמו לכשתחזירי לי הנייר ליהוי גט, וא"כ אמאי מגורשת הא בשעת גירושין לאו מידי נקיטא)? אמר רב חסדא הא מני, רשב"ג היא, דאמר תתן לו את דמיה, ה"נ אפשר דמפייסה ליה בדמיו.

מתקיף לה אביי אימור דאמר רשב"ג היכא דליתיה (לאצטלית) בעיניה, היכא דאיתיה בעיניה מי אמר, אלא אמר אביי הא מני, ר"מ היא, דאמר בעינן תנאי כפול, והכא הא לא כפליה לתנאיה [ר"מ במסכת קידושין (פא.) כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן... דנימא אם לא תחזירי לא יהא גט הלכך בטל תנאיה].

מתקיף לה רבא טעמא דלא כפליה לתנאיה, הא כפליה לתנאיה לא הוי גיטא (לר"מ) מכדי (לר"מ) כל תנאי מהיכא גמרינן להו (לכופלו) מתנאי בני גד ובני ראובן (שהיה כפול 'אם יעברו' 'ואם לא יעברו', וכיון דמיניה גמרינן בעינן כי התם תנאי שתלו בו המעשה הוזכר קודם למעשה, 'אם יעברו' זה התנאי 'ונתתם

ואמר רבא מתקנתו של הלל (דאיצטריך לתקוני נתינה על כרחו תהא נתינה) נשמע, הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, ונתנה לו מדעתו מגורשת, על כרחו אינה מגורשת, מדאיצטריך ליה להלל לתקוני נתינה בעל כורחיה דהויא לה נתינה, [דף עה ע"א] מכלל, דבעלמא נתינה בעל כורחיה לא הויא נתינה [וגבי גט דאיסורא הוא לא תקין הלל כתבו התוס', וא"ת דהשתא לא מפליג בין בפניו בין שלא בפניו, דבכל ענין בעל כרחו לא הויא נתינה, א"כ למה היה נטמן בראשונה וי"ל דבפניו לא היה יכול להעזיז מלוח מלקבלם כדי שיהיה הבית שלו וגם אם היה בפניו יעשוהו כ"ד לקבלם בעל כרחו. וא"ת בבתי ערי חומה דהוי כפרעון החוב דעליו לקבלם פשיטא דהוי פרעון כדקאמרינן הלוהו בישוב לא יחזיר לו במדבר, משמע דבישוב יחזיר לו אפילו בעל כרחו, וכן בב"מ (מט.) כי אמר ליה שקול זוזך לא הוי אפילו כשומר חנם ומה איצטריך הלל הזקן לתקן וי"ל דוקא בעלמא פשיטא דהוי נתינה שאין המלוה מפסיד בקבלת הפרעון, אבל הכא דע"י הפרעון צריך להחזיר הבית וכן ע"י קבלתו הוי הגט גט לא הויא נתינה. וא"ת גבי גט פשיטא דלא הויא נתינה ומה צריך ללמוד מתקנתו של הלל, וכי אם יתן מתנה לחבירו יקבלנה בעל כרחו ואורי' די"ל דכיון דאמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז תלה הדבר בדעתה ועליו לקבלם והוי כמו בבתי ערי חומה וקמ"ל דאפ"ה בע"כ לא הויא נתינה].

מתקיף לה רב פפא, ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא כי אצטריך ליה לתקוני שלא בפניו (כי הכא שאינו בלישכה) אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה.

ואיכא דאמרי, אמר רבא מתקנתו של הלל, ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, ונתנה לו בין מדעתו ובין בעל כרחו הויא נתינה, וכי איצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו, אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה.

מתקיף לה רב פפא, ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא אפילו בפניו נמי מדעתו אין, על כרחו לא, והלל מאי דאיצטריך ליה תקין (ראה שהיה נטמן והתקין דבעל כרחו ושלא בפניו תהא נתינה, ואי הוה נמי קאי קמן

אלא אמר רבא משום דמעשה קודם לתנאי (כתבו התוס' לאו משום דלית ליה לרבא כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי דהא הכי הילכתא כדפרישית לעיל, ועוד דבהדיא קאמר רבא בהילך אתרוג זה על מנת שתחזירו לי, ההזירו יצא, ואם לאו כאומר מעכשיו דמי, היכי יצא, והא לא חלה המתנה אלא כשהחזירו ואז אינו בידו, ואין נראה לומר דהתם מיירי כגון שאמר מעכשיו, דא"כ היה לו לפרש בדבריו, ואע"ג דלא פירש נמי כפילות, היינו משום דלא מפרש ליה במשנתו, אבל אי מיירי באומר מעכשיו, היה לו לפרש, אלא שרוצה רבא ליישב ברייתא זו אפילו כרבנן ורבי, אבל לרבי אתיא שפיר כדמסיק רב אשי, ואביי נמי משמע לקמן בסוף פירקין דסבר רבי דקאמר הכל מודין בעל מנת שתצא חמה מנרתיקה דמעכשיו קאמר וכדרכי כו' ומיהו אין משם ראיה דלא מצי למימר איפכא הכל מודין דעל מנת לאו כאומר מעכשיו דמי, דהא באם תצא פליגי כ"ש בעל מנת דעדיף).

מתקף לה רב אדא בר אהבה טעמא דמעשה קודם לתנאי, הא תנאי קודם למעשה לא הוי גיטא, מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן להו, מתנאי בני גד ובני ראובן, מה התם תנאי בדבר אחד (לעבור הירדן) ומעשה בדבר אחר (נחלת עבר הירדן מזרחה), אף כל, לאפוקי הכא [דף עה ע"ב] דתנאי ומעשה בדבר אחד (כגט עצמו הוא התנאי להחזירו והוא המעשה להיות גט ביארו התוס' (תנאי ומעשה דלכא לחד) שהתנאי סותר המעשה, דאין הגט חל אלא אחר שנתקיים התנאי ואז אין הגט בידו, אבל הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירו לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד דס"ל על מנת כאומר מעכשיו והמתנה חלה מיד ויצא בו מיד כשיבא לידו). אלא אמר רב אדא בר אהבה משום דתנאי ומעשה בדבר אחד.

רב אשי אמר הא מני (דקתני על מנת שתחזירי מגורשת)? רבי היא, דאמר רב הונא אמר רב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (ואשתכח דבשעת גירושין נקיטא לגט ולאחר זמן היא מחזרת ומתנה על מנת להחזיר שמה מתנה).

אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע (כשמוסרו לה יאמר...) אם לא מתי לא יהא גט, ואם

להם' זה המעשה) מה התם תנאי קודם למעשה, אף כל תנאי קודם למעשה, לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי [פירש רש"י דאמר לה זה גיטך ברישא והדר ע"מ שתחזירי, ובין לר"מ ובין לרבנן דלא אפליג אלא בכפילה (כ"ל נסאל הדברים כגון תנאי קודם למעשה לא נחלקו) כדמפרש טעמא התם הוצרך הדבר לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו. התוס' הביאו את פירוש רש"י וחקשו דבב"מ (צד.) משמע בהדיא דפליגי רבנן נמי אר"מ במעשה קודם לתנאי גבי מתנה שומר חנם להיות כשואל. וא"ת בשלמא תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ילפינן שפיר מתנאי בני גד ובני ראובן מדנכתבו בזה הענין שמע מינה בעינן כי האי גוונא, אבל שלא יהא מתנה על מה שכתוב בתורה, ואפשר לקיימו ע"י שליח, היכי ילפינן מהתם כדאמרינן בכתובות (עד.) דלמא בלאו הכי נמי מועיל תנאי אלא דהכי הוה מעשה וי"ל משום דכל התנאים הכתובים דמייתי בקידושין (סא.) הוו בענין זה שמע מינה דבעינן ממש כי האי גוונא, ואם בחקותי תלכו ואם תאבו ושמעתם נמי רוב מצות ע"י שליח. ונראה דהלכה כר"מ דבעינן תנאי כפול... דשמואל ורבא בסמוך סברי כוותיה, וכל הני דמתניתין איירי בתנאי כפול, אע"פ דלא פירש, דה"נ מוקי לה לקמן ברייתא בדכפילה לתנאיה אע"פ שלא פירש, ובכל על מנת שבש"ס כגון (סוכה מא:) ע"מ שתחזירו לי דאתרוג בעי כפילות, ובכל מקום בעינן תנאי כפול, אמנם תנאי על מעשה איסור אין צריך לכפול את התנאי כגון בשתויי יין ופרועי ראש דהוי איסורי בשבעות (לו:) והא דבעינן כפילות בסוטה, משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא, דאיכא שאר וכסות ועונה וכתובת. והא דאמרינן בירושלמי א"ר יוסי א"ר בון בכל אתר אית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן (כ"ל לאין לכך תנאי כפול) והכא לית ליה (וקשה לאלדד ככל מקום מלכך ר"מ תנאי כפול משום שמכלל לאו אי אתה שומע הן) ונראה להרב ר' אלחנן דגרסינן בכל אתר לית ליה לר"מ... והכא אית ליה, ומשני ר' חנינא חומר הוא בערוה, כלומר אע"ג דלא כפל תנאו, ומן הדין התנאי בטל ומעשה קיים, ומשום חומר אין הגט גט ולא הקידושין קידושין שאם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם, ובהכי איירי התם לעיל. הקשה הרב ר' אלחנן כיון דבעינן תנאי כפול בב"מ (סו.) גבי אי קיימת דידך אנא דקאמר פטומי מילי בעלמא הוא, משמע שאם התנה הוא כמו שהיא אמרה היה מועיל, ואמאי הא לא כפילה לתנאיה. ואומר רבינו יצחק הא דנקט פטומי מילי משום דלא מהני אפי' לרבנן דר"מ, וג' עניינים יש דיש מקומות דבעינן תנאי גמור ולר"מ תנאי כפול, ויש מקומות דלא בעינן אלא גלוי דעת, ויש מקומות דאפי' גלוי דעת לא בעינן, ובקדושין (מט:) מפורש.

עה:

מגורשת, שהרי לא נעשה התנאי (ביאר באר הגולה כדפשו ר"י, ומשום דלעורה קא מכוין והא לא ציערה). וי"א דהני מילי בשלא אמר לה אלא הרי הם מחולים לך, לבד, אבל אם אמר לה להוי גיטא בלא שום תנאי, הרי זו מגורשת ואינו צריך ליטלו ממנה (ביאר באר הגולה הרשב"א, וכ"נ מדברי הרמב"ם) אה"ע (קמג,ה). ד. אמר לה ע"מ שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני, ואבד אותו כלי או אותו בגד, או נגנב, אף על פי שנתנה לו אלקף וזו בדמיו, אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו (ביאר באר הגולה כדמוקי לה שם בגמ' בחסורי מיחסרא וכת"ק) או שיאמר לה ליהוי גיטא בלא שום תנאי. ויש מי שאומר שאם הוא מתרצה בקבלת הדמים, הוי גט (ביאר באר הגולה טור וכ"כ הרא"ש) אה"ע (קמג,ו). כתב הרא"ש הילכך איצטלית דוקא בעי למיתן ליה ואי אבדה אע"ג דיהבה ליה דמי דידה לא הוי גיטא ויראה דמדעתו הוי גט ואע"ג דמחולים לך לא הוי גיטא שאני התם דלא ציערה, אבל הכא דיהבה דמי וציערה, על גוף הטלית יכול למחול. ה. כל תנאי צריך להיות בו ארבע דברים, ואלו הן שיהיה כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהם, הרי התנאי בטל, וכאילו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה מקודשת מיד, כאלו לא התנה כלל. (הגה הזכיר לאו קודם להן וחזר והזכיר הלאו אחר הן, הוי תנאי כאילו הזכיר הן קודם ללאו ס"ו) אה"ע (לה,ב). ו. י"א דלא בעי שיהיה בתנאי ארבעה דברים אלו אלא במקום דאתי מינייהו חומרא, ולא היכא דאתי מינייהו קולא (ביאר באר הגולה ה"ה שם, והר"ן בפ"ג דקידושין לדעת הרי"ף, וקצת אחרונים דסברי דלא קי"ל כר"מ, ומדינא לא בעינן תנאי כפול בשום מקום, ובגיטין ובקידושין נמי אם לא כפל תנאו ולא נתקיים חוששין לה) (הגה וי"א עוד דאע"ג דאיכא כל הני ד' דברים, בעינן ג"כ שיהיה התנאי בדבר אחד והמעשה בדבר אחר, אבל אם הכל הוא בדבר א', אינו תנאי לא"ס ויש לחוש לדבריו לחומרא אה"ע (לה,ד). ז. שכיב מרע שרוצה לגרש על תנאי אם ימות, כדי שלא

מתי יהא גט (דבעינן תנאי כפול דאי לא כפליה הוי גיטא מיד, ואי כהן הוא מפסלא עליה). ולימא אם מתי יהא גט, ואם לא מתי לא יהא גט? לא מקדים איניש פורענותא, לנפשיה. ולימא לא יהא גט אם לא מתי? בעינן תנאי קודם למעשה.

מתקיף לה רבא מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן, מתנאי בני גד ובני ראובן, מה התם הן קודם ללאו, אף כל, לאפוקי הכא דלאו קודם להן? אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט (לימא ברישא משום דלא מקדים כו' והדר נימא הן ולא דבעינן הן קודם ללאו) אם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט, אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, אם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט בעינן הן קודם ללאו.

פסק הש"ע א. המגרש על התנאי כשיתקיים התנאי, תהיה מגורשת בשעה שיתקיים, לא בשעת נתינת הגט לידה... ואם אמר לה הרי את מגורשת מעכשיו, או מהיום, על תנאי כך וכך, או שאמר לה הרי את מגורשת ע"מ כך וכך... כשיתקיים התנאי, תהיה מגורשת משעת נתינת הגט לידה (ביאר באר הגולה כר"ה דקי"ל כרבי דכל האומר על מנת כמעכשיו דמי), לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה, ואם אבד או נשרף, (הגה ואפי' מת הבעל) קודם שיתקיים התנאי, הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו, וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה... אה"ע (קמג,ב). ב. אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן עד שלשים יום, ונתנה לו בתוך שלשים יום בעל כרחו, והוא אינו רוצה לקבל, הרי זה גט פסול, עד שתתן מדעתו (ביאר באר הגולה כתב ה"ה שדעת רבינו כדעת רבינו האי שפוסק כלישנא בתרא דבע"כ הוי נתינה, אלא שרוצה להחמיר בערוה חמורה, וידוע ענין הפסול בדבריו ז"ל שלכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא) אה"ע (קמג,ד). ג. אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום, וחזר ואמר לה בתוך השלשים יום הרי הם מחולים לך, אינה

עה:

גמליאל אומר כזה גט (הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה הימנה). כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט (כתבו התוס' הקשה ה"ר אלחנן א"כ אמאי קאמר רבא לעיל דנתינה בעל כרחו לא הויא נתינה ולא הוי גט, והא עכבה אינה ממנה, והלכה כרשב"ג במשנתנו, ועוד מאי שנא מת האב או הבן ממחולין לך דבעי למימר דאפילו לרשב"ג אינה מגורשת וי"ל דהכא ודאי להרווחה בעלמא עשה כן וכיון שמת ולא אצטריך הוי כאילו נתקיים התנאי, אבל התם שנתני לי מאתים זוז בדעתו שיקבלם ולבסוף כשאינו רוצה לקבלם לא נתקיים התנאי, והא דמספקא ליה לעיל במחולין לך דלמא אפי' לרבנן הוי גט, ואע"ג דהכא לא הוי גט, היינו משום דהתם בעצמו מחל לה, אבל הכא לא מחל לה כלום).

(גמרא) ומי בעינן כולי האי, ורמינהי שמשותו יום אחד, הניקתו יום אחד ה"ז גט (כתבו התוס' אין להקשות לפי' רש"י דמפרש דמת הבן או מת האב דמתני' אחר שהניקתו אמאי לא מוקי להך ברייתא דהכא שמת לאחר ששימשותו והניקתו יום אחד, דא"כ הוה ליה למיתני בהדיא ומת, אבל אין לתרין דא"כ מאי איריא יום א' אפי' שעה אחת נמי, דהא לרש"י שפירש בסמוך גבי אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, ה"נ יום אחד לאו דוקא אלא אפילו שעה אחת, דאי דוקא לא הוי פריך מידי?) אמר רב חסדא, לא קשיא הא רבנן, והא רבן שמעון בן גמליאל, מתניתין רשב"ג **[פירש רש"י דאמר לעיל (עד.) תתן דמיה אלמא להרווחה מיכוון ולא דוקא קאמר הא נמי להרווחה איכוון וכל זמן שהוא צריך לינק קאמר. בן ביארו התוס']** וברייתא רבנן **[פירש רש"י דאמרי (עד:) אצטלית דוקא הכא נמי שימוש והנקה דוקא וביום אחד סגי. אמנם התוס' ביארו דברייתא רבנן דאמרי לצעורה קא מיכוין וכיון דציעורה יום אחד סגי בהכי כיון דלא להרווחה קא מיכוין ולפירוש זה אם מת קודם שהניקה ושימשה כלל אינו גט דהא לא ציערה. אי נמי הכא לא נתכוון לצעורה בהנם אלא לצורך בנו ואביו וכי מת הא לא אצטריך, אבל גבי אצטלית לעולם הוא צריך לאצטלית ולא לדמי' ולכך כשאבדה יכול לומר איני חפץ בדמי אצטלית, וכן צריך לפרש בסמוך דמוקי מתני' כרבנן].**

הא מדסיפא רבן שמעון בן גמליאל הוי, מכלל דרישא לאו רשב"ג? אלא, ברייתא רשב"ג היא דמיקל בתנאי (דאמר תתן דמיה, וקאמר נמי כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט

תפול לפני יכם, ואם עמד לא תהיה מגורשת, אומר לה כשנותן לה הגט, אם לא מתי לא יהיה גט, ואם מתי יהא גט מעכשיו, ואם לא מתי לא יהיה גט, כדי שיהא התנאי כפול והן קודם ללאו, ולא יפתח פיו תחלה לפורענות, ואז יהיה בטל מיד כשיעמוד, אף על פי שלא יאמר חוזרני בי. ואם ירצה שלא יתבטל מיד כשיעמוד, אלא עד זמן פלוני, יאמר אם לא מתי עד זמן פלוני לא יהיה גט ואם מתי עד זמן יהא גט מעכשיו, ואם לא מתי עד זמן פלוני לא יהא גט... אה"ע (קמה,ה).

משנה הרי זה גיטיך ע"מ שתשמישי את אבא, על מנת שתניקי את בני, כמה היא מניקתו שתי שנים (שיהא לולד שתי שנים שכך הוא זמן הנקתו ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו) רבי יהודה אומר שמנה עשר חדש [לר' יהודה זמן הנקת תינוק עד שיהיו לו י"ח חדשים (כתובות ס:)] מת הבן (קודם הזמן) או שמת האב הרי זה גט [דכיון דלא פריש מידי לא איכוון אלא להרווחה כל ימים שהוא צריך, ומכאן ואילך אינו צריך כתבו התוס', פי' רש"י מת הבן בתוך ב' שנים, משמע שרוצה לומר דבאופן שלא הניקה ושימשה כלל דלא הוי גט וכן משמע בפירושו בגמ' גבי בשלמא לרבא... אלא לרב אשי... ואין נראה דאם מת האב כשימשותו יום אחד פשיטא דהוי גט כיון ששימשותו עד שמת, דמה יש לה לשמש יותר, וליכא למימר דאשמועינן אע"פ שמת קודם הוי גט דלא בעינן שתשמשנו כל ימי חייה, דהא ודאי לא בעינן, דאי הוה בעינן לא הוה גט דאין זה כריתות כדאמרין לקמן (פג:) כל ימי חייה אין זה כריתות. אלא נראה לרבינו יצחק לפרש דמת קודם שהניקה ושימשה כלל ה"ז גט דלא איכוון אלא להרווחה ולא לצעורה, והא לא אצטריך, ואפי' לרב יוסף דאמר לעיל והא לא דלה, יש לחלק, דהכא מסתמא אם היה יודע שימות אביו או בנו לא היה מקפיד בתנאו, אבל התם אדרבה אם היה יודע דאתי מטרא לא היה משכירו כלל]. הרי זה גיטיך ע"מ שתשמישי את אבא שתי שנים, ע"מ שתניקי את בני שתי שנים, מת הבן, או שאמר האב אי אפשי שתשמשני, שלא בהקפדה (היא לא חכעיסתו ואפי' הכי שאין העכבה הימנה...) אינו גט (וכ"ש אם בהקפדה) רבן שמעון בן

עה: - עו.

ולא הניקתו כלל ואמאי (רישא) ה"ז גט, הא לא נתקיים כלום מן התנאי. ונראה לר"י לפרש בשלמא לרבא רשיא בסתם... וסיפא בדפריש דהואיל ופירש שתי שנים, ודאי לצעורה קא מכיין ואפילו מת אינו גט. אלא לרב אשי כיון דרישא נמי הוי במפרש יום א' הרי נמי נתכוין לצעורה כיון דפירש ואפילו מת לא ליהוי גט כמו בסיפא) אלא לרב אשי (דאמר רישא דמתני' יום אחד קאמר על כרחך מת הבן או האב דקתני כגון שמת ולא הניקתו כלל ואמאי ה"ז גט הרי לא נתקיים כלום מן התנאי) מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? קשיא.

ת"ר הרי זה גיטך על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים, ועל מנת שתניקי את בני שתי שנים, אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט, לפי שלא אמר לה אם תשמישי אם לא תשמישי, אם תניקי ואם לא תניקי, דברי רבי מאיר (דבעינן תנאי כפול כתנאי בני גד ובני ראובן) וחכ"א נתקיים התנאי ה"ז גט, ואם לאו אינו גט, רשב"ג אומר אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול.

איכא דאמרי (רש"י) לר' מאיר קאמר ליה ואיכא דאמרי לרבנן קאמר להו.

איכא דאמרי לר' מאיר קאמר ליה, והכי קאמר ליה (אין לנו ללמוד מתנאי בני גד ש...) אין לך תנאי בכתובים (בכל המקרא) שאינו כפול (כגון אז תנקה מאלתי, וכגון אם שכב אם לא שכב, אם תאבו ושמעתם אם תמאנו ומריתם. הלכך...) הוו להו שני כתובים הבאין כאחד, וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדין וכתבו התוס', הקשה ח"ר אלחנן בקדושין (סא:) פריך מקראי טובא לר' חנינא בן גמליאל דלא בעי תנאי כפול לימא דהויא ב' כתובין הבאים כאחד וי"ל דהתם כאיכא דאמרי דהכא דלרבנן קאמר להו אי נמי אי הוה פריך ליה התם מכולהו בהדי הדדי הוי משני להו דהוו שני כתובין הבאין כאחד, ועוד דשפיר מצריך להו רבי חנינא בן גמליאל התם).

איכא דאמרי לרבנן קאמר להו והכי קאמר להו, אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול, וגמרינן מינייהו [יש לנו ללמוד מהן, דכולהו

כתבו התוס' ובהרווחה פורתא סגי, אבל רבנן דמחמרי אית לן למימר דכל הצורך קאמר) מתניתין רבנן.

רבא אמר לא קשיא כאן (מתני' דאמר שתי שנים תניקי) בסתם, כאן (בריייתא..) במפרש (יום אחד כתבו התוס' וקמ"ל דוקא הניקתו ושימשותו יום אחד, אבל מת ולא הניקתו ושמשתו כלל אינו גט, דסלקא דעתין כיון שהיקל עליה כל כך שלא הצריכה אלא יום אחד, אע"פ דפירש כי מת ולא הניקתו ושמשתו כלל ליהוי גט, קמ"ל דלא אמרינן הכי). רב אשי אמר (בריייתא בסתם ד...) כל סתם נמי כמפרש יום אחד דמי (ומתני' רב אשי משני לה לקמיה, ורב אשי לאו לשנויי מתניתין ובריייתא אתא אלא לאפלוגי עליה דרבא דאמר סתם שתי שנים).

תנן כמה היא מניקתו, שתי שנים, רבי יהודה אומר שמנה עשר חדש. בשלמא לרבא ניהא, אלא לרב אשי, למה לי שתי שנים, למה לי שמנה עשר חדש, ביום אחד סגי? הכי קאמר יום אחד משתי שנים (של תינוק) לאפוקי (שאם הניקתו) לאחר (שעברו לו) שתי שנים דלא (שאיין זה הנקה) יום אחד משמנה עשר חדש, לאפוקי לאחר שמנה עשר חדש דלא.

מיתיבי (סיפא של המשנה) הרי זה גיטך על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים, על מנת שתניקי את בני שתי שנים, מת הבן, או שאמר האב אי אפשי שתשמישני, שלא בהקפדה אינו גט. [דף עו ע"א] בשלמא לרבא (דאוקי רישא דמתני' ב' שנים ממש ואע"ג דסתם) רישא (דקאמר מת הבן בתוך שתי שנים ה"ז גט) בדלא פריש (ב' שנים, והרי הניקתו כל צרכו) סיפא דפריש (פירש רש"י על כרחיך דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי ופריש. כתבו התוס' פי' רש"י כיון דלא איצטריך לפרושי ופירש אמרינן דאתיא למימר דאפילו מת לא הוי גט. ואין נראה לר"י דהא גבי אביו איצטריך לפרושי (שאל"כ לא היינו יודעים כמה זמן הוא חולה שתשמשנו) וגבי בן איצטריך לפרושי (כל' חודש, שהרי...) לר' יהודה זמן הנקה י"ח חודש (והיה נלכד לזכר שמעוניין שתניק את בנו יותר). וכן קשה לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, כיון דברישא כמפרש יום אחד דמי על כרחיך מת האב או הבן דקתני כגון שמת

זה כל זמן שלא יבואו שנים כאחד ויעידו באחד מן התנאים כשר ע"י עדי חתימה, ולא כל כמיניהו דהנך לשוויי תנאה בגיטא).

אהייא, אילימא אסיפא (פשיטא דאין אחד מן הראשונים כלום שהרי אפילו באו שניהם אינן כלום דהא בטיל ליה ההוא תנאה) הרי בטל, אלא ארישא (דקאמר או האי או האי), פשיטא! מהו דתימא כל לקיומא תנאי (הואיל ומקיים גיטא בחד מהני תנאי הוו להו כחד תנאה וכל סהדי דמסהדי לקיומי תנאה דהאי גיטא...) מצטרפין, קמ"ל. **פסק הש"ע א.**

התנה עליה שתעשה דבר זה, סתם, ה"ז כמפרש יום אחד, הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה. כיצד, אמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתעשי עמי מלאכה על מנת שתשמישי את אבא ע"מ שתניקי את בני, אם עשתה עמו מלאכה או אם שמשו את אביו יום אחד, או שהניקה בנו יום אחד, בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך כ"ד חודש, הרי זה גט (כלמפרט כז חסי קס, וכ"פ הרי"ף, וטור נסס הרמב"ם נפ"ל, ור"י, לע"ג לאסיקנא כז חסי נקשא כיון ללא חסיקנא בחיובתא) (הגה וי"א דצריך לשמש האב כל ימי חייו, וצריכה להניק התינוק עד סוף כ"ד חדש לא"ס ואם מתו לאחר שהתחילה לקיים התנאי רק יום אחד, הוי גט טור) מת הבן, או מת אביו קודם שתניק או שתשמש, אינו גט. אמר לה על מנת שתניקי את בני או שתשמישי את אבי שתי שנים, הרי זו משלמת הזמן שפירש. מת הבן או האב בתוך הזמן שפירש, או שאמר האב אין רצוני שתשמשני, אינו גט, שהרי לא נתקיים התנאי, וכן כל כיוצא בזה. (הגה וי"א דכל שאין העיכוב ממנה, הוי גט טור נסס ר"י ונראה לי דאזלינן בכל זה לחומרא). אה"ע (קמ"ח). ב. הנותן גט לאשתו על תנאי שתתן לו מאתים זוז, וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים שתשמש אביו שתי שנים, לא ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרי זה כאומר לה עשי אחד משני תנאים, רצה משמשת, רצה נותנת, ואין אחד

צריכי, כדמתרצינן להו (קדושין סא:) כתבו התוס' פי' רש"י ולא הוו שני כתובים הבאין כאחד, דכולהו מצריך להו ר' חנינא בן גמליאל בקדושין (שם) ואין נראה להרב רבי אלחנן דהתם לא מצריך להו אלא דמשני להו דאין משום אחד מהן ללמוד דניבעי תנאי כפול, אבל לרבי מאיר דיליף מיניהו לא עביד שם צריכותא ויש לומר דיש בהן שום צריכותא).

ורמינהו הרי זה גיטך ע"מ שתשמישי את אבא שתי שנים, על מנת שתניקי את בני שתי שנים, מת האב או מת הבן אינו גט, דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט, יכולה היא שתאמר לו תן לי אביך ואשמשנו, תן לי בנך ואניקנו. קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר, קשיא דרבנן אדרבנן? דרבי מאיר אדרבי מאיר לא קשיא התם בדלא כפליה לתנאיה, הכא בדכפליה לתנאיה. ורבנן אדרבנן לא קשיא, מאן חכמים דהכא (בהך מתניתא בתרייתא) רבן שמעון בן גמליאל היא, דאמר כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט.

תנו רבנן אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתשמישי את אבא ב' שנים (ולא מסרו לה בפניהם דאי מסרו לה איגרשה לה בהאי תנאי ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרת אלא כך אמר בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו אלא על מנת כן) וחזר ואמר לה בפני שנים (ומסרו לה) הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, לא ביטל דברי האחרון את הראשון (שלא בא זה להוסיף מדלא אמר לה שתתני מאתים זוז תוספת על תנאי הראשון, ולעקור נמי לא בא מדלא ביטל דברו הראשון בפני אלו, אלא הכי קאמר לה או תנאי ראשון או מאתים זוז), רצתה משמשתו, רצתה נותנת לו מאתים זוז. אבל אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז, וחזר ואמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ג' מאות זוז, ביטל דברי האחרון את הראשון, ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין (להעיד שהיה תנאי בגט

(גמרא) למימרא, דאנטיפרס בגליל הוה קיימא, ורמינהי אנטיפרס ביהודה, וכפר עותנאי בגליל (סמוכים זה לזה בספר זה בראש יהודה וזה בראש גליל, הלכך היה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר לא בטל תנאו, דאכתי לא אזיל לגליל, וכי אזל ומשתהי הוי גיטא, לכך הזכיר לה בתנאי שאני הולך מיהודה לגליל דלא לימני תלתין יומין אלא מיום שיגיע לגליל, היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי וחזר לא בטל תנאו דאכתי לא מטא ליהודה) בינתים (היה הולך מיהודה לגליל ועבר את אנטיפרס ולכפר עותנאי לא בא וחזר בתוך שלשים ולאחר זמן חזר והלך לגליל ממש ושהה) מטילין אותו לחומרא (ואמרינן...) מגורשת (ליפסל לכהונה) [דף עו ע"ב] ואינה מגורשת (לינשא בגט זה, ספק בטל במהלך הראשון הואיל ועבר אנטיפרס, הוה ליה ספק יהודה ספק גליל ובטל שהרי חזר בתוך שלשים, או שמא ספק יהודה הוא ולא בטל תנאו ונתקיים במהלך השני והוי גט)?

אמר אביי (מתני' נמי אית לה דאנטיפרס ביהודה וכגון דאמר לה תרי תנאי) תרי תנאי קאמר לה אי מטינא לגליל לאלתר ליהוי גיטא (ואפי' לא משתהינא) ואי משתהינא באורחא תלתין יומין ולא אתינא ליהוי גיטא (ואפי' לא מטינא לגליל. הלכך, הגיע לאנטיפרס וחזר לאלתר תנאו בטל ואין כאן עוד לקיימו שהרי לא לגליל בא ולא נשתתה, ואפי' קיימו לאחר זמן הרי לא התנה אלא על מהלך הראשון, וכשהזכיר גליל לא הזכיר למנות השלשים משם והלאה אלא שיחא מיד גט כשיגיע שם והרי לא הגיע וגם לא נשתתה, והכי משמע מתני' הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום מיום שאצא מכאן, והיה הולך מיהודה לגליל ותלה הגט גם בביאתו לגליל) הגיע לאנטיפרס וחזר, דלא לגליל מטא ולא אישתהויי נמי אשתהי תלתין יומין בטל תנאו.

מהראשונים ואחד מהאחרונים מצטרפים. אבל אם התנה עליה שתתן לו מאתים זוז, וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו שלש מאות זוז, כבר ביטל התנאי של מאתים זוז, וצריכה ליתן שלש מאות זוז. וכן כל כיוצא בזה. (הנה וי"א דכל זה דווקא בשלא מסר לה גט לא בתנאי ראשון ולא בתנאי שני, אלא אחר שני התנאים מסר לה הגט בפני עדים הראשונים והאחרונים. אבל מסר לה הגט בשעת תנאי הראשון או השני, אותו תנאי דוקא כ"ז). אה"ע (קמגי).

משנה הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך מיהודה לגליל, הגיע לאנטיפרס וחזר (מיד) בטל תנאו (כלומר ושוב אינו כשר לגרש בו, ואפילו חזר והלך לגליל ונשתתה שלשים יום אינו גט, דקא סלקא דעתך אנטיפרס בתחילת גליל היא, והרי מתנאי הראשון הלך לגליל ולא שהה שלשים יום וביטל הגט שהרי בא, אבל אם לא הגיע לאנטיפרס וחזר ולאחר ימים הלך לגליל ונשתתה שלשים יום, הרי זו מגורשת שזמן השלשים לא נקבע אלא משילך לגליל והרי לא הלך עד עתה ונשתתה). הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך מגליל ליהודה, והגיע לכפר עותנאי (קס"ד כפר עותנאי בריש יהודה בבואו מגליל ליהודה והרי הלך ליהודה ובא בתוך שלשים ואין כאן עוד לא תנאי ולא גט להתקיים עוד) וחזר בטל תנאו. הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך למדינת חים, והגיע לעכו (קא סלקא דעתיה עכו במדינת חים קיימא) וחזר בטל תנאו. הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום (כששתתה שלשים יום עובר מכנגד פניך מיד יהא גט) היה הולך ובא הולך ובא, הואיל ולא נתיחד עמה הרי זה גט (בגמ' פריך והא לא עבר שהיה הולך ובא בתוך שלשים).

בר רב הונא, הכי אמר אבא מרי משמיו דרב באומר (בשעת התנאי על מנת כן אני מוסר לה שתהא...) נאמנת עלי לומר שלא באתי (ונתיחדתי ופייסתי).

איכא דמתני לה אמתניתין מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש ה"ז גט. וליחוש שמא פיים וכתבו התוס' מפורש לעיל (יח: ד"ה שמא) אמר רבה בר רב הונא, הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי.

מאן דמתני לה אמתניתין, כל שכן אברייא (דכיון דהיכא דלא בא חיישינן שמא פיים, אי לאו דאתני ברישא נאמנת עלי, כ"ש אברייא שהיה הולך ובא) מאן דמתני לה אברייא, אבל אמתניתין (דמת בתוך י"ב חדש ולא ראינו שבא בעיר משיצא לא חיישינן שמא פיים ואפי' לא הימנה עליה מעיקרא הוי גט דהא לא אתא) הא לא אתא. **פסק הש"ע** התנה עליה שתתגרש כשיעבור מנגד פניה ל' יום, והיה הולך ובא הולך ובא, ולא נתייחד עמה, כשילך וישהה ל' יום, תהיה מגורשת. ואע"פ שהיה הולך ובא בתוך ל' יום, הואיל ולא נתייחד עמה, הרי זה גט כשר. בד"א, כשהתנה ואמר הרי היא נאמנת עלי שלא פייסתי. אבל אם לא האמינה, חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא, ומחלה לו, וחזר וביטל הגט כשפייסה, ומפני חשש זה יהיה הגט פסול... אה"ע (קמד, ז).

משנה ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש אינו גט (דכיון דלא אמר מעכשיו, משמע לאחר י"ב חדש יהא גט, והרי מת בתוך הזמן וצריכה ליבם). ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש ה"ז גט. אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו ותנו גט לאשתי, כתבו גט בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט. כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש, כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש

הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום... למימרא, דעכו במדינת הים קיימא (אמאי דהוה סלקא דעתין מעיקרא קאי ולאזא אתירוצא דאביי) והא אמר רב ספרא כי הוו מיפטרי רבנן מהדדי (בני מדינת הים שהיו הולכין ללמוד תורה בארץ ישראל, כשהוזרים לבתיהם היו חביריהם בני ארץ ישראל מלוים אותן עד עכו) בעכו הוו מפטרי (ומשם נפטרים מהם) משום דאסור (לבני ארץ ישראל) לצאת מארץ לחוצה לארץ? אמר אביי, תרי תנאי קאמר לה אי מטינא למדינת הים לאלתר ליהוי גיטא, אי משתחינא באורחא תלתין יומין ולא אתינא ליהוי גיטא, הגיע לעכו וחזר, דלא למדינת הים מטא ולא אישתהויי נמי אשתהי תלתין יומין בטל תנאו.

ה"ז גיטך כל זמן שאעבור... והא לא עבר (שלשים יום רצופין) אמר רב הונא מאי פניך, תשמיש (והרי שלשים יום רצופים בלא תשמיש כדקתני הואיל ולא נתייחד עמה) ואמאי קרי ליה פניך, לישנא מעליא נקט (פנים של מטה). ורבי יוחנן אמר לעולם פניך ממש, מי קתני הרי זו מגורשת, ה"ז גט קתני, דלא הוי גט ישן [דאין הגט נפסל משום גט ישן הואיל ולא נתייחד עמה, ולכי מקיים תנאיה ליהוי גיטא. גט ישן – כל שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה ופסלוהו רבנן משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה לקמן (עט:)] ולכי מלו תלתין יומי הוי גיטא.

תניא כוותיה דר' יוחנן ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום, והיה הולך ובא הולך ובא, הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט, ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה (כתבו התוס' מייתי ראיא מדקאמר ולגט ישן אין חוששין משמע דאם נתייחד עמה לא הוי אלא גט ישן, אבל לרב הונא אם נתייחד עמה בטל הגט לגמרי).

וליחוש שמא פיים (כשהיה בא אצלה פיים קטטה שביניהם ונתייחד עמה ולאחר זמן אתי בעל מערער ואמר פייסתי)? אמר רבה

ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט לאלתר הוי דהא לא אתי, או דלמא לאחר י"ב חדש דהא איקיים ליה תנאיה (כתבו התוס', וא"ת לאלתר מה יש לחוש דהא ודאי יתקיים התנאי דכיון דמת לא ישוב עוד לביתו וי"ל דאיכא למיגזר אטו לא מת כי אין העולם יודעין שמת ויתמחו על שמתירין לינשא, אבל לאחר שנים עשר חדש הכל יודעין שנתקיים התנאי) אין הכי נמי (דאיכא למבעי אמתני' ולחכי בעייה מההוא סבא ואלבא דרבותינו משום...) דהוה בההוא מעשה (דשריותא, ויש לו להשיבו מפי השמועה ששמע וידע היאך התירו, אבל אי הוה בעי מסתמא או מגברא אחרינא הוי בעי לה אמתני').

אמר אבבי הכל מודים היכא דאמר (לאשתו בלילה זה גיטך) לכשתצא חמה מנרתיקה [דף עז ע"א] לכי נפקא קאמר לה (כתבו התוס' ולרבי יוסי גט ואינו גט כדאמר לעיל באחר מיתה) וכי מיית בליליא הוי גט לאחר מיתה (וגבי מתני' נמי הרי זה גיטך לכשלא אבא לאחר שנים עשר חדש לאו גט הוא, וליכא למיסמך אומנו של שטר מוכיח עלי, דהא בהדיא אמר לכשלא אבא יהא גט, אבל לא מעכשיו) על מנת שתצא חמה מנרתיקה מעכשיו קאמר לה, דאמר רב הונא אמר רב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. לא נחלקו אלא באם תצא [ודכוותה אם לא באתי ואמרינן לעיל (עב.) גבי 'אם מתי' אם שתי לשונות משמע משמע מעכשיו, ומשמע לכשיגיע, אמר מהיום הוי מעכשיו, לא אמר מהיום הוי לכשיגיע, הלכך רבנותינו סברי לה כרבי יוסי] מר סבר לה כרבי יוסי, דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו, והוה ליה כמהיום אם מתי, כמעכשיו אם מתי, מר לא סבר כרבי יוסי, והוה ליה כאם מתי גרידא (ואמרן לעיל דלאחר מיתה הוא לכשאמות, והכא נמי משמע לכשלא אבא לאחר שנים עשר חודש).

כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, כתבו... אמר ליה רב יימר

אינו גט, רבי יוסי אומר כזה גט. כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש ומת, אם הגט קודם למיתה ה"ז גט, ואם מיתה קדמה לגט אינו גט, ואם אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת.

(גמרא) תנא רבנותינו התירוה לינשא (דאע"ג דלא אמר מעכשיו כמאן דאמר מעכשיו דמיא דמסתמא מעכשיו קאמר לה). מאן רבנותינו, אמר רב יהודה אמר שמואל בי דינא דשרו מישחא [שמנן של עובדי כוכבים והיינו ר' יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים בן בנו של רבינו הקדוש כדאמרינן במסכת (ע"ז לו.) מסתמך ואזיל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דר' שמלאי] סברי לה כרבי יוסי, דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו [בב"ב (קלו.) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה רבי יוסי אומר אינו צריך שזמנו של שטר מוכיח עליו, דלחכי איכתיב זמן בשטרא לידע שמהיום נתן לו גוף הקרקע שלא יירשו אחיו עמו והפירות לאחר מותו].

א"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן ר' יהודה נשיאה בנו של ר"ג בר רבי (בנו של רבינו הקדוש) הורה (שתהא מותרת) ולא הודו לו כל סיעתו, ואמרי לה כל שעתו (כל ימי חייו כתבו התוס' אין להוכיח מכאן דאין הלכה כר' יוסי אע"ג דרב פסק כוותיה משום דרבי יוחנן קאמר הכא לא הודו לו כל סיעתו, ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, דהא ר' יוחנן גופיה יכול לסבור כר' יוסי, או שמא דוקא הכא דבע"פ לא סבר כר' יוסי).

א"ל ר' אלעזר לההוא סבא כי שריתוה (כששמעו בו שמת) לאלתר שריתוה (ואפילו קודם י"ב חדש) או לאחר שנים עשר חדש שריתוה, לאלתר שריתוה דהא לא אתי (שהרי ודאי לא יבא עוד, ויש כאן קיום תנאי) או דלמא לאחר י"ב חדש שריתוה דהא איקיים ליה תנאו?

ותיבעי ליה מתניתין מעכשיו (ודברי הכל אמאי בעי לה אפלוגתא) אם לא באתי מכאן

לרב אשי לימא, קסבר ר' יוסי כתב גט על תנאי כשר (ואפילו לא נתקיים התנאי, דהא הכא הוא צוה לכתוב לאחר י"ב חדש והם קדמו וכתבוהו, ומכשר רבי יוסי, ונימא נמי דארישא פליג) לא (ברישא מודה, אלא) לעולם אימא לך פסול, ושאיני הכא, מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו, ואמר כתבו ותנו אם לא באתי, הכי קאמר כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי. ורבנן (דפליגי עליה סברי) לא שנא הכי ולא שנא הכי (ל"ש אמר 'כתבו אם לא באתי' ל"ש 'אם לא באתי כתבו' לא צוה לכותבו אלא לאחר י"ב חדש).

ת"ר לאחר שבוע שנה (זה גיטך אם לא אבא לאחר שבוע זו' שמטה זו, ממתנין לו שנה שמינית דכל שנה שמינית קרויה אחר שבוע כתבו התוס' נראה דאפילו עומד בסוף שבוע הוי שנה כיון שהזכיר לשון שבוע) לאחר שנה חדש, לאחר חדש שבת. לאחר שבת, מאי? יתיב ר' זירא קמיה דרבי אסי, ואמרי לה רבי אסי קמיה דרבי יוחנן וקאמר חד בשבא, ותרי, ותלתא בתר שבתא (בתר שבת שעברה) ארבעה, וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא (נקראין על שם שבת הבאה).

תניא, רבי אומר לאחר הרגל שלשים יום (אם לא אבא לאחר הרגל צריך להמתין ל' יום). נפק ר' חייא דרשה משמיה דרבי וקלסוה (יפה אמרת דודאי יחידאה אמרה). משמיה דרבים ולא קלסוה (לא הודו לו שנאמרה מפי רבים משום דלית הלכתא כוותיה) אלמא לית הילכתא כוותיה. **פסק הש"ע א.** הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש, ולא אמר מעכשיו ולא על מנת, ומת בתוך שנים עשר חדש, ה"ז ספק, וחולצת ולא מתייבמת (ביאר באר הגולה הרמב"ם פסק דאינו גט אבל הראב"ד והרשב"א פסקו דהוי גט כברייתא דרבתינו שם וכו' יוסי דומנו של שטר מוכיח עליו והעלה הר"ן דהוי ספיקא) אה"ע (קמ"ב). ב. הרי זה גיטך מעכשיו, אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש הרי זה מגורשת. אבל אם יש לה יבם, לא תנשא

בלא חליצה עד שיעברו שנים עשר חדש ואם נשאת, לא תצא (ביאר באר הגולה אבעיא שם ולא נפשטא ולחומרא) אה"ע (קמ"ג). ג. נתן לה גט בלילה ואמר לה הרי זה גיטך על מנת שתצא חמה מנרתקה, ומת בלילה הרי זה גט. אבל אם אמר לה אם תצא מנרתקה או שאמר לכשתצא חמה מנרתקה ומת בלילה, ה"ז ספק (ביאר באר הגולה שם בתוס' לרבי יוסי גט ואינו גט). וי"א דאף בעל מנת נקטינן לחומרא, אלא אם כן אמר מעכשיו, בהדיא אה"ע (קמ"ד). ד. אמר אם לא באתי עד שנים עשר חדש כתבו גט ותנו לאשתי, או שאמר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי עד י"ב חדש, אין כותבין תוך י"ב חודש, אפי' אם לא ירצו ליתנו עד אחר י"ב חודש, ואם כתבוהו בתוך י"ב חודש, אע"פ שנתנוהו לה לאחר י"ב חודש, אינו גט. כתבו ונתנו לה לאחר י"ב חודש, ומת, אם מיתה קדמה לנתינת הגט, אינו גט (הגה ואם גט קודם למיתה, הוי גט). ואם הוא ספק איזה מהם קודם, הרי זה ספק מגורשת... אה"ע (קמ"ה). ה. אמר כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע, אין כותבין אלא עד שנה מאחר השבוע. אמר לאחר שנה, כותבין עד לאחר חדש משנה שנייה. אמר לאחר החודש, כותבין עד לאחר שבת מחדש שני. אמר לאחר השבת, כותבין עד סוף יום שלישי. אמר כתבו ותנו לה קודם השבת, כותבין מיום רביעי עד סוף יום ששי, ונותנים לה. הרי שאחרו אחר הזמן שאמר, ואחר כך כתבו ונתנו לה, הרי זה ספק מגורשת... אה"ע (קמ"ו). ו. כתבו לאחר הזמן ביאר הב"י אפשר לומר שטעמו של הרמב"ם דכל שהוא אחר תן אפילו מופלג לא נפיק מכלל אחר השבוע וכן באחר שנה ובאחר חודש אלא שחכמים חששו להחמיר מלכתוב אלא בזמן דלישתמע שהוא אחר ממש סמוך לו, והילכך לית בה אלא פסולא דרבנן.

פרק הזורק

משנה הזורק גט לאשתו, והיא בתוך ביתה (של נכסי מלוג וזרקו לה ע"ג קרקע) או בתוך חצרה הרי זה מגורשת (דקנתה לה חצרה כאילו נתנו בידה) זרקו לה בתוך ביתו או

לרב אשי לימא, קסבר ר' יוסי כתב גט על תנאי כשר (ואפילו לא נתקיים התנאי, דהא הכא הוא צוה לכתוב לאחר י"ב חדש והם קדמו וכתבוהו, ומכשר רבי יוסי, ונימא נמי דארישא פליג) לא (ברישא מודה, אלא) לעולם אימא לך פסול, ושאיני הכא, מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו, ואמר כתבו ותנו אם לא באתי, הכי קאמר כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי. ורבנן (דפליגי עליה סברי) לא שנא הכי ולא שנא הכי (ל"ש אמר 'כתבו אם לא באתי' ל"ש 'אם לא באתי כתבו' לא צוה לכותבו אלא לאחר י"ב חדש).

ת"ר לאחר שבוע שנה (זה גיטך אם לא אבא לאחר שבוע זו' שמטה זו, ממתנין לו שנה שמינית דכל שנה שמינית קרויה אחר שבוע כתבו התוס' נראה דאפילו עומד בסוף שבוע הוי שנה כיון שהזכיר לשון שבוע) לאחר שנה חדש, לאחר חדש שבת. לאחר שבת, מאי? יתיב ר' זירא קמיה דרבי אסי, ואמרי לה רבי אסי קמיה דרבי יוחנן וקאמר חד בשבא, ותרי, ותלתא בתר שבתא (בתר שבת שעברה) ארבעה, וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא (נקראין על שם שבת הבאה).

תניא, רבי אומר לאחר הרגל שלשים יום (אם לא אבא לאחר הרגל צריך להמתין ל' יום). נפק ר' חייא דרשה משמיה דרבי וקלסוה (יפה אמרת דודאי יחידאה אמרה). משמיה דרבים ולא קלסוה (לא הודו לו שנאמרה מפי רבים משום דלית הלכתא כוותיה) אלמא לית הילכתא כוותיה. **פסק הש"ע א.** הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש, ולא אמר מעכשיו ולא על מנת, ומת בתוך שנים עשר חדש, ה"ז ספק, וחולצת ולא מתייבמת (ביאר באר הגולה הרמב"ם פסק דאינו גט אבל הראב"ד והרשב"א פסקו דהוי גט כברייתא דרבתינו שם וכו' יוסי דומנו של שטר מוכיח עליו והעלה הר"ן דהוי ספיקא) אה"ע (קמ"ב). ב. הרי זה גיטך מעכשיו, אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש הרי זה מגורשת. אבל אם יש לה יבם, לא תנשא

וכי כתב לה הכי מאי הוי, והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו [שהיתה לו עמו שותפות בה ביארו התוס' כל הני לישני לא מהני כלום משום דמדין ודברים ומעסק ידיו ורגליו סליק נפשיה ולא מגופה דשדה כדאמרין בכריתות (כד:), והא דמהני גבי עבד אין לי עסק כך לא כמו שמפרש ר"ת דזכו ביה שמיא, דא"כ היכי מייתי ראייה לקמן (פה). דבאשה מהני הרי את לעצמך מק"ו מעבד, אלא היינו טעמא דאין לי עסק כך משמע אלא תהא לעצמך וזה לא שייך בשדה] ואין לי עסק בה (אחת מכל לשונות הללו) וידי מסולקת הימנה, לא אמר כלום (דמאחר שהיא שלו צריך לכתוב לשון מתנה)?

אמרי דבי ר' ינאי בכותב לה (דין ודברים) ועודה ארוסה (קודם שזכה בנכסים, וא"צ לכתוב לשון מתנה דיכול להתנות, כדרב כהנא...) דאמר רב כהנא, נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר (שאינה ירושת אבותיו מן התורה) אדם מתנה עליה (קודם שזכה) שלא ירשנה וכתבו התוס' אהא לא מייתי ראייה כיון דעדיין לא זכה בנכסים שייכול לסלק עצמו אפילו בלשון גרוע (דין ולזכרין לון לי צנכסיך) דהא בהנהו דמייתי לא איירי בלשון דין ודברים, ועוד ד'אי אפשי' דמייתי הוי לשון טוב טפי מ'דין ודברים' כדמשמע בכריתות (כד:), אלא מייתי דלא תיקשי היכי יכול להתנות שלא יירשנה הואיל שלא בא לעולם עדיין כמו שאינו יכול להתנות על נחלת אביו, ואפילו לר"מ דאמר בעל מנת 'שאין לך עלי שאר כסות ועונה' תנאו בטל משום דמתנה על מה שכתוב בתורה, הא בדרכנן תנאו קיים שאני התם שהוא עושה תנאי גמור, אבל הכא אין עושה כל כך תנאי. ועוד דאמרין בב"מ (סו.) דבעינן שיעשה התנאי אותו שצריך לתנאי והכא עושהו הבעל שאינו צריך לתנאי ומביא שפיר מדרב כהנא דאדם מתנה עליה שלא יירשנה, וכי תימא מאי שנא מנחלת אביו שאינו יכול להתנות, לא דמי שהרי הכא תקנת חכמים היא, וכדרבא דאמר האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו דכלום עשו אלא להנאתו אי אפשי לו באותה הנאה, ואע"ג דלרב אית ליה בכתובות (פג.) דאפילו בדאורייתא יכול להתנות הש"ס דהכא לא סבר הכי, ועוד דמסקנא דהתם לא קאי הכין וכדרבא, דאמר רבא האומר [דף עז ע"ב] אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו (אמילתא אחריתי אמרה רבא) שומעין לו (הואיל והתקנה לצורכו נעשית יכול לומר כלום עשו אלא

בתוך חצרו, אפילו הוא עמה במטה אינה מגורשת, לתוך חיקה או לתוך קלתה (סל) שהנשים נותנות לתוכו מחטין וצנוריות) הרי זו מגורשת (ואפילו היא בתוך ביתו).

(גמרא) מנא הני מילי? **דתנו רבנן** ונתן בידה אין לי אלא ידה, גגה חצרה וקרפיפה מניין? ת"ל ונתן, מכל מקום (וודרשינן ליה באנפי נפשיה מדלא כתיב ובידה יתננו, משמע לן נתינה כל דהוא, וידה דכתב רחמנא דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה כדמפרש לקמיה כתבו התוס', וא"ת ונימא 'ונתן' כלל 'בידה' פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל ושלחה חזר וכלל ודיינינן כעין הפרט, וכן י"ל בסמוך גבי המצא תמצא דהוי כלל ופרט וכלל דשדי ידו בין המצא תמצא. וא"ת א"כ היכי פריך בב"ק (סד:) גבי שדי חמור בין המצא תמצא, והא מיבעי ליה לכדתניא אין לי אלא ידו... ומאי פריך כיון דהכא נמי שדינן ידו בין המצא תמצא הכי נמי נישדי חמור וי"ל כיון דשדינן ידו דאיירי ברשות ודמי להמצא תמצא, תו לא נישדי חמור דהוי דבר הנגנב).

ותניא נמי הכי גבי גנב, ידו אין לי אלא ידו, גגו חצרו וקרפיפו מנין, ת"ל הַמֵּצָא תִּמְצָא, מכל מקום. וצריכא דאי אשמועינן גט, משום דבעל כרחיה מגרשה (כלומר דכי יחייב ליה נמי בידה על כרחיה היא ואפילו הכי אמר רחמנא דתתגרש, הלכך חצרה נמי קני לה) אבל גנב דליתיה בעל כורחיה (דלא מיחייב אי שדייה איניש על כרחיה) אימא (מדעתיה נמי לא תיקני ליה חצרו) לא (אם לא משך כגון נכנסה לחצרו ונעל בפניה). ואי אשמועינן גנב, משום דקנסיה רחמנא, אבל גט אימא לא, צריכא.

חצרה, מה שקנתה אשה קנה בעלה (לפירות להשתמש בה, ואכתי לא נפיק גט מידיה דבעל)? א"ר אלעזר בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיך [השתא משמע דכתב לה כן לאחר שכנסה כתבו התוס', וא"ת והא אכתי אית ליה לבעל פירי כדאמרין בכתובות (פג.) שהבעל אוכל פירות בחייה וי"ל דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן, דאז לית ליה כדאמרין התם. ולר"ת דמפרש בסמוך דלא תלי באכילת פירות, אתי שפיר כמו שאפרש בסמוך).

קתני בביצה (לו): אין מקדשין ולא קתני אין מגרשין כמו בתוספתא, משום דשכיב מרע שרי לגרש ולא הוי כמו טלי גיטיך מעל גבי קרקע דכיון שהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאילו נתנו לה) אתו לקמיה דרבא, אמר להו זילו אמרו ליה ליקניה ניהלה להחוא דוכתא דיתיב ביה גיטא (בחזקה, דקרקע נקנה בחזקה) ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח (תסגור דלת החדר שיקנה לה לשום חזקה) ותחזיק ביה, דתנן נעל (דלת, או...) גדר (פרצה, או...) פרץ (גדר) כל שהוא, הרי זו חזקה (לקנות, שאין המוכר יכול לחזור בו, דהשתא קא יחיב לה חצר וגיטה בתוכו ותנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה).

אמר ליה רב עיליש לרבא מה שקנתה אשה קנה בעלה וכתבו התוס', וא"ת והא אמרינן בב"ב (נא): במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. ואורי' דהכא איירי בשאלה דלא אלימא כמו מתנה, ובמתנה דוקא אמרינן קנתה ואין הבעל אוכל פירות. ור"ת מפרש דאע"ג דבמתנה אין הבעל אוכל פירות, כיון דאם מכרה ונתנה (נכס זה לאחר) אינו קיים כדאמרינן (שם) חשיב כאילו הוי דבעל ואינה יכולה לקנות על ידו מה שבתוכו (בגד"ל את הגט) ואין תלוי באכילת פירות, ותדע (לחלוקה לכך) דהא שני לעיל בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ואע"ג דאכתי הבעל אוכל פירות כדאמרינן בכתובות (פג.) אלא הואיל ואם מכרה ונתנה קיים כדתנן (שם) חשיב ליה חצרה. ואורי' (ללחוק את הלוקח) דאיכא לאוקומי בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן כדפי' לעיל, וכן צריך לומר בב"ב (מט.) גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו כגון שכתב לה ובפירותיהם ואע"ג דלא קאמר ליה גמרא הכי, הכא נמי לעיל, ועוד דבירושלמי משמע בהדיא דבפירות תליא מילתא, דפריך התם גגה וחצרה אינן משועבדים לאיש לאכילת פירות ומשני רבי יוחנן בשם רבי ינאי עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן? איכסיף. לסוף איגלי מילתא דארוסה הואי, אמר רבא אם אמרו בנשואה (שהבעל יזכה בנכסים) יאמרו בארוסה (והך מילתא דרבא אתמר מקמי ההיא דאמר רבא לעיל גיטה וחצרה באין כאחד, דבתר הכי הדר ביה רבא ואמר לא שנא ארוסה ולא שנא נשואה... כדמפרש ואזיל)? הדר אמר רבא לא שנא ארוסה ולא שנא נשואה, גיטה וחצירה באין כאחד. והא

להנאתי אני אי אפשי בהנאה זו). מאי כגון זו (אהיית אמרה רבא) כדרב הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית (משל בעלי) ואיני עושה (לו מלאכה, דכי תקון רבנן מזוני להנאתה תקון, זמנין דלא ספקה במעשה ידיה, ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה, הלכך יכולה לומר אי אפשי).

רבא אמר (לעולם בדלא כתב לה דין ודברים, ודקשיא לך מה שקנתה אשה קנה בעלה) אטו ידה מי לא קניא ליה לבעל (ולקמיה פריך מאי היא) אלא גיטה וידה באין כאחד (על ידי הגט באה ידה לה עם נתינתו) הכא נמי גיטה וחצרה באין כאחד.

אמר ליה רבינא לרב אשי, רבא (דקשיא ליה לעיל אטו ידה מי לא קניא ליה לבעל) יד דאשה קא קשיא ליה (בתמיה) נהי דקני ליה למעשה ידיה, ידה גופה מי קני ליה (וכיון דגופא לא קני ליה, מכי יתב גיטא לידה נפק לה גט מרשותיה, ולא משום דגיטה וידה באין כאחד, הלכך גבי חצר דקניא ליה היכי מיגרשא כתבו התוס', וא"ת חצרה נמי לא קניא ליה גופיה אלא פירי וי"ל כיון דקנוי לו לפירא הוי כאילו קנוי לו גוף החצר, אבל מעשה ידיה מעלמא קאתו. ועוד, דחצר קנוי לו בעל כרחא של אשה, אבל ידה אינם קנויים לו על כרחא, דיכולה היא לומר איני ניוזנית ואיני עושה)?

אמר ליה רבא, יד העבד קא קשיא ליה (שגופו קנוי ומקבל שחרורו בעצמו) למ"ד בשטר [בקדושין (כב): שהעבד קונה עצמו בשטר שיחרור] על ידי עצמו (כלומר בקבלת עצמו) יד עבד כיד רבו דמיא, אלא גטו וידו באין כאחד, ה"נ גיטה וחצירה באין כאחד.

ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו בהדי פניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתביה לה, למחר תקף ליה עלמא (פירש רש"י והיה ירא פן ימות ותזקק ליבם ואסור למלטל גט בשבת ולמוסרו לה. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו אע"ג דבתוספתא בביצה תניא אין מגרשין בשבת, בשכיב מרע הקילו דלא תפול קמי יבם, להכי

ביניהם אבל כרמלית לא, אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא, רבא אמר אפי' פיסלא, ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין, פירוש ובגיטין חשיב פיסלא רשות בפני עצמו כדאמרין הכא, והשתא דהא פיסלא הוי ממש כרמלית דלא גבוה עשרה ובגבוה שלשה איירי, דאי לאו הכי הוי כלבוד וגם מסתמא הוי רחב ארבעה דאם לא כן לא היה דבר חשוב בפני עצמו, אם כן אמאי קאמר אביי אבל פיסלא לא. ויש לומר דיש לחלק בין כרמלית גמור לכרמלית המיטלטל) ואי לא חדא רשותא היא.

במאי עסקינן, אילימא בחצר דידה (דאשה) כי הוי ד' אמות מאי הוי (הרי שניהם שלה) אלא בחצר ידידה, כי לא הוי ארבע אמות מאי הוי, לא צריכא דאושלה (השאלה) מקום (בחצרו לקנות בו גט) דחד מקום מושלי אינשי, תרי מקומות לא מושלי אינשי. ולא אמרן (שהיא מתגדשת לפילו כשיתן הגט על הפיסל) אלא דלא גבוה עשרה, אבל גבוה עשרה אע"ג דלא הוי ארבע אמות (הוא נחשב מקום בפני עצמו, ואינו מתגדשת). ולא אמרן אלא דלית ליה [דף ע"א] שם לזוי (כולהו פיסלא מיקרו, ואי הוי להאי שם לעצמו הוה ליה חשוב ולא בטיל) אבל אית ליה שם לזוי, אע"ג דלא גבוה עשרה ואע"ג דלא הוי ארבע אמות.

'אפילו הוא עמה במטה...' אמר רבא לא שנו אלא במטה שלו, אבל במטה שלה (אע"פ שבתוך ביתו) מגורשת [וקא סלקא דעתין מעמא משום דקסבר כליו של לוקח ברשות מוכר קונה חפץ הנתון לתוכו לבעליו, ופלוגתא היא בב"ב (פה:)].

תניא נמי הכי, רבי אליעזר אומר במטה שלו אינה מגורשת, במטה שלה מגורשת. ובמטה שלה מגורשת, כליו של לוקח ברשות מוכר הוא, שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח? לא צריכא דגבוה עשרה (דהוי רשותא לנפשיה ולא חשיב ההוא אורא רשות מוכר לבטל את רשות הכלי). והאיכא מקום כרעי (שמונחים לארץ)? במקום כרעי לא קפדי אינשי (הואיל וגבוה מן הארץ עשרה שנוחה להשתמש תחתיה

אמרה רבא מעיקרא (לעיל ואמאי איכסיף כי פרכה רב עיליש להא מילתא)? (מעיקרא נמי...) כי אמרה רבא אהאי מעשה אמרה (בתר דהדר סברה ואמר דגיטה וידה באין כאחד הכי גרסינן מעיקרא כי אמרה רבא אהאי מעשה אמרה).

'והיא בתוך ביתה' אמר עולא והוא, שעומדת בצד ביתה ובצד חצרה [כתבו התוס' בב"מ (יא:)] אמרינן דוקא בגט דחוב הוא לה בעינן שתהא עומדת בצד ביתה, ולא במציאה. ר' אבשיא אמר אפילו היא בטבריא וחצרה בצפורי, היא בצפורי וחצרה בטבריא מגורשת. והא היא בתוך ביתה ובתוך חצרה קתני? ה"ק והיא כמי שבתוך ביתה [כאילו היא בתוך ביתה, ומאי היא, דבעיא דתיהוי חצרה משתמרת לדעתה כלומר על פיה ועל צויה, לאפוקי הא דאמרין לקמן (עה.) נתן גט ביד עבדה ניעור אינו גט דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעתה שהוא משמר עצמו מדעתו] והיא כמי שבתוך חצרה, דכיון דחצר משתמרת לדעתה היא מתגרשת.

לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר חצר משום ידה אתרבאי (הלכך סמוכה לה בעינן דומיא דידה) ומר סבר חצר משום שליחות אתרבאי? לא, דכולי עלמא חצר משום ידה איתרבאי, מר סבר כידה, מה ידה בסמוכה, אף חצרה בסמוכה. ואידך, אי מה ידה בדבוקה, אף חצרה בדבוקה, אלא כידה, מה ידה משתמרת לדעתה, אף חצרה המשתמרת לדעתה, לאפוקי חצר המשתמרת שלא לדעתה.

ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו, הוה קיימא בחצר, אזל גיטא נפל בפיסלא (על גבי חתיכת עץ) אמר רב יוסף חזינן, אי הויא ארבע אמות על ארבע אמות פלג ליה רשותא לנפשיה [ואינו בטל לגבי חצר ואינה מגורשת ולקמיה פריך היכי דמי כתבו התוס' וקשה לר"י דבשבת (פ.) ובב"ב (נו.) גבי המוציא מרשות לרשות אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת

עז.

זרק לה הגט בחצרה, בין שהוא קנוי לה או שאול או מושכר, הרי זו מגורשת. בד"א, כשהיא עומדת בחצרה והוא משתמר לדעתה, אבל אם אינה עומדת שם, אע"פ שהוא משתמר לדעתה, אינה מגורשת (ביאר באר הגולה כדאסיק רב אשי בב"מ י"א ויב' וכ"פ הרי"ף והרא"ש וש"פ) אה"ע (קלמ"א). ב. היתה בחצרו, וזרקו לה שם, אינה מגורשת. אפילו היא יושבת במטה ונפל הגט במטה, אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה או לחיקה או לכלי מהכלים שאין הבעל מקפיד על מקומו. וכן אם הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה, והיתה גבוה עשרה טפחים, הרי זו מגורשת, שהרי חלקה רשות לעצמה ואין הבעל מקפיד על מקום כרעי המטה. ואם לא היתה גבוה י' טפחים, הרי זו ספק מגורשת (ביאר הט"ז הטעם דכיון שאינו גובה י' טפחים לא היה על זה שם רשות בפני עצמו אלא שם כלי, והו"ל כליו של לוקח ברשות מוכר, והוא בעיא דלא אפשר אלא אם קונה אי לא) אה"ע (קלמ"א). ג. השאיל לה הבעל מקום בחצרו ולא יחד לה, ונפל על גבי קורה או ע"ג סלע, אם המקום שנפל אין בו ד' אמות על ד' אמות ואין גבוה י' ואין לו שם לווי, הרי זו מגורשת. ואם יש שם אחד מג' דברים אלו, חלק רשות לעצמה, ומקום אחד השאיל לה ולא שני מקומות, ואינה מגורשת. ויש מי שכתב שאע"פ שאין שם שום אחד מג' דברים אלו אינה מגורשת, עד שיהיה בתוך ארבע אמותיה (ביאר באר הגולה הרמב"ם וכמ"ש ה"ה שהרי בחצר שלה אינה קונה לה בגט אלא בעומדת בצדה כמ"ש לעיל) אה"ע (קלמ"א). ד. זה שאמרנו שאין תנאי מועיל להסתלק מירושתה, היינו במתנה עמה אחר שנשאה או קודם שאירסה, אבל במתנה עמה בעודה ארוסה, מהני אה"ע (סמ"ז).

משנה אמר לה כנסי שטר חוב זה, או שמצאתו מאחוריו, קוראה והרי היא גיטה אינו גט, עד שיאמר לה הא גיטיך (ואפי' לאחר שבא לידה אומר לה כן ודיו כתבו התוס' ר"י היה מצריך לנותן גט לאשתו לומר הי גיטיך וגם הרי את מותרת לכל אדם כדמשמע לקמן (פה:) שהיו

כתבו התוס' לכל הפחות באשתו (אינו מקפיד) וכן באויר המטה).

לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת' אמאי, כליו של לוקח ברשות מוכר הוא? אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיתה קלתה תלויה בה [כתבו התוס', וא"ת תיפשוט דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח, מדמתרצי כל הני אמוראי ואינו יכול ויש לומר דהכא לכולהו מספקא להו אלא דדחו למתני' דלא נפשוט מינה א"נ אפי' בעלמא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה, הכא לענין גט דלחוקה קאתי לא קנה]. וכן אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא כגון שהיתה קלתה תלויה בה. ור' שמעון בן לקיש אמר קשורה אע"פ שאינה תלויה (אלא נגדרת בקרקע וקשור בה). רב אדא בר אבהו אמר כגון שהיתה קלתה מונחת לה בין ירכותיה (ואע"פ שמונח בקרקע אין אדם מקפיד על כל מקום מושב אשתו ועד עכשיו היה אותו מקום קנוי לה). רב משרשיא בר רב דימי אמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות (לכך אינו מקפיד על מקומה שיש לו בית לכך). ר' יוחנן אמר מקום חיקה וז"ל האבן עזרא שמות (ד,ו) הגאון (כוונתו לרס"ג) אמר כי החיק הוא בית הזרוע. זככה בחיקו ישא' 'שאהו בחיקך'. ואחרים אמרו כי הוא הבגד הסמוך לחזה] קנוי לה [כתבו התוס', וא"ת פשיטא דהא חיקה הוי ממש כידה. ואומר ר"י דר' יוחנן קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדיה נגדרין בארץ, והשתא אי לאו טעמא דמקום חיקה קנוי לה לא הוי מהני מידי כיון דאינה קשורה ותלויה] מקום קלתה קנוי לה.

אמר רבא מ"ט דר' יוחנן? לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה. תניא נמי הכי (דמשום דאינו מקפיד הוא מדקתני או בכל דבר שהוא כקלתה שמיוחד לתשמישה תמיד שהמכנים אשתו לתוך ביתו על מנת להיות כלי תשמישה קטנים עמה הוא מכניסה) זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה, או לתוך כל דבר שהוא כקלתה הרי זו מגורשת. כל דבר שהוא כקלתה לאיתווי מאי? לאיתווי טסקא (לעז"י נס"י טק) דאכלה בה תמרי. פסק הש"ע א.

אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט (דהוי חצרה המשתמרת לדעתה הואיל והוא ישן אינו משתמר אלא על ידה) ניעור אינו גט (שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו...) דהויא ליה חצר המשתמרת שלא לדעתה.

ישן ומשמרתו הרי זה גט, אמאי, חצר מהלכת היא, וחצר מהלכת לא קנה (רבא גופיה אמרה בשנים אוחזין בטלית) וכי תימא ישן שאני, והא אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה, עומד ויושב לא קנה (רבא נמי אמרה התם היה מהלך בספינה וקפצו דגים לתוך הספינה...)? והלכתא בכפות (שאינו ראוי להלך בההוא קאמר רבא דהוי גט). **פסק הש"ע א.** המגרש צריך שיאמר כשיתן לה הגט הרי זה גיטיך, וכיוצא בזה. ואם נתן בידה ולא אמר כלום, הרי זה גט פסול... אה"ע (קלוא). ב. נתן הגט כשהיא ישנה, ונעורה, והרי הוא בידה, ואמר לה הרי זה גיטיך, אין צריך לחזור וליטלו מידה וליתנו לה (ביאר באר הגולה כרבי בברייתא שם)... אה"ע (קלחג). ג. אמר לה טול גיטיך מעל גבי קרקע, אינו כלום. ואפילו היה מונח על גבי ידו והיא קרובה אליו ולקחתו משם אינו גט, כיון שלא סייע בנטילתו... ואם הגט תחוב לו תחת חגורתו על מתניו, וצמצם מתניו ונתחלחלו והטה עצמו לה ונטלתו, קרי ביה שפיר ונתן, אבל אם צמצם מתניו ולא הטה עצמו אליה, או שהטה עצמו ולא צמצם מתניו, לא הוי נתינה (ביאר באר הגולה טור וכדעת ר"ח שהביא הרא"ש)... אה"ע (קלחא). ד. נתן ביד עבדה, והוא נעור, והיא משמרתו, אם היה כפות ה"ז גט, וכאילו הגיע לחצרה שהיא עומדת בצדה. ואם אינו כפות, אינה גט [ביאר באר הגולה ל' הרמב"ם ממימרא דרבא (עח). ומ"ש שם הלכתא בכפות פירושו ואפילו ניעור מגורשת גמורה היא, וילף לה מאידך מימרא דרבא (כא). דלא הזכירו שם ישן]. ויש אומרים דתרתיה בעינן, כפות כדי שלא יהא חצר מהלכת, וישן, כדי שיהא משתמר לדעתה (ביאר באר

רגילים לומר ג"כ ודן. ומיהו קשה דלעיל (נה). משמע דאפילו לא אמר 'הא גיטיך' כשר, גבי מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא נשמע אמר לעדים ראו גט זה... וי"ל דהתם נמי אחר כך יגידו לה העדים שהיא מגורשת אע"פ דהאשה מתגרשת בעל כרחא מכל מקום צריך לומר לה הי גיטיך והרי את מותרת לכל אדם שתדע שהיא מגורשת ולא תהא חוזרת דבעינן שיהא משלחה ואינה חוזרת). נתן בידה והיא ישנה, ניעורה, קוראה והרי הוא גיטה (כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה) אינו גט, עד שיאמר לה הא גיטיך.

(גמרא) כי אמר לה הא גיטיך מאי הוי, הוה ליה טלי גיטיך מעל גבי קרקע, ואמר רבא טלי גיטיך מעל גבי קרקע לא אמר כלום (דבעינן ונתן)? אימא ששלפתו מאחוריו (שהיה תחוב בין חגורו למתניו ושלפתו משם). שלפתו נמי, הא בעינא **וְנָתַן בְּיָדָהּ** וליכא? לא צריכא, דערק לה חרציה (עקם לה מתניו להקריב לה הגט) ושלפתייה.

תניא נמי הכי אמר לה כנסי שטר חוב זה, או ששלפתו מאחוריו, קראתו והרי הוא גיטה אינו גט, עד שיאמר לה הא גיטיך, דברי רבי, רבי שמעון בן אלעזר אומר לעולם אינו גט (הואיל ובא לידה שלא בהכשר...) עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך. נתנו בידה והיא ישנה, ניעורה וקוראה והרי הוא גיטה אינו גט, עד שיאמר לה הא גיטיך, דברי רבי, רבי שמעון בן אלעזר אומר עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך.

וצריכא דאי איתמר בהך קמייתא, בההיא קאמר רבי, משום דבת איגרושי היא (שהרי ניעורה ולא מיחסרא אלא אמירת הי גיטיך הלכך כי אמר לה בתר הכי שפיר דמי שקבלתה הוגנת) אבל נתן בידה והיא ישנה דלאו בת איגרושי היא, אימא מודי ליה לרבי שמעון בן אלעזר. ואי איתמר בהא, בהא קאמר ר' שמעון בן אלעזר, אבל בהך אימא מודי ליה לרבי, צריכא.

היא כדאמרינן ביבמות (לא). נתנו לה (לכנן) דין מגורשת ואינה מגורשת).

רבי יוחנן אומר קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה **וכתבו התוס'** וקשה דבב"מ (י:) קא"ר יוחנן דקטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות וקאמר התם דיליף מציאה מגט, משמע דבגט לרבי יוחנן אינה מגורשת אלא תוך ד' אמות, והכא קאמר אפילו מאה אמה וי"ל דבד' אמות שלה אפילו יכול (הוא) לשמור כמותה מגורשת, והו"ל לארבע אמות צריך שתהא היא יכולה לשומרו ולא הוא. ועוד קשה דרב אשי אית ליה התם דברה"ר לא תקנו ארבע אמות, והכא תנן היתה עומדת ברה"ר קרוב לה מגורשת וי"ל דהתם באין יכול לשומרו והכא ביכולה לשומרו **א"נ** י"ל דהכא לאו דוקא נקט רה"ר אלא בסמטא או בצדי רה"ר) וקרוב לו שנינו אפילו מאה אמה. היכי דמי מחצה על מחצה, אמר רב שמן בר אבא, לדידי מיפרשא לה מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו, היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב לה, שניהם יכולין לשומרו, שניהם אין יכולין זהו מחצה על מחצה **(כתבו התוס' פ' אין יכולין לשומרו כל אחד לבדו אלא שניהם יחד, אבל אם אין יכולין לשומרו כלל פשיטא דאינה מגורשת כלל כל עיקר)**. אמרוה רבנן קמיה דרבי יוחנן **(להאי פירושא דמתני')** משמיה דרבי יונתן הכי **(כדפרשה ר' יוחנן ביכולין לשומרו, רבי יונתן מבבל הוה ועלה לארץ ישראל)** אמר ידעין חברין בבלאי לפרושי כי האי טעמא.

תניא נמי הכי **(דקורבה דמתני' שמירה היא)** רבי אליעזר אומר כל שהוא קרוב לה מלו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת **(השתא משמע אע"פ שקרוב לה יותר ממנו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת, וקשיא לן בה אמאי אינה מגורשת מכי אתא לקורבה דידה איגרשה לה, ומאי איכפת לן אם נטלו כלב)**. אינה מגורשת **(נחמיה)** כל היכי תינטריה ותיזיל **(וכי כל הימים צריכה לשומרו)** אלא לאו ה"ק כל שקרוב לה מלו, ואילו בא כלב ונטלו והוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו אינה מגורשת **(אע"פ שקרוב לה מלו**

הגולה הרא"ש שם וכפרש"י וכ"כ הרמב"ן והרשב"א וש"פ) אה"ע (קלט,טז).

משנה היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה, קרוב לה מגורשת, קרוב לו אינה מגורשת, מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת. וכן לענין קדושים. וכן לענין החוב, אמר לו (מלוה ללוה) זרוק לי חובי **(ברה"ר)** וזרקו לו **(ואבד)** קרוב למלוה זכה המלוה, קרוב ללוה הלוח חייב, מחצה על מחצה שניהם יחלוקו.

(גמרא) היכי דמי קרוב לה, והיכי דמי קרוב לו? אמר רב ארבע אמות שלה זהו קרוב לה, ארבע אמות שלו **(נשאין בינו לגט ד' אמות דאמרינן בב"מ י:)** דד' אמות של אדם קונות לו זהו קרוב לו. היכי דמי מחצה על מחצה? אמר ר' שמואל בר רב יצחק כגון שהיו שניהם עומדין בארבע אמות **(לגט זו מכאן וזה מכאן, שכל הגט מונח בתוך ארבע אמות שלו ובתוך ארבע אמות שלה, ולא גרסינן מצומצמות)**. וליחזי הי מינייהו קדים **(לבא במעמדו, אם קדם הוא לבא זכה בכל ארבע אמות, ואם קדמה היא לבא זכתה בכל ד' אמות הסמוכות לה, ושוב לא נכנסה זכותו לתוכו)** וכי תימא דאתו תרווייהו בהדי הדדי, והא אי אפשר לצמצם **[שלא יקדים האחר כתבו התוס', וא"ת ולישני כגון דלא ידעינן הי מינייהו קדים ולכך הוי ספיקא וי"ל דלישנא דמחצה על מחצה לא משמע הכי, ולכך מוקי לה בשתי כיתי עדים...]**

אלא אמר רב **כהנא** הכא בח' אמות מצומצמות **(שהיו שניהם עומדים בח' אמות מצומצמות לא פחות ולא יותר יש בין שניהם)** עסקינן, **[דף ע"ב]** וגט יוצא מארבע אמות שלו לד' אמות שלה. והא אגיד גביה **(עדיין הגט ברשותו קצת ואנן ונתן בידה בעינן עד שיהא כולו ברשותה?)** אלא רבה ורב יוסף **דאמרי תרווייהו** הכא בשתי כיתי עדים עסקינן, אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה **(כתבו התוס' וא"ת ונימא אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא בחזקת אשת איש ולא תהא מגורשת כלל וי"ל כיון דספיקא דרבנן**

עוז:

מסתמא דמפרש לו שיזרוק לו למקום שיוכל לשומרו (הוא)? לא צריכא, דאמר ליה זרוק לי חובי בתורת גיטין. ואכתי מאי למימרא? מהו דתימא, מצי אמר ליה משטא אני בכ, קמ"ל.

אמר רב חסדא גט בידה (שנתנו לה וראש המשיחה עדיין בידו) ומשיחה (חוט שהגט קשור בו) בידו, אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת [כתבו התוס' נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה, ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה, דא"כ אפילו אין יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו, ומה שקופצת ידה אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא, והוה ליה כמו טלי גיטין מעל גבי קרקע ואינו גט. אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה והוא תחב הגט לתוך ידה ואם תחב כל כך בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הויא מגורשת. ור"ת מפרש דבידה פתוחה איירי שפיר ואם אינו יכול להביאו אצלו היינו כשהגט כבד ואם ימשוך אצלו תינתק המשיחה. וצריך ליזהר שתהא יד האשה פתוחה עד שיניח כל הגט בידה דאם תקפוץ ידה בעוד שהבעל אוהז בראש הגט בידו לא הוי גט דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו. ונראה דכשר דלא גרע מערק לה חרציה (עיקס לה את מותניו ללדס כלי להקניב לה את הגט) ושלפתו דהוי גט, אע"ג דביד הבעל להדק מתניו שלא תטול, והמחמיר תבא עליו ברכה] מאי טעמא, בעינן כריתות וליכא.

אמר רב יהודה היתה ידה עשויה כקמפרס (מדרון ראשי אצבעותיה מטיין לקרקע שלא פשטה ידה זקופה כדרך פושטי יד) וזרקו לה, אע"פ שהגיע גט לידה אינה מגורשת. אמאי, הא כי נפיל בארבע אמות דידה קא נפיל [ומה לי אי אין ידה ראויה לקבל בפשיטתה כתבו התוס' הוה מצי לשנויי דמיירי שהאשה עומדת בחצר דידיה דלית לה ארבע אמות או ברה"ר לרב אשי בב"מ (י:)] בדלא נח (לארץ אלא כשנפל מתוך ידה נשרף וקבלה שבא לידה לאו קבלה היא).

(פריך...) ותיגרש מאוירא דארבע אמות (וכי לא נח מאי הוי, מכי מטא לתוך ארבע אמות שלה תיגרש מאויריהן כתבו התוס', וא"ת והא לא מיגרש כדאמרינן בסמוך באויר גג וי"ל דאויר ארבע אמות חשיב ליה מיגרש, ועומדת על ראש הגג

אם יש הפסק נהר או גבשושית בינה לגט שאילו היה בא כלב ונטלו אינה יכולה לשומרו הימנו אבל הוא יכול לשומרו אינה מגורשת).

אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא, כדי שתשוו ותטלנו (הוא דהויא קורבה דמתני' ואפ"ה...) את לא תעביד עובדא (להתירה לינשא) עד דמטי גיטא לידה (גזירה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב כתבו התוס' והיינו דוקא ברה"ר, אבל בחצרה אין צריך שיגיע לידה כדאמר לעיל תיזיל איחי ותתחד ותפתח. ומיהו בערוך בערך גט כתב קבלנו מרבנותינו אפי' זרקו לה בתוך חצרה לא משתריא לעלמא עד דמטא גיטא לידה ומייתי מהא דאמר בירושלמי המחמיר שבכולן עד שיתננו לידה ואינה ראיא דאיכא למימר דמיירי ברה"ר, דבהדיא מסיק לה אקרוי לו וקרוב לה ומסתמא לא אתא לאפוקי חצרה). אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא הכי (שזרקו קרוב לה ומת) ואצרכוה חליצה.

וכן לענין קדושין אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן לגיטין אמרו (דמשום קורבה מגורשת) ולא לדבר אחר [פירש רש"י כגון אם זרק לו חוב קרוב לו ואבד, דגט הוא דבעל כרחא קנויה לה, הלכך לאלתר הוי גיטא, אבל בעלמא לא. כתבו התוס' פירש רש"י משום דבגט נתינה בעל כרחא הויא נתינה. והקשה ר"י לר' יהודה דלדבר אחר נמי אמרו לעיל (עה). דנתינה בעל כרחו הויא נתינה. וחשיב בדבר אחר אשכחן דוכתא דלא הויא נתינה כגון הלוחו בישוב לא יחזיר לו במדבר, אבל בגט בכל מקום הויא נתינה].

איתיביה רבי אבא לר' אסי וכן לענין קדושין? שאני התם, דכתי' ויצאה... והיתה.

איתיביה וכן לענין החוב, זרוק לי חובי וזרקו לו, קרוב למלוה זכה הלוח, קרוב ללוה הלוח חייב, מחצה על מחצה שניהם יחלוקו (כתבו התוס' הכא לא שייך לומר המוציא מחבירו עליו הראיה דאין כאן ספק?) הכא במאי עסקינן דאמר ליה זרוק לי חובי ותיפטר (דהא פטריה, אבל זרוק לי חובי סתמא זרוק ושומרו קאמר). אי הכי, מאי למימרא (כתבו התוס', וא"ת אדרבה תקשי ליה אמאי קרוב ללוה חייב לוה, כיון דאמר זרוק חובי ותפטר, קרוב ללוה נמי ליפטר וי"ל דמיירי

בגדיה, ותזהר שלא יסייע לה שום אדם בקבלתו, גם לא יהא שום דבר, כגון טבעת, בידה, וכיוצא בזה, בשעת קבלתו). אה"ע (קלמ'ד). ג. המעות באחריות הלוח, עד שיפרענו ליד המלוה או ליד שלוחו. ואם זרקן בפניו, ונאבדו, חייב. אפילו אמר זרוק לי חובי, וזרקו ונאבדו, חייב. אבל אמר לו זרוק לי חובי והפטר, וזרקו, אפילו רחוק למלוה, ונאבד קודם שיגיע לידו, פטור, שהרי הרשהו בכך. אמר לו זרוק לי חובי בתורת גיטין, היו המעות קרובות ללוח עדיין הם באחריותו, היו קרובות למלוה, נפטר הלוח, מחצה על מחצה, אם אבדו משם או נגנבו, משלם הלוח מחצה (הגה כיצד, זרק לו לתוך ד' אמותיו של מלוה, פטור, חוץ לד' אמותיו, אם המלוה יכול לשמרו ולא הלוח, פטור, ואם הלוח יכול לשמרו ולא המלוה, חייב. שניהם יכולים לשמרו, הוה ליה מחצה על מחצה ושניהם חייבים. אבל שניהם אין יכולים לשמרו, הוה ליה כזורקו למקום האבוד וחייב הלוח). ה"מ (קב"א). ה. נתן הגט לידה ונשאר החוט שהוא קשור בו בידו, אם הקשר אמיץ עד שיכול לנתקו ולהביאו אצלו, אינה מגורשת. ואם לאו, מגורשת. ואם הקשר אמיץ שהיה יכול לנתקו ולהביאו אצלו אלו לא קפצה ידה, אלא מחמת שקפצה ידה אינו יכול לנתקו ולהביאה אצלו, לא הוי נתינה ואינה מגורשת (ביאר באר הגולה טור בשם ר"ת שם בתוס' ושלוחה הסכים אביו הרא"ש) ויש מי שאומר שהיא מגורשת (ביאר באר הגולה שם בשם ר"י) (הגה וכל זה לא מיירי אלא שקפצה ידה בלא רצון הבעל, אבל אם הבעל מצוה לה לקפוץ, ואפילו הושיט לה הגט והיא לקחה אותו בצד הב', הוי גט, כן נראה לי) אה"ע (קלמ"ב). ו. היה ידה קטפרס (פי' שהעמידה ידה משופעת, ולא זקופה כמחיצה ולא פשוטה לקבל) וזרק הגט על ידה ונפל לארץ, אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונה, הרי זו מגורשת. ואם לא נח בתוכה, אלא נתגלגל מיד מתוכה לחוצה לה, הרי זו ספק מגורשת. נפל לתוך הים או לתוך האש, אינה

מיירי אפילו חוץ לארבע אמות, ולהכי פריך והא לא מינטר ור"י אומר דרבי אלעזר גופיה מספקא ליה אם מה שתיקנו חכמים ארבע אמות תיקנו גם באויר ואף על גב דלא מינטר עשאוהו כמינטר כמו שעשו ארבע אמות רשותו ואף על פי שאינה רשותו) תפשוט דבעי רבי אלעזר ארבע אמות שאמרו, יש להן אויר או אין להן אויר, תפשוט דאין להן אויר? הכא במאי עסקינן בעומדת על גב הנהר (דאויר שאינו ראוי לנוח לא קני) דמעיקרא לאיבוד קאי. **פסק הש"ע א.** זרקו לה ברשות הרבים, או ברשות שאינה של שניהם, קרוב לו אינה מגורשת. היה הגט מחצה למחצה, וממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה, הרי זו ספק מגורשת. היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו, הרי זה פסול עד שיגיע לידה, ואחר כך תנשא בו לכתחלה (ביאר באר הגולה הוא מפרש הא דאמר שמואל לרב יהודה... דבדין קרוב לה אתי לאפלוגי ושהוא בגיטין כדי שתשוח ותטלנו ועוד לא רצה לעשות מעשה עד שיגיע לידה ממש וכל שהוא אינו יכול לשמרו והיא יכולה לשמרו והוא רחוק מכדי שתשוח ותטלנו הויה לה ספק מגורשת ה"ה שם ומפרש עוד הטעם שהחמירו בגט יותר מבקידושין). כיצד הוא קרוב לו, היה הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו, זה הוא קרוב לו. שניהם יכולים לשומרו, או שניהם אינם יכולים לשומרו, זהו מחצה למחצה אה"ע (קלמ"ג). ב. בא הוא תחלה ועמד, ואח"כ עמדה היא כנגדו, וזרקו לה, אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו, אינה מגורשת, אע"פ שאם תשוח תטלנו. עמדה היא תחלה, ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה, אע"פ מחצה למחצה, הואיל והיא לתוך ארבע אמות שלה, ה"ז גט פסול, עד שיגיע הגט לידה. (הגה אבל אם זרק לה לתוך ארבע אמות שלה, ואין הבעל נכנס לתוכו, הרי זו מגורשת. וכל זה מדינא, אבל לכתחלה אין לגרש, אפילו ליתן הגט לתוך חצירה או לתוך מלבושיה, אלא לתוך ידה ממש, וידה תהא פתוחה מתחלת הנתינה עד סופה... ואפילו בדיעבד אין להתירה לעלמא עד שבא הגט לידה ממש. ונהגו עוד שלאחר שנתן לה הגט תסגור ידה ותכניסנו תחת

על העליונות (עודפות על מעקה של גג, דכי נפיק מגג מטא לאויר מחיצות חצר ומשום הכי בעינן עודפות דהאי דקאי בתוך מחיצות מעקת הגג וזרקו כלפי מעלה כדי שיעבור את המעקה יפול לחצר כתבו התוס' דמיד שיצא מרשות גג נכנס לרשות חצר. וא"ת ומה מועיל דעודפות, מ"מ כשזרקו מעל המעקה לא מנטר כנגד הגג (הלל הרביעי סל החלז שבו הגג, אין לו מחילה, א"כ מהלך הזה הגט אינו משתמר) וי"ל דכיון דשלוש מחיצות עודפות חשיב משתמר ואין לחוש למחיצה רביעית אי נמי כשהגג קצר וחצר רחב הרבה ועודפות המחיצות גם רביעית מצד זה ומצד זה, וכנגד המעקה אינו כי אם פתח בעלמא. אי נמי כשהגג עומד באמצע החצר ולא מן הצד ומחיצות החצר מוקפות לו מכל צד. וא"ת דאמרינן בב"ק (ע:): באומר זרוק גניבתך לחצרי ותיקני לי חצרי גניבתך דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד, והיכי באין כאחד והא לענין שבת מיהייב אפילו למעלה מן המחיצות עד שלא נכנס עדיין תוך המחיצות דרה"י עולה עד לרקיע ולענין קנין עד דמטי לתוך המחיצות וי"ל דמיירי כשזרק דרך פתח ולא מעל המחיצות). וכן אמר רבי אלעזר א"ר אושעיא כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות. וכן אמר עולא א"ר יוחנן כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות.

א"ל ר' אבא לעולא כמאן, כרבי, דאמר קלוטה (בתוך האויר) כמי שהונחה (לארץ) דמיא [דתניא הזורק בשבת מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרם הקשו התוס', תימה דנקט רבי דלא איירי אלא ברשות היחיד מקורה משום דביתא כמאן דמליא דמיא כדאמרינן בשבת (ה:). ודר"ע הוה ליה למינקט דאית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא אפילו ברה"ר ונראה דהשתא סלקא דעתין דטעמא דרבי לאו משום קירוי אלא משום מחיצה (היינו לא משום קרה"י מקורה, אלא מיירי כרה"י שיש לה מחילות) אית ליה דכמאן דמליא דמיא, ולחכי קאמר כמאן כרבי (סגס כלן מיירי שיש לחלז מחילות) דכר"ע לא מיתוקמא מדמצרכת מחיצות החיצונות עודפות, ולר"ע אית ליה דכמי שהונחה דמיא אפילו ברה"ר (אפי' כלל מחילות) אלא ודאי כרבי מוקמת לה, ומשני אפילו תימא רבנן... ולפי זה יכול להיות טעמא דרבי משום קירוי כדאמרינן בשבת [א"ל אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת, אבל הכא

מגורש, והוא שתהא על גבי המים או סמוך לאש, שמתחלת נפילתו, לאיבוד היה עומד. (הגה וכל זה שאינה עומדת ברשותה, אבל אם עומדת ברשותה, אע"פ שנפל מידה ונתגלגל חוץ לארבע אמות, מגורשת, דהא לא נתגלגל רק לרשותה. מיהו לדידן דאין מגרשין על ידי רשותה, כמו שנתבאר, אם נפל הגט מידה צריך לגרש שנית. ועל כן תגביה האשה ידיה בשעה שמקבלת גיטה, שלא יפול מידה. גם יהיו ידיה גבוהות מן הארץ ג' טפחים). אה"ע (קלט,טו).

[דף עט ע"א] משנה היתה עומדת על ראש הגג (כתבו התוס' רבי אושעיא דאמר לעיל אפילו היא בטבריא וחצרה בציפורי, האי עומדת היינו כמי שעומדת כלומר כגון שמשתמרת כדמשני לעיל אעומדת בתוך ביתה או בתוך חצרה אי נמי נקט עומדת לאשמועינן דבגג דידה מיירי שעומדת ברשותה כדמוקי לה בגמ' וזרקו לה, כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת. הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה, כיון שיצא מרשות הגג, נמחק או נשרף הרי זו מגורשת.

(גמרא) והא לא מינטר (אויר הגג דאתי זיקא ושדי ליה מקמי דלינח וכי לא שדיה זיקא ואירע לו דבר אחר שבא כלב וקלטו או גשמים מחקוהו, אמאי קתני מגורשת מן האויר, הא בעינן אויר שסופו לנוח)? **אמר רב יהודה אמר שמואל** בגג שיש לו מעקה עסקינן. **עולא בר מנשיא משמיה דאבימי** **אמר** הכא בפחות משלשה סמוך לגג עסקינן דכל פחות משלשה סמוך לגג כגג דמי (אויר דמתני' בהכי עסקינן דהוי כמאן דנח, והלכך קנאתו בהנחתו דכיון דהגג גבוה י' הוא הויה לה חצר המשתמרת לכל דניח בגויה).

'הוא מלמעלה' והא לא מינטר (דקס"ד שהגג גבוה מחומת החצר והיכי קתני כיון שיצא מרשות הגג מגורשת הא אין סופו לנוח אפילו לא באת דליקה דאתי זיקא ודחי ליה חוץ למחיצות)? **א"ר יהודה אמר שמואל** כגון שהיו מחיצות התחתונות (של חצר) עודפות

משום אינטורי הוא, והא קא מינטר. וכן אמר ר' אסי א"ר יוחנן כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות. א"ל רבי זירא לר' אסי כמאן? כרבי, דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא! א"ל אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת, אבל הכא משום אינטורי הוא, והא קא מינטר.

הוא מלמעלה והוא מלמטה וזרקו לה, כיון שילא מרשות הגג, נמחק או נשרף הרי זו מגורשת, ואי בגג דידה וחצר ידידה, אמאי מגורשת (הרי הגג נכנס לחצר של הנעל), אלא בגג ידידה וחצר ידידה. רישא בגג ידידה וחצר ידידה, סיפא בגג ידידה וחצר ידידה, אלא לאו דאושלה מקום, דחד מקום מושלי אינשי, תרי מקומות לא מושלי אינשי. א"ל מידי איריא? דלמא הא כדאיתא והא כדאיתא, רישא בגג ידידה וחצר ידידה (ובעינן אויר הגג) סיפא בגג ידידה וחצר ידידה (מיגרשא באויר חצר, אבל אי תרווייהו ידידה ואושלה מקום אימא לך דלא קפיד).

אמר רבא שלש מדות בגיטין (חלוקות מדין שאר איסורין) הא דאמר רבי קלוטה כמי שהונחה, ופליגי רבנן עליה, הני מילי (דפליגי רבנן) לענין שבת, אבל הכא משום אינטורי הוא, והא מינטר. והא דאמר רב חסדא נעץ קנה (בחצר גבוה ממחיצת החצר) ברשות היחיד ובראשו טרסקל, וזרק (מרה"ר) ונח על גביו, אפילו גבוה מאה אמה חייב [דהויא לה הנחה ברה"י שאויר רה"י עולה עד לרקיע אע"ג דאויר רשות הרבים אינו למעלה מעשרה כדאמר' במס' שבת (ז:)] לפי שרשות היחיד עולה עד לרקיע, הני מילי (דהוי כמונח לארץ) לענין שבת, אבל (אם היה חצר של אשה וקנה נעוץ גבוה מן המחיצות אינה מגורשת שאין סופו לנוח לארץ דרמי ליה זיקא חוץ למחיצות) הכא (טעמא דגיטא) משום אינטורי הוא (משום חצר המשתמרת) והא לא מינטר. דף עט ע"ב והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגגו של חבירו [דהוי מוציא מרשות לרשות אם לא עירבו, שאע"פ שאינם דרים על הגגות שייך נמי בהו איסור חילוק רשות כתבו התוס', וא"ת והא שמואל פסיק כר"ש דאמר גגין רשות אחד הן בעירובין (צא). וי"ל דהכא להוליך מוגג לבית קאמר. וא"ת א"כ אמאי נקט מגגו של חבירו אפי' מגג של

משום אינטורי הוא, והא קא מינטר. וכן אמר ר' אסי א"ר יוחנן כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות. א"ל רבי זירא לר' אסי כמאן? כרבי, דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא! א"ל אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת, אבל הכא משום אינטורי הוא, והא קא מינטר.

הוא מלמעלה והוא מלמטה וזרקו לה, כיון שילא מרשות הגג, נמחק או נשרף הרי זו מגורשת. א"ר נחמן אמר רבה בר אבוח לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה (כשזרקו כלפי מעלה כדי להעבירו את המעקה לא נמחק עד שהגיע לחזור ולירד) אבל נמחק דרך עלייה (אע"פ שיצא מאויר הגג לאויר חצר ומחיצות התחתונות עודפות) לא (דדרך סילוקו לא מיקרי נתינה אלא דרך הנחתו לבא לרשותה) מאי טעמא, מעיקרא לא למינח קאי וכתבו התוס' ולא דמי להא דבעי רבא בב"מ (יב.) זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחרת מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא, הכא דבדרך עלייה אין דומה כל כך שיהא עומד לנוח א"נ התם בבית מקורה דומה יותר עומד לנוח.

'נשרף' אמר ר"נ אמר רבה בר אבוח לא שנו אלא שקדם גט לדליקה (שקדמה זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר) אבל קדמה דליקה לגט לא, מ"ט, מעיקרא לשריפה קאזיל.

אמר רב חסדא רשויות חלוקות בגיטין (אם השאילה הבעל מקום בחצירו לקבלת גיטה לא השאילה גגו או ביתו, ולא אמרינן לא קפיד, דתרי מקומות לא מושלי משום דמייתי עלה ראייה ממתניתין נקט לה הכא). א"ל רמי בר חמא לרבא מנא ליה לסבא הא, א"ל, מתניתין היא היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה, כיון שהגיע גט לאויר הגג הרי זו מגורשת. במאי עסקינן, אילימא בגג ידידה וחצר ידידה, למה לי אויר הגג (הרי כבר נכנס לחצר של הנעל) אלא בגג ידידה וחצר ידידה, כי הגיע לאויר הגג מאי הוי (סהרי הגג שלו, ומדוע הוי מגורשת)? אלא פשיטא בגג ידידה

עט:

מעצמו לא יקלוט להוליד לביתו לפי שגגו נפרץ לגג של חבירו שהוא אסור לו. וי"ל דשמואל סבר התם דאפי' במחיצות שאינן ניכרות אמרינן גוד אסיק מחיצות הבית למעלה ומותר למלטל מגג לבית, ומיהו אנן כרב קי"ל דמצריך מחיצות ניכרות. ומיהו לישנא דכשם שדוירין חלוקין למטה... משמע דמוגג לגג קאמר, ושמואל שמואל נמי נקט מילתיה ככולי עלמא לרבנן מוגג לגג לר"ש מוגג לבית. וא"ת מאי קמ"ל שמואל מתני' היא (שם פט:): וי"ל קמ"ל אפילו קליטת גשמים שלא נחו בגגו של חבירו ואפ"ה דוירין חלוקין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, והכי הוה מצי לאיתויי מתני' אלא דניחא ליה לאיתויי מילתא דשמואל] שכשם שדוירין חלוקין מלמטה כך דוירין חלוקין מלמעלה, הני מילי (דחלוקת רשויות גגין כרשויות בתים) לענין שבת, אבל לענין גט (היו לו שני גגין סמוכין זה לזה והשאלה מקום בזה לקבל את גיטה וקיבלתו) משום קפידא הוא, וכולי האי לא קפדי אינשי (בזה לא אמרינן הכא רשויות חלוקות, דהא דאמרן לעיל תרי מקומות לא מושלי אינשי, משום קפידא הוא, יש משאיל חצרו ומקפיד על ביתו, אבל כולי האי גגין סמוכין ואין תשמיש רגיל בהן לא קפדי אינשי).

אמר אביי שתי חצרות זו לפניו מזו, פנימית שלה וחיצונה שלו, ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימיות, וזרקו לה, כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה הרי זו מגורשת, מאי טעמא, פנימית גופה במחיצות החיצונה קא מינטרה (פירש רש"י רגילה להשתמר, הלכך משועבדות הן לה וקנו לה. כתבו התוס' מה שפירש רש"י שמחיצות החיצונות משועבדות לפנימיות לאו דוקא משועבדות דא"כ אדמפליג בין חצרות לקופות ליפלוג בחצרות גופיהו בין משועבדות לשאינם משועבדות, אלא טעמא כיון שהמחיצות החיצונות קבועות ועתידות לישאר שם חשיבא פנימית מינטרה בהו, ומיירי כשמחיצות החיצונות מפסיקות בין חיצונה לפנימית (כ"ל שאלו המחיצות מקיפות גם את החצר הפנימית) דאי אין מפסיקות, כשהגיע הגט לאויר פנימית ולא נכנס תוך מחיצות אמאי מגורשת הא אינו משתמר מפני בני חיצונה, וא"כ לא חשיב חצר המשתמרת כדפריך גבי עובדא דר"ג וזקנים בב"מ (יא:): וכי בצד שדהו היו עומדין אע"פ שהתבואה היתה בביתו של ר"ג, שהיה משתמר כדמוכח בירושלמי שכבר היה בבית מ"מ לא הווי משתמרת לגבי זקנים

מפני בני ביתו של ר"ג ועוד י"ל דמיירי שפיר באין מחיצות החיצונות מפסיקות ומיירי שהאשה עומדת בצד חצרה הלכך הוי חצר המשתמרת ע"י מחיצות החיצונות דלא לישדיא זיקא לרה"ר אבל גבי זקנים לא היו מועילין מחיצות בית של ר"ג כיון שהזקנים לא היו עומדין בצד הבית. והא דאמרינן בשבת (קב.) דהובל של בעל הבית פי' של משכיר בתורי דאתו ליה מעלמא דקנתה לו חצרו אע"פ שאינה משתמרת מן השוכר י"ל דמיירי שיש גם למשכיר בית באותו חצר דהוי עומד בצד חצרו אי נמי שוכר הוי כמו שומר ושלוחו של משכיר) מה שאין כן בקופות, שתי קופות זו בתוך זו, פנימית שלה וחיצונה שלו, וזרקו לה, אפילו הגיע לאויר פנימית אינה מגורשת, מאי טעמא, דהא לא נח [פירש רש"י ואין מחיצות כלי עשוין לאוירן לשמור דאין כלי עשוין אלא להניח בתוכו. התוס' הביאו את פי' רש"י וכתבו משמע מפירושו דאויר כלי אינו קונה. ואין נראה דבע"ז (עא:): אמר גבי יין נסך מצי לאוירא דמנא קנייה, יין נסך לא הוי עד דמטא לארעיה דמנא משמע דאויר כלי קונה אלא נראה דהכי פירושו דהא לא נח באויר כלי, אבל גבי חצרות אע"ג דלא נח תוך מחיצות הפנימיות כיון שהוא תוך מחיצות החיצונה מגורשת כיון דמחיצות החיצונות הם קבועות כדפירשנו לעיל וגרסי' גבי חצרות כיון שהגיע לאויר מחיצות הפנימית פירוש כנגד הפנימי למעלה ממחיצותיה ותוך מחיצות חיצונה, וגבי קופות גרסי' אפילו הגיע לאויר פנימית פירוש ולמעלה ממחיצותיה, דאי הוה בתוך חלל קופה הפנימית הווי מגורשת כדפרישית. וא"ת ספרי דגרסי' גבי חצרות כיון שהגיע לאויר מחיצה חיצונה, ולפי גירסא זו כיון דגבי קופות נקט פנימית הוי משמע אפילו מונה בחלל פנימית אינה מגורשת עד שינוח בשוליו כדפי' רש"י ולא יתכן דאויר כלי קונה כדפרישית]. וכי נח מאי הוי, כליו של לוקח ברשות מוכר הוא? הכא במאי עסקינן בקופה שאין לה שוליים (דפנימית מונחת ע"ג קרקע) פסק הש"ע א. היתה עומדת על גגה, וזרקו לה לראש הגג, אם יש לה מעקה כיון שהגיע לאויר תוך מחיצות המעקה, או אפי' אין לו מעקה והגיע לתוך ג' טפחים סמוך לקרקעית הגג, הרי זו מגורשת אפילו נשרף קודם שנה, והוא שקדם גט לדליקה, שהרי היה ראוי לנוח אלמלא האש שבא אחר זרקו. אבל אם קדם האש, לא, שהרי לא יהיה ראוי לנוח ברשותה אה"ע (קלט, ד). ב. היתה הוא בגגו וזרק לה לחצרה, אם מחיצות החצר גבוהות מהגג

ע"ט:

מפרש דאזלי לטעמייהו דב"ש אית להו לקמן (צ.) לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה הלכך מוזהמת היא בעיניו ואינו בא עליה, וב"ה אית להו אפילו הקדיחתו תבשילו יכול לגרשה ואינה מוזהמת בעיניו ויאמרו כי בא עליה, וכי האי גוונא פליגי לקמן (פא.) במגרש ולנה עמו בפונדקי למאן דמוקי לה בלא ראוה שנבעלה וב"ה סברי, אמרי' גזרה שמוא יאמרו גיטה קודם לבנה.

א"ר אבא אמר שמואל אם נישאת לא תצא. **וא"ד, א"ר אבא אמר שמואל** אם נתגרשה (בגט ישן והלך בעלה למדה"י) תינשא לכתחלה. **פסק הש"ע** מי שכתב לגרש את אשתו, ונמלך ולא גירשה, ונתייחד עמה אחר שכתבו, לא יגרשנה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה. ואם גירשה באותו הגט הישן, הרי זו מגורשת ותנשא בו לכתחלה (**ביאר באר הגולה** כלישנא בתרא משמיה דרב אבא אמר שמואל) שהרי נכתב לשמה והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו. ולמה לא יגרשנו בו לכתחלה, גזירה שמוא יאמרו גיטה קודם לבנה... אה"ע (קמח,א).

משנה כתב לשום מלכות שאינה הוגנת (מי שהיה בבבל וכתב בשנת כך וכך למלכות אחרת, ובגמ' מפרש אמאי קרי לה שאינה הוגנת או שכתב לשם מדי... לפי שצריך לכתוב לשם מלכות שנכתב בה כדמפרש בגמ' **כתבו התוס'** אומר רבינו אלחנן דלהכי קרי לה שאינה הוגנת לאשמועינן דאע"פ שאין לה לא כתב ולא לשון אעפ"כ מתקנאין בה) לשום מלכות מדי, לשום מלכות יון, לבנין הבית, לחורבן הבית (פסול, מפני שלא כתב לשם המלכות) היה במזרח וכתב במערב, במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה **פירש רש"י** אם ניסת בגט זה תצא מן הראשון ומן השני וצריכה גט שני מן הראשון וגט מן השני, ואע"פ שקדושי שני לא הוו קדושין, וביבמות (פח:) מפ' טעמא גזרה שמוא יאמרו גירש ראשון גט גמור ונשא שני ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט **התוס' הביאו** את פירוש רש"י **וכתבו ואינו נראה לה"ר יוסף** דהתם ודאי היא אשת ראשון אינה מקודשת לשני, אבל הכא מה"ת צריכה גט משני שהרי גט גמור היה אותו שגירש בו ראשון, ואינו פסול אלא מדרכנן וצריכה גט מזה ומזה ואין לה לא

בענין שמיד כשזרק הגט מאויר הגג נכנס לאויר מחיצות החצר, מגורשת, אפי' נמחק קודם שהגיע לארץ, וכגון שנמחק לאחר שהתחיל לירד אה"ע (קלט,ו). ג. היה לה קנה נעוץ בחצרה, והיא עולה למעלה ממחיצות החצר, וזרק הגט עליה, אינה מגורשת, שאינו משתמר שם אה"ע (קלט,ז). ד. השאיל לה גגו, ונפל הגט על גג שיש לו אצלו, מגורשת, כיון שאין דיורים קבועים בגג אינו מקפיד עליו. ויש מי שכתב שאפילו נפל הגט על גג של כל אדם, והיא יכולה לפשוט ידה וליטלו משם, הרי זו מגורשת (**ביאר באר הגולה** רמב"ם, וכתבו ה"ה שמפרשה רבינו שהגגים הם מבעלים חלוקים דומיא מימרא דשמואל לא יעמיד אדם בגג...) אה"ע (קלט,יב). ה. ב' חצירות זו לפני מזו, הפנימית שלה והחיצונה שלו, וכותלי החיצונה גבוהות על הפנימית, כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה, נתגרשה, שהפנימית בכותלי החיצונה משתמרת. מה שאין כן בקופות. כיצד, שתי קופות זו לפני מזו, פנימית שלה והחיצונה שלו, וזרק לו בתוכם גיטה, אפי' הגיע לאויר הפנימית, אינה מגורשת עד שינוח על צד הקופה הפנימית. במה דברים אומרים, כשהיתה מוטת על צדה ואין לה שוליים, אבל אם יש לה שוליים, אפילו נח בקרקעיתה, אינה מגורשת, שכלי האשה ברשות הבעל אינה קונה לה גט אא"כ אינו מקפיד על מקומו אה"ע (קלט,ט).

משנה ב"ש אומרים פוטר אדם אשתו בגט ישן, ובית הלל אוסרין. ואיזהו גט ישן, כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה.

(**גמרא**) במאי קמיפלגי? ב"ש סברי, לא אמרינן גזרה שמוא יאמרו גיטה קודם לבנה [שמוא ישהה את הגט שנתים ושלש בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו בתוך הזמן ואחר כך יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהו סבורין שניתן לה משעת כתיבה ויאמרו מן הפנויה נולד משגרשה והוי פגם **כתבו התוס'** בירושלמי

שיש שם יוסף בן שמעון אחר יהיה בו סימן ע"י מקום לידה. ותדע כי כמה פעמים כותבים מקום הלידה עפ"י הבעל או האשה, ואם שינה פסול לא היה נכון לכותבו אלא ע"פ עדים, ולא דמי לאשתמודעינהו (הכלת אח המת שחיוו גמור הוא, ולא עפ"כ...) אפי' מפי קרוב או אשה נאמן ביבמות (למ:), דשם קל הדבר לברר ועביד לאיגלווי טובא, ועוד דאשתמודעינהו צריכין להעיד כדי שלא תתעגן (לכן הקלו זו) אבל כאן מה לנו לתקן לכתוב מקום הלידה בחנם כיון שע"י כך יכול לבא לידי פסול אם ישנה, אלא ודאי אפי' שינה כשר. ור"ת הביא ראייה שאין שטר נפסל כשנשתנה בו דבר שאין צריך, מדאמר בכתובות (כד:): דאין מעלין משטרות ליוחסין דלאו אכולה מילתא קא מסהדי אלא אמנה שבשטר ולא על מה שכתוב שהוא כהן, אלמא אפילו אינו כהן השטר כשר, וסברא הוא דעדים לא קיימי אלא על עיקר מעשה. ומעשה באחד ששינה בגט מקום לידתו והכשירו ר"י, והרבה פעמים כשלא היה להם ברור מקום הלידה היה אומר אל תכתבוהו כלל, ומקום עמידה נמי א"צ לכתוב דהא כל גיטין הבאים ממדינת חים אין כותבין מקום עמידת האשה, ולהכי לא מוקי ליה בבעל ובשינה מקום עמידתו כדמוקי אסופר משום דפשיטא דאין צריך לכתוב מקום עמידתו) תצא מזה ומזה, וכל הדרכים (המפורשים למעלה במשנתינו) האלו בה.

(המשך המסנה) כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות (חמש עשרה עריות שאמרו חכמים שצרותיהן מותרות לינשא לשוק בלא חליצה כשמתו בעליהן בלא בנים) הלכו הצרות (של עריות) האלו ונישאו (לשוק) ונמצאו (העריות) אלו איילונית (ואיגלאי מילתא שהיו קדושי המת בטעות, ונמצאו שלא היו אלו צרותיהן ולא פטרום העריות האלו מן החליצה) תצא מזה ומזה (מבעל שנישאת לו) וכל הדרכים האלו בה [וביבמות (צב). מוקמינן לה כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין].

(המשך המסנה) הכונס את יבמתו, והלכה צרתה ונישאת לאחר (וקי"ל ביאת האחת פוטר צרתה) ונמצאת זו (שנתיבמה) שהיתה איילונית (ואין לה יבומים שהרי לא אשת המת היתה ונמצא שלא נפטרה צרתה ונישאת לשוק בלא חליצה) תצא מזה ומזה (מבעל זה ומיבמה הראשון) וכל הדרכים האלו בה.

כתובה ולא פירות (דין פירות שתקנו לה לאשה פירקונה משביה תחת פירות, ועל אלו אין לה כלום) ולא מזונות ולא בלאות ופירש רש"י הקיימים מבגדים שהכניסה לו וקנסא הוא דקנסיה כדמפ' ביבמות (צא:): דאיבעי לה אקרויה לגיטא כתבו התוס' פירש רש"י בלאותיה קיימים ואין נראה דבהדיא אמרינן בכתובות (קא). זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין, אלא בשאין קיימין איירי הכא] לא על זה ולא על זה, אם נטלה מזה ומזה תחזיר, והולד ממזר מזה ומזה [אם החזירה הראשון וילדה לו בן הוי ממזר מדרבנן וביבמות (פט:)] אמרינן דאסור בממזרת הואיל וכשר מן התורה] ולא זה וזה מטמאין לה (אם כהנים הם) ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה, היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה (דזונה היא דסתם זונה היינו אשת איש שמזנה תחת בעלה לאחרים דהיינו נפקת ברא) [דף פ ע"א] בת לוי מן המעשר [קנסא הוא כדמפרש התם (יבמות צא:)] בת כהן מן התרומה [כדאמרינן בסוטה (כה:)] מונטמאה ונטמאה ג"פ אחד לבעל ואחד לבעל ואחד לתרומה] ואין יורשין של זה (בנים שהיו לה ממנו) ויורשין של זה יורשים כתובה [ביבמות (צא:)] פרכינן כתובה מאי עבדתה הא קתני אין לה כתובה ומשני כתובת בנין דיכרין שתקנו חכמים שירשו בניה יתר על חולקיהון דעם אחוהון כשמתה בחיי בעלה ואע"פ שבעלה יורשה הכא לא שקלי דקנסא קנסו] ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה (של שני) חולצין (חולץ מדרבנן כדפירשנו גבי גט שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ואחיו של ראשון צריך לחלוץ מן התורה) ולא מייבמין (משום קנסא).

(המשך המסנה) שינה שמו ושמה [בגט כתבו התוס' לא שינה ממש כדאמר (לד:)] וכן שם עירו ושם עירה לא ששינה ממש, אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות]. שם עירו ושם עירה (כתבו התוס' אומר ר' יצחק דהיינו דווקא עיר שדרין בה, אבל עיר שגולד בה אפי' שינה כשר, כיון שא"צ לכותבו כלל שהקדמונים שהרגילו לכותבו משום שאם יארע

שהתחילה מדי למלך בימי דריוש או למנין שהתחילה יון למלך) ואי אשמעינן מלכות מדי ומלכות יון, משום דמלכותא הוה (הלכך חיישינן דלמא קפיד המלך הזה) אבל בנין הבית מאי דהוה הוה, ואי אשמעינן בנין הבית, דאמרי קמדכרי שבחייהו, אבל חורבן הבית דצערא הוא אימא לא, צריכא.

'היה במזרח וכתב במערב' מאן, אילימא בעל, היינו שינה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה, אלא לאו סופר, כדאמר להו רב לספריה, וכן אמר להו רב הונא לספריה כי יתביתו בשילי כתובו בשילי, ואע"ג דמימסרן לכו מילי בהיני (לכתוב שטר) וכי יתביתו בהיני כתובו בהיני, ואע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי [כתבו התוס', ואורי' דאלו שתי מקומות סמוכין הן זה לזה, כדאמרינן בביצה (כה): רב הונא הוה מכתפי ליה משילי להיני ומהיני לשילי משמע דקרובות הן זו לזו ולרבותא נקטינהו הני דאע"פ שאין דומה כל כך לשיקרא, כיון שיכול לבא מזה לזה ביום אחד, אעפ"כ יש להחמיר. ואורי' דאע"ג דבגט פסלינן היה במזרח וכתב במערב וה"ה צריך שיכתבו מקום התימת העדים, מ"מ בשאר שטרות אם כתב שילי בהיני כשר כדאמרינן בסנהדרין (לכ). שטר שכתבו באחד בניסן בשמיטה ובא עדים ואמרו בא' בניסן עמנו הייתם כשר דחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו, אלמא אע"פ שלא היה בעיר ביום הכתוב בשטר כשר. מ"מ אורי' שאין עושין יפה אותם שרגילים לכתוב כתובה בעיר אחרת שאין מקום החופה אע"פ שלא יהיה הסופר שם ביום החופה, דלכתחילה צריך ליוהר אף בשאר שטרות כדאמר ליה רב לספריה כי יתביתו בהיני... אך קשה לר"י דבב"ב (קס). משמע דגיטין מאוחרין כשרים דאמר גט מקושר שעדיין מתוכו כשר לפי שיכול לעשותו פשוט דאז הוה מאוחר דבמקושר מלך שנה מונין לו שנים (קסד): וביבמות נמי בדף (נב). אמר לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט, אע"פ שכתב מן האירוסין זמן של אחר נישואין, א"כ אמאי פסלינן הכא היה במזרח וכתב במערב והלא אם יראו שלא היה סופר בעיר ביום כתיבת הגט יאמרו שאחרוהו וכתבוהו, ודוחק הוא לומר דגט מאוחר לעולם פסול וההיא דמקושר שכתב עדיין מתוכו לא איירי בגט אשה אלא מיירי בשטר וההיא דכשאכנסנה אגרשנה שכתבו בו ביום של נישואין קודם הנישואין דלא משתמיט בשום מקום שיהא גט מאוחר פסול. וי"ל שמא גט מאוחר אינו כשר אם לא יהיו לבסוף באותה העיר ביום שכתוב בגט הסופר והעדים ועוד י"ל דגט מאוחר

(המשך המסנה) כתב סופר גט לאיש (לגרש בו אשתו) ושובר לאשה (שתמסור לבעל כשיפרע לה כתובתה) וטעה (הסופר כשמסר להן השטרות) ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה (והלכה זו ונישאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו אשתו שובר) ולאחר זמן הרי הגט יוצא מיד האיש (שמוציאו לפנינו להראות שוברו והרי הוא גט) ושובר מיד האשה, תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה, רבי אלעזר אומר אם לאלתר יצא אין זה גט, אם לאחר זמן יצא הרי זה גט, לא כל הימנו (אין הכל כדבריו להאמינו) מן הראשון לאבד זכותו של שני (שנשאה דאמרינן קנוניא היא ביניהם והחליפו השטרות לאחר שניסת).

(גמרא) מאי מלכות שאינה הוגנת, מלכות הרומיים. ואמאי קרי לה מלכות שאינה הוגנת, משום דאין להם לא כתב ולא לשון (אלא משל אומה אחרת).

אמר עולא מפני מה תקינו מלכות בגיטין [כתבו התוס', וא"ת והא אמרינן בע"ז (י). ובגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד אלמא לא חיישינן לשלום מלכות ואורי' דדוקא בגיטין יש לחוש לשלום מלכות שמקפידין לפי שהוא דבר גדול שמפרידין איש מאשתו) משום שלום מלכות (שיהא לנו שלום עמהם שיאמרו חשובים אנו בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמינו). ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר (בתמיה) אין, ר"מ למעמיה (סתם משנה ולקמן נמי אמרינן זו דברי ר"מ) דא"ר המנונא משמיה דעולא, אומר היה ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר.

'לשום מלכות יון' וצריכא דאי אשמעינן מלכות שאינה הוגנת, משום דמליכא (עכשיו היא מולכת לפיכך יתקנא בה המלך של מלכות זו ויקפיד עמנו) אבל מלכות מדי ומלכות יון מאי דהוה הוה (כבר עברו ואבדה קנאתם שאין מתקנא, בהן דהא דקתני מתני' לשום מלכות מדי ויון שמונה למנין

מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שנים פי' שהיו כותבין כן בשטרותיהן לכבוד המלך לומר מלך הרבה. והרב ר' יוסף פי' דעכשיו אין המלכות מקפדת ולהכי לא כתבין לשנות מלכים, תדע דהא ר"מ מודה דכתבו לשם איסטנדרא כשר משום דאין מלכות מקפדת. ור"ת מפרש דלאו אשלום מלכות קאי זו דברי ר"מ אלא אהיה במזרח וכתב במערב, אבל לשום מלכות אחרת מותר לגרש בו לכתחילה לרבנן ולא פליג אדרב יהודה דלעיל, ומגורשת היינו שתתגרש בו לכתחילה קאמר אפי' נכתב לשם סנטר דזילא בהו מילתא, וכל שכן השתא שמונת לכתוב לבריות עולם דלא זילא בהו מילתא כלל דלא מתקנאים בזה וקיי"ל כחכמים, ואע"ג דסתם לן תנא כר"מ, מ"מ מדקאמר לעיל ומשום שלום מלכות הולד ממזר אין ר"מ למעמיה... וכן לעיל (ה:): משום דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר ומשני אין ר"מ למעמיה... משמע דלית הלכתא כוותיה, והשתא אתי שפיר דקאמר דיקא נמי דמודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה מדלא ערבינהו בהדי היה במזרח... דדמיא ליה ומיהו קשה לפירוש ר"ת דלקמן (פו.) פריך אההיא דשלשה גיטין פסולין ותו ליכא והא איכא שלום מלכות התם הולד ממזר הכא הולד כשר הניחא לר"מ אלא לרבנן דאמרי הולד כשר מאי איכא למימר אלמא משמע דשלום מלכות דווקא בדיעבד הולד כשר לרבנן אבל לכתחילה אסור לגרש בו. ורבינו תם גרים לקמן וכן נמצא בפ' רבינו חננאל, 'זהא איכא שלום מלכות וכו' ולא פריך משלום מלכות אלא מבבא שאחריה דהיה במזרח וכתב במערב) ומודים חכמים לר"מ, שאם שינה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה שהולד ממזר. אמר רב אשי, אף אנן נמי תנינא שינה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה הא מאן קתני לה, אילימא ר"מ, ליערבינהו וליתנינהו (בהדי משנה שם מלכות דחד פסולא הוא) אלא ש"מ רבנן, ש"מ.

כל עריות שאמרו... נישאו אין (רק כאשר נישאו הנרות לאדם אחר, אז הן נאסרות על היסד) זינו (הנרות) לא (פירש רש"י אינה אסורה להתייבם, דנישאו חמור שמא יאמרו חלץ לה וניסת וחזר לכונסה משנתגרשה והוה ליה נושא את חלוצתו דקם ליה בלא יבנה אבל זינו דפריצותא בעלמא הוא לא חשדי לה בחלוצה. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו קשה לר"י דמאי קאמר בסמוך (רק נישאה הנרה אסור לינס כיון...) דמיהלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים (וצאו ואמרו לה מת צעליך וניסת לאסרין לה למהלך ואע"פ שצאונס משום שמה יאמרו גיטא ראשון ונשא זה וחזר הראשון

ודאי כשר טפי שכתוב מקום שעומד בשעת כתיבה אע"פ שכשיבא הזמן הכתוב בו לא יעמוד שם הסופר והעדים יתלו שאיחרוהו וכתבוהו, אבל היה במזרח וכתב במערב שאינו כותב מקום שעומד באותה שעה פסול משום מיחזי כשיקרא ועוד כי פעמים נודע שלא איחרוהו ויסברו העולם שהקדימוהו).

אמר רב יהודה אמר שמואל [דף פ ע"ב] זו דברי ר"מ (דגט נפסל משום שלום מלכות), אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר [מפרש בב"ב (סה.) בר מחווינא זקן הממונה להיות בקי בנחלת גבול שדה כל איש ואיש] שבעיר הרי זו מגורשת.

ההוא גיטא דהוה כתיב ביה לשם איסטנדרא דבשכר (שלטון של בשכר עבדו של מלך) שלחה רב נחמן בר רב חסדא לקמיה דרבה כי האי גוונא מאי, שלח ליה בהא אפילו ר"מ מודי, מאי טעמא, מאותה מלכות הוא. ומאי שנא מסנטר שבעיר (דשמעינן לר"מ דפליג)? התם זילא להו מילתא (שאין שולטנות גרועה מזו ובושת הוא למלך שנזכר זה והניחו כל שאר משרתיו) הכא שביחא להו מילתא (לפי ששולטנותו חשובה).

אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב זו דברי ר"מ, אבל חכמים אומרים הולד כשר (פירש רש"י אשלום מלכות קאי. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו דקשה לר"ת, דא"כ פליגי אדרב יהודה אמר שמואל דלעיל דאמר אבל חכמים אומרים אפי' לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת דמשמע מגורשת ותינשא לכתחילה, אע"פ שלא נכתב לשם מלכות, א"כ (סנחלקו רז ושמאל) היאך אנו כותבין בגיטין לבריות עולם (ולא לשלום מלכות) הא קיי"ל כרב באיסורי ולדידיה אסור לגרש בו לכתחילה, ולספרים דגרסי לעיל אמר רב יהודה אמר רב קשה דרב אדרב ונצטרך לומר דאמוראי נינהו אליבא דרב. ואומר הרב רבי אלחנן דלא קשה מידי, דבסנטר העיר כשר טפי לפי שהוא ממלכות העיר, אבל לשם מלכות אחרת אסור לגרש בו, ובדיעבד הולד כשר, ומשום דר"מ בעי מלכות חשובה קאמר אבל חכמים אומרים אפילו סנטר דגרע הוא מגורשת כיון דהוא מאותה מלכות ועדיף ממלכות אחרת, ומה שאנו כותבין לבריות עולם משום דהשתא ליכא שלום מלכות בכך שאפי' עובדי כוכבים אינם מונין לשנות מלכים, אבל בימי חכמים היו רגילים למנות לשנות מלכים כדאמרינן בב"ב (קסד:)

ואיכא דאמרי נישאן וה"ה לזינו, לימא מסייע ליה לרב המנונא, דא"ר המנונא שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה! לא, נישאן דווקא, משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים (ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת דאסרינן לה למיהדר ואע"פ שבאונם משום שמא יאמרו גירש ראשון ונשא זה וחזר הראשון והחזירה לאחר גירושי שני ונמצא מחזיר גרושתו משניסת, הכי נמי אמרינן הכא שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה כו' אבל זנות לית ליה קלא כולי האי, ומידע ידעי דפריצותא הואי ולא חשדי לה בחלוצה).

'הכונם את יבמתו...' וצריכא דאי אשמעינן בהך קמייתא, משום דלא איקיים מצות יבום (שע"י הערוה נישאת הצרה לשוק, הילכך כי אגלאי דלאו צרת ערוה הואי קנסין לה משום דלא המתנה ואסרינן לה איבם) אבל הכא (סיפא) דאיקיים מצות יבום (כשניסת זו לשוק ע"י שנתבמה צרתה אימא תו לא הוה לה לאמתוני ולא נקנסה) אימא לא, ואי אשמעינן הכא משום דקא רמיא קמיה (שתיהן נפלו תחילה להתייבם כאחת וכשנתבמה האחת קודם שתביא שתי שערות היה לה לצרתה להמתין עד שתראה שיהו יבומי חברתה כשרין דכיון דאתרמאי קמיה צריכה לצאת מידי זיקתו ביבומין ודאין) אבל התם (צרת ערוה) דלא רמיא קמיה (מתחילת נפילתן היתה הצרה הזו סבורה דלא רמיא קמיה ליבום שהרי הערוה מוציאתה מידי זיקתו הלכך לא הוה לה לאסוקי אדעתא ולאמתוני שמא תמצא הערוה איילונית הואיל ומסולקת היא ממנו לא מסקא אדעתא ולא ליקנסה מלהתייבם ומליטול כתובה דהא אנוסה היא) אימא לא, צריכא.

כתב הסופר וטעה ונתן גט לאשה ושובר וכתבו התוס' ליכא למידק מהכא דכותבין שובר דהיכא דלא אפשר ודאי כותבין כדאמר בכתובות (פט:)... ר"א אומר אם לאלתר יצא... היכי דמי לאלתר, והיכי דמי לאחר זמן? אמר רב

והחזירה לאחר גירושי שני ונמצא מחזיר גרושתו משניסת) דלפירוש רש"י לא שייך לשון 'מיחלפא' כי היא בדיוק אותה גזרה, שהרואים יחשבו שהבעל הראשון גירשה, וכעת חוזרת אליו אחרי שהיתה עם בעל אחר, ועוד קשה דלא מובן מה ההוה אמינא בלישנא בתרא שנישאו וה"ה בזינו, הרי הגזרה שייכת דוקא בנישאו ועוד אמאי לא דייק נמי הש"ס ביבמות (צב.) גבי אמרו לה מת בעליך ונישאת (ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת, תאל) נישאת אין זינתה לא כדדייק הכא. ואור"י דאי שומרת יבם שזינתה מותרת לייבם דלא כרב המנונא, בנישאת נמי לא גזרינן בה 'שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה, ונמצא מחזיר חלוצתו' כיון דזינתה במזיד לא מיתסרא, דהכי אמרינן ביבמות (צד.) גבי מי שהלכה אשתו למדינת הים (וחשך שמתה אשתו ונשא את אחותה, ואח"כ נודע לו שלא מתה, מותר לו לחזור לאשתו, ולא למי...) לאשה שהלך בעלה למדינת הים (וחשך שמתה, ונישאה לאחר ל...) אסור להחזירה משום דזינתה במזיד מיתסרא, נישאת בשוגג נמי גזרו בה רבנן שמא יאמרו גירש זה ונישאה זה (משא"כ אם זינה אם אחת אשתו, אין אשתו נאסרת לו, לכן בשוגג לא גזרו). והכי פירושו נישאו אין, מדלא נקט זינו דהוה משמע תרוייהו ונקט נישאו שמע מינה נישאו דוקא אבל זינו לא משום דמיחלפא באשה שהלך... אבל לא משום החשש בה עצמה שיאמרו שהחזיר חלוצתו דבה לא שייכא הך גזירה כיון דבמזיד לא מיתסרא, ומשני נישאו והוא הדין לזינו, וכיון דזינתה אסורה ליבם כדרב המנונא, בנישאת נמי גזרינן בה שמא יאמרו חלץ זה ונישאת, איכא דאמרי נישאת והוא הדין לזינו השתא לא מסתבר טעמא דמיחלפא כו' ולהכי קאמר לימא מסייע ליה לרב המנונא דאי בזינו שריא, בנישאת נמי ליכא למיגזר בה בגופה, ודחי אף ע"ג דליכא למיגזר בה מכל מקום מיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים. וה"ה דהוי מצי למידחי הא מני ר"ע היא דמשוי חייבי לאוין בערוה (היינו שומרת יבם שנישאה קידושין אין תופסין זה כמו שאין קידושין תופסים בנחותה שהיא צרכה, והיא כערוה ממך, ולכן זינתה תחת יבמה, היא כמו אשה שזינתה תחת בעלה ונאסרת עליו) ורב המנונא אליבא דרבנן קאמר שתופסים קידושין (וכאן מודים שלא תופסים שדורשים 'לא תהא אשת המת החולה לאיש זר, לדורשים לא תהיה זה הויה לזר) כדדחי ליה בסוטה (יה): אלא עדיפא מיניה קא דחי שאין צריך להעמידה כר"ע ואפי' הכי ליכא סייעתא לרב המנונא. מיהו מצא רבינו יהודה בתוספתא דקתני על מתניתין דברי ר"מ שאמר משום ר"ע דמשמע דכרבנן לא מתוקמא מתניתין, לפי זה חולקת על הש"ס שלנו) לימא תיהוי תיובתא דרב המנונא, דאמר רב המנונא שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה? לא, נישאו וה"ה לזינו, והאי דקתני נישאו, לישנא מעליא נקט.

נשאת עדיין, נאמן (ביאר באר הגולה כר"א במשנה וכדמפרש רב אדא בר אבהו) ויגרשנה עכשיו ותהא מותרת מעתה. ואם לא גירשה, ועמדה ונשאת, תצא מזה ומזה, וכל הי"ג דרכים בה. ואם לא ערער הבעל עד אחר שנשאת, אינו נאמן לאסרה, והרי היא בחזקת גרושה, שאנו תולין שנפל ממנה והוא מצאו אה"ע (קנא, א). ב. צריך להזכיר בגט שם המקום שהעדים עומדים שם בשעת חתימה למנין שאנו מונין בו כאן במתא פלונית ואם שינה והזכיר שם מקום אחר, פסול ואם נשאת, לא תצא. אבל על מקום עמידת הסופר בשעת כתיבה, אין לחוש. לפיכך אם נכתב במקום אחד ונחתם במקום אחר, יזכיר שם המקום שנחתם בו. וי"א שגם על מקום עמידת הסופר יש להקפיד, וצריך שיעמדו הסופר והעדים במקום אחד אה"ע (קנא, א). ג. אמר לשנים לכתוב גט ולחתום וליתנו לאשתו, ונתאחר הדבר ימים או שנים, או שנמצא הגט בטל והוצרכו לכתוב לה גט אחר, כשכותבין הזמן והמקום אין כותבין לא הזמן שאמר להם הבעל לכתוב בו, ולא אותו המקום. כיצד, היה בירושלים כשאמר להם הבעל, והיו עומדים בתשרי, ונתאחר עד ניסן. והרי הם בלוד, כותבין הזמן מניסן ובלוד אה"ע (קנא, ו). ד. שומרת יבם שזינתה, לא נאסרה על יבמה, אם הוא ישראל (ביאר הבית יוסף סוטה (יה): אמרי במערבא לית הלכתא כרב המנונא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה) (הגה וי"א דאסורה לבעל משום קנסא ניומוקי יוסף) אה"ע (קנא, ג).

משנה כתב לגרש את אשתו ונמלך, ב"ש אומרים פסלה מן הכהונה, וב"ה אומרים אע"פ שנתנו לה על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה.

(גמרא) שלח ליה רב יוסף בריה דרב מנשה מדויל לשמואל ילמדנו רבינו, יצא עליו קול איש פלוני כהן (מעשה בא לפניו שכתב כהן לגרש את אשתו ויצא קול בעיר על כך שכתב לה גט) כתב גט לאשתו, ויושבת

יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבין ועוסקין באותו ענין (בדברי גירושיה) זהו לאלתר, עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אבהו אמר לא נישאת זהו לאלתר, נישאת זהו לאחר זמן.

תנן, לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני [כתבו התוס', וא"ת לרב אדא בר אבהו דמוקי לה בשניסת מה שפירש רש"י (על המסנה) משום חששא דקנוניא, מה קנוניא שייך דכיון דנישאת לשני לא מצי להחזירה דתצא מזה ומזה וי"ל דפעמים דאין הבעל שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קנוניא] בשלמא לרב אדא בר אבהו היינו דקתני שני, אלא לשמואל מאי שני? [דף פא ע"א] זכות הראויה לשני (משיצאתה מלפני העדים בחזקת מגורשת זכתה לינשא לשני). פסק הרמב"ם וכן תקנו שיהו מונין בגיטין למלכות אותו הזמן משום שלום מלכות, כתב לשם מלכות שאינה מלכות אותה המדינה או לבנין הבית או לחרבן הבית אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו הרי זה כשר ואם אין דרכן למנות בו הרי זה פסול, וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין או ליצירה או למלכות אלכסנדרוס מקדון שהוא מנין שטרות, ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות הרי זה כשר גירושין (א, כז). כתב הכס"מ משמע דעכשיו שאין המלכויות מקפידות בכך לשם מלכות אחרת שאין דרך למנות בו היה נראה דכשר אלא שמדברי רבינו שאחר שכתב וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין ליצירה וכו' כתב ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותו מלכות כשר משמע דלשם מלכות אחרת פסול. ונראה שמעמו משום דאע"פ שאין המלכויות מקפידות עכשיו בכך אולי כשיראו שכותבין לשם מלכות אחרת יקפידו ויאמרו שהם מורדים כיון שמחשיבין למלכות אחרת יותר ממלכותם ולא דמי למי"ש שנהגו לכתוב למלכות אלכסנדרוס דשאני התם דלא שייך לומר שהם מורדים כיון דכבר עבר מלכותו ואין לו שורש וענף. ועוד דבמקום שנהגו ליכא למיחש. פסק הש"ע א. כתב הסופר השובר והגט, ומעיה ונתן השובר לאיש, והגט לאשה, ונתנו זה לזה וכמדומה להם שנתגרשה, ולאחר זמן ערער הבעל לומר שלא נתגרשה, שלא נתן לה אלא השובר והרי הגט עדיין בידו, אם לא

פא.

לאחר נשואין לא חיישינן ליה, וזו נשואה ועומדת לכהן זה הרי ימים ושנים ומפני שיצא עליה קול גירושין נוציאה מתחתיו הא קלא דבתר נשואין הוא? מאי תצא, נמי תצא משני (אם מת כהן זה ונשאה כהן אחר תצא שהרי יצא עליה קול גרושה זה כמה שנים). א"כ, אתה מוציא לעז על בניו של ראשון (לומר חללים הם שהרי הוציאה מן השני שבדקו אחר הדברים ונמצאו אמת)? כיון דמשני הוא דמפקינן לה ומראשון לא מפקינן לה, אתי למימר סמוך למיתה גרשה (הראשון). לפיכך, חכמים מוציאים אותה מן השני ולא אתי לאחזוקי קלא קמא בהכי הואיל ומראשון לא אפקוה ואין לעז).

אמר רבב"ח א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר אילעי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים ב"ש (שהיו מחמירים בקדושת יוחסין שאוסרין אותה לכהונה מפני כתיבת הגט) דורות האחרונים רבי דוסא [כתבו התוס' אע"ג דבכתובות (לו):] קאמר ר' יוחנן רבי יהודה ור' דוסא אמרו דבר אחד, והכא קאמר ר"י גופיה בא וראה שלא כדורות... גם על עצמו היה קורא תגר אי נמי לאו דבר אחד ממש קאמר שלא היה מיקל כמו ר' דוסא, ובכמה מקומות אמרינן אמרו דבר אחד אע"פ שאינן שוין דתניא שבויה אוכלת בתרומה, דברי ר' דוסא, א"ר דוסא וכי מה עשה לה ערבי זה [כתבו התוס' לרבנותא נקט דאפילו ערביים ששמופין בזימה כדאמרינן בקדושין (מט):] י' קבין זנות ירדו לעולם ט' נטלו ערביים ואחת לכל העולם, אפ"ה ליכא למיחש מפני שמיעך לה בין דדיה (ששחק עמה לא חיישינן שמא בא עליה) פסלה מן הכהונה.

אמר רבב"ח א"ר יוחנן משום ר' יהודה בר אילעי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון [פירש רש"י דרך הכבושה מחוץ ליכנס לפניו כתבו התוס' לשון שער, כמו טרוקו גלי (ברכות כה).] ובערוך פי' טרקסמון מין ירק, דבמשניות חשיב ירק ששמו טרקסמון רוצה לומר דרך שמכניסין ירק שפטור ממעשר ואין נראה דא"כ

תחתיו ומשמשותו, מהו (מי מפקינן לה מיניה משום קלא שלא יאמרו גירשה והחזירה ונמצא כהן מחזיר גרושתו) שלח ליה תצא (מפני הקול) והדבר צריך בדיקה (קודם שנוציאה ממנו).

מאי היא, אילימא דאי מבטלינן קלא (אם נוכל לשתק בני העיר ולהוציאה מן הקול הזה לא תצא מבעלה) או לא מבטלינן, והא נהרדעא אתריה דשמואל היא, ובנהרדעא לא מבטלי קלא [לא היו נוהגין דייני העיר לשתקם מפני החשד שלא יוציאו קול שמחזיקים ידי עוברי עבירה דהכי אמרינן בהמגרש בסורא מבטלי קלא בנהרדעא לא מבטלי קלא כתבו התוס' אפילו ע"י עדים, והא דאמרינן בב"ב (לב).] ובכתובות (כו):] גבי מעלין לכהונה עפ"י עד אחד דמבטלין קלא התם משום דנפסל מתרומה לעולם אבל משום דנאסרה לבעלה משום גרושה אין לבטלו א"נ שאני התם דלתרומה דרבנן אין לחוש אי מבטלי קלא] אלא דאי קרו לנתינה כתיבה (אם רגילין בעיר לקרות לנתינה כתיבה הוי קול שהרי אומרים שכתב לה והאי כתב נתן הוא דהא קרו לנתינה כתיבה ואי לא קרו לנתינה כתיבה אין זה קול ולא יחשדוהו במחזיר גרושתו שהרי לא יצא קול שנתן אלא שכתב). וכי קרו לנתינה כתיבה, לכתיבה גופה מי לא קרו לה כתיבה (אמאי מפקינן לה בהכי, וכי לכתיבה גופה מי לא קרו לה כתיבה, ומאן לימא לן דהאי כתב דקא אמרי נתן הוא דלמא כתיבה בעלמא הוא)? אין, דאי מיגליא מילתא (שרגילין בני העיר) דקרו לנתינה כתיבה (אע"ג דלכתיבה לחודא נמי קרו כתיבה) דלמא נתן קאמרי (מחמירינן למיחש לקלא ואמרינן כתב ונתן קאמרי ותצא מפני חשד הקול).

תצא, והא"ר אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה (אע"פ ששנינו בהמגרש דחיישינן לקלא, דתנן יצא שמה בעיר מקודשת לפלוני מקודשת ואסורה לינשא לאחר עד שיתן לה אותו פלוני גט, ה"מ כשיצא הקול קודם שתנשא לאחר, אבל יצא

דלבתר נשואין או דבתר אירוסין לא חיישינן.
ואם מת, ונשאת לכהן אחר, תצא אה"ע (וג).

משנה המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי,
ב"ש אומרים אינה צריכה הימנו גט שני,
ובה"א צריכה הימנו גט שני. אימתי, בזמן
שנתגרשה מן הנשואין. ומודים, בנתגרשה
מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני,
מפני שאין לבו גם (לעז"ל רש"י חופסי) בה.

(גמרא) אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן
מחלוקת בשראזה שנבעלה, דב"ש סברי אדם
עושה בעילתו בעילת זנות [וכל כמה דלא
אמר הריני בועל לשם קדושין לא אמרינן
לשם קדושין בעל כתבו התוס' ואע"ג דביבמות
(קז). אמרי ב"ש דאין ממאנין אלא ארוסות ולא
נשואות, ומפרש רב יוסף ורבה טעמא דב"ש משום
דאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות, ולחכי נשואות
אין יכולות למאן דלאו אדעתא דחכי נסבה איכא
למימר דחתם כיון שראינו שקידשה ודאי אינו רוצה
לבעול בעילתו בעילת זנות, אבל הכא שלא ראינו
הקדושין סברי דבועל בעילת זנות, וב"ה סברי דלעולם
אין אדם בועל בעילת זנות, ואע"ג דאית להו התם
אפילו נשואות ממאנות היינו משום דכיון שע"י קדושין
ונשואין בא עליה לא חשיב ליה בעילת זנות כדאמרינן
התם] **[דף פא ע"ב]** וב"ה סברי אין אדם
עושה בעילתו בעילת זנות, אבל לא ראוה
שנבעלה דברי הכל אינה צריכה הימנו גט
שני.

תנן ומודים, בנתגרשה מן האירוסין שאינה
צריכה הימנו גט שני, שאין לבו גם בה ואי
בשראזה שנבעלה, מה לי מן האירוסין ומה
לי מן הנשואין (הא חזינן דבעל ואין אדם
בועל את אשתו בזנות לב"ה)?

אלא מתניתין בשלא ראוה שנבעלה (והא
דמצרכיניה גט שני משום דאמרינן כיון דלבו
גם בה ודאי בעל, ואין אדם בועל בעילת
זנות, ואיכא קדושין) ור' יוחנן דאמר כי האי
תנא דתניא, א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו
ב"ש וב"ה על שלא ראוה שנבעלה שאינה
צריכה הימנו גט שני, על מה נחלקו, על
שראוה שנבעלה, שבש"א אדם עושה

הל"ל ירק סתם ועוד צ"ע במשניות אם דרך טרקסמון
פטור אפילו מדרבנן) כדי לחייבן במעשר
נדקיימא לן אין הטבל מתחייב במעשר עד
שיראה פני הבית, ודעייל ליה דרך שער
לאפוקי דרך חצרות ודרך גגות דלא ויליף
מואכלו בשעריך (ב"מ פח.) דורות האחרונים
מכניסין פירותיהן דרך גגות ודרך קרפיות
כדי לפטרן מן המעשר (כתבו התוס' היינו דווקא
אכילת עראי אבל אכילת קבע אסורה כדאמר רבי
אושעיא (פסחים ט.) מערים אדם על תבואתו ומכניסה
במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן
המעשר, ואכילת בהמה אכילת עראי הוא כדתנן (פאה
א.) מאכילין לבהמה ולחיה ולעוף עד שיתמרח בכרי)
דאמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר
עד שיראה פני הבית, שנאמר **בְּעֵרְתִּי הַקֶּקֶדֶשׁ**
מִן־הַבֵּית וּרְבִי יוֹחָנָן אָמַר אֲפִילוּ חֹצֵר קוֹבֵעַת
שֵׁנָאמֹר וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֶיהָ וְשָׁבְעוּ (כתבו התוס')
וְאֵת ור' ינאי היכי פליג עליה, והא כמה תנאי אית
להו דחצר קובעת, כההוא דמייתי בנדה (מז): אי זו היא
חצר שקובעת למעשר רבי ישמעאל אומר שהכלים
נשמרים לתוכה, וכן (ביצה לה.) היה אוכל באשכול
ונכנס מגינה לחצר ר"א אומר יגמור ור' יהושע אומר
לא יגמור. וי"ל דרבי ינאי מוקי להו מדרבנן אבל מה"ת
צריך שיראה פני הבית, אבל אין לתרץ דהא דחצר
קובעת היינו דבעינן שיבא דרך חצר לבית אבל חצר
לבד אינה קובעת אפי' מדרבנן דההוא דהיה אוכל
באשכול משמע דחצר קובעת בלא בית וכן בכמה
משניות. ועוד הקשה ה"ר אלחנן דההוא בנדה (מז):
מסיים בה הכי ר' יהודה אומר שתי חצרות זו לפנים
מזו הפנימית חייבת והחיצונה פטורה, ואי צריך להביא
לבית פשיטא דלעולם לא יתחייב עד שיכניס דרך
פנימית כי דרך חיצונה לבדה לא יוכל לבא לתוך
הבית). **פסק הש"ע א.** המגרש על תנאי,
אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת ואם לא
נתקיים התנאי, אינה מגורשת, ואפי' הוא
כהן, מותרת לו אה"ע (קמג,א). **ב.** יצא קול
פלוני כהן כתב גט לאשתו, אם קורין באותו
מקום לנתינת הגט כתיבה, אע"ג דלכתיבה
לחודה נמי קרו כתיבה, הוי כאלו יצא הקול
פלוני גירש אשתו, ואם אין קורין לנתינת
הגט כתיבה, אין חוששין אה"ע (וגד). **ג.** יצא
קול פלוני כהן גירש את אשתו, והרי היא
יושבת תחתיו, אין מוציאין מידו, דלקלא

ומתחרטין לאחר זמן ואין יכולים להחזירן ותקנו להם גט מקושר שאינו נוח ליכתב מהרה שמא בתוך כך יתפייס, וחותרין עדיו מבחוץ, וכותב שיטה או שתיים וכורכין על החלק ותופר ועד א' חותם על הכרך מבחוץ, וחוזר וכותב שני שיטין או יותר מבפנים וכורכין על החלק וחותר עד שני על הכרך מבחוץ, וכן עד שלישי, ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זה קרח ופסול כדמפרש בגמ' משום כולכם דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן דלמא אמר להו כולכם חתומו והרי אחד שלא חתם] תצא מזה ומזה (כתבו התוס' הא דלא תני לה בהדי הנחו דלעיל אומר ה"ר יוסף דאיידי דתנא לעיל כתב סופר גמ'... תנא כתב לגרש את אשתו, והדר תנא המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי דהוי נמי פלוגתא דב"ש וב"ה כמו כתב לגרש... והדר תנא גט קרח) וכל הדרכים האלו בה [כתבו התוס' לקמן (פו.) מוקי לה כר"מ אבל לרבנן תצא וחולד כשר].

(המקד המסנה) גט קרח הכל משלימין עליו (ואפי' פסולין, דליתא להא השלמה אלא משום חששא בעלמא שמא כשיצא לאחר זמן בבית דין יפסלוהו שיהיו סבורים שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו בו כולם) דברי בן ננס, ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראויין להעיד במקום אחר (בעדות אחרת, שאין עליו פסול עדות אלא קורבת, אבל גנב וגזלן לא וטעמא מפרש בגמ'). ואיזהו גט קרח? כל שקשריו מרובין מעדיו.

(גמרא) מ"ט דגט קרח, גזירה משום כולכם [כתבו התוס' פירש רש"י דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה, וחיישינן דלמא אמר להו כולכם חתומו והרי אחד מהם שלא חתם. ותימה מאחר דפסלינן גט קרח משום כולכם, מאותו טעם נפסל קרוב להחתים בתוכו כדאמרינן לעיל (יח:) דאם אמר הבעל כולכם למ"ד משום עדים נמצא אחד מהן קרוב או פסול פסול הגט. ויש לחלק דהכא במקושר דעדיו ג' הכשירו בו אחד קרוב, ולעיל הארכתיו].

גט קרח הכל משלימין עליו' ור"ע, עבד מאי טעמא לא, דאתו למימר כשר לעדות, קרוב נמי אתו למימר כשר לעדות (אלא מדמכשר

בעילתו בעילת זנות, ובה"א אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ומתני' דאוקימנא בלא ראוה שנבעלה, במאי פליגי, דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה, ב"ש סברי לא אמרינן הן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה, וב"ה סברי אמרינן הן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה (כלומר כיון דראו שנתייחדו אין צריך עדות של ביאה גדול מזה ודאי אנן סהדי כיון דגייסי אהדדי לא פרשו זה מזה) ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני (דכל כמה דלא חזינן לא אמרינן בעל) דכיון דאין לבו גם בה, לא אמרינן הן הן עדי ביאה.

ומי אמר ר' יוחנן הכי (כדלעיל דהיכא דלא ראוה שנבעלה לא בעי גט) והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ואוקימנא למתניתין בשלא ראוה שנבעלה? אמוראי נינהו ואלבא דרבי יוחנן. **פסק הש"ע** המגרש את אשתו, וחזר ובעלה בפני עדים... קודם שתנשא לאחר, בין שגירשה מן הנשואין בין מן האירוסין, הואיל ואשתו היתה, הרי זו בחזקת שהחזירה ולשם קידושין בעל ולא לשם זנות, ואפי' ראו שנתן לה מעות, שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו מקודשת קדושי ודאי, וצריכה ממנו גט שני אה"ע (קמטא). ב. נתייחד עמה בפני שני עדים, והיו שני עדים כאחד, וראו הוא והיא את העדים, אם היתה מגורשת מן הנשואין, חוששין לה שמא נבעלה, והן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה. לפיכך היא ספק מקודשת, וצריכה גט מספק. ואם היתה מגורשת מן האירוסין, אין חוששין לה, שהרי אין לבו גם בה. ואי חזינן להו דגייסי אהדדי, חוששין לה... אה"ע (קמטב).

משנה כנסה בגט קרח [מפרש בסיפא במתני' שקשריו מרובין מעדיו בב"ב (קס): אמרינן דתקון רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבין גט פתאום לנשותיהן

אומר הולד ממזר, אבל קשריו שלשה ועדיו שנים דברי הכל אין משלימין עליו אלא קרוב. רב יוסף מתני (במילתיה דר' זירא) אמר רבה בר שאילתא אבל קשריו ג' ועדיו שנים אין משלימין עליו (אלא...) כשר. והתניא קרוב? אמר רב פפא, תני כשר.

אמר רבי יוחנן (אם היה קרח דבשני קשרים) לא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד, אבל תרי לא (ואפילו היו חתומים בו כבר ג' כשרים) דלמא (אם יקרא עליו ערעור לפוסלו ויביאוהו לב"ד ואין העדים בפנינו ויבאו עדים מן השוק שיכירו שלש מן החתימות הללו) אתי לקיומי בתרי קרובים וחד כשר (ובית דין אינן יודעין שהן קרובים, ויקיימוהו בעדות פסולה).

אמר רב אשי מתניתא נמי דיקא (הך ברייתא דקתני קשריו שבעה ועדיו ששה או קשריו ששה ועדיו חמשה... לא אישתמיט ותנא בחד מינייהו שני קרחות כגון קשריו חמשה ועדיו שלשה שמע מינה לא פליגי בה דאפילו קרוב לא מיתכשר) [דף פב ע"א] דקא מדלג ותני חד חד (שהולך ומחסר העדים מן הקשרים אחד אחד בכל דילוג ודילוג שמנה במשנתנו לא דילג אלא אחד במנין הקשרים) שמע מינה.

אמר אבבי שמע מינה, האי קרוב חתים אי בעי בין בתחילה (קודם לכשרים) בין באמצע בין בסוף, ממאי, מדלא קבע ליה מקום (לקרחה במתניתין) ושמע מינה (מדלא קבע מקום, שמע מינה דכל גיטין ושטרות מקושרים היוצאין בבית דין להעיד על חתימת העדים לקיימו) מכל תלתא (סחדי דחתימי ביה שיכירו עדי השוק את חתימתן) מקיימין (ליה לגיטא) ולא בעינן רצופין (כגון אם יש בו י' עדים ועדי השוק מכירין את כתב הראשון והשלישי והחמישי ולא בעינן שיכירו אותן שלשה רצופין) דאי סלקא דעתך בעינן רצופין (אמאי לא הוכשרו בו אלא השלמת קרוב אחד ומשום דלמא אתי

בקרוב ש"מ בקיאי אינשי בהלכות עדות ולא אתו לאכשורי פסולים וקרובים) אלא עבד היינו טעמא, דדלמא אתו לאסוקיה ליוחסין (דאמרי מדאחתמוהו בגיטא לאו עבד הוא ויהבי ליה בת ישראל). גזלן דבר יוחסין הוא ליתכשר, אלמה תנן, ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראויין להעיד במקום אחר. קרוב אין, גזלן לא? אלא (לעולם טעמא משום דאתי לאכשורי לעדות, ודקשיא לך קרוב נמי, לא דמי, ד...) עבד היינו טעמא, דאתו למימר שחרורי שחרריה (אפילו המכירים אותו שהוא עבד ובקיאין בהלכות עדות אתו לאכשוריה לעדות דאמרי מדאחתמוהו ש"מ שחרריה מריה) גזלן נמי אתו למימר (מדאחתמוהו ש"מ...) תשובה עבד, קרוב מאי איכא למימר, קרוב, כולי עלמא ידעי דקרוב הוא.

א"ר זירא אמר רבה בר שאילתא א"ר המנונא סבא א"ר אדא בר אהבה גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה, ששה ועדיו חמשה, חמשה ועדיו ארבעה, ארבעה ועדיו שלשה, עד כאן מחלוקת בן ננס ור"ע, אבל קשריו שלשה ועדיו שנים דברי הכל אין משלימין עליו (שלישי) אלא קרוב (או כשר, דגט מקושר צריך שלשה עדים כדאמרינן בפרק גט פשוט דרבנן תקון שמא בתוך כך שלא ימצא ג' עדים ינוח כעסו).

א"ל רבי זירא לרבה בר שאילתא מכדי כל שלשה במקושר (כיון דעיקרו בג') כשנים בפשוט דמי, מה התם קרוב לא, אף הכא נמי קרוב לא (ואמאי מכשרת קרוב)? אמר ליה אף לדידי קשיא לי ושאילתיה לרב המנונא, ורב המנונא לרב אדא בר אהבה, וא"ל הנח לשלשה במקושר, דלאו דאורייתא.

תניא נמי הכי גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה, ששה ועדיו חמשה, חמשה ועדיו ארבעה, ארבעה ועדיו שלשה, עד כאן מחלוקת בן ננס ורבי עקיבא, השלים עליו עבד בן ננס אומר הולד כשר, ורבי עקיבא

מקושר ודיניו, ויש שהזכירו וכתבו שלא נהגו בו עתה וגם אין אנו בקיאים בו יפה.

פרק המגרש

משנה המגרש את אשתו, ואמר לה (בשעת מסירה) הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני ר' אליעזר מתיר, וחכמים אוסרים. כיצד יעשה, יטלנו הימנה, ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. כתבו בתוכו, אע"פ שחזר ומחקו פסול וכתבו התוס' פירוש לפי שלא נכתב הגט אלא על תנאי זה ואין כאן כריתות. משמע דוקא חוץ דלא הוה כריתות חזר ומחקו פסול אבל שאר מחקין כשרין בגט רק שיעשה קיום המחק לפני שריר וקיים, ומ"מ נהגו העולם להחמיר (בגט שנכתב בו תנאי ונמחק).

(גמרא) איבעיא להו האי אלא, חוץ הוא או על מנת הוא (על מנת שלא תנשאי לפלוני) חוץ הוא, ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר, דהא שייר לה בגט, אבל בעל מנת מודו ליה (רבנן, דבגט לא שייר שהתירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה על מנת שלא תנשאי לזה ואין זה אלא כתנאי בעלמא. כתבו התוס' לכאורה היה נראה דדוקא בעל מנת שלא תנשאי מודו דלא הוי שיור משום דהותרה אצלו בזנות, אבל בעל מנת שלא תיבעלי ולא תנשאי הוי שיור כמו חוץ, ולהכי נקט בברייתא בסמוך על מנת שלא תנשאי גרידא דבשלא תנשאי ולא תיבעלי מודה ר' אליעזר דהוי שיור כמו חוץ, וכן משמע קצת, דהא לקמן פריך ארבי יוסי הגלילי דאמר היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה, במאי אי בעל מנת הרי הותרה אצלו בזנות אלא בחוץ, ואי בעל מנת שלא תנשאי ולא תיבעלי קאמר רבי אליעזר נמי לא הוי שיורא מאי קאמר הרי הותרה אצלו בזנות, ועוד למאי דמוקי לה בחוץ אדמקשה ר' יוסי הגלילי לרבי אליעזר מחוץ ליפרוך להו לרבנן דמודו בעל מנת שלא תנשאי ושלא תיבעלי דלא הותרה אצלו בזנות **ומיהו נראה** לר"י דאפילו בעל מנת שלא תנשאי ושלא תיבעלי מודו רבנן דלא הוי שיורא דכיון דאין אוסרה אלא בלשון תנאי הוי כאילו הותרה לכל, ולהכי לא מצי פריך מידי רבי יוסי הגלילי אדרבנן, וכי קאמר אילימא בעל מנת הרי הותרה אצלו בזנות הוה מצי למיפרך שאפילו לא הותרה אצלו בזנות כגון על מנת שלא תנשאי ולא תיבעלי, דהרי הותרה לכל כיון דלא אסרה אלא דרך תנאי, אלא נקט קושיא פשוטה ע"מ שלא תנשאי גרידא הנזכר בברייתא, דאל"כ אדמפלוג

לקיומיה בשני קרובים וחד כשר כדאמרינן (לעיל) לקבע ליה מקום להאי קרוב (להשלמת קרובים) בתחילה (קודם לשנים הכשרים בכל שלשה ושלשה החתומין בו) או באמצע (כל ג' וג' חתומין יכשיר קרוב אחד כגון כשר וקרוב וכשר וחוזר וחותם כשר וקרוב וכשר וכן לעולם) או בסוף (כל ג' וג' יקבע מקומו), ולכשר ביה (קרובים) טובא (ולכא למיחש דלמא אתי לקיומיה בשני קרובים וחד כשר דהא לא משכחת שני קרובין בכל ג' רצופין שבו שאין לך בו שנים קרובים שלא יהא הפסק ב' כשרים ביניהם, אלא מדלא אשכח תקנתא להשלמת שני קרובים בקביעות מקום שמע מינה לא בעינן רצופין הלכך חיישינן דלמא מקיים ליה בקרובין מפוזרין).

כי אתו לקמיה דרבי אמי (גט מקושר שלא הזמין לו עדים למנין קשריו והסופר והעדים בפנינו ועדיין לא נמסר לה) אמר ליה צא והשלים עליו עבד מן השוק [כבן ננס כתבו התוס' אומר ר"י דהך דהכא פליג אדחוקיה דאמר בב"ב (קסב:) מילאהו בקרובים כשר דמשמע דוקא קרובים כשרים למילוי. **ומעשה** בא לפני רבינו משולם באחד שכתב גט לאשתו והחתים עליו ב' עדים ואחר זמן החתים עליו עד שלישי והכשירו מסברא, דהא דאמרינן דאין עדי הגט הותמין זה בלא זה היינו בשנים או שזימן שלשה יחד שאין הגט יכול להיות בפחות, אז יחתמו כולם זה בפני זה. אבל כשהגט נגמר בשנים ולא היה אז דעתו להחתים יותר, כשהחזר והחתים שלישי אין נפסל בכך כיון שנגמר ע"י הראשונים. **ור"ת** הביא ראייה מוגמ' דידן דכשר, דלישנא דצא והשלם עליו עבד מן השוק משמע שכבר חתמו הראשונים ולא היה צריך כי אם להשלים, אלמא כיון שכבר הוכשר הגט ע"י הראשונים תו לא מיפסיל בהשלמת אחרים זה שלא בפני זה. **ומיהו רש"י פירש** והסופר והעדים בפנינו ועדיין לא נמסר, משמע שסובר דבעינן זה בפני זה, ומה שפירש ועדיין לא נמסר לה ר"ל שהעדים לא חתמו עדיין ולהכי לא נמסר לה וחותמין כולן זה בפני זה, אך מה שפ"י שהסופר בפנינו בחנם פירש דמה לנו אם הלך לו הסופר, **וכן פירש הרי"א** לחנן דנראה לפוסלו דכיון שבא להחתים שלישי גילה בדעתו שלא יהא גמ עד שהחתים שלישי והתימתו אין כלום כיון שלא חתמו זה בפני זה. **אנציקלופדיה תלמודית כרך ה ערך גט מקושר כתבו** רוב הפוסקים (ציניהם הרמז"ס והס"ע) לא הביאו כל תכנה זו של גט

וכן גבי שלא תיבעלי לאחר חיישינן שמא יבא עליה באונס, אבל הכא על מנת שלא תינשאי ליבא למיחש שישאנה בעל כרחא דנישואין אי אפשר בעל כרחא וחכמים אוסרים. מאי טעמא דר"א, מידי דהוה אכל תנאי דעלמא. ורבנן, כל תנאי דעלמא לא שייר ליה בגט, הכא שייר לה בגט (כיון דאתני בהדה שלא לינשא לזה נמצא שלא התירה גט זה לכל אדם).

ומתניתין דאוקימנא בחוץ, מאי טעמא דר"א, א"ר ינאי משום זקן אחד, אמר קרא וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיטָה לְאִישׁ־אֲחֶר, אפילו לא התירה אלא לאיש אחר הרי זו מגורשת. ורבנן האי איש' לכל איש ואיש. ורבי יוחנן אמר, טעמא דר"א מהכא וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ אפילו לא נתגרשה אלא מאישה (דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם) נפסלה מן הכהונה (וזוהו ריח הגט שפוסל בכהונה, מדפוסל לכהונה...) אלמא הוי גיטא [והכא דשרייה לכל אדם חוץ מזה (תלמוד גס פ.) מותרת לאחרים כתבו התוס', וא"ת (להקשות שאין מדין 'הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם' שפסולה לכהונה ללד"ד שאמר חוץ מפלוני להחירה בטלס חוץ ממנו 7...) הא ודאי דאיסור כהונה שאני, דהא אם לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לשום אדם פשיטא דאפילו לר"א לא הוי גט כלל בעלמא ואם מת מותרת להתייבם, ואע"פ שפסולה לכהונה. וי"ל דהכי מייתי, דכיון דאפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה, א"כ כי אמר חוץ מפלוני הוי גט גמור, דאם לא הוי גט סברא הוא דבלא נתגרשה אלא מאישה אפילו ריח הגט לא הוי ולא היה אוסרה הכתוב לכהנים. וא"ת לר"א דלא חשיב בעל מנת שיור, ולתנא דמתני' דרבנן נמי מודו דלא הוי שיורא, אמאי לא תנא ביבמות (ב.) ט"ז נשים פוטרות צרותיהן ולחשוב בהדיהו אשת איש דפוטרת צרתה כגון שגירשה זה בעל מנת שלא תינשא לפלוני ונשאה אחיו של פלוני ומת בלא בנים, ומעל מנת שלא תנשא גרידא דמותרת בזנות או לא תיבעלי גרידא שיכולה להתקדש אין קשה דלא דמי לאחות אשה שאסורה גם בזנות ואינה יכולה להתקדש, אבל מעל מנת שלא תינשא ושלא תיבעלי קשיא. וי"ל דלא תני לה משום דלא דמי לאחות אשה, דהתם בשעת נפילה הויא לה אחות אשה, אבל הכא בשעת נפילה אכתי לא הויא אשת איש עד שתיבעל ליבם ותעבור על תנאו, ואפילו תחשבנה כאילו היא אשת

בסמוך בין ע"מ לחוץ לפלוג בע"מ גופיה, ועוד דקאמר או דלמא האי אלא ע"מ הוא... אע"ג דבאלא אסיר נשואין ובעילה, אפ"ה לא הוי שיור אע"ג דבחוץ מודו לה, ובסמוך דקאמר ומתניתין דאוקימנא בחוץ מאי טעמא דרבי אליעזר אבל לרבנן אפילו בעל מנת שלא תינשאי ולא תיבעלי אתי שפיר מידי דהוי אכל תנאים (דעלמא) מידי דהוה אכל תנאי דעלמא, או דלמא על מנת הוא, ובע"מ הוא דפליג ר' אליעזר אדרבנן, אבל בחוץ מודה, דהא שייר לה בגט?

אמר רבינא, ת"ש כל הבתים מטמאין בנגעים אלא של עובדי כוכבים [דכתיב אחוזתכם כתבו התוס' ומדתנן בזבחים (ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, לא הוה מצי לאיתויי ראייה, דהתם לא שייד לא על מנת ולא חוץ, ואותו אלא לא הוי אלא לשון רק או אבל...] אי אמרת בשלמא חוץ הוא שפיר, אלא אי אמרת על מנת הוא, על מנת דלא מיטמו בתי עובדי כוכבים הוא דמיטמו בתי ישראל, הא מיטמו בתי עובדי כוכבים לא מטמאי בתי ישראל? ועוד, בתי עובדי כוכבים מי מטמאי, והתניא וְנִתְּתִי נֶגַע צִרְעָת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם אֶרֶץ אחוזתכם מטמאה בנגעים, ואין בתי עובדי כוכבים מטמאין בנגעים! אלא שמע מינה חוץ הוא, ש"מ.

מתניתין דלא כי האי תנא דתניא, אמר ר' יוסי בר' יהודה לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני שאינה מגורשת, על מה נחלקו, על המגרש אשתו ואמר לה, הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני, [דף פב ע"ב] שר"א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש [כתבו התוס' משמע דאפילו בחיי אותו האיש מתירה לינשא. והקשה רבינו שמואל אמאי לא חיישינן דלמא לא תקיים תנאה כדאמר לעיל (עד.) גבי הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זו, ולאחר לא תנשא עד שתתן ועוד מביא ראייה רבינו יצחק מברייתא דלקמן (פד.) על מנת שלא תיבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא תיבעל להם, הא לאחר חוששין שתיבעל לו ותיירץ הרב רבי אלחנן דשאני גבי מאתים זו דיש לחוש פן תפסיד את אשר לה ולא תוכל לקיים תנאה,

לר"א, תיבעי לרבנן, תיבעי לר"א, עד כאן לא קאמר רבי אליעזר הכא אלא משום דכתיבי קראי (כדאמרן לאיש אחר גרושה מאישה) אבל התם קנין מעליא בעינן, או דלמא ויצאה והיתה (אקיש הויה ליציאה וכיון דבגירושין הוי גמ' הכא נמי הוו קידושין ונאסרה לכל חוץ מאותו האיש) תיבעי לרבנן, עד כאן לא קאמר רבנן הכא אלא דבעינן כריתות וליכא (דהא אגידא ביה לגביה דההוא גברא) אבל התם קנין כל דהו, או דלמא ויצאה והיתה? לבתר דאיבעיא ליה הדר פשטה בין לרבי אליעזר בין לרבנן, בעינן ויצאה והיתה (לר"א הוו קידושין לרבנן לא הוו קידושין).

אמר אביי אם תמצא לומר איתא לדרכי אבא (אליבא דר"א דהוו קידושין אפילו...) בא ראובן וקידשה (לגבי כולי עלמא) חוץ משמעון (אחיו) ובא שמעון וקידשה חוץ מראובן, ומתו שניהם, מתיבמת ללוי (אחיהם) ואין אני קורא בה אשת שני מתים [לאוסרה ללוי מפני זיקת שני יבמין דתנן ביבמות (לא): שלשה אחין ומת אחד מהם ועשה השני מאמר ביבמתו ומת חולצת ולא מתיבמת, שנאמר 'ומת אחד מהם יבמה יבא עליה', מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין כגון זו שעדיין לא יצתה מזיקת יבומי המת הראשון דאין יבמה יוצאה מזיקתה אלא בביאה ונתוספה עליה זיקה מחמת מאמרו של שני, והכא אשמועינן אביי אפילו איתא לדרכי אבא שקידושין כאלו הוו קידושין לגבי עלמא ונמצאו שניהם קידושין אין אני קורא בה אשת שני מתים...]

מאי טעמא, קידושי דראובן אהנו, קידושי דשמעון לא אהנו (דכיון דאמר חוץ מראובן לא אסרה על שום אדם המותר שהרי אסורה ועומדת היא על הכל חוץ מראובן). ואלא אשת שני מתים היכי משכחת לה [בהאי עניינא דרבי אבא כתבו התוס' הכא משמע דאשת שני מתים דאורייתא וקשה מיבמות (לא): ומגישין (י): ושם מפורש? כגון שבא ראובן וקידשה חוץ

איש, כיון שמטעם אשת איש אסורה ליבעל לו, מ"מ לא מצי למיתני, דהא אם תיבעל לו נמצא שלא היתה אשת אחיו מעולם, ולא דמי לאחות אשה, הלכך לא פטרה, ומיהו לא יתיישב אלא למאן דנפקא ליה מאחות אשה (כ"ל דעדיין יקשה לפי מי ססבר צינמות, שלל למדים מאחות אשה, את הדין שעריות פטורות מחליצה ויבום, ופטורות לרבותיהם, אלל ממקום אחר). ועוד קשה לרבנן יצחק דאכתי משכחת לה (אופן שאשה פטורה מייבום וחליצה, משום שהיא ערוה של אשת איש, ופטורה...) אף בצרת צרה כגון דקידשה אחד חוץ מראובן ושמעון אחיו, ובא ראובן וקידשה חוץ משמעון אחיו דאהני קידושי ידיה (לרובן) למיסרא אקמא, ומת ראובן בלא בנים ולו אשה אחרת, ויבם שמעון צרתה, ולו אשה אחרת ומת בלא בנים ונפלו לפני לוי, דצרת צרה פטורה מן החליצה ומן היבום (ולמה לא קנתה אותה המשנה צינמות, ככלל הנשים שפטורות לרבותיהן ולרבות לרבותיהן) וי"ל כיון שנאסרה על יבם זה לפני קידושי אחיו משום אשת איש לא חשיבא לגבי יבם אשת אה. אבל אי אשת שני מתים דאורייתא כדמשמע בסמוך משכחת לה שש עשרה צרות וצרת צרה, כגון שקידש ראובן חוץ משמעון ולוי אחיו, ובא שמעון וקידשה חוץ מלוי, דאהני קידושי שמעון למיסרא אראובן, ומתו ראובן ושמעון ויבם לוי צרת אשת שני מתים, שאשת שני מתים לא נאסרה ללוי שלא אסרה עליו, ומת לוי ולו אשה אחרת ונפלו לפני יהודה דצרת צרה אשת שני מתים פטורה מן החליצה ויבום. ומיהו איכא למימר בפלוגתא לא קמיירי דרבנן פליגי אדר"א בקידושין כמו בגירושין כדמסיק ויצאה והיתה ולדידהו לא משכחת אשת שני מתים, ואפילו ללוי דמיירי בפלוגתא ביבמות (ט). ר"ל ללוי המשנה צינמות מנתה גם דברים שטק בהם מחלוקת) לא מיירי אלא בפלוגתא דסבירא ליה לתנא כוותיה, תדע דלא תנא לוי חייבי לאוין, ואע"ג דלר"ע לאו בני חליצה ויבום נינהו כחייבי כריתות, אבל למאי דסלקא דעתיה דר' אבא דרבנן מודו בקידושין הוי מצי למיתני ט"ז. ובירושלמי דמכילתין פריך לה וליתני ט"ז נשים לר"א ומשני 'התם התורה אסרה עליו, ברם הכא הוא אסרה עליו' פירוש כל ט"ז נשים אסרה תורה ליבם והאיסור בא ממילא על ידי קידושין בלא שום תנאי, אבל כאן אסרה על ידי תנאי שלו א"נ י"ל תמן התורה אסרתה ואין לה היתר להתייבם, דאין איסור שלה תלוי בשום אדם אלא בתורה שאסרתה עליו, אבל באשת איש האיסור תלוי במגרש שאם ירצה יתירנה ליבם קודם שימות אחיו המת שנשאה). ורבנן, איסור כהונה שאני (שריבה בהן הכתוב מצות יתירות).

בעי רבי אבא בקידושין היאך (התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני מהו) תיבעי

ת"ר לאחר פטירתו של ר"א, נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו, אלו הן רבי יוסי הגלילי, ור"ט, ורבי אלעזר בן עזריה, ור"ע. נענה ר"ט (הרים קולו כל עניה הכתובה בתורה הרמת קול היא) ואמר הרי שהלכה זו (אחר גירושיה) ונישאת לאחיו (של אותו האיש שנאסרה עליו בגירושין) של זה שנאסרה עליו, ומת בלא בנים, לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה (מצות יבום שאסורה להתייבם לו) הא למדת, שאין זה כריתות (האמורה בתורה שלא אמרה תורה כריתות העוקר דבר מן התורה).

נענה רבי יוסי הגלילי ואמר היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה, האסור אסור לכל, והמותר מותר לכל, הא למדת, שאין זה כריתות.

נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר כריתות דבר הכורת בינו לבינה (והרי אכתי אגידא ביה ליאסר על אותו האיש) הא למדת, שאין זה כריתות.

נענה ר"ע ואמר הרי שהלכה זו ונישאת לאחד מן השוק והיו לה בנים, ונתארמלה או נתגרשה, ועמדה ונישאת לזה שנאסרה עליו, לא נמצא גט בטל (למפרע, שהרי אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני כתבו התוס', וא"ת והלא אין נישואין חלין שהרי אסורה עליו משום אסור אשת איש, ומאי שנא מדתניא בתוספתא על מנת שלא תנשאי לאבא ולאביך ה"ז גט, על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אינו גט חוששין שמא תבעל להם, משמע דבע"מ שלא תנשא להם אפילו נישאת ה"ז גט, והכא אמאי הגט בטל וי"ל דהכא עמדה ונישאת לאחר מיתת המגרש קאמר וכח"ג צ"ל לקמן גבי שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא תבעל להם משום דאסורה להם הא לאחר חוששין שמא תבעל אע"ג דאסורה לו נמי משום אשת איש מ"מ חוששין שמא תבעל לו לאחר מיתת המגרש, וההיא דתוספתא יש לישבה שלא תחלוק על הש"ס שלנו, דהא דקתני התם 'על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אינו גט חוששין שמא תבעל להם' כוונת התוספתא לומר שאם תבעל להם שלא יהא גט (אבל לכתחילה אין חוששין שיתבעל להם) ובא להשמיענו דבעל מנת שלא תנשא... אפילו נישאת להם הוי גט א"נ קמ"ל דעל מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך לא בעי

משמעון, ובא שמעון וקידשה סתם, דקידושי ראובן אהנו למיסרא אעלמא, וקידושי דשמעון אהנו למיסרא אראובן (כתבו התוס', תימה לרבינו יצחק כשבא שמעון וקידשה סתם אמאי לא פקע אישות דראובן, מ"ש מהרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני ונישאת לאחר ומת דפקע אישות ראשון ומותרת לזה שנאסרה עליו, ואין סברא לחלק משום דהתם הוי שיוור מועט ופקע. ויש לומר דהתם בגירושין כיון שהתחיל לנתקה ע"י שנישאת לאחר מנתקה לגמרי, אבל הכא שבא לקדשה ע"י שנתקדשה לאחר לא נתקה (צ"ל המהר"ם ש"ך ר"ל לנתק האיסוס ע"י גירושין אמרינן ע"י שגשגת לאחר מנתקה לגמרי אבל הכא שבא לקדשה שאין זה ניתוק רק אדרכה הראשון מקדשה לא אמרינן מנתקה ע"י שנתקדשה לאחר).

בעי אביי אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון, וחזר ואמר לה לראובן ושמעון (כתבו התוס' כל הך בעיא מיתוקמא שפיר אף כרבנן) מהו, מי אמרינן מאי דאסר שרא (דהאי לראובן ושמעון דהדר אמר לה קודם מסירה אף לראובן ושמעון קאמר ואינו שיוור) או דלמא מאי דאסר שרא ומאי דשרא אסר (האי לראובן ושמעון דהדר קאמר חזרה היא שחזר והפך תנאו לומר לראובן ושמעון אני מתירה לבדה ותאסרי על הכל)? אם תמצא לומר [דף פג ע"א] מאי דאסר שרא, לראובן מהו, לראובן והוא הדין לשמעון, והאי דקאמר לראובן משום דפתח ביה, או דלמא לראובן דוקא? ואם תמצא לומר לראובן דוקא. לשמעון מהו, לשמעון וה"ה לראובן, והאי דקאמר שמעון משום דסליק מיניה, או דלמא לשמעון דוקא?

בעי רב אשי אף לשמעון (אמר לה חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר אף לשמעון כתבו התוס' נראה דאף לראובן נמי מספקא ליה) מהו (אם תימצי לומר היכא דחזר ואמר לשמעון ולא אמר אף, דוקא לשמעון קאמר, הכא מאי, כיון דאמר אף ודאי התיירה לשניהם דהאי...) אף אראובן קאי (ואע"ג דלא הזכיר שמו) או דלמא (לשמעון ולא לראובן, והאי...) אף (אכולי...) עלמא קאי? תיקו.

בתו) שמא ימות בלא בנים, ונמצא גורם לעקור דבר מן התורה, היינו פירכא (דאמר רבא לכולהו אית להו פירכא). ובמאי (מוקי ר"ט פלוגתא דר"א ורבנן), אילימא בחוץ, משרא שרא ר"א (להתייבם לו מאחר שניסת לאחר ונתקה מאישות הראשון לגמרי כתבו התוס' ומעמא כיון דנשאה זה שהותרה לו נתרקן לו כל האישות ופקע אישות של ראשון לגמרי) דתניא מודה ר"א, במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, והלכה וניסת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה, שמותרת לזה שנאסרה עליו, אלא בעל מנת (מוקי לה, דכיון דתנאה הוא ולא איתקיים נמצא גט בטל למפרע וקיימא באיסור אשת איש).

נענה ר' יוסי הגלילי ואמר היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה, האסור אסור לכל, והמותר מותר לכל. ולא, והרי תרומה וקדשים שאסורה לזה ומותרת לזה (אסורין לישראל ומותרין לכהנים)? באיסור אשה קא אמרינן. והרי עריות (בתו ואחותו)? באישות קאמרינן (נאסרה ע"י קידושין). הרי אשת איש (מותרת לבעלה ואסורה לכל אדם)? היינו פירכא (דקאמר רבא לעיל). ובמאי, אילימא בעל מנת, הרי הותרה אצלו בזנות (דהא על מנת שלא תנשאי הוא דקאמר לה וקרינא בה מותרת לכל) אלא בחוץ (מוקי רבי יוסי הגלילי לפלוגתא דר"א הילכך פריך ליה הא שאסרה עליו לגמרי דלגביה לא איגרשה).

נענה ר"ע ואמר הרי שהלכה זו ונישאת לאחד מן השוק והיו לה בנים, ונתארמלה או נתגרשה, ועמדה ונשאת לזה שנאסרה עליו, לא נמצא גט בטל ובניה ממזרינן. אי הכי, בכולה תנאי דעלמא נמי לא תנסיב, דלמא לא מקיימא ליה לתנאיה, ונמצא גט בטל ובניה ממזרינן? היינו פירכא. ובמאי, אילימא בחוץ, משרא שרא ר"א, דתניא מודה היה ר"א, במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, והלכה ונשאת

למימר דרך נשואין אלא דרך זנות בעלמא, ולכן אם נבעלה להם בטל הגט למפרע) ובניה (מן האמצעי) ממזרים, הא למדת, שאין זה כריתות (לא אמרה תורה כריתות המביא את ישראל לידי פסול)

דבר אחר הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן, ומת המגרש, לא נמצאת אלמנה אצלו (אצל כהן זה דהא לגביה לא איגרשה) וגרושה אצל כל אדם (ועל ידי צד גירושין שבה אסרה הכתוב עליו כדאמרן לעיל גרושה מאישה לבדו אסורה לכהונה) וק"ו (והרי דברים ק"ו שאתה למד הימנו שלפני מיתת המגרש תהא אסורה לכל מפני צד אישות שבה) מה (איסור) גרושה שהיא קלה (דליתא אלא בלאו בעלמא) אסורה (על כהן זה שהיא אלמנה אצלו) בשביל צד גירושין שבה, אשת איש שהיא חמורה לא כ"ש (אינו דין שתאסר אצל מי שהתירו אצלו מפני צד אישות שבה) הא למדת, שאין זה כריתות. אמר להן רבי יהושע אין משיבין את הארי לאחר מיתה (אם היה קיים שמא יחזיר לכם תשובה).

אמר רבא רבא כולחו אית להו פירכא (כדמפרש ואזל לקמיה בתר סייעתא דברייתא) לבר מדר' אלעזר בן עזריה דלית ליה פירכא. תניא נמי הכי, א"ר יוסי רואה אני את דברי ר' אלעזר בן עזריה מדברי כולן.

אמר מר, נענה ר"ט ואמר הרי שהלכה זו ונשאת לאחיו של זה שנאסרה עליו, ומת בלא בנים, לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה. עוקר, איהו עקר (כלומר וכי הוא עוקרו ממש, הרי נעקר מאליו בגרמתו של זה, עוקר משמע העושה איסור בידים ויבומין הללו אינן מוטלין עליו ליבמה שיהא הוא עוקרן)? אלא מתנה לעקור דבר מן התורה. מתנה, מי קאמר לה, לא סגי לה דלא מינסבא ליה לאחותה דההוא גברא? אלא גורם לעקור דבר מן התורה. גורם, אלא מעתה, בת אחיו לא ישא (שלא יוכל האב ליבם את

כחונה שאני, כ"ש דמצי למיפרך אליביה
 נילף מאיסור כחונה לחומרא ונימא כי היכי
 דצד גירושיה פוסלה לכהונה אם ימות יהא
 צד אישותה פוסלה לכל אדם) רבא (דאמר
 לעיל כולחו אית להו פירכא) כרבי ינאי
 משום זקן אחד קא מתני (דאמר לעיל טעם
 דר' אליעזר מוהיתיה לאיש אחר ולא יליף
 מאיסורי כחונה הילכך פרכינן לר"ע איסור
 כחונה שאני ולא תיקשי לרבי אליעזר כתבו
 התוס', וא"ת א"כ ר' יוסי דקאמר רואה אני את דברי
 רבי אלעזר בן עזריה מדברי כולן ואית ליה הני פירכי
 סבר נמי כר' ינאי משום זקן אחד, א"כ תיקשי לר'
 יוחנן דפליג לעיל אר' ינאי (סלפי"ז יולא סר' יוחנן חולק
 על תנא) וי"ל דאיכא למימר דרואה אני את דברי רבי
 אלעזר לא משום הני פירכי קאמר. וא"ת כיון דר"א
 מקרא יליף הנהו זקנים מה משיבין על דבריו דגזירת
 הכתוב הוא וי"ל דמשום דיש להשיב על דבריו מסתבר
 לאוקמי קרא טפי כדדרשי רבנן).

אמר להן ר' יהושע אין משיבין את הארי
 לאחר מיתה. למימרא, דר' יהושע כוונתיה
 סבירא ליה, והא איהו נמי מיפרך קפריך (לר'
 אליעזר לקמן בברייתא)? ה"ק להו לדידי נמי
 אית לי פירכא, מיהו בין לדידי בין לדידכו
 אין משיבין את הארי לאחר מיתה.

ומאי פירכא דר' יהושע, דתניא, א"ר יהושע
 מקיש קודמי הויה שניה (צד פנוי שבה בין
 גירושין לנשואין) לקודמי הויה ראשונה (לצד
 פנוי שהיה בה קודם קידושין של ראשון, דהא
 איתקוש דכתיב לעיל מיניה 'כי יקח איש'
 היינו קידושי ראשון 'והיתה לאיש אחר' היינו
 קידושי שני) מה קודמי הויה ראשונה דלא
 אגידא באיניש אחרינא, אף קודמי הויה
 שניה דלא אגידא באיניש אחרינא (כתבו
 התוס' אע"ג דלגמרי על כרחיך לא דמו דהא בקודמי
 הויה ראשונה שרי לכ"ע ובקודמי הויה שניה אסורה
 לקרובי בעלה הראשון, מ"מ הוקשו לענין כי היכי דלא
 הוי אשת איש מעיקרא ה"נ בעיא בקודמי הויה שניה
 שתהא מופקעת לגמרי ממנו מדין אשת איש ולא תהא
 אגידא ביה כלל).

גופא מודה ר"א, במגרש אשתו ואמר לה
 הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני,

לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה,
 שמותרת לזה שנאסרה עליו, אלא בעל מנת.

דבר אחר הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן,
 ומת המגרש, לא נמצאת אלמנה אצלו
 וגרושה אצל כל אדם, וקל וחומר ומה גרושה
 שהיא קלה אסורה משום צד גירושין שבה,
 אשת איש חמורה לא כל שכן. ובמאי,
 אילימא בעל מנת, [דף פג ע"ב] הרי גרושה
 אצלו בזנות (גרסינן הרי לא אסרה עליו אלא
 לינשא אבל לזנות גרושה היא אצלו מיד
 הלכך אם ימות בעלה הראשון נמי שם
 גירושין עליה אצל זה עולמית, ומעתה אין
 כאן ק"ו דאיכא למפרך דמה אם נאסרה עליו
 משום צד גירושין שבה שהרי אף אצלו היה
 עליה צד גירושין תאמר שתאסר על כל אדם
 בשביל צד אישות שיש בה אצל זה לבדו
 שאין עליה שום צד אישות אצל שאר כל
 אדם) אלא בחוץ (סבירא ליה לרבי עקיבא
 מילתיה דר' אליעזר).

ור"ע, אי חוץ סבירא ליה, לותיב חוץ ואי על
 מנת ס"ל, לותיב על מנת (פרכינן לר"ע
 דפריך הני תרי פרכי חדא אחוץ וחדא אעל
 מנת, אי סבירא ליה פלוגתא דרבי אליעזר
 ורבנן בחוץ נותיב הך פירכא בתרייתא
 דחוץ, ואי בעל מנת מוקי לה, נותיב פירכא
 קמייתא, ותו לא)? ר"ע שמייע ליה דאיכא
 דאמר חוץ ואיכא דאמר על מנת, מ"ד חוץ
 האי פירכא, ומ"ד על מנת האי פירכא (הרי
 שהיה זה כהן...).

ומאי פירכא (איכא למיפרך אפירכיה דרבי
 עקיבא בתרייתא דקאמר רבא לעיל ולכולחו
 אית להו פירכא) אי נימא איסור כחונה שאני
 (הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות) הא
 ר"א (דאמר מותרת לכל אדם חוץ ממנו) נמי
 מאיסור כחונה קא מייתי ליה (מגרושה
 מאישה לבדה שפסול לכהונה מהתם ילפא
 לעיל דמדפסיל לכהונה הוי גיטא, ואע"ג
 דשייר ויליף מינה קולא ולא אמרינן איסור

פלוני ה"ז כריתות וכתבו התוס', תימח לרבינו יצחק דביומא (יג.) מיייתי מילתא דרבא דהכא בענין אחר... והאמר רבא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות, כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות, ואין זה כדמסיק הכא, ולא כדבעי למימר הכא מעיקרא, דלא מידבר כל ימי חייכי. ושמא גמ' דידן הביאה דברי רבא כפי שהובאו מעיקרא, וגם כפי מסקנתה. ומיחו קשה לר"י התם אמאי לא הוי כריתות בעל מנת שתמות אחת מכם (אחת משתי נסיון של סנה"ג) דמאי שנא מחיי פלוני דהוי כריתות, דבשביל דתלה אף במיתתה לא גרע).

בעא מיניה רבא מרב נחמן (נתן לה גמ' ואמר לה...) היום אי את אשתי ולמחר את אשתי (היום לבדו יהו גירושין ולמחר לא יהו גירושין, דשייר בגיטא...) מהו, תיבעי לר' אליעזר (דמכשיר בשוור) תיבעי לרבנן (דפסלי בשוור), תיבעי לרבי אליעזר, עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם אלא דלמאן דקא שרי קא שרי לעולם, אבל הכא לא, או דלמא לא שנא, תיבעי לרבנן (דפסלי בשוור) עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא פסקה מיניה לגמרי, אבל הכא כיון דפסקה (מיניה היום לגמרי אצל כל אדם) פסקה (לכל אדם לעולם ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הלכך אין תנאי זה כלום (כתבו התוס' הכא לא קאמר או דלמא לא שנא כדאמרינן לעיל דמיד כשאמר כיון דפסקה פסקה הבין שכן הוא)? בתר דבעיא הדר פשטה [דף פד ע"א] מסתברא, בין לרבי אליעזר בין לרבנן, כיון דפסקה פסקה וכתבו התוס' פי' ומגורשת לעולם, ואע"ג דלמאי דבעי למימר לרבי אליעזר או דלמא לא שנא משמע דבעי למימר דאין הגט חל אלא אותו היום כמו חוץ מפלוני דלא חל אלא מעלמא, מ"מ לישנא דפסקה משמע לגמרי, והא דקאמר לקמן (פו.) לעולם לאפוקי מדבעי מיניה רבא מרב נחמן, לאו לאפוקי ממש, אלא שופרא דשטרא אתקין מיומא דגן ולעלם שלא תמעה לומר שאינה מגורשת אלא אותו יום (ר"ל אל תלמד מזה שהגמ' אמרה 'לאפוקי מדבעי מיניה...' שזאת יס לחשוש לדעה זו, ולכן מתקנים לכתוב בשטר 'מיומא דגן' כדי ללכת מחשק זה, דזאת אין כל לחשוש לדעה זו, ומה שמתקנים לכתוב בשטר 'מיומא דגן' לשופרא דשטרא כלל).

ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתנשא לי פלוני הרי זו לא תנשא, ואם נשאת לא תצא. מאי

והלכה ונישאת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה, שמוותרת לזה שנאסרה עליו (חקשו התוס', תימח למאן מודה, דלרבנן דפליגי עליה לא הויא גמ' ואינה מותרת לשום אדם).

השיב ר"ש בר אלעזר תשובה לדברי ר"א היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר (נישואי בעלה הראשון אסרוה על זה ונישואי שני יתירוה לו) ולא, והרי יבמה, דבעל אוסר ויבם מתיר? התם יבם הוא קא אסר לה, דאי מבעל הא שריא וקיימא. הרי נדרים, דנודר אוסר וחכם מתיר? הא א"ר יוחנן אין חכם מתיר כלום אלא בחרטה (שפותח פתח לנודר בדברים הבאים לו ע"י נדר זה, שאילו ידע מתחילה שכן עתיד להיות לא היה נודר נמצא שמתחילתו אינו נדר). הרי הפרת הבעל (שהוא בלא חרטה) דאשה נודרת ובעל מיפר? התם כדרכ פנחס משמיה דרבא, דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה (על מנת שאם ירצה) היא נודרת (ואם לאו לא יהא נדר).

נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר כריתות דבר הכורת בינו לבינה, הא למדת שאין זה כריתות. ורבנן (כל הנך רבנן דלעיל דלא ילפי מהכא פירכיהו) האי כריתות מאי עבדי ליה? מיבעי להו לכדתניא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין, ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות (שאינן מפרידן אלא המות דעד יום מותה קשורה בו) שלשים יום ה"ז כריתות (מיד והיא תקיים התנאי). ואידך, מכרת כריתות נפקא. ואידך, כרת כריתות לא דרשי וכתבו התוס' והא דרבי יוסי הגלילי דהוי בכלל רבנן דריש (כא:) כרת כריתות והכא קאמר דלא דרשי, היינו דלא דרשי ליה לההוא דרשא אלא לדרשא אחרינא.

אמר רבא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי אין זה כריתות, כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות. מאי שנא חיי פלוני, דדלמא מאית ומקיימא ליה לתנאיה, חיי ידיה נמי, דלמא מאית ומקיימא ליה לתנאיה? אלא אימא כל ימי חייכי אין זה כריתות, כל ימי חיי או חיי

גירושין, דלעולם צריכה גט מספיקא שמו יתקיים תנאה ותנשא גם לשני ע"י מיתת הראשון או יגרשה. וקשה לרבי יהודה והא דאבי בדידה קיימא לאיגרושי שיכולה לומר מאים עלי וכייפנין ליה ולפי פ' רש"י ורבינו תם דלא כייפנין ליה ניהא, ועוד קשיא דכייפנין ליה לגרשה שהרי היא עליו באיסור אשת איש וא"כ מאי קאמר אטו בדידה קיימא לאיגרושי, ואי הוה מפרש בדידה קיימא לאיגרושי ולאנסובי דודאי אין בידה שישאנה זה הוי אתי שפיר אך אין הלשון משמע כן וי"ל כיון דמכל מקום יכול הבעל לדחותה לא בדידה קיימא לאיגרושי?

אלא אמר רבא הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר, לו לא תנשא שמו יאמרו נשותיהם נותנין במתנה, לאחר לא תנשא דבעיא קיומיה לתנאה, ואם נשאת לו לא תצא, דמשום גזרה לא מפקין, לאחר תצא, דבעיא לקיומיה לתנאה. תניא כוותיה דרבא הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר, ואם נשאת לו לא תצא, לאחר תצא.

ת"ר ה"ז גיטך ע"מ שתעלי לרקיע ופתבו התוס' בב"מ (צד.) גרסינן אם נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט. ותימא היאך יכול לקיימו וי"ל ע"י שם. קשה להרב ר' אלחנן דהוה לן למילף מתנאי בני גד ובני ראובן שיכול לקיימו אבל היכא שלא יוכל לקיימו כי הכא הוה לן למימר דאף על גב דתנאי בטל מעשה קיים, כי היכי דלפינן ביבמות (קו.) דבעינן שיוכל לעשות ע"י שליח. וי"ל דהתם לא ילפינן אלא שהמעשה יכול לעשות ע"י שליח אבל תנאי אין לחוש אם לא יוכל לעשות ע"י שליח או אינו יכול לעשות כלל. ע"מ שתרדי לתהום, ע"מ שתבלעי קנה של ד' אמות, ע"מ שתביאי לי קנה בן ק' אמה, ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך אינו גט רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט, כלל אמר ר' יהודה בן תימא כל תנאי שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו, אינו אלא כמפליגה (דוחה אותה לצערה) בדברים (בדברי הבאי) וכשר. אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר' יהודה בן תימא.

א"ר נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא (בב"מ צד.) דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו בתחילתו תנאו קיים, הא אי אפשר תנאו בטל, ש"מ.

קאמר (האי לא תינשא דקאמר למאן קאמר לאותו פלוני או לכל אדם)? אמר רב נחמן, ה"ק הרי זו לא תנשא לו... שמו יאמרו נשיהן נותנין במתנה (ואין לך לעז גדול מזה) ואם נשאת לאחר לא תצא (שלא להחזיק תנאי זה).

ומשום גזרה לא מפקין מיניה (בתמיה, והא לא איתקיים התנאי ובטל הגט) ושרינן אשת איש לעלמא? אלא אמר רב נחמן, הכי קאמר נהרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני... כתבו התוס', וא"ת דמעיקרא לא אמר כך (אלא שחם נשאת לאחר לא תנא ממנו, וקשה, איך מתירים אותה לזו פלוני, הרי לא נתקיים התנאי, ולסורה משום אשת איש) וי"ל דמעיקרא סבר דאפקעי רבנן קידושין מינה, ולבסוף חזר בו שאין נראה לו סברא דבשביל חששא מועטת כזו (שיאמרו נשיהם נותנים במתנה) יפקיעו רבנן קידושין הרי זו לא תנשא לו (משום גזירה) שמו יאמרו נשיהם נותנין במתנה, ואם נשאת לו לא תצא, דמשום גזרה לא מפקין (שאיין כאן איסור אלא חשש לעז בעלמא). א"ל רבא לו הוא דלא תנשא, הא לאחר תנשא (והוי גיטא הואיל ולא אמר ע"מ שלא תנשאי אלא לפלוני אלא ע"מ שתנשאי לפלוני סוף סוף הא בעיא לקיומי תנאה) והא בעי קיומי לתנאה, וכי תימא, אפשר דמינסבא היום ומיגרשה (מן השני היום ו...) למחר (תינשא לאותו פלוני) ומקיימא לתנאה (כתבו התוס' דהשתא לא שייך שמו יאמרו נשותיהן נותנין במתנה כיון דנישאת לאחר בינתים) ולהך דפליגת עליה דרב יהודה קמדתית ליה (דלא חיישת דלמא לא מיקיים) דאתמר קונם עיני בשניה היום אם אישן למחר, אמר רב יהודה אל יישן היום שמו יישן למחר (ונמצא שעבר על נדרו) ורב נחמן אמר יישן היום (ולמחר יתקיים תנאו ולא יישן) ואין חוששין שמו יישן למחר. הכי השתא, התם בדידיה קיימא, דאי בעי מבריו נפשיה בסילואתא (ינקוב בשרו תמיד בקיץ) ולא נאים, הכא בדידה קיימא לאיגרושי (בתמיה. כתבו התוס' אע"ג דכיון שאינה יכולה לקיים תנאה הויא אשת איש לזה שנשאת לו עכשיו, מ"מ אינה יכולה לקיים תנאה ולינשא בלא

בשר חזיר (דאפשר לקיימו הוא) [דף פד ע"ב] לאבוי כלל לאתויי בשר חזיר, כזה למעוטי פלוני (דאינו גט עד שתיבעל לו דבידה להשחידו בממון וישאנה בהיתר).

מיתיבי הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר, ואם היתה זרה על מנת שתאכלי בתרומה, ואם היתה נזירה ע"מ שתשתי יין, נתקיים התנאי הרי זה גט, ואם לאו אינו גט. לרבא ניהא, לאבוי קשיא? אמר לך אבוי מי סברת ד"ה היא, הא מני, רבנן היא. ותיפוק ליה דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא (נהי נמי דאפשר לה לקיימו באיסור מיהו תנאי היכי הוי הא הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה... כתבו התוס', אומר ח"ר אלחנן דקרע את כסותי ע"מ לפטור, אע"ג דנזקין חשיב להו גמ' בערכין (ו): מלוה כתובה בתורה, מ"מ לא חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה כיון שמוחל בהדיא, אבל ודאי אם היה אומר קרע את כסותי ע"מ שאין לך עלי דין נזק חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה כמו בעל מנת שאין לך עלי אונאה) וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל? אמר רב אדא בריה דרב איקא כי אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, כגון שארה כסותה ועונתה, דהוא קא עקר (שהרי מסר לה קידושין והרי היא אשתו להתחייב בכולן וכי אתני ע"מ שלא יתחייב הוה ליה עוקר) אבל הכא איחי קא עקרה.

מתקיף לה רבינא כלום קא עקרה איחי אלא לקיומי לתנאי ידידה, אישתכח דאיהו קא עקר? אלא אמר רבינא כי אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, כגון שארה כסותה ועונתה, דודאי קא עקר, אבל הכא מי קאמר לה, לא סגיאל דלא אכלה, לא תיכול ולא תיגרש.

כיצד יעשה, יטלנו הימנה...! מאן תנא (דצריך ליטלו הימנה ולא סגי באמירה בעלמא שיחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם)? אמר חזקיה, ר"ש בן אליעזר היא [בפרק הזורק אמר לה כנסי שטר חוב זה

איבעיא להו הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר, מהו? אמר אבוי היא היא רבא אמר אפשר דאכלה ולקיא (ולבן תימא גופיה תנאו קיים). לאבוי (קתני) כלל (אמר ר' יהודה בן תימא) לאתויי בשר חזיר. לרבא, כזה (גט, דקאמר ר' יהודה בן תימא) למעוטי בשר חזיר (דה"ק כזה גט דאי אפשר לקיימו כלל הלכך תנאו בטל אבל לעבור על דברי תורה אפשר לקיימו באיסור ותלקה על שעברה).

מיתיבי הרי זה גיטך ע"מ שתבעלי (בין בזנות בין בנשואין) לפלוני, נתקיים התנאי הרי זה גט, ואם לאו אינו גט, על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להן (כלומר מותרת לינשא מיד, ואין חוששין שמא תבעל להן ויבטל הגט, אבל אמר לה ע"מ שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו דומיא דע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם) ואילו על מנת שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני (דניהוי תנאה אלמא לא הוי תנאה כתבו התוס' יש ספרים שהוזהרו כברייתא ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא תבעל להם' משום דקשיא להו מאי דייק זאילו לאבא ולאביך לא קתני, אבא ואביך מאן דכר שמייהו. מיהו משום כן אין צריך להגיה דשפיר דייק מדקתני ע"מ שתבעלי לפלוני משמע דוקא לפלוני דלא חשיב הפלגה בדברים במה שיש שם איסור פנויה, אבל אבא ואביך לא) לאבוי ניהא (משום דלדידה לר' יהודה בן תימא אפילו לא יתקיים הרי זה גט, אלא...) לרבא קשיא (דהא אמר אפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה)?

אמר לך רבא (לא דמיא לבשר חזיר) בשלמא בשר חזיר אפשר דאכלה ולקיא (בידה לקיימו באיסור) פלוני נמי אפשר דמשחדא ביה בממונא (ואם אינו רוצה לבועלה באיסור ישאנה ויבעול בהיתר) אלא אבא ואביך בדידה קיימא, נחי דאיהי עבדא איסורא, אבא ואביך מי עבדי איסורא. לרבא, כלל (דקתני רבי יהודה בן תימא) לאתויי אבא ואביך (דהוי נמי א"א לקיימו) כזה למעוטי

שיאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם).

פשיטא, כתבו בתוכו תנן! מהו דתימא ה"מ (דבעינן כתבו בתוכו, ולא מיפסל במאי דאמר לסהדי לכותבו ע"מ כן, היכא דאמר...) לאחר (כתיבת) התורף (ע"מ שלא תנשאי לפלוני, דכיון דנכתב עיקר הגט קודם הזכרת תנאי לא מיפסל במאי דאמר לסהדי לכותבו ע"מ כן, אי לא כתבי ליה בתוכו בהדיא) אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול (שהרי עיקר הגט ע"מ כן נכתב), קמ"ל [רב ספרא בתוכו דוקא קאמר ביארי התוס' מעם ההיתר, דסופר לא כתב אלא ע"מ כמו שיאמר הבעל בסוף וכיון שחזר בו כשר. ומ"מ אע"ג דמתני' (להעמלת רב ספרא) איירי לפני התורף, כתבו לאחר התורף נמי פסול כדאמרינן בסמוך ואיבעית אימא לאחר התורף ודברי הכל, ור' זירא (להוציא לקמן) סבר כרב ספרא דהכא].

ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף, אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול (שהרי עיקר הגט ע"מ כן נכתב). ואודא רבא למעמיה, דאמר להו רבא להנהו דכתבי גיטי שתקו שתוקי לבעל (נזפו בו שלא יזכיר שום תנאי כתבו התוס' בכל שאר תנאים איירי כדפי' רש"י ורבא למעמיה דלפני התורף גזר ע"מ אטו חוץ, לרבנן דרבי) עד דכתביתו ליה לתורף דגיטא.

ת"ר כל התנאים פוסלין בגט דברי רבי (פירש רש"י אם כתבו בתוכו, ואפילו נתקיים התנאי התוס' הביאו את פירוש רש"י, וכתבו, ואין נראה לרבינו יצחק דמה שייך לגזור בע"מ שתתני לי מאתים זוז וכיוצא בו אטו חוץ כיון שאין שם שיוור כמו בחוץ ולא היה שייך כלל בשאר תנאים לגזור אטו חוץ אם לא ע"מ שלא תנשאי לפלוני גרידא דהוי שיוור. ועוד קשה לרבינו יצחק דא"כ אפילו בעל פה נמי נגזור אטו חוץ ויפסל כל גט שיש בו תנאי אפילו על פה אפילו נתקיים התנאי, ובסמוך מכשיר ר' זירא ע"מ אחר התורף אפילו לרבי אפילו כתבו בתוכו, ועוד מדקא מהדרי ליה רבנן כל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב, מכלל דבעל פה מודה להו רבי דאינו פוסל. ונראה לר"י דכל תנאים אם נתקיימו אפילו נכתבו בגט כשר כמו בעל פה דלא שייך למגזר אטו חוץ כדפירשנו, והכא בלא נתקיים התנאי קאמר רבי דפוסלים בגט כשנכתבו

כתבו התוס' הא דתניא (ה:) ולקמן (פו.) נמי מיייתי המביא גט ולא אמר בפני נכתב... כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה אתיא אפילו כרבי, דכיון שניתן הגט כהילכתו מן התורה מה שהוא אומר אחר הנתנה בפני נכתב ובפני נחתם לא היה מועיל כלום, ועוד דשליח דוקא כשיאמר בשעת נתינה מידק דייק דתניא, ר"ש בן אלעזר אומר עד שיטלנו הימנה, ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הי גיטך. ר' יוחנן אמר אפילו תימא רבי (דפליג התם עליה דר"ש בן אלעזר) דילכון [רב כהנא שהיה משלכם מבבל שעלה לא"י ללמוד תורה מרבי יוחנן כדאמרינן בב"ק (קיו:) ושאל ממנו הרבה דברים ועליו קא"ר יוחנן בכל דוכתי דילכון אמר] אמר [כתבו התוס' מתוך פירוש רש"י משמע שר' יוחנן שאמר 'אפי' תימא רבי, דילכון אמר...'] לחזקיה רבו היה אומר כן, דעלה קאי, לפי שרב כהנא היה מבבל ודחזקיה גם הוא היה מבבל כדאמר בסוכה (כ. , מד.) עלו ר' חייאובניו ויסדוה. ואין נראה לר"י דהא מסתמא כשפשט רב כהנא לר' יוחנן כמה ספיקות ששאל כדאמר בב"ק (קיו:) כבר נפטר חזקיה דאילו היה קיים לא היה שואל ספיקותיו ר' יוחנן מרב כהנא אלא מחזקיה שהיה רבו כדאמר בשבת (קיב:) דקא"ר יוחנן כבר שנית לנו סנדל, וגם רב כהנא לא היה מניח חזקיה ויושב לפני רבי יוחנן, ור' יוחנן בעצמו לא היה בעל ישיבה בעוד שחזקיה קיים. אלא נראה שלתלמידיו מבבל שהיו לפניו היה אומר ר' יוחנן דילכון אמר כך, כמו שפירש ר"ת בקידושין (כט:) הא לן והא להו. ואע"ג דבזבחים (נט.) אמר כי סליק רב כהנא אשכחיה לר"ש ברבי, משמע שר"ש ברבי היה עדיין קיים והוא היה גדול ואפילו מר' חייא אביו של חזקיה דהא אגמריה ספר תהלים כדאמרינן בקידושין (לג.) ואין נראה כלל שהיה מניח רב כהנא את ר"ש ברבי ולומד לפני ר' יוחנן, שר' יוחנן היה צריך לרב כהנא דאגמריה כל ספיקי דהוו ליה אלא י"ל דשני פעמים עלה רב כהנא לארץ ישראל) שאני הכא (משום הכי צריך לחזור וליטלו...) הואיל וקנאתו (בנתינה קמייטא) ליפסל בו לכהונה (הילכך אי לאו דהדר שקיל לה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו על מנת תנאי ראשון, אבל ההוא דחזורק לא זכתה בו לכולם).

כתבו בתוכו אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן (דוקא כתבו בתוכו הוא דלית ליה תקנתא, אבל לא כתבו בתוכו אפילו אמר לעדים ע"מ כן אינו נפסל בכך, ובלבד

ורבא אמר מחלוקת לאחר התורף, דרבי סבר גזרינן אטו לפני התורף (פתבו התוס' דרבי גזר ע"מ דלאחר התורף אטו ע"מ דלפני התורף אע"ג דלפני התורף נמי אינו אלא גזירה אטו חוץ כולה חדא גזירה היא) ורבנן סברי לא גזרינן אטו לפני התורף, אבל לפני התורף דברי הכל פסול (פתבו התוס' דגזרינן אטו חוץ, ובחוץ הוא פסול גמור אפילו על פה, דסבר רבא דלא נכתב לשם כריתות) ומתני' דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ, אבל על מנת לא פסיל אחר התורף ורבנן היא (פתבו התוס' והוא הדין דכלאו האי טעמא צריך לאוקומי מתני' אחר התורף מדקתני כתבו דמשמע אבל על פה כשר).

תני אבוה דרבי אבין קמיה דרבי זירא כתב גט על תנאי דברי הכל פסול. דברי הכל פסול, והא מיפלג פליגי? אלא אימא לדברי הכל כשר (ר' זירא לטעמיה דאוקי פלוגתא בלפני התורף, הלכך ד"ה פסול לא משכחת לה) והיכי דמי, לאחר התורף.

ולימא (ליה רבי זירא לתנא תני...) הרי זה פסול (ולא תיתני דברי הכל, ונימא...) ורבי (היא?) תנא דברי הכל אתנייה (ע"כ דברי הכל אתנייה רביה לתנא, דאי אתנייה 'הרי זה' לא הוה מיחלף ליה בדברי הכל אפילו שכח גירסא שלו, אבל כשר בפסול מיחלף ליה אם שכח שמועתו, להכי אמר ליה תני דברי הכל כשר דמסתברא דהכי אגמריה רביה) כשר בפסול מיחלף ליה, הרי זה בדברי הכל לא מיחלף ליה. **פסק הש"ע א.** אמר לה הרי את מותרת לכל אדם, חוץ מפלוני, או אלא לפלוני, אינו גט. כיצד יעשה, יטלנו ממנה ויחזור ויתננו ויאמר הרי את מותרת לכל אדם. אבל אם אמר על מנת, הרי הוא כשאר תנאי הגט, בין אמר לה על מנת שלא תנשא לו או על מנת שלא תבעלי לו או על מנת שלא תהיה לו. (הגה ויש מחמירין אפילו באומר ע"מ הר"ן נסס י"א והשנ"א נסס הסמנ"ן ויש להחמיר לכתחלה)... אה"ע (קלוא). **ב.** אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון, וחזר ואמר לה

ומחקם, דאין מועלת מחיקה בהם, כי היכי דאינה מועלת בחוץ דגזרינן מחיקה דע"מ אטו מחיקת חוץ, וחכ"א חוץ שפוסל בעל פה פירוש בשעת נתינה, פוסל בכתב אפילו נמחק, משום דלא נכתב לשם כריתות, ע"מ שאין פוסל על פה משום דהוי כריתות, אינו פוסל בכתב אף על פי שלדעת התנאי נכתב אין נפסל בכך כיון שחזר ומחקו, אף על פי שלא קיימה, ולא דמי לעל מנת שתתני לי מאתים וזו וחזר ואמר מחולין לך דאמרינן (עד:) דאינה מגורשת דהיינו דוקא בשעת נתינה, אבל בכתב תנאי בגט קודם הנתינה וחזר בו מן התנאי ומחקו כשר ואינה צריכה לקיים אלא רק מה שמתנה עמה בשעת נתינה שאז חלים הגירושין). וחכמים אומרים כל שפוסל על פה (דהוי שיור בגט) פוסל בכתב, וכל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב, חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב, ע"מ שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב.

אמר רבי זירא מחלוקת (דע"מ דרבי ורבנן, בשכתבו...) לפני התורף, דרבי סבר גזרינן ע"מ אטו חוץ, ורבנן סברי לא גזרינן ע"מ אטו חוץ, אבל לאחר התורף **[דף פה ע"א]** דברי הכל כשר (פתבו התוס', נראה לרבינו יהודה דכשר אפילו אמר הבעל קודם כתיבת התורף, דבחוץ נמי ליכא פסולא דאורייתא אלא כשנכתב קודם התורף, אבל נכתב אחר התורף אפילו אמר בעל קודם לכן לא חשיב נכתב שלא לשם כריתות דאין דעת הסופר לשם תנאי דחוץ לפלוני בשעת כתיבת התורף כיון שלא כתבו בגט עדיין, וכיון דבחוץ ליכא פסול דאורייתא בע"מ הוי כשר דלא גזרינן גזירה לגזירה. ותדע דרב ספרא דלעיל דקאי כר' זירא דהכא סבר לעיל דבעל פה אינו פוסל אפילו אמר הבעל לפני התורף כשלא נכתב כלל וה"ה כשנכתב אחר התורף שלא נפסל מן התורה מפני שאמר תחילה על פה, ומיהו לרבא ודאי אמר הבעל לפני התורף ד"ה פסול אפילו נכתב אחר כך דלרבא פסול אפילו על מנת אפילו בעל פה שלא נכתב כלל לא בתחילה ולא בסוף כשלא נתקיים התנאי עוד **פתבו התוס' אע"ג דבחוץ פסול אפילו אחר התורף כדאמרינן בסמוך ואי בעית אימא לאחר התורף ודברי הכל, מ"מ לא גזרינן ביה ע"מ אטו חוץ, דחוץ אחר התורף אינו פסול אלא מדרבנן גזירה אטו לפני תורף ולא גזרינן גזירה לגזירה) ומתני' דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ (בריש פירקין) אבל ע"מ לא פסיל (אפילו כתבו בתוכו) **איבעית אימא לפני התורף ורבנן, ואיבע"א לאחר התורף ודברי הכל.****

ביאה באיסור (ביאר באר הגולה שם בשם הירושלמי) אה"ע (קמג,ה). ח. צריך שלא יתנה עליה תנאי שעומדת בו כל ימיה, כגון ע"מ שלא תאכלי בשר או שלא תשתי יין לעולם, או כל ימי חייכי, שאם התנה כך אין זה כריתות. אבל אם אמר לה כל ימי חיי, או כל ימי חיי פלוני, או עד נ' שנה, הרי זה גט. ויש מי שכתב שאפילו הרחיב הזמן יותר מכדי חיי האדם, כיון שהוא דבר פסוק, ה"ז גט אה"ע (קמג,ב). פ. כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט, ה"ז כשר, בין שכתבו קודם חתימת העדים בין שכתבו אחר חתימת העדים (ביאר באר הגולה כתב ה"ה זה דעת ההלכות וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ורוב האחרונים וכן מוכח בגמ' שם דהא ליכא התם מאן דמחמיר טפי מרבא ואיהו מכשיר לאחר התורף אפילו בכתב לדעת חכמים ובודאי דקי"ל כוותיהו). אבל אם כתבו קודם תורף הגט, אפי' כתב ע"מ כך וכך, הרי זה ספק גירושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו של גט (ביאר באר הגולה אוקימתא דרבא שם וקי"ל כרבא דבתרא הוא). וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורף, הרי זה ספק גירושין (ביאר באר הגולה שם במימרא דרבא) אה"ע (קמז,ב). י. כל מגרש על תנאי שמבטל הגט, כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר ולא תשתה יין כל ימי חייה, או שתהיה מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת התורף, אם היה התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה, ה"ז ספק מגורשת (ביאר באר הגולה במימרא דרבא) ואם היה התנאי על פה (ביאר באר הגולה פ' שנכתב הגט סתם ובשעת נתינה התנה) ה"ז נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה בלא תנאי כלל, או בתנאי כשר (ביאר באר הגולה כחכמים) אה"ע (קמז,ג).

משנה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך, לאחי ולאחייך, לעבד ולעובד כוכבים, ולכל מי שאין לה עליו קדושין כשר (ללא שיורא הוא דבלאו איסור אישות נמי לא תפסי להו בה קידושין) הרי את מותרת לכל

בשעה שמסר לה הגט הרי את מותרת לראובן ושמעון, או שאמר הרי את מותרת לראובן, או שאמר הרי את מותרת לשמעון או שאמר אף לשמעון, הרי זו ספק מגורשת אה"ע (קלז,ד). ג. אמר לה ה"ז גיטך והרי את מגורשת ממני היום ולמחר את אשתי, הרי זו ספק מגורשת (ביאר באר הגולה כדעת הר"ן והמ"נ מהא דאמרין לאפוקי מדבעי מיניה רבא מרב נחמן) אה"ע (קלז,ה). ד. התנה על דבר שאי אפשר לקיימו, כגון ע"מ שתעלי לרקיע, או שתרדי לתהום, או שתבלעי קנה של ארבע אמות, אינו תנאי, והגט גט. אבל אם התנה בדבר שאפשר לקיימו, אפי' באיסור, כגון ע"מ שתאכלי בשר חזיר, הוי תנאי שאפשר שתאכלנו, ותלקה (ביאר באר הגולה כמימרא דרבא שם בגיטין דהלכתא כוותי' לגביה אביי חוץ מיע"ל קג"ם) ואין זה מתנה על מה שכתוב בתורה שאינו מתנה שתאכלנו עכ"פ, שאם לא תאכלנו לא תתגרש. בד"א כשהאיסור תלוי בה לעבור עליו. אבל אם תלוי באחרים, שאמר לה ע"מ שתבעלי לאבא, לא הוי תנאי, שאביו לא ישמע לה לעשות איסור (ביאר באר הגולה שם בגמרא דבהא מודה רבא) אה"ע (קמג,יב). ה. אמר לה ע"מ שלא תבעלי לאבא, ונבעלה לו, אינו גט. אבל כל זמן שאין עדים שנבעלה לו, אין חוששין שמא נבעלה לו (הגה ומותרת להנשא, ואין חוששין שמא תבעל לו) אה"ע (קמג,יג). ו. אמר לה ע"מ שתנשאי לפלוני, אם נשאת לו, הרי זו מגורשת. אבל אמרו חכמים לא תנשא לו, שלא יאמרו נשותיהם נותנים במתנה זה לזה... ואם נשאת, לא תצא. ואם נשאת לו תחלה, וגירשה, מותרת לכל, שהרי נתקיים התנאי, נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו פלוני, תצא ממנו. ולא יחזיר עולמית, וצריכה ממנו גט. והולד ממנו ממזר... אה"ע (קמג,טו). ז. אמר לה ע"מ שתבעלי לפלוני, נתקיים התנאי שנבעלה לו, בין בזנות בין בנשואין, הרי זה גט. ולכתחלה לא תבעל לו, דהא אינה מגורשת עד שתבעל לו, נמצאת תחלת

חוץ מבעל אחותה, מהו, השתא מיהא לא חזיא ליה (כל זמן שאחותה קיימת ולא הוי שיור) או דלמא זמנין דמתה אחותה וחזיא ליה? אמר ליה, תניתנה לעבד ולעובד כוכבים. עבד ועובד כוכבים נמי עבידי דמיגיירי? גירות לא שכיחא, מיתה שכיחא.

חוץ מזנותיך (שלא תבעלי בזנות) מהו, בנשואין הא לא שייר, או דלמא שייר בביאה (בעלמא וצד אישות קרינן בה)? א"ל, תניתנה לאבא ולאביך. ובמאי, אילימא בנשואין, אבא ואביך בני נשואין נינהו (דתיסק אדעתיה דבעי לאתנווי בהדה הא לא תפסי בה קדושין) אלא לאו בזנות, ולאבא ולאביך הוא דלא שייר (דבלאו הכי נמי אסירא להו) הא לאחר שייר. דלמא בנשואין (קתני מתני' ואע"ג דלאו אורחא הוא הלכך לאחר הוי שיור אבל בזנות אימא לא הוי שיור) דעבר ואינסוב (ש"ס תעבור ותינשא להם, לא יתפסו זה הקידושין גם מחמת האישות ששייר זה, נוסף לאיסור).

חוץ משלא כדרכה, מהו, בכדרכה הא לא שייר, או דלמא משכבי אשה כתיב (הקיש שני משכבי לכל דבר)?

חוץ מהפרת נדריך, מהו, בנשואין הא לא שייר, או דלמא אישה יקימננו ואישה יפרננו (וכיון דשייר הפרת נדרים לגביה אישה קרינא ביה) כתיב?

חוץ מתרומתיך (פירש רש"י שאם תנשאי לכהן לא יאכילך בתרומה. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ואין נראה לר"י דבלאו הכי אם תינשא לכהן לא תוכל לאכול בתרומה, דגרשה נעשית חללה בביאת כהן, ואפילו קידשה ונשאה ולא בא עליה כיון שמשתמרת לביאה, פסולה היא, אע"ג דאהני מה שמשיר (חוץ מתרומה) שתהא אסורה לאכול מן התורה (שמשתמרת לביאה פסולה רק מלכזון) מכל מקום נראה דוחק לפרש כן (שלענין זה הסתפקה הגמ'). ונראה לפרש חוץ מתרומה שהוא כהן ומגרשה לכל דבר חוץ שלא תיאסר באכילתה אי הוי שיור דקנין כספו אמר רחמנא דע"י קידושין אוכלת בתרומה אם כן עדיין קידושין עליה ואין זה כריתות, או דילמא בקידושין הא לא שייר

אדם אלא אלמנה לכהן גדול [כיון דקדושין תופסין בחייבי לאוין כדאמרינן בקדושין (יה:) ולהאי לא תפסי משום איסור אישות שבה אשתכח דשייר בגיטא] גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, וכל מי שיש לה עליו קדושין אפילו בעבירה (דאיסור לאו) פסול (דהוי שיור).

(גמרא) כללא דרישא (ולכל מי שאין לה עליו קדושין) לאתווי שאר חייבי כריתות, כללא דסיפא לאתווי שאר חייבי לאוין.

בעא מיניה רבא מרב נחמן חוץ מקדושי קטן (חוץ מפלוני וקטן הוא) מהו, מי אמרינן השתא מיהא לאו בר הויה הוא, או דלמא אתי לכלל הויה? א"ל, תניתנה קמנה מתגרשת (אם קיבלה גיטה לאחר מיתת אביה) בקדושי אביה [כלומר ואפילו קידשה אביה לאיש הזה דהוה להו קדושין גמורין כתבו התוס' וא"ת ודלמא מן הארוסין איירי וביש לה אב דבת הויה היא, ועוד אמאי לא קא מייתי מתניתין לעיל (סה). קמנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה ומוקמינן לה בקדושין (מד): באין לה אב. ואור"י דהך ברייתא משמע ליה בכל ענין אפילו אין לה אב או מן הנשואין דאין לאביה רשות בה אבל מתניתין דהתקבל מצי למדחיה בדיש לה אב כדמשמע פשט דמתניתין דקתני בתר הכי, ואם אמר אביה... והכי הוה בעי למידק בקדושין (מד): דביש לה אב עסקינן? אמאי, והא בעינן ויצאה... והיתה (דלא מיגרשה אא"כ ראויה לקדש את עצמה לאיש אחר) אלא אתיא לכלל הויה (לאחר זמן וקא חשיב ליה מעכשיו דלא דק קרא למימר דתיהוי השתא בת הויה) הכא נמי (לענין שיורא) אתיא לכלל הויה (והוי שיור).

חוץ מן הנולדים (עתידין להולד) מהו, השתא מיהא לא איתיליד, או דלמא עתידי דמתיילדי (ומיתסרא עליהן מפני אישותו של זה, הלכך הוי שיור)? א"ל, תניתנה לעבד ולעובד כוכבים. אם איתא, עבד ועובד כוכבים נמי (הא מצית למימר בהו...) עבידי דמיגיירי (ואפ"ה לא הוי שיור)! הנך לאו לאיגורי קיימי, הני לאיתילודי קיימי.

ל' דפטורין. ומיהו בנדרים (ה:) כתיב בספרים נמי גט פטורין ונראה דהכא נמי גרסינן ליה דהא ספר כריתות מתרגמינן פטורין, וגם בגיטין רגילין לכותבו וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין. גופו של גט שחרור הרי את בת חורין, הרי את לעצמך.

(גמרא) פשיטא, אמר לה לאשתו (לכתוב בגיטתה) הרי את בת חורין (ולא כתב בו הרי את מותרת לכל אדם) לא אמר ולא כלום (דלא שייך בגירושין לשון חירות דבת חורין היא קודם לכן) אמר לה לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום (דלגבי מלאכה לא אפקה מיניה, וכיון דשפחה היא ושם שפחה עלה לא משתריא נמי לכן חורין) אמר לה לאשה, הרי את לעצמך, מהו, לגמרי קאמר לה, או למלאכה קאמר לה? א"ל רבינא לרב אשי ת"ש, דתנן גופו של גט שחרור הרי את בת חורין, הרי את לעצמך, ומה עבדא דקני ליה גופיה, כי א"ל הרי את לעצמך קני גופיה, אשה דלא קני גופה לא כ"ש.

א"ל רבינא לרב אשי א"ל לעבדו אין לי עסק בך, מהו? א"ל רב חנין לרב אשי, ואמרי לה רב חנין מחוונאה לרב אשי ת"ש, דתניא המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות (אע"פ שקנסוהו לפדותו עד עשרה בדמיו לא ישתעבד לו עוד) וצריך גט שחרור מרבו ראשון (להתירו בבת ישראל) אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א שלא כתב עליו אונו (שטר כשמכרו לעובד כוכבים) אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו. מאי אונו? אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממנו (מן העובד כוכבים אם תוכל להמלט מן העובד כוכבים) אין לי עסק בך (אלמא אין לי עסק בך לשון חירות הוא).

ר' יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין. במאי קמיפלגי? רבנן סברי ידים שאין מוכיחות (בית אחיזה לדבר לאחוז בו ולומר, הוכיח שעל ידי ספר

שתוכל להתקדש למי שתצעה, וכי האי גוונא פי' רש"י עצמו גבי חוץ מירושתך ומהפרת נדריך) מהו, בנשואין הא לא שייר, או דלמא קנין כספו (הוא יאכל בו) כתיב ונחאי כיון דלאו בר הכי הוא (בעלה החזק לא יכול להאכילה בתרומה) לא הויא קנין כספו, ואשתכח דשייר בקדושין אצל כהנים?

חוץ מירושתיך (שאם תמותי אני יורשך), מהו, בנשואין הא לא שייר, או דלמא לְשֹׁאֲרוֹ... וַיִּרְשׁ אֶתָּה כתיב (מכאן שהבעל יורש את אשתו וכיון דאיהו ירית לה אשתו היא)?

חוץ מקידושך בשטר (שאם יקדשוך בשטר לא יהו קידושין כלומר ששייר אחד מדרכי קדושין ולא שייר את כולם) מהו, מי אמרינן אפשר דמקדש לה בכסף ובביאה, או דלמא ויצאה... והיתה, איתקוש הוויות להדדי (והיכא דשייר חדא מינייהו לא קרינא ביה ויצאה)? **תיקו.** **פסק הש"ע א.** היה אותו פלוני שהוציא מכלל הגט בחוץ או באלו מי שאין קידושין תופסים לו בה, ה"ז גט כשר. אבל אם קדושין תופסין לו בה, אע"פ שהוא מחייבי לאוין, אינו גט. וה"ה אם שייר קטן. ויש מי שאומר דבשייר קטן (הגה הוי ספק מגורשת) אה"ע (קלוג). מה שמובא ב' דעות בשייר קטן כיון שלראשונים יש ב' גירסאות. **ב.** שייר בעל אחותה, או ששייר מי שעתידי עדיין להולידה, או שאמר לה חוץ מזנותיך (הגה או חוץ משלא כדרכה) או חוץ משטר וביאה או חוץ מהפרת נדריך או חוץ מירושתך, הרי זו ספק מגורשת אה"ע (קלוג).

משנה גופו של גט (עיקר כתב הגט כך יכתבו בו...) הרי את מותרת לכל אדם **[דף פה ע"ב]** רבי יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי (וזה הספר אשר יהיה לך מאתי) ספר תירוכין ואגרת שבוקין [שצריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה כתבו חתום] בספרים לא היה כתוב גט פטורין, ובגמ' נמי כי קאמר ולורכיה ל' דתירוכין ול' דשיבוקין לא קאמר

וזה גירשה) הויין ידים (הוי בית יד, ואמרינן מדכתב גט ויחייב גלי דעתיה דבהאי גיטא גירשה) ואע"ג דלא כתב לה ודן, מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה (כתבו התוס' הכא משמע דפליגי ב'ודן' ובריש נדרים משמע דפליגי 'במינאי' דלרבנן הויין ידים ואע"ג דלא כתיב מינאי מגורשת דאין אדם מגרש אשת חברו. ואומר ר"י דבתרוייהו פליגי ושם מפורש. ולא תיקשי לאביי דאמר התם ידים שאינם מוכיחות הויין ידים ובסמוך אמר אביי לא ליכתוב 'ודין', ושמא לשופרא דשטרא קאמר הכי) ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים, וטעמא דכתב לה ודן, דמוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה, אבל לא כתב לה ודן, אמרי בדיבורא (דאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם) גרשה, ושטרא ראייה בעלמא הוא (להיות בידה לעדות בכל אשר תלך להראות שהיא פנויה).

אמר אביי האי מאן דכתב גיטא, לא לכתוב ודין דמשמע ודין (משמע דין הוא שאגרשך, אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי) אלא ודן (וס). ולא לכתוב איגרת (שיבוקין ב"י) דמשמע איגרת (לשון גג) אלא אגרת (כתבו התוס' אע"ג דבאגרת מן הדין אין 'י' מ"מ איגרא שהוא לשון גג רגילות לכותבו ב"י לפי שאינו כתוב בעברי, אבל באגרת שהוא לשון אגרת כתוב בעברי בלא 'י' כדכתיב 'על כל דברי אגרת הזאת' וכן כולם כתובין כן. ובסדר תיקון שטרות שכתב הרב ר' יוסף טוב עלם עלם כתב ולא ליכתוב 'אגרת' בלא 'י' דמשמע אגרתא בעלמא שאדם שולח לחברו אלא ואגרת דמשמע דקאי אגיטא וא'ודן' דלעיל) ולא לכתוב לימהך (להתנסבא לכל מאן דיתחזיין) דמשמע לי מהך (לי תהי מספר הזה ואילך, אלא למהך בלא 'י') ולא לכתוב למחך (צריך שיבדיל רגלו של 'ה' שיהיה אויר בין רגלו לגנו דלא ליתחזי ב'ח') דמשמע (למחך) כי חוכא (לצחק כלומר מצחק אני בך כי חוכא (זהו טופס הגט פטריית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דהוית אינתתי מקדמת דנא וכדו פטריית ושבקית ותרוכית יתיכי די תהויין רשאה ושלמאה בנפשייכי למחך להתנסבא לכל מאן דיתחזיין ואינש לא ימחי בידייכי מן יומא דגן ולעלם. ודן די יהוי ליכי מינאי גט פטורין וספר תירוכין ואגרת שבוקין כדת משה

ויהא) דיתיהויין (רשאה לישדי ביה תלתא יודיין רצופין דניקרי די תיהויין דאי לא שדיא ביה אלא תרין יודיין מיתקרי די דהויין נשין דעלמא, וכן די תיצביין דכי כתב תלתא יודיין משמע שתהא רשאה להנשא לכל מי שתמצא כתבו התוס' ואומר ר"י שראה בתיקון גיטין קדמונים דחמשה יודיין צריכי תלתא יודיין ביחד בסוף התיבה ואחר הדל"ת ואחר התי"ו דיתיהויין דיתיצביין, וכן כתוב בתיקון שטרות של ה"ר יוסף טוב עלם. ודי תיהויין הם שתי תיבות, ודי במקום אשר אבל דיתבא על נהר פלוני הכל תיבה אחת כלומר היושבת ואין לכתוב די יתבא אשר יושבת) דיתיצביין תלתא תלתא יודיין דמשמע תהויין ותצביין, ולורכיה ל'י' דתירוכין ול'י' דשבוקין נ'אריך 'י' שבספר תירוכין ו'י' שבאגרת שבוקין דאי לא מאריך ליה מ'חזי ב'י'...) דמשמע תריכין ושבוקין (ספר תריכין גרושות דעלמא, ושבוקין אגרת נשים עזובות דעלמא, ולא שלח הוא כתבו התוס', ושמא אין צריך להאריך אלא כלומר שלא יעשה קצרה שתהא נראית 'י' וכן רגל 'ה' דלמחך להרחיק מן הגג שמא אין צריך להרחיק אלא שלא יחבר בגגה ושמא צריך להאריך ה'י' ולהרחיק רגל ה'ה' שלא יטעו העולם בזה. ונחגו להאריך ולהרחיק, ומיהו ודאי דאין הגט פסול אם לא האריכן וכן ה'ה' של מהך אם לא הרחיקה יותר מדאי. ומעשה בגט שלא היה ניכר היטב בין 'י' ל'י' שבא לפני רבינו אליהו והביא תינוק דלא חכים ולא טיפש לקרות אותה התיבה כדאמר במנחות (כט:): זיל אייתי תינוק דלא חכים ולא טיפש אי קרי ויהרג כשר אי לא ייהרג הוא ופסול, ולורכיה ל'י' דכדו (פטריית יתיכי 'י' האחרונה מאריך שלא יראה כ'י' דאי לא מאריך ליה...) דמשמע וכדי (כלומר בולא כלום באין ספר כמו כדי נסבה (ר"ה ה.) וכמו ואמרי לה כדי שם חכם (ב"מ ב.) ולא ליכתוב לאיתנסבא דמשמע לא יתנסבא אלא להתנסבא (ב"ה) שמא ירחיק לא מן יתנסבא ומשמע לא יתנסבא לא תנשא).

איבעיא להו בעינן ודן, או לא בעינן ודן (כלומר הלכה כר"י או כרבנן)? תא שמע, דאתקין רבא בגיטי איך פלניא בר פלניא פטר ותריך ית פלוניתא אינתתיה דהות אינתתיה מן קדם דנא מיומא דגן ולעלם,

אמר אביי האי מאן דכתב גיטא, לא לכתוב ודין דמשמע ודין (משמע דין הוא שאגרשך, אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי) אלא ודן (וס). ולא לכתוב איגרת (שיבוקין ב"י) דמשמע איגרת (לשון גג) אלא אגרת (כתבו התוס' אע"ג דבאגרת מן הדין אין 'י' מ"מ איגרא שהוא לשון גג רגילות לכותבו ב"י לפי שאינו כתוב בעברי, אבל באגרת שהוא לשון אגרת כתוב בעברי בלא 'י' כדכתיב 'על כל דברי אגרת הזאת' וכן כולם כתובין כן. ובסדר תיקון שטרות שכתב הרב ר' יוסף טוב עלם עלם כתב ולא ליכתוב 'אגרת' בלא 'י' דמשמע אגרתא בעלמא שאדם שולח לחברו אלא ואגרת דמשמע דקאי אגיטא וא'ודן' דלעיל) ולא לכתוב לימהך (להתנסבא לכל מאן דיתחזיין) דמשמע לי מהך (לי תהי מספר הזה ואילך, אלא למהך בלא 'י') ולא לכתוב למחך (צריך שיבדיל רגלו של 'ה' שיהיה אויר בין רגלו לגנו דלא ליתחזי ב'ח') דמשמע (למחך) כי חוכא (לצחק כלומר מצחק אני בך כי חוכא (זהו טופס הגט פטריית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דהוית אינתתי מקדמת דנא וכדו פטריית ושבקית ותרוכית יתיכי די תהויין רשאה ושלמאה בנפשייכי למחך להתנסבא לכל מאן דיתחזיין ואינש לא ימחי בידייכי מן יומא דגן ולעלם. ודן די יהוי ליכי מינאי גט פטורין וספר תירוכין ואגרת שבוקין כדת משה

ומלכתא דלשון עלילה שייך במלך וערעורי גבי שאר
 כל אדם) ורשום דאיניש [פירש רש"י רושם סימן
 שעושין על העבדים כדאמרינן במסכת שבת (נח).
 התוס' הביאו את פירוש רש"י, והוסיפו ואית ספרים
 דגרפי ורשו דאינשי פי' שאין עליו מלוה] לא אית
 עלוהי (מאדם אחר חוץ מן המוכר הזה)
 ומנוקה מכל מום (כמו לסטים מזויין דמקחו
 בטל) ומן שחין דנפיק עד מצחר [בל' פרסי
 שתי שנים, והאי דקא אמרינן סמפון בעבדים
 ליכא היינו היכא דזבין סתמא, אבל הכא כיון
 דאתני מקחו בטל, וזה עכשיו אין לו שחין
 ודרך שחין ישן שהולך לו חוזר עד שתי שנים
 לפיכך עד ב' שנים מתנה עמו שאם יצא בו
 אותו שחין עד שתי שנים שיהא מקחו בטל
 לפי שכבר היה בו המום הזה ולא ראהו כתבו
 התוס' והא דאמרינן סימפון בעבדים ליכא (אין ציטול
 מקח צמכרת עבדים) אי בבראי הא קא חזי ליה אי
 בגואי לא איכפת ליה, היינו במומין שחן עליו עתה,
 אבל באותן שיבאו עליו אחר כך (כגון הכל שחין שצא
 צחוק ב' שנים מהמכירה) ולא יהיה אז ראוי למיקם קמיה
 ודאי הוה מקח טעות, אע"ג דכי האי גוונא משכחת
 סימפון בעבדים, איכא למימר דהא לא שכיחא חדת
 ועתיק. מאי אסותיה? אמר אביי גינברא
 (כמשמעו זנג"ל) ומרתכא (פסולת סיגי כסף
 שיוצא ממנו במקום שמתכיין אותו בשעת
 חפירתו מן ההרים) וכבריתא (גפרית) וחלא
 דחמרא ומשחא דזיתא ונטפיק חיורא, ושייפי
 ליה בגדפא דאוואזא (וסך אותו בנוצה של
 אווז). **פסק הש"ע א.** צריך לכתוב והרי
 את מותרת לכל אדם אה"ע (קבו, מא). ב. אמר
 לה הרי את לעצמך, ה"ז גט. אבל אם אמר
 לה, הרי את בת חורין, לא אמר כלום אה"ע
 (קלו, ד). ג. הכותב לשפחתו הרי את מותרת
 לכל אדם, אין זה לשון שחרור יו"ד (רסז, מג). ד.
 לא יכתוב 'ודין' מלא, אלא חסר יו"ד. ולא
 יכתוב ואיגרת, מלא יו"ד, אלא ואגרת אה"ע
 (קבו, ט). ה. למהך, חסר יו"ד אה"ע (קבו, יג). ו.
 תיהוויין, דתיצביין, שלשה יודיין רצופין.
 ונהגו לכתבם בחמשה יודיין. דיתיהוויין,
 דיתיצביין אה"ע (קבו, יז). ז. יאריך וי"ו דתירוכין
 ווי"ו דשיבוקין ווי"ו שניה דוכדו, שמא ידמו
 ליו"ד. (הגה נהגו להאריך אלו הוויין יותר

ואילו ודן לא קאמר. ולטעמך, כולהו מי
 קאמר (כל שאר דברים הנכתבים בגט כגון
 די תיהוויין... מי הזכירם רבא בתקנה זו) אלא
 (אע"ג דלא אזכרינהו רבא...) בעינן
 (דלכתבינהו) הכא נמי (ודן) בעינן (ומיהו)
 רבא לא הוצרך לתקן אלא אלו כדמפרש
 ואזיל). מיומא דנן לאפוקי מדרכי יוסי, דאמר
 זמנו של שטר מוכיח עליו (אין צריך לכתוב
 מהיום בגט דשכיב מרע דזמנו של שטר
 מוכיח עליו ולא הוי כגט לאחר מיתה, לכך
 תקן רבא בכל הגיטין להיות הסופרים רגילין
 בו ואע"ג דקיימא לן כר' יוסי בעינן לאפוקי
 נפשין מפלוגתא שיצא הדבר בהיתר ולא
 יצא שם פסול אמשפחות ישראל) 'ולעלם' **דף**
פו ע"א לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב
 נחמן, דאמר היום אי את אשתי ולמחר את
 אשתי (מהו, ופשט ליה כיון דפסקה פסקה,
 אפ"ה תקן דלא לעביד הכי שלא להוציא לעז
 על הגט).

גופו של גט שחרור הרי את בת חורין, הרי
 את לעצמך. אתקין רב יהודה בשטר זביני
 דעבדי עבדא דנן מוצדק לעבדו (דינו פסוק
 לעבדות שאין שום ערעור במכירה) ופטיר
 ועטיר (כמו עיטרא שטר חלוקה) מן חרורי
 [נפרוש ומופלג מכל חירות כמו הנפטר מרבו
 (יומא נג.)] ומן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא
 [פירש רש"י ומערעור המלך והמלכה, שלא הטא
 להיות מוכתב למלכות ליהרג, שאם היה מוכתב
 למלכות מקחו בטל כדאמר בב"מ (פ). כתבו התוס' כן
 הוא כמו שפי' רש"י כאן דמוכתב למלכות הוי מקח
 טעות. ובב"ב (צב:) אמרינן בהדיא דאמר לו הרי שלך
 לפניך (היינו שאם היה מוכתב למלכות סהמקח צטל).
 ובקידושין (יא.) ובכתובות (נח.) גבי סימפון בעבדים
 ליכא (אין ציטול מקח צמכרת עבדים) דאמר מאי אמרת
 ליסטים מזויין או מוכתב למלכות, הנהו קלא אית להו.
 צריך לפרש כמו שפי' ר"ת קלא אית להו ולא שכיחא,
 ולא כמו שפי' רש"י התם קלא אית להו וסבר וקביל
 (סהרי כאן מצואר צסוגייתנו שיש בהם ציטול מקח, ולא
 אמרינן סבר וקביל) ומאי דאתקין לכתוב בשטרא (שאלו
 העבד מוכתב למלכות) לא הוי אלא לשופרא שלא יטעו
 העולם (לחשוב שאלו המקח צטל הזה) כמו חרורי דפשיטא
 שאם משוחרר הוא שהמקח בטל. כתבו התוס', נראה
 לר"י דגרסינן איפכא מן ערורי ומן עלולי מלכא

גט קרח? התם הוולד ממזר, הכא הולד כשר.
הניחא לרבי מאיר אלא לרבנן (אי מתני'
דהכא דרבנן) מאי איכא למימר (ניתני נמי
הכא גט קרח)? התם תצא (אפילו לרבנן)
הכא לא תצא. הניחא למ"ד הכא לא תצא,
אלא למ"ד הכא תצא, מאי איכא למימר?
במקושר לא קא מיירי. והא איכא שלום
מלכות [דאמרינן] (ע"ט: כתב לשם מלכות...)?
התם תצא, הכא לא תצא. הניחא למ"ד הכא
לא תצא, אלא למ"ד תצא, מאי איכא
למימר? מוקים לה כדרכי מאיר, והתם הולד
ממזר, הכא הולד כשר.

מנינא דרישא (שלשה גיטין פסולין) למעוטי
מאי, ומנינא דסיפא (הרי אלו ג' גיטין פסולין
משמע מיעוטא הני ותו לא) למעוטי מאי?
מנינא דרישא למעוטי הני דאמרן [גט יסן, קרת,
שלום מלכות ואשמעינן דמתני' ר"מ היא (סדוקא
כאן הולד כשר, לפי שלא שניה כאן את המטבע שטבעו
חכמים בטרה של כחצית הגט) דאמר התם (גט יסן,
קרת, שלום מלכות) הולד ממזר] מנינא דסיפא
למעוטי הא דתניא [דהכא (בבבבבב) הולד
ממזר כר' מאיר, ואשמעינן מתני' (לדך אגב)
דברייטא מתרצתא היא, דאפילו כה"ג משוי
ליה ר"מ ממזר התוס' הביאו שר"י ביאר שהטעם
שהיה מקום לחשוב שר"מ יודה באופן של הברייטא
שהולד כשר, שהרי במקרה זה אפשר לתקן את הגט
באופן שיחזור להיות כשר לכתחילה ע"י שיטול את
הגט, ויחזור ויתננו לה ויאמר בפ"נ ובפ"נ, וא"כ גם אם
לא תיקן, אין זה נחשב למשנה ממטבע שטבעו
חכמים, ואין הולד ממזר לר"מ, ולכן צריך מיעוט מיוחד
להורות שכל זמן שלא תיקן הולד ממזר] המביא גט
ממדינת הים, נתנו לה ולא אמר בפני נכתב
ובפני נחתם יוציא והולד ממזר, דברי רבי
מאיר, וחכ"א אין הולד ממזר, כיצד יעשה,
יטלנו הימנה, ויחזור ויתננו לה בפני שנים
ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם.

כתב בכתב ידו ואין עליו עדים...! אמר רב
כתב ידו שנינו. אהייא (אמר רב את דכריו)
אילימא ארישא (דליכא שום עד) פשיטא,
כתב ידו קתני! ואלא אמצעיתא (שפסול

מווי"ן אחרים קצת, אבל לא יאריכו יותר
מדאי) אה"ע (קבו"א). ח. לא יכתוב לאתנסבא,
אלא להתנסבא אה"ע (קבו"ט).

משנה שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הוולד
כשר [פירש רש"י האי תנא לאו כרבי מאיר סבירא
ליה דאמר עדי חתימה כרתי, דלרבי מאיר הוולד
ממזר, ולמאן דמוקי לה בגמ' כרבי מאיר איכא למימר
דכתב ידו כמאה עדים דמי ולא כרבי אלעזר סבירא
ליה דאמר עדי מסירה כרתי, דהא פליג רבי אלעזר
בסיפא, אלא כיון דכתב ידו הוא וכתב ונתן קרינא ביה,
ואע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא. ומיהו רבנן
פסלינהו דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא
תינשא ואם ניסת הוולד כשר ודוקא כתב ידו אבל כתב
סופר ואין שם עד הוולד ממזר. כתבו התוס' לעיל (ג:)
פירשתי. ומה שפ"י רש"י דהך משנה לא כרבי אלעזר
ולא כר"מ אין נראה, דאיכא בגמ' דמוקי לה כר' מאיר]
א. כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. **ב.** יש
עליו עדים ואין בו זמן [תקנתא דרבנן משום
בת אחותו כדאמרינן לעיל (יז:)] הלכך הולד
כשר]. **ג.** יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד
(פליגי בה בגמרא איכא למ"ד אכתב ידו קאי
אפילו הכי אשמעינן דלכתחלה לא, ורישא
אשמעינן דאפי' אין בו עד אם ניסת הוולד
כשר ואיכא למאן דאמר אכתב סופר קאי
ואפי' הכי הוולד כשר דסופר הוה ליה במקום
עד שני) הרי אלו שלשה גיטין פסולין, ואם
נשאת הולד כשר. רבי אליעזר אומר אע"פ
שאין עליו עדים (ואינו כתב ידו) אלא שנתנו
לה בפני עדים כשר (לינשא לכתחילה), וגובה
מנכסים משועבדים, שאין העדים הותמים על
הגט אלא מפני תיקון העולם (שמא ימותו
עדי מסירה ויבא הבעל ויערער לומר לא
גירשתי).

וגמרא ותו ליכא (גיטין פסולין לכתחילה
והולד כשר) והא איכא גט ישן (דאמרינן
לעיל בגמ' אם ניסת לא תצא)? התם לא
תצא, הכא תצא. הניחא למ"ד הכא תצא
אלא למ"ד הכא לא תצא (רב ולוי פליגי בה
לקמן בשמעתין) מאי איכא למימר? התם
[אמרינן בגמ' אם נתגרשה...] תינשא
לכתחלה [לעיל (ע"ט:)] הכא דיעבד. והא איכא

מתיב מר זוטרא בר טוביה וכולן (חמש עשרה עריות שאמרו שפוטרות צרותיהן מן החליצה) שהיו בהן (לבעליהן המת) ספק קידושין או ספק גירושין (שגרשן לפני מותו גירושי ספק, נמצאת צרתה ספק שהיא צרת ערוה ופטורה, ספק שאינה צרת ערוה וזקוקה ליבם) הרי אלו (הצרות) חולצות (שמא זקוקה היא) ולא מתיבמות (שמא אינה זקוקה ונמצא נושא אשת אה שלא במקום מצוה) כיצד ספק קידושין, זרק לה קידושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו זהו ספק קידושין [פתבו התוס' ביבמות (ל): דייק ואילו בגירושין ספק קרוב לו לא קתני, ומפרש לה] ספק גירושין, כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, יש עליו עדים ואין בו זמן, יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי זה ספק גירושין (דכיון דמדאורייתא כשר זקוקה צרתה ליבם) ואי אמרת לא תצא (אם ניסת בגט זה, אתי למימר גט זה מעליא וצרתה לאו צרת ערוה היא) צרתה אתיא ליבומי? תתיבם ואין בכך כלום חששא דרבנן היא (כלומר אי אתי ליבומה לא איכפת לן כולי האי דנגזור הא אטו הא, דכיון דכשר מדאורייתא חששא דרבנן בעלמא היא ולא צרת ערוה היא).

לוי אמר לעולם לא תצא (ואפי' אין לה בנים). וכן אמר ר' יוחנן לעולם לא תצא. וכן אמר להו ר' יוחנן לבני ר' חלפתא דמן הונא, הכי אמר אבוכון לעולם לא תצא.

(ועוד שמועה זו אמר אביכם...) וקרצית שבעמיר (הנמצאת בעמרים) אינה פוסלת במי חטאת (אם שתת מהן). מאי קרצית, אמר אביי דידבתא (זבוב גדול כמין חגב) דביני כיפי (הנמצא בין העמרים).

מתיב רב דניאל בר רב קטינא כל העופות פוסלין במי חטאת [פתבו התוס' לטעמא משום שתהא חיותו בכלי [רס"י צפסחיס (ל'): ציאר שצלווהו כלי עזמו שהוא מקדש בו מי חטאת צאפון, צריך למלכותו מן המעיין, ולפי"ז, ל"ל צנ"ד, שפון שהוליא המים צפיו, והחזירו לכלי יס צהס את החסרון האמור] אבל משום מלאכה אין נפסל אחר קידוש כדאמרין בספרי ובמס'

משום זמן, מה לי כתב ידו מה לי כתב (סופר...) הרי יש עליו עדים! אלא אסיפא יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, [דף פו ע"ב] ודוקא כתב ידו ועד (הוא דאמרין הולד כשר, וכי תימא הא מרישא שמעינן לה דאפילו בלא שום עד הולד כשר, אי לאו סיפא הוה אמינא היכא דאיכא עד אחד עם כתב ידו תינשא לכתחלה) אבל כתב סופר ועד לא [ביארו התוס' אפי' כתב את הגט סופר מובהק, דסבירא ליה לרב חתם סופר שנינו (כ"ל שכתב הסופר את הגט וחתם עליו הוא ועוד עד אחד) כדפירש רש"י. ורבינו חננאל גריס דוקא כתב ידו ועד הוא דפסול ואם נישאת הוולד כשר, אבל כתב סופר ועד תינשא לכתחילה ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד דוקא בדיעבד כשר. והתנן כתב סופר ועד כשר ומשני חתם בסופר מובהק, וגירסא זו אינה בשום ספר. ועוד יש לומר דלרב כתב סופר מובהק ועד כשר לכתחילה אבל בסופר שאינו מובהק ועד פסול אפילו בדיעבד. ושמואל אמר אפי' כתב סופר ועד, שהרי שנינו (לקמן בפירקין) כתב סופר ועד כשר (כלומר כתב סופר וחתם עד אחד כשר). ורב (אמר לך) מי דמי, חתם תינשא לכתחילה (משמע דחתם סופר עם העד שנינו כדמתרין לה רבי ירמיה לקמן) הכא דיעבד. ושמואל (לית ליה דרבי ירמיה, אלא כתב סופר ולא חתם, והיינו טעם דכשר לכתחילה...) לא קשיא הא בספרא דמובהק (ובקי בתורת גיטין ולא יכתבנו אלא אם שמע מפי הבעל) והא בספרא דלא מובהק. וכן אמר ר' יוחנן (כרב דאמר כתב ידו שנינו אבל כתב סופר הולד ממזר). אמר ליה רבי אלעזר הרי יש עליו עדים (ר' אלעזר סבר דאמצעיתא קאי)? אמר ליה אסיפא.

זימנין אמר רב (בהני שלשה גיטין דמתני' אם ניסת...) תצא, זימנין אמר רב לא תצא, הא כיצד, יש לה בנים (קודם שנודע לנו שבגט הזה ניסת) לא תצא (שלא להוציא לעז ממזרות על בניה כתבו התוס', וא"ת מאי פריך לעיל הניחא למ"ד לא תצא אלא למ"ד תצא מאי איכא למימר, ומאי קושיא נימא דבשלום מלכות אפילו יש לה בנים תצא. וי"ל דבשלום מלכות נמי כיון דלרבנן הולד כשר יש לה בנים לא תצא) אין לה בנים תצא.

הונא, אמר ליה רבה בריה, הכי אמר אבא משמיה דרבא הלכה כר' אלעזר בגיטין, ורבותינו הבקיאין בדבר הלכה (הנך דמפרש ואזיל רב חמא בר גוריא) משום רבינו (רב) אמרו הלכה כר' אלעזר בגיטין, דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין. **איכא דאמרי** וחברינו הבקיאין בדבר הלכה ותלמידי רבינו, משום רבינו אמרו הלכה כרבי אלעזר בגיטין, דאמר רב חסדא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין. וכן כי אתא רבין, אמר ר' אלעזר אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין. **פסק הש"ע** נתן לה הגט בינו לבינה, ואפילו בעד אחד, אינו גט. בד"א, כשהיה הגט בכתב יד סופר, אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עד א' ונתנו לה, הרי זה גט פסול, ופסול לכהונה אה"ע (קל"ב). שאר ההלכות נשנו במקומות אחרים במסכת זו.

משנה שנים ששלחו שני גיטין שוין (בשמותיהן) ונתערבו, נותן שניהם לזו ושניהם לזו, לפיכך אבד אחד מהן הרי השני בטל (דלא ידעינן דמאן ניהו). חמשה שכתבו כלל בתוך הגט, איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כולן כשרין, וינתן לכל אחת ואחת, היה כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה, את שהעדים ניקרין עמו (היינו תחתון) כשר (אבל עליונים פסולים שמא לא העידו אלא על האחרון).

(גמרא) מאן תנא (דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו ושניהם לזו)? **אמר ר' ירמיה** דלא כר' אלעזר (אלא כר' מאיר, הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה שהרי בא לידה ועדין חתומים בו, ור' מאיר כיון דלא בעי עדי מסירה שפיר דמי דהא כל גיטין נמי משחתמו העדים אינן יודעין למי ינתן) דאי ר' אלעזר, כיון דאמר עדי מסירה כרתי, הא לא ידעי (עדי מסירה) בהי מינייהו קא מגרשה (ואין זו נתינה לשמה מבוררת, ורבי אלעזר כיון דחתימה לשמה לא בעי על

פרה (פ"ד מ"ד) ומיהו משום היסח הדעת נראה דנפסלין לאחר קידושן חוץ מן היונה, מפני שמוצצת (ואינה מחזרת ממים שבפיה לחזור ולטפטף בתוך הכלי. דתנן התם, שתתה מהן בהמה חיה ועוף פסולין מפני שמקיאין מפיהם לתוכן וכבר בטלו בפיהן מתורת מי חטאת) ואם איתא, ניתני חוץ מיונה וקרצית? לא פסיקא ליה, דגדולה לא פסלה, וקטנה פסלה. ועד כמה (הויא קטנה ופסלה) אמר ר' ירמיה, ואיתימא ר' אמי עד כזית (ומכזית ומעלה הויא גדולה ולא פסלה).

ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים, כשר' אמר רב יהודה **אמר רב** הלכה כר' אלעזר בגיטין (דעדי מסירה כרתי ואפילו פסולא דרבנן ליכא, אבל לא בשטרות דכתיב בהן 'וכתוב בספר וחתום'). כי אמריתה קמיה דשמואל, אמר אף בשטרות (דהתם עצה טובה קמ"ל מפני תיקון העולם).

ורב סבר בשטרות לא, הא קתני (מתניתין) וגובה מנכסים משועבדים [אם שטר הוא או גט זה גובה כתובה מנכסים משועבדים דתנן בכתובות (פ"ט). הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה] רבי אלעזר תרתי אמר (בגיטין ושטרות) ורב סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. וכן אמר ר' יעקב בר אידי אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כר' אלעזר בגיטין, ורבי ינאי אמר אפילו ריח הגט (ליפסל בכהונה להחמיר וכל שכן להתיר) אין בו. ורבי ינאי לית ליה דר' אלעזר? הכי קאמר לרבנן, אפילו ריח הגט אין בו. וכן אמר ר' יוסי בר' חנינא אמר ריש לקיש הלכה כרבי אלעזר בגיטין ור' יוחנן אמר אפילו ריח הגט אין בו. לימא, ר' יוחנן לית ליה דר' אלעזר? הכי קאמר לרבנן, אפילו ריח הגט אין בו.

שלח ליה ר' אבא בר זבדא למרי בר מר, בעי מיניה מרב הונא הלכה כר' אלעזר בגיטין, או אין הלכה? אדהכי נח נפשיה דרב

א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, הכי אמרינן משמיה דרבי יוחנן דכתיב בהו בחד בשבא (גירש פלוני פלונית והדר כתב...) בחד בשבא [גופיה גירש פלוני פלונית (ר"ל לאותו הזמן היה כתוב לכל אחד, כנפול) דהשתא לא מיפסלי קמאי אלא משום הפסקה].

א"ל רבינא לרב אשי לריש לקיש, דאמר זמן אחד לכולן נמי טופס הוי, והיכי דמי כלל? דכתיב ביה הכי אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית. נמצאו שתי נשים מתגרשות בגט אחד, והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה? דהדר כתב פלוני גירש פלונית, ופלוני גירש פלונית (דהו להו כל חד באפי נפשיה, ומיהו אהני לישני קמאי לאשמועינן שהעדים ידעו בכל הגיטין הללו).

א"ל רבינא לרב אשי, ומאי שנא מהא דתניא הכותב כל נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זה את זה (ועבד גמר לה לה מאשה ולא פסלינן להו משום ולא לה ולחברתה ששחרר שניהם בבת אחת ודמי לקמייתא דריש לקיש אנו פלוני ופלוני גירשנו נשינו פלונית ופלונית, ואמאי בעי למיהדר ומכתב פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית, הא הכא כתב כל נכסי לפלוני ופלוני עבדי וקתני קנו כל הנכסים ונמצא כל אחד חציו בן חורין וחציו עבד לחברו ומשחררים זה את זה חצאיהן?) ולא אוקימנא (בפרק השולח גט) בשני שטרות (שכתב בשטר כל נכסי לפלוני עבדי ובשטר השני כל נכסי נתונים לפלוני עבדי ומסרן להן בבת אחת שלא קדם זה לזה, הלכך קנו שניהם, דהאי אמר כולהו ידידי והאי אמר כולהו ידידי)?

תניא כוותיה דר' יוחנן, תניא כוותיה דריש לקיש. **תניא כוותיה דר' יוחנן** חמשה שכתבו בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית ופלוני פלונית (היינו כרבי יוחנן דלא קתני אנו פלוני ופלוני גירשנו...) וזמן אחד לכולן והעדים מלמטה כולן כשרים

כרחיק לשמה דכתיב בקרא אכתב ונתן קאי). **אביי אמר** אפי' תימא ר' אלעזר, אימא דבעי ר' אלעזר כתיבה לשמה, נתינה לשמה מי בעי (נתינה).

'חמשה שכתבו כלל (בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כולן כשרין וינתן לכל אחת ואחת. היה כתוב טופס לכל אחת ואחת והעדים מלמטה את שהעדים נקרינ עמו כשר) היכי דמי כלל, היכי דמי טופס? **אמר רבי יוחנן** זמן אחד לכולן זהו כלל, זמן לכל אחד ואחד זהו טופס. **וריש לקיש אמר** [דף פז ע"א] אפילו זמן אחד לכולן נמי הוי טופס (לכל אחד ואחד לפסול העליונים, הואיל והזכיר שם איש ואשה יחד לכל אחד ואחד הוי כל חד גט לעצמו ונמצא אחרון מפסיק בעדות ואין עדים מעידים אלא עליו) אלא היכי דמי כלל? דכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית.

מתקיף לה רבי אבא לר' יוחנן דאמר זמן אחד לכולן זהו כלל (הואיל וכל איש ואשה נכתבים לבד לבד אמאי כולן כשרים) ליחוש דלמא כי חתמו סהדי אבתרא הוא דחתימו, מי לא תניא עדים חתומין על שאילת שלום בגט פסול, חיישינן שמא על שאילת שלום חתמו (ולא על הגט)? לאו איתמר עלה א"ר אבהו, לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן שאלו (בשלומי) פסול (דהוי מלתא באפי נפשיה ומפסקת) וְשָׁאֲלוּ כֶּשֶׁר, ה"נ דכתיב ביה פלוני ופלוני ופלוני.

ותו, לרבי יוחנן, דאמר זמן לכל אחד (קא סלקא דעתין ביום שנכתב זה לא נכתב זה) זהו טופס, מאי איריא (דמפסלי עליונים משום דאין העדים נקראים עמם) משום טופס, ותיפוק ליה דהוה ליה (כולהו בר מבתרא) נכתב ביום ונחתם בלילה [שהרי לא חתמו העדים עד שנכתב האחרון נחתם, בלילה לאו דוקא אלא משום לישנא דמתני' נקט ליה דתנן לעיל גיטין (יז) נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, וכ"ש למחר או ליומא אחרא?]

שם עדי מסירה, כל מי שתצא מגלה זו מתחת ידה, מגורשת. אה"ע (קל"ט). ג. כתב אני פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית, והשלים הגט, אף על פי שנמסר לכל אחת מהן בעדי מסירה, אינו גט, שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד, שנאמר וכתב לה' ולא לה ולחברתה. חזר ופרטן בתוך הגט, וכתב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית בזמן הזה, הרי אלו כשרים (ביאר באר הגולה אע"פ שסוגיא זו נאמרה לתרץ דברי ר"ל סובר רבינו שדין זה אמת דהא רבי יוחנן מיקל טפי) אה"ע (קל"ז).

משנה שני גיטין שכתבן זה בצד זה (ברוחב המגילה) ושנים עדים עבריים באים מתחת זה (הראשון) לתחת זה (השני, שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני) ושנים עדים יונים (ישראלים יונים הדורים בארץ יון ובלשון יונית כדרך הזו, אבל חתימת היונים אינה נקראת כחתימת העבריים, שכשהיוני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתו יוסף בן שמעון כלומר בנו של יוסף שמעון נחלקו הראשונים במהות החתימה של עד 'יווני', יש אומרים שהיא חתימה משמאל לימין בלועזית, כדרך רוב השפות הלועזיות. ויש אומרים (ציניסס ל"ט) שהשוני הוא רק בנוסח לשון החתימה, שאצל היונים חתימה של 'ראובן בן יעקב', משמעותה היא שהעד החותם נקרא יעקב, והוא בנו של ראובן) באים מתחת זה לתחת זה (נמצא שם העד חתום על גט שני ושם אביו חתום על הראשון. הלכך, על כרחיך היונים תחת השני) את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר (אם העבריים חתומים למעלה הימיני כשר, ואם היונים חתומים למעלה השמאלי כשר ובגמ' פריך אידך אמאי מיפסל).

(המשך המשנה) עד אחד עברי ועד אחד יוני, ועד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין (פירש רש"י עד עברי ועד יוני באים מתחת גט הימין לתחת גט השמאל, ועד עברי ועד יוני עוד תחתיהן באין מתחת השמאל לתחת גט הימין. כגון שהיוני הראשון חתם תחת השמאלי יוסף בסוף שיטה וחזר וחתם בן שמעון בראש

ותנתן לכל אחת ואחת, זמן לכל אחד ואחד והעדים מלמטה, את שהעדים נקראים עמו כשר ר' יהודה בן בתירא אומר אם יש ריוח ביניהן פסול, ואם לאו כשר, שאין זמן מפסיקן.

תניא כוותיה דריש לקיש חמשה שכתבו כלל בתוך הגט, אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית, פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית, וזמן אחד לכולן והעדים מלמטה כולן כשרין ותנתן לכל אחת ואחת, זמן לכל אחד ואחד וריוח לכל אחד ואחד והעדים מלמטה, את שהעדים נקראין עמו כשר ר"מ אומר אע"פ שאין ריוח ביניהם פסול, שהזמן מפסיקן.

וריש לקיש מאי איריא (אמאי קתני בהך דמסייעא ליה) זמן לכל אחד ואחד (את שהעדים נקראין עמו כשר) הא אמר זמן אחד לכולן נמי טופס הוי (ופסילי עליונים)? הני מילי היכא דלא ערבינהו מעיקרא, אבל הכא דערבינהו מעיקרא (דהא דקתני זמן לכל אחד ואחד כגון דכתב הכי כדקתני רישא אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית, פלוני גירש פלונית באחד בשבת ופלוני גירש פלונית באחד בשבת דכיון דערבינהו מעיקרא) אי פליג להו זמן אין, אי לא לא.

פסק הש"ע א. שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים, ושלחו ב' גיטין ונתערבו זה בזה, נותן שניהם לזו ושניהם לזו בעדי מסירה. ואם נאבד אחד מהם, לא ינתן הגט הנשאר לא לזו ולא לזו. ואם ניתן לאחת מהן או לשתייהן, הרי זו ספק גירושין אה"ע (קל"ב, ג). ב. חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהם, אם כתבוהו בכלל, כגון שכתבו בכך לשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכן אמר כל אחד מהם לאשתו ליכי דיתיהויין וכל טופס הגט, והשני עדים חותמים מלמטה, הרי זה גט כשר וינתן לכל אחת בעדי מסירה (ביאר באר הגולה כדמפרש רבי יוחנן דק"ל דהלכתא כוותיה לגבי ר"ל). ואם אין

אני בנו של ראובן כדרך פירוש התימא היונים וזה שחתם תחת השני איש אחר היה ושמו יעקב. **התוס'** **התוס'** הביאו את פירוש רש"י וכתבו ולפירושו שפי' שחתם כהתימא יונית, **בחנם פירש** שיעקב הוא איש אחר, שיוכל לפרש הוא יעקב הוא עצמו בן ראובן, ופירוש דחוק לומר שהעברי חתם כדרך התימא יונים. **ונראה לפרש** דראובן בן דקאמר הוא בן יעקב ולא חש ראובן לכתוב שם יעקב אביו לפי שהוא כתוב וחתום על גט שני ונקרא יפה ראובן בן יעקב. וליתכשר האי ביעקב עד, דהא תנן איש פלוני עד כשר? דלא כתב עד (ומתניתין דוקא נקט איש פלוני עד דהיכא דלא חתם פלוני בן פלוני בעינן עד). **ואיבעית אימא** לעולם דכתב עד, ודידיעין בהא התימא דלאו דיעקב הוא (אלא של זה בנו היה כתבו **התוס'** משמע דבסתמא היה לנו לתלות ביעקב, אע"ג דבעי קיום חותמין, מסתמא השליח שאומר בפני נכתב... מכיר התימא ידו **אי נמי** איכא למימר דמיירי בא"י דאין צריך קיום חותמין כיון שאין עליו עוררים). **[דף פז ע"ב]** ודלמא בשמא דאבוה חתים (על השני ועל שניהם חתם כתבו **התוס'** דיש לנו לתלות ולהכשיר כיון שחתם אביו תחת גט השני? לא שביק איניש שמיה וחתים שמא דאבוה. ודילמא סימנא שוייה, דהא רב צייר כוורא [בחתומת ידו ולא היה כותב שמו כתבו **התוס'** אע"ג דהתם בעו לאפקועי לשמיהו בדיסקי מעיקרא (ר"ל שרצנו התחילו לחתום צלגות של שאלות ותשובות, וצלגות שלמות, ואחר שצבר ניכרה חתימתן לכל, כזר הותר להם לחתום כן אף צטטות) כדאמר בב"ב (קסא): ולעיל (לו). **הכא** יש להכשיר אע"ג דלא אפקע בשטר מעיקרא כיון ששמו חתום תחת גט הראשון] רבי חנינא חרותא (ענף של דקל) רב חסדא סמ"ך, רב הושעיא עי"ן, רבה בר רב הונא צייר מכותא (נמ שפורשין עליו וילון של ספינה)? לא חציף איניש לשויי לשמא דאבוה סימנא.

וליתכשר האי בשני עדים עברים, וליתכשר האי בשני עדים יונים, דתנן גט שכתבו (כתב שלו) עברית ועדיו יונית, יונית ועדיו עברית כשר (**כתבו התוס'**, אבל מגופיה דמתני' לא מייתי דקתני 'את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר, ולא מפליג בין כתבו שוה לעדיו לאינו שוה **דאיכא** לדחויי דבכתבו שוה לעדיו איירי) וכ"ת, כיון דמופלג (התימא עדיו) בשני שיטין (מכתבו) לא

שיטה שניה תחת הימיני נמצא שמו תחת הימיני דהכי מיפרשה התימא דידהו בנו של יוסף שמעון נמצא שמתחת גט הימין בא לתחת גט השמאל שם אביו על השמאל ושמו על הימין, והעברי השני חתם שמו תחת גט השמאל בסוף שיטה ושם אביו תחת הימיני בראש

גט א	גט ב
ישראל בן שמעון	יעקב עברי
ישראל בן שמעון	יעקב עברי
ישראל בן שמעון	יעקב עברי
ישראל בן שמעון	יעקב עברי

שיטה שתחתיה, נמצא בא מתחת גט שני לתחת גט ראשון והיוני השני חתם תחתיו כדרכו בשיטה אחת יחצאל בן תחת הראשון ונפתלי תחת השני נמצא שמו חתום על השני. **כתבו התוס'** פירש רש"י על כל גט חתום עברי ויווני ולפירושו **נראה** דגרסינן עד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה ועד אחד עברי ואחד יווני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולים, ובגמ' גרים וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני, ועל אותן שמפרשים שמיירי שהעדים חותמים כדרכם כל התימא בשיטה אחת הקשה רש"י א"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' פלגינהו עברי ויווני לזה ועברי ויווני לזה. ועוד דבגמ' פריך וליתכשר האי בעברי ויווני והאי בעברי ויווני. ור"ת מפרש שיש ליישב שכל התימא מכוונת בשיטה אחת ולא גרסינן במתני' אלא 'עד אחד עברי ועד אחד יווני ועד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה' ולא גרסינן 'מתחת זה וכו' עד לסוף' ובגמ' נמי לא גרסינן אלא 'וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני' ותו לא והכי פירושו לא מיבעיא אי לא חיישינן לגונדלית דאז יש להכשיר שניהם הראשון בשני עברים והשני בשני יוונים אלא אפילו חיישינן לגונדלית ואי אפשר להכשיר שניהם, קמא מיהא ליתכשר בעד אחד עברי כדרכו ואחד יווני גונדלית, והוה מצי למימר דקמא מיהא ליתכשר בכולהו דכולהו קיימי עליה אלא שלא הוצרך להכשיר הראשון אלא בעברי ויווני ומשני דתנא דידן דחייש לגונדלית פוסל שניהם דחייש דלמא חתמו תלתא אחד ואחד עברי הראשון אקמא ועברי השני ושני יוונים אשני וחתם עברי השני גונדלית או יווני הראשון חתם גונדלית אקמא עם שני עברים ויווני האחרון אשני. ובגמ' מפרש טעם הפסול).

(גמרא) וליתכשר האי (קמא) בראובן, והאי (בתרא) בבן יעקב עד (ויוכשרו שניהם על ידי שני עדים ראשונים כתבו **התוס'** תימא לר"י היכי ליתכשר בראובן הא לא תנא אלא איש פלוני עד כשר אבל איש פלוני בלא עד לא ואור"י דפשיטא ליה דראובן קאי איבן יעקב עד' דבתריה, והוי כאילו כתב בהדיה דראובן עד) דהא תנן (במתניתין בפירקין) בן איש פלוני עד כשר? דכתב ראובן בן אקמא, ויעקב עד אבתרא. וליתכשר האי בראובן בן (פירש רש"י דמשמע

גונדלית חתים הוא חתימה דידהו עברי ויווני על זה ועברי ויווני על זה) ותלתא אחד, וחד אחד. **פסק הש"ע א.** כתב שני גיטין בב' דפין במגילה אחת, זה אצל זה, והעדים מתחת זה לתחת זה, ששם העד תחת הראשון ושם אביו תחת הב', וכן העד השני תחתיו את ששמות העדים חתומים תחתיו, כשר. ואם כתוב ראובן בן תחת הראשון, ויעקב עד תחת השני, פסול השני. ואם כתוב ראובן תחת הראשון, ובן יעקב עד תחת השני, אף השני כשר... אה"ע (קלח). **ב.** אבל כתב יוסף, לבד, ולא כתב עד, פסול. (הגה וכל שכן אם כתב בן פלוני, ולא כתב עד, דפסול) אה"ע (קליב).

משנה שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני (שאצלו ברוחב המגילה) והעדים מלמטה (ליו) (א) כשר. חתמו עדים בראש הדף (ליו ב) (פתבו חתום) וא"ת אמאי איצטריך למתני סיפא הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה דשניהם פסולין (ליו ג) היינו בראש הדף וי"ל דאיצטריך למיפסל גגו של עדים כנגד גגו של כתב למאי דמסקינן בגמ' דלא איירי ברמי כי עיברא, דמהכא לא שמעינן אלא שרגלי חתימת עדים כנגד גג הכתב, אע"פ דהא נמי שמעינן מסיפא, איכא למימר דאיצטריך הק דהכא משום דהוה אמינא הק דשניהם פסולין היינו משום דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי נמי אהאי, אבל הכא דאין כאן אלא גמ' א' א"כ ודאי קיימא עליה חתימה זו. וסיפא דסיפא דראשו של זה בצד סופו של זה (ליו ד) איצטריך לאשמעינן דלא פסלי מטעם דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי אהאי, ולרש"י דגרס מעיקרא סופו של זה בצד סופו של זה לא הוה צריך סיפא דסיפא, אלא דכל גווי משמענו. ויש ספרים דלא גרסי לה, ובגמ' נמי לא מייתי לה) מן הצד (בגליון של ימין הגט או בגליון השמאלי) או מאחוריו בגט פשוט (שתקנו עדיו להיות בתוכו) פסול. הקיף (חיבר זה אצל זה) ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע (ליו ה) שניהם פסולין (שאין נקרים החתימה לא עם זה ולא עם זה) סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע (ליו ו) את שהעדים נקרינן עמו (שגג חתימת העדים כלפיו כדרך החותמין) כשר, ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע (ליו ז) את שהעדים נקרינן בסופו (שגג חתימה

(אותן שיטין שחתמו בהן הבאין מתחת הראשון שמות אבותיהן תו לא מיתכשר דתניא בגט פשוט הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול) והאמר חזקיה (התם) מלאהו (לאותו אויר) בקרובים כשר (דלא קפדינן אלא אאורא ואל תתמה שהרי אויר פסול בשלשה בסוכה סכך פסול פוסל בארבעה)? הא תני זעירי (בהנך תרי גיטין דמתני') שניהן כשרין. ותנא דידן (דפסל אחרון, קסבר...) דלמא גונדלית חתים (היוונים, כלומר שלא כמנהגם אלא כדרך העברים חתמו) וכולהו אחד הוא דחתימי (על ראשון כל שלא כמנהגן קרי גונדלית. וראיתי בתשובת הגאונים אדם המשתמש ביד השמאלית קורין לו במקומנו גונדליא לפי שמשנה מסדר המשתמשים).

'עד אחד עברי ועד אחד יוני' וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני, והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני, דהא תנן עד אחד עברי ועד אחד יוני כשר הא תני זעירי שניהם כשרים. ותנא דידן, דלמא גונדלית חתים (בהני יוונים חיישינן דלמא גונדלית חתים חד מינייהו, שמא יוני הראשון חתם כסדר העברי שחתם למעלה הימנו שמו תחילה ואח"כ שם אביו ונמצא שעל השני הוא חתום, ויון אחרון חתם כמנהגו ונמצא שלשה על השני ואין על הראשון אלא אחד. או שמא יון ראשון כדרכו חתם ויון שני אחרון חתם גונדלית כמה שראה עברים חותמים ונמצאו שני היוונים ועברי ראשון חתומין על הראשון ואין על גט שני אלא אחד הלכך שניהם פסולין. הכל פותרין אותה בלשון אחרת שכל העדים חתמו כל אחד שמו ושם אביו בשיטה אחת מתחת ראשון לשני כמו שפירשתי שני עדים עברים ושני עדים יוונים השנויים ראשונה במשנה. ואי אפשר ליישבה כלל ומתניתין לא דייקא הכי דא"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' מיפלג פלגינהו עברי ויוני לזה ועברי ויוני לזה. ובגמ' נמי פריך ויתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני, והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני, אלמא כל כמה דלא אמרינן

הימנו בצדו היה גט אחר כתוב וחתום וכשחזר ונמלך לגרשה חתך עליונו של שני וכוון תיבה אצל תיבה לגמור גט שלו? כדא"ר אבא א"ר כשיש ריוח מלמטה, **דף פח ע"א** הכא נמי כשיש ריוח מלמעלה (דודאי לא נכתב בו יותר כתבו התוס' מיכן יש להכשיר גיטין ושטרות שאין בהן ריוח כלל לא למעלה ולא למטה וכן משמע כולה שמעתין בב"ב (קסב.) ואמר ח"ר אלהנן דאפ"ה לא חיישינן שמא יחתוך בעל השטר מן השיטין של מעלה לפי שהזמן וכל זכות בעל השטר הוא למעלה ולא יחתוך זכותו).

ודלמא אימלוכי אימליך וכתב (פירש רש"י מתחילה שלא לגרשה והדר אימליך לאחר זמן לחזור ולגמורו ונמצא הראשון בטל א"נ ה"ל נכתב ביום ונחתם לאחר זמן והואיל ויש ריוח מלמטה נראין כן הדברים כתבו התוס' פי' רש"י שביטלו ושוב אינו יכול לחזור לגרש בו. ואין נראה דלר"נ דאמר חוזר ומגרש בו מאי איכא למימר. ומיהו אמר ח"ר עזרא הנביא דלעיל שנגמר הגט אינו יכול לבטלו, אבל כשלא נכתב כולו מודה ר"נ דאינו חוזר ומגרש בו. ועוד פי' רש"י דה"ל כמו נכתב ביום ונחתם בלילה. ואין נראה כי העדים ודאי יזהרו שלא יחתמו על שטר מוקדם. ואור"י דנראה לפרש ודלמא אימלוכי... דשמו התחיל לכתוב הגט לשם איש אחר ונמלך וסיימו לשם זה וכגון ששמותיהן שוין וכו' אלעזר דלא בעי מוכיח מתוכו א"נ אפי' כר"מ ואימליך קודם שם האיש והאשה? דכתב הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה (דבתוך כדי גמר דבור ליכא למימר דמימליך אלא גומר עד לכל אדם ונמלך). ודלמא איתרמי ליה (שבתוך כדי גמר דבור חזר בו)! כולי האי לא חיישינן (כתבו התוס' היינו דוקא לאמליך בין הרי את למותרת לא חיישינן אבל מ"מ בעינן שיהא ריוח למעלה ולמטה דאי לא הכי חיישינן דלמא גיזו ליה ואיתרמי דהוי הרי את מלמטה ומותרת למעלה). רב אשי אמר (כולהו קשייתא בהכי מיתרצן כגון...) ידיעה ביה מתחתא דמגילתא (שניכר ביה מתיחת הקלף סביב סביב כל הגט שלא היה בו קלף אלא זה לא למעלה ולא למטה שניכר סביבות הקלף שחור ועב שלא נגע שם תער הגלבים שדרך עושי קלפים שקושרים אבנים סביב למתוח הקלף ומתחילין לתקנו בסמוך וכשאינן ריוח מלמטה עסקינן דליכא למיפרך אימלוכי אימליך).

כלפי סופו ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו) כשר.

החיתום					
↑	↓	↑			
חיתום	חיתום	חיתום			
↑	↑	↓			
צד א	צד ב	צד ג	צד ד	צד ה	צד ו

(המשך המסנה) גט שכתבו עברית ועדיו יוונית, יוונית ועדיו עברית, עד אחד עברי ועד אחד יווני, כתב סופר ועד כשר. איש פלוני עד כשר, בן איש פלוני עד כשר, איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר, וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין (פירש רש"י נוהגין שלשונן קצרה לא היו הותמין עד אלא פלוני בן פלוני התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ור"ה וכן ר"ת גרסי' חניכתו וחניכתה כשר, וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין פירוש שלא היו כותבין אלא חניכתם (כינוי האקס והאקסה) וחניכת אבות, דבגמ' לא איירי בחניכת האיש כדחכא אלא חניכה שהמשפחה נקראת על שמה). כתב חניכתו (שם לווי של משפחה כולה) וחניכתה כשר.

(גמרא) וליחוש דלמא הני תרי גיטין הוו (אשייר מקצת הגט וכתבו בדף השני קאי, דלמא תרי גיטין הוו שלמים והשמואלי נכתב בגובהה של מגילה יותר מן הימיני עד דיתרמו עדים ידיה כלומר גמרו של שני כנגד התחלתו של ראשון הקשו התוס' ולעיל נמי חיישינן לגונדלית ופסיל אע"ג דלעיל תלינן להכשיר דפריך וליתכשר האי... התם משום דאיכא רגלים לדבר שחתם שם אביו תחת הגט השני אם כן עליו נמי חתם) ואיתרמי ליה זמן דקמא (היינו התחלתו) ועדים דבתרא (היינו סופו, כלומר שיטות אחרונות שהעדים התומין תחתיהן) וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא (חתך סופו של ראשון שהיה שלו מפני תנאי שהיה בו וחתך ראשו של שני והשווהו לתחלתו של ראשון, וכוון חתיכת סופו של ראשון תיבה אצל תיבה של שני ומגרשה בשני חצאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו)? א"ר אבא אמר רב כשיש ריוח מלמטה (גליון תחת הראשון דודאי לא נחתך ממנו כלום דלא נכתב בו יותר). ודלמא זמן דבתרא מוגז גזייה (שמוא הגט שלו נמלך מלגמרו, ולמעלה

ירמיה אהא עובדא. משמע דהכי ק"ל חתם סופר ועד כשר בשאר שטרות, וכתב סופר ועד פסול אפילו בסופר מובהק, ודלא כשמואל דהכשיר כתב סופר מובהק ועד ולכתחילה אפילו בגיטין. ומ"מ אין להכשיר חתם סופר ועד בגיטין מכח רבי ירמיה, דהא לכל אמוראי בסוף לעיל (סו:) דמכשרי באומר אמרו יש לפסול חתם סופר ועד משום דנפיק מיניה חורבה כדאמר התם.

כתב חניכתו וחניכתה כשר. ת"ר חניכת אבות בגיטין עד י' דורות (הויא חניכה שאם כתבה בגט לא מפסלא למיהוי כשינה שמו ושמה) רבי שמעון בן אלעזר אומר ג' דורות כשר, מכאן ואילך פסול. כמאן אזלא הא דא"ר חנינא כתב חניכת אבות בגיטין עד ג' דורות, כמאן? כר"ש ב"א. אמר רב הונא מאי קראה? קִי-תוֹלִיד בָּנִים (היינו דור ב') וּבְנֵי בָנִים (היינו דור ג') ומכאן ואילך קרי ליה ונושנתם) וְנוֹשְׁנָתָם.

א"ר יהושע בן לוי לא חרבה ארץ ישראל עד שעבדו בה ז' בתי דינים ע"ז (ז' משפחות של מלכים ממלכי ישראל. והנך דמלכי יהודה לא חשיב שהיו בימיהם של אלו והוי כב"ד אחד המלך ובנו ובן בנו וכל מלכים שקמו מזרעו אחריו קרי חד בית דין. שלום בן יבש וזכריה לא קחשיב לפי שלא מלכו שנה שלמה וכן זמרי, אבל עמרי אביו של אחאב על שם בית דינו של אחאב נקרא, ומפני שאחאב הרשיע לעשות יותר נקרא הקלקול על שמו. בימי הושע בן אלה גלו עשרת השבטים ומההיא שעתא קרי לה חורבן דהיינו אומללה יולדת השבעה שילדה שבע משפחות לע"ז), ואלו הן ירכעם בן נבט, ובעשא בן אחיה, ואחאב בן עמרי, ויהוא בן נמשי, ופקח בן רמליהו, ומנחם בן גדי, והושע בן אלה, שנאמר אֶמְלֶלָה יְלִידָת הַשְּׁבַעָה נִפְתָּחָה נִפְשָׁהּ בְּאֵשׁ שְׁמֶשֶׁת בָּעֵד יוֹמָם בְּוֶשֶׁת וְחִפְּרָה. אמר רב אמי מאי קראה? כי תוליד בנים ובני בנים (ביארו התוס' כי תוליד' חד דור 'בנים' תרי דור 'ובני' תרי דור 'בנים' תרי דור, הרי ז').

א"ל רב כהנא ורב אסי לרב, כתיב ביה בהושע בן אלה וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינָי ה' לֹק לֹא

חתמו עדים בראש הדף... איני, והא רב חתים מן הצד? התם בשגגו (של חתימה) כלפי כתב (הגט, דהאי ודאי על גט זה חתם ומתני' בשרגלי החתימה כלפי כתב הגט דאיכא למימר שמא למעלה מאותה חתימה היה כתוב שטר ועליו חתמו העדים). אלא הא דקתני הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין, וליחזי הי מינייהו (גגו) כלפי כתב וליתכשר (דודאי עליו חתמו דקס"ד שהעדים חותמין ברוחב הקלף כסדר כתב הגיטין)? התם דרמי ליה כעיברא [העדים מוטלין בין שני הגיטין כבריה (ממוקד) ראשי שיטות של חתימה מחברין הגיטין כבריה הדלת שנמשכת באויר הפתח כך הן נמשכין בין אויר שני הגיטין]. אי הכי, סיפא דקתני ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע, את שהעדים ניקרין בסופו כשר ואי דרמי כעיברא, לאו בהדי האי מיקרי ולא בהדי האי מיקרי? אלא, רב (כי חתים מן הצד לא בגיטין ולא בשטרות אלא...) בדיסקי הוה חתים (כשהיה מזמין אנשים לדין לפניו והסופר כותב להם איגרת הזמנה בשמו והוא חותם פעמים מן הצד ואין הקפדה בכך).

גט שכתבו עברית... כתב סופר ועד כשר. א"ר ירמיה חתם סופר (עם עד אחד) שנינו [במשנתנו דכשר דהוה להו ב' עדים ואשמועינן מתניתין דלא חיישינן למימר הבעל לא צוה שיחתום הסופר אלא אמר לשנים אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו וחסו הנך שלוחין לכיסופא דספרא ואחתמוהו, להא לא חיישינן, כדאוקמינן לעיל (עב.).] א"ר חסדא הא מני? ר' יוסי היא (דאמר מילי לא מימסרן לשליח).

ההיא כתובת חתנים דאתיא לקמיה דר' אבהו, דהוו ידעי ליה לטופסא (דשטרא שהיו מכירין כתיבת הסופר) ולחתימת ידא דחד סהדא (ולא היו מכירין חתימת השני) סבר לאכשורה, א"ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו וכתבו התוס' משמע דהלכה כר' ירמיה מדמייתי מרבי

ועוד הקשה ה"ר אלהנן ודלמא תאבדו מהר אחר ונושנתם קאמר ואור"י דמתחילה מיד היו עובדי עבודת כוכבים שפסלו של מיכה היה עמהם).

משנה גט מעושה (בחזקה אס נעשתה הכפיה צנית לז... בישראל כשר, ובעובדי כוכבים (אס נעשית הכפיה צנית לז צעזלי כוכבים) פסול. ובעובדי כוכבים, חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך (וכשר כתבו התוס' אין לפרש דאפי' בענין זה רוצה לומר דבעובדי כוכבים פסול משום 'לפניהם ולא לפני עכו"ם' אע"פ דהעובדי כוכבים מעשין על פי ישראל, דאין זה לפני עובדי כוכבים, כיון דדייני ישראל מצוים לחובטו, דאמו מומחין עצמן יחבטו אותו ולא יכלו לצוות להדיוט לחובטו אלא כמו שפר"ת, והעובדי כוכבים חובטין אותו שאז כשר בזה הענין, וכן פירש רב יהודאי גאון בהלכות גדולות דבעובדי כוכבים כשר בזה הענין. וכן איתא בירושלמי דמכילתין אמר רב ישראל שעושה כמעשה עובד כוכבים (ישראל הכופה את הצעל לתת גט עפ"י פסק של גוייס) פסול ואפי' שכופים אותו בגלל שאומר שאינו זן ומפרנס. תני ר' חייא עובדי כוכבים שעושין כמעשה ישראל (גוי הכופה את הצעל לתת גט עפ"י פסק של ישראל) כשר אפי' באומר איני זן ואיני מפרנס, ואהא דנקט 'אפי' באומר' דלא מתכשר בעובדי כוכבים שלא ע"פ ישראל אע"ג דהוי כדן, אמר ר' אסי מתניתין אמרה כן, ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאנו אומרים לך).

(גמרא) אמר ר"נ אמר שמואל גט המעושה בישראל, כדן (כגון הנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה, או שהיתה אסורה לו) כשר, שלא כדן פסול (להתירה לינשא) ופוסל (מן הכהונה משום ריח הגט). ובעובדי כוכבים, כדן פסול (להתירה לינשא) ופוסל (מן הכהונה משום ריח הגט) שלא כדן אפי' ריח הגט אין בו.

מה נפשך (דאמרת בעובדי כוכבים כדן פסול ופוסל) אי עובדי כוכבים בני עשווי נינהו (דדין תורה נינהו לכופ את ישראל בדין) איתכשורי נמי ליתכשר, אי לאו בני עשווי נינהו, מיפסל לא ליפסל? אמר רב משרשיא דבר תורה גט מעושה בעובדי כוכבי' כשר, ומה טעם אמרו פסול, שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה

כמלכי ישראל, וכתוב עלינו עליה שלמנאסר (מפני שלא הרשיע כשאר המלכים בא הפורעניות בימיו בתמיה)...? אמר לחו אותן פרדסיאות (שומרים) שהושיב ירבעם על הדרכים כדי שלא יעלו ישראל לרגל בא הושע וביטלן, ואעפ"כ לא עלו ישראל לרגל, אמר הקב"ה אותן שנים שלא עלו ישראל לרגל (הואיל שאין מוחה בידם והן לא עלו יגלו...) ילכו בשבי.

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ואמרי לה אמר רב חסדא אמר רבי ירמיה דרש מרימר, מאי דכתיב וישקד (וימחר) ה' על-הַרְעָה ויביאָהָ עָלֵינוּ כִּי-צָדִיק ה' אֱלֹהֵינוּ, משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו? אלא, צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהגלה גלות צדיקה קיימת (חרבות ירושלים שגלו כולם) ועדיין גלות יכניה (הוא יהויכין קדמה לגלות צדיקה אחת עשרה שנה וזו היא צדקה שמיחר והחריב ביתו כדי להגלות דורו של צדיקה לבל בעוד שחכמי גלות יכניה קיימין שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יכניה דכתיב בהו החרש והמסגר אלה), דכתיב ביה בגלות יכניה וְהַחֲרָשׁ וְהַמִּסְגָּר אֲלֶף. חרש, שבשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין. מסגר, כיון שסוגרין (הלכה שהם סגורים בה שאינם יודעים להשיב לשואליהם) שוב אינן פותחין (אחרים), וכמה (גלו) אלה. **עולא אמר** [היינו צדקה שמיחר להביא הרעה לסוף ה' מאות וחמשים (מכניסתם לחזן נשנת 2488 לזריאת העולם) דהיינו ב' שנים קודם ונושנתם דהיא בגימטריא ח' מאות וחמשים ושתים ואם שהו עד ונושנתם היה מתקיים בהן כי אבד תאבדון] שהקדים שתי שנים לנושנתם. **[דף פח ע"ב]** אמר רב אחא בר יעקב שמע מינה, מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשים ותרתין הוא (כמנין ונושנתם דהא כתיב כי אבד תאבדון מהר כתבו התוס', וא"ת נהי דמשנכנסו לארץ עד שיצאו לגלות יש שמונה מאות וחמשים שנה, מ"מ מאז לא עבדו ע"ז.

(ואלה המספטים אשר תשים לפניך) באלו הם כשרים לדון, ואילו בקדושים (לה) ובב"ק (מו) דורשים פסוק זה לענין אחר, דדרשין מינה דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינן שבתורה. וקשה א"כ אשה לכאורה צריכה להיות כשרה לדון, שהשוה הכתוב אשה לאיש, והרי אשה פסולה לדון דתנן בנדה (מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כדמוכח בב"ק (פח) ובשבועות (ל) וי"ל שהגמ' בנדה מדברת באיש, כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד (אבל אשה רף שפסולה להעיד, כשרה לדון), ומדבורה דכתיב בה 'והיא שופטה את ישראל' אין ראייה דאשה כשרה לדון דשמו לא היתה דנה אלא היתה מלמדת להם הדינים א"כ שמו קיבלו אותה עליהם משום שכינת. מיהו בירושלמי דיומא (פ"ו) יש מעתה דאין אשה מעידה אינה דנה ואומר ר"י דקרא משמע ליה דאיירי בכל ענין בין בדינן בין בנדונין? א"ל אנן שליחותיהו קא עבדינן (הם נתנו לנו רשות) מידי דהוה אהודאות והלואות [אדינן ממונות דהלואות דעבדינן שליחותיהו כדאמרינן בסנהדרין (ב:)]. אי הכי, גזילות וחבלות נמי [לעביד שליחותיהו ואנן אמרינן בשמעתא קמייתא דסנהדרין דבעינן ג' מומחין כתבו התוס', וא"ת והא מצינו בכמה מקומות שהיו דנין גזלות וחבלות ההוא רעיא בב"מ (ה) וההוא גברא דגזל פדנא דתורי דחבריה בב"ק (צו:) ובכמה מקומות וי"ל דהיו דוחקין אותו ע"י דקבעיה ליה זימנא לא"י (ועי"כ ה"ה מתלכא לזון צצל) ועוד אורי' דגזלות ע"י חבלות קאמר דאין דנין בבבל, שחבל בחברו וע"י כך גזלו (וכיון שזכר כזה אינו עכ"ה, אינס לניס אותו צצל, משא"כ חזלה לגילה לשכיחא לניס צצל)? כי עבדינן שליחותיהו במילתא דשכיחא [הלואה וכן גט כתבו התוס' כמו בהודאות והלואות, ומה שאנו מקבלים גרים אע"ג דגר צריך ג' מומחין כדאמרינן ביבמות (מו:) משפט כתוב ביה אורי' דעבדינן שליחותיהו דחשיב כשכיחא וביבמות (שם) נמי משמע שהיו מקבלים גרים בבבל וא"ת היכי עבדינן שליחותיהו, והא עכשיו אין מומחין בא"י ומי יתן לנו רשות וי"ל דשליחות דקמאי עבדינן במילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו.

פסק הש"ע א....אם אנסוהו שלא כדין, פסול. וכדין, כגון שהוא חייב להוציא ואינו רוצה, ואנסוהו ב"ד עד שהוציא, הוי גט. אה"ע (קלד,ה). **ב.** אנסוהו עובדי כוכבים לגרש, אם הוא חייב לגרשה מן הדין, פסול, ואף עפ"כ פסלה מהכהונה. ואם לא היה חייב לגרשה מן הדין, אפילו ריח גט אין בו ולא נפסלה

בעובד כוכבים, ומפקעת עצמה מיד בעלה. אי הכי, שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו, ונהוי שלא כדין כישראל, ומפסיל נמי לפסול (כשלא כדין דישראל הואיל ומדאורייתא בני עשווי נינהו כישראל והא גבי ישראל אמרת שלא כדין פסול ופוסל)? אלא, הא דרב משרשיא בדותא היא [דודאי לאו בני עשווי נינהו כתבו התוס' בב"ב (מח.) מפורש אמאי מיייתי לה הש"ס התם כיון דבדותא היא]. וטעמא מאי, כדין (דעובדי כוכבים) בכדין דישראל מיחלף (עובדי כוכבים שעישוהו להוציא ובדין תורה אע"ג דלאו גיטא הוא גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתי למימר ישראל נמי שעישוהו כדין לא פסיל וההוא גיטא מעליא הוא) שלא כדין (דעובדי כוכבים) בכדין ישראל לא מיחלף (ואי אמרת מיחלף בשלא כדין דישראל ואתי למימר שלא כדין דישראל נמי לא פסיל ואמרן לעיל דפסיל, היא גופה גזירה היא אטו כדין, וגזירה לגזירה לא גזרינן).

אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטי (כופה איש להוציא את אשתו בדין), א"ל והא אנן הדיוטות אנן [שאין מומחין אלא סמוכין דמיקרו אלקים דיינין ואין סמיכה בח"ל כדאמרינן בסנהדרין (יד.)] ותניא היה ר"ט אומר כל מקום שאתה מוצא אגוריות (אסיפות) של עובדי כוכבים, אע"פ שדיניהם כדיני ישראל, אי אתה רשאי להיזקק להם, שנאמר וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לִפְנֵיהֶם (פירש רש"י 'לפניהם' קאי אשבעים זקנים שעלו עמו להר קודם מתן תורה דכתיב 'ואל משה אמר עלה...' ואע"פ שנכתבה פרשה זו לאחר מתן תורה, קודם מתן תורה נאמרה ונבנה המזבח והעלו העולה והשלמים ובאותו דם נכנסו לברית. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו שר"י אומר דאהאלהים טובא (לפירוש דיינים מומחים) דכתיבי בפרשה קאי, וכן משמע בב"ק (פד:) דמאלהים נפקא לן מומחין דאמר מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דאלהים בעינן וליכא, ואיצטריך קרא דלפניהם (אע"פ ש'אלהים' משמע מומחים, ללמד...) דלענין עישוי בעינן מומחין לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים, דבר אחר לפניהם ולא לפני הדיוטות [הקשו התוס', תימה דמשמע דאיירי קרא

גירושין משל ומעם שהוא שובר את כח הקול). איזו היא אמתלא, גירש איש פלוני את אשתו על תנאי (זהו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי) זרק לה קידושה ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו היא אמתלא (של קידושין והוא הדין נמי איפכא).

(גמרא) ואסרינן לה אנברא (בתמיהה ואמגורשת קאי, אשת כהן שיצא קול שגירשה בעלה קתני מתני' חיישין לקלא ואסרינן עליה) והא אמר רב אשי כל קלא (שיצא על האשה) דבתר נישואין (ולא יצא עליה קול קודם נישואין) לא חיישין ליה [כגון אם נשאת לכהן ויצא עליה קול שהיתה זונה או גרושה לא מפקינן לה מיניה אלא בעדות ברורה וזו נשואה ועומדת היא כתבו התוס', וא"ת מדוע לא העמידה הגמ' שיצא עליה קול אחרי האירוסין שלרב אשי חיישין וי"ל דמשמע ליה מתניתין אף בתר נישואין, ועוד דפסקינן לקמן (פט): דאף קלא דבתר אירוסין לא חיישין? ה"ק (האי קול דמגורשת ארישא קאי, אשה פנויה ש...) יצא שמה בעיר מקודשת, הרי זו מקודשת (חיישין לה ואסורה לינשא אלא לאותו איש, חזר ויצא עליה קול...) מקודשת ומגורשת (שגירשה אותו פלוני שיצא לה קול קידושין ממנו) **[דף פט ע"א]** הרי זו מגורשת (ומותרת לכל) מאי טעמא, קול (שחששנו לו תחילה...) שוברו עמו.

אמר רבא יצא לה (לאשה פנויה בעיר) שם מזנה בעיר (לעובד כוכבים ולעבד שפוסלין אותה מן הכהונה) אין חוששין לה (לאסרה לכהונה) מ"ט, פריצותא בעלמא הוא דחזו לה (ששיחקה בשוק או מיעך לה בין דדיה).

כתנאי אכלה בשוק, גירגרה בשוק (הלכה נטוית גרון כתבו התוס', אומר רבינו יצחק דאיירי שפיר בקלא דקודם נישואין שיצא עליה קול זה ומדברות עליה לעז קודם שנשאת לכהן א"ל ר' יוחנן בן ברוקה א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה כהן שהרי הוא אינו יודע במה שדברו עליה קודם ומה יש לו לעשות) הניקה בשוק בכולן ר"מ אומר תצא, ר"ע אומר משישאו ויתנו

מכהונה. אה"ע (קלד,ח). ג. אם דחקו אותו בית דין של ישראל על ידי עובדי כוכבים, והיו עובדי כוכבים מכין אותו ואומרים עשה מה שישראל אומרים לך, דינו כאנסוהו ישראל אה"ע (קלד,ט). ד. אנסוהו ישראל לגרש, שלא כדין, ואמר רוצה אני... פסול, ואעפ"כ פסלה מן הכהונה אה"ע (קלד,ז). ה. אסור לדון בפני דייני עובדי כוכבים ובערכאות שלהם (פי' מושב קבוע לשריהם לדון בו) אפילו בדין שדנים בדיני ישראל, ואפילו נתרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם, אסור. וכל הבא לידון בפניהם, הרי זה רשע, וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת מרע"ה... חו"מ (כ"א). ו. בזמן הזה, דנים הדיינים דיני הודאות וחלוואות וכתובות אשה וירושות ומתנות ומזיק ממון חבירו, שהם הדברים המצויים תמיד ויש בהם חסרון כים, אבל דברים שאינם מצויים, אע"פ שיש בהם חסרון כים, כגון בהמה שחבלה בחברתה, או דברים שאין בהם חסרון כים אע"פ שהם מצויים, כגון תשלומי כפל, וכן כל הקנסות שקנסו חכמים, כתוקע לחבירו (פי' שתוקע בקול באזנו ומבעיתו), וכסוטר את חבירו (פי' מכה בידו על הלחי), וכן כל המשלם יותר ממה שהזיק, או שמשלם חצי נזק, אין דנין אותו אלא מומחים הסמוכים בארץ ישראל, חוץ מחצי נזק צרורות מפני שהוא ממון ואינו קנס חו"מ (א,א).

משנה יצא שמה בעיר מקודשת (פנויה שיצא עליה קול פלונית מתקדשת היום לפלוני ויש דברים נראין כדמפרשי אמוראי בגמ') הרי זו מקודשת (ולא תינשא לאחר בלא גט), מגורשת הרי זו מגורשת (קא סלקא דעתין דהכי קאמר אשת כהן שיצא עליה קול פלונית נתגרשה היום הרי זו מגורשת ואסורה לישב עוד תחתיו, דאילו מגורשת להקל ולינשא לשוק ליכא לפרושי דמשום יציאת קול נשרי אשת איש לעלמא, והיינו דפרכינן לה בגמרא ואסרי' לה אנברא על בעלה כהן) ובלבד שלא יהא שם אמתלא (שלא יהא עם הקול של קידושין או של

חוששין לה, ממזרת (יצא קול שהיא ממזרת) אין חוששין לה, שפחה אין חוששין לה, הקדיש פלוני נכסיו (אין חוששין לאסור נכסיו עליו), הפקיר פלוני נכסיו אין חוששין לה.

אמר עולא לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיהיו נרות דולקות ומטות מוצעות, ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרים פלונית מתקדשת היום. מתקדשת, ודלמא לא אקדשה? אימא פלונית נתקדשה היום (בהא הוא דחשו רבנן שלא תינשא כדי שלא יאמרו משיאין אשת איש). וכן תני לוי לא שישמעו קול הברה, אלא כדי שיהיו נרות דולקות [בבית כדרך המתקדשות שנוהגין שמחה ואור נר כדאמרינן בעלמא אור הנר בברור חיל משתה שם (סנהדרין לב:)] ומטות מוצעות, ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה, ואומרות פלונית מתקדשת היום (עתידה להתקדש היום). מתקדשת, ודלמא לא אקדשה? א"ר פפא, אימא פלונית נתקדשה היום.

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיהיו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין, אמרו דבר (פלונית נתקדשה היום) זה הוא קול (שחוששין לו) לא אמרו דבר זהו אמתלא (ששובר את הקול). לא אמרו, והא לא אמרו ולא כלום (לא אמרו נתקדשה לאו קול איכא ולא אמתלא איכא)? לאפוקי מדרבה בר רב הונא, דאמר אמתלא שאמרו (במשנתינו ששובר את הקול) אפי' מכאן ועד י' ימים (הוא אמתלא) קמ"ל לא אמרו הוא דהויא אמתלא (והכי קאמר לא גמרו הדבר להוציא קול מקויים ומסויים אלא הוציאו שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלא) הא אמרו (דבר מקויים ומסויים) לא הויא אמתלא.

א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע, מפלוני, מפלוני, ובודקין והולכין עד שמגיעין לדבר הברור (כתבו התוס')

בה מוזרות בלבנה (נשים הטוות בשוק לאור הלבנה ודרכן לשוח שיחות בטלות ולדבר בחשודות שבעיר) אמר לו רבי יוחנן בן נורי א"כ, לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה (שיש אויבים מוציאים קול בחנם ברמז מועט) והתורה אמרה **פִּי־מִצָּא כָּהֵן עֲרֵנָה דְּבָרָה**, ולחלן הוא אומר **עַל־פִּי שְׁנֵי עֲדִים אֵין עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דְּבָרָה**, מה לחלן דבר ברור (כתבו התוס') בירושלמי פריך דאמאי אצטריך קרא דלא יוכל בעלה אשר שלחה לשוב לקחתה תיפוק ליה דבלאו הכי אסור להחזיר סוטתו כיון שיש עדים ומשני לעבור עליו בב' לאוין * וברשב"א כ' דאתא קרא לאסור עליו להחזירה אם גירשה באיסור כגון שלא מצא דבר ערווה, כ' ע"ז הפני יהושע דהירושלמי לא רצה לתרץ כן דמשמע ליה לישנא דקרא – לא יוכל בעלה להחזיר את זו שמצא בה ערוות דבר *), אף כאן דבר ברור.

ת"ר בעולה (יצא על בתולה בעיר קול בעולה) אין חוששין לה (פירש רש"י לאוסרה לכ"ג דדלמא פריצותא בעלמא חזו לה דהא דתנן במתניתין דחיישין לקלא היינו כדאמרינן לקמן שיהיו נרות דולקות... שהדברים ניכרים. כתבו התוס' פי' רש"י משום בעולה לכ"ג, ולעיל נמי פי' יצא לה שם מזנה בעיר כגון שנבעלה לעובד כוכבים או לעבד דפוסלין בביאה, וה"נ הוה מצי לפרש חייבי כריתות ורבינו יצחק אומר דסתם בעילה דזנות שאין ידוע ממי פסולה לכהונה והרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה כדאמרינן בכתובות (יד.) דאין אשה בודקת ומזנה, ואפילו לר"ג דאמר נאמנת היינו היכא דאמרה לכשר נבעלתי, אבל היכא דאמרה לא נבעלתי או אינה יודעת ממי אפי' רבן גמליאל מודה) נשואה (יצא על פנויה קול שהיא נשואה זה ימים ואנו מוחזקים בה בחזקת שהיא פנויה) אין חוששין לה (דקלא דמתני' היינו שאומרים היום נתקדשה פלונית) ארוסה (יצא עליה קול שהיא ארוסה זה ימים) אין חוששין לה (כתבו התוס' לא מיבעיא נשואה, דאם אמת היה הדבר היה מתפרסם, אלא אפילו ארוסה דאין מתפרסם כל כך אין חוששין) שלא לפלוני (יצא עליה קול שמקודשת היום אבל לא הזכירו שמו לומר לפלוני אלא נתקדשה סתם) אין חוששין לה, בעיר אחרת (יצא כאן קול פלונית מתקדשת היום במקום פלוני) אין

משמע דסבר כר' יוחנן ופליג אדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפילו מיכן ועד עשרה ימים).

ההיא דנפק עלה קלא דאיכדשה באציפא דתוחלא [הם תמרים שלא בישלו כל צרכם ומניחין אותן בחותלות כלים העשויים מכפות תמרים ומתבשלים קצת וכשאוכלים אותן נשאר מן האוכל על הגרעין שאינו נפרד ממנה יפה מפני שאינה מבושלת, וההוא אוכל קרי ציפא כדאמרין בחולין (נ): כדעיילן תלת קשייתא בציפא בדוחקא וראוי למאכל בהמה] בעינא דבי שיפי (על המעיין של אותו מקום) שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאבבי כי האי גוונא מאי? אמר ליה אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא, בהא מבטלינן קלא, מימר אמרי (כשתניסם לאחר לא יאמרו ראו אשת איש שניסת, דמימר אמרי...) עיינו בהו רבנן בקידושיה (בההוא אציפא) ולא הוה בהו שוה פרוטה (דסתמיה לא חשיב, דהא דלא מבטלינן קלא אינו אלא מפני החשד והכא ליכא חשד).

ההיא דנפק עלה קלא דאיכדשה [דף פט ע"ב] לחד מבני פלניא (ולא היו אומרים לאיזה מהם) אמר רבא אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא, בהא מבטלינן קלא, מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושי, וקידושי קטן הו.

ההיא דנפק עלה קלא דאיכדשה לקטן (בשנים) הנראה (גופו) כגדול (והיו מכירין בו) א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא, ואמרו עדיין לא הגיע לפלגות ראובן (כלומר אין חכמה וחקרי לב לקטן בשנים כדכתיב גדולים הוא דאית להו חקרי לב, וזה אע"פ שגופו ארוך ניכר הוא לבריות במעשיו שהוא קטן בשנים, וכשתניסב לאחר מימר אמרי עיינו רבנן בקדושיה וקטן בשנים הוא) שנאמר לַפְלִגְוֹת רְאוּבֵן גְדוֹלִים חֲקֵרֵי-לֵב.

ז'בלבד שלא תהא שם אמתלא. אמר רבה בר רב הונא אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד עשרה ימים. רב זביד אמר במקום אמתלא

מסתמא לא פליג רבי אבא אעולא דלעיל, ואברייתא דלוי. וכן משמע מדלא קאמר רבי אבא אמר, אלא לעיל דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור אבל הכא דליכא רגלים לדבר בעינן שיגיע לדבר ברור, וקול דלעיל לא שייך אלא בקדושין, והך דהכא שייך בגירושין כמו בקדושין. דבר הברור, עדות מעלייתא הוא? אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה, א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה, אלא כדי שיאמרו פלוני מתיכן שמע, מפלוני, ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים.

א"ל אבבי לרב יוסף מבטלינן קלא [פירש רש"י שמענו קול יוצא מפי נשים ותינוקות משתקין להו לבטולי קלא או לא משתקין להו הואיל ואמרו פלוני שמע מפלוני... וליתנהו דלישיילינהו א"נ חזרו אותן פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם מבטלינן... כתבו התוס', נראה כפירוש שני של רש"י וכן אמרי' לקמן אילימא לכי מגליא דקדושין קמאי לאו קדושין מבטלינן קלא. ופירוש ראשון אין נראה, והשתא אתי שפיר כפירוש שני (מהר"ם ט"ף) מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים ש"מ מבטלינן קלא כיון שאין חוששין במהרה לקול (כ"ל שלפי פירוש ראשון קשה שלא מוכן הלשון 'ש"מ' שאלו ממך דברי רב חסדא שאין חוששין לקול התינוקות)] או לא מבטלינן? א"ל מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים (שיאמרו מפלוני שמענו והוא הלך למדינת הים אלמא אקילו רבנן במילתא כתבו התוס' אע"ג דאמר לעיל ונשים אומרות פלונית נתקדשה שמא משום דהתם איכא רגלים לדבר, ואית ספרים דגרסי ובני אדם נכנסים ויוצאין ולא גרסינן ונשים) ש"מ (דאי בדיקניה בתר הכי ואשתכח שקרא) מבטלינן קלא (ומכריזין דלאו קלא הוא ומנסבינן לה). א"ל אדרבה, מדאמר רב ששת אפי' מפי נשים הוי קול, ש"מ לא מבטלינן קלא? א"ל אתרוותא נינהו (מקומות חלוקין במנהגם) בסורא מבטלי קלא, בנהרדעא לא מבטלי קלא.

ההיא דנפק עלה קלא דאיכדשה לבר בי רב, אתייה רב חמא לאבוה, אמר ליה אימא לי היכי הוה עובדא, אמר ליה על תנאי קדיש, אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזל. א"ל כיון דבעידנא דהואי קלא לא הואי אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא (כתבו התוס' לישנא

נשאה)? נישאת דעבדה איסורא קנסוה רבנן (דהאי דשריוה בהעדאת עד אחד משום עיגונא אקילו בה והיא גופה תידוק במילתא ע"י עוברים ושבים ותנסיב והיכא דלא דייקא שפיר קנסוה כדאמרינן התם מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה) נתקדשה דלא עבדה איסורא לא קנסוה רבנן.

אמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא (שלא בדקו ב"ד אחריו שלא תהא שמועת קול הברה) לאו קלא הוא.

וא"ר אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה (אלא א"כ ידעו ב"ד העיר שכך יצא הקול פלוני מהיכן שמע... וגזרו שיחושו לקול זה) הא דבתר אירוסין חיישינן ליה (ומגרש ראשון ונושא שני). רב חביבא אמר אפילו דבתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה (ואינה צריכה הימנו גמ שלא תתגנה על זה). והלכתא לא חיישינן ליה [כתבו התוס' ומעשה בא לפני ר"ת באשה אחת שיצא עליה קול אחר נישואיה שנתקדשה לאחר והיה אותו האיש שיצא עליו קול בחופתה שנישאת לשני ואר"ת שאין צריכה גמ מן הראשון ומותרת לשני, חדא דקלא דבתר נישואין לא חיישינן, ועוד דכיון שנתקדשה לזה בפניו שריא חזקה אין אשה מעיזה פניה בפניו וכדרב המנונא קיימא לן מדפריך מיניה הש"ס בכל דוכתי, ובכתובות (כב:) קאמר לימא דרב המנונא תנאי היא לא דכ"ע אית להו דרב המנונא. ואע"ג דבסוף נדרים (צא.) דחי רבה ראיית רב המנונא דמייתי מינה, מ"מ כן הלכה, ורבה נמי אפשר דלפי האמת סובר כרב המנונא].

אמר רב ירמיה בר אבא, שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו, יצא עליה קול מראשון, ובא אחר וקדשה קידושי תורה (בעדים) מהו? שלח להו תצא, והעמידו הדבר על בוריו (הוו בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמיתתו אם אמת הוא או שקר) והודיעוני (עיקרו של דבר).

מאי (למה הזקיקם להעמיד דבר על בוריו), אילימא דאי מגליא מילתא דקידושי דקמא לאו קידושי מעליא נינהו מבטלינן קלא, והא

חוששין לאמתלא (אפי' אין אמתלא אלא מקום ופתח יש לדבר שנוכל ללמוד שם אמתלא חוששין שמא אמתלא פלונית יש לדבר והקול בטל).

איתיביה רב פפא לרב זביד ובלבד שלא תהא שם אמתלא (אלמא אמתלא בהדיא בעינן)? א"ל במקום אמתלא קאמר (ואמתני' קאי האי תירוצא).

א"ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא (דאם יש פתח למצוא אמתלא דסמכינן ומנסכינן לה...) והתנן (אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר לה מת בעליך ו...) נתקדשה (לאחר) ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור (לראשון, ואילו גבי ניסת קתני התם תצא מזה ומזה, ואע"ג דאנוסה היא שהרי ב"ד הורוה לינשא משום חששא דלא לימרו גירש ראשון ונשא שני ועכשיו היא חוזרת לו משניסת, אבל גבי נתקדשה לא חיישינן להכי מאי טעמא חוזרת לראשון ולא צריכה גמ משני הרי אין לך יצא שמה בעיר מקודשת גדולה מזו דודאי ידעו כולם שנתקדשה) לאו משום (דיש כאן מקום אמתלא לסמוך עליו, דכי מהדרי לה לגברא אמרי ודאי יש פתח לדבר...) דאמרינן על תנאי קדיש (שני, שאם יבא בעלה שגירשה ממדינת הים שיהיו קידושיו בטלין, שהיה בעלה חביב לה. אלא, לכך גירשה שלא היה יכול לבוא, אלמא אע"ג דלא יצא אמתלא זה מעולם סמכינן עליה)? שאני התם, דאתי בעל וקא מערער (ומימר אמרי מעולם לא גירשה בעלה אלא היתה סבורה שמת ונתקדשה ואינן קדושין). אי הכי (דלא מסקי אדעתייהו לומר גירש ראשון ונשא שני ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט) נישאת נמי (אמאי תנן התם צריכה גט משני ולא תחזור לראשון, הא אתא בעלה וקאי, ולא נישואין הוו אלא משום דאתי למימר גירשה זה ונשא זה כדאמרינן ביבמות, ובנישואין אין פתח מקום אמתלא לומר על תנאי

(מפני שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו שגירשה תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצרכנו משני).

יצא עליה קול מזה (ואח"כ) ומזה (שלא קידשה שני בפנינו קידושי תורה אלא קול יצא שקידש אחר הראשון) מהו, אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני (ולא יגרש שני וישא ראשון, ואע"ג דקלא בעלמא הוה נמי הנך קידושי שני, חיישינן דלא לימרו גירש ראשון תחילה וקידשה שני ועכשיו חוזרת לראשון גרושה שנתארסה כתבו התוס' אליבא דרב הונא קאמר וכן אמימר דפסיק הלכתא דמותרת לשניהם לרב הונא קאמר. ואומר ח"ר אלחנן דמשמע דהלכה כרב הונא). **אמימר אמר** מותרת לשניהם. **[דף צ ע"א]** והלכתא מותרת לשניהם (כלומר אף מגרש שני ונושא ראשון ואפי' רב הונא מודה בהא כתבו התוס' ומעשה בא לפני ר"ת שיצא על גט אחד קול פסול ונתנו גט שני מפני הלעז ולא הצריכה ר"ת להמתין ג' חדשים מזמן גט שני כיון שהראשון היה כשר ולא היה גט שני אלא מפני חששא דלעז, והביא ראיה מכאן דאמרין הכא דמותרת לשניהם ואע"ג דדמי למחזיר גרושתו מן האירוסין כיון שאין כאן אלא קול בעלמא לא החמירו **ואומר ר"י** דאין ראיה דשאני הכא דהוי קול מזה ומזה ואין דומה כל כך למחזיר גרושתו מן האירוסין אבל בקול אחר יש להחמיר כדאמרין לעיל בשלא מצאו דבר על בוריו שלא יגרש שני וישא ראשון אע"ג דקידושי ראשון לא הוי אלא קול בעלמא מ"מ מחמירין משום דקידושי שני קידושי תורה ודמי טפי למחזיר גרושתו מן האירוסין).

פסק הש"ע א. יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני וגירשה, אין חוששין לאוסרה משום הקדושין... אה"ע (מו"ז). **ב.** פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה היום לפלוני בעיר זו, חוששין לה והרי היא ספק מקודשת, אף על פי שאין שם ראיה ברורה. וכל קול שלא הוחזק בב"ד, אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול שהוחזק זו בו שהיא מקודשת, כגון שבאו ב' עדים והעידו שראו הנרות דולקות, ומטות מוצעות, ובני אדם נכנסים ויוצאים, ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה פלונית היום. אבל אם שמעו אותן אומרות פלונית תתקדש היום,

נהרדעא אתרי' דשמואל הוא ולא מבטלי קלא (כדאמרין לעיל פתבו התוס' אע"ג דהני בי רב דשלחו לשמואל הם תלמידי דרב, ובסורא מבטלי קלא, מ"מ לא הוה מורה להו דלא כנפשיה)? אלא דאי מוגליא מילתא דקידושי קמא קידושי מעליא נינהו, לא צריכה גט משני. ופליגא דרב הונא, דאמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר מקודשת (וצריכה גט משני) מדרב המנונא, דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה.

ואידך (שמואל דאמר העמידו דבר על בוריו למימרא דלא בעיא גט משני) כי אתמר דרב המנונא בפניו (דבעל, דאמרה ליה בפניו גירשתני, אבל קבלת קידושין דרב הונא לאו בפניו הוא, ולא דמיא לדרב המנונא, וליתא לדרב הונא) שלא בפניו מעיזה ומעיזה וכתבו התוס', וא"ת וכי לרב הונא הוי דרב המנונא אפי' שלא בפניו, הא תנן בהדיא בכתובות (כב.) דאם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת לומר גרושה אני. וי"ל דודאי רב המנונא לא איירי אלא בפניו, אבל להחמיר להצריכה גט משני סבר רב המנונא דנאמנת אפילו שלא בפניו, והא דאמר בכתובות (כב:) מר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה, היינו דנאמנת עם מיגו שהיה לה.

לא מצאו דבר על בוריו, מהו? **א"ר הונא** מגרש ראשון ונושא שני (אם ירצה כתבו התוס' אבל במצאו דבר על בוריו פשיטא לרב הונא דלא יגרש שני וישא ראשון, וכיון דודאי קדשה ראשון ומקודשת נמי לשני לרב הונא כיון שפשטה ידה וקיבלה, א"כ חיישינן שגירשה ראשון, ואם יגרש שני וישא ראשון הוה ליה מחזיר גרושתו מן האירוסין, אבל בלא העמידו על בוריו דאין כי אם קול לקידושי ראשון הוה אמינא דמותר לשני לגרש ולישא ראשון קמ"ל דאפילו הכי לא יגרש שני) אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מאי טעמא, אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין (דאמרי ע"י שגירשה ראשון תחילה קידשה שני ועכשיו חוזר ומחזירה). **רב שיננא בריה דרב אידי אמר** אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עייני רבנן בקידושי (שני), וקידושי טעות הוה

מגרש ראשון שקדושיו בקול, ונושא שני שקדושיו ודאי. ואם גירש השני, לא יכנס ראשון, שמא יאמרו החזיר גרושתו מן הארוסין אחר שנתארסה לאחר. ואם כנסה שני קודם שגירש ראשון, הרי זו אסורה עליו עולמית, אף לאחר שגירש ראשון. אה"ע (מו"ה).

ז. אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין בפני בעלה, הרי זו מקודשת לשני, שהאשה שאמרה לבעלה בפניו גרשתני, נאמנת חזקה, אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. (הגה י"א דוקא לענין שקדושין תופסין בה נאמנת וצריכה גט, אבל אינה נאמנת להנשא לאחר הר"ן או ליטול כתובתה הגה מיימוני ויש חולקים וס"ל דלכל דבר נאמנת רמב"ם וי"א עוד דבזמן הזה דנפיש חוצפא ופריצותא, אינה נאמנת אלא לחומרא, דאיתרע חזקה דאינה מעיזה ז"י נסח א"ח) אבל אם קידשה אחר שלא בפני בעלה, אין קדושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקידושין, שכל שלא בפניו, מעיזה... והא דאמרינן דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גרשתני, ה"מ היכא דליכא דמסייע לה, אבל היכא דאיכא דמסייע לה, מעיזה ומעיזה... אה"ע (יז"ב). ח. יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, ויצא קול אחר כמותו שהיא מקודשת לאחר, אחד מגרש ואחד כונס, בין ראשון בין אחרון (ביאר באר הגולה לשון הרמב"ם שם כאמימר דאיפסק' הלכתא כוותיה) אה"ע (מו"ה). **פסק הרמב"ם** יצא קול על הבתולה שהיא בעולה אין חוששין לה ותנשא לכהן גדול, יצא עליה קול שהיא שפחה אין חוששין לה ותנשא אפילו לכהן, יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה, ואפילו הוציאה בעלה משום שעברה על דת יהודית או בעדי דבר מכוער ומת קודם שיתן לה גט הרי זו מותרת לכהן שאין אוסרין אשה מאלו אלא בעדות ברורה או בהודאת פיה איסורי ביאה (יז"ב).

משנה בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה,

אין חוששין לה, שמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה... אה"ע (מו"ה). ג. יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני, ולאחר ימים אמרו אמתלאה אם נראים הדברים לב"ד שהוא כן, סומכין על האמתלאה ולא הוחזקה מקודשת ואם לאו, הואיל ולא נשמעה האמתלאה בעת שנשמעו הקדושין, אין חוששין לאמתלאה וביאר באר הגולה מימרא דרב זביד דס"ל דפליג עלה דרבא בר רב הונא וכפירושו במקום אמתלאה במקום הוכחה שם אמתלא אמיתית (מבואר צ"י שהרמב"ם למד בדברי רב זביד, דפליג עליה דרבה ואמר דאין סומכין על אמתלאה שלא יראה נשעת הקול אלא א"כ אמתלאה במקום הוכחה, שאמתלאה אמיתית) (הגה נתברר אחר כך ששקר היה הקול, כגון שבאו העדים שתלו בהן הקדושין ושנתקדשה בפניהם, ואומרים לא היו דברים מעולם, מבטלין קלא טור נסח הרמ"ה וי"א דבזמן הזה אין מבטלין קלא צ"י וסנן דעת הרמב"ם וסנן משמע מהר"ף וכ"כ הר"ן) אה"ע (מו"ה). ד. וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת ארוסין, ושמענו הברה, ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו, הרי זה קול שמחזיק אותה מקודשת. (הגה וי"א דלא הוי קול אלא כששמעו תרי מתרי, אבל חד מתרי, לא טור נסח הרמ"ף והר"ן והרמ"ם נסח הרשב"א ואין חוששין לקול, אלא כשהחזק בבית דין שבית דין חקרו בדבר ושמעו שיש ממשות בקול, כמו שנתבאר, אבל כל זמן שלא החזק בבית דין לא, אם לא במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה, אז לא בעינן החזק בבית דין מהר"ף ויש לבית דין לחזור ולדקדק אחר הקול, כדי לברר אם יש בו ממשות צ"י נסח הרשב"א ונכס הרשב"א) אה"ע (מו"ה). ה. קול היוצא אחר הנשואין, או אפילו אחר ארוסין, לומר שנתקדשה לאחר תחלה, אין חוששין לו... אה"ע (מו"ה). ו. יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, ובא אחר וקדשה בפניו, בודקין על קדושי ראשון שהם בקול, אם באו עדים ברורים בראיה ברורה שהיא מקודשת לראשון, אין קדושי שני כלום. ואם לאו,

וב"ה (דהא על כרחינו האי דבר מפקיתו ליה לעדות כדמפרש ליה ואזיל) מי כתיב ערוה בדבר (דמשמע דמצא בה ערוה בעדים ברורים) וב"ש, מי כתיב או ערוה או דבר, וב"ה (נמי ודאי מיבעי להו להכי לענין לכופו להוציא דלא כייפינן ליה להוציא אלא בעדות ברורה, מיהו להכי כתיב ערות דבר ולא כתיב ערוה בדבר, ולא כתיב נמי או ערות או דבר, כי היכי דלידרשיה בתרוייהו דמשתמע ערוה או דבר ומשמע נמי ערוה בדבר) להכי כתיב ערות דבר, דמשמע הכי ומשמע הכי.

ר"ע אומר אפי' מצא אחרת' במאי קא מיפלגין? בדר"ל, דאמר ריש לקיש כי משמש בד' לשונות אי, דלמא, אלא, דהא (במקום ארבע לשונות הללו נכתב 'כי' בתורה במקום אם, במקום פן, במקום אלא, במקום אשר). במקום אם כמו כי ימצא בקרבך, כי יקרא, כי תראה חמור, כי תפגע, כולוהו משמע לכשיארע כלומר אם יהיה כך. וכן רובן במקום אלא לסתור דבר האמור למעלה לומר אינו כן אלא כן, כמו ויאמר לא כי צחקת אינו כן כדברך אלא צחקת, וכן אל תקפוץ את ירך כי פתוח תפתח לו, אלא פתוח תפתח לו, וכמו לא כי ברחוב נליך, לא נסור אל ביתך אלא ברחוב נליך. וכן הרבה במקום פן כי תאמר בלבבך רבים... לא תירא מהם... אין אתה יכול לפרש בלשון אם לומר אם תאמר בלבבך... לא תירא מהם, הא אם לא תאמר תירא מהם אין זה נכון, ולא בלשון אלא, אבל נדרש הוא בלשון פן לומר שלא תאמר כן ובתמיה נדרש, כלומר וכי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ותירא מהם, וכן כי תאמרו מה נדרף לו (נאיוז) לעולם לא תשיבו אל לבבכם לומר מה נדרף לו. וכן כל כי הסמוכין לאף, אף כי תאמר לא תשורנו (איוז) אף כי אנכי אעננו (איוז) כולן נדרשין בלשון תימה. הלכך, סוף פירוש מלמדך פן תאמר כן. ועוד משמש בלשון דהא, דהיינו אשר או מפני, כלומר ליתן טעם ליישב דבר שלמעלה הימנו כמו לא צחקתי כי יראה כמו אשר יראה כלומר מפני שיראה, וכן מדוע אתה יושב לבדך, כי יבא אלי העם מפני שבא אלי העם שהעם בא אלי, וכן כי זה משה האיש, כי אמרתי פן תגזל את בנותיך, כי אמרתי רק אין יראת אלהים כולן נדרשין כמו אשר כלומר מפני, וכן כי גוע אחרן לפי הדרשה שדרשוהו חכמים שמפני גויעתו נסתלק הענין. וכולהו מתרגמינן להו ארי שלשון ארי בארמי משתמש כל לשונות כי בעברי ואם באת לשנותו צריך אתה לשנות כולן לפי עניינו, וכל כי

שנאמר פִּי-מִצָּא בְּה' עֲרֹנָת דְּבָר וּבֵית הַלֵּל אומרים אפילו הקדיחה (שרפה או ע"י אור או במלח) תבשילו שנאמר פִּי-מִצָּא בְּה' עֲרֹנָת דְּבָר (לב"ה משמע להו או ערוה או שאר דבר סרחון. המשנה למלך (גירושין י, כא) הביא תשו' מהרשב"ם שעד כאן לא פליגי בית שמאי ובית הלל אלא בנשואה, אבל בארוסה לכולי עלמא יכול לגרשה בלי סיבה, דקרא כתיב 'ובעלה'. אבל המשנה למלך עצמו חולק וסובר שאין חילוק בין ארוסה לנשואה, ומה שכתוב ובעלה הינו שנתקדשה בביאה. עוד הביא המשנה למלך (שם) תשובות מהר"א ששון דס"ל שפלוגתת בית שמאי ובית הלל היא עצה טובה מתי לגרש אבל יכול לגרשה גם בלאו הכי. אבל הוא עצמו נקט שיש איסור תורה לבית שמאי לגרש שלא במקום ערוה, וכן לבית הלל בלא שום סיבה, והביא תשובות הרשב"א שכ' שמה שאין מברכין על הגט אע"פ שזה מצווה דאוריתא משום שיש גירושין שהן בעבירה כגון שמגרשה ללא סיבה) ר' עקיבא אומר (אפי' לא מצא בה לא ערוה ולא דבר) אפי' מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר 'והָיָה אִם-לֹא תִמְצָא-תָן בְּעֵינָיו.

(גמרא) תניא, אמרו בית הלל לבית שמאי והלא כבר נאמר דבר, אמרו להם ב"ש והלא כבר נאמר ערות, אמרו להם ב"ה אם נאמר ערות ולא נאמר דבר, הייתי אומר משום ערוה תצא משום דבר לא תצא, לכך נאמר דבר, ואילו נאמר דבר ולא נאמר ערות, הייתי אומר משום דבר תנשא לאחר ומשום ערוה לא תנשא לאחר (היוצאת מבעלה מפני דבר ולא מפני ערוה הוא דקאמר רחמנא מותרת לינשא לאחר כדכתיב והיתה לאיש אחר, אבל היוצאת משום ערוה תהא אסורה לכל) לכך נאמר ערות (ללמד שכל אופן שיוצאת זו, היא מותרת להנשא לאחר).

וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה (דהא קרא דוקא בערוה לחוד איירי, וא"כ ערוה בדבר מבעי ליה כלומר ערוה בעדים)? נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר, על-פיו שני עדים או על-פיו שלשה עדים יקום דבר, מה להלן בשני עדים, אף כאן בשני עדים (ברורים אינה נאסרת עליו משום ערוה אלא בעדות ברורה).

לֹא-יֻכַּל לְשַׁלְחָה כָּל-יָמָיו [ואמרינן במס' מכות (טו.) דהאי 'כל ימיו' קרא יתירא הוא ובא ללמדך לא יוכל לשלחה ואם שלח לא יהא בשלוחה כל ימיו שב"ד כופין אותו להחזירה ואינו לוקה על שילוחו שנתקו הכתוב לעשה של עמוד והחזר, מכלל דלכל המגרשים אינם בעמוד והחזר, דאי כל מגרשי נשותיהן בעמוד והחזר למה לי לגלויי בהאין כל ימיו בעמוד והחזר קאי, התם הוא דגלי רחמנא, אבל הכא מאי דעבד עבד.

א"ל רב משרשיא לרבא אם לכו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשותו, מהו (יש עונש בדבר או לא)? קרי עליה אל-תִּתְּנָהּ עַל-רִעָךָ רָעָה וְהוּא-יֵוָשֶׁב לְבֵטַח אִתָּךְ.

תניא, היה רבי מאיר אומר כשם שהדעות במאכל (דעות בני אדם חלוקות באסמטניסות של מאכל ומשתה, יש שהוא איסמטניס וקץ במאכל מחמת מיאוס מועט, ויש שאינו איסמטניס כל כך, ויש שאינו איסמטניס כלל. כך דעות בני אדם חלוקות בפריצות יש מקפיד על פריצות מועט, ויש שאינו מקפיד כל כך, ויש שאינו מקפיד כלל) כך דעות בנשים יש לך אדם שזכוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו, וזו היא מדת פפוס בן יהודה (בעלה של מרים מגדלא נשייא היה וכשיוצא מביתו לשוק) היה נועל בפני אשתו ויוצא (שלא תדבר לכל אדם, ומדה שאינה הוגנת היא זו שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו בשו"ת צי"א חיד" סי' צח שבתולדותיו של יש"ו כתוב ז"ה היום צום כפור עבר נגד חלונה של מרים מגדלא נשייא, שהיתה אשת פפוס בן יהודה, הפריץ יוסף פאנדר, ובראותו כי אין איש בבית, הביא סולם ויצאה מרים מן החלון וברחו שניהם מירושלים ותהר ותלד לו את יש"ו) ויש לך אדם שזכוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו, וזו היא מדת כל אדם, שמדברת עם אחיה וקרוביה ומניחה, ויש לך אדם שזכוב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו, זו היא מדת אדם רע, שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע,

הנפתרים בלשון כאשר כמו והיה כי יביאך וכל אלו שאין אתה יכול לפותרו בלשון אם דהא ודאי יביאך, וכן כי תבואו אל הארץ, כי בא סוס פרעה, כי תרבו ופריתם בארץ, כולן לשון דהא הן נפתרים במדרש סיפרא וסיפרי עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ בשכר שתירש תכבש כלומר מפני שיביאך וכשתבואו אל הארץ אתם זקוקים למצות הללו, וכי בא סוס פרעה... מפני שבא סוס פרעה... לפיכך ותקח מרים... וכל כגון אלו שאין אתה יכול לפותרן בלשון מפני ונפתרין בלשון כאשר כמו כי יאמרו אליכם בניכם כי יהיה להם דבר כולן לשון אם הם. כתבו התוס' מה שפי' רש"י דכי תבא, וכי יביאך, וכי בא סוס כולן משמשינן בלשון דהא, דאי אפשר שישמשו במקום אם דהא ודאי הביאם הקב"ה, וכן ודאי כי בא סוס פרעה ונראה לר"ת דבחנם דחק דהרכה 'אם' משמשים בלשון ודאי, כגון אם תקריב מנחת ביכורים אם כסף תלוה עד אם כלו לשתות אם יהיה היובל לבני ישראל).

ב"ש סברי וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָא-חֵן בְּעֵינָיו פִּי-מִצָּא בָּהּ עֲרֹנָת דְּבָר דהא מצא בה ערות דבר (מפני שמצא בה, הא לאו הכי לא יגרשנה, וב"ה נמי הכי משמע להו לשון 'מפני' מפני שמצא בה או ערוה או דבר, ואם לאו לא יגרשנה. הלכך, 'לא תמצא חן' דקאמר קרא היינו מפני שמצא בה כדמפרש ביה, ולא משום חן של נוי כתבו התוס', ואית ספרים דגרסי ב"ה וב"ש, אור"י דר"ע סבר כב"ש דאמרי ערות דבר חדא מילתא, דאי תרי מילי נינהו או ערוה או דבר, למה לי לכתוב דבר להקדיחה תבשילו, כיון דכתיב אם לא תמצא חן בעיניו דהיינו מצא נאה ממנה מותר לגרשה וערות דלאחר תנשא וה"ה הקדיחה תבשילו. ולפי' אתי שפיר הא דנקט בספרים וב"ש ולא נקט וב"ה לאשמועינן אע"ג דשוין ר"ע וב"ש בדרשא דערות דבר מ"מ פליגי בהאי והרב רבי אלהן מפרש דר"ע אתי שפיר כב"ה, דאי לאו דאיתר ליה דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דריש כי מצא בה בלשון אי נמי) ור"ע סבר (מפרש ליה להאי 'כי' בלשון אם, הלכך תרי מילי נינהו אם לא תמצא חן של נוי בעיניו, ואם מצא בה ערות דבר) כי מצא בה ערות דבר אי נמי מצא בה ערות דבר.

אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר (לב"ה וגירשה) מהו (מי כיפינן ליה לאהדורה או לא)? א"ל, מדגלי רחמנא גבי אונס (האונס את הנערה בתולה)

שנאמר וזאת שנית תעשו פסות דמעה
 את־מזבח ה' בְּכִי וְאִנְקָה מֵאֵין עוֹד פְּנוֹת
 אֶל־הַמִּנְחָה וְלִקְחַת רָצוֹן מִיִּדְכֶם, וְאָמַרְתֶּם
 עַל־מָה עַל כִּי־הוּא הֵעִיד בִּינְךָ וּבִין אִשְׁתִּי
 נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר אָתָּה בְּגִדְתָּהּ בָּהּ וְהִיא חִבְרָתְךָ
 וְאִשְׁתִּי בְּרִיתְךָ. **פסק הש"ע א.** לא תהיה
 יושבת תחתיו ומשמשתו, ודעתו לגרשה
 אה"ע (קיט,ב). **ב.** אשה רעה בדעותיה, ושאינה
 צנועה כבנות ישראל הכשרות, מצוה לגרשה
 אה"ע (קיט,ד). **ג.** אשה שנתגרשה משום
 פריצות, אין ראוי לאדם כשר שישאנה אה"ע
 (קיט,ה). **ד.** לא יגרש אדם אשתו ראשונה,
 אלא אם כן מצא בה ערות דבר (ביאר בביאור
 הגר"א הלכה כב"ה... בד"א בזיווג שני אבל בזיווג
 ראשון אין למהר לגרשה, דא"ר כל המגרש אשתו
 ראשונה... אבל אם מצא בה ערות דבר או פריצות
 מצוה לגרשה... ור"ל אע"פ שמן הדין הלכה כב"ה אפי'
 באשתו ראשונה מ"מ אין ראוי לעשות כן באשתו
 ראשונה... ואפילו לב"ה אבל בערות דבר ופריצות
 מצוה) (הגה אבל בלא"ה אמרינן כל המגרש
 אשתו ראשונה מוזבח מוריד עליו דמעות.
 ודוקא בימיהם שהיו מגרשין בעל כרחת, אבל
 אם מגרשה מדעתה, מותר לגדול) ואין ראוי
 לו למהר לשלח אשתו ראשונה, אבל שניה,
 אם שנאה, ישלחנה (ביאר הח"מ אע"ג דק"ל כב"ה
 אם פשעה נגדו כגון אם הקדיחה תבשילו ישלחנה,
 מ"מ אין זה דרך מוסר, רק אם שנאה בשביל זה, אבל
 אם יכול להעביר על מדותיו הוא משובח וגם אפשר
 אתא לאורויי אף לא פשעה נגדו והוא שונא אותה
 מחמת שנאסת בעיניו, ומכ"ש אם יש לה איזה מום,
 ע"ז ג"כ נאמר 'כי שנא שלח' רק שב"ה אורחא
 דמילתא נקטי שאין דרך להטיל שנאה על אשתו רק
 בפשעה, אבל העיקר תלוי בשנאה כפשטא דקרא
 אה"ע (קיט,ג).

תם ונשלם השבח לה' בורא עולם

וטווה בשוק, **[דף צ ע"ב]** ופרומה משני
 צדדיה (אצל אצילי ידיה כדרך אדומיות
 שבצרפת שבשרן נראה מצדיהן) ורוחצת עם
 בני אדם. עם בני אדם ס"ד **[פירש רש"י א"כ]**
 רגלים לדבר שזונה היא ואסורה לו. **התוס' הביאו את**
פירוש רש"י, והסבירו את דעתו דחובה לגרשה ולא
 מצוה. וקשה דהא טווה בשוק ויוצאה וראשה פרוע נמי
 חובה לגרשה ולא מצוה, דבעיא היא בסוטה (כה). אי
 עוברת על דת יהודית מותר לקיימה או לא, ולא
 איפשריטא (וא"כ מחוייב מספק לגרשה) ואמאי לא פריך
 נמי עלה (ר"ל כמו שהגמ' כאן הקשה על כוחלת ה"ה
 שהיתה לריכה להקשות גם על טווה נזקק ויוללת ולאשה
 פרוע, שהרי הגמ' כאן השוותה ביניהם) **ויש לומר** דכיון
 דבעיא בסוטה לא הויא אלא מדרבנן קאמר שפיר
 דמצוה לגרשה אבל זו חובה לגרשה מן התורה ועוד
יש לפרש דביאור כוונת קושיית הגמ' 'רוחצת עם בני
 אדם סלקא דעתך' לומר, אפילו אדם רע אינו סובל זה
 מאשתו או אפילו קלה שבקלות אינה עושה כן? אלא
 במקום שבני אדם רוחצין (והיא נכנסת
 לעיניהם לאחר יציאתן כשהן לובשין
 בגדיהן). זו מצוה מן התורה לגרשה, שנאמר
כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנָת... וְשִׁלַּחָהּ מִבֵּיתוֹ... וְהִלָּכָה
וְהִיְתָה לְאִישׁ־אַחֶר, הכתוב קראו אחר (כתבו
התוס' מיתקמא אפילו בבית הלל ואערות קאי) לומר,
 שאין זה בן זוגו לראשון, זה הוציא רשעה
 מביתו וזה הכנים רשעה לתוך ביתו. וזה
 שני שלחה, שנאמר **וּשְׁנֵאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן,**
 ואם לאו קוברתו, שנאמר **אֹן כִּי יָמוּת הָאִישׁ**
הָאֲחֵרוֹן, כדאי הוא במיתה, שזה הוציא
 רשעה מביתו וזה הכנים רשעה לתוך ביתו.

כִּי־שֵׁנָא שִׁלַּח (פסוק הוא בנבואת מלאכי) **ר' יהודה**
אומר אם שנאתה שלח (כר"ע) **ר' יוחנן**
אומר שנאוי המשלח (לפני המקום ואפילו
 לבית הלל נהי דלא כייפינן שלא להוציא
 מיהו שני הוא. **ואית דגרסי** אם שנאה היא
 לפני המקום שלח). ולא פליגי הא בזוג ראשון
 (אשת נעורים, ובה משתעי קרא כדכתיב
 בתריה אשת נעוריד, וכתיב ונשמרתם
 ברוחכם ובאשת נעוריד אל יבגוד) הא בזוג
 שני דאמר **ר' אלעזר** כל המגרש אשתו
 ראשונה אפילו מוזבח מוריד עליו דמעות,

הוספות והערות

[illegible]

הוספות והערות

[illegible]